

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Jest to cyfrowa wersja książki, która przez pokolenia przechowywana była na bibliotecznych półkach, zanim została troskliwie zeskanowana przez Google w ramach projektu światowej biblioteki sieciowej.

Prawa autorskie do niej zdały już wygasnąć i książka stała się częścią powszechnego dziedzictwa. Książka należąca do powszechnego dziedzictwa to książka nigdy nie objęta prawami autorskimi lub do której prawa te wygasły. Zaliczenie książki do powszechnego dziedzictwa zależy od kraju. Książki należące do powszechnego dziedzictwa to nasze wrota do przeszłości. Stanowią nieoceniony dorobek historyczny i kulturowy oraz źródło cennej wiedzy.

Uwagi, notatki i inne zapisy na marginesach, obecne w oryginalnym wolumentie, znajdują się również w tym pliku – przypominając długą podróż tej książki od wydawcy do biblioteki, a wreszcie do Ciebie.

Zasady użytkowania

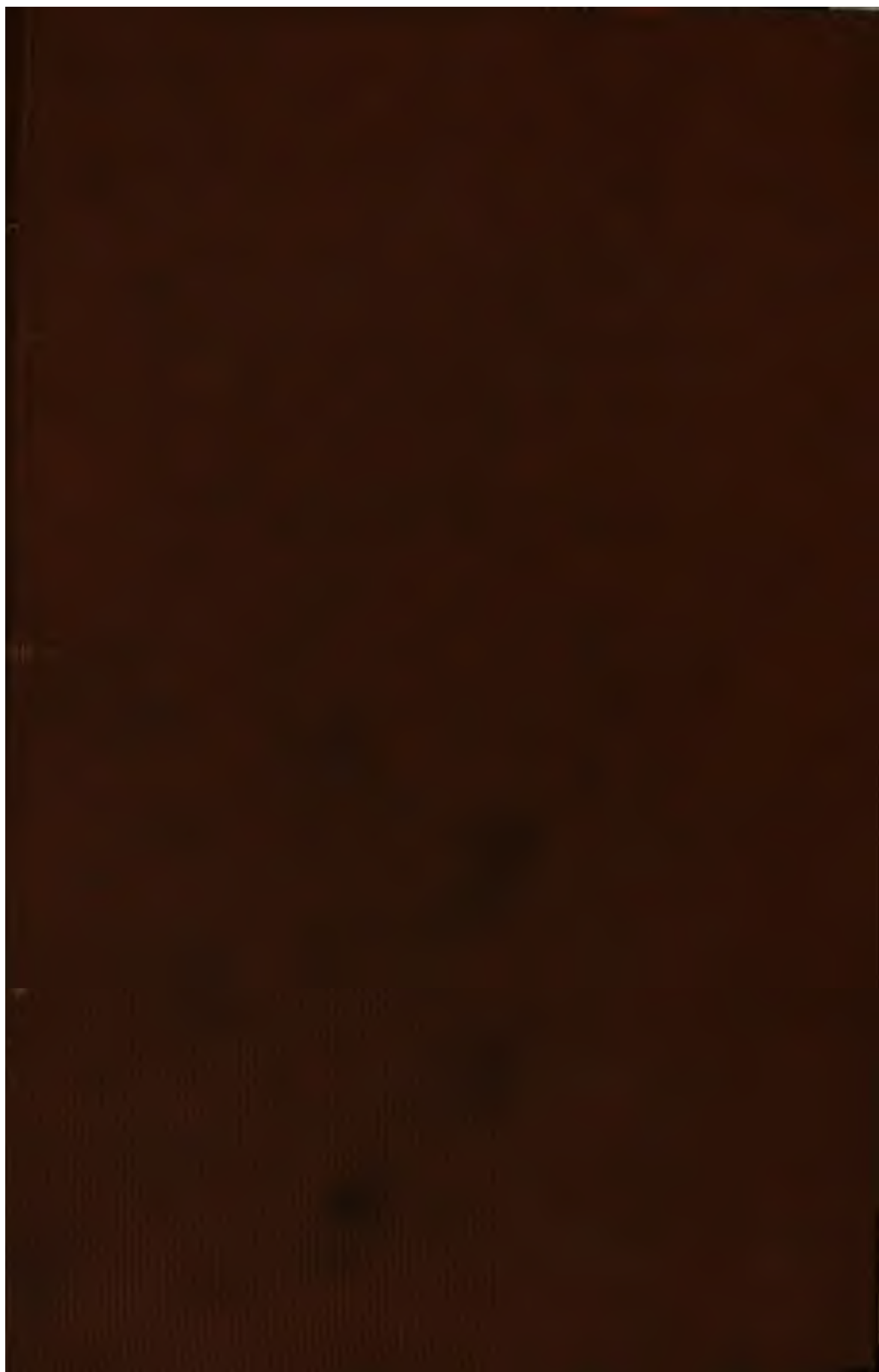
Google szczeni się współpracą z bibliotekami w ramach projektu digitalizacji materiałów będących powszechnym dziedzictwem oraz ich upubliczniania. Książki będące takim dziedzictwem stanowią własność publiczną, a my po prostu staramy się je zachować dla przyszłych pokoleń. Niemniej jednak, prace takie są kosztowne. W związku z tym, aby nadal móc dostarczać te materiały, podjęliśmy środki, takie jak np. ograniczenia techniczne zapobiegające automatyzacji zapytań po to, aby zapobiegać nadużyciom ze strony podmiotów komercyjnych.

Prosimy również o:

- Wykorzystywanie tych plików jedynie w celach niekomercyjnych
Google Book Search to usługa przeznaczona dla osób prywatnych, prosimy o korzystanie z tych plików jedynie w niekomercyjnych celach prywatnych.
- Nieautomatyzowanie zapytań
Prosimy o niewysyłanie zautomatyzowanych zapytań jakiegokolwiek rodzaju do systemu Google. W przypadku prowadzenia badań nad tłumaczeniami maszynowymi, optycznym rozpoznawaniem znaków lub innymi dziedzinami, w których przydatny jest dostęp do dużych ilości tekstu, prosimy o kontakt z nami. Zachęcamy do korzystania z materiałów będących powszechnym dziedzictwem do takich celów. Możemy być w tym pomocni.
- Zachowywanie przypisań
Znak wodny "Google" w każdym pliku jest niezbędny do informowania o tym projekcie i ułatwiania znajdowania dodatkowych materiałów za pośrednictwem Google Book Search. Prosimy go nie usuwać.
- Przestrzeganie prawa
W każdym przypadku użytkownik ponosi odpowiedzialność za zgodność swoich działań z prawem. Nie wolno przyjmować, że skoro dana książka została uznana za część powszechnego dziedzictwa w Stanach Zjednoczonych, to dzieło to jest w ten sam sposób traktowane w innych krajach. Ochrona praw autorskich do danej książki zależy od przepisów poszczególnych krajów, a my nie możemy ręczyć, czy dany sposób użytkowania którejkolwiek książki jest dozwolony. Prosimy nie przyjmować, że dostępność jakiegokolwiek książki w Google Book Search oznacza, że można jej używać w dowolny sposób, w każdym miejscu świata. Kary za naruszenie praw autorskich mogą być bardzo dotkliwe.

Informacje o usłudze Google Book Search

Misją Google jest uporządkowanie światowych zasobów informacji, aby stały się powszechnie dostępne i użyteczne. Google Book Search ułatwia czytelnikom znajdowanie książek z całego świata, a autorom i wydawcom dotarcie do nowych czytelników. Cały tekst tej książki można przeszukiwać w internecie pod adresem <http://books.google.com/>

LS 3751.80.100

Harvard College Library

GIFT OF

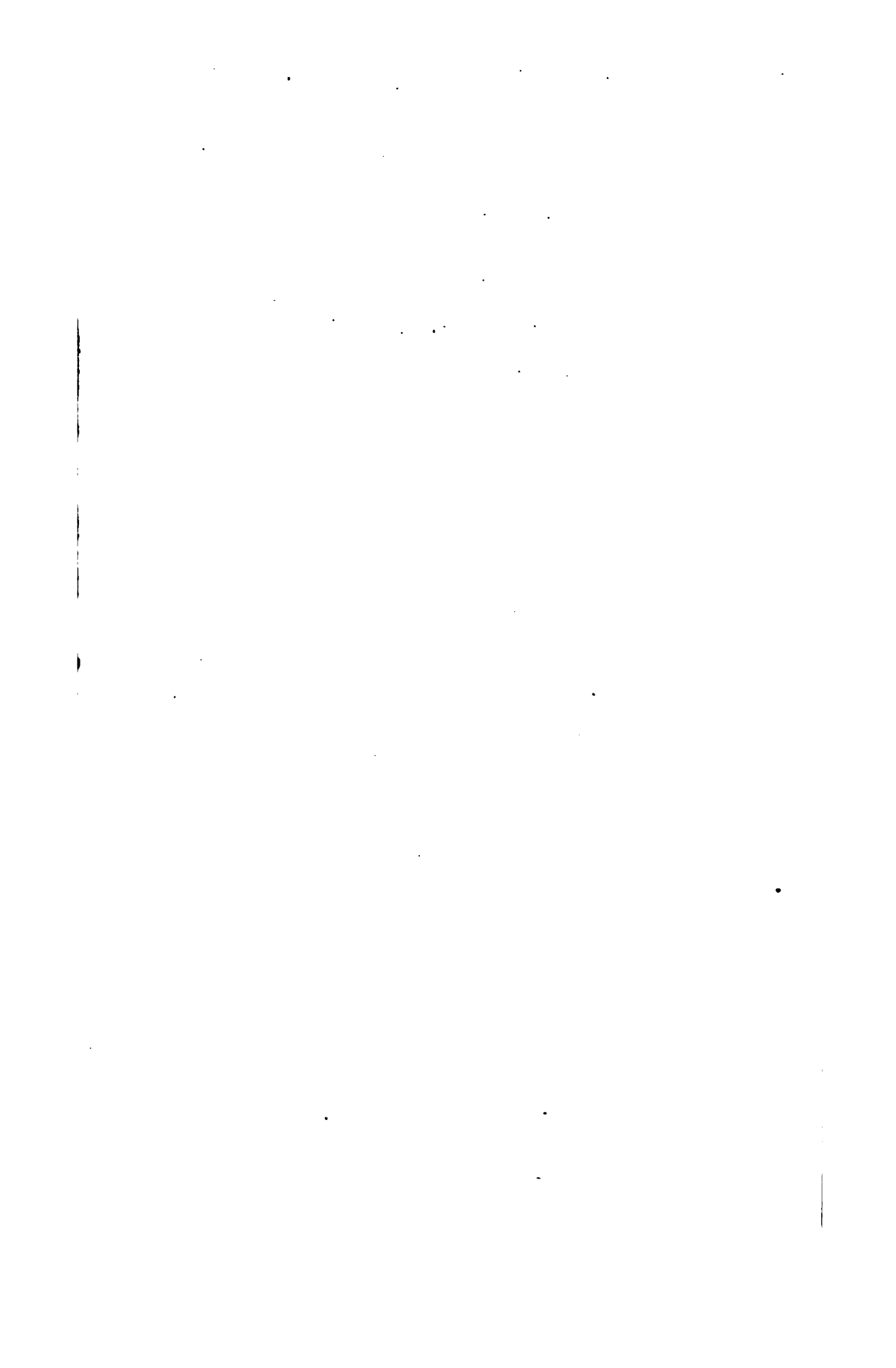
Archibald Cary Coolidge, Ph.D.

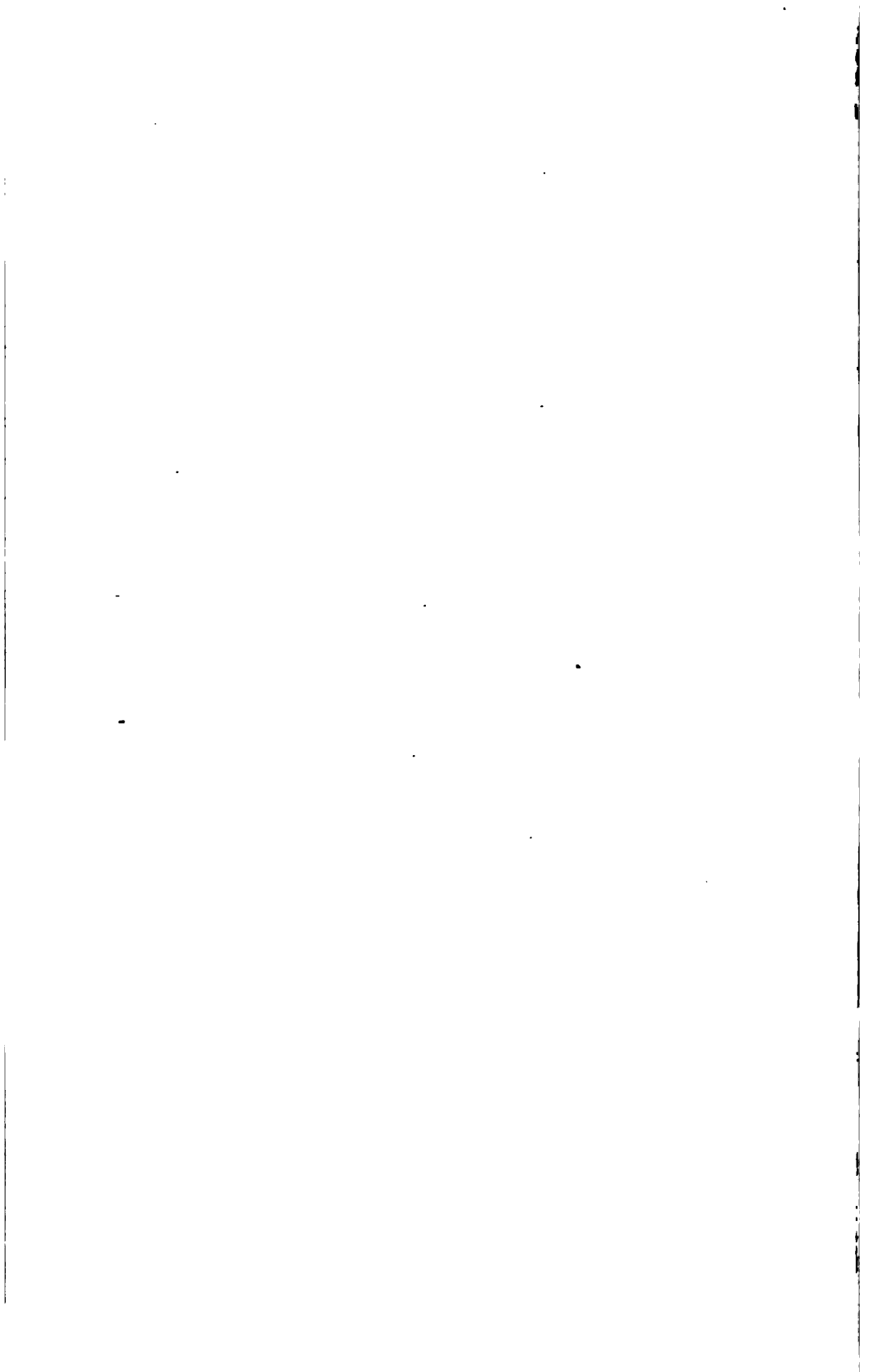
(Class of 1887)

PROFESSOR OF HISTORY

2
Wzrost. Akcji. - Akademia umięt. 1873-1888

PAMIĘTNIK

PIĘTNASTOLETNIJ DZIAŁALNOŚCI

AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

W KRAKOWIE.

1873 — 1888.

KRAKÓW.

W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządęm A. M. Kosterkiewicza.

1889.

LSoc 3751.80.100

Harvard College Library

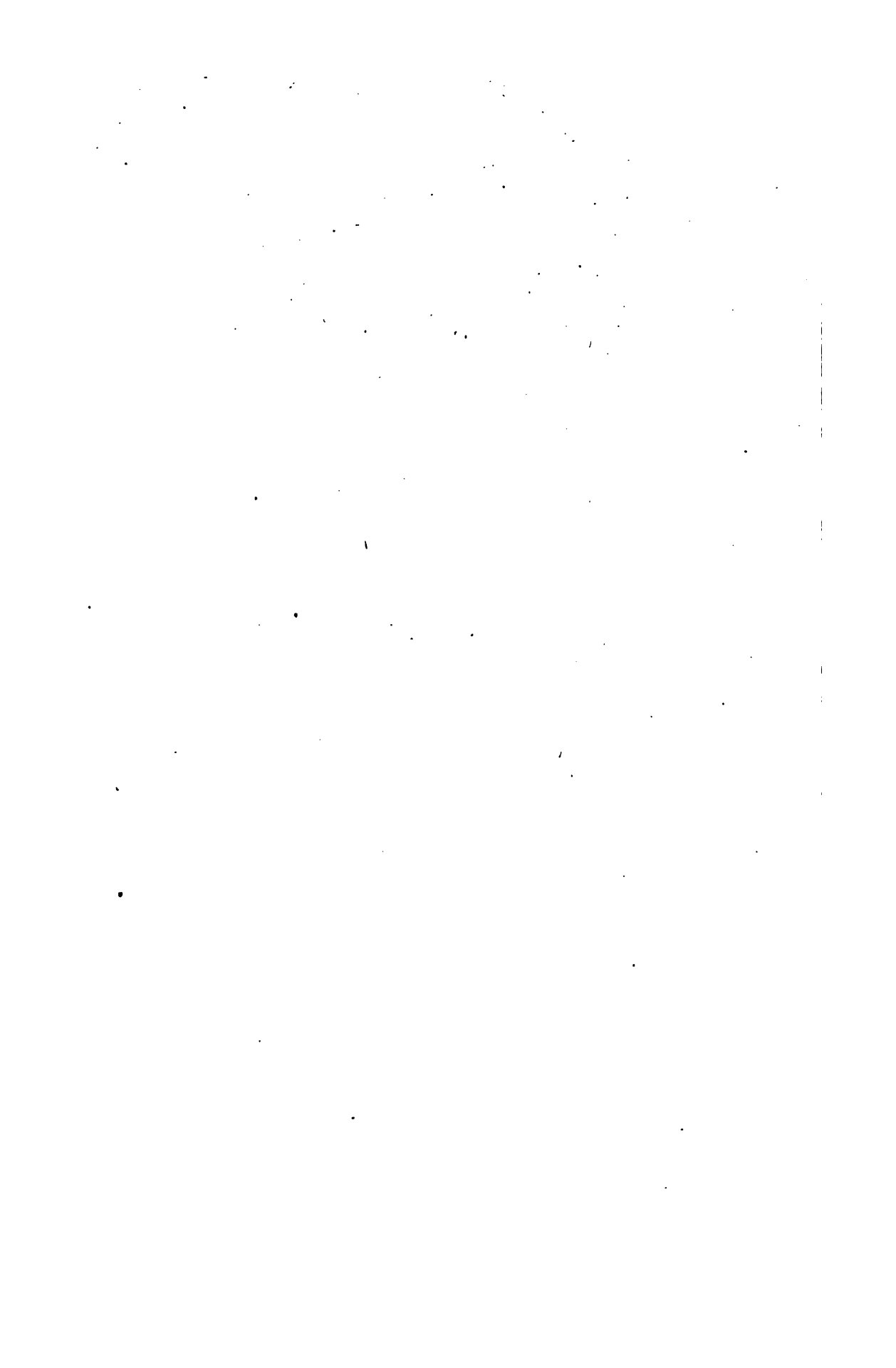
GIFT OF

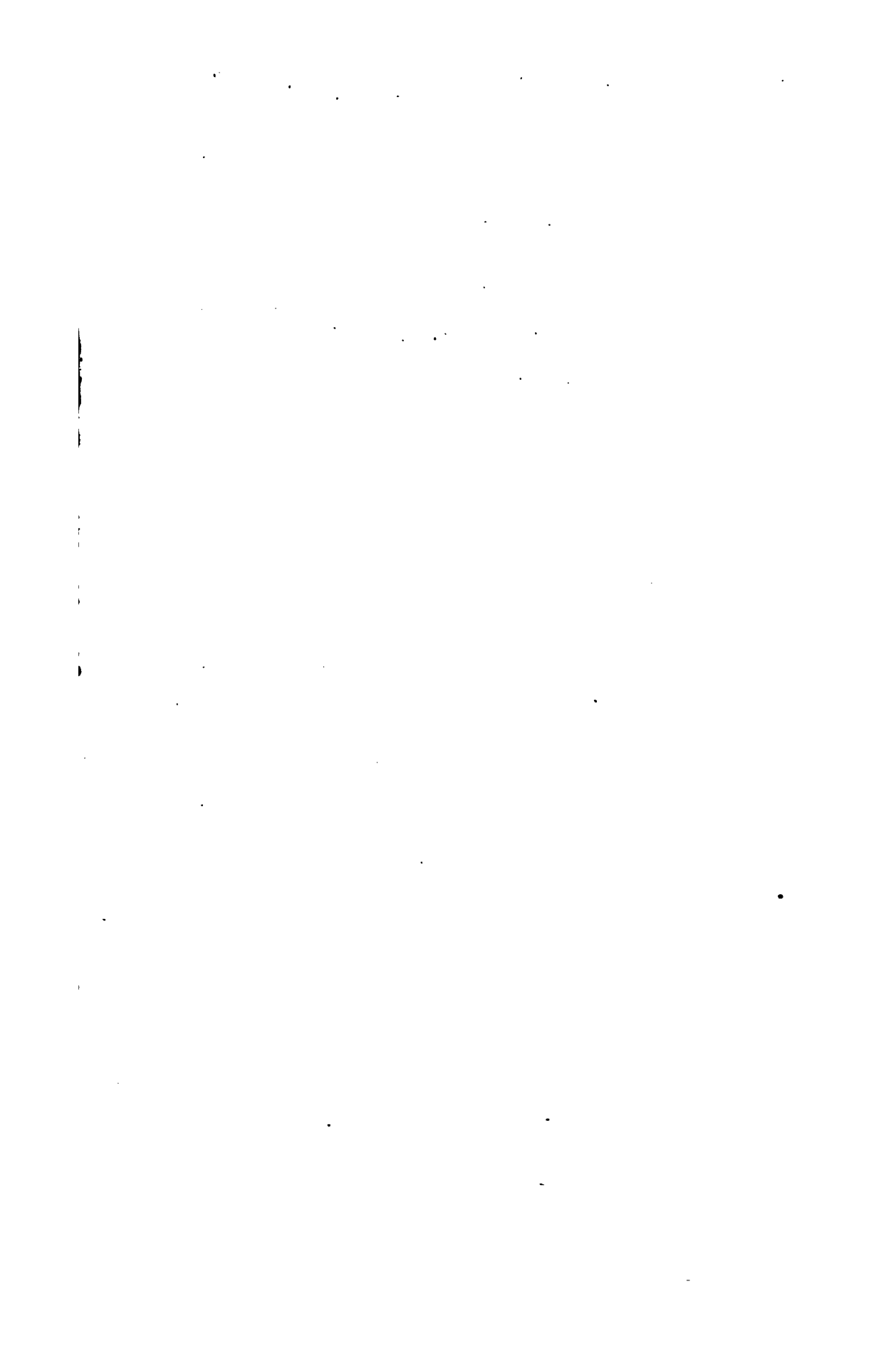
Archibald Cary Coolidge, Ph.D.

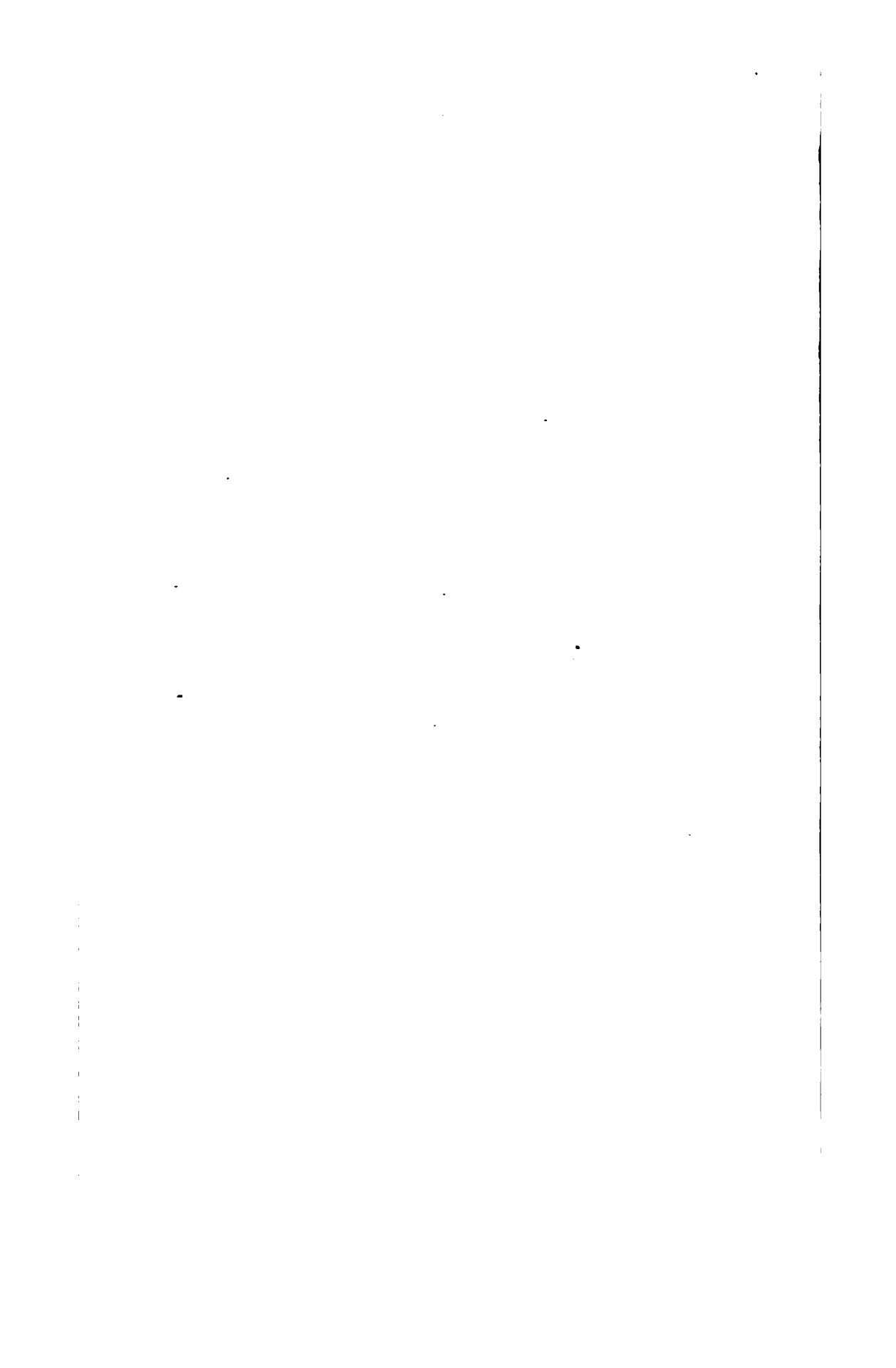
(Class of 1887)

PROFESSOR OF HISTORY

122
1889. Kraków. - Akademia Umiejętności. - 1889. - 60 s.

PAMIĘTNIK

PIĘTNASTOLETNIJ DZIAŁALNOŚCI

AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

W KRAKOWIE.

1873 — 1888.

KRAKÓW.

W DRUKARNI UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem A. M. Kosterkiewicza.

1889.

1

2

PAMIĘTNIK

PIĘTNASTOLETNIJ DZIAŁALNOŚCI

Wydziału Umiejętności

AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI

W KRAKOWIE.

1873—1888.

KRAKÓW.

DRUKARNIA UNIwersyTetu JAGIELLOŃskiego

pod zarządem Anatola Maryjana Kosterkiewicza.

1889.

~~5198.23.30~~

~~Slon 5198.23.30~~

LSoc 3751.80.100

Harold G. ... Ph.D.

A. ... Ph.D.

1951

Nakładem Akademii Umiejętności

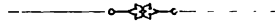
Maju 1888 upływał rok piętnasty, odkąd Akademia Umiejętności powołana do życia wołą Najjaśniejszego Pana, naukową swą działalność rozpoczęła.

Zasilana w swych przedsięwzięciach z publicznych funduszów, mianowicie ze skarbu państwa i z funduszu krajowego, poczuwała się Akademia do obowiązku, składania corocznie na publicznych posiedzeniach sprawozdań z ruchu naukowego. Wszelako sprawozdania te, szczuplejszemu tylko kołu publiczności dostępne, obejmowały zbyt krótkie czasu okresy, iżby sobie z nich w obec szeroko zakreślonego programu Akademii, wytworzyć można dokładny obraz jej działania. Akademia postanowiła przeto ułożyć przegląd prac swych naukowych z pierwszej piętnastoletniej epoki swego istnienia, to jest za czas od Maja 1873 do Maja 1888 r. i ogłosić takowy drukiem. Uchwała w tej mierze zapadła na pełnem posiedzeniu Akademii, dnia 29 Maja 1887 r. odbytem, a wykonanie takowej poruczono Komitetowi złożonemu z Sekretarzy Wydziałów i Komisij akademickich pod przewodnictwem Sekretarza generalnego.

Wywiązując się z tego polecenia Komitet ogłasza niniejszą księgę pamiętniczą, która w pierwszej swej części zawiera obraz ogólny ruchu naukowego, w drugiej biblijografię wy-

dawnictw Akademii, wiadomości o jej składzie i majątku, wreszcie akta urzędowe, odnoszące się do jej założenia i urzędzenia. Na czele księgi Prezes Akademii podał wiadomość, w jaki sposób Akademia Umiejętności z byłego Towarzystwa naukowego krakowskiego przeobrażoną została.

Jakkolwiek księga ta w bieżącym dopiero wychodzi roku, przecież obejmuje ona stan Akademii i jej wydawnictw taki, jaki istniał z wiosną r. 1888.

SPIS RZECZY.

	Str.
WSTĘP. Sprawa przeobrażenia Towarzystwa Naukowego krakowskiego na Akademię Umiejętności	I — XVI
I. RUCH NAUKOWY.	
A. Wydział filologiczny	3 — 57
a. <i>Filologija:</i>	6 — 38
Historija literatury polskiej	6
Materiały do historii literatury i oświaty w Polsce	6 — 9
Rozprawy z zakresu historii literatury i oświaty w Polsce	9 — 18
Przyczynek do historii literatur słowiańskich	18
Historija języka	19
Wydania zabytków języka polskiego	19 — 24
Leksykografija	24 — 25
Rozprawy gramatyczne, jako przyczynki do historii języka polskiego	25 — 27
Dyalektologija polska	27 — 28
Leksykografija dyalektologiczna	29
Opracowania gramatyczne właściwości gwar ludowych	29 — 30
Materiały do dyalektologii małopolskiej i białoruskiej	31
Rozprawy z zakresu filologii klasycznej	33 — 35
Historija literatury rzymskiej	35 — 38
b. <i>Historija sztuki</i>	38 — 57
B. Wydział historyczno-filozoficzny	58 — 116
a. <i>Historija:</i>	59 — 90
Komisyja historyczna	59 — 75
Dzieła i rozprawy historyczne	75 — 90

	Str.
b. <i>Prawo i Komisya prawnicza</i>	90 — 110
c. <i>Komisyja archeologiczna</i>	110 — 116
C. Wydział matematyczno-przyrodniczy	117 — 209
a. <i>Matematyka czysta i stosowana</i>	118 — 121
<i>Fizyka doświadczalna</i>	121 — 129
<i>Chemija</i>	129 — 138
<i>Mineralogija, petrografija, geologija i paleontologija</i>	138 — 144
<i>Botanika, — anatomija, fizyologija, histologija, systematyka, teratologija i geografija roślin, — mikrochemija roślinna</i>	144 — 154
<i>Zoologija</i>	154 — 162
<i>Anatomija i fizyologija człowieka, — medycyna doświadczalna, — metody preparowania</i>	162 — 171
<i>Antropologija, kranjologija, etnografija i etnologija przedhistoryczna</i>	171 — 174
<i>Geografija, meteorologija i magnetyzm ziemski</i>	175 — 176
<i>Historija nauk przyrodniczych i matematycznych, — historija kultury</i>	176 — 177
b. <i>Komisyja fizyograficzna</i>	177 — 197
c. <i>Komisyja antropologiczna</i>	197 — 209

II. BIBLIJOGRAFIJA WYDAWNICTW, SKŁAD AKADEMII I JEJ MAJĄTEK, AKTA URZĘ- DOWE . . . . .

A. Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie od r. 1873 do r. 1888	1 — 108
a. <i>Wydawnictwa Zarządu</i>	1 — 4
b. <i>Dziela osobne</i>	4 — 7
c. <i>Wydawnictwa wydziałowe:</i>	7 — 45
<i>Pamiętnik Wydziałów filologicznego i historyczno-filozoficznego</i>	7 — 9
<i>Pamiętnik Wydziału matematyczno-przyrodniczego</i>	9 — 15
<i>Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału filologicznego</i>	16 — 22
<i>Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału historyczno-filozoficznego</i>	22 — 31
<i>Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału matematyczno-przyrodniczego</i>	32 — 45
d. <i>Wydawnictwa Komisji biblijograficznej</i>	46

	Str.
<i>e. Wydawnictwa Komisji historii sztuki:</i>	
Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce	46 — 48
<i>f. Wydawnictwa Komisji językowej:</i>	
Sprawozdania Komisji językowej	49 — 51
<i>g. Wydawnictwa Komisji dla badań w zakresie historii literatury i oświaty w Polsce:</i>	
Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce	51 — 54
Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae latinorum usque ad Ioannem Cochanovium	54
<i>h. Wydawnictwa Komisji historycznej:</i>	
Monumenta medii aevi historica, res gestas Poloniae illustrantia	55 — 56
Scriptores rerum Polonicarum	56 — 60
Acta historica res gestas Poloniae illustrantia	60 — 62
Monumenta Poloniae historica	62 — 68
<i>i. Wydawnictwa Komisji archeologicznej . . . . .</i>	
	69
<i>k. Wydawnictwa Komisji prawniczej:</i>	
Starodawne prawa polskiego pomniki	69 — 71
<i>l. Wydawnictwa Komisji fizyograficznej:</i>	
Sprawozdanie Komisji fizyograficznej obejmujące pogląd na czynności dokonane w ciągu roku oraz na materiały do fizyografii krajowej	71 — 88
Atlas geologiczny Galicji	89
<i>m. Wydawnictwa Komisji antropologicznej:</i>	
Zbiór wiadomości do antropologii krajowej	89 — 99
Systematyczny wykaz powyższych publikacyj	99 — 108
B. Skład Akademii Umiejętności w Krakowie	109 — 140
Zarząd	111
Wydział filologiczny	112 — 117
» filozoficzno-historyczny	117 — 123
» matematyczno-przyrodniczy	123 — 128
Poczet członków jeszcze niezatwierdzonych	128 — 131
» członków nadzwyczajnych	131 — 135
Skład Komisji akademickich	136 — 140
C. Majątek Akademii Umiejętności, jej uposażenie oraz fundacje pod zarządem Akademii zostające	141 — 167
<i>a. Majątek nieruchomy . . . . .</i>	<i>142 — 144</i>
<i>b. Biblijoteka i zbiory naukowe . . . . .</i>	<i>144 — 151</i>
1. Biblijoteka	145 — 146

	Str.
2. Muzeum antropologii, archeologii przedhistorycznej i etnologii	146 — 149
3. Zbiory zabytków sztuki i archeologii historycznej	149 — 150
4. Muzeum fizyograficzne	150 — 151
c. <i>Fundusz własny</i>	151 — 152
d. <i>Dary i zapisy pieniężne:</i>	152 — 156
a) Zapisy i dary znaczniejsze	152 — 154
b) Pomniejsze dary i zapisy	154 — 156
c) Zapisy, które nie weszły jeszcze w życie	156
e. <i>Subwencje</i>	156 — 158
f. <i>Nagrody:</i>	158 — 163
1. Nagrody stałe	158 — 161
2. Nagrody jednorazowe	161 — 163
g. <i>Stypendyja</i>	163 — 167
D. Akta urzędowe dotyczące założenia Akademii Umiejętności i jej wewnętrznego urzędzenia	168 — 186
WYKAZ OSÓB	187 — 200

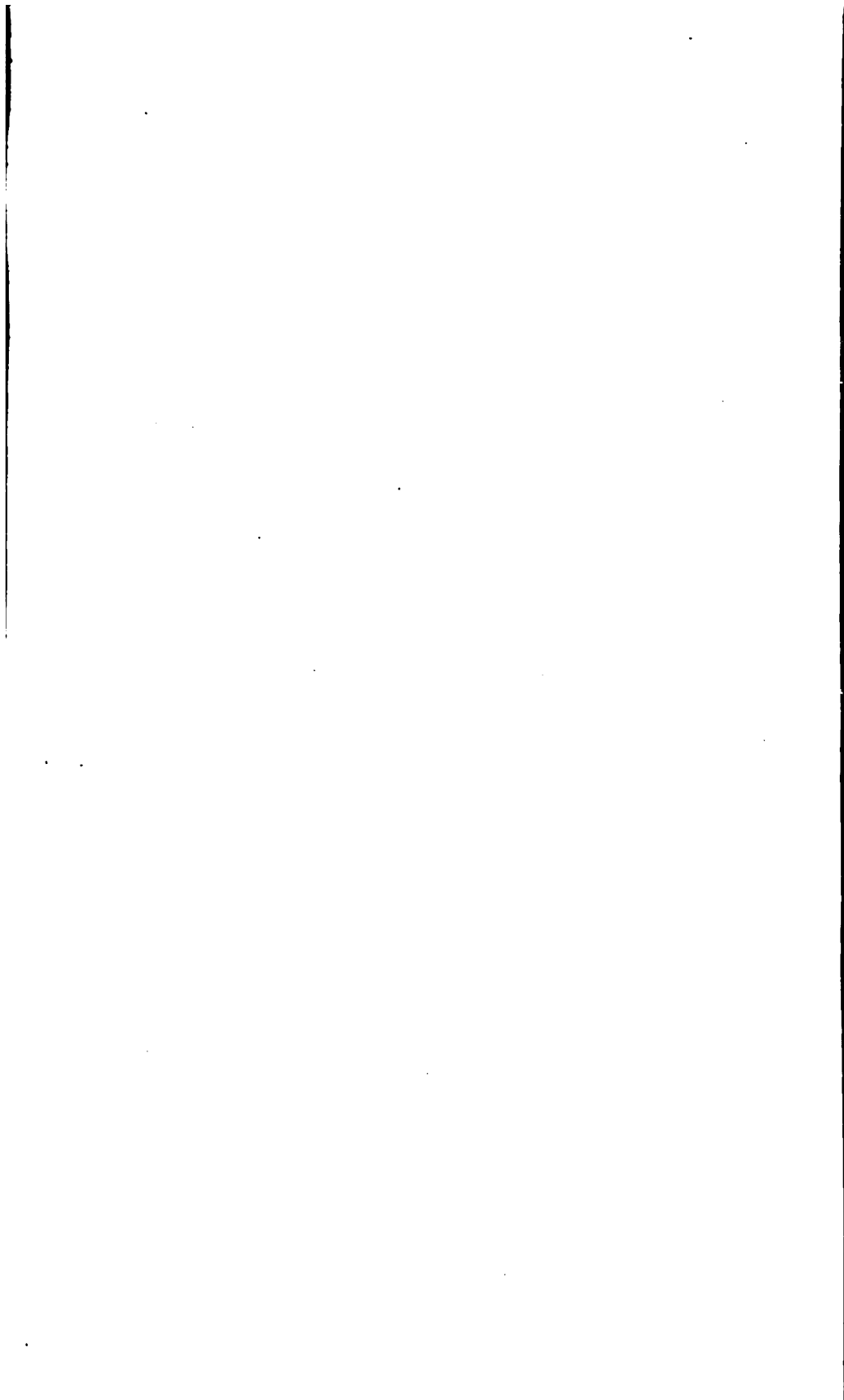

WSTĘP.

(Sprawa przeobrażenia Towarzystwa Naukowego Krakowskiego
na Akademię Umiejętności.)

Zwracając uwagę na początek wszelkich Akademij nauk i umiejętności, widzieć się daje, że niemal wszystkie, nawet słynna owa Akademia francuska, winny swój początek prywatnemu stowarzyszeniu uczonych, które, po krótszym lub dłuższym czasie, zyskawszy uznanie ze strony odpowiednich rządów, otrzymały tytuł, podnoszący je do znaczenia Zakładów publicznych.

Nie inne było też źródło, które wydało z siebie Akademię umiejętności w Krakowie; było niem bowiem Towarzystwo naukowe, które na wiele dziesiątków lat wyprzedziło jej istnienie.

Początek jego odniesęby należało do r. 1809; już bowiem wtenczas, przy zaprowadzeniu nowego urządzenia Szkoły głównej, jak nazywano Uniwersytet, zastrzeżono, że profesorowie mają utworzyć stowarzyszenie w sposobie Akademii umiejętności, mające się nazywać Instytutem krakowskim*). Nie

*) Zobacz Urządzenie Szkoły głównej krakowskiej d. 2. Grudnia 1809 r. W Krakowie, w drukarni Szk. gł. 1810.

byłoby jednak pora do urzeczywistnienia takiego zamiaru, bo krótkie lata trwania, obfitego w przeważne wypadki, Księstwa Warszawskiego, w innym kierunku zwracały umysły.

Zamiar jednak nie ze wszystkim poszedł w zapomnienie. Gdy bowiem traktatem dodatkowym w Wiedniu z d. 3. Maja 1815 r. zawarowanym został był Wolnego Miasta Krakowa, grono ówczesnych profesorów uznało potrzebę zawiązania Towarzystwa naukowego, na wzór istniejącego już dawniej Towarzystwa przyjaciół nauk w Warszawie. Projekt w tej myśli wniesiony na Radę rektorską w d. 24 Lipca 1815 r. stał się pierwszą ustawą Towarzystwa, ściśle wówczas złączonego z Uniwersytetem. Otwarcie czynności nastąpiło w d. 25 Lutego 1816 r. przez odbyte w tym celu posiedzenie publiczne.

Różne były jego koleje, w miarę jak zmieniały się stosunki, a z nimi słabła lub wzmagala się działalność tego naukowego związku. Dwie wszelako najgłówniejsze można rozróżnić w istnieniu jego epoki: jedną, w której zostawało w ścisłym związku z Uniwersytetem; drugą, w której było odłączone od niego; obiedwie przedzielone 4-ma latami zawieszonych czynności.

Jeżeli stosunki zewnętrzne nie mogły być nigdy bez wpływu na Towarzystwo naukowe, to wpływ ich musiał być tem silniejszy, jeżeli wprost dotykały one Uniwersytetu, którego powodzenie odbijać się musiało w Towarzystwie naukowym nawet jeszcze wtenczas, gdy już było od niego odłączone; z niego bowiem czerpało ono głównie swoje siły. W miarę tej oscylacji, już w epoce pierwszej, Towarzystwo dwukrotnie zmieniło swoje urządzenie, aczkolwiek niestety nie zawsze z korzyścią. Stosuje się to mianowicie do zmiany Statutu w r. 1840, dokonanej wśród dusznej atmosfery, pod wpływem Rezydentów państw opiekuńczych, mających na widoku zniesienie Rzpłtej Krakowskiej. Zmiana druga datuje się od Listopada 1848 r. i trwała do zawieszenia czynności w r. 1852.

Byłto okres najżywiej rozwiniętych czynności, do czego pomogło urządzenie, usuwające wszystkie wadliwości urządzeń poprzednich, a wprowadzające wszystko, co tylko zdawało się wpływać na ożywienie czynności i podniesienie ducha badaw-

czego. Ten kierunek, ściśle naukowy, powierzony był osobnemu Wydziałowi, noszącemu nazwisko Wydziału akademickiego; obok którego był czynnym drugi, stosownie do przeznaczenia swego, nazwany Wydziałem rozszerzania oświaty. Zadanie Wydziału pierwszego było zatem czysto akademickie, rozumie się w zakresie, na jaki zezwalały siły i środki do działania niezbędne. Do Wydziału drugiego należało: dopomagać właściwym Władzom w dozrze szkółek początkowych; wpływać radą i pomocą na utrzymanie należytego kierunku stowarzyszeń, oświatę ludu na celu mających; zachęcać i w miarę możliwości dopomagać do zaprowadzania szkółek początkowych; pisać i ogłaszać dzieła elementarne; zasilac szkoły początkowe nadsyłaniem książek i pism odpowiedniej treści. Z zadania tego mogło się wówczas wywiązywać Towarzystwo bez wkraczania w zakres czyjegobądź prawa; Zarząd bowiem szkółek początkowych, po zniesieniu urzędu Komisarza rządowego, należał do Rektora Uniwersytetu, który, stosownie do Statutu Towarzystwa naukowego, był zarazem jego Prezesem.

Okres tak we wszelkich kierunkach rozbudzonej czynności trwał tylko lat 4. Rozpoczął on się w drugim roku po wcieleniu Rzpltej Krakowskiej do monarchii Austryjackiej i trwał do chwili, w której czynności Towarzystwa całkiem zawieszono być musiały. Było to w r. 1852, gdy w duchu ustawy o Stowarzyszeniach, wszystkie Towarzystwa obowiązane były złożyć swoje statuta i oczekiwać potwierdzenia rządowego. Ustały więc czynności naukowe, te zaś, które się jeszcze odbywały przy pomocy Członków dawniejszego Zarządu, pod przewodnictwem Kuratora, ustanowionego w miejsce Rektora Uniwersytetu, zmierzały jedynie do wyjednania Towarzystwu potrzebnego zatwierdzenia.

Nastąpiło to ze strony Ministra spraw wewnętrznych w d. 16 Maja 1856. r., odkąd też datuje się odłączenie Towarzystwa naukowego od Uniwersytetu, w składzie zaś jego ta zmiana, że usunięto z niego Wydział rozszerzania oświaty, przez co zadaniem jego zostały wyłącznie te sprawy, któremi przedtem zajmował się Wydział akademicki. Okres ten prze-

ciągnął się aż do czasu, w którym, skutkiem odbywającego się przeobrażenia na Akademię, odbyło Towarzystwo swoje ostatnie posiedzenie, t. j. do d. 29 Kwietnia 1872 r.

Robiąc ogólny pogląd na skutki pracy Towarzystwa, przyznać wypadnie, że przysłużyło się ono nauce nie jednym nowo zbadanym lub sprostowanym szczegółem, pomiędzy którymi nie braknie i takich, które stałe weszły do nauki; przysłużyło się krajowi badaniami pod względem jego właściwości przyrodniczych, podniesieniem jego zdrojowisk leczniczych, badaniem jego dziejow i zabytków sztuki, pod względem pielęgnowania języka, dla którego nieraz bywało jedynem jeszcze schronieniem; wysługiwało się też i Władzom rządowym wyjaśnieniami nie jednokrotnie zażądanimi od niego. Nie miało ono funduszków, któreby zaspakajały wszelkie potrzeby naukowego badacza. Nie przyodziane powagą charakteru publicznego Zakładu, pozbawione wszelkich za tem idących korzyści, zostawione prawie bez zasiłku, a natomiast zmuszone ponosić publiczne ciężary, stało ono aż do końca poświęceniem swych Członków miejscowych, którzy obok trudu i pracy składali jeszcze grosz własny dla opędzenia potrzeb wewnętrznych i przysporzenia funduszu na publikacje. Nie brakło wprawdzie w społeczeństwie polkiem ludzi dobrej woli, którzy oddawali Towarzystwu do rozrządzenia nawet znakomite fundusze, miały one jednak przeznaczenie wyłączne, dowodziły zaufania, ale nie zaspakajały właściwych potrzeb Towarzystwa*).

Mimo to wszystko, praca, acz bez rozgłosu, prowadzona jednak z poświęceniem i wytrwale, zyskując coraz więcej uznania, doprowadziła wreszcie do tego, czego naród od wieku pożądał, czego nieraz był bliski, czego jednak niepomyślne koleje

*) Zob. Dr. J. MAJERA: Pogląd historyczny na Towarzystwo naukowe krakowskie z czasu jego związku z Uniwersytetem Jagiellońskim (w Roczniku Towarzystwa n. r. 1848, str. 23—164). Tegoż: Stanowisko Towarzystwa naukowego krakowskiego wobec nauki i kraju. Rzecz miana przy obchodzie 50letniego jubileuszu d. 16 Maja 1868 r. W Krakowie w osobno wydanej »Pamiętce« tego obchodu i w odbitce z Przeglądu Polskiego. (Rok 1868, Lipiec, str. 3—21).

osiągnąć mu nie dozwoliły; — doprowadziła do Akademii umiejętności, owej pierwszej i dotąd jedynej na całym obszarze ziem polskich tego rodzaju Instytucyi.

Gdy w r. 1870 powołany przez N. Pana na Prezydenta Ministrów, dostojny nasz rodak hr. ALFRED POTOCKI, zdążając ze Lwowa do miejsca swego przyszłego urzędowania, zatrzymał się w Krakowie, w domu blisko z sobą spokrewnionym, znalazł tam ówczesny Prezes Towarzystwa naukowego sposobność zwrócenia jego uwagi, równie na ważność zadania tej Instytucyi, jak na nieodpowiednie temu zadaniu stanowisko i środki; jak wreszcie na jedyny sposób zaradzenia temu, przez nadanie Towarzystwu charakteru Zakładu publicznego, jaki mają Akademije. Snać dla dostojnego Prezydenta Ministrów, szczerze życzliwego krajowi i jego instytucjom, wiadomość ta nie była obojętną, oświadczył bowiem Prezesowi, że nie spuści tego z uwagi, tymczasem zaś żeby w każdym razie, gdy tego za-potrzebuje Towarzystwo, zwracać się do niego bezpośrednio.

Jakiegokolwiek nadzieje mogła budzić ta konferencyja, nie chciał przecież Prezes wzniecać ich przedwcześnie w gronie Towarzystwa; nie będąc bowiem pewnym, czy i w jakiej rozciągłości nastąpi zwrot dla niego korzystny, nie chciał przez zawczesne rozgłoszenie narażać go, w razie niepomysłnym, na pośmiewisko niechętnych, których nieszczęściem nigdy nie zabraknie.

Tymczasem nadeszła najpomysłniejsza z oczekiwanych wiadomość; że Jego Ces. i Król. Apost. Mość, zawiadomiony przez Prezydenta Ministrów o skutkach działalności Towarzystwa naukowego krakowskiego, uznając łaskawie jego usiłowania, a zarazem potrzebę Instytucyi, która byłaby spójnią i kierownikiem niepewnego i rozpierzchłego, więc mało skutecznego ruchu naukowego w kraju, raczył oznajmić z własnego popędu, że jest Jego życzeniem zaprowadzić w Krakowie Akademię umie-

jętności na zasadzie porozumienia się Ministra oświecenia z tamecznem Towarzystwem naukowym.

Wiadomość o tyle życzliwej dla kraju, a w szczególności dla Towarzystwa, woli N. Monarchy, usunąwszy wszelką wątpliwość co do oczekiwanego wypadku, dała możność jawnego działania i znalazła też ostatecznie swoje potwierdzenie w powyższej osnowy piśmie odręcznem Cesarza z d. 2 Maja 1871 r. do ówczesnego Ministra oświecenia p. J. JIRŔEKA.

Było główny, zasadniczy moment w sprawie utworzenia Akademii, po którym dopiero nastąpiły nadmienione rokowania Ministra z Towarzystwem naukowym.

Prezes Towarzystwa, zawiadomiony przez Ministra oświecenia o poleceniu, jakie otrzymał od N. Pana, nie omieszkiał udzielić o tem wiadomości Towarzystwu, które też w dniu 9 Czerwca złożyło hołd niewygasłej wdzięczności, w adresie, przez Jego Ces. i Król. Mość, według doniesienia p. Ministra, z łaskawością przyjętym.

Ponieważ obie strony, tak Minister, mający wolę cesarską wykonać, jak Towarzystwo, z którym przeprowadzić miał rokowanie, były dla sprawy jak najprzychylniej usposobione, doprowadzenie więc woli Cesarza do skutku nie mogło ulegać wątpliwości. Wykonanie jednak nie mogło być tak rychłe, jak tego obie strony pragnęły. Wymagało ono porozumień w rozmaitych względach, dokonywanych jużto przez osobiste lub listowne znoszenie się Ministra oświecenia z Prezesem Towarzystwa, już znowu przez pośrednictwo uproszonego w tym celu wcześniej ś. p. ks. JERZEGO LUBOMIRSKIEGO, który, z właściwą sobie energiją w podejmowaniu wszelkich, dobra kraju dotyczących, posług obywatelskich, bez względu na stan zdrowia i własne interesa, był wobec różnych Władz w Wiedniu niezmiernym rzecznikiem sprawy Towarzystwa, i przyczynił się nie pomалу do rychlejszego wprowadzenia w wykonanie życzliwego zamiaru Cesarza.

Przedmiotem prowadzonych rokowań, obok wykazania majątku i funduszków Towarzystwa, o ile Akademia miećby do nich mogła niewątpliwe prawo, było głównie wypracowanie Statutu. W pierwszym względzie wystarczyło wyjaśnienie dokonane przez Prezesa; w drugim wszelako potrzeba było oczywiście uchwały Towarzystwa naukowego.

Trudność jaką się nasuwała pod ostatnim względem, wynikała stąd, że każdy czynny Członek Towarzystwa, mając w niem równe prawa z innymi, mógł też niewątpliwie rościć sobie prawo równego stanowiska w składzie przyszłej Akademii; czemu oczywiście, pomijając inne względy, sprzeciwiała się już sama liczba Członków Towarzystwa, przechodząca o wiele liczbę pomieścić się mogących w Akademii.

Do usunięcia tych trudności dwójaka zostawała droga:

1) albo utworzyć Instytut, obejmujący 2 Stowarzyszenia; mianowicie jedno, stanowiące właściwą Akademię; drugie, zajmujące się rozszerzaniem oświaty, z osobnemi Statutami, osobnemi Zarządami, znoszącemi się z sobą jedynie w sprawach majątkowych, mniej więcej jak to było w urzędzeniu Towarzystwa z r. 1848. Którzy z Członków Towarzystwa nie weszliby do Akademii, ci tworzyliby w Instytucie drugie z nadmienionych Stowarzyszeń;

2) albo też utworzyć jednolitą Akademię, Członkom zaś pozostałym po jej zawiązaniu, o ile mieliby w Towarzystwie wszelkie prawa Członkom jego służące, nadać w Akademii charakter Członków nadzwyczajnych, z prawem otrzymywania publikacji Akademii, korzystania z Biblioteki, uczestniczenia w posiedzeniach, jednakże bez możliwości należenia do uchwał i do Zarządu, z tem nadto zastrzeżeniem, że każdy miećby musiał czynny udział w jednej z Komisji akademickich, według własnego wyboru.

Każde z tych urządzeń, obok dobrej strony, miało też i niedogodności. Pierwsze mogło zaspakajać miłość własną wszystkich Członków Towarzystwa, bo wszyscy należeliby do jednego Instytutu, oprócz zaś tego, urządzenie to, przez Towarzystwo rozszerzania oświaty, wprowadzałoby Instytut w żywniejszy stosunek z krajem. Z drugiej jednak strony mówiło

przeciw niemu utrudnienie zarządu i słuszne czy niesłuszne przewidywanie możliwości kolizyj.

Urządzenie drugie usuwało te niedogodności. Stawiając tylko jeden Zakład, robiło go niezawisłym właścicielem majątku Towarzystwa, usuwało zatem potrzebę znoszenia się co do administracji z Zakładem drugim, równe prawo do tego mającym, a więc i owę domniemaną możliwość nieporozumień. Natomiast znowu urządzenie takie nasuwało w przeprowadzeniu tę trudność, że Członkowie Towarzystwa, którym przypadłby charakter Członków Akademii nadzwyczajnych, uważać to mogli z tego znowu powodu za ułóżenie swemu stanowisku, że byliby wyłączeni z Zarządu i stanowili grono przeznaczone na wymarcie; prawo bowiem przyznane im w Akademii na zasadzie ich czynnego udziału w Towarzystwie, nikomu innemu więcej służyćby nie mogło.

Żeby wobec tych trudności doprowadzić dzieło do skutku, trzeba więc było wyrzeczenia się miłości własnej w niepomiernym stopniu; nikt bowiem z Członków Towarzystwa nie mógł mieć pewności, że między innymi powołany zostanie do Akademii. Nie brakło jednak tej abnegacji, bo Towarzystwem powodowało przekonanie, że nie godzi się utrudniać przyjsca do skutku Instytucji, której naród od dawna pożądał, a która teraz zapowiadała się szczęśliwie. Byli też między Członkami i tacy, którzy oświadczyli gotowość wystąpienia z Towarzystwa, gdyby tego wymagało jego przeobrażenie na Akademię.

Wobec takiego usposobienia, po wielu naradach w gronie Towarzystwa, porozumieniu się Prezesa z Ministrem i osobami sprawie życzliwymi, uchwalono przyjąć za zasadę tego przeobrażenia drugi z wyżej nadmienionych sposobów, t. j. jednolitą Akademię. Według tejto zasady, projekt Statutu wypracowany przez Zarząd, a przez Towarzystwo naukowe po naradach w miesiącu Listopadzie 1871 r. ostatecznie przyjęty, zyskał w zasadzie zatwierdzenie N. Monarchy pod d. 28 Stycznia 1872 r., z zastrzeżeniem atoli mało znacznych zmian, proponowanych przez Ministra. Na zmiany te Towarzystwo na posiedzeniu swoim w dniu 6 Lutego 1872 r. jednomyślnie się zgodziło, a Statut, wypracowany w tej ostatecznej redakcyi,

zyskał stanowcze zatwierdzenie Jego Ces. i Król. Mości pod d. 16 Lutego 1872 r.

Zawiadamiając o tem Prezesa Towarzystwa pan Minister STREMAJR, doniósł zarazem, że N. Pan biorąc Akademię, jako Instytucyję publiczną, pod swoją Najwyższą opiekę, zamianował w tym celu jej Protektorem Brata Swego Jego Ces. Wysokość Arcyksięcia Karola Ludwika, jego zaś Zastępcą, Jego Exc. byłego Prezydenta Ministrów, hr. Alfreda Potockiego; że wreszcie, jako fundusz zakładowy wchodzącej w życie Akademii, ofiaruje z prywatnej swojej szkatuły 20,000 zł. w. a.

Po otrzymaniu tych wiadomości, Towarzystwo naukowe dało wyraz swej wdzięczności w adresie dziękczynnym, złożonym osobiście przez Delegacyję.

Posiedzenie Towarzystwa naukowego odbyte w d. 29 Kwietnia 1872 r. było ostatnim aktem w jego pełnym składzie i dotychczasowym charakterze; wybory bowiem do Akademii, stósownie do przepisów, a mianowicie §. 31 niżej zamieszczonego Statutu, dokonane być miały oddzielnymi Wydziałami. Posłużyło też to ostatnie posiedzenie do wymiany serdecznych uczuć między Członkami rozwiązującego się Towarzystwa naukowego, a Prezesem, któremu przez 16 lat powierzali jego kierownictwo.

Stósownie do nadmienionych przepisów, przedstawieni zostali podówczas jedynie z grona Towarzystwa, na Członków Akademii przez połączone Oddziały nauk moralnych, tudzież Sztuk i Archeologii, w d. 11 Maja: Prof. JÓZ. KREMER, Dr. WINC. POL, Prof. JÓZ. SZUJSKI, Prof. ANT. WALEWSKI, Prof. JUL. DUNAJEWSKI, LUC. SIEMIŃSKI, Prof. KAR. MECHERZYŃSKI, Dr. KAROL ESTREICHER; przez Oddział nauk przyrodniczo-lekarskich, w d. 13 Maja tegoż roku 1872, Profesorowie: JÓZEF MAJER, LUDW. TEICHMANN, FRYD. SKOBEL, STEF. KUCZYŃSKI.

Wybory te zatwierdzone zostały przez N. Pana postanowieniem z d. 10 Czerwca 1872 r.; o czem zawiadamiając

Prezesa byłego Towarzystwa Najdostojniejszy Protektor, oświadczył, że, gdy działalność Towarzystwa naukowego za skończoną uważać należy, widzi się spowodowanym postanowić, ażeby tenże, aż do chwili zamianowania Prezesa Akademii, objął i pełnił czynności Przewodniczącego tej Instytucji.

Na mocy dalszego przepisu Statutu, 12 Członków wybranych z samego grona Towarzystwa, rozdzielonych odtąd na 3 Wydziały akademickie, wybrało dla każdego z nich po 8 kandydatów już z całego kraju, z których połowę miał zatwierdzić Cesarz, stosownie do swego uznania. Nastąpiło to w d. 18 Października 1872 r., mocą czego zostali Członkami czynnymi Akademii, w Wydziale filologicznym: hr. AL. FREDRO, Prof. ANT. MAŁECKI, Dr. TEOF. ŻEBRAWSKI, Radca dworu JUL. KLACZKO; w Wydziale historyczno-filozoficznym: AUG. BIEŁOWSKI, JÓZ. SUPIŃSKI, ks. kan. FRANC. PAWŁOWSKI, Prof. IZYDOR SZARANIEWICZ; w Wydziale matematyczno-przyrodniczym: Dr. JÓZEF DIETL, Prof. ALFR. BIESIADECKI, Dr. IGN. CZERWIAKOWSKI, Prof. WAWRZYNIEC ŻMURKO.

Gdy tym sposobem, zyskawszy 24 Członków czynnych, znalazła się Akademia w składzie upoważniającym do prawomocnych uchwał, a między innymi i do sięgnięcia w wyborach już i poza granice kraju, pozostawało więc do zupełnego ukonstytuowania jedynie zamianowanie przez Cesarza, Prezesa i Sekretarza. Nastąpiło to Najwyższem postanowieniem z dnia 24 Listopada 1872 r., mocą którego Jego Ces. i Król. Apost. Mość raczył zamianować dotychczasowego Przewodniczącego Dra JÓZ. MAJERA pierwszym Prezesem, a Prof. JÓZ. SZUJSKIEGO pierwszym Sekretarzem generalnym Akademii, którą łaskawie do życia powołał.

Po dokonaniem urzędzeniu Akademii, nastąpiło w d. 21 Grudnia 1872 r. ukonstytuowanie się Wydziałów, przez wybranie Dyrektorów i Sekretarzy. W końcu zawiadomił Prezes Członków czynnych Towarzystwa, którzy nie weszli do składu Akademii, o stanowisku jakie odtąd, jako Członkowie nadzwyczajni, zajmować w niej mają, a zarazem o połączonych z tym charakterem obowiązku i prawach (§. 10 Stat.).

Zanim, po dokonaniu tym sposobem urządzenia wewnętrznego, przyszło do rzeczywistego rozpoczęcia czynności Akademii, zaszła w jej składzie ta zmiana, że w miejsce WINC. POŁA, który ledwie powołany do Akademii, rozstał się z tym światem d. 2 Grudnia 1872 r., z pomiędzy 3-ch przedstawionych w jego miejsce kandydatów, zyskał Najwyższe zatwierdzenie d. 16 Lutego 1873 r. Prof. Józ. ŁĘPKOWSKI.

Ważne też do tej daty odnosi się postanowienie Najwyższe, mocą którego dozwolono Członkom zamiejscowym, w razie niemożności stawienia się osobiście, głosować listownie, tak przy wyborach Wydziałowych jako też i walnych.

Wspomniałem wyżej, że pierwsza ofiara, jaką w kwocie 20,000 zł. w. a. otrzymała Akademia, pochodziła z daru jej wspańiałomyślnego Założyciela. Było pierwszy początek funduszu żelaznego, który następnie, po dokonaniem urządzeniu się Akademii, wzbogaciły dary Jego Ces. Wysokości Protektora, tudzież Jego Zastępcy hr. ALFR. POTOCKIEGO, każdy po 5,000 zł. w. a.

Przykład dany z góry nie został bez skutku, rychło bowiem ś. p. LUDW. HELCEL złożył Akademii 1,000 zł. w. a., ze składek zaś zebranych w Paryżu, księżna MAŁGORZATA CZARTORYSKA przesłała razem 2,044 zł. w. a.

Zaledwie też pierwsze kroki Akademia stawiać poczyniała, bo już w d. 15 Maja 1872 r., przesłał jej 5,000 zł. w. a. ciężką nately złożony niemocą, nieodżałowanej pamięci, bo całym sercem oddany sprawom narodowym, hr. ADAM POTOCKI, wyrażając w Bogu nadzieję, że z czasem będzie mógł przyjść jej znowu z pomocą. Nieszczęściem pasmo jego czynów szlachetnych przerwała śmierć, która z żalem powszechnym nastąpiła w tym samym roku d. 15 Czerwca.*)

*) Według tego poprawić należy w Roczniku Zarządu Akad., z r. 1873. str. 116, omyłki niedostrzeżone w druku co do daty śmierci Adama Potockiego.

Nie brakło też z różnych stron i drobniejszych datków, zapisanych w wdzięcznej pamięci Akademii, z pomiędzy których wspominam tu tylko 100 frank. nadesłanych przez Pana KULCZYCKIEGO z Otahaity, na dowód, z jakim uczuciem, gdziekolwiek były serca polskie, przyjęto wiadomość o powstającej Akademii w Krakowie.

Wyrazem tego uczucia w samym kraju była Delegacja z adresem dziękczynnym do N. Monarchy, wyprawiona z Wydziału krajowego, w zastępstwie Sejmu galicyjskiego, prawie równocześnie z Delegacją wysłaną w tym celu od Akademii, a zatem rychło po zatwierdzeniu Statutu.

Nie ociągało się też miasto Kraków ze swoim udziałem. Szczęcąc się od dawna pierwszym w Polsce Uniwersytetem, gdy pozyskało pierwszą znowu na całym jej historycznym obszarze Akademię Umiejętności, wierne wynikającemu ztąd obowiązкови swego stanowiska, przeznaczyło na jej potrzeby, uchwałą Rady z d. 7 Marca 1872 r. rocznie 500 zł. w. a. — Prócz tego zaś, z powodu zbliżającego się uroczystego obchodu 400-tniej rocznicy urodzin MIKOŁAJA KOPERNIKA, owego słynnego Astronoma; syna mieszczanina krakowskiego, utworzyło fundacyję jego imienia, według której zobowiązuje się wieczysterni czasy wносить do kasy Akademii, począwszy od d. 19 Lutego 1873 r. rocznie po 100 zł. w. a. na nagrodę za wypracowanie zadań z zakresu Astronomii i nauk z nią spowinowaconych, co lat 5 ogłaszać się mające.

Uposażenie ze strony M. Krakowa, po wypłacie pierwszej raty, mogło być niezwłocznie użyte na potrzeby bieżące, inne bowiem ofiary wliczone były do funduszu żelaznego. Rychło jednak potem, stosownie do zawiadomienia przez Najdostojniejszego Protektora z d. 9 Lipca 1872 r., przeznaczył na tenże rok P. Minister oświecenia kwotę 1,000 zł. w. a. z funduszków na cele i podróże naukowe zostających do jego rozrządzenia. Dalsze zasiłki roczne ze Skarbu Państwa i funduszu krajowego, przypadają już poza epoką, do której odnosi się niniejszy zarys początkowych dziejów Akademii.

Skoro przy otrzymanych pierwiastkowo pomocach, czynność Akademii, acz w skromnym zakresie, rozpocząć się mogła, przyszła więc pora zainaugurowania jej z urzędu publicznym obchodem.

Obchód ten wszelako wypadło Akademii poprzedzić innym, do którego powodem była nadmieniona wyżej 400-tna rocznica urodzin **MIK. KOPERNIKA**.

Gdy chwila ta w całym uczonym świecie uroczyste obchodzoną była, temci też bardziej stało się to obowiązkiem już ukonstytuowanej Akademii, która, obok hołdu jaki z całym światem złożyć była winna genjuszowi **KOPERNIKA**, miała jeszcze wyłączny obowiązek oddania mu czci, jako rodakowi. Nastąpiło to w d. 18 Lutego 1873 r., na posiedzeniu publicznem, otwierającym uroczystość jubileuszową, a zakończonem tym ustępem w natchnionym do Kopernika wierszu **L. SIEMIŃSKIEGO**:

O Polsko! tobie jednej w głos mówić przystoi:
To był duch mego ducha, to kość z kości mojej!*)

Byłoby posiedzenie nadzwyczajne, zwyczajne bowiem publiczne, według Statutu, odbywać się miały, o ile nie zaszłyby przeszkoda, każdego roku w d. 3 Maja. Wszakże przeszkoda nasunęła się zaraz ze względu na termin posiedzenia inauguracyjnego, które nieco opóźnić się musiało, z powodu równocześnie odbywającej się wystawy wiedeńskiej, której Prezesem był Najdostojniejszy Protektor Akademii, Jego Ces. Wysokość Arcyksiążę Karol Ludwik.

Zaproszony na uroczystą inaugurację Akademii, raczył odpowiedzieć przez Ochmistrza swego Dworu (d. 24 Kwietnia 1873 r.), iż „jako Protektor Akademii, uważa sobie za szczególną przyjemność uczestniczyć w jej urzędowem otwarciu.“ Tak więc pod jego przewodnictwem odbył się ten akt uroczysty w d. 7 Maja 1873 r., przy udziale Zastępcy Protektora hr. **ALFR. POTOCKIEGO**, ówczesnego Namiestnika kraju hr. **AGEN. GOŁUCHOWSKIEGO**, Ministra **FL. ZIEMIAŁKOWSKIEGO**, Marszałka krajowego **KS. LEONA SAPIEHY**, wobec wszelkiego stopnia Członków Aka-

*) Zob. Dwa pierwsze publiczne posiedzenia Akademii Umiejętności. W Krakowie 1873 str. 1—40.

demii i nader licznej wszelkiego stanu publiczności. Protokół tego posiedzenia, spisany na pergaminie a podpisany przez Jego Ces. Wysokość Protektora, tudzież wszystkich z urzędu i stanowiska swego udział w tym obchodzie mających, jako cenny dokument w dziejach Akademii, przechowuje się w jej aktach ku trwałej pamięci.*)

Takie były początki tej Instytucyi. Jakiem było jej działanie w ciągu 15-to letniego dotychczas istnienia? czy była wierną swojemu zadaniu, wobec wzniesłego zamiaru swego wspaniałomyślnego Założyciela, wobec oczekiwania kraju, który powitał ją tak radośnie i życzliwie? — odpowiedź na to dać może wierny obraz, skreślony w Pamiętniku niniejszym.

Ja kończę rzecz moją, równie jak przy uroczystym przed 15 laty obchodzie otwarcia Akademii, wyrazem najgłębszej czci i wdzięczności dla wspaniałomyślnego jej Założyciela, który tem dziełem związał swoje imię z wiekopomnym Założycielem pierwszego w Polsce Uniwersytetu; jak niemniej wyrazem serdecznej podziękii wszystkim mężom dobrej woli, którzy do dzieła tego pomocną przyłożyli rękę; — kończę pełen otuchy, że kraj, który wiadomość o zawarciu Akademii przyjął tak radośnie, tem samem spólcuciem po najdłuższe lata otaczać jej nie przestanie, widząc w tym nowym a dawno upragnionym nabytku, zgodnie z zamiarem wspaniałomyślnego Założyciela, spójnię i kierownika niepewnej i rozpierzchłej, w tem przeto rozosobnieniu mało skutecznej duchowej pracy narodu. Niechże więc udziałem swoim podsyca to duchowe ognisko, ażeby światło jego zajaśniało i tam, gdzie przedtem rozpierzchłych jego promieni nie widziano lub widzieć nie chciano.

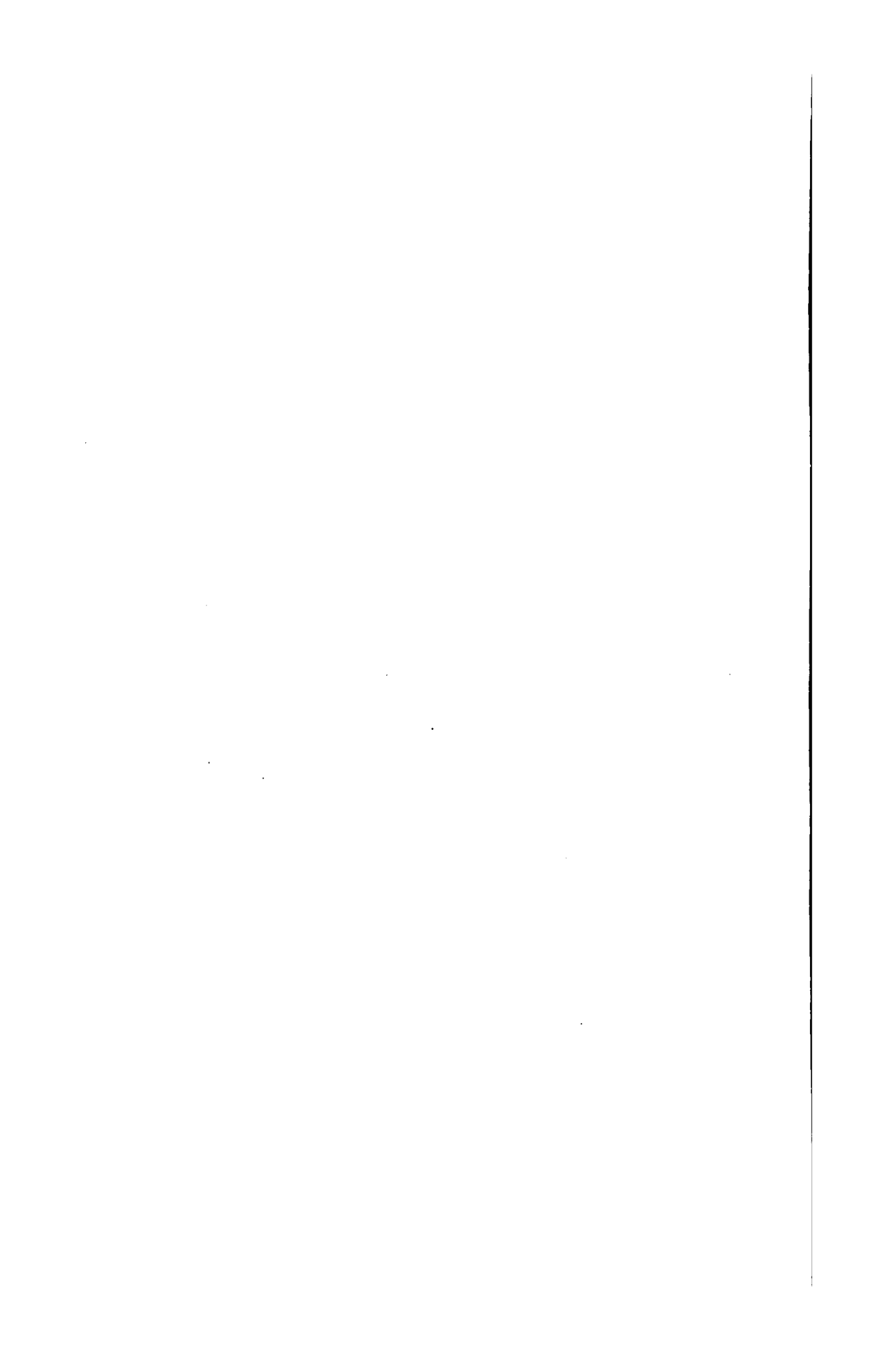
*) Dwa pierwsze posiedzenia, jak wyżej, str. 43—74.

I.

RUCH NAUKOWY.

WYDZIAŁ FILOLOGICZNY.

Na czele pierwszego tomu *Rozpraw i Sprawozdań Wydziału filologicznego* umieszczona jest rzecz Członka czynnego Akademii, Profesora *Antoniego Małeckiego*, o zadaniach tego Wydziału (184)*), w której autor stawia program prac przyszłych i oznacza zakres zadań Akademii w dziedzinie filologii, języka, literatury i historii oświaty ojczystej, i historii sztuki.

W duchu tego programu Wydział podjął działalność we wskazanych kierunkach, jako ciało naukowe, przez prace swych członków, czytowane na posiedzeniach wydziałowych i przez ogłaszanie ich w wydawnictwach; a obok tego zawiązał szereg komisyj, których zadaniem było już to gromadzenie i ogłaszanie materyjałów, już to opracowywanie takowych.

Komisyje Wydziału filologicznego są następujące:

- 1) Komisya biblijograficzna;
- 2) Komisya językowa;
- 3) Komisya dla badań w zakresie historii literatury i oświaty w Polsce;

*) Liczby w nawiasach, obok tytułów dzieł umieszczone, są liczbami porządkowymi spisu biblijograficznego wydawnictw Akademii w części drugiej niniejszego dzieła.

4) Komisya historii sztuki.

Komisya bibliograficzna założona została jeszcze za istnienia Towarzystwa naukowego w r. 1869, za inicjatywą ś. p. *Dr. Franciszka Nowakowskiego*, pierwszego przewodniczącego i *Dr. Karola Estreichera*. Za zadanie położyła sobie komisya gromadzenie i ogłaszanie materyjałów bibliograficznych. Wydane przez komisya, lub pod jej powagą, dzieła wymienione są pod N. 38, 224, 245, 247, 253, 259, 260, 261, 265, 278, 633, 634, 704 „Wydawnictw Akademii.“

Komisya językowa, która istniała już za Towarzystwa naukowego, odnowiona została w r. 1874 pod przewodnictwem ś. p. *Profesora Fryderyka Skobla*. Obok pierwotnego celu czuwania nad poprawnością języka, nad jego „uprawą,“ głównymi zadaniami komisyi były:

1) Gromadzenie materyjałów do wielkiego słownika języka polskiego, a przedewszystkiem:

a) przygotowanie materyjałów do słownika języka staropolskiego (do r. 1550);

b) zbieranie i ogłaszanie właściwości leksykalnych gwar ludowych;

2) odpisywanie i krytyczne ogłaszanie zabytków języka staropolskiego z epoki mniej więcej przed ukazaniem się pierwszych druków w początkach wieku XVI;

3) opracowywanie i ogłaszanie przyczynków do historii języka polskiego w różnych działach gramatyki.

4) Komisya zajmowała się prócz tego sprawą ustalenia pisowni polskiej. Wnioski komisyi, zależne od przypadkowej większości głosów w różnych kompletach posiedzeń, nie zawsze mogły opierać się na jednakowych zasadach w różnych kwestjach pisowni.

Komisya wydała 4 tomy swoich Sprawozdań.

Komisya do badań w zakresie historii literatury i oświaty w Polsce, pospolicie zwana literacką, jest najmłodszą z należących do Wydziału I. Zorganizowana została pod koniec r. 1875 przez sekretarza generalnego Akademii *Szujskiego*. Pierwszą inicjatywę do jej zawiązania podał członek Akad. *Malecki*, przedstawiając Wydziałowi, jak to wyżej wzmianko-

wano, wkrótce po powstaniu Akademii rozległy program badań i wydawnictw, które należałoby przedsięwziąć, żeby umożliwić na przyszłość wyczerpującą przedmiot i gruntowną pracę nad dziejami literatury. Wykonania programu tego w całej rozciągłości nie podobna było podjąć się odrazu. Określony bliżej i w ciasniejsze ujęty granice stawiła sobie jednak komisja od początku, postanawiając wydawać oddzielną publikacją: *Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce*, w którejby znalazły pomieszczenie pomniki ruchu naukowego i organizacyi głównych zakładów naukowych, mianowicie uniwersytetów polskich, jakoteż wszelkie materyjały pouczające o stanie edukacyi publicznej w dawnej Polsce; oraz wszelkie nie wydane lub rzadkością biblijograficzną będące zbiory literatury i nauki polskiej, jak niemniej materyjały z archiwów lub korespondencyj do biografii pisarzy i uczonych w Polsce. Materyjału takiego znajduje się wielka obfitość; ale szczupła bardzo dotacyja, jaką Akademia mogła Komisji przeznaczyć, nie przestała paraliżować jej działalności od samego początku dotychczas. Dlatego I. tom *Archiwum* dopiero mógł się ukazać w r. 1878, a w ogóle dotąd wyszło tylko 5 tomów tej publikacyi. Prócz tego mogła komisja jedno tylko jeszcze wydawnictwo oddzielne rozpocząć: uchwalone w r. 1881 roku dla uczczenia 300-letniej rocznicy śmierci Jana Kochanowskiego wydanie zbioru poezyj łacińskich polskich poetów, poprzedzających Kochanowskiego, p. t. *Corpus poetarum latinorum Poloniae*, nad którym pracę przekazano Komisji. O wiele ważniejszego jeszcze dzieła, wydawnictwa Biblijoteki pisarzy polskich, której przygotowanie sama Komisja za jedno z głównych swoich zadań uważa, wcale dotąd nie można było rozpocząć, jakkolwiek nad jego nieodbitą potrzebą zastanawiano się już nieraz i w samej Komisji i na Zjeździe literacko-historycznym imienia Jana Kochanowskiego, który się odbył w r. 1884. Trzydniowe, 28—30 Maja, obrady tego Zjazdu, zorganizowane za sprawą obu pierwszych Wydziałów Akademii, a którego Pamiętnik, według zapisek stenograficznych ułożony, stanowi tom V *Archiwum Komisji* (707—724), wykazały do-

wodnie, jak liczne zadania czekają Komisją, zadania, przechodzące, jak dotąd, o wiele jej szczupłe środki materyjalne.*)

Filologija.

Historyja literatury polskiej.

Program prac Akademii około Literatury Polskiej i jej historii da się podciągnąć pod następujące główne kategorie: 1) częściowymi monograficznymi i bijograficznymi pracami torować drogę do ogólnej i godnej tego imienia Historii Literatury Polskiej; 2) wydawać zabytki piśmiennictwa polskiego bądź rękopiśmienne bądź mało rozpowszechnione (bibliograficzne rzadkości); starać się o rozpowszechnienie w nowych wydaniach dzieł najważniejszych a nie każdemu przystępnych; 3) przygotowywać rozprawami i zbieraniem materyjałów historyją nauk w Polsce; 4) ogłaszaniem materyjałów do historii Uniwersytetu Jagiellońskiego zakładać podstawę dla historii nauk i oświaty polskiej w ogólności.

Materyjały do historii literatury i oświaty w Polsce.

Zabytki literatury, wydane staraniem Komisji do badań w zakresie historii literatury i oświaty w Polsce, w Rozprawach Wydziału i w Archiwum tej komisji, są:

P. Teodor Wierzbowski wydał: Wiersz Kallimacha do Długosza, oraz pięć napisów nagrobkowych dla Długosza także przez Kallimacha na żądanie Jana, młodszego brata historyka, ułożonych. Wszystko podług rękopismu Biblijoteki Barberinich w Rzymie, z waryjantami tekstów podług rękopismów watykańskiego i florenckiego i z potrzebnymi objaśnieniami.

X. Ludwik Piotrowicz wydał dyjalog łaciński wierszowany w heksametrach o kardynale Zbigniewie Oleśnickim (699).

*) Wiadomości o Komisji historii sztuki znajdują się na str. 38.

Wydawca przypisuje autorstwo tego utworu Długoszowi, dopatrując się zarazem, że jest on tym Janem, który rozmawia o zmarłym kardynale, jego cnotach i zasługach z dwiema innymi osobami dyalogu, Tomaszem (według wydawcy Strzemińskim) i jakimś Goriasem. Ciekawy ten zabytek polsko-łacińskiej poezji przechował się w dwu wspaniałych rękopisach pergaminowych w bibliotece kapituły krakowskiej i sandomierskiej.

Poezje łacińskie z wieku XVI, mieszczące się w wydanych dotąd dwu tomach zbioru: *Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae latinorum*, t. j. tom II i III, były już po części znane i wydane; stanowią jednak rzadkość bibliograficzną. W tomie II (725) mieszczą się wydane przez dra *Bronisława Kruczkiewicza* utwory Pawła z Krosna i jego ucznia Jana z Wislicy, ogłoszone po raz pierwszy jeszcze za życia autorów, lecz których dziś już znaleźć prawie nie można (niektórych nie dało się wcale odszukać). Tom III (726) zawiera poezje Jędrzeja Krzyckiego wszystkie, zarówno te, które wyszły za jego życia, jak i te, liczniejsze i ciekawe, które się tylko po rękopisach przechowały, gromadzone skrzętnie, lecz nie wydane dotąd, a ważne jako materiały do dziejów humanizmu i stanu kultury społecznej autorowi, najznakomitszemu tego kierunku reprezentantowi. Wydawca, Prof. *K. Morawski*, podzielił je według treści na ksiąg ośm.

Z XVII wieku wydał dr. *Seredyński* (697) z autografu autora nieznanego dotąd i niewydane pisma głośnego w swoim czasie twórcy sielanek Jana Gawińskiego, jego tak nazwany *Helicon*, dzielący się na kilka części: *Pieśni*, *Herkules na dwoitej drodze*, *Clipaeus Christianitatis* na cześć Sobieskiego, *Sielanki*, *Łaj zielony*, *Dworzanek* (tj. epigramatów) część 4, przekład części pierwszej *Psalterza Dawidowego* i inne drobniejsze, tak łacińskie, jak polskie wiersze.

Wiek XVIII reprezentuje tragedia *Epaminondy* przez głośnego reformatora szkolnictwa, pisarza politycznego, X. Stanisława Konarskiego, napisana dla użytku młodzieży w konwiktie Pijarów w Warszawie. Dr. *Franciszek Nowakowski* wydał ten zabytek (698), ważniejszy może dla dziejów pedagogii

niż literatury, charakterystyczny niezmiernie swoją tendencją. Autor bowiem, który się wślawił zwalczaniem liberum veto. ukazuje tutaj młodzieży jako ideał bohaterstwa ocalenie ojczyzny z pogwałceniem prawa, które ją na zgubę naraża.

Nakoniec dr. *Stan. Tomkowicz* ogłosił ciekawy przyczynek do historii początków romantyzmu w Polsce z początku wieku bieżącego (695): Franciszka Węzyka rzecz o poczciwej dramatycznej, napisanej przez późniejszego kasztelana w młodym wieku, w roku 1811, z polecenia Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, które jednak, wskutek opinii Komisji, złożonej z Osieńskiego, Niemcewicza, K. Koźmiana i Jana Tarnowskiego, odmówiło ogłoszenia tej rozprawy, jako niezgodnej z zasadami klasycyzmu, panującego bezwzględnie w Towarzystwie. Wydawca we wstępie objaśnia, wśród jakich warunków powstała ta rozprawa i podaje wiadomość o składzie i organizacyi Towarzystwa, wraz ze wspomnianą wyżej opinią.

Z materyjałów do dziejów szkół i edukacyi ogłoszono: Materyjały do historii uniwersytetu krakowskiego, którego dawne statuta ogłosił *Szujski*, p. t. Statuta Collegii Maioris z r. 1429, z uzupełnieniami z lat 1448, 1530, 1558 i 1560 (690) i Statuta Collegii Minoris z 1476, ułożone w nowy porządek (wraz z dodatkami z wieku XVI) w r. 1613 (693); Statuta wydziałowe, mianowicie Statuta facultatis theologiae z 1521 r., wraz ze spisem doktorów i profesorów teologii w XV i XVI wieku (692); nareszcie (700) Statuta całego uniwersytetu, ułożone na podstawie dawniejszych, za rektoratu Dobrzańskiego w r. 1604, a potem znów za rektoratu Walezyńskiego 1724 ułożonych.

Dr. *Wisłocki* ogłosił *Liber diligentiarius facultatis artistarum 1487—1563* (706). Jestto dokładny wykaz chronologiczny, według pojedynczych półroczy, wszystkich wykładów, które się na tym Wydziale w owym przeciągu czasu odbywały i magistrów, którzy je odbywali, prowadzony przez dziekanów Wydziału, z zaznaczeniem sumarycznem pilności wszystkich docentów. Jest to więc cenny materyjał do historii uniwersytetu krakowskiego w wieku XV i XVI. Dodane są dokładne trzy indeksy: autorów dzieł, które objaśniano, magistrów, którzy

wykładali i wreszcie wszelkich memorabilijów, wspomnianych w tej księdze.

Do teŝe kategorii źródeł do historii oświaty naleŝą zebrane przez dr. *Stan. Tomkowicza* wypisy z archiwum uniwersytetu lipskiego, t. j. spisy Polaków, którzy w XV i XVI w. odbywali swe studia w Lipsku, ułożone na podstawie matrykuł, poczynających się 1409 roku i ksiąg nacyi polskiej w r. 1557 zaczętych, a opatrzone takŝe w dokładny i szczegółowy indeks alfabetyczny (701).

Dr. *Wisłocki* i dr. *Seredyński* ogłosili ciekawy materiał do dziejów wychowania publicznego po reformach komisji edukacyjnej z końca przeszłego i początku bieżącego stulecia. Dr. *Wisłocki* (691) wydał złożony tej komisji przez X. Hołowczyca raport wizyty generalnej, odbytej w jej imieniu w r. 1782 w szkołach południowo-wschodniej części kraju, tj. w Lubelskiem, na Wołyniu, Podolu i Ukrainie, z dokładnym opisem stanu tych wszystkich szkół. Dr. *Seredyński* ogłosił opis wizyty Szkoły Głównej koronnej (705), t. j. uniwersytetu krak., dokonany w r. 1786 przez F. Oraczewskiego, z polecenia teŝe komisji edukacyjnej.

Rozprawy z zakresu historii literatury i oświaty w Polsce.

Idąc porządkiem chronologicznym, zapisujemy naprzód prace, odnoszące się do wieku XV.

Skąpe zabytki literatury z tej epoki (o ile pisane po polsku) są materiałem ważnym przedewszystkiem do historii języka. Rozważane jako pomniki piśmiennictwa, są one przeważnie utworami literatury kościelnej lub prawniczej w przekładach z łaciny, lub pobratymczego języka czeskiego. Wobec więc takiego materiału zadanie historyka leży głównie w poszukiwaniu źródeł, z których czerpała i wpływów, pod któremi zaczęła się kształcić ta literatura, daleka jeszcze od rozwinięcia.

Obfitsze, a pod względem historycznym i literackim ciekawsze są wiersze z tej epoki pisane w języku łacińskim. U tych

nie raz zdarzy się znaleźć ślad historycznej chwili lub politycznej myśli, a często wskazówka, w jakiej mierze napływa do nas i rozwija się pierwiastek humanistyczny, który społeczeństwo zaczyna właśnie brać górę w literaturach zagranicznych. Takim zabytkom poświęcone są następujące prace:

W. Bruchnalski, w rozprawie *Legenda Aurea w literaturze polskiej* (268) wykazuje wpływ rzeczonyj legendy we dwóch ułamkach, z których jeden ogłoszony z kodeksu Gnieźnieńskiego przez T. Działyńskiego jako „Zabytek dawnej mowy polskiej“ (1857), zawiera urywki kazań; drugi, wydany przez A. Bielowskiego (Biblijoteka Ossolińskich r. 1864), jako „Nowo odszukany zabytek polszczyzny z początku XV wieku.“ pochodzi z Biblijoteki im. Ossolińskich, a opowiada żywot św. Błażeja. W obu tych zabytkach, jak dowodzi porównanie tekstów, widoczny i niezaprzeczony jest wpływ legendy Jakóba a Voragine.

Ś. p. prof. *Mecherzyński* podaje wiadomość o życiu i pismach Konrada Celtesa i w polskim przekładzie niektóre wiersze tego głośnego uczonego i poety, później reformatora uniwersytetu wiedeńskiego (208). Najwięcej zajmuje autora dwuletni pobyt Celtesa w Krakowie, związana tu przez niego *Sodalitas Vistulana* (stowarzyszenie uczonych) i opiewana przez niego *Hassilina*. Oświadczą się *Mecherzyński* za tem, że Celtes nie był krakowskim doktorem filozofii i że nauczał tylko prywatnie, nie zaś w uniwersytecie. Podaje przedmioty jego wykładów. Nie wspomina o jego stosunkach z uniwersytetem i o zatargach, które spowodowały jego wyjazd z Krakowa.

Rozprawa (217) o *Wawrzyńcu Korwinie z Nowego Targu* (poezie śląskim z końca XV w.) jest drugim przyczynkiem do dziejów początkowego humanizmu z łacińsko-polskiej poezji. Prof. *Mecherzyński* daje wiadomość o życiu i pismach *Korwina*. oznacza stosunek jego pism do innych współczesnych, przypisuje mu nieostatni stopień biegłości i wykształcenia, a przytem dość rzadkie w jego czasach upodobanie w miejscowych podaniach.

Wiadomo, że prawdziwsze, świetniejsze i ważniejsze ślady myśli i cywilizacji polskiej w wieku XV znajdują się głównie w ówczesnej prozie. Nie mówiąc o *Długoszu*, którego *Dzie-*

j ó w krytyczny rozbiór do roku 1384 przez Dra *Semkowicza* (nr. 59) obszerny będzie wspomniany między wydanictwami Wydziału II, wymienić tu należy zabytki Literatury politycznej, a zwłaszcza ogłoszone przez Akademię ich opracowania krytyczne.

Lwowskie grono komisji historycznej wydało staraniem Prof. *Oswalda Balzera*, Traktat Henryka syna Zbigniewa z Góry contra Cruciferos Regni Poloniae invasores (nr. 871) i tegoż Oracyją contra Cruciferos Throniae coram arbitris A. D. 1464 habitam (872).

Komisja prawnicza staraniem prof. *Michała Bobrzyńskiego* wydała: Zaborowskiego Traktat de natura iurium et bonorum Regis (931). Pawła syna Włodzimierza Traktat de potestate Papae et Imperatoris respectu infidelium, i wreszcie Ostroroga Monumentum pro Reipublicae ordinatione.

Ten ostatni znakomity pisarz dał powód do obszernej i gruntownej dyskusji naukowej, zawartej w dwu rozprawach, ogłoszonych w tomie V Pamiętnika. Dr. *Jakób Caro*, profesor uniwersytetu wrocławskiego, zajmuje się tym przedmiotem w rozprawie pod tyt. Jan Ostroróg i traktat jego o naprawie Rzeczypospolitej (78), i twierdzi, że traktat rzeczy napisany był w młodości Ostroroga, zaraz po ukończeniu nauk w Erfurcie, w roku 1456, i że jest w związku z traktatem, znanym pod imieniem Reformation des Kaisers Sigismund, a właściwie od tego pochodzi.

Twierdzenia te zbija prof. *Bobrzyński* w rozprawie p. t. Jan Ostroróg, Studyjum z Literatury politycznej XV wieku (79) i dowodzi, że Monumentum Ostroroga nie mogło być napisanem (jak chce dr. Caro) w roku 1456, ani w 1467 (jak chce prof. Pawiński) dla tego, że zaraz po swoich naukach w Erfurcie, gdzie stopnia doktorskiego jeszcze nie był dostąpił, nie mógł Ostroróg wrócić i zostać jednym z primores królestwa, jak to o sobie w dziele swojem pisze. Musiał się gdzieś przedtem uczyć. Prof. *Bobrzyński* spostrzega dalej i wskazuje oczywisty związek pomiędzy kwestyjami, które obrabia Ostroróg w Monumentum, a temi, które były

traktowane na sejmie roku 1477 i wnosi, że traktat pisany był przed tym sejmem, a po skończeniu wojny pruskiej. Dowodzi prócz tego, że Ostroróg należy do francuskiej szkoły statystów, dalekiej zarówno od teokracji, jak od doktryny czy idei uniwersalnej monarchii: ideałem Ostroroga jest, podług niego, państwo silnie w sobie skupione, a zupełnie niezależne. Idee takie przechodzą z Francji do Włoch i do Niemiec w początkach XV-go wieku, a następnie dostają się do Ostroroga. Autor zbija zarówno pochodzenie Monumentów od reformacji cesarza Zygmunta, jak i twierdzenie prof. Pawińskiego, jakoby na Ostroroga znać było wpływ Husa. Za to wykazuje związek pomiędzy traktatem Ostroroga a francuskimi pisaniami politycznej treści, mianowicie „Disputatio inter clericum et militem,” z Filipa de Mézières: „Somnium Viridarii.” Do tych wywodów dodane jest ocenienie politycznych sądów i pomysłów Ostroroga i odniesienie ich do społecznych zdarzeń i dążeń.

Z początków wieku XVI Dr. *Wł. Wisłocki* wydał ciekawą Pieśń Bernardyńską o przestrzeganiu dziesięciorga przykazań (254).

Jana z Wiślicy *Wojna Pruska* (*Bellum Pruthenicum*), wyd. w Krakowie u Hallera 1516, objaśniona i w części na polski język przełożona została przez prof. *Mecherzyńskiego* (236). Dodana do tego wiadomość o innych pismach Jana z Wiślicy i o jego mało znanem życiu, którego koniec kładzie prof. Mecherzyński pomiędzy rok 1516 a 1520*).

Ciekawszy i ważniejszy od Jana z Wiślicy łańskie-połski poeta ma poświęconą sobie rozprawę prof. *Zygmunta Węclewskiego* (66): O poezjach Andrzeja Krzyckiego. Pisma głośnego humanisty i prymasa rozgatunkowane są podług rodzajów i oceniane, jego stosunki z współczesnymi znakomitymi ludźmi rozjaśnione, jego talent i usposobienie, zasługi i słabe

*) Wszystkie dzieła Jana z Wiślicy są od tego czasu wydane staraniem Komisji dla Historii literatury i oświaty w Tomie II. *Corpus Poëtarum Latino-Polonorum*, z obszernym i gruntownym komentarzem i życiorysem przez prof. *B. Kruczkiewicza*.

strony rozpoznane i osądzone, błędne twierdzenia dawniejszych w znacznej części sprostowane*).

Dr. *Władysław Wistocki*, w rozprawie *Gwalter Burley i Marcin Bielski* (218) dowodzi, że *Żywoty Filozofów* drukowane w roku 1535, a przez wielu uważane za pierwszą książkę oryginalnie po polsku napisaną, są przekładem (i znacznem skróceniem) z Burleya „*De vita ac moribus philosophorum ac poetarum veterum*,” książki bardzo czytanej jeszcze w rękopismach, a po wynalezieniu druku wielokrotnie wydawanej.

Dr. *Józef Korzeniewski* w rozprawie: o Autorach *Żywota Piotra Kmity* i opisu wojny *Kokoszej* (86), roztrząsa i rozwiązuje ważne pytanie, czy rzeczzone dwa pisma są (jak chcą niektórzy) tego samego, czy też dwu różnych autorów. Co do życia Kmity nie było wcale lub przynajmniej mało powątpiewań: autorem jest Stanisław Górski, słynny zbieracz tak zwanych *Tomicianów*. Ale temuż Górskiemu przypisywano w ostatnich czasach i opis wojny *Kokoszej*, czyli „*Conciones in maximo totius Regni Pol. convocatu apud Leopolim de republica habitae A. D. 1537*,” ogłoszone przez *Herburta* jako „*Annalis Sextus*” *Orzechowskiego*. Dr. *W. Kętrzyński* mianowicie dowodzi (w rozprawie swojej, w tomie IV *Scriptores rerum pol.*) że *Orzechowski* nie mógł być autorem rzeczonego opisu, opiera się prócz wielu innych na tym głównie argumencie, że *Orzechowski* bawił podówczas za granicą i windykuje *Conciones* dla *Górskiego*. Dowodzi z dokumentami w rękę, że *Orzechowski* był nietylko w Polsce w roku 1537, ale pod *Lwowem* podczas zjazdu, dowodzi dalej nietylko z języka ale z dwukrotnych wzmianek samegoż *Górskiego*, że autorem *Conciones* jest *Orzechowski*; dodaje jeszcze na poparcie świadectwo innych współczesnych przy innych kopijach tego pisma przechowane.

*) Dzieła *Krzyckiego* także wydane przez Komisję dla hist. lit. i ośw. staraniem prof. *Kazimierza Morawskiego*, z ocenieniem i życiorysem, z podaniem życiorysów późniejszych i rzeczowemi jak językowemi objaśnieniami, stanowią Tom III. *Corpus Poët. Lat. pol.*

O Kochanowskim rozpraw kilka.

Do tych należy przedewszystkiem Prof. *Antoniego Maleckiego* rozprawa: *Jana Kochanowskiego młodość* (17), czytana na publicznem posiedzeniu Akademii 28 Maja 1884, przy obchodzie trzechsetnej rocznicy śmierci poety. Autor roztrząsa w niej wątpliwą kwestyją nauk Kochanowskiego, charakteryzuje jego nauczycieli krakowskich (przyczem zwraca uwagę na prawdopodobny jego bliższy stosunek z Janem Silviuszem z Czarnolasu); nauki w Niemczech uważa za zupełnie niepewne i wskazuje, że nie Jan Kochanowski, ale jego brat Mikołaj uczył się w Lipsku w roku 1555: wreszcie podaje zarys jego nauk w Padwie i pobytu w Paryżu, gdzie przypuszczalnie Kochanowski mniej już dla nauk pojechał i bawił, a kończy twierdzeniem, że stosunek Kochanowskiego z Ronsardem mógł być co najwięcej zwykłą i obojętną znajomością.

Dalej Dra *Józefa Kallenbacha* *Odprawa Posłów Greckich*, jej wzory i jej geneza (258). Autor rozbieira dramat Kochanowskiego na pierwiastki, rozróżnia w nim wpływy literackie starożytne i historyczne polskie. W starożytnych znowu rozróżnia greckie (Homera i Eurypidesa), i łacińskie (Owidiusza i Seneki). Wykazuje w jednym miejscu ślad Aleksandry, tragedyi późniejszego poety Lykofrona, na dowód, jak Kochanowski obeznany był z poezyją grecką. Wykazuje dalej związek *Odprawy* z bieżącymi wypadkami i jej charakter tendencyjnej poniekąd przedsejmowej broszury. Kwestyja *Odprawy* zbliżyła się przez tę pracę bardzo do ostatecznego rozwiązania.

Kilka słów o *Elegijach łacińskich J. Kochanowskiego* tegoż autora (251) przynosi do znajomości Kochanowskiego jedno spostrzeżenie ważne, mianowicie o wpływie Lukrecjusza na Kochanowskiego. Wpływ ten, a przynajmniej dokładną tego poety znajomość u Kochanowskiego wykazuje autor na *Elegijach* IV. 3 i II. 10.

Elegije łacińskie J. Kochanowskie go przez *J. M. Pawlikowskiego* (277). Autor wykazuje znowu na porównaniu tekstów stosunek Kochanowskiego do poetów starożytnych, a zwłaszcza do Tybulla (po części do Properejusza) z przytoczeniem

wszystkich wierszy, w których zachodzi naśladowanie czy to pomysłów czy zwrotów i wyrażeń.

Iwan Fedorowicz drukarz ruski we Lwowie (264) przez *Stan. Ptaszyckiego* jest ciekawym przyczynkiem do historii drukarń w wieku XVI. Syn moskiewskiego drukarza Fedorowa, wygnany ze swego kraju, znalazł przytułek na Litwie u Chodkiewiczów, założył i prowadził od roku 1573 do 1577 drukarnię we Lwowie, potem w Ostrogu, potem znowu we Lwowie, gdzie i umarł w roku 1583. Po jego śmierci drukarnia przeszła na własność i pod zarząd lwowskiego Władki i od niej pochodzi dzisiejsza drukarnia bractwa stauropigijalnego.

Krzysztof Warszewicki przez *Stan. Tarnowskiego* (190) jest pierwszą obszerniejszą rozprawą o dziełach pisarza, który między statystami polskimi zajmuje osobne a ciekawe stanowisko, jako nieprzyjaciel polskich wolności a gorliwy stronnik austriacki.

Na przejściu ze złotego wieku do gorszego najznakomitszy po Kochanowskim poeta tych czasów, Szymonowicz, objaśniony jest najobszerniejszą i najgruntowniejszą, jaką o nim posiadamy, pracą *Augusta Bielowskiego* (68). Nieznane wiersze Szymonowicza, częścią nigdy nie drukowane, częścią z nader rzadkich zabytków przedrukowane, kilkadziesiąt listów jego samego lub do niego (po części przez współczesne znakomitości, jak Zamoyski) pisanych, nieznanego jego współczesnego życiorysu, a wreszcie na podstawie tych dokumentów napisany przez samego Bielowskiego żywot (z chronologicznym wykazem pism), oto co obejmuje ta praca.

Szujski podaje Nieznany poemat satyryczny z XVII wieku (291), z roku (jak przypuszcza) 1656, historycznie ciekawy, jako „patologiczny pomnik wyobrażeń politycznych, religijnych i społecznych.“ Dla literatury XVII wieku więcej oczywiście ma znaczenia wydanie nieznanego przedtem wiersza Andrzeja Morsztyna (194). Dokonał go Dr. *Władysław Seredyński*, na podstawie rękopismu Lutni, znajdującego się w Bibliotece Ossolińskich i Hieroglifików, Emblematów, i G a d e k w rękopismach Akademii Umiejętności (382, 477).

Z Lutni ogłasza wydawca tylko te wiersze, które nie były objęte poznańskim jej wydaniem z roku 1844 (pod mylnem imieniem Zbigniewa Morsztyna): z drukowanych już podaje tylko waryjanty. Tem wydaniem uzupełniony jest zasób poezji Morsztyna; a we wstępie objaśnia wydawca charakter i wartość jego poezji (głównie jej części erotycznej.)

W rozprawie *Wpływ Poetów Łacińskich na Sielanki Zimorowicza* (270) podaje *Józef Nogaj* wykaz wszystkich w rzeczonych Sielankach miejsc, wziętych lub naśladowanych z poetów starożytnych, a mianowicie z Wergilijusza i Owidyjusza.

Andrzej Aleks. Fredro przez *St. Tarnowskię* (207) obejmuje pierwszą obszerniejszą charakterystykę pojęć z pism autora, szczególnie ciekawego przez to, że jest wyobraźcą i obrońcą (filozofem rzecz można) wszystkich zasadniczych pojęć politycznych szlachty polskiej w XVII wieku: (liberum veto, wolność od podatków, elekcja królów, brak stałego wojska i fortec). Autor niepospolicie przytem bystry, wykształcony, szlachetnie myślący, jest zarazem w swoim dziele treści literackiej (*Vir Consilii*) doskonałym wyobraźcą i ciekawym teoretykiem napuszonego smaku swego czasu.

Wiadomo, jak niezwykle poważne stanowisko w historii wychowania publicznego i oświaty w Polsce zajmuje ks. Grzegorz Piramowicz. Dotychczas mieliśmy o nim bardzo ogólne tylko, niedostateczne i niedokładne wiadomości. Dr. *Władysław Wisłocki* poświęca mu obszerną pracę (215), której tytuł zapowiada tylko *Poczet chronologiczny prac drukowanych i rękopiśmiennych Piramowicza*, ale osnowa przynosi nierównie więcej. Nietylko bowiem sprostowanie wszystkich dawniejszych błędnych lub niepewnych wiadomości, ale zasób wielki wiadomości zupełnie nowych, a na dokumentach opartych, o pochodzeniu i rodzinie Piramowicza, o jego naukach i młodości, dalej o uczestnictwie w Komisji edukacyjnej i w Towarzystwie do ksiąg elementarnych, o jego stopniach, dochodach, o prześladowaniach, jakie na niego spadały, wreszcie o śmierci. Jest to pierwszy obszerny, zupełny i pewny

życiorys nader zasłużonego obywatela, kapłana i pisarza. Następuje po nim poczet dzieł Piramowicza, opatrzone krytycznemi objaśnieniami co do czasu i okoliczności ich powstania, podaniem treści, wyjątkami z listów Piramowicza i t. p. Słowem, takie zbadanie i przedstawienie tej kwestyi, jakiego dotąd nie było, a niezbędne dla tych wszystkich, którym w przyszłości przyjdzie zajmować się temi sprawami i tym pisarzem.

Stanisław Tarnowski czytał na publicznem posiedzeniu Akademii w r. 1875 rozprawę O niewydanych (podówczas) poezjach Franciszka Węzyka (201); w roku 1878 o Lucyjanie Siemieńskim, określając jego stanowisko w literaturze polskiej.

Dr. *Józef Kallenbach* podaje Rewizyją tekstu pierwszej części *Dziadów*, (81) porównyując wydania z autografem Mickiewicza i wykazuje zmiany i omyłki.

Dzieła osobne z zakresu literatury polskiej staraniem Wydziału I-go wydane, są:

Kazimierza Morawskiego Andrzej Patrycy Nidecki, jego życie i dzieła. Część pierwsza (53). Jestto pierwsza praca o uczonym filologu, wydawcy fragmentów Cicerona, sekretarzu królewskim, wmieszanym we społeczne (a głównie religijne) sprawy kraju, a połączonym stosunkami przyjaźni lub znajomości z wielką liczbą znakomości swego czasu. Autor opowiada naprzód, jak się humanizm w Polsce przyjmował i krzewił i charakteryzuje jego dawniejszych reprezentantów; potem kresli stosunki rodzinne, dzieciństwo i nauki Nideckiego: następnie przedstawia go na dworze Zebrzydowskiego (biskupa zrazu kujawskiego potem krakowskiego) i rzuca światło na stosunek biskupów do humanizmu, na obyczaje, pojęcia i stopień wykształcenia młodych uczonych polskich tego czasu. Idą dalej dwukrotne nauki Nideckiego w Padwie i jego z tamtejszymi uczonymi stosunki, a z Polakami związki, powrót do kraju, stanowisko zajęte w walce religijnej i pierwsze prace naukowe: rzut oka na towarzyskie i dworskie życie w ówczesnej Polsce, na stan uniwersytetu krakowskiego, wreszcie ocenienie wartości Nideckiego jako filologa i wydawcy Cicerona. W ostatnich dwóch rozdzia-

łach opowiedziana jest służba i czynność jego w kancelaryi królewskiej, jego stosunki naukowe i piękne jak słabe strony jego charakteru. Jako dokument ogłoszony jest testament Ni-deckiego i siedm jego listów (do Hozyjusza, Kromera i Orzechowskiego). Jako ekskurs podaje Autor uwagi o Aratusie J. Kochanowskiego i jego stosunek do Arateów Cycerona.

Stan. Tarnowski: Pisarze polityczni XVI wieku. (Studyja do historyi literatury polskiej) 2 tomy (57). Są to zebrane razem w chronologicznym porządku i zestawione, ile się dało, z spółczesnymi historycznymi wypadkami wszystkie ważniejsze dzieła i pisma polityczne polskie, z ocenieniem autorów. Rozdział pierwszy, służący za wstęp, mówi o traktatach politycznych z wieku XV i ich autorach; następne obejmują wszystkich ważniejszych statystów wieku XVI aż do jego końca.

Przyczynki do historyi literatur słowiańskich.

Adam Rządewski napisał studyjum pod tyt. Złoty wiek literatury Dubrownika (80). Rzecz swoją autor poprzedza wiadomościami z geografii i historyi Dubrownika; następnie daje obraz prawodawstwa i ustroju Rzeczypospolitej Dubrownickiej. W końcu, w przeglądzie literatury Dubrownika (głównie poetyckiej) od połowy w. XV do XVIII, wykazuje jej wyłączność i egzotyczność, podnosi brak związku z innymi literaturami słowiańskimi, a za to uleganie wpływom wyłącznie włoskim. Krótki przegląd prozaików Dubrownickich kończy rozprawę.

Edward Jelinek daje wykaz bibliograficzny dzieł, rozpraw i artykułów w literaturze nowożytnej czeskiej, dotyczących rzeczy polskich, oraz spis tłumaczeń dzieł polskich na język czeski (224, 260 i 261).

Aleksander Chodźko ogłosił w przekładzie trzy pieśni historyczne bułgarskie: o królu Władysławie Warnieńczyku i o Sobieskim (239).

*Historyja języka.**Wydania zabytków języka polskiego.*

1) Pismo święte i jego wykład.

Dr. *Władysław Wisłocki* wydał z rękopisu N. 413 Zakładu Ossolińskich zabytek łaciński z tekstem interlinearnym polskim, z połowy wieku XV, zawierający wyjątki z listów św. apostołów, t. j. tak zw. lekcij na niedziele całego roku p. t. *Glossa super epistolas per annum dominicales* (660). Wydanie samego zabytku poprzedza opis rękopisu, wykład treści i rozbiór języka. Na końcu znajduje się wyczerpujący słownik.

Prof. *L. Malinowski*. *Quadragesimale super epistolas*, z kodeksu AXLIV Biblijoteki kapitulnej w Pradze czeskiej, z połowy XV wieku (664). Są to wyjątki z pisma św. W tekście łacińskim, między wierszami, znajdują się glossy polskie. Zostały wydane w porządku alfabetycznym. Poprzedza rozbiór języka.

2) Kazania, nauki duchowne.

Dr. *Wojciech Kętrzyński*, X. Dr. *Paterk* (189). Autor podaje wiadomość o rękopisie Biblijoteki gimnazjalnej w Toruniu, zawierającym zbiór kazań o Najświętszej Pannie. Dr. *Kętrzyński* twierdzi, iż kodeks obejmuje siedm kazań, że autorem był małopolanin, a miał żyć i pisać przed r. 1488.

Prof. Dr. *L. Malinowski*. *Magistra Jana z Szamotuł Dekretow Dr. Paterkiem zwanego, Kazania o Maryi Pannie czystej* (663). Jest to wydanie kazań, o których pisał Dr. *Kętrzyński* (189). Rękopis pochodzi z początku wieku XVI (ok. 1523 — 1525), jest odpisem oryginału, który powstał po r. 1506. Autorem jest Jan z Szamotuł, zw. *Paterkiem*, Wielkopolanin, uczeń, a następnie profesor Akademii krakowskiej, który został zabity w roku 1519 przez szlachcica Russockiego. Rękopis zawiera dwa traktaty o Niepokalanem Poczęciu i jeden o Narodzeniu Najświętszej Panny. Na końcu wydania znajduje się słownik.

Franc. Kluczycki podał zabytek języka polskiego z w. XV. p. t. Epistola św. Bernarda o chowaniu czeladzi (193) w tekście łacińskim i polskim.

Dr. *Zygmunt Celichowski* podaje wiadomość o dwu zabytkach polskich: 1) o druku Unglerowskim z r. 1527, którego treścią jest nauka moralna o panieństwie; autor podaje ten zabytek w całości; 2) o rękopisie Nr. 1256 Biblijoteki XX. Czartoryskich, zawierającym Nauki duchowne dla Zofii Odrowąż 1555. (198).

Władysław Chomętowski wydał zabytki języka polskiego z w. XV. w rękop. Biblijoteki Ordynacyi Krasieńskich. (661). Nr. 1. zawiera nauki o dobrych uczynkach; Nr. 4 jest fragmentem kazania.

Teodor Wierzbowski. Z dwu spisanych tu zabytków (633) kodeks toruński zawiera kazania łacińskie z polskimi glosami.

3) Modlitwy i modlitewniki.

Dr. *Lucyjan Malinowski* wydał dwukrotnie (w r. 1875 i 1887) Modlitwy Wacława, zabytek języka polskiego z wieku XV. (67, 58). Rękopis znajduje się w Biblijotece Uniwersyteckiej w Budapeszcie. Pierwsze wydanie dokonane zostało z odpisu śp. hr. *Al. Przeździeckiego*, do drugiego wydania sam wydawca odpisał tekst oryginalny. Kodeks powstał około r. 1482, składa się z trzech części: 1) Godziny do Najświętszej Panny, 2) Modlitwy o św. Annie, 3) Godziny o włosnym Aniele (Strózu). Modlitewnik, ułożony z dawniejszych przez Wacława z Brodni, ucznia, a następnie profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, znajdował się później w Czerwonym klasztorze Kartuzów pod Lechnicą na Spizu. W 1m wydaniu podano rozbiór języka i słownik. Na końcu 2go wydania znajdują się glossy polskie z kodeksów N. 64, 79 i 100 kr. Biblijoteki uniwersyteckiej w Budapeszcie, pochodzących z tegoż klasztoru i po części pióra tegoż pisarza.

Profesor Dr. *Łepkowski* podaje wiadomość o książce do nabożeństwa Zygmunta I (Sczyt dusny) znajdującej się w Biblijotece uniwersytetu w Monachium (188).

Dr. *Jan Hanusz* (265) opisuje szczegółowo ten zabytek, oznacza jego treść i jej stosunek do innych podobnych zabytków staropolskich; nakoniec podaje rozbiór języka.

Dr. *Jan Hanusz* podaje wiadomość o rękopisie polskim, znajdującym się w Bibliotece królewskiej w Monachium [N. 1134 (slav. 10)] p. t. Liber precum Polonicus Theresiae Kunigundae Electricis Bavariae, Principissae Poloniae (259). Modlitewnik ten był pierwotnie własnością królowej Maryi Kazimiery. Do wiadomości załączono rozbiór języka.

Wł. Chomętowski podaje zabytki języka polskiego z wieku XV. z rękopisów Biblioteki Ordynacji Krasieńskich (661) a między nimi, pod N. 4, znajduje się spowiedź powszechna i modlitwy; pod N. 5 podane są dekalogi.

W liczbie trzech zabytków języka pol. z drugiej połowy wieku XV, wydanych przez Dr. *Wł. Seredyńskiego*, (662) jeden jest dekalogiem.

Dekalog z XV. wieku znajduje się także w wydanym (660) przez Dr. *Wł. Wisłockiego* zabytku p. t. Glossa super epistolas per annum dominicales, oraz w rękopisie, w którym się mieści Pieśń bernadyńska o przestrzeganiu dieściciorga przykazań bożych, wydanym także przez Dr. *Wład. Wisłockiego* (254).

Dr. *Władysław Wisłocki* wydał Modlitewnik siostry Konstancyi z roku 1527 z rękopisu Biblioteki Jagiellońskiej (674). Rękopis ten jest kopiją przez niewiadomego dokonaną z oryginału najpewniej czeskiego, który powstał w końcu XV lub na początku XVI wieku. Zabytek zawiera liczne czechizmy, które wydawca we wstępie notuje. Zwraca także uwagę na inne właściwości pisowni i języka. Na końcu znajduje się słownik wyrazów ważniejszych.

4) Pieśni treści religijnej.

Józef Szujski. Trzy zabytki języka polskiego z XIV i XV w. (186) zawierają także pieśń polską *Veni sancte spiritus* (z rękopisu Biblioteki kapitulnej w Krakowie?).

Dr. *Władysław Wisłocki*. Pieśń bernadyńska o przestrzeganiu dziesięciorga przykazań bożych (254). Jest to dekalog rymowany, znacznie rozszerzony, składający się z 20 zwrotek. Pieśń ta wydana została z rękopisu z początku wieku XVI, stanowiącego własność prywatną, a zawierającego officia, hymny i modlitwy łacińskie na uroczystości świętych pańskich i męczenników. W końcu wydawca dołączył polski dekalog i glossy, rozsiane po całym rękopisie.

Władysław Chomętowski, w wydaniu zabytków języka polskiego z XV. wieku w rękop. Biblijoteki Ordynacji Krasieńskich (661) pod N. 2 podaje: Pieśń o męce Pańskiej, a pod N. 3: Modlitwę o Trójcy św. i Pozdrowienie anielskie wierszem.

Dr. *Wł. Seredyński*. (Trzy zabytki 662) podaje kolendę z XV wieku z rękopisu Akademii Umiejętności w Krakowie, oraz Pieśń na dzień Wniebowzięcia N. P. M 5) Legendy.

Dr. *Wł. Wisłocki* podaje ciekawy zabytek polski z r. 1454, wierszowany: 240 wierszy obejmującą Legendę o św. Alexym, z rękopisu N. 2317 Biblijoteki Jagiellońskiej (209). Autor dochodzi, jaki jest stosunek tego wiersza do dawniejszych zagranicznych obrobień tej samej legendy, (mianowicie do Marboda Vita S. Alexii metrica r. 1039) i do późniejszych polskich tłumaczeń lub parafraz, i wnosi, że ów wiersz jest miejscowem polskiem przerobieniem legendy, na podstawie Marboda, ale przerobieniem zupełnie wolnem. Z licznych zaś śladów specyficznie polskiego życia i obyczaju, jak niemniej z cech języka samego wnosi, że wiersz ten ułożony był przez człowieka niepiśmiennego, może przez wędrownego, kościelnego i ludowego poetę i śpiewaka.

6) Żywoty.

X. Ignacy Polkowski wydał: Żywot O. Amandusa z w. XVI (676), z uwagami co do treści, języka i krótkim słownikiem.

7) Zabytki treści prawniczej.

Dr. *Antoni Kalina*. Ortyle prawa magdeburskiego, z rękopisu około roku 1500, niegdyś Biblijoteki Załuskich, dziś publicznej w Petersburgu (sig. II F. N. 35). Wydawca

podaje szczegółowy rozbiór języka, a następnie tekst rękopisu w wiernym odpisie (226).

Prof. Dr. *Aleksander Bojarski*. Dwa zabytki sądownictwa karnego z w. XVI (292). Tu autor przytacza polskie teksty wśród łacińskich.

Bezimienny autor, w rozprawie p. t.: Najdawniejsza księga ziemska krakowska (301), zwraca uwagę na polskie rotę przysięg i dwie z nich przytacza.

Dr. *Bolesław Ulanowski* podaje Rotę przysięg krakowskich 1379—1418; oraz: Wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409—1416 (675, 775). Tenże (667) ogłosił kilka aktów polskich (i czeskich) z Archiwum krajowego w Krakowie.

Prof. *Ad. Ant. Kryński* ogłosił Stanisława Skrodzkiego Porządek prawa Bartnego dla starostwa Łomżyńskiego z r. 1616 (771). Do tego zabytku należy słownik pod N. 685 podany.

8) Pieśń świecka.

Prof. Dr. *Józef Szujski*. Trzy zabytki języka polskiego itd. (186). Znajduje się tu pieśń o chytrości kmieciów z początku wieku XVI; wzięta jest z rękopisu Piotra Świętkowica z Uścia, mansjonarza przy kościele wojnickim. Rękopism ten stanowi własność Biblioteki kapituły krakowskiej. Jest to wiersz treści satyrycznej, historycznie ciekawy, bo pokazujący, jak szlachta w owym wieku użala się na poddanych, a przez to charakteryzuje pojęcia i dążności, wyrabiające się pod koniec XV i na początku XVI wieku.

9) Wokabularze, zbiory gloss polskich itp.

Dr. *Władysław Wistocki* w Katalogu Rękopisów Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego (38) przytacza co krótsze ustępy polskie wśród rękopisów łacińskich. Tak np. przy opisanu kodeksu N. 228 (str. 84 i nn.) pomieścił cały wokabularz: Bertoldus Isnacensis Vocabulista.

Przy końcu 2o wydania Modlitw Wacława przez prof. Dra *L. Malinowskiego* (58) znajdują się glossy polskie z rękopisów N. 64, 79 i 100 Biblioteki Uniwersyteckiej w Budapeszcie, z uwagami nad pisownią i językiem, oraz słownikiem.

Prof. Dr. *Józef Szujski* w Trzech zabytkach (186) pomieścił wokabularz łaciński z wieku XV Piotra Świątkowica z Uścia; w wokabularzu tym znajduje się znaczna liczba wyrazów polskich.

Dr. *Wł. Wisłocki* podał glossy polskie, znajdujące się w rękopisie, z którego pochodzi Pieśń bernadyńska o należytym przestrzeganiu przykazań bożych (254).

Teodor Wierzbowski ogłosił glossarz z kodeksu Biblioteki nadwornej w Wiedniu: Rapturale medici polonici z w. XVI (1529—35) (673), w którym znajdują się wyrażenia polskie roślin, leków itp.

W cenniku Kmity dla rzemieślników miasta Książa (678), wydanym przez Dra *B. Ulanowskiego*, znajdują się nazwy polskie różnych przedmiotów.

Leksykografija.

Do prac przygotowawczych do ogólnego słownika języka polskiego należą: Dr. *Adama Betcikowskiego*: Program słownika polskiego (205) Dr. *Jana Karłowicza*: Przyczynki do projektu wielkiego słownika polskiego (211).

Słowniki częściowe z oddzielnych zabytków języka polskiego ogłoszone są: przez Dr. *Władysława Wisłockiego*: przy wydaniu zabytku: Glossa super epistolas per annum dominicales (660); przy Modlitewniku siostry Konstancyi (674); przy Legendzie o św. Aleksym (209); przez X. *Ignacego Polkowskiego* przy Żywocie O. Amandusa (676); przez Prof. Dra *A. Kalinę* przy Artykułach prawa Magdeburgskiego (226); przez Prof. Dr. *L. Malinowskiego* przy 1em wydaniu Modlitw Wacława (67); przy Glossach w 2m wydaniu Modlitw Wacława (58); przy Kazaniach o Maryi Pannie Czystej Magistra Jana z Szamotuł (Paterka) (663); przy Quadragesimale super epistolas (664); przez Prof. *Ad. Ant. Kryńskiego* Słownik do Porządku prawa bartnego dla starostwa Łomżyńskiego z roku 1616 (685); przez prof. *Teodora Jungfera* Słowniczek do kroniki Chwałczewskiego (686); przez Dr. *Jana Bystronia* Słownik

przy rozprawie: Przyczynek do historii języka polskiego na podstawie zapisek sądowych w Księdze ziemi Czerskiej (688).

Akademija wydała także kilka słowników specjalnych. Do tych należą: 2ie wydanie Słownika niemiecko-polskiego wyrazów prawnych i administracyjnych pod redakcją Exc. Dra *Kopfa* i Prof. Dra *Bojarskiego* (32).

P. *Zarańskiego* Słownik geograficznych imion słowiańskich (40).

Dra *Teofila Żebrowskiego* Słownik wyrazów technicznych, tyjących się budownictwa (50).

Całą dziedzinę języka polskiego, jakkolwiek z pewnego specjalnego stanowiska, obejmuje dzieło JExc. ks. Biskupa *Adama Stanisława Krasieńskiego*: Słownik Synonimów polskich (54).

.....

Rozprawy gramatyczne, jako przyczynki do historii języka polskiego.

Monografie, podające charakterystykę oddzielnych zabytków lub pisarzów, z uwzględnieniem wszystkich lub niektórych działów gramatyki, opracowali:

Dr. *Wł. Wisłocki* pisał o języku zabytku *Glossa super epistolas per annum dominicales* (660); Prof. Dr. *A. Kalina* o języku *Artykułów prawa magdeburskiego* (226); Prof. Dr. *Malinowski*: o języku *Modlitw Wacława* (67); o języku gloss, znajdujących się w rękopisach N. 64, 79 i 100 Biblijoteki uniwersyteckiej w Budapeszcie (58); o języku gloss polskich: „*Quadragesimale super epistolas*“ (664); Dr. *Jan Hanusz* o *Książce do nabożeństwa królowej Maryi Kazimiery* (259); o *Książce do nabożeństwa Króla Zygmunta I* (265); *G. Blatt* pisał o archaizmach w języku *Jana Kochanowskiego* (680); Dr. *Jan Bystroń* opracował język zapisków sądowych *Księgi Czerskiej* (688).

Monografie z zakresu fonetyki (i pisowni):

Dr. *Wł. Wisłocki* przy wydaniu *Legendy o św. Aleksym* (209) i *Modlitewnika siostry Konstancyi* (674) podaje charakterystykę pisowni i własności fonetycznych tych zabytków.

Prof. Dr. *Malinowski* (227), na podstawie sposobu oznaczania samogłosek nosowych w kilku zabytkach języka polskiego, a głównie w książeczce z pierwszej połowy w. XVI p. t. *Maly Catechismus dla pospolitich plebanow y kasnodzyeyow*, wykazuje, iż w tych zabytkach zachowały się ślady dyjalektycznego brzmienia trzech samogłosek nosowych.

Jan Hanusz zastanawia się nad niektórymi właściwościami fonetycznymi Kazań gnieźnieńskich z r. 1419 (Zabytek dawnej mowy pol. Działyńskiego), a mianowicie nad pochodnem zmiekczeniem spółgłosek gardłowych, śladami mazurskiego wymawiania spółgłosek językowych itp. (231). Tenże ogłosił rozprawę o pisowni i wokalizmie zabytków języka polskiego, zawartych w Księgach sądowych krakowskich z w. XIV—XIV (687).

Do zakresu morfologii języka polskiego odnoszą się rozprawy i dzieła:

Rzecz Prof. Dr. *A. Kaliny* o liczebnikach w języku staropolskim (216).

Myśl zebrania wyczerpującego materiału z zabytków XIV, XV i XVI wieku do historii form deklinacyjnych, a po części konjugacyjnych, języka staropolskiego przewodziła następującym pracom, dokonany przez uczniów filologii słowiańskiej, pod kierunkiem profesora *Malinowskiego*:

Jan Hanusz zebrał i uporządkował wszystkie formy z następujących zabytków: z Kazania Głogiera o małżeństwie (w. XIV) (665); z modlitw kodeksu krakowskiego z r. 1375 (666); z kazań gnieźnieńskich z r. 1419 (668); z Psalterzy: Floryjańskiego (w. XIV) i Puławskiego (dziś w Muzeum ks. Czartoryskich w Krakowie, w. XV), oraz z Psalmów w Modlitwach Waclawa (669); z Książeczki Nawojki w. XV, czyli tak zwanej Książeczki św. Jadwigi (671); z kilku mniejszych zabytków języka polskiego z w. XV (672).

Roman Zawiliński opracował w podobny sposób zabytek z w. XV, wydany przez Dr. *Wład. Wisłockiego* p. t.: *Glossa super epistolas per annum dominicales* (670).

Bolesław Szomek zebrał formy deklinacyjne z Rot przyśiąg krakowskich z w. XIV wyd. Senatora R. Hubego (667), a oprócz tego opracował monografię o instrumentalu plur. dekli-

nacyi rzeczownikowej w Pismach Piotra Kochanowskiego (235); oraz o instrumentalu i locatiwie plur. deklinacyi rzeczownikowej w dziele M. Reja Apocalipsis z r. 1565 (682).

G. Blatt opracował formy deklinacyjne i konjugacyjne w Zapiskach sądowych ziemi Czerskiej z początku wieku XV (681).

Do etymologii należą prace Jana Pawlikowskiego: Epiteta złożone u Sebastyjana Fabijana Klonowicza (272, 684). W jednej z tych prac Autor zestawia przymiotniki złożone u Klonowicza z ich wzorami klasycznymi, w drugiej rozbiera je ze względu na ich budowę i odnosi do znanych kategorii wyrazów złożonych.

Składnią uwzględniają Prof. Dr. Malinowski w Rozbiorze Modlitw Wacława (67); Dr. Jan Bystroń w opracowaniu języka zapisek sądowych Czerskich (688); Prof. Karol Mecherzyński w Uwagach w przedmiocie języka (212); Prof. Dr. Kalina w rozprawie o liczebnikach w języku staropolskim (216).

W rozprawach pod N. 246 i 262 Prof. Malinowski podaje rezultaty badań nad historją wyrazów polskich i śledzi zmiany, którym zewnętrzna postać wyrazów w kolei czasu ulegała pod wpływem zбочeń w poczuciu o pochodzeniu etymologicznem, które tkwi w świadomości narodu.

Rozprawa przyrodnicza Prof. Rostańskiepo p. t. Burak i Barszcz (238) zawiera wskazówki do historii tych wyrazów.

Kwestyje językowe rozstrzyga ze stanowiska przygodnego Dr. Karol Mecherzyński w artykule, p. t. Uwagi w przedmiocie języka (212).

Krytyczno-literacką ze stanowiska filologicznego jest rozprawa Profesora Dr. Romana Pilata o pieśni Boga Rodzica (73), w której autor ustala krytycznie treść tego pomnika literatury i w końcu podaje objaśnienia gramatyczne.

Dyalektologija polska.

Zbiory powieści ludowych, pieśni, przysłów, zagadek itp. jako materyjały do badania gwar ludowych pochodzą z następujących okolic:

- Bieskidowi górale (patrz: powiaty Myślenicki, Nowotarski, Wadowicki i Żywiecki).
- Cieszyńskie (Szląsk austrijski) Dr. *Jan Bystroń* (275) Dr. *Andrzej Cinciała* (1338).
- Czerskie (patrz Garwoliński).
- Dobrzyńska Ziemia. *Aleksander Petrow* (1258); *O. Kolberg* (1308).
- Garwoliński powiat. *Stefanija Ulanowska* (1333).
- Gorzków (patrz powiat Krasnostawski).
- Grybowski powiat (w Galicyi) *Janasiński Ignacy* (1351).
- Kieleckie *O. Kolberg* (55); ks. *Władysław Siarkowski* (1252, 1306, 1286, 1260, 1275, 1319).
- Krakowskie *O. Kolberg* (28, 31, 24).
- Krasnostawski pow. *O. Kolberg* (1339).
- Lubelskie *O. Kolberg* (49).
- Myślenicki pow. Prof. Dr. *I. Kopernicki* (1251); Dr. *Wł. Kosiński* (1297, 1318).
- Nowotarski pow. Dr. *Wł. Kosiński* (257, 1297, 1318).
- Olkuski pow. *Stan. Ciszewski* (1352, 1359).
- Okolica Pińczowa Ks. *Wł. Siarkowski* (1336).
- Podlasie (granica Mazowska?) *Zygm. Głogier* (1321).
- Poznańskie (Wielkopolska) *O. Kolberg* (35, 36, 37, 41, 42, 45, 46). *Lipiński Józef* (1331).
- Radomskie *O. Kolberg* (60).
- Ropczyckie *Roman Zawiliński* (233); *Seweryn Udziela* (1349).
- Sandomierskie (ok. Tarnobrzega) *Szymon Matusiak* (232).
- Szląsk austrijski (patrz Cieszyńskie).
- Wadowicki pow. Dr. *Wł. Kosiński* (1297, 1318).
- Wielkopolska (patrz Poznańskie).
- Wieluński pow. (okol. Radomska i Wielunia) *Grajnert Józef* (1287).

Leksykografija dyjalektologiczna.

Biański pow. (w Galicyi) Dr. *Wł. Kosiński* (683),
(Gw. Pisarzowicka).

Bocheński pow. Dr. *Wład. Kosiński* (1245).

Cieszyńskie (Szląsk austrijacki) Dr. *Jan Bystroń*
(275).

Czerskie, patrz pow. Garwoliński.

Dobrzyńska ziemia *Aleksander Petrow* (1258).

Garwoliński pow. *Stefanija Ulanowska* (1333).

Kieleckie ks. *Wł. Siarkowski* (1260).

Krakowskie *O. Kolberg* (28, 31, 34); Dr. *Wł. Kosiński* (1245).

Lubelskie *O. Kolberg* (49).

Myślenicki pow. Dr. *I. Kopernicki* (203).

Nowotarki pow. Prof. *Ad. Ant. Kryński* (256);
(Gwara Zakopańska); Dr. *Wł. Kosiński* Przyczynek do Gw.
Zakopiańskiej (257); Prof. Dr. *Aug. Wrześniowski* (679); *Bro-*
niśław Dembowski (689).

Opoczyński pow. *Jan Łoś* (266).

Podhale, Podhalanie, Podhalski (patrz pow.
Nowotarski).

Poznańskie *O. Kolberg* (1244).

Ropczyckie *Roman Zawiliński* (233), (Gwara Brze-
zińska).

Sandomierskie (Tarnobrzесьkie) *Szymon Matusiak*
(232) (gw. lasowska).

Wadowicki pow. *Jan Biela* (243) (gwara Zebrzy-
dowska); Dr. *Wł. Kosiński* (1245).

—•—•—•—

Opracowania gramatyczne właściwości gwar ludowych.

Biański pow. (w Galicyi) Dr. *Wł. Kosiński* Gwara
Pisarzowska (683).

Bieskidowi górale (patrz pow. Myślenicki).

- Brzeziny (patrz pow. Ropczycki)
- Cieszyńskie (Szląsk austrijacki) Prof. Dr. *Malinowski* Studya Śląskie (246). Dr. *Jan Bystroń* (275).
- Dobrzyńska ziemia *Aleksander Petrow* (1258).
- Drohobycki pow. Prof. *Piotr Parylak* (1246).
- Kaszuby *Jan Hanusz* (230).
- Kieleckie ks. *Wł. Siarkowski* (1260).
- Limanowski pow. (w Galicyi, wieś Kasina) Prof. Dr. *L. Malinowski* (234).
- Myślenicki pow. Dr. *Izidor Kopernicki* (203).
- Nowotarski pow. (Gwara Zakopańska) Prof. *Ad. Ant. Kryński* (256); Dr. *Wł. Kosiński* (257).
- Opczyński pow. *Jan Łoś* (266).
- Poznańskie Dr. *Jan Leciejewski* gw. Miejskiej Górki (242); *O. Kolberg*, Rzecz o mowie ludu Wielkopolskiego (1244).
- Ropczyckie *Roman Zawiliński* gw. Brzezińska (233).
- Sandomierskie (ok. Tarnobrzega) *Szymon Matusiak* Gw. Lasowska (232).
- Szląsk górny (Szląsko górne.) Prof. Dr. *L. Malinowski* (246).
- Wadowicki pow. Gwara Zebrzydowska: *Jan Biela* (243); Prof. *L. Malinowski* (244).
- Wielkopolska (patrz Poznańskie).
- Jan Łoś* opracował porównawczo właściwości fonetyczne mowy ludowej (267), na podstawie prac: *Lucyjana Malinowskiego*: o gwarze Opolskiej na Szląsku górnym; *Sz. Matusiaka* o Gw. Lasowskiej; *R. Zawilińskiego* o Gw. Brzezińskiej; *Jana Leciejewskiego* o Gw. Miejskiej Górki; *Jana Bieli* o Gw. Zebrzydowskiej; *Ad. Ant. Kryńskiego* o Gw. Zakopiańskiej; *nakoniec samegoż Autora* o Gwarze Opczyńskiej.

Materyjały do dyjalektologii małoruskiej i białoruskiej.

W narzeczu małoruskiem:

Z Ukrainy:

Białocerkiewszczyzna, *Moszyńska Józefa* (1259, 1295).

Lipowiecki powiat *Neumann C.* (1332).

Skwirski powiat, *Moszyńska J.* (1327).

Taraszczański powiat, *Moszyńska J.* (1337).

Wasyłkowski powiat, *Rulikonowski Edward* (1276); *Moszyńska Józefa* (1337).

Z Podola: Winnicki powiat, *Popowski Bolesław* (1307, 1330).

Z Wołynia: Zwiąhelski powiat, *Rokossowska Zofija* (1322); Dr. *I. Kopernicki i Rokossowska Zofija* (1360).

Z Czerwonej Rusi: Stryjski powiat: *Roszkiewicz Olga i Iwan Franko* (1347).

W narzeczu pośrednim między białoruskiem i małoruskiem, z okolic Pińska *Bykowski P.* (1261).

W narzeczu białoruskiem, powiat Nowogródzki *Dybowski Władysław* (1294).

Właściwości języka ruskiego (mało-ruskiego) przedstawione są w rozprawie Profesora Dr. *Emila Ogonowskiego*, (252).

Prof. Dr. *Emil Ogonowski* ogłosił nadto studyjum porównawcze O przyimkach w językach starosłowiańskim ruskim i polskim 214.

Do zakresu dyjalektologii i historii innych języków słowiańskich należą rozprawy i wydania zabytków:

Dr. *Wł. Wisłockiego* Kazania staroczeskie z początku w. XV. z kodeksu Biblijoteki hr. Tarnowskich w Dzikowie (202).

Rozprawa ks. *Ign. Polkowskiego* o biblii staroczeskiej z r. 1476 (253). Autor stara się dowieść blizkiego związku gene-

tycznego między tym zabytkiem, a polską Bibliją Szarospatacką (Królowej Zofii).

P. *Aleksander Petrow* opracował głosownią (naukę o głoskach) języka dolno-łużyckiego (199).

Bliższy związek języków słowiańskich z językiem litewskim ze stanowiska porównawczego wykazuje Dr. *Jan Hanusz* w rozprawie „O dobie litewsko słowiańskiej“ (274), a to w zakresie głosek i form, opierając się na zasadzie, postawionej przez Prof. K. Brugmana, iż o bliskości pokrewieństwa pewnych grup językowych stanowi ilość „nowotworów“ im wspólnych.

Obszerny traktat o języku litewskim podał Dr. *Jan Karłowicz* (195). W części historycznej prostuje błędne wiadomości o języku litewskim przez polskich autorów szerzone; podaje następnie charakterystykę języka litewskiego, a w końcu zamieszcza wyczerpującą biblijografią dzieł, dotyczących traktowanego przedmiotu.

O. *Kolberg* ogłosił zbiorek pieśni litewskich oryginalnych (1277), a Dr. *J. Karłowicz* podał polskie tłumaczenie powieści ludowych litewskich (1371).

Do dyjalektologii ludu ormiańskiego, na ziemi polskiej, na Pokuciu, osiadłego, podał przyczynek Dr. *Jan Hanusz* p. t. „O języku Ormian polskich“ (279). Dalszy ciąg tej pracy, obejmujący głosownią gwary ormiańskiej z okolic Kut, znajduje się w tomie XIII Rozpraw wydziałowych, który się właśnie drukuje.

Materyjały i przyczynki do znajomości języka niemieckiego, używanego na ziemiach polskich, podali:

Dr. *Wł. Wisłocki*, ogłasza (296) kodeks Pilźnieński (Pilzeński) ortyłów magdeburskich z początku w. XV.

Dr. *Maz. Kawczyński* (250), w rozprawie: O języku zapisków niemieckich z w. XIV w najstarszych księgach i rachunkach miasta Krakowa, wykazuje, iż zapiski te pisane były w narzeczu frankońskim, używanem daleko na wschód na Szląsku; stara się także wykazać za pomocą nazwisk mie-

szczan, wymienianych w księgach, iż koloniści niemieccy przybywali do Krakowa w większej części ze Szląska. W języku zapisków widoczne jest często daremne usiłowanie pisarza, aby wyrażać się czystym dyjalektem górno niemieckim piśmiennym.

Z zakresu studyjów nad językami romańskimi są prace Dra *Mazym. Kawczyńskiego*: Porównawcze badania nad rytmem i rytmami (83). Autor w pierwszej części tego obszernego studyjum podaje teorię pochodzenia i rozwoju rytmiczności; w drugiej wykazuje, jak odbyła się przemiana klasycznej rytmiczności na średniowieczną.

W rozprawie p. t. *Studyja romańskie* (279) traktuje Dr. *M. Kawczyński* łacińsko-romański wokalizm ze stanowiska najnowszych teoryj fonologicznych.

Rozprawy z zakresu filologii klasycznej.

Dr. *Zygmunt Węcłowski*, w rozprawie p. t. *Wiadomości o życiu i pismach G. E. Grodka* (206) podaje szkic biograficzny znakomitego filologa Gotfryda Ernesta Groddeck, który od roku 1787 krzewił w Polsce gruntowną wiedzę klasyczną, naprzód w Puławach, potem, od r. 1804, w uniwersytecie Wileńskim. Na podstawie korespondencyi z polskimi i znakomitymi niemieckimi uczonymi kresli Autor historję tego pełnego pracy żywota († 1826); streszcza i ocenia główne rezultaty prac naukowych Grodka, które wychodziły nakładem Zawadzkiego w Wilnie. Zbiór korespondencyi, zawierający około 560 sztuk listów tak Grodka, jak i przez innych uczonych do niego pisanych, znajduje się w Biblijotece Jagiellońskiej. Są wśród nich listy Buhlego, Becka, Basta, Doeninga, Heerena, Heynego, Hufelanda, Jakobsa, Jerusalema, Matthiae, Passowa, Tychsena itd. itd.

Do historyi języka łacińskiego należą rozprawy Dr. *Bronisława Kruczkiewicza*: O różnicy, która zachodziła w złotym wieku literatury rzymskiej między łacińskim językiem gminnym a poprawnym, czyli klasycznym. Część

I, (222); Część II, (241). W części Iej, w słowie wstępnem, Autor zestawia i roztrząsa świadectwa starożytnych, dotyczące języka gminnego, rozróżnia dwa odcienie gminnej łaciny: wiejską, która była oczywiście bardziej zachowawczą, i miejską, która gwałtowniejszym i szybszym ulegała zmianom. Język gminny miejski miał tę właściwość, że często utracił końcówki, wyrzucał głoski ze środka wyrazów i odrzucał początkowe głoski. Język chłopski, podług Autora, odróżniał się dobitną i przeciągłą wymową wyrazów i przechowywaniem staroświeckich form, a osobliwie pierwotnych brzmień samogłoskowych. Autor twierdzi, że szczególnie etruszczyzna wywarła zgubny wpływ na język rzymskich mieszczan. Następnie przedstawia Autor, jak w IIIim wieku przed Chrystusem szkoła i teatr zaczynają zbawienną reakcją przeciw dziczeniu języka, jak w literaturze prędzej proza niż poezycja wydoskonaliła się pod wpływem tych dążeń. W końcu pierwszej części swej rozprawy Autor wykazuje wzmaganie się znaczenia prowincyi za cesarstwa i wzrastającą znów przewagę gminnej łaciny, z której ostatecznie powstały języki romańskie.

W drugiej części swej pracy Autor traktuje o różnicy języka gminnego i klasycznego w zakresie głosowni, iloczasu i przycisku. Przechodzi tu: 1) cechy łaciny gminnej w zakresie samogłosek, 2) w zakresie brzmień dwugłoskowych, 3) w zakresie brzmień spółgłoskowych. Następnie Autor zastanawia się nad iloczasem zgłosek i akcentem wyrazów w gminnej łacinie; przyczem objaśnia chwiejność prozody w najstarszych pomnikach łaciny. W końcu Autor zastanawia się nad teorią Correna, dotyczącą akcentu w łacinie.

Adam Miodoński. De usu vocabuli „bestia“ apud scriptores Latinos inde a temporibus Plauti usque ad exitum saec. II p. Christum (271). Autor, zastanawiający się nad niepewną etymologią wyrazu, bada formy pospolite: „bestea“ i „besta“, z których powstał francuski wyraz „bête.“ Wyraz „bestia“, pierwotnie oznacza w łacinie każde zwierzę, nie tylko dzikie, jak błędnie twierdzono. Nierzadkie jednak są przykłady, w których „bestia“ oznacza dzikie, a zwłaszcza z daleka sprowadzone zwierzęta.

W drugiej części pracy omawia Autor wyraz: „belua.“ Ten ostatni wyraz, mniej więcej aż do połowy Igo wieku przed Chrystusem, oznacza to samo, co „bestia,“ to jest, może być użyte na oznaczenie wszelkiego zwierzęcia. Jednakże z biegiem czasu znaczenie wyrazu „belua“ uległo ograniczeniu i przez ten wyraz zaczęto rozumieć: wielkie, zwłaszcza wodne zwierzę.

273. *Zacharias Dembitzer*. De ratione, quam Plautus potissimum et Terentius in reciproca actione exprimenda inierat. Autor rozbiera wszelkie sposoby wyrażania stosunku wzajemnego w języku łacińskim. Zaznacza, że późniejsze wyrażenie: „invicem“ nie znajduje się jeszcze u Plauta ani u Terencyjusza, lecz dopiero od Liwijusza zaczyna być często używane. Nie używają też w tem znaczeniu ani Plautus ani Terencyjusz wyrazów: ani „mutuo“ ani „vicissim.“

282. *Zacharias Dembitzer*. De praepositionis „De“ apud Plautum et Terentium usu. Autor stwierdza, że przyimek ten u starszych autorów bardzo często bywa używany, gdzie późniejsi pisarze używali słówek „ex“ lub „ab“ i wylicza wszelkie przykłady tego użycia u dwu wymienionych poetów.

Historyja literatury rzymskiej.

Do tego działu należą wiadomości biblijograficzne i krytyczny rozbiór manuskryptów, mieszczących w sobie autorów klasycznych:

Ks. Ignacy Polkowski. Kodeks rzymskiego poety Klaudyjana z XII wieku (247). Rękopis ten, będący własnością kapituły krakowskiej, zawiera 9263 wierszy Klaudyjana. Autor podaje o nim krótką wiadomość.

Tenże kodeks poddał krytycznemu rozbirowi: *Ioannes Pawlikowski* w rozprawie p. t. De Claudiani codice Cra-coviensi *P* commentatio critica (278). Autor starał się określić wartość przereczzonego rękopisu i doszedł do wniosku, że wypada go zaliczyć do trzeciej klasy Jeepa. Następuje obszerna kollacyja rękopisu.

Jan Hanuss. Opisanie i ocenienie listów Cyce-
rońskich „ad familiares“ w kodeksie krakowskim z r.
1448. (245) Autor bada rękopis Biblijoteki Jagiellońskiej, za-
wierający wśród innych materyjałów, od str. 123—155, trzy-
dzieści trzy listy Cycerona „ad familiares“ i część jednego listu
„ad Atticum,“ podaje warianty i dochodzi do wniosku, że
wyciągi rękopisu krakowskiego pochodzą z jakiegoś apografu
rękopisu Medycejskiego (M), ale przepisane są tak niedokła-
dnie, że nie przedstawiają żadnej wartości.

Z zakresu historii filozofii rzymskiej jest rozprawa *Broni-
sława Kruczkiewicza*, p. t. O filozofii Lucyjusza Anneu-
sza Seneki. W pierwszym rozdziale daje Autor obraz filozofii
rzymskiej przed Seneką i zastanawia się głównie nad wyzna-
wami stoicyzmu. W drugim rozdziale Autor dokładnie analizuje
zdania i wyobrażenia Seneki w różnych działach filozofii i uwy-
datnia, jak do zasad filozofii stoickiej przymieszały się w jego
systemie pojęcia, zapożyczone z innych szkół filozoficznych.

W tomie VI Rozpraw Wydziału filozoficznego (str. 100
—130) znajduje się rozprawa *Kazimierza Morawskiego*, przez
pomyłkę opuszczona w spisie biblijograficznym niniejszej książki.
p. t. Studya do historii retoryki za czasów Augusta.
Autor zastanawia się naprzód nad przyczynami, które Dionysosa
z Halikarnassu skłonić mogły do pochlebnego sądu o społecz-
nej wymowie i znajduje je w zwycięstwie Attycyzmu nad
Azyjanizmem. Autor zastanawia się następnie nad stosunkiem
Kwintyliana do Seneki starszego i odnosi miejsca Kwintyljana
Just. or. VIII, 3, 31; IX, 2, 42; IX, 2, 98 do dzieła Seneki
starszego: *Controversiae et suasoriae*, dowodząc, że to dzie-
ło nawet w pozornie dobrze przekazanych nam częściach jest zde-
fektowane. Natomiast ustępy Kwintyliana VIII, 3, 31; IX, 2,
42 odnosi Autor do Seneki młodszego. W końcu bada Autor
teorię retoryki Dionysiosa i Caeciliosa z Kale Akte i docho-
dzi do rezultatu, że reprezentowali oni praktyczne tu kierunki
w obec scholastyki Apollodorusa i Theodorusa.

Dr. *Karol Mecherzyński*, w rozprawie p. t. O poemacie
filozoficznym Lukrecyjusza „De Natura rerum“, uwa-

żanym ze strony estetycznej (223) podaje ocenę estetyczną rzeczowego utworu, przedstawia jego piękności i wykazuje błędy.

Dr. *Bronislaus Kruczkiewicz*: Poëma de Aetna monte Vergilio auctori potissimum esse tribuendum (225). Poemat Aetna, który nowsi krytycy odnosili do czasów Nerona i przypisywali Lucyljuszowi młodszemu, Autor uważa za utwór epoki Augusta i przypisuje go Wergiljuszowi. Aby tego dowieść, naprzód przechodzi krytycznie świadectwa starożytnych i zdania nowszych pisarzy; następnie zastanawia się nad treścią i formą utworu i zestawia dowody i argumenta, które przemawiają na korzyść autorstwa Wergiljusza.

Do Historji języka greckiego, a mianowicie do składni historycznej, należy rozprawa *Adama Miodońskiego* p. t. De enuntiatis subiecto carentibus apud Herodotum (281). Autor roztrząsa w tej rozprawie cztery rodzaje zdań u Herodota, którym brakuje subiektu: a) zdania ze słowem czynnym; b) zdania ze słowem biernym; c) zdania złożone z rzeczownika i słowa rzeczownego (nomen et verbum substantivum); d) imiesłowy użyte absolutnie w przypadku 2im (genetivus) lub w przypadku 4ym (accusativus). Objasnia przytem i poprawia wiele ustępów tekstu Herodota.

Z zakresu historyi literatury greckiej są rozprawy:

Samolewicz Zygmunt. Studyja Platońskie. I Hippias większy (63). W rozprawie tej zajmuje się autor autentycznością dyjalogu zatytułowanego „Hippias większy“. Ponieważ zbyt ogólne świadectwo Arystotelesa nie daje temu dyjalogowi dostatecznej rękojmi pochodzenia Platońskiego, autor poddaje więc dokładnemu rozbiorowi jego treść i wykazuje, że definicje piękna tam zawarte są wprawdzie Platońskie, ale nie mieszczą w sobie nic nowego, czegoby Platon gdzieindziej dosadniej i lepiej nie był wygłosił. Następnie wyłuszcza odmienny od Platońskiego sposób dowodzenia i prowadzenia rozmowy, liczne niekłaźności i niekonsekwencyje w charakterystyce osób, tudzież sprzeczność pomiędzy nieudatną formą, znamionującą początkującego dopiero pisarza, a treścią, która ze względu na zawarte myśli filozoficzne zniewala ów dyjalog umieścić chronologicznie obok najudatniejszych dzieł Platona.

Ostatecznym wynikiem rozprawy jest wniosek, że Hippias większy jest dziełem o bardzo małej filozoficznej wartości, skreślonym we formie dosyć nieudatnej, i nie może żadną miarą uchodzić za utwór Platona.

Kazimierz Morawski. Studycja nad historiją greckiej wymowy (225). Autor zajmuje się naprzód deklamacyjami, przypisywanemi Gorgijasowi i Alcydamasowi, wykazując, że między pochwałami Heleny i Palamedesa, a deklamacyją „o sofistach“ są podobieństwa i punkta styczne w języku. Autor uważa te utwory za stare i autentyczne. Jak Gorgiasz, tak Alcydamas kładł główny nacisk na *zuzóç*. Następnie autor zajmuje się dykcyją Antyfonta. Na podstawie obserwacyj językowych stwierdza autentyczność pierwszej mowy. Z kolei zajmuje się Andocydesem i przedstawia luźność i nieudolność w budowie zdań u tego mowcy. Attrakcyja znajduje się u niego tylko dwa razy. Autor dowodzi, że mowa „o pokój“ jest autentyczna. Następuje charakterystyka prostej wymowy Lizyjasza, objaśniona przykładami. U Izokratesa uwydatnia Autor skłonność do złożonych wyrazów, do przesady, która także jest właściwością Lykurgosa, jak również skłonność do przysłówków imiesłowowych. Trapezitikos nie uważa Autor za utwór Izokratesa. W końcu wykazuje Autor wpływ Izokratesa w mowie Demostenesa przeciw Androtyjonowi.

W rozprawie p. t. Wiersz 100-ny z komedyi Arystofanesa p. t. Acharneńczycy (197) P. *Władysław Chodźkiewicz* rozprawia się z krytykami i rękopisami, a ostatecznie przyjmuje jako tekst poprawiony:

„Hy Artaman Xarxa nipistanai satra,“ co tłumaczy: „Wspaniałomyślny Xerxes (miałby) pisać do waszego rządu?“

Historija Sztuki.

Komisja historii sztuki założoną została w r. 1873 za inicjatywą *Szujskiego*. Program jej wniesiony przez prof. *Łuszczkiewicza* a opracowany potem szczegółowo przez wnioskodawcę

spólnie z prof. *Maryjanem Sokołowskim*, polega na podjęciu i rozwinięciu jednej części zadań, któremi poprzednio zajmował się wchodzący w skład byłego Towarzystwa naukowego krak. Oddział Archeologii i sztuki. Program ten ma na celu zbieranie materiałów do historii sztuki w Polsce (architektury, rzeźby i malarstwa) i dzieli się na dwie główne części, z których pierwsza, obejmująca badania zabytków sztuki miejscowej na ziemiach polskich (co początkowo ograniczono do sztuki średniowiecznej, ale niebawem rozszerzono i na arcydzieła renesansu) oraz zabytków sztuki polskiej na obczyźnie rozprószonej, obejmuje następujące szczegółowe punkta:

- a) badania zabytków stylu romańskiego;
- b) badania zabytków stylu gotyckiego;
- c) badania zabytków sztuki ruskiej;
- d) badania zabytków renesansu i stylów późniejszych aż do końca XVIII wieku, o ile się odznaczają szczególną wartością.

Druga część programu, obejmująca poznanie zabytków sztuki zamiejscowej w kraju naszym będących, oraz działalności obcych artystów w Polsce, dzieli się na następujące punkta:

- e) badanie zabytków sztuki starożytnej europejskiej i wschodniej znajdujących w Polsce;
- f) badanie zabytków sztuki średniowiecznej i z czasów odrodzenia, sprowadzanych z zagranicy.

Do obu tych działów odnosi się zamierzone w programie:

- i) zbieranie materiałów do historii przemysłu artystycznego w Polsce;
- j) zbieranie materiałów do biografii artystów polskich i obcych w dawnej Polsce;
- k) inwentaryzowanie zabytków sztuki w kraju naszym będących;
- l) zebranie i ogłoszenie repertoryjum literatury, tyczącej się historii sztuki w Polsce i sztuki polskiej, oraz dodane później do programu;
- ł) słownictwo polskich wyrazów technicznych, używanych w sztuce i przemyśle artystycznym;

m) zachęcanie osób poza Akademią stojących do badań nad historią sztuki w Polsce, przeważnie za pomocą konkursowych nagród za monografie zabytków.

Jako środki pomocnicze do spełnienia powyższych zadań uznała Komisja: Wycieczki naukowe przedsiębrane przez członków Komisji po kraju, celem wydobywania na jaw nieznanych zabytków sztuki; dalej poszukiwania archiwalne, dotyczące się historii sztuki i kultury w Polsce, gromadzenie w Akademii Umiejętności zbiorów sztuki, zwłaszcza średniowiecznej, wreszcie wydawanie osobnej publikacji, w którejby umieszczane były wypadki badań, tudzież nagromadzone materiały tak rysunkowe jak literackie. Do tego zamierzano dołączyć kontynuacją rozpoczętego przez ks. *Jerzego Lubomirskiego* wydawnictwa *Monumenta artis Cracoviensis*.

Do opóźnienia wielu prac przyczyniło się niezawodnie i to, że z powodu braku funduszków Komisja przez kilka początkowych lat swego istnienia nie mogła się zdobyć na wprowadzenie w życie osobnego wydawnictwa, któreby było jej własnym organem, odrębnie od wydawnictw wydziałowych. Dopiero od r. 1877 zaczęły wychodzić Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce w zeszytach in 4to, ogłaszanych bez stałego terminu, a po cztery na jeden tom się składających. Po dziś dzień zebrało się z nich 3 tomy i rozpoczyna się obecnie tom czwarty zeszytem 1szym, będącym w druku. Liczne tablice rysunkowe i drzeworyty w tekście odzwierciedlają w nich zabytki, które dotychczas nie były jeszcze nigdy wydane, albo niedość dokładnie, oraz objaśniają tekst naukowy. Obok materiałów do historii sztuki pomieszczono tam także niektóre rozprawy naukowe, podające wypadki badań i opracowania nagromadzonych materiałów. Przed rozpoczęciem tego wydawnictwa parę prac z tego samego zakresu znalazło miejsce w Rozprawach i Sprawozdaniach Wydziału filologicznego; kilka zaś większych rozpraw tak w pierwszym czasie jak i po rozpoczęciu wydawnictwa ogłoszonych zostało w Pamiętniku, wydawanym wspólnie przez dwa Wydziały filologiczny i filozoficzno-historyczny; nadto kilka dzieł

znaczniejszych rozmiarów z zakresu historii sztuki, wydano w osobnych książkach. Również niektóre prace z zakresu historii sztuki ogłoszone zostały w wydawnictwach Wydziału lub innych komisji.

Następujące zadania, programem objęte, spełnione zostały w ubiegłym okresie.

a) Zabytki stylu romańskiego w Polsce. Z góry wypada powiedzieć, iż temu punktowi programu Komisja dotychczas najwięcej stosunkowo uwagi poświęciła. Nie było to bynajmniej sprawą przypadku. Zaważył tu wzgląd, że zabytki romanizmu, jako najstarsze u nas, więcej od wszystkich innych narażone są na zagładę, a stosunkowo mniej od innych liczne, zatem najpilniejsze do zbadania; ale zaważyła równie i ta okoliczność, iż znajomość ich rzuca światło na najciemniejszy dotąd okres dziejów naszych i historii cywilizacji w Polsce. Najdawniejsze te zabytki tak mało dotychczas były badane, że nawet o istnieniu ich skąpe tylko były wiadomości, a w dziełach naukowych, pod względem determinacji ich, a w następstwie tego i pod względem pojęć o stylowych epokach odnośnie do Polski wielka panowała niejasność. Owocem studyjów w tym kierunku i corocznie prawie w tym celu podejmowanych wycieczek naukowych są następujące prace:

Prof. *Maryjan Sokółowski* w pracy p. t. Ruiny na ostrowie jeziora Lednicy (72), do której studyjów pomiarowych i tablic dostarczył Prof. *Wład. Łuszczkiewicz*, po wycieczce wspólnie do Wielkopolski podjętej w roku 1874, sięgnął najdalej w przeszłość, nawiązując do rzeczy o ruinach najstarszego zamku książąt polskich szereg spostrzeżeń ogólnej natury. Przedsięwziął on rozwiązać zagadkę do tych tajemniczych resztek murów przywiązaną i przez wielu przedtem napróżno dotykaną, wykazawszy na podstawie naukowych zestawień i porównań, iż są to jedyne zachowane pozostałości najdawniejszego na ziemiach polskich murowanego budynku, kościoła zamkowego, którego jedna część, środkowa, jest zabytkiem może X jeszcze wieku, noszącym piętno pierwotnej średniowiecznej techniki, a pod względem planu świadczącym o wpływach przyniesionych za pośred-

niestwem Czech ze wschodu lub też z Rzymu; podczas gdy druga część, prostokątna, została dobudowana do tamtej zapewne w wieku XI. Całość zaś stanęła na miejscu zbudowanej świątyni, należącej do rezydencji pogańskich jeszcze Piastów Wielkopolskich. W dodanych ekskursach dotknął autor wielu zagadnień, dotyczących się historii sztuki w ogóle, jako też początkowych dziejów budownictwa kościelnego i świeckiego, tudzież w ogóle oświaty w Polsce, w chwili powstawania państwa na przełomie bajecznej epoki pogańskiej i historycznej chrześcijańskiej.

Prof. *Łuszczkiewicz* w rozprawie pod tytułem Kościoły i rzeźby Duninowskie w Strzelnie na Kujawach (71) podał architektoniczne zdjęcia i opisy zabytków romańszczyzny zawartych w dwóch kościołach w Strzelnie, w kościele NP. Maryi w Inowrocławiu i w kościele na Piasku (Sandkirche) w Wrocławiu. Określając po raz pierwszy znaczenie i cechy romańskich granitowych budowli kościelnych, tudzież typ rzeźby XII wieku w Polsce, Autor wykazał, jak bezpodstawnie tradycja przywiązała imię Piotra Dunina do znacznej liczby fundacyj, powstałych w zbyt rozległym okresie od r. 1122 do końca XII wieku, a nawet po części do pierwszej połowy XIII wieku.

Prof. *Łuszczkiewicz*, w pracy p. t. Granitowe kościoły w Kruszwicy, Kościelcu i Mogilnie z epoki romańskiej i św. Jana w Poznaniu (640), dał zdjęcia architektoniczne i charakterystykę katedry polskiej z XI wieku, kościołka wiejskiego z XII wieku i kościoła benedyktyńskiego z epoki romańskiej, a dodał do nich studjum nad zachowanym w późniejszej przebudowie śladami należącego do rzadkości w Polsce ceglanego zabytku budownictwa romańskiego z samego XII wieku, tudzież zestawiał treściwie główne wyniki naukowe dotychczasowych badań nad polskimi zabytkami wcześniejszego romanizmu do końca XII wieku.

Prof. *Łuszczkiewicz*, w pracy Kościół kolegiacki Łęczycki dziś parafijalny we wsi Tumie (643), zdał dokładną sprawę z jednego z większych i najlepiej zachowanych kościołów romańskich typu granitowego, a którego waż-

ność podnosi niezwykle w Polsce rozwinięty plan (3 nawy, 3 apsydy, empora i 4 wieże), ustalona data budowy do r. 1164 się odnosząca, oraz okoliczność, że zabytek ten przedstawia przykład inkastellacyi.

Prof. *Maryjan Sokolowski* pracą: Kościoły romańskie w Gieczu, Krobi, Lubiniu i Kotłowie (655) zamknął szereg dotychczas ogłoszonych badań nad granitowymi zabytkami średniowiecznego budownictwa kościelnego w Polsce, nawiązując do studjum o kilku mniejszych i nie zbyt dobrze zachowanych jego przykładach ekskurs o znaczeniu nadawanego najstarszym u nas kościołom wezwania św. Leonarda, mającego związek z klasztorem benedyktyńskim w Leodyjum. Kwestyja ta może rzucić światło na genezę niektórych naszych benedyktyńskich klasztorów, na stosunek najstarszych kapituł i kościołów katedralnych do zakonu benedyktyńskiego, oraz na początkowe dzieje budowlane katedry krakowskiej.

Prof. *Łuszczkiewicz* w pracy: Kościół św. Jakuba w Sandomierzu (746) skierował badania swoje licznemi zdjęciami objaśnione do końcowego okresu stylu romańskiego w Polsce, czyli do zabytków XIII wieku, z którego pochodzą wszystkie prawie budowle klasztorne. Z nich ceglany kościół św. Jakuba w Sandomierzu, fundacyi Iwona Odrowąża, był niegdyś dominikańskim.

Prof. *Łuszczkiewicz* w pracy: Opactwo Sulejowskie (635), ozdobionej zdjęciami architektonicznemi, zajmuje się klasztorem Cysterskim z tejże epoki, który jest najwspanialszą i najbogatszą z zachowanych na ziemiach polskich budowli romańskich.

Prof. *Łuszczkiewicz* w pracy p. t. Kościół i reszty klasztoru cysterskiego w Koprzywnicy (652), opatrzonej zdjęciami architektonicznemi, traktuje o zabytku budownictwa cysterskiego z XIII wieku typu skromniejszego, gdyż była to klasztorna osada folwarczna, czyli t. zw. grangia.

Prof. *Łuszczkiewicz* w pracy: Kościół ś. Wojciecha w Kościelcu pod Proszowicami (637) opisuje i przedstawia w zdjęciach architektonicznych budynek kościelny

z XIII wieku, który stanął pod wpływem budowli cysterskich, posiada w tryforjach szczególnie niezwykły u nas i należy, przynajmniej pod względem bogatej ornamentacji, do typu przejściowego romańsko-gotyckiego.

Prof. *Łuszczkiewicz* w pracy: Kościół w ś. Stanisławie pod Haliczem (644) ogłosił poparte zdjęciami architektonicznymi badania swoje nad zabytkiem stylu romańskiego, który, położeniem swem na Rusi i jako pierwotnie na cerkiew ś. Pantalemona przeznaczony, ważną odgrywa rolę w historii stosunków wschodu i zachodu pod względem cywilizacyjnych i artystycznych wpływów.

Wszystkie powyższe prace nie ograniczają się do opisów i zdjęć technicznych, ale jednocześnie objęły historyczną stronę przedmiotu, a łącząc także poszukiwania archiwalne, stanowią poniekąd szereg monografij zabytków badanych.

Sprawozdania z posiedzeń Komisji (659) zawierają kilka przyczynków do badań zabytków romańskich w Polsce, których w dodanym na końcu indeksie pod wyrazem Romanizm szukać należy, a które odnoszą się do katedry krakowskiej i do opactwa jędrzejowskiego.

Jeżeli do powyższego wyliczenia dodamy cały zapas dalszych rysunkowych i pomiarowych studyjów prof. *Łuszczkiewicza*, zebranych na przedsiębranych z polecenia Komisji wycieczkach naukowych, i przedstawianych na posiedzeniach Komisji, a obecnie czekających w tekach, kiedy będą mogły być wydane, jako to: zabytki Sandomirskie, klasztor Jędrzejowski, kościół w Prandocinie, Zembocin, Czerwińsk, Wąchock, Staremiasto pod Koninem, katedra Płocka, pozostałości romańszczyzny w Krakowie, jeżeli wspomnimy o badaniach nad poszukiwaniami w Starym Haliczu, do których dokonania Komisja na miejsce wezwana była, pokaże się, że Komisja, prowadząc dalej pracę rozpoczętą publikacjami monograficznymi o opactwach w Jędrzejowie i Mogile już przez b. Tow. naukowe krak., wyczerpała cały bezmała obszar romańszczyzny w Polsce, przynajmniej o ile zabytki tego stylu są dotychczas dochowane i wiadome.

Dra Teofila Żebrowskiego: Teofila kapłana i zakonnika o sztukach rozmaitych ksiąg troje (44) stanowi uzupełnienie teoretyczne materiału zebranego, a zarazem daje świadectwo, że, obok studyjów nad rzeczami polskimi, Akademia pamiętała także o przedmiotach ogólnie naukowego znaczenia. Jest to tłumaczenie słynnego łacińskiego traktatu z XI lub XII wieku, zawierającego ówczesne przepisy i tajemnice rzemiosła, odnoszące się do techniki malarstwa, sporządzania witraży kolorowych, złotnictwa, budowy organów, rzeźbienia kości i szlifowania kamieni.

b) Badanie zabytków gotycyzmu w Polsce. Jakkolwiek w wydawnictwach Akademii dotychczasowych znacznie mniej jest śladów pracy nad zabytkami gotycyzmu, Komisja hist. Sztuki zajmowała się przecież i tym także przedmiotem niejednokrotnie, i wiele w tym kierunku posiada zebranych materiałów. Na posiedzeniach różnymi czasy przedstawiał prof. *Łuszczkiewicza* studia architektoniczne nad katedrą gnieźnieńską, kolegiatą wiślicką i katedrą na Wawelu; prof. *M. Sokolowski* zaś zdawał sprawę z zabytków gotycyzmu w Poznaniu, Gostyniu, Sielcu, Środzie, Bninie, Kościanie, Gryżynie, Ostrzeszowie, Krzywiniu, Lubiniu, Kobylinie, Krotoszynie, Koźminie, Bolesławcu, Wysocku, Ołoboku, Sobótce. Wszystkie te studia i wiele jeszcze innych w tekach członków Komisji czekają na sposobność, aby mogły być drukiem ogłoszone. Z prac do tego działu należących wydanemi dotąd zostały:

W sprawozdaniu z posiedzeń Komisji (659) znajdują się różne drobne przyczynki, których w końcowym indeksie pod słowami Gotycyzm, Kraków katedra, Sandomierz, szukać należy, a wśród których do najważniejszych należy złożone na posiedzeniu Komisji sprawozdanie prof. *Odrzywołskiego* ze zdjęć i pomiarów katedry na Wawelu, wykonanych z polecenia kapituły krakowskiej, w celu przygotowania projektu restauracji, a połączone z badaniami nad historją budowy tego gmachu.

Prof. *Łuszczkiewicza* referat: Czyli można konstrukcją kościołów gotyckich krakowskich XIV wieku uważać za cechę specjalną ostrołuku w Polsce, (756) który był odczytany i wywołał obszerną dyskusyją na

zjeździe historycznym im. Długosza, poświęcony był sprawie, która zwróciła już uwagę badaczy obcych, jak Essenweina, to jest: oryginalnemu typowi konstrukcyj gotyckich kościołów krakowskich, polegającemu na zręcznym połączeniu dwu materiałów, kamienia i cegły, oraz na idącym z tem w parze wprowadzeniu szkarp nawy głównej w kościołach trzechnawowych pionowo przy filarach do wnętrza kościoła, zamiast przetrzucać ją łukami na zewnątrz naw bocznych. Śledzenie objawów tego odrębnego od wszystkich zachodnich i północnych systemu budowy doprowadziło autora do wniosków, którymi podzielił się z Komisją na kilku posiedzeniach lat 1878, 1881 i 1888. Dostrzegł on w tych objawach wskazówkę istnienia w Polsce niezawisłego od szkół niemieckich i krzyżackiej odcięcia gotycyzmu krakowskiego, którego system w XIV wieku ze stolicy rozszerzył się na prowincyję i zaznaczył aż w Gnieźnie, a do którego genezy ważny przyczynek znalazł się w budowlu z epoki przejściowej, w powstałym pod wpływami francuskiemi opactwie Cystersów w Wąchocku, datującym z przed r. 1240 (porówn. 228, 249).

Prof. *Łuszczkiewicz*, w pracy, Ruina bohojawniejskiej cerkwi w zamku ostrogskim na Wołyniu (654), na podstawie wycieczki naukowej ogłosił zdjęcia i studjum historyczne nad budowlą ceglana gotycką, należącą do najpóźniejszych, bo pochodzącą z r. 1521, a położeniem swem nabierającą wyjątkowego znaczenia. Zajęcie się tym zabytkiem okazało się tem nieodzowniejszem, iż bezpośrednio po dokonaniu badań przez delegata Komisji, przystąpiono do rozebrania murów, a nowa na ich miejscu wzniesiona cerkiew przyczyniać się ma do zatarcia śladów dawnego zachodniego wpływu na kulturę tej części Rusi.

Prof. *Łuszczkiewicz* praca Zamek Lipowiec i jego turma (650), oraz

Dra *Tomkowicza* i prof. *Lindquista* spólna praca p. t. Szczałki średniowiecznego zameczka zw. Wołek (648), są studjami nad świeckimi budowlami średniowiecznymi, które chociaż do epoki gotycyzmu należą, nie posiadają

jednak ściśle artystycznej cechy. Prace te objaśnione są pomiarami i rysunkami.

Prof. *Łuszczkiewicza* Opactwo cysterskie w Łądzie (655). Zabytek ten należy do starszych, bo XIV wieku sięgających pomników, ozdobnego ceglano-kamiennego budownictwa, a praca nad nim, będąca wynikiem wycieczki naukowej autora, odbytej z polecenia Komisji, jest przyczynkiem do szczupłego dotychczas zasobu wiadomości naszych o malarstwie XIV wieku w Polsce, rozszerzając je także na malarstwo monumentalne. Wydany tutaj został w zdjęciach konturowych cały cykl malowań ściennych kaplicy klasztornej, z których jeden obraz na próbę podały były niegdyś *Wzory sztuki średniowiecznej* w reprodukcji barwnej, lecz, jak się teraz pokazało, bardzo niedokładnej, niezawodnie w skutek trudności, z jakimi i teraz połączone było odszukiwanie pierwotnego rysunku kompozycyj, przemalowanych nieumiejętnie w wieku XVIII. W naukowej, na studyjach archiwalnych i kombinacji wplecionych w obrazy licznych herbów, opartej rozprawie autor ustalił po raz pierwszy daty budowy klasztoru i namalowania dekoracji ściennych około r. 1375, oraz wyjaśnił sprawę osób przy tem dziele głównie zasłużonych.

Sen. *K. Stronczyński*: Legenda obrazowa o św. Jadwidze księżnie szląskiej (43). W dziele tem, osobno wydanem i do wydawnictw Komisji policzonem, podjął autor sprawę rewindykacji jednego z ważniejszych zabytków malarstwa średniowiecznego na korzyść sztuki polskiej, polemizując z broniącym przeciwnego zdania *Wolfskronem*. Podano tu w rysunkowej podobiznie i uczyniono przystępnym dla polskiej publiczności ten ciekawy zbiór miniatur z r. 1453, pochodzenia szląskiego, mających ścisły związek z kulturą polską, zwłaszcza z dziejami ubiorów w Polsce.

Ks. Polkowskiego Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej (704) dostarcza wielu wskazówek do badań nad malarstwem średniowiecznym, których w dodanym Indeksie pod wyrazem Miniatura szukać należy.

Prof. *Łuszczkiewicza* Malarstwo cechowe krakowskie XV i XVI wieku (185).

Prof. *Zuszcakiewicza* Malarz Monogramista K-I (187).

Prof. *M. Sokolowskiego* rozprawa Hans Suez von Kulmbach (647).

Wszystkie te trzy prace, jakkolwiek mają za przedmiot zabytki sztuki z czasu przełomu średnich wieków w renesans, bardzo wiele zawierają przyczynków, wyjaśniających ducha, źródła i monografię malarstwa późnogotyckiego w Polsce. Szczególnie odnosi się ta uwaga do malarstwa cechowego, które w XVI wieku nie wychodzi prawie wcale po za ramy sztuki średniowiecznej, i z tego powodu stanowi główny materiał do poznania właściwości malarstwa istotnie średniowiecznego, którego tak mało u nas dochoowało się przykładów.

Prof. *Łepkowskiego* Monumenta epigraphica (928) stanowią znowu materiał do badań nad rzeźbą gotycką w Polsce, podając liczne reprodukcje nagrobków, głównie z Krakowa i bliższej okolicy, z XIV i XV w.

c) Badania zabytków sztuki ruskiej ten szczególnie przedstawiają interes, iż na ziemiach ruskich spotykały się przez średnie wieki, i nawet aż do XVII wieku, dwa wielkie prądy cywilizacyjne: wschodni, bizantyński i zachodni, germańsko-łaciński. Zajmowała się nimi Komisja niejednokrotnie, czego ślady rozprószone są we wszystkich prawie tomach Sprawozdań i Rozpraw Wydziału filologicznego, w dodanych na końcu sprawozdaniach z posiedzeń Komisji. Z prac drukowanych odnoszą się do tego:

Prof. *Zuszcakiewicza* Kościół w św. Stanisławie pod Haliczem (644). Zabytek ten już wyżej wspomniany. gdzie była mowa o zabytkach stylu romańskiego, dostarcza najstarszego przykładu zetknięcia się tych dwu prądów, gdyż jest cerkwią ruską, postawioną w stylu romańskim.

Prof. *Zuszcakiewicza* praca Ruina bohojawleńskiej cerkwi w zamku Ostrońskim na Wołyniu (654) także już poprzednio wspomniana, zajmuje się takimże przykładem wzajemnego wpływu w czasach bardzo spóźnionego gotycyzmu, na początku już XVI wieku.

Prof. M. *Sokołowski*, w pracy pod tyt. Przedstawienie Trójcy o trzech twarzach na jednej głowie w cerkiewkach wiejskich na Rusi (638), wykazał ten wpływ zachodu na sztukę ruską, jako najdobitniej i najorganiczniej objawiający się w ikonograficznej stronie malarstwa ruskiego.

d) Badanie zabytków renesansu i późniejszych epok w Polsce obejmuje epokę rozkwitu naszej kultury, a interesu dodaje mu ilość powstających w XVI wieku na naszej ziemi arcydzieł sztuki. Do świetności ówczesnej Polski pod względem cywilizacyjnym przyczyniają się dwa ważne czynniki: stosunki dworu i naśladowców go możnowładców z przedstawicielami kultury włoskiej, stosunki mieszczaństwa z przemysłem i z artystami niemieckimi. Dwa te prądy zlewają się w całość zajmującą i charakterystyczną. Artysty tak włoscy jak niemieccy przyjeżdżają do Polski, osiedlają i polszczą się wraz z rodzinami swymi, znajdują naśladowców i dają początek całym kierunkom i szkołom. Wpływ żywiołu i otoczenia polskiego odbija się też na ich twórczości i Polska nieraz z całą słusnością może upominać się o przyznanie jej na własność dzieł sztuki, wykonanych przez mistrzów obcego pochodzenia, dzieł, które zaprzeć się nie mogą wprawdzie pokrewieństwa ze sztuką niemiecką lub włoską, lecz mimo to noszą na sobie wyraźną cechę odrębności polskiej.

Wpływ włoski najbardziej dał się uczuć w budownictwie i rzeźbiarstwie ornamentacyjnym XVI w. W tym kierunku Akademia, nie mogąc jeszcze rozwinąć badań technicznych, poprzestać musiała dotychczas na studyjach historycznych, o których niżej przy wyliczeniu badań archiwalnych będzie mowa. Drobne tylko przyczynki mieszczą:

Sprawozdania z posiedzeń Komisji historii sztuki (659), gdzie w indeksie pod wyrazami *Renesans* a także *Brzeżany*, *Dolabella*, *Lwów*, *Kraków* katedra, szukać ich należy. Na uwagę zasługuje tam między innymi wstęp o kamienicach w *Jarosławiu*, z których jedna rysunkowo odtworzoną została.

Wpływ niemiecki uwydatnił się najsilniej w malarstwie XV i XVI wieku. Jest ono przedmiotem następujących prac:

Prof. *Zuszczykiewicz*: Malarstwo cechowe krakowskie XV i XVI wieku (185). Jest to przegląd, tablicą rysunkową objaśniony, znacznej liczby obrazów z tej epoki. zachowanych po kościołach krakowskich, którego autor wykazuje, że stare obrazy religijnej treści o tłach złotych, malowane na drzewie, w bliższej i dalszej okolicy Krakowa częste, nazywane często przez ogół bizantyńskimi, a nawet przez uczonych przypisywane zwykle szkole staroniemieckiej, są dziełami miejscowych malarzy, których cech wówczas kwitnął w Krakowie. Malarstwo to niezaprzeczenie, jak malarstwo całej środkowej Europy w owym okresie, stało pod wpływem sztuki niemieckiej, ma jednak zdaniem autora odrębne i bliżej tam rozpatrywane piętno.

Prof. *Łepkowski* w wiadomości O Modlitewniku Zygmunta I (188) zwrócił uwagę na zachowany w bibliotece uniwersytetu monachijskiego rękopis polski, ozdobiony znaczną liczbą pięknych miniatur, wykonanych w pierwszej połowie XVI w., z wszelkiem prawdopodobieństwem w Polsce. Wydawcy jego, który nazwisko swoje w dedykacji do Króla zataił, ale którego portret z herbem Habdank w rękopisie jest wymalowany, domyśla się autor albo Jana Konarskiego biskupa krakowskiego, albo Jana Chojeńskiego, kanclerza kor.

Prof. *Łepkowskiego*, Monumenta epigraphica (928) podają reprodukcją kolorowaną kilku obrazów krakowskich z XVI wieku, będących nagrobkami na drzewie malowanymi.

Ks. *Polkowskiego*: Katalog rękopisów kapitulnych katedry krak. (704) podaje wiadomości o kilku rękopisach miniaturowych z XVI wieku, których w indeksie pod wyrazem miniatury szukać należy.

e) Badanie zabytków sztuki starożytnej europejskiej i wschodniej znajdujących w Polsce. Do tego przedmiotu, którym zajmowała się stosunkowo mało Komisya historii sztuki, a więcej Komisya archeologiczna. odnoszą się następujące prace:

Jan Nep. Sadowski w rozprawie: Drogi handlowe greckie i rzymskie (70) opisał i podał w rysunku wiele zabytków artystycznych greckich i rzymskich, wykopywanych na obszarze ziem polskich.

Prof. *M. Sokołowski*: W sprawie wpływów Scytyi na pierwotną kulturę Polski (639) wspominał o niektórych barbarzyńskich kosztownościach z czasów przedhistorycznych, na obszarze ziem polskich znajdujących, mających poniekąd cechę artystyczną, a nieobojętnych dla wyjaśnienia pierwotnej kultury polskiej.

Jan Nep. Sadowski: Obecny sposób zapatrywania się na zabytki z epoki spiżowej (288).

Jan Nep. Sadowski: Sprawozdanie o rozbiórce chemicznym niektórych zabytków bronzowych ze zbioru uniwersyteckiego (1242). W obu powyższych pracach autor dotknął sprawy, pośrednio z badaniami starożytnych zabytków sztuki w związku będącej.

Prof. *Sokołowski* w pracy: Trzy zabytki dalekiego wschodu na naszych ziemiach (657) przedstawił w reprodukcjach i krytycznie zbadał 1. blaszkę czyli jednostronny miedziany medalik, znaleziony niegdyś w mogile podolskiej, przez Lelewela odrysowany a dziś zagubiony, który uważa za wyrób azyjatycki, powstały pod wpływem chaldejsko-asyryjskim, zapewne około VI wieku przed Chrystusem; 2. czaszkę srebrną, ozdobnie kutą, wykopaną w Dobiesławicach, a przechowaną dziś w Muzeum Czartoryskich, którą określa jako wyrób z Baktryjany pochodzący, z wieku III lub IV po Chrystusie; 3. kilka lat temu znaleziony w kryjówce skarba katedralnego krak. relikwiarzyk, albo raczej skrzyneczkę srebrną, bogato w kute postacie ludzkie i zwierzęce przyozdobioną, wbrew wyrażonemu poprzednio na posiedzeniu Komisji historii sztuki (patrz Nr. 249) przypuszczeniu ks. *Polkowskiego*, jakoby to był pług kultury perskiej monarchii Sassanidów w VI wieku po Chrystusie, uzasadniając na podstawie własnych dochodzeń, popartych odczytanym przez prof. Karabaczka napisem kuficznym, twierdzenie, iż jest to raczej wyrób jakiego kunsztmistrza saraceńskiego, zamieszkałego w Syrii, przegna-

czony ku uczczeniu którego z bohaterów pierwszej wojny krzyżowej. Przypuszcza zresztą, że przedmiot ten mógłby stać w związku z jedynym śladem udziału Polski w wojnach krzyżowych, jakim jest wyprawa Henryka Sandomirskiego i Jakaya Gryfity do ziemi świętej r. 1154.

f) Badanie zabytków sztuki zamiejscowej średniowiecznej i z czasów odrodzenia w Polsce. Sprawy tej poświęcone są następujące prace:

Dr. *Jan Bołoz Antoniewicz*. O średniowiecznych źródłach do rzeźb znajdujących się na szkatułce z kości słoniowej w skarbcu katedry na Wawelu (81). Razem z relikwiarzem wyżej wspomnianym znaleziona została skrzyneczka z kości słoniowej, okryta płaską rzeźbą znakomitej artystycznej roboty, niewątpliwie francuskiej, z XIV wieku. Wyrażoną co do niej na posiedzeniu Komisji histor. sztuki (patrz Nr. 249) przez ks. Polkowskiego hipotezę, jakoby treścią rzeźb były sceny z średniowiecznego poematu „Waltharius“, albo może legenda o „Walgerzu i Heligundzie“ według przeróbki Boguchwała, obalił tu autor, odnosząc 20 scen, okrywających ściany skrzyneczki (należącej zapewne do tualety damy średniowiecznej) częścią do legend średniowiecznych o Arystotelesie i Phillidzie, oraz o Pyramusie i Thisbie, częścią do gry symbolicznej, zwanej „la cour d'Amour“ do poematów Chrestien de Troyes, z późniejszymi interpolacjami, do poematu o Tristanie i Izoldzie; jedną wreszcie scenę wytłumaczył, jako przeciwstawione tym ostatnim wyobrażenie symbolu czystości.

Prof. *Szujski* w pracy: O miniaturowym kodeksie XI wieku kapituły katedralnej krak. (642) ogłosił rysunkowe podobizny i wiadomość o jednym z najstarszych zabytków malarstwa średniowiecznego w Krakowie, prawdopodobnie znajdującym się tutaj już od r. 1101, oraz udowodnił pochodzenie jego z benedyktyńskiego opactwa św. Emmerama w Ratysbonie, a starał się oznaczyć w przybliżeniu datę powstania jego w końcu XI wieku, tudzież wykazać historyczne znaczenie zawartych w nim portretów społecznych. Publikacja tą Akademia Umiejętn. krakowska uprzedziła o lat 8 ponowne wydanie zabytku tego, w „Mittheilungen“ c. k. Ko-

misyi centr. wiedeńskiej dokonane. Co prawda, to ostatnie wypadło pod względem technicznym świetniej, a dodane tam studyjum historyczne z większą nieco ścisłością ustaliło i datę i postaci odportretowanych książąt niemieckich.

Prof. *Zuszcziwicz*, w rozprawie: Malarz monogramista K-I (187) zajmuje się szeregiem obrazów, znajdujących się w dwu krakowskich kościołach, malowanych na drzewie w początku XVI wieku i opatrzonych monogramem. Od dawna zwracały one uwagę znawców, tak znakomitemi zalecaniami swojemi, jak tajemnicą, pomimo monogramu i napisu na jednym z nich, okrywającą nietylko nazwisko mistrza, ale nawet szkołę, z której wyszedł. Autor po raz pierwszy podjął wytłomaczenie treści obu cykli, rozdzielonych między kościół N. P. Maryi i św. Floryjana, odnosząc ją do legendy złotej Jakuba a Voragine.

Sprawozdania z posiedzeń Komisji z r. 1877 (192) mieszczą w całej rozciągłości dyskusyjną zajmującą, która się wywiązała nad przedmiotem powyższym, a w której prof. *Łepkowski* z całą stanowczością wystąpił przeciw hipotezie prof. *Zuszcziwicza* o monogramiście K-I.

Prof. *M. Sokołowski* w rozprawie: Hans Sues von Kulmbach, jego obrazy w Krakowie i jego mistrz Jacopo dei Barbari (647), opracowując wyczerpująco i objaśniając licznemi drzeworytami to, co już był poprzednio w ustnym wykładzie na posiedzeniu Komisji w r. 1878 wypowiedział, podjął na nowo sprawę monogramisty K-I, wyżej wspomnianą. Nietylko pierwszy on wykazał dokładnie źródła przedstawienia pojedynczych scen obu cykli, i rozstrzygnął sprawę autorstwa tych obrazów na korzyść Hansa Suesa z Kulmbachu, błędnie czasem mieszanego z Wagenerem, ale szeroko granice swego zadania zakreśliwszy, wyjaśnił nieznanne szczegóły życia Kulmbacha, oraz wpływ dwu szkół, norymberskiej i weneckiej, pod jakim się rozwinał malarz ten, zostający w najściślejszych stosunkach artystycznych z Dürerem i z tajemniczym Jakubem dei Barbari, dotknął wielu artystycznych, ikonograficznych i cywilizacyjnych pytań, stojących w związku z obrazami Kulmbacha, i rzucił światło na historję malarstwa

w epoce przejścia z średnich wieków do odrodzenia, tudzież na wzajemne stosunki Krakowa z Norymbergą w owej epoce. Do odszukania wielu w tej pracy zawartych szczegółów służy dany na końcu indeks alfabetyczny, gdzie też spotyka się nazwiska wielu artystów niemieckich, w Polsce lub dla Polski wówczas pracujących.

h) Badania archiwalne, odnoszące się do historii sztuki i kultury w Polsce. Jakkolwiek możnaby tu podciągnąć większą część prac wyżej wymienionych, jednak szczególnie do tego punktu programu odnoszą się następujące prace:

Zakrzewski Ignacy. Umowa o budowę zamku Kórnik a w r. 1426, (653), stanowiąca przyczynek do historii budownictwa świeckiego drewnianego średnich wieków w Polsce.

Paweł Popiel. O artystycznym ruchu na dworze Zygmunta I w r. 1524, (636).

Paweł Popiel. O artystycznym ruchu w latach 1525—1527 na dworze Zygmunta I, (641).

Lata dwiema ostatnimi pracami objęte są okresem najwyższej działalności mistrzów Włochów około budowli monumentalnych na Wawelu, a w szczególności latami budowy i ozdoby kaplicy Zygmuntońskiej. Sprawy te pod względem historycznym mało dotychczas były opracowane. Autor posiada w zbiorach swoich oryginalne rachunki wielkorządowe Seweryna Bonera, do tego właśnie okresu i do budowy kaplicy Zygmuntońskiej się odnoszące, a poczynione z nich wypisy, zawierające mnóstwo z drobiazgową dokładnością zapisywanych szczegółów i wiadomości, poprzedził wstępnym poglądem ogólnym.

Prof. *Łuszczkiewicza* Księga wydatków na budowanie w zamku niepołomskim w roku 1568 (645) jest zbiorem wypisów z dalszego ciągu tychże samych rachunków wielkorządowych Bonera, które dwóm pracom poprzednim służyły za podstawę i odnosi się do późniejszego okresu działalności Włochów przy robotach, przedsięwziętych przez dwór polski.

Ks. *Polkowskiego*, Spadek po prymasie Piotrze Gamracie (413) jest pracą, spisaną na podstawie testamentu i aktów spadkowych, znalezionych w archiwach krakowskich i zawiera wiele szczegółów do historii sztuki i przemysłu artystycznego w Polsce, do stosunków Polski z ruchem artystycznym za granicą, źródeł do wiadomości, skąd w epoce zygmuntońskiej sprowadzono niektóre artykuły przemysłu artystycznego.

i) Badania i materiały odnoszące się do historii przemysłu artystycznego w Polsce. Prace w tym kierunku są następujące:

Ks. *Polkowskiego* wyżej przytoczona praca, p. t. Spadek po prymasie Piotrze Gamracie (413) zawiera wiele szczegółów, dotyczących zwłaszcza złotnictwa, tkanin i kosztownych haftów w epoce Zygmuntońskiej.

L. *Lepszy*. Rzecz o kubku srebrnym roboty krakowskiej XVI wieku (648) stanowi przyczynek do historii cechu złotniczego krakowskiego, oparty zarówno na studiach technicznych, jako i na źródłach archiwalnych.

Ks. *Polkowskiego* praca: Grób i trumna św. Stanisława na Wawelu (651) odnosi się także do złotnictwa w Polsce, przedstawiając zebrane wiadomości, na archiwalnych studiach oparte, o kilku kosztownych trumnach i ołtarzach, w następstwie wieków sprawianych ku uczczeniu zwłok św. Stanisława przez królów i biskupów krakowskich.

Dra *Piekosińskiego* rozprawka: Dawne ślady wyrobu majolik w Krakowie (649) podaje wiadomość, na archiwalnych dowodach opartą, o nieszczęśliwej próbie założenia fabryki majolik w Krakowie za Stefana Batorego.

Sprawozdania z posiedzeń Komisji od 3 lutego do 3 marca 1887 r. (659) mieszczą kilka przyczynków do historii złotnictwa w Polsce, których w indeksie końcowym pod wyrazami: Złotnictwo i Marcinek szukać należy.

Bardzo wielu zresztą spraw, do tego punktu programu należących, a poruszanych na posiedzeniach Komisji hist. sztuki, ślad jedyny pozostał w jej protokółach po wszystkich tomach

Rozpraw i Sprawozdań Wydziału filologicznego rozproszonych; obejmowały one przedmioty najrozmaitsze, jak sprawę i historję kobierców Zygmunta Augusta, nazwanych Potopem, gobelinowe ornaty katedry krak. z XVIII w. z warszawskiej fabryki Glaiza, rozprawy o emalijach w Polsce, opisy skarbców kościelnych itd.

g) Materjały do biografii artystów polskich i obcych w dawnej Polsce. Wiele szczegółów pod tym względem zawierają niektóre prace wyżej wymienione; nadto w ogłaszanych, począwszy od roku 1887, Sprawozdaniach z posiedzeń Komisji znalazło się najstosowniejsze miejsce do pomieszczenia drobnych takich przyczynków, czy to w formie wiadomości, czy przytaczanych dokumentów i listów. Zwracamy tu uwagę na prace:

Prof. *Łuszczkiewicz* Malarz monogramista K-I (187).

Prof. *M. Sokółowski* Hans Sues von Kulmbach (647)

Rozprawa ta, prócz szczegółów do Kulmbacha się odnoszących, zawiera wiele wiadomości o życiu i działalności różnych mistrzów, zwłaszcza norymberskich, w Polsce.

Paweł Popiel: O artystycznym ruchu na dworze Zygmunta I. w r. 1524, (636).

Paweł Popiel: O artystycznym ruchu w latach 1525—1527 na dworze Zygmunta I, (641).

Prof. *Łuszczkiewicz*, Księga wydatków na budowanie w zamku Niepołomskim w r. 1568. (645).

Sprawozdania z posiedzeń Komisji historii sztuki za czas od 3 lutego do 3 marca 1887 (659), zawierają nowe szczegóły biograficzne o dwu artystach obcych, w Polsce pracujących z wieku XVII, których w indeksie pod Henricus von Peene i Vilhelmus Marten szukać należy.

Punktów programu, objętych literami *k*), *l*), *ł*), *m*), Komisja dotychczas spełnić nie mogła; czyniła wszelkie w ostatnich czasach przygotowania, aby je módtz w najbliższej przyszłości wprowadzić w życie. Zwłaszcza odnosi się to :

Do Inwentaryzacyi zabytków sztuki w kraju będących;

Do repertoryjum literatury, tyczące się hist. sztuki w Polsce i sztuki polskiej;

Do Słownictwa polskich wyrazów technicznych, używanych w sztuce i przemyśle artystycznym.

Komisya nie ogłaszała też dotąd konkursów z nagrodami za monografie, a to dla braku funduszków.

Natomiast, wychodząc po za program pierwotny, Komisya hist. sztuki zajmowała się także historją muzyki w Polsce na kilku posiedzeniach swoich, a zwłaszcza sprawą odkrytego w r. 1884 na Wawelu zbioru muzyki kościelnej z XVI wieku, czego ślad znaleźć można w Sprawozdaniach z posiedzeń Komisji, umieszczonych w tomie X Rozpraw i Sprawozdań Wydz. filol. (263).

WYDZIAŁ HISTORYCZNO-FILOZOFICZNY.

Przedmiot badań Wydziału historyczno-filozoficznego stanowią według §§. 3 i 4 statutu Akademii: „umiejętności filozoficzne, polityczne, umiejętność prawa, historia z archeologią.“ Do Wydziału tego należą trzy Komisje akademickie: prawnicza, historyczna i archeologiczna.

W pierwszych dwóch latach po założeniu Akademii, była przy Wydziale filozoficzno-historycznym oprócz trzech wymienionych, czwarta jeszcze Komisja, mianowicie Komisja filozoficzna. Komisję tę zawiązano na posiedzeniu Wydziału z dnia 18 Czerwca 1873, na wniosek pierwszego Dyrektora Wydziału śp. *Józefa Kremera*. Zakres jej zadań miał obejmować: „1) rozpatrywanie się w ruchu filozoficznym obecnym, 2) badania historii filozofii w Polsce, 3) dyskusyje nad kwestyjami filozoficznymi.“ Po śmierci Kremera Komisja filozoficzna, uznając wskutek zebranych doświadczeń za główny cel swój badania historii filozofii w Polsce, postanowiła połączyć się z Komisją do historii oświaty, zawiązaną tymczasem przy Wydziale filologicznym, na co Wydział historyczno-filozoficzny zgodził się na posiedzeniu z dnia 10 Grudnia 1875.

Wydawnictwa Wydziału zawierają dwie tylko prace z zakresu filozofii: prof. *Maurycego Straszeńskiego* rzecz sprawozdawczo krytyczną o filozofii Stuarta Mila i o współczesnym empiryzmie angielskim (328) oraz tegoż autora monografię o stanowisku Jana Sniadeckiego

w dziejach oświaty i filozofii w Polsce (33). Dzieło to wydane zostało w r. 1875 i poświęcone przez Akademię „pamięci Jana Śniadeckiego w 100 rocznicę jego promocji na Doktora filozofii w Uniwersytecie Jagiellońskim.“

Autor zastanawia się w trzech pierwszych rozdziałach nad naukowo-filozoficznym wykształceniem Jana Śniadeckiego, nad jego zasługami na polu umiejętności ścisłych i literacką działalnością; następnie określa stanowisko Śniadeckiego wobec spekulacji niemieckiej, i poddaje szczegółowemu rozbirowi jego rozprawy: „O metafizyce“, „O filozofii“, „Przydatek do pisma o filozofii“, zwłaszcza zaś „Filozofiję umysłu ludzkiego.“ W zakończeniu autor wykazuje, jakie stanowisko Śniadecki zajmował wobec szkół filozoficznych XVIII wieku i rozpoznaje w niem wpływy tych szkół oraz rodzime oryginalne pierwiastki.

Ruch naukowy w dziedzinie historii oraz umiejętności politycznych i umiejętności prawa skreślamy poniżej w związku ze sprawozdaniem o czynnościach i wydawnictwach Komisji historycznej i Komisji prawniczej. Co do archeologii, prace naukowe dotyczące różnych przedmiotów z zakresu tej nauki, rozrzucone są w wydawnictwach wszystkich trzech Wydziałów Akademii, o ile mianowicie wkraczają w dziedzinę historii sztuki (Wydział I) lub antropologii przedhistorycznej (Wydział III). W skład niniejszego sprawozdania z ruchu naukowego na Wydziale historyczno-filozoficznym weszły zatem tylko wiadomości o wydawnictwach Komisji archeologicznej.

..

Historija.

Komisija historyczna.

Z pomiędzy nauk reprezentowanych na Wydziale historyczno-filozoficznym, największej opieki ze strony Akademii doznaje Historija. Zasługa to przedewszystkiem śp. *Józefa Szujskiego*, który nie tylko jako Sekretarz Generalny Akademii od jej powstania aż do swej śmierci zawsze gorliwie wszel-

kie potrzeby historycznych studyjów w Zarządzie Akademii popierał, ale także, co ważniejsza, pod każdym względem pracował nieustannie nad tem, żeby rozbudzić jak najżywszy ruch naukowy na polu historii i pracę naukową zorganizować. Za jego to sprawą Akademia nie poprzestała na tem, żeby ogłaszać w Pamiętniku i w Rozprawach wydziałowych liczne rozprawy historyczne bądź swoich członków, bądź osób stojących po za Akademią, a które przez wydział za godne ogłoszenia zostały uznane, i wydawać własnym nakładem obszerniej te dzieła historyczne, które bez takiej pomocy nie łatwo mogły się ukazać w druku; lecz uznała, za główne swoje zadanie w zakresie badań historycznych gromadzenie i ogłaszanie w sposób naukowy źródeł historycznych do dziejów polskich, ażeby przez to dostarczyć nowego materiału do pracy przyszłym historykom i wywołać coraz to żywszy ruch na tem polu. Praca w tym kierunku, a mianowicie gromadzenie i ogłaszanie materiału źródłowego, stanowi zadanie Komisji historycznej, zorganizowanej w dwa grona, z siedzibą w Krakowie i we Lwowie. Na potrzeby tej komisji przeznaczają Akademia corocznie znaczne stosunkowo do swych funduszy środki materyjalne, które Komisja obraca na publikacje źródeł, w części zaś także na poszukiwania archiwalne. Komisja ta nie została utworzoną przez Akademią, lecz jest od niej starszą. Powstała ona już na początku r. 1870 przy ówczesnem Towarzystwie naukowem krakowskiem, za sprawą kilku tegoż członków, rozporządzając zrazu bardzo szczupłemi zasobami, tak iż dopiero w r. 1872 mógł się ukazać pierwszy i jedyny tom publikacyj tej dawnej Komisji historycznej. Ukonstytuowana ponownie zaraz po zorganizowaniu się Akademii, zasilona teraz znaczniejszemi nierównie środkami, mogła niebawem rozwinąć nieporównanie szerszą i żywszą działalność, pozostając zresztą wierną pierwotnemu programowi swojemu, uzupełniając go zarazem objęciem pod swój nadzór takich wydawnictw, które już przedtem przez prywatnych uczonych rozpoczęte, dla dalszego ich prowadzenia potrzebowały opieki korporacyi zasobniejszej w środki materyjalne. W ten to sposób od tam stały się wydawnictwem akademickiej Komisji history-

cznej *Monumenta Poloniae Historica*, których poprzednio już 2 tomy pierwsze ogłosił *Bielowski*, zatrzymujący i nadal kierunek tej publikacji aż do swojej śmierci, przy współudziale zorganizowanego w tym celu grona lwowskiego Komisji; oraz *Starodawne prawa polskiego pomniki wydawane* (2 tomy pierwsze) przez *Helcla*, które przerwane po jego śmierci podjęła znów Komisja Histor., i dopiero po wydaniu 2 dalszych tomów przekazała zorganizowanej tymczasem akademickiej Komisji prawniczej.

W ciągu 15 letniego istnienia Akademii, Komisja historyczna, która wydała dotąd około 40 tomów po większej części bardzo znacznych rozmiarów, wydawnictwami swemi nietylko pomnożyła znacznie zasób dostępnych ogółowi źródeł, ale i przyczyniła się niemało do ustalenia metody wydawniczej, nietylko swoim przykładem, lecz umyślnym w tym kierunku wpływem. Nie mogąc oczywiście ani nie pragnąc zcentralizować w sobie wszelkich wydawnictw, uważała przecież Komisja za swoje zadanie, żeby wejść w porozumienie z jak największą ilością historyków polskich, co należy wydawać i jak wydawać należy. To był główny cel i przedmiot obrad zwołanego pod patronatem Akademii do Krakowa Zjazdu historycznego imienia Długosza, który się odbył 19.—21 maja 1880 r. przy sposobności obchodu 400nej rocznicy śmierci znakomitego historyka, a w którym wzięli udział liczni historycy polscy i obcy (*Röpell*, *Caro*, *Tomek*), prowadząc dyskusję nad przygotowaniemi zawczasu referatami. Obrady tego Zjazdu dotyczyły wprawdzie nie tylko historii właściwej, ale także historii prawa, literatury i oświaty, oraz historii sztuki; dla tego Zjazd dzielił się na dwie sekcje: historyczną i archeologiczną; ściśle historyczne jednak referaty, dotyczące sprawy głównych zadań wydawniczych na przyszłość, największe budziły zainteresowanie i najżywsze wywołały dyskusje. Dlatego też w publikacjach Komisji historycznej ogłoszono dokładny opis obrad tego Zjazdu jako jego *Pamiętnik* (753—767), w którym podano wszystkie przedstawione na zjeździe referaty i przebieg dyskusji nad nimi. Zresztą już poprzednio nad jedną z kwestyj rozbieganych na zjeździe toczyły się w łonie obu gron Komisji

historycznej, tak krakowskiego jak lwowskiego, dyskusyje nad przygotowanym przez prof. *Zakrzewskiego* referatem, jak należałoby wydawać jeden z rodzajów różnych źródeł historycznych, mianowicie akta i listy z czasów nowszych (330).

Gromadząc materiały źródłowy do wydania i zastanawiając się nad tem, jak go wydawać, musiała Komisya historyczna z konieczności zwrócić uwagę na to, gdzie tego materiału szukać, na miejsca, gdzie on się głównie przechowuje, a więc na Archiwa. Nie Komisya wprowadzie, lecz Akademia, wezwana przez Wydział krajowy, wpłynęła stanowczo na nowe zorganizowanie archiwów krajowych we Lwowie i Krakowie, gdy w r. 1877 obejmował je Wydział krajowy w swój zarząd. Uchwała Sejmu, organizująca te archiwa, oparła się całkiem na projekcie wypracowanym przez Akademię a obliczonym na to, żeby się te archiwa stały jak najbardziej przystępnymi dla poszukiwań naukowych. Komisya zaś historyczna starała się korzystać z każdej sposobności, żeby zasięgać wiadomości o tem, jakie materiały do dziejów polskich znajdują się w archiwach bądź krajowych bądź zagranicznych. Ztąd to przy jej współdziałaniu, lub nawet z jej inicjatywy powstały ogłoszone w publikacjach Akademii opisy, *Smolki*: Archiwów w Poznaniu i Prusiech (307), *Kanteckiego*, Wiadomość o archiwum w Mitawie (313), *X. Polkowskiego*: Sprawozdanie o arch. kapituły krakowskiej (394); w ostatnich zaś czasach, podejmując systematyczniejszą niż dawniej pracę na tem polu, wysyłała Komisya swoich członków (lub udzielała subwencji częściowej jadącym) do archiwów w Rzymie (*Dr. Abrahama* i *Dr. Dembińskiego*), Gdańsku (prof. *Zakrzewskiego*), Wiedniu (*Dr. Krzyżanowskiego*), żeby uzyskać dokładną o tych archiwach wiadomość. Niektóre sprawozdania, jak *Dr. Dembińskiego* (781) zostały już ogłoszone w publikacjach Komisji, inne zostaną ogłoszone następnie*); poszukiwania zaś te i opisy posłużyły już za podstawę do dalszej akcji, przedsięwziętej po za obrębem Komisji i nie jej kosztem, lecz której rezultat

*) Podczas druku niniejszej książki wyszło Sprawozdanie *Dr. Abrahama* z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich, jako odbitka z V tomu Archiwum Komisji historycznej.

wprost na korzyść Komisji się obraca. Opisy to bowiem archiwów i bibliotek rzymskich przez Dr. Abrahama i Dr. Dembińskiego dokonane, przekonywując o tem, że dzisiaj, po rozproszeniu i zatarciu dawnych archiwów publicznych polskich, najobfitszem niewątpliwie w materyjał do dziejów polskich jest Archiwum Watykańskie, pobudziły prof. Smolkę, że przedsięwziął zorganizować całą wyprawę rzymską młodych historyków, kończących swe studia na uniwersytecie Jagiellońskim, która to wyprawa przysłała do skutku w czasie od października 1886 do czerwca 1887. Rezultatem wyprawy (której kosztą ponieśli przeważnie prywatni dobrodzieje i miłośnicy dziejów ojczystych, a Komisja historyczna tylko w małej części przyczyniła się do nich swojemi funduszami) była wielka obfitość odpisów materyjału historycznego pierwszorzędnej wartości, przeważnie z wieku XVI, do dziejów polskich, które to odpisy wszystkie stały się własnością Komisji. Materyjał zaś ten pomnożony jeszcze będzie znacznie, skoro Sejm krajowy wskutek petycji prof. Smolki uchwalił, żeby przez 3 lata z rządu (1887—89) przeznaczyć z funduszy krajowych dość znaczną sumę (1500 fl. rocznie) na koszt dalszych poszukiwań w archiwach rzymskich. Tym sposobem zyskuje Komisja cały zapas nowy materyjału do przyszłych publikacyj; nim zaś ogłoszenie będzie mogło nastąpić, może tutaj na miejscu dać możność dokonania prac naukowych, które bez tego byłyby wielce utrudnione przez konieczność dalekich podróży.

Co się tyczy dokonanych już publikacyj Komisji, to wszystkie one dzielą się na 4 seryje, z których dwie przeznaczone są na źródła historyczne średniowieczne, dwie drugie na źródła nowożytne. Jedną z nich, *Monumenta Poloniae historica*, przeznaczoną na pomieszczenie wszelkich zabytków historyjograficznych średniowiecznych, istnieje dawniej niż Komisja i niż Akademia, rozpoczęta przez śp. Bielowskiego; trzy inne stworzyła dopiero Komisja, zaraz przy pierwszym swoim założeniu, a mianowicie seryję: *Monumenta mediaevali* na pomieszczenie dyplomatów, aktów i listów średniowiecznych; seryję *Acta Historica* na pomieszczenie takiegoż materyjału dokumentowego do dziejów nowożytnych, i seryję

Scriptores Rerum Polonicarum na pomieszczenie zabytków historyjograficznych z wieków nowszych. Dodać jednak zaraz należy, że ten podział na pewne seryje w praktyce okazał się nie zawsze całkiem odpowiednim potrzebom i dlatego nie został zupełnie konsekwentnie przeprowadzony; mianowicie w seryi Scriptores pomieszczono już dotychczas niejednokrotnie rzeczy, które nie są zabytkami historyjograficznymi, lecz także akta, listy itp., jakoteż wiadomości o archiwach. Do tej seryi bowiem wcielono (nie chcąc tworzyć nowej seryi oddzielnej, jakby właściwie należało) szereg tomów noszących drugi tytuł: Archiwum komisji historycznej a przeznaczonych na pomieszczenie tam czyto drobniejszych zabytków historyjograficznych, które nie wypełniają całego tomu oddzielnego, czy też drobniejszych zbiorów listów lub aktów, a nawet zapisek z ksiąg sądowych, a więc rzeczy i takich także, któreby powinny należeć do wydawnictw Komisji prawniczej jako materiały do historii prawa, a które tu się znalazły tylko z tego powodu czysto zewnętrznego, że Komisja prawnicza takiej publikacji własnej: Archiwum, nie posiada*).

W dwóch pierwszych tomach Bielowskiego Monumenta Poloniae Historica, które on sam wydał już dawniej bez jakiegobądź spółdziału Akademii lub Komisji historycznej, były już ogłoszone wszystkie główne kroniki średniowieczne polskie przeddługoszowe, jakoteż znaczna część roczników. Pierwszy po objęciu wydawnictwa tego przez Komisję, tom jego IIIci objął resztę roczników polskich, różne spominki i zapiski, katalogi biskupów (krakowskich i gnieźnieńskich) w przeważnej części dotąd nigdy jeszcze nie ogłoszane, jakoteż nowe wydania źródeł śląskich, jak Chronica Polonorum i Chronica principum Polonorum, oraz śląskie roczniki. Wydawnictwem tem kierował i nadal zrazu sam Bielowski, który wprawdzie ukończenia temu już nie dożył, lecz jeszcze sam przygotował do wydania i nawet przez druk przeprowadził przeważną część tomu, mianowicie roczniki. Już jednak przy tym tomie wspie-

*) O tym materyjale do dziejów prawa wiadomość znajduje się pod odpowiednią rubryką i tutaj się pomija w dziale historii.

rali go w pracy i część wydanych w nim zabytków opracowali inni historycy i filologowie lwowscy, w tameczne grono Komisji zorganizowani, mianowicie *Kętrzyński*, *Liske*, *Węcławski*, *Ćwikliński*, *Semkowicz* i kilku młodszych (dokładny spis treści i wydawców tego tomu zob. w biblijografii 794—857). Na nich też przeszedł po śmierci Bielowskiego cały ciężar wydawnictwa dalszego, którego kierunek objęli (i dalsze tomy podpisują) pp. *Małeki*, *Liske* i *Kętrzyński*. Tom IV objął powstałe w średnich wiekach opisy żywotów i cudów świętych polskich oraz ich translacyj, św. Wojciecha, Stanisława, Jacka, Jadwigi i innych, które wszystkie ukazały się tu, bądź to w nowych krytycznych wydaniach, bądź też po raz pierwszy dopiero wydane zostały. Największą część tego tomu opracował Dr. *Kętrzyński*, a obok niego *Balzer*, *Semkowicz*, *Ćwikliński* i *Kałuzniacki*, przygotowali do wydania pojedyncze zabytki (858—890). Tenże sam najczynniejszy przy wydawnictwie Monumentów Poloniae uczony przygotował (przy spółdziale *Wierzbowskiego*, *Papęgo* i *Kwiatkowskiego*) większą połowę, drugą, ostatniego z wydrukowanych już tomów, tj. Vgo, który się wprawdzie jeszcze nie ukazał na widok publiczny, lecz doszedłszy już większych niż poprzednie rozmiarów, niebawem będzie ukończony*). W tej drugiej jego połowie pomieszczono średniowieczne calendaria i mortuaria, drobniejsze niewydane w poprzednich roczniki, jakoteż zapiski (notae), rachunki, opisy konsekracyj kościołów i ich inwentarze (892—925). Całą zaś pierwszą, mniejszą, połowę tego tomu Vgo wypełnia wydany krytycznie przez *Liskego* i *Lorkiewicza* wielki i ważny zbytek historyjograficzny (891) t. j. Jana z Komorowa Pamiętnik zakonu Minorytów (Franciszkanów i Bernardynów), doprowadzony przez autora (zmarłego w r. 1536) aż do roku 1535, a następnie kontynuowany przez innych aż do r. 1620, zawierający niezmiernie wiele ważnych i ciekawych wiadomości do historii tego popularnego zakonu w Polsce, mianowicie w wieku XV i XVI.

*) W ciągu druku niniejszej książki wyszedł Tom V Mon. Pol. hist.

Tak więc w seryi powyższej wyczerpano już prawie zupełnie zapas średniowiecznych zabytków historyjograficznych polskich, a nawet przekroczono nieco granicę wieków średnich chronologiczną, wobec czego w tym zakresie pozostaje tylko jeszcze ważna luka do uzupełnienia tj. wydanie kronik ruskich i rusko-litewskich; natomiast zasób dyplomatycznych źródeł średniowiecznych, dla których utworzyła Komisya historyczna nową seryję: *Monumenta medii aevi*, dalekim jest jeszcze wyczerpania. Jakkolwiek tych to Monumentów ogłoszono już tomów jedenaście, Komisya nie może się nawet spodziewać, żeby mogła bez spółudziału innych, po za nią stojących wydawców, ten zapas wyczerpać rychło. W tym zakresie zamierzono też od początku przynajmniej wedle możności wyczerpać najdawniejsze zabytki, dyplomata najstarsze, z epoki Piastowskiej tj. po rok 1386, a ogłosić w pierwszym rządzie dyplomata dawnej dzielnicy Małopolskiej, nie uwzględnione dostatecznie przy publikacji dyplomatoryjuszów dawniejszych a dla Komisyi najdostępniejsze. Redakcyjja wydawnicza tej kategorii pomników poruczoną została *Dr. Piekosińskiemu*, który też dokonał już wydawnictwa krytycznego całego szeregu tomów kodexów dyplomatycznych, a mianowicie Kodexu dypl. Małopolskiego, którego 3 tomy (729, 735 i 736) obejmują dyplomata od 1153—1386 i Kodeksu dypl. Katedry Krakowskiej, którego 2 tomy (727 i 734) mieszczą dyplomata od 1166—1423, jedne i drugie w przeważnej części wydane tu po raz pierwszy, wszystkie opatrzone w objaśnienia, urastające nieraz do rozmiarów jakby ekkursów krytycznych. Dyplomatoryjuszów równie obfitych, odnoszących się do innych dzielnic polskich Komisya nie ogłaszała; tylko w jednym z tomów Archiwum wydał *Dr. Ulanowski* Zbiór dokumentów kujawskich i mazowieckich (782), przeważnie z wieku XIII (sztuk 144 z ogólnej liczby 229, z lat 1174—1463). Natomiast granicę początków wieku XIV przekroczono dla jednego zbioru dyplomatycznego, dla źródeł do dziejów Krakowa. Wobec bowiem niemal zupełnego braku powszechnie dostępnych źródeł do poznania ustroju i zarządu wewnętrznego miast polskich, uważano za rzecz konieczną dostarczyć ich przynajmniej dla stolicy Polski.

Tenże sam wydawca dyplomatarjuszków, *Dr. Piekosiński*, wydawszy naprzód razem z prof. *Szujskim* Najstarsze księgi i rachunki miejskie krakowskie (730) z lat 1300—1400, zajął się także i wydaniem średniowiecznego Kodeksu dypl. miasta Krakowa (731 i 733), którego 2 tomów dalszym ciągiem, sięgającym już po za wieki średnie, jest (należące też do innej seryi: *Acta historica*) wydawnictwo Praw, przywilejów i statutów miasta Krakowa (790), sięgające dotychczas do r. 1586. W tej całej publikacji podzielonej tak w pierwszym dziale średniowiecznym, jak i w drugim z wieku XVI, na części 4, pomieszczono oprócz przywilejów i nadań książąt i królów dla całego miasta, także wilkierze miejskie, ustawy cechowe, nadania i przywileje na rzecz kościołów miejskich lub instytucyj dobroczynnych itp., a wreszcie dokumenta odnoszące się do majątku miejskiego i rachunki, tak iż wszechstronnie poznać można ówczesne stosunki Krakowa. Z innych miast polskich tylko do dziejów Lublina ogłoszono niejaki przyczynki w publikacjach Komisji; są to wydane przez *Dr. Ulanowskiego* wypisy z najdawniejszych ksiąg miejskich lubelskich, z lat 1405—1504 (772).

Wydawać przywileje i nadania inne, prócz krakowskich, z czasów późniejszych, z wieku XV, kiedy takich dyptomatów liczba znakomicie wzrasta, uważała Komisja historyczna za rzecz mniej naglącą na teraz, dopóki by nie pomnożył się znacznie zasób dostępnych aktów i listów donioślejszego znaczenia politycznego, z tego czasu. W tym za to kierunku potrzeba jest nagląca dalszej pracy, aby rozświecić dokładniej dzieje mało jeszcze zbadane tej epoki. Tutaj odnoszą się też dwie znaczne publikacje Komisji. Wydany przez *Dr. Prochaskę* *Codex epistolaris Vitoldi* (732) zawiera wielkie mnóstwo wszelkich aktów i listów odnoszących się do Witołda i do całej epoki, w której żył i działał ten znakomity władca Litwy, tj. z lat 1374—1430, zebranych głównie w archiwum królewieckim, ale i w innych archiwach i bibliotekach, a ogłoszonych tu bądź w regestach (o ile już były wydane przedtem) bądź też w całości (o ile pierwszy raz je wydano). Ogłoszony zaś już poprzednio *Codex epistolaris saeculi decimi quinti*

(728) zawiera tego samego rodzaju materiały źródłowy z całego wieku XV, z lat 1384—1492, akta i listy zebrane przeważnie z różnych ksiąg rękopiśmiennych (formularzy itp.) biblioteki Jagiellońskiej i innych, prawie wyłącznie niewydane dotychczas w całości, a tu pomieszczone w dwóch częściach, z których pierwszą, z lat 1384—1444 zebrał i opracował *Dr. August Sokolowski*, drugą zaś, lata 1444—1492, prof. *Szujski*. Tę to publikacją będzie Komisja histor. kontynuować przed innemi, a pracę nad tem zajmuje się już od lat paru prof. *Lewicki*; ponieważ zaś to, co z takiego materiału ogłoszono dotychczas po za Komisję, rozrzucone jest w mnóstwie publikacji polskich i obcych, o których nieraz nie mają pojedynczy pracownicy od razu wiadomości, przeto uznała Komisja za rzecz konieczną dla ułatwienia wszystkim pracy nad wiekiem XV, aby ogłosić Index ogólny takich aktów i listów, w porządku chronologicznym tu ułożonych, który też dla lat 1386—1502 opracował tenże sam wydawca prof. *Lewicki* (737).

Wobec niezmiernie obfitych materiałów niewydanych do dziejów nowszych, trzech ostatnich wieków historii polskiej, Komisja histor. miała nierównie trudniejsze zadanie, co tu wybierać i czemu dać pierwszeństwo przed innemi. Dlatego nieraz okoliczności zewnętrzne, pewne rocznice i wspomnienia, albo też dostarczenie z zewnątrz Akademii, przez prywatne osoby, gotowego już zbioru, wpływały na wydawnictwa Komisji, zwłaszcza jeżeli zarazem dostarczono i funduszu na takie wydawnictwa. Ogółem jednak zważano na to, żeby przedewszystkiem zwracać się do czasów dawniejszych, żeby uwzględniać już istniejące po za Akademią wydawnictwa, a epoki, do których się odnoszą te wydawnictwa, w swoich publikacjach pomijać, żeby wreszcie dawać pierwszeństwo materiałom dotąd niedostępnym ogólniej przed takimi, które chociaż w niedostatecznej formie, przecież już były ogłoszone poprzednio. Dlatego najwięcej dotąd ogłoszono źródeł do wieku XVI, mniej do wieku XVII, z wyjątkiem jednej tylko tego wieku części, czasów Sobieskiego; wieku zaś XVIII jeszcze dotychczas wcale prawie nie dotknęła Komisja w swych publikacjach. Dla tego, w serii *Scriptores* podjęto wydanie tylko dwóch znaczniejszych

zabytków historyjograficznych i ogłaszano raczej drobniejsze rozmiarami, dyaryjusze głównie, skoro większe utwory historyków wydane są po większej części już oddawna, jakkolwiek zazwyczaj niekrytycznie, nieraz nawet bardzo niedbale i błędnie. Dla tego też więcej zajmowano się wydawnictwem aktów i listów w seryi: *Acta historica*, które nawet, jak już wspomniano, znalazły niekiedy wyjątkowo pomieszczenie w seryi poprzedniej, *Scriptores*.

Akta i listy z czasów długiego panowania Zygmunta Starogo, od którego poczynają się czasy nowsze w historii polskiej, doczekały się wielkiego zbioru jeszcze w samym wieku XVI, w ułożonych przez Stanisława Górskiego t. zw. *Acta Tomiciana*. Ten ważny zbiór, długi czas rozpowszechniony tylko w rękopisach, zaczęto jednak wydawać przed powstaniem jeszcze Komisji historycznej i Akademii, a z tej przyczyny Komisja uważała za rzecz stósowną, powstrzymać się od ogłaszania w swoich publikacjach aktów z tego czasu. Za to wydał *Szujski* główną część spisanej za Zygmunta I wielkiej Kroniki Bernarda Wapowskiego (739), mianowicie jej część podługoszową 1480—1535, ważnej choćby dla tego, że jest największym, choć nie najcenniejszym, utworem historycznym z tej epoki, który dotąd nigdy nie był jeszcze ogłoszony. Prócz tego wydano z tego czasu parę drobniejszych zabytków. Prof. *Liske* odszukał i ogłosił Dwa dyaryjusze kongresu wiedeńskiego w r. 1515 (742), z których jeden jest wyciągiem dokonany przez Eberharda Ferbera, Gdańszczanina towarzyszącego Zygmuntovi I na tenże zjazd, z obszerniejszego, zatraconego dyaryjusza tegoż samego autora, drugi zaś kompilacją późniejszą z tegoż zaginionego dyaryjusza i drugiego znanego już od dawna opisu Bartholina. Dr. *Kętrzyński* wydał pierwszy raz krytycznie ogłoszony już przed tem parokrotnie opis t.zw. *Wojny Kokoszej* z r. 1537: *Conciones* itd. (741), przypisując autorstwo tego opisu zbieraczowi Tomicianów Górskiemu wbrew dawniejszym twierdzeniom o autorstwie Orzechowskiego. Tutaj także należy zabytek drobny, lecz nie bez wartości dla poznania stosunków wojskowości ówczesnej: Re-

jestr wozów skarbnych dostarczonych przez miasta na wyprawę 1521 r., wydany przez p. *Cez. Biernackiego* (777).

Początkami swojemi sięgają w okres Zygmunta I, ale głównie odnoszą się do czasów panowania jego następcy Zygmunta Augusta dwie inne ważne publikacje Komisji, korespondencyjne wysokich dostojników kościelnych polskich. Poznać ich zapatrywania i przekonania, ich stanowisko i działalność wobec rozpościerającego się ruchu reformacyjnego, który właśnie ogarniał gwałtownie całą Polskę, a przecież ostatecznie utrwalić się nie zdołał, — to może bodaj lepiej niż cokolwiek innego rozjaśnić historiją reformacyi w Polsce. Dla tego Komisja zaraz postanowiła ogłosić, gdy się udało wynaleźć w kopijaryjuszu Biblijoteki Jagiell. wcale obfitą korespondencyją (z lat 1546—1553) Andrzeja Zebrzydowskiego, biskupa włocławskiego a potem krakowskiego, który w pierwszej połowie panowania Zygmunta Augusta na sejmach występował zazwyczaj jako rzecznik duchowieństwa polskiego i jego interesów. Listy te jego, przeważnie pisane przez sekretarza Andrzeja Nideckiego, wydał Dr. *Wisłocki* (783), uzupełniwszy je nader ważnemi uchwałami synodów prowincjonalnych z lat 1547 i 1551 jakoteż aktami i listami z późniejszych lat życia tego prałata († 1560). Równie skwapliwie podjęto inną podobnego rodzaju publikacyją o wiele obszerniejszych rozmiarów, odnoszącą się do tegoż samego czasu i przedmiotu, ogłoszenie Korespondencyi kardynała Hozyusza. Prałat ten, w młodszym latach jeden z wybitniejszych reprezentantów ruchu humanistycznego w Polsce, potem już jako biskup warmiński stał się intelektualnym przywódcą całego Kościoła polskiego, a następnie, jako nuncyusz w Wiedniu i jako kardynał, jeden z prezesów soboru trydenckiego, odegrał ważną rolę w całym Kościele katolickim, czynnie zwalczając reformacyją w ogóle swemi pismami a działalnością powstrzymując w Polsce i w Prusach jej wzrost skutecznie. Utrzymywał też on niezmiernie rozległą korespondencyją, której bardzo znaczna część przechowała się dotychczas, bądź to w archiwum biskupów warmińskich, bądź w biblijotekach i archiwach polskich zwłaszcza w Krakowie, bądź wreszcie rozrzucona po całej Europie a naj-

obficie znów znajdująca się w Rzymie. Część jego listów mała ogłoszono wprawdzie wkrótce po jego śmierci razem z jego dziełami; daleko liczniejsze i ważniejsze, których ogłoszenie podówczas wydawało się drażliwym, nie ukazały się nawet i w późniejszych publikacjach; a że rząd właśnie najróżnorodniejszych można było spodziewać się informacji, więc Komisja skwapliwie podjęła postawiony przez *X. Hiplera* z Warmii projekt, żeby całej korespondencji wydawnictwo rozpocząć w 300-ną rocznicę jego śmierci 1579. Cała publikacja obejmie 5 lub 6 tomów znacznych rozmiarów; wydawnictwo prowadzi razem z pierwszym wnioskodawcą prof. *Zakrzewski*, którego obowiązkiem jest bezpośrednie przygotowanie do druku zebranego materiału. Dotąd ogłoszono już 2 tomy (786 i 791), z których I obejmuje, obok listów z lat młodszych aż do czasu gdy *Hozyjusz* został biskupem warmińskim 1550, także jego żywot przez sekretarza Reszkę napisany, jego młodociane utwory poetyczne i napisany przez niego żywot pierwszego dobrodzieja, *Piotra Tomickiego* biskupa krakow., II tom zaś w 2 częściach listy z lat 1551 — 1558 tj. do czasu pierwszego wyjazdu *Hozyjusza* z Polski do Rzymu. Najważniejszy będzie tom III, w którym między innymi będzie umieszczona korespondencja kardynałów-legatów, prezesów soboru, z kuryją rzymską, i IVty, mieszczący korespondencją *Hozyjusza* po powrocie z Trydentu z episkopatem polskim.

Trzecią znaczniejszą publikacją z czasu *Zygmunta Augusta* są *Dyjarjusz* sejmów koronnych 1548, 1553 i 1570, których wydaniem (738) *Seujiński* całą działalność Komisji rozpoczął, uzupełniając tem zarazem znaczny już szereg ogłoszonych poprzednio z różnych stron podobnego rodzaju opisów nieurzędowych, zazwyczaj układanych przez uczestników biorących udział w sejmach tego okresu, kiedy na tych sejmach traktowały się nieustannie doniosłe sprawy nie tylko kościelnej reformacji, ale i w ogóle reform wewnętrznych państwa. Dlatego stanowią one niezmiernie cenny materiał źródłowy do poznania wszystkich stosunków wewnętrznych, a w tem tu wydawnictwie tem cenniejszy, że wydawca w obfitych bardzo przypisach nie tylko podał wiele objaśnień, ale

także i mnóstwo uzupełnień przez akta i listy najróżnorodniejszego rodzaju z najrozmaitszych archiwów i bibliotek, tak iż publikacja ta podaje przyczynki nie tylko do poznania sejmów innych jeszcze prócz owych trzech z tego czasu, ale także i o sprawach społecznych polityki zagranicznej poucza w niejednym punkcie. Nakoniec do tegoż czasu odnosi się także przez *Szujskiego* wydany zabytek całkiem innego rodzaju, urzędowy opis statystyczno-geograficzny jednej części ówczesnej Litwy: Rewizya województwa połockiego z r. 1552 (750), uzupełniająca podobne opisy czyli rewizyje innych okolic prawie społecznie dokonane a ogłoszone już poprzednio gdzie indziej.

Do historyi obu bezkrólewíów po Zygmuncie Auguście nie ogłosiła Komisya hist. dotychczas żadnych źródeł, a również i z publikacyjami do historyi Stefana Batorego powstrzymywała się długo, skoro gdzie indziej rzecz tę już przedsięwzięto. Dopiero z powodu 300-nej rocznicy śmierci tego króla, otrzymawszy od niewiadomego dawcy fundusz wyraźnie na takie wydawnictwo przeznaczony, przystąpiła do wydania zbioru listów, relacyj i dyjaryjuszów p. t.: Sprawy wojenne Stefana Batorego, opracowanego przez X. *Polkowskiego* (793), w którym obok nader ciekawych listów X. Piotrowskiego sekretarza król., i paru dyjaryjuszów wojennych (dwóch wypraw króla Stefana), pomieszczono także i dyjaryjusz sejmu z 1581 r.

Trzy Dyjaryjusze sejmowe z r. 1587 wydane przez Dr. *Augusta Sokolowskiego* (779), jeden sejmu konwokacyjnego, przesyłany w listach Kromerowi przez jego dworzanina Henika, a dwa sejmu elekcyjnego, po jednym z obozu każdego z dwóch niezgodnych stronnictw, rozpoczynają wydawnictwa odnoszące się do historyi długiego panowania Zygmunta III, do którego dotąd tak mało jeszcze wydano źródeł. I Komisya także w swych publikacyjach nie wiele dotychczas uwzględniła cały okres panowania królów z domu Wazów. Czasów Zygmunta III dotyczą tylko dwa większe nieco wydania. Pamiętnik domu Jezuitów w Krakowie przez X. *Wielewskiego* sięgający od 1579—1637, nie tyle ma wartości przez to, co podaje o historyi społecznej, czy to polskiej czy nawet

ogólnej europejskiej, którą także uwzględnia, czerpiąc ze znanych i dostępnych autorów, jak raczej przez obfitość szczegółów i drobnych wiadomości o wypadkach lokalnego znaczenia, o sprawach obchodzących bezpośrednio zakon Jezuitów i ich zakłady. Z tego powodu jest to głównie źródło i ważne i ciekawe do poznania stosunków kultury i oświaty, chociaż i dla spraw politycznych donioślejszych nie bez znaczenia, skoro podówczas Jezuici krakowscy nie małą odgrywali rolę, np. przy sprawie samozwańca Dymitra i w całej wyprawie na Moskwę. Dotychczas wydano dopiero część tego pamiętnika w 2 tomach, przez *Szujskiego* i X. *Chotkowskię*, obejmującą lata 1579—99 i 1600—1609 (768 i 779).

Archiwum domu Radziwiłłów wydane przez Dra *Augusta Sokolowskiego* nakładem dzisiejszego ordynata Nieświeżskiego (769) mieści korespondencyją tej możnej rodziny litewskiej zaczerpniętą z rodzinnego archiwum w Nieświeżu, listy do różnych członków tej rodziny, głównie do Krzysztofa Radziwiłła hetmana litew., od trzech osób: krewnego jego Mikoł. Krzysz. Radziwiłła zwanego Sierotką z lat 1571—1615, Zamojskiego z lat 1577—1604 i kanclerza Lwa Sapiehy z lat 1584—1633. Sięga więc początkiem swoim to wydawnictwo w czasy wcześniejsze, Stefana Batorego a nawet poprzedzających go bezkrólewów, głównie jednak dotyczy czasów Zygmunta III, za którego wszystkie tu występujące osobistości odgrywały znaczną rolę polityczną. Tutaj należy także korespondencyja innej jeszcze wpływowej osobistości, ks. Jerzego Zbarskiego, kasztelana krak. listy z lat 1621—1631 (749), ogłoszone przez tegoż samego wydawcę, jakoteż Dyjaryjusz Komisji bydgoskiej z r. 1614, ustanowionej dla spłaty zaległego żołdu żołnierzom z pod Smoleńska, skonfederowanym po wojnie, spisany przez kogoś z otoczenia przewodniczącego tej komisji biskupa Zadzika a ogłoszony przez Dr. *Wiślickiego* (751).

Do jednej z podobnych konfederacyj wojskowych z powodu zaległego żołdu, mianowicie w latach 1661—1668, odnosi się znaczna część Księgi pamiętniczej Franciszka Me-dekszy 1654—1668, dostarczonej Komisji przez jednego z po-

tomków jej autora a wydanej przez Dr. *Seredyńskiego* (740), podczas gdy inne tu pomieszczone opisy i akta pouczają o stosunkach owoczesnych pomiędzy Litwą i Moskwą, a zwłaszcza o działalności samego Medekszy, który kilkakrotnie bywał gońcem wysyłanym z listami do Moskwy. Inna znów część tegoż wydawnictwa, najważniejsza, odnosi się do sejmu z r. 1668 i zawiera między innymi jego dyjaryjusz. Jestto jedyna publikacja Komisji dotycząca czasu późniejszych po Zygmuncie III Wazów na tronie polskim, skoro druga, w te same czasy sięgająca chronologicznie i znaczniejsza, zostaje w innym zupełnie związku, mianowicie z osobą Jana III Sobieskiego. Temu bowiem królowi i jego dziejom poświęciła Komisja już dotąd większą ilość (5 a właściwie 6 nawet tomów) swoich wydawnictw, niż jakiegokolwiek innej osobie czy okresowi, zamierzywszy zgromadzić i ogłosić systematycznie źródła do jego historii. Zamiar ten dopiero w części dało się urzeczywistnić: w oddzielnej seryi wydał (785, 787, 789) p. *Waliszewski* Materjały z francuskiego archiwum spraw zagranicznych z lat 1674—1683 w trzech tomach, (I. 1674—76, II. 1676—79, III. 1680—1683), w części dosłownie, w części w wyciągach lub streszczeniu, skoro zbyt wielka mnogość nie pozwalała wszystkich korespondencyj dyplomatycznych ogłaszać w całości; w innej znów seryi p. *Kluczycki* zebrał i opracował źródła krajowe z polskich biblijotek i archiwów, do życia i spraw Jana Sobieskiego, nim został królem, 1629—1774, tworząc z nich jeden wielki tom, w 2 częściach (784). Tu się więc mieszczą listy, akta, dyjaryjusze najróżnorodniejsze, między nimi kilka dyjaryjuszów sejmowych z lat 1672 do 1674; a z temi źródłami w ścisłym związku rzeczowym zostaje wydany przez prof. *Liskego* Dyjaryjusz wyprawy z r. 1671 na Turków spisany przez Ulryka Werduma (743), a zawierający szczegółowy opis tej kampanii. Z szeregu dalszych tomów tej seryi, których zebranie i ogłoszenie wymagać będzie jeszcze dużo czasu i nakładu, jeden tylko ogłoszono już wcześniej, z pominięciem porządku chronologicznego, tj. tom odnoszący się do r. 1683, który się ukazał w 200-tą rocznicę odsieczy wiedeńskiej (788). Tom ten opracował również p. *Klu-*

czyłci, a pomieszczono w nim wszystko, cokolwiek do dziejów wyprawy wiedeńskiej dało się zebrać, nie tylko z krajowych archiwów i bibliotek, ale także z archiwów wiedeńskich, berlińskich, rzymskich, florenckich itd., listy, dyjaryjusze, rachunki, tak, że jestto najbogatszy i najważniejszy zbiór do historii tego wielkiego wypadku, mającego znaczenie o wiele donioślejsze niż dla samej polskiej historii.

Jeszcze czasów Sobieskiego dotyczy swym początkiem, ale głównie odnosi się do XVIII wieku publikacja innego całkiem rodzaju: *Lauda sejmikowe ziemi dobrzyńskiej 1669—1795* wydane przez p. *Kluczyckiego* (792), zbiór uchwał sejmikowych, instrukcyj dawanych posłom na sejmy itp. materiałów mogących bardzo rozjaśnić stosunki samorządu prowincjonalnego a ztąd ważnych, które jednak nie dosyć systematycznie i dokładnie zostały zebrane. Cały bowiem zbiór już gotowy otrzymała Komisja z zewnątrz z potrzebnym na jego wydanie funduszem, ale i z obowiązkiem rychłego wydania. Prócz tego jedno tylko jeszcze wydawnictwo Komisji odnosi się do tegoż wieku XVIII: *Ostatnie Stebelskiego prace*, wydane przez Dr. *Seredyńskiego* (744), utwory piszącego pod koniec wieku XVIII litewskiego Bazylianina o historii Kościoła ruskiego, mianowicie żywoty biskupów, wiadomości o synodach i t. p.

Z pośród wszystkich wydanych przez Komisję materiałów jedna tylko ich wiązka: *Przyczynki źródłowe do ostatnich lat Ottokara II*, które wydał Dr. *Ulanowski*, (780) nie odnosi się bezpośrednio do historii polskiej; pochodzi ona jednak z rękopisu przechowywanego w Krakowie (formularz Henryka z Izerni), który szczegółowo tu opisuje wydawca, podając z niego wyjątki.

Dziela i rozprawy historyczne.

Również i w pracach historycznych, rozprawach lub dziełach ogłoszonych przez Akademię, przedmioty wykraczające po za zakres polskiej historii bardzo nielicznie są reprezento-

wane. Tylko trzy prace zajmują się rzeczami niemającymi związku z historią polską, wszystkie dotyczące historii kościelnej: ks. *Gromnickiego* św. Cyryli i Metody (343, 346, 351); hr. *Maurycego Dzieduszyckiego*: Rys dziejów Kościoła katolickiego w Szwecyi (64, 69) i Dr. *Dembitńskiego*: Wybór Piusa IV (404), pierwszy ustęp ze studyjów nad pontyfikatem tego papieża, w których autor zamierza dokładnie przedstawić na podstawie obfitego materiału archiwalnego historią trzeciego okresu soboru trydenckiego. Praca Dr. *Augusta Sokotowskiego*: Elekcja czeska po śmierci Zygmunta Luksemburczyka (309) w najściślejszym z historią polską zostaje związku, skoro to wtedy o wybór polskiego królewicza na tron czeski chodziło; dwie zaś obszernie i ważne prace historyczno-geograficzne pp. *Sudowskiego* (70) i *Wojciecha hr. Dzieduszyckiego* (397) odnoszą się do przedhistorycznej etnografii ziem polskich.

Wszystkie inne prace i rozprawy historyczne dotyczą wprost historii polskiej i różnych jej zjawisk. W pierwszym rzędzie wymienić należy tu prace, które traktują o źródłach i autorach historycznych, podając ich krytyczny rozbiór i ocenę. Prof. *Wojciechowski* opracował krytycznie średniowieczne Roczniki Polskie do początku XIII wieku (75), wykazując, że dawny rocznik kapitulny krakowski, który stanowił główną podstawę całej annalistyki polskiej, zachował się z małemi zmianami w znanej redakcyi z r. 1266. Dawny ten rocznik założony około r. 1100, w dalszym ciągu składał się z współczesnych zapisek XII i XIII wieku. W pierwszej kompilacyjnej części tego rocznika (do r. 1100), rozróżnia autor dwie części składowe. Jedną z nich stanowiły zapiski marginesowe na wielkanocnych tablicach, pochodzące z Nowej Korwey, około r. 970 do Polski sprowadzone, które w ciągu XI wieku doczekały się tutaj kontynuacyi. W związku z temi odkryciami są cenne spostrzeżenia autora o historii nawrócenia Polski. W dalszym ciągu swych badań nad dziejopisarstwem polskiem wieków średnich, prof. *Wojciechowski* wydał rzecz O życiu i pismach Wincentego z Kielc (77), starając się w niej wykazać, że Vita minor S. Stanisłai jest pomnikiem

pierwotnym, Vita major zaś późniejszym dopiero tegoż rozszerzeniem. Prof. *Smolku* rozbiorem Tradycyi o Kazimierzu Mniehu (323) próbował oznaczyć czas powstania pierwotnej kroniki o Piotrze Właście, która się przechowywała tylko w późniejszym opracowaniu z XVI wieku, wydanem przez p. *Mosbacha*.

Innych przyczynków do krytyki historyjografii polskiej przed Długoszem nie znajdzie w pismach Akademii; Długoszowi za to poświęcił *Szujski* ogólną ocenę jego Stanowiska wśród spólczesnej historyjografii europejskiej (9), a Dr. *Semkowicz* poddał szczegółowemu i dokładnemu rozbirowi krytycznemu jego Historii część przeważną. Rozebrawszy bowiem naprzód Historii księgę IX (298), następnie podobnej analizie poddał całe dzieło Długosza aż do r. 1386 (53). Autor rozbiera w tej pracy, uwieńczonej nagrodą przez Towarzystwo historyczno-literackie w Paryżu, każdy ustęp pierwszych dziesięciu ksiąg Historii Długosza, a wykazując na każdym kroku, z jakich źródeł korzystał znakomity historyk XV wieku, wyróżnia wiadomości, polegające na źródłach nieznanym od właściwych temu pisarzowi amplifikacyj.

Nie tak szczegółowego i dokładnego rozbirowu, ale przecieź takiego, który ich wartość źródłową uznać pozwala i jako bardzo nieznaczną stwierdza, doczekali się w pismach Akademii dwaj historycy wieku XVI: Wapowski, którego żywot skreślił i kroniki część podługoszą rozebrał Dr. *Lukas* (342, 345, 352), wykazując jego wielką zawisłość od Miechowity i Decyusza, oraz Kromer, którego historiją rozebrał i ocenił Dr. *Finkel* (375). Prof. *Szaraniewicz* podał obszerną wiadomość o ważnym a nieznanym dotąd zabytku historyjografii rusko-litewskiej w wieku XVI, pisząc o Latopisie Wielkiego księstwa litewskiego i żmudzkiego (370). Praca ta zawiera w ogóle wiele przyczynków do poznania całego latopisarstwa rusko-litewskiego w XV i XVI stóleciu. Nakoniec Dr. *Korzeniewski* zajmował się autorstwem dwóch ciekawych zabytków wieku XVI, Żywotu Kmity i Opisu wojny kokoszej (86), dowodząc nowymi argumentami przeciwko twierdzeniom Dr. Kętrzyńskiego, że słusznem było da-

wne mniemanie, przypisujące ów żywot Stanisławowi Górskiemu a Orzechowskiemu opis wojny kokoszej (Por. str. 13). Późniejszego dziejopisarstwa polskiego nie dotykano w pracach Akademii: tylko śp. *Bernard Kalicki* podał (290) wiadomość źródłową, dwa listy, o tem, jakie to wrażenie na współczesnych wywarło wydanie pośmiertne pism historycznych Stanisława Łubieńskiego i jakie wywołało reklamacyje, które nie pozostały bez skutku; *Saujski* zaś zużytkował dla historii wiadomości zawarte w niewydanym dotąd poemacie *Satyr podgórski*, napisanym około 1660 roku (291), z którego ogłosił znaczne ustępy, oceniając go jako źródło do poznania owoczesnych opinij.

Krytycznym rozbiorem drugiego rodzaju źródeł, tj. dokumentów i dyplomatów, zajmują się także niektóre z prac ogłoszonych w pismach Akademii. Wprawdzie systematycznych rozpraw z zakresu Dyplomatyki polskiej brakuje jeszcze bardzo; ale pojedyncze dyplomaty wymagały przy ogłoszeniu nieraz szczegółowych rozbiorów i oceny ich autentyczności itp., a w dyplomatoryjuszach wydanych przez Dr. *Piekosińskiego* pełno można znaleźć przyczynków do rozwiązania ważnych zagadnień z zakresu dyplomatyki polskiej. Niektóre dyplomaty wieku XIII albo też większe ich grupy roztrząsał szczegółowo, w oddzielnych rozprawach Dr. *Ulanowski*, a mianowicie w rozprawie: O uposażeniu biskupstwa płockiego (407) dyplomat Konrada Mazowieckiego z r. 1203, w rozprawie: O założeniu klasztoru św. Jędrzeja w Krakowie (82), najdawniejsze jego przywileje z drugiej połowy XIII wieku, wreszcie przywilej Bolesława Mazowieckiego z 1278 r. dla klasztoru w Jeżowie (380). Dla dyplomatyki także przedewszystkiem mają wartość ułożone przez p. *Kwiatkowskiego* spisy dostojników i urzędników, przedewszystkiem kancelaryjnych, ale i innych duchownych jak świeckich, z czasów Władysława Warneńczyka (382 i 773).

W zakresie Numizmatyki obszerna praca Dr. *Piekosińskiego*: O monecie i stopie menniczej w Polsce w wieku XIV i XV (338) wypełniła dotkliwą lukę, w sposób wyczerpujący opracowując przedmiot, którego dotychczasowe badania zgoła

nie dotknęły. Rzecz oparta jest zarówno na materiałach numizmatycznych jak i na studyjach archiwalnych. Autor stwierdza, jaki był stosunek grzywny polskiej do praskiej, która na początku XIV w rozpowszechniła się w Polsce, oznacza dokładnie wagę i stopę wszystkich monet polskich od 1300 do 1506 r., ustala ich kolej chronologiczną, zestawia w t. z. roczniku numizmatycznym obfity zasób wiadomości, dotyczących obiegu monety i stosunków monetarnych tego okresu, układa ze źródeł archiwalnych dokładny szereg podskarbach i myncerzy. Na 6 tablicach fotolitograficznych pomieszczono podobizny 118 monet. Praca ta zarówno z powodu swych wyników jak i dla zastosowanej metody ma wielką dla numizmatyki polskiej doniosłość, a również i na stosunki skarbowe owej epoki ważne rzuca światło.

W dziedzinie Heraldyki przedewszystkiem wspomnieć należy również o badaniach Dr. *Piekosińskiego* w przedmiocie początku szlachty polskiej, o których jednak ze względu na ich ogólniejsze znaczenie w innym miejscu zdana będzie sprawa. Zresztą jeden tylko monograficzny przyczynek do heraldyki polskiej znajdujemy w pismach Akademii, mianowicie rzecz p. *Radziwińskiego* o herbie Krzywasańy (387).

Do zakresu Genealogii należą badania *Kazimierza hr. Stadnickiego* o synach Gedymina i ich potomstwie (300, 302, 326), do których pp. *Wolff* i *Radziwiński* (377, 378) dostarczyli sprostowań i uzupełnień, pisząc o książkach Kobryńskich.

Prace *Stadnickiego*, wspomniane powyżej, jakkolwiek właściwym ich przedmiotem jest genealogija rodu Gedyminowego, stanowią ważny przyczynek do historii tych dzielnic, nad którymi panowali książęta z rodu Gedymina, przedewszystkiem do dziejów Podola (Koryjat i Koryjatowicze, 326). Z zakresu historii dzielnic Polski mieści się także w publikacjach Akademii obszerna praca Dr. *Kętrzyńskiego* (65), który na podstawie obfitego materiału archiwalnego wykazuje dowodnie, że narodowość polska w Prusach Zachodnich stanowiła rdzeń zaludnienia tej ziemi pod panowaniem krzyżackim. Do Geografii historycznej należy również rozprawa p. *Dubieckiego* (350), której przedmiot stanowi szczegółowa topo-

grafija miejscowości zwanej Żółte wody, gdzie Chmielnicki w r. 1648 zadał pierwszą klęskę wojskom Rpltej.

Przechodząc do monografij historycznych, zaznaczyć wypada przedewszystkiem osobną grupę rozpraw, zawierających ożywioną polemikę między Dr. Piekosińskim a prof. Bobrzyńskim i prof. Smolką w przedmiocie początku monarchii Piastowskiej i pierwotnego jej ustroju.

Tytuł rozprawy prof. *Bobrzyńskiego*: *Geneza społeczeństwa polskiego na podstawie kroniki Galla i dyplomatów XII wieku (361)*, zaznacza jasno, jaką metodę autor zastosował w swoim badaniu, posługując się wyłącznie źródłami, które nie przekraczają XIII stolecia; wszelkie wnioski wsteczne, wynikające ze źródeł późniejszych uważa za złudne. Badanie to prowadzi autora do następujących wyników. W monarchii Piastowskiej XI i XII wieku rozróżnić należy siedem klas społecznych: 1) niewolników prywatnych i książęcych, 2) poddanych kościelnych, 3) dziedziców-czynszowników książęcych, 4) ludzi wolnych, 5) rycerstwo 6) szlachtę rodową, 7) duchowieństwo. Z pośród tych siedmiu klas, niewolnicy, dziedzice i szlachta rodowa ukazują się już w wieku XII w postaci stanów obumierających; trzy inne, włościanie poddani, rycerstwo i duchowieństwo, w pełnym rozwoju żywotności, jedna zaś klasa, ludzie wolni, w słabych dopiero zawiązkach. W dziedzicach książęcych widzi autor najwierniejszy typ ludności, która stanowiła pierwotne plemiona lechickie przed powstaniem monarchii Piastowskiej, ludność osobiście wolną, ale pozbawioną indywidualnej własności ziemskiej. Zdaniem autora, w pierwotnych czasach istniało tylko pojęcie własności nieruchomości wspólnej, publicznej, książęcej. Z powstaniem monarchii Piastowskiej, w której skład drogą podboju weszły dawne księstwa szczepowe, własność licznych książąt przeszła na panującego z rodu Piastów. Szlachtę rodową stanowi potomstwo tych dynastów szczepowych, które pozostało w posiadaniu pewnych części dawnych swych terytoryjów, dzierżąc je jako własność prawnoprywatną. Pod wpływem Kościoła i monarchii

wytworzył się przedewszystkiem stan duchowny, oparty na wielkiej własności ziemskiej, którą mu panujący wydzielił razem z osiadłą ludnością. Dalej wytworzył się nowy stan rycerski, jedna warstwa społeczna odrębna swem powołaniem, dobijająca się zasługami książęcych donacyj. W drugiej połowie XII wieku zaciera się z wolna pojęcie szlachty rodowej, a nasuwa się na możnowładztwo rycerskie, powstałe drogą zasług. W dobrach kościelnych ludność wieśniacza, dziedzice i niewolnicy, spływają w jeden stan poddanych Kościoła, zajmujący stanowisko pośrednie pomiędzy dziedzicami książęcymi a niewolnikami prywatnymi. Z wieśniaczej zaś ludności odrywającej się wyzwoleniem od roli, z obcych przybyszów nie rycerzy, z odpadków wreszcie stanu duchownego (przed ustaleniem celibatu) i rycerskiego, zaczyna się wytwarzać nowy stan, ludzi wolnych.

Inaczej zupełnie pojmuje Dr. *Piekosiński* powstanie społeczeństwa polskiego w wiekach średnich (362), opierając zapatrywanie swoje na hipotezie, że organizm państwowy polski, jaki się z średniowiecznych źródeł historycznych przedstawia, nie jest rezultatem prawidłowego rozwoju pierwotnych stosunków patryjarchalnych, lecz skutkiem podboju z zewnątrz. Rozróżnia on w średniowiecznym społeczeństwie polskim trzy klasy, mianowicie: rycerstwo znakowe czyli późniejszą szlachtę herbową, rycerstwo szeregowie czyli późniejszych włódyków, wreszcie klasę poddańczą czyli wieśniaczą, a badając zakres uprawnień i obowiązków publicznych, wykazuje, że gdy dwie przedniejsze klasy społeczne, mianowicie szlachta i włódyki, są w pełni posiadania praw osobistej wolności i własności ziemskiej a szlachta nawet w posiadaniu pewnych przywilejów, to trzecia najniższa ale zarazem najliczniejsza klasa, ludność wieśniacza, jest tak co do rozporządzania osobą jak i posiadłością ziemską bardzo ograniczona. Natomiast ciężą na niej wszystkie prestacje, służby i daniny publiczne, gdy rycerstwo od danin i prestacyj wolne, tylko służbę wojenną spełnia. Są też te klasy społeczne jakby kastowo od siebie odgraniczone, tak, że przejście z jednej klasy społecznej do drugiej jest prawie niemożliwe. Ta ka

stowa wyłączość klas średniowiecznego społeczeństwa polskiego względem siebie, jak niemniej upośledzony stan najliczniejszej warstwy społecznej, ludności wieśniaczej, zniewała autora do zaniechania myśli, jakoby taki stan społeczny mógł być wynikiem prawidłowego rozwoju tego społeczeństwa, i owszem uważa on ustrój ten raczej jako rezultat przebytej katastrofy dziejowej, mianowicie podboju i dopatruje się w ludności wieśniaczej dotkniętych tą katastrofą podbitych autochtonów, zaś w szlachcie i włodykach zwycięskich przybyszów.

Runy skandynawskie, jakie się w herbach szlachty polskiej nader licznie dostrzegać dają, mogą dostarczyć wskazówki, z kąd najazd przybył. Zdaniem autora musiał on przybyć z nad Łaby, z najbliższego sąsiedztwa duńskich Normanów, od których przejął runy jako znaki wojskowe.

Obydwie powyższe prace, dotyczące tego samego przedmiotu a tak odmienne w wynikach, zwrócone były przeciwko zapatrywaniom, które prof. Smolka złożył w książce p. t. *Mieszko stary i jego wiek* (Warszawa, 1881). W polemice tej zabrał zatem głos także prof. *Smolka*, prostując w wielu względach a zarazem uzupełniając dawniejsze swoje zapatrywania (363). Dwom mianowicie przedmiotom poświęcił on obszerniejsze w tej sprawie: Uwagi. Zwalczając hipotezę Piekosińskiego o najeździe Lechitów nadłabskich, stara się uzasadnić w szczegółowym wywodzie, zgodnie z Bobrzyńskim, że monarchja Piastowska była dziełem podboju, w którym dynastowie szczepu Polan zjednoczyli rozbite plemiona lechickie, osiadłe w dorzeczu Odry i Wisły. Przeciwno Bobrzyńskiemu zaś usiłuje autor dowieść, że klasa t. z. „dziedziców,” czyli raczej włodyków, nie była pozbawiona indywidualnej własności gruntowej i nie wygasła w XII wieku, ale w postaci szlachty zasłankowej zachowała się do ostatnich czasów.

Zaniknięcie tej warstwy społecznej w niektórych dzielnicach Polski tłumaczy autor jej tłumnym udziałem w kolonizacji ziem ruskich, od Kazimierza W. począwszy. Szczegółowy wywód poświęca autor rozpoznaniu stanowiska t. z. „homines liberi” XIII wieku, w których widzi dawną ludność włodyczą

kasztelanii, przekazanych Kościołowi przy wprowadzeniu chrześcijaństwa do Polski.

Nie skończył się jednak na tem ów spór naukowy o początki Polski.

Rozprawa Dr. *Piekosińskiego* pod tytułem: Obrona hipotezy najazdu, jako podstawy ustroju społeczeństwa polskiego w wiekach średnich (372) poświęcona jest odparciu zarzutów, podniesionych przez Dr. Smolkę przeciw hipotezie najazdu, a także porównaniu stosunków społecznych w Słowiańszczyźnie zaodrzańskiej z stosunkami społecznymi Polski średniowiecznej. Autor stara się wykazać, że wolnych dziedziców drobnych gruntów, którzy stanowią zawsze rdzeń ludności w społeczeństwie zostającym jeszcze w dobie patryjarchalnej, w Polsce średniowiecznej brak zupełny, chociaż w Słowiańszczyźnie zaodrzańskiej główną właśnie i przeważną klasę społeczną stanowią. Zdaniem Dr. *Piekosińskiego* rycerstwo władcze nie jest identyczne z klasą wolnych dziedziców drobnych gruntów; raz że ono pierwotnie nie posiadało żadnej własności ziemskiej, jak np. za Mieszka I i Bolesława Chrobrego, kiedy zostawało jeszcze wyłącznie na utrzymaniu księcia; powtóre, że ta posiadłość ziemska, w której posiadaniu rycerstwo władcze później znajdujemy, nie składa się z owych pierwotnych drobnych gruntów, znanych później pod nazwą dziedzin, radeł, małych pługów, które mniej więcej obejmowały obszar około 15 morgów, lecz stanowi posiadłość większą, taką, jaka i szlachcie służy, a która tylko drogą podziałów spadkowych z biegiem czasu na drobne cząstki się rozpada.

Co do pierwotnych siedzib szczepu najezdczego wskazuje autor na kraje położone między ujściem Łaby a Ejderą, które pierwotnie należały do Słowian lechickich, a przy końcu VIII lub na samym początku IX wieku jako opuszczone przez Słowian zajęte zostały przez saskie plemiona Holzatów, Sturmarów i Dytmarsów; na tę też epokę kładzie najazd i założenie państwa Popielidów po prawym brzegu Odry.

W związku z powyższymi pracami jest osobna książka Dr. *Piekosińskiego*: O dynastycznym szlachty polskiej pochodzeniu (62). Autor stara się w niej przedewszystkiem roz-

wiązać zagadnienie, w jaki sposób wytworzyła się w organizmie społecznym polskim najprzedniejsza klasa, powszechnie szlachtą zwana. Gdy na tej klasie i na dobrach ziemskich przez nią posiadanych, przez cały czas istnienia Rzeczypospolitej przeważnie służba wojskowa ciążyła, nasuwało się pytanie, czy nie służba wojskowa była źródłem powstania szlachty i czy dobra ziemskie przez szlachtę posiadane, nie były jej właśnie pod obowiązkiem odbywania służby wojskowej nadane. Autor bada szczegółowo cały szereg przywilejów obejmujących nadania szlachcie dóbr ziemskich i stwierdza, iż w żadnym z nich nie ma najmniejszej wzmianki o służbie wojskowej; nie ma więc przyczynowego związku między dobrami ziemskimi posiadaniem przez szlachtę a jej służbą wojskową. Autor mniema, że służba wojenna była pierwotnie nie obowiązkiem lecz prawem a nawet przywilejem szlachty; że gdy władza książęca pojawia się u Słowian lechickich pierwotnie tylko w charakterze hetmańskim, wojewodzińskim, i książę panujący jest przede wszystkim naczelnym wodzem, wojewodą, to jego młodszymi braćmi służy również przede wszystkim charakter dowództwa wojskowego pod naczelnem dowództwem księcia panującego, seniora. To prawo dowództwa wojskowego przeszło z młodszych dynastów na szlachtę jako ich potomków a przedzierzgnęło się z prawa czyli przywileju w obowiązek dopiero z chwilą, kiedy przez rozradzanie się i ubożenie rodów, pojedynczy członkowie nie byli w stanie utrzymać własnym kosztem chorągwi, a nawet niezawsze byli w możności odbyć wyprawę o własnym koszcie. Dobra zaś ziemskie otrzymała szlachta a raczej jej przodkowie, młodszy dynastowie, z tytułu dynastycznego wyposażenia. Dalej wykazuje autor, że najstarsza forma, w jakiej szlachectwo polskie w wiekach średnich uzyskanem być mogło, dowodzi ponad wszelką wątpliwość, że rody szlacheckie związkami krwi czyli wspólnem rodowem pochodzeniem były ze sobą związane. Tylko bowiem drogą adoptacji do któregośkolwiek z istniejących już starych rodów szlacheckich można było pierwotnie szlachectwo polskie uzyskać.

Taka forma niemogła się była wytworzyć, gdyby bądź służba wojskowa, bądź inne zasługi były drogą do dostania

się w poczet szlachty. Ta droga byłaby bowiem wciąż otwarta a forma adoptacji byłaby zgoła niezrozumiałą. Badając szczególnie runy, jakie się w herbach szlachty polskiej dostrzedz dają, wykazuje autor, że takowe należą częścią do starszego, częścią do młodszego futorku; a że oba te futorki tylko jeszcze około końca VIII i początku IX wieku obok siebie razem istnieć mogły, przeto wskazują one zarazem datę, kiedy mniej więcej państwo Popielidów po prawym brzegu Odry przez przybyszów lechickich z nad uścia Łaby założonem zostało. Na zasadzie run dzieli autor rdzenną starą szlachtę polską na 20 osobnych dynastyj.

W pracach historycznych, które Akademia wydała, najwięcej znajdzie przyczynków do dziejów średniowiecznych, z zakresu nowszych dziejów natomiast wyszło jej nakładem kilka dzieł znaczniejszego rozmiaru.

Monograficznych opracowań doczekali się dwaj władcy Polski z XI wieku. Prof. *Lewicki* napisał wyczerpujące studjum o Mieszku II (310), które śmiało można uważać za ostatnie słowo nauki w tym przedmiocie, stanowiące rehabilitacją monarchy, niesłusznie przezwanego Gnuśnym. Autor wykazuje, jak potężne stanowisko zajmował Mieszko II, koronowany na samym wstępie królem, przez pierwszych pięć lat swego panowania; katastrofę z r. 1031 tłumaczy zmianą politycznych stosunków, wśród których Konradowi II udało się utworzyć silną koalicję przeciwko Polsce, złożoną z Węgier, Rusi, Danii i niechętnych Mieszkowi żywiołów w samej Piastowskiej monarchii. Mętne dzieje dwulecia 1031—1034 doznały tu po raz pierwszy krytycznego wyjaśnienia, z którego wynika, że w zimie 1031/32 panował w Polsce Bezprym, a na wiosnę 1032 powrócił z Czech Mieszko, ale wobec nacisku Konrada II przyszło do podziału monarchii pomiędzy Mieszka, Ottona i Dytryka. W następnym roku Mieszko zjednoczył na powrót rozbite państwo. Ważne dopełnienie tej pracy znajduje się w rozprawie Prof. *Wojciechowskiego* (76), który synowi Mieszka, Kazimierzowi I, przywraca odjęty oddawna już przy-

domek Mnicha, dowodząc, że wprawdzie nie wprost z klasztoru na tron go powołano, lecz że w dzieciństwie istotnie jako oblat oddany był do klasztoru; na następcę tronu bowiem przeznaczony był starszy syn Mieszka Bolesław, który rzeczywiście po ojcu objął zrazu panowanie.

Testament Bolesława Krzywoustego, wielokroć już i dawniej rozpatrywany, stanowi przedmiot rozprawy prof. *Smolki* (357), który stara się uzasadnić, że rozporządzenia Krzywoustego miały na celu utrzymanie jednolitości monarchii, a tylko nieprzewidziane przezeń późniejsze wypadki stały się powodem rozbicia państwa na dzielnice.

Z epoki dzielnic książęcych pomieścił Dr. *Ulanowski* w pismach Akademii szereg studyjów monograficznych, celem wyjaśnienia różnych szczegółów z historii XIII stulecia (381, 384, 385, 392, 401, 403, 407). Zwłaszcza pierwsze dwa napady Tatarów doznały skutkiem tych badań, znacznego rozjaśnienia. Co do pierwszego napadu z r. 1241 Dr. *Ulanowski* zwrócił uwagę na kilka źródeł, dotyczących tego przedmiotu a dotąd nieuwzględnianych, oraz opracował szczegółowo rzecz o współdziale Templaryjuszów w bitwie pod Lignicą. Drugiemu napadowi Tatarów z r. 1259 poświęcił zaś osobną, wyczerpującą monografię, w której rozwiązał liczne wątpliwości krytyczne, wiążące się z tym przedmiotem. Do dziejów XIII stulecia odnosi się także rozprawa ś. p. *Ludwika Droby* (359), o stosunkach Leszka Białego z Rusią i Węgrami, w której autor wyjaśnił krytycznie zawiłą sprawę utworzenia królestwa Galicyi i Lodomeryi, pojmując je jako chwilowy kompromis pomiędzy sprzecznymi interesami Polski i Węgier na Rusi Czerwonej.

Pięciowiekowa rocznica chrztu Jagiełły była powodem odczytu prof. *Smolki* na publicznem posiedzeniu Akademii w r. 1886 (21), w którym autor wykazuje znaczenie pamiętnego roku 1386 nie tylko wobec historii Polski i Litwy, ale w ogóle dla rozwoju dziejowego całej wschodniej Europy, uwzględniając szczególniej stosunek Litwy do Rusi i Moskwy.

Projekt rozbioru Polski w wieku XV, którym zajmuje się Dr. *A. Sokolowski* (286), powstały w r. 1422 w gło-

wie Cesarza Zygmunta, który tworzył w tym celu jako król węgierski koalicję z Zakonem i książętami oraz miastami śląskimi, był tylko jednym z wielu jego zmiennych zamiarów, jak zwalczając wszelką interwencję polską w sprawach czeskich, husyckich. Stosunkowi Polski do sprawy husyckiej w jego fazie pierwszej, do czasu odwołania Zygmunta Korybuta z Czech, poświęcił swoją pracę Dr. *Prochaska* (327, 332), upatrując w sympatyjach dla sprawy pobratymczego czeskiego narodu główną dźwignię polityki polskiej w latach 1420—1423. Ale z pośród wszystkich królów polskich z rodu Jagiellońskiego najwięcej zajęcia budził Kazimierz Jagiellończyk: rezultaty jego zręcznej polityki wobec zatargu między Maciejem Węgierskim a Jerzym z Podjebradu, skutkiem której osiągnął następstwo tronu czeskiego dla swej rodziny, wykazuje Dr. *Papée* w swojej pracy (335), gdy znów prof. *Smolka* w odczycie na publicznym posiedzeniu Akademii (13) rozbiera jego postępowanie w sporze o biskupstwo krakowskie w r. 1461—63, kiedy wbrew woli Rzymu i kapituły krakowskiej utrzymał swojego nominata na katedrze krakowskiej i prawo nominacji królewskiej na zawsze zdobył dla swych następców. Prof. *Lewicki* zaś poddał rozbirowi stanowisko jego przy objęciu korony polskiej (399), starając się wyjaśnić wbrew Długoszowi a na podstawie nowo odkrytych aktów, jak się ten król zachowywał wobec sporów między Polską a Litwą o posiadanie Wołynia i Podola.

Obraz stosunków polskich w wieku Zygmunto wskim, mianowicie w pierwszej połowie XVI wieku, w szerokich rysach skreślił *Szujski* w odczycie na publicznym posiedzeniu Akad. w 400 rocznicę urodzenia Kopernika (24). Jeden zaś wypadek z tego czasu, układy między Polską a Zakonem prowadzone na zjeździe w Poznaniu 1510 r., szczegółowo zbadał prof. *Liske* wydając zarazem nieznaną opis społeczny tego kongresu (304). Ogólne dążności występujące w ciągu wieku XVI, a zmierzające ku reformie stosunków wewnętrznych, streszczono w krótkim zarysie w wstępnych rozdziałach obszerniejszej pracy prof. *Zakrzewskiego* (39), poświęconej dziejom lat paru ostatniej ćwierci tegoż wieku, w której autor na podstawie materiałów archiwalnych, głównie wiedeńskich, skreślił szczegółowo najroz-

maitsze zabiegi, jakie po ucieczce Henryka z różnych stron, a głównie przez Cesarza Maksymiliana II, czyniono w celu pozyskania tronu polskiego dla rodziny Habsburskiej, wykazując zachowanie się różnych w Polsce stronnictw wobec przyszłej elekcji i różnych państwa polskiego prowincyj, zaznaczając motywa, antagonizm panów i szlachty, które poprowadziły do niezgodnej elekcji cesarza i Stefana Batorego. Jest to szczegółowa historia polityczna Polski od chwili odjazdu Henryka 18 czerwca 1574 do dnia elekcji Stefana 14 grudnia 1575 r. Z tem zaś wiąże się poniekąd rozprawka kapitana *Kudelki* (383), skoro bitwa pod Lubieszowem (17 kwietnia 1577), którą autor tu ze stanowiska wojskowego kreśli, ocenia i rozbiera, uwydatniając odmienny od niemieckiego sposób wojowania polski, była jednym z epizodów wojny, prowadzonej przez Stefana Batorego przeciwko Gdańszczanom, nie chcącym go uznać za króla.

Do ważnej a w nowszej historyografii polskiej dosyć zaniedbywanej epoki królów z rodziny Wazów odnosi się praca sporych rozmiarów Dr. *Aug. Sokółowskiego* (367) rozpatrująca dzieje początkowe tej epoki, pierwszych lat kilkanaście Zygmunta III, i genezę tego rokосу, który całego jego panowania stanowi niejako przesilenie i punkt zwrotny. Rozporządzając wcale obfitym zasobem źródeł rękopiśmiennych, autor rozpatruje się naprzód we właściwościach i usposobieniu różnych stanów w Polsce, aby na tem tle ukazać antagonizm króla i kanclerza-hetmana Zamojskiego, który go wyniósł na tron, antagonizm głęboko ugruntowany w całkiem odmiennych celach politycznych, jakie sobie każdy z nich zakładał; autor doprowadza rzecz aż do śmierci Zamojskiego 1605 r.

Do schyłku XVII stolecia odnoszą się dwie prace. Hr. *St. Tarnowski* czytał na publicznem posiedzeniu jubileuszowego r. 1683 rzecz (15), poświęconą rozbiorowi i wyjaśnieniu sprawy spisku przeciw Janowi Sobieskiemu w r. 1688: czy mianowicie jego uczestnikom chodziło o to, aby niedopuszczyć po śmierci króla do wyboru jego syna, czy też o to, aby go z tronu usunąć na korzyść zagranicznego księcia. Mimo nowych materyjałów, wyjaśniających skład spisku i informujących o jego

naturze, ostatecznego celu dotąd się wykryć jeszcze nie dało. To zaś bezkrólewie po Janie III, wśród którego ostatecznie zamysły spiskowych z r. 1688 się urzeczywistniły i kandydatura do tronu królewicza Jakóba upadła, zamierzał opisać w całości i szczegółowo, obfitym rozporządzając materiałem archiwalnym *A. Walewski* (29), ale w części tylko dokonał swego przedsięwzięcia, doprowadziwszy w tomie I, który jedy- nym pozostał, tylko do początku sejmku elekcyjnego, w chwili, w której właśnie szanse Jakóba stały najwyżej. Obfitą w szczegóły pracę, zwłaszcza w wiadomości o zabiegach obcych, poprzedza szeroki wstęp historyjzoficzny z poglądem ogólnym na późniejsze, a poprzedzające czas tego bezkrólewia, dzieje Polski, w którym wygłaszane zapatrywania nie dosyć się liczą z rzeczywistością.

Cały obszar XVII stulecia obejmuje obszerna praca prof. *Szaraniewicza* p. n. Patryjarchat wschodni wobec Kościoła ruskiego w Polsce i Rzeczypospolitej polskiej (334, 340). Praca ta dzieli się na trzy części: pierwsza obejmuje lata 1396—1620, tj. od Unii Brzeskiej do przywrócenia hierarchii prawosławnej przez patryjarchę jerozolimskiego, z pominięciem królewskiego patronatu; druga sięga do r. 1676, w którym wyszła konstytucja sejmowa, zabraniająca dyzunitom stosunków z patryjarchatem; trzecia do pokoju karłowickiego z 1699, kiedy to po odzyskaniu Podola zniesiono zaprowadzoną tamże pod panowaniem tureckim organizacją Kościoła prawosławnego z osobnym metropolitą kamienieckim na czele. Szczególną uwagę poświęca autor w tej pracy planom Władysława IV w sprawie utworzenia narodowego patryjarchatu prawosławnego dla ziem ruskich Rzeczypospolitej, niemniej staraniom Jana Kazimierza względem powszechnej unii kościelnej po pokoju andruszowskim.

Nakoniec cały wiek XVIII reprezentuje wśród wydawnictw Akademii jedno tylko dzieło, dotyczące drugiej jego połowy, dzieło najobszerniejsze ze wszystkich, jakie wogóle Akademia ogłosiła, p. *Korzona* Wewnętrzne dzieje Polski 1764—94 (48), owoc ogromnej pracy, z wyzyskaniem niezmiernie obfitego a nietykanego dotąd materiału źródłowego. Autor roz-

patruje bowiem szczegółowo, podając nieraz wprost same materiały, wszystkie stosunki ekonomiczne i administracyjne, poczynając od badań nad rozległością kraju, liczbą ludności w jej różnych stanach, żeby następnie wyjaśnić stan rolnictwa, przemysłu, handlu, przedewszystkiem zaś i najobszerniej stan skarbowości i całej administracji wewnętrznej ze wszystkimi reformami przedsięwziętymi podówczas w każdym z czterech okresów, na które dzieli 30-letnie panowanie Stanisława Augusta.

Prawo i Komisya prawnicza.

Do zadań Wydziału historyczno-filozoficznego zalicza statut między innymi także umiejętności prawa i polityczne.

Dla specjalnych gałęzi z dziedziny tych nauk ustanowioną została już za uchwałą Wydziału z dnia 4 Kwietnia 1873 r. osobna Komisya prawnicza, która wszelako dla braku odpowiedniego uposażenia dopiero u schyłku r. 1875 czynności swe rozpoczęła.

Z natury rzeczy wynikało, że Komisya postawi sobie jako jedno z głównych swych zadań przedewszystkiem prace około prawa polskiego oraz innych praw w dawnej Polsce obowiązujących, a to przez gromadzenie i wydawnictwo właściwych materiałów. To też Komisya rozpoczęła działalność swoją od przejścia na siebie dalszego wydawnictwa Starodawnych prawa polskiego pomników, rozpoczętego dwoma pierwszymi tomami przez ś. p. Antoniego Zygmunta Helcla; dwa dalsze tomy tego zbioru (III, IV) wydała Komisya historyczna. Szczupłość wszelako funduszków, jakie Komisji prawniczej z ogólnego uposażenia Akademii mogły być wyznaczone, była przyczyną, iż Komisya mimo licznych pracowników w gronie swem zasiadających, zdołała przez czas swego istnienia ogłosić tylko cztery dalsze tomy Starodawnych prawa polskiego pomników (931—949). Mimo to ogłoszony został przez członków Komisji prawniczej w publikacjach Akademii daleko obfitszy poczet materiałów do historii prawa polskiego i praw obcych w dawnej Polsce obowiązujących, ani-

zeli ten, który jest zamieszczony w owych czterech tomach Starodawnych prawa polskiego pomników. Komisya historyczna bowiem, uposażona znacznie większemi funduszami, uważała nietylko wtedy za swój obowiązek wydawania także materiałów do historii prawa polskiego, zanim Komisya prawnicza czynności swe rozpoczęła, ale i później otwierała chętnie łamy swych publikacyj dla ogłaszania różnych źródeł prawa polskiego, przedstawionych jej przez członków Komisji prawniczej, które w publikacjach tejże Komisji pomieszczenia znaleźć nie mogły.

Materyałów przeto do historii prawa w dawnej Polsce obowiązującego, nietylko w publikacjach Komisji prawniczej lecz w znacznej części także w publikacjach Komisji historycznej szukać należy.

Dzielią się te materyjały na trzy kategorie: do pierwszej należą materyjały odnoszące się do prawa polskiego, do drugiej materyjały odnoszące się do prawa kanonicznego, do trzeciej wreszcie materyjały odnoszące się do prawa niemieckiego w dawnej Polsce.

1. Materyjały do prawa polskiego składają się znowu z kilku odrębnych grup:

Zbiory ustaw, projektu do ustaw i kompilacje.

W tym dziale podjęła Komisya wydawnictwo tomu IXgo Voluminów legum, mającego objąć konstytucyje sejmów warszawskiego z r. 1782, grodzieńskiego z r. 1784, warszawskiego z r. 1786, oraz sejmu czteroletniego 1788—1792 (61).

Prof. *Bobrzyński* opracował przedruk t. z. Korektury statutów *Taszyckiego* (929), kreśląc w obszernej przedmowie koleje powstania i upadku tej korektury oraz prace korektorów około niej, a zarazem zaopatrując nowe wydanie wyczerpującemi indeksami.

Tenże wydawca ogłosił także Projekt skróconego postępku sądowego (938), ułożony przez naznaczonych konstytucyją sejmową z 1641 deputatów, który atoli sankcyi nie otrzymał.

Ad. Ant. Kryński ogłosił Stanisława Skrodzkiego Porządek prawa bartnego wedle starożytnego zwyczaju

i dawnych ustaw potocznych spraw bartnych, z pośrodku bartników uchwalony i wydany r. 1616 (771).

Program wydawnictwa dalszych pomników tej grupy przedstawił prof. *Bobrzyński* na zjeździe historycznym im. Długosza w osobnym referacie (764).

Do tej grupy należy także Zbiór zasad prawnych z r. 1544, pod tytułem Punkta w sądach ziemskich i grodzkich zachować się mające (937), ogłoszony przez prof. *Bobrzyńskiego* a zawierający zasady prawne wyjęte bądźto z wyroków i z prawa zwyczajowego, objawiającego się w praktyce sądowej, bądź z korektury *Taszyckiego*, bądź wreszcie z prawa rzymsko-kanonicznego i magdeburgskiego.

Zapiski sądowe.

Najstarsze zapiski sądowe ziemi krakowskiej z epoki od r. 1374 do 1400 ogłosił Dr. *Ulanowski* jako tom VIII Starodawnych prawa polskiego pomników (940) z ksiąg, o których wiadomość podał poprzednio bezimienny autor (301).

Tenże wydawca ogłosił nadto obszerny poczet zapisek, odnoszących się przeważnie do nagany szlacheństwa i przeprowadzania dowodu na takowe, czerpanych z ksiąg ziemskich i grodzkich województwa krakowskiego, z krakowskich ksiąg konsystorskich i innych (939); dalej Materyjały do historii prawa i heraldyki polskiej (776), zawierające znowu zapiski heraldyczne z Wielkopolski, czerpane z ksiąg archiwum poznańskiego i z ksiąg kapituły poznańskiej, wreszcie wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409—1416 (775).

Ogłoszone przez tegoż wydawcę w Sprawozdaniach Komisji językowej Roty przysięg krakowskich z lat 1399—1418 (675) oraz Kilka aktów polskich z archiwum województwa krakowskiego (677), stanowią materyjał nie tylko do historii języka ale i dla prawa polskiego przydatny.

Analogicznie do zapisek herbowych mało- i wielkopolskich ogłoszonych przez Dr. *Ulanowskiego*, zebrał i wydał p. *Karol Potkański* także zapiski herbowe z ksiąg ziemskich przechowanych w archiwach radomskim i warszawskim (774).

Jedynie w swoim rodzaju są wydane przez prof. Bobrzyńskiego zapiski sądów obozowych województwa kaliskiego z wyprawy na Wołoszę w r. 1497 i z wyprawy na Turków w r. 1498 (936), wyjaśniające skład takich sądów oraz kompetencję jurysdykcyjną onych, a uzupełnione czterema rejestrami żołnierzy wyprawionych na te wojny z województwa kaliskiego i poznańskiego, tudzież rejestrem żołnierzy wyprawionych z województwa poznańskiego na wojnę czeską w r. 1474. Rejestra te zawierają obfity materiał nietylko pod względem uzbrojenia wojskowego, ale także do bliższego poznania niedość jeszcze wyjaśnionej u nas kwestyi służby wojskowej w dawnej Polsce.

Choć nie do tej grupy materiałów należący, przecież dla powinowactwa traktowanego przedmiotu, mianowicie służby wojskowej w dawnej Polsce, wspomnianym tu być winien „Rejestr wozów skarbnych od miast i miasteczek Rzeczypospolitej koronnych, na wyprawę wojenną roku 1521 dostarczonych,” ogłoszony przez p. *Cezara Biernackiego* (777).

Kwestyja, w jaki sposób wydawać nadal zapiski sądowe w obec ogromnej liczby ksiąg sądowych po dziś dzień dochowanych, stanowiła przedmiot referatu prof. *Bobrzyńskiego* na zjeździe historycznym im. *Długosza* (755). Referent sądzi, że metoda zastosowana przez A. Z. *Helcla* przy wydaniu drugiego tomu *Starodawnych prawa polskiego pomników*, polegająca na wyborze najważniejszych wogóle zapisek z każdej ważniejszej dziedziny urządzeń społecznych, jako wymagająca wszechstronnego a głębokiego wykształcenia, nie dla każdego wydawcy jest dostępna, wnosił zatem, aby przy dalszych wydawnictwach zapisek sądowych przyjąć za zasadę, iż wydawca zamknąć się powinien w pewnej gałęzi nauki, nad którą panuje, szukać i wybierać zapiski i akta ważne dla tej gałęzi, wydawnictwo zaś aktów ważnych pod innemi względami zostawić innym specjalistom.

W myśl powyższego programu wydał też prof. *Bobrzyński* zaraz w następnym roku tom zapisek sądowych z ksiąg archiwum krajowego w Krakowie, obejmujący wyroki sądów królewskich z czasów *Zygmunta I*, a zwłaszcza z epoki

od r. 1507 do 1531, rozwijając zarazem w przedmowie dalszy plan wydawnictwa zapisek tej kategorii (935).

Literatura polityczna.

Trzy pomniki z dziedziny literatury politycznej wydane zostały przez prof. *Bobrzyńskiego*, mianowicie Zaborowskiego traktat o właściwości praw i dóbr królewskich, o reformie państwa i jego zarządzie (przedruk starannie opracowany wydania z r. 1507) (931), *Memoryjał* Jana Ostrogora o naprawie Rzeczypospolitej (932), wreszcie *Pisma* mistrza Pawła Włodkowicza, a mianowicie dwa traktaty przedłożone soborowi konstancyjskiemu: o władzy papieskiej i cesarskiej w obec niewiernych, tudzież o Zakonie krzyżowym i wojnie Polaków z tymże Zakonem, z dołączeniem *Pisma* Jana Falkenberga przeciw traktatom wymienionym, a wreszcie *Traktat* o annatach (933).

2. Materyjały odnoszące się do prawa kanonicznego w dawnej Polsce.

Prof. *Heyzmann* ogłosił Statuta synodalne dyjecezyi krakowskiej, mianowicie biskupów Nankiera z r. 1320, Jana Grota z r. 1331, Floryjana Mokrskiego z r. 1373, Piotra Wysza z r. 1396, Wojciecha Jastrzębca z r. 1423, Zbigniewa Oleśnickiego z r. 1436, Tomasza Strzępińskiego z r. 1459 i Statuta kapituły katedralnej krakowskiej z lat 1328—1478; oprócz tego Statuta prowincyi gnieźnieńskiej arcybiskupa Mikołaja Trąby, uchwalone na synodzie prowincjonalnym wieluńsko-kaliskim r. 1420 (930), w końcu Statuta synodalne Andrzeja biskupa poznańskiego z wieku XV (934).

Kwestyja o ile do poznania ustawodawstwa kościelnego w Polsce, potrzebne jest zupełne wydanie statutów synodalnych, tak prowincjonalnych jako też dyjecezalnych i jakie warunki rzeczonemu wydawnictwu ustanowićby należało, była przedmiotem referatu ks. *Ignacego Polkowskiego* na zjeździe historycznym im. Długosza (765).

3. Materyjały odnoszące się do prawa niemieckiego w dawnej Polsce.

Materyjały te z przyczyn już poprzednio wyłuszczonej ogłaszane były w publikacjach Komisji historycznej. Skupiają się one głównie około miasta Krakowa, które jak wiadomo, w r. 1257 na prawie magdeburgskiem założonem zostało.

Należą tu przedewszystkiem: Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa z epoki od r. 1300—1400, wydane wspólnie przez prof. *Szujskiego* i Dr. *Piekosińskiego* *), a poprzedzone historycznym wstępem *Szujskiego* o pierwotnych dziejach miasta Krakowa i jego instytucjach (730). Publikacja ta obejmuje: księgę aktów dobrej woli, odnoszących się przeważnie do nieruchomości w mieście położonych, z epoki od r. 1300—1375, księgę wywieceń z miasta (proscriptionum) i zażeń od r. 1362—1400, księgę aktów radzieckich od r. 1392—1400, wreszcie budżety miejskie od r. 1390—1409.

Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa z epoki od r. 1257 do 1506 (731, 733), oraz Zbiór praw, przywilejów i statutów z epoki od r. 1507 do 1795, będący kontynuacją kodeksu dyplomatycznego, którego to Zbioru wydany dotąd tom I obejmuje akta od r. 1507—1586 (790). W obu tych publikacjach opracowanych przez Dr. *Piekosińskiego*, materyjał rozdzielony jest na cztery części: pierwsza obejmuje przywileje monarsze, senatuskonsulta i plebiscyta, zawierające postanowienia ogólnie obowiązujące, druga akta i statuta cechowe, trzecia dokumenta odnoszące się do majątku miejskiego oraz instytucji zostających pod zarządkiem miasta, czwarta wreszcie budżety miejskie.

Z poza aktów miasta Krakowa dotyczących, ogłosił Dr. *Ulanowski* wyjątki z najdawniejszej księgi radzieckiej miasta Lublina z epoki od r. 1405 do 1504 (772), które to miasto również na prawie niemieckiem założonem było, oraz Cennik dla rzemieślników miasta Książa wydany przez Piotra Kmitę wojewodę krakowskiego z r. 1538 (678).

*) Por. wyżej str. 67.

Dr. *Wisłocki* podał wyczerpującą wiadomość o kodeksie pilźnieńskim ortyłów magdeburskich z XV wieku (296), Dr. *Kalina* zaś ogłosił Artykuły prawa magdeburskiego z rękopisu około roku 1500 (226).

Obok wydawnictwa materiałów postanowiła Komisya prawnicza zajmować się na posiedzeniach swoich tematami, które stojąc na gruncie ściśle naukowym, miałyby zarazem bezpośredni praktyczny skutek na oku.

W tym kierunku uchwaliła Komisya na wniosek prof. *Bojarskiego* opracowanie systematyczne encyklopedyi prawa. Plan takiego wydawnictwa został przez wydelegowany do tego komitet opracowany (314), wydawnictwo wszelako samo dla braku potrzebnych funduszków nie mogło być przez Komisję w życie wprowadzone.

Na wniosek prof. *Kasparka* uchwalono zająć się zbieraniem z wyczałów prawnych między ludem, przysłów i wyrazów prawnych i wydano odezwę (315), którą rozesłano w licznych egzemplarzach zwłaszcza do osób, mających z ludem wiejskim styczność w sprawach prawnych. Nie zewsząd poparto chętnie usiłowania Komisji, a materiały dotąd nadesłany jest jeszcze tak fragmentaryczny, iż niemożna na teraz przystąpić do umiejętnego opracowania i ogłoszenia onegoż.

W sprawie słownictwa prawniczego wnosił prof. *Bojarski* ułożenie słownika wyrazów staropolskich prawnych po r. 1505, którą myśl z tego jedynie powodu nie została podjęta, iż równocześnie Akademia Umiejętności uchwaliła zbierać materiały do wydania ogólnego słownika staropolskiego, sięgającego do połowy XVI wieku, gdzie zatem i słownictwo prawnicze należyte uwzględnienie znajdzie. Prof. *Oczapowski* wnosił zajęcie się słownictwem polskim z działy ekonomii politycznej, Prof. *Maurycy Fierich* ponownem wydaniem słownika niemiecko-polskiego wyrazów prawnych, którego drugą edycją wydała Akademia w r. 1874 pod redakcją komitetu, zostającego pod przewodnictwem Dr. *Wiktora Kopffa* (32), wreszcie prof. *Bobrzyński* zwracając uwagę, że sam słownik nie poprawi bynajmniej zepsutego języka, jaki zwłaszcza w sądach i urzędach jest w użyciu, wnosił.

aby praca nad słownictwem objęła nietylko pojedyncze wyrazy ale całe zwroty a nawet formularze całych aktów. W tym celu ustanowiony został osobny komitet.

Z rozpraw naukowych, odczytane zostały na posiedzeniach Komisji następujące, mianowicie: Prof. *Bobrzyńskiego*: O egzekucyi w statutach Kazimierza W.; Dr. *Maurycego Fiericha*: O restytucyi z powodu złego zastępstwa w procesie cywilnym austriackim, tudzież: O kolokacyi podatków rzeczowych i procentów od wierzytelności hipotecznych na cenie kupna nieruchomości, w drodze publicznej licytacji sprzedanej; Prof. *Kasparka*: O stosunku państwa do praw nabytych a w szczególności do własności prywatnej, oraz Uwagi krytyczne o galicyjskiej organizacyi gminnej i wnioski reformy; zaś w kwestyi ustaw projektowanych Prof. *Heyzmanna*: Elaborat w sprawie zaprowadzenia wyjątkowego prawa spadkowego dla mniejszych posiadaczy ziemskich, *Louis'ego*: Kwestyja prawa rybołówstwa w rzekach, Dr. *Darguna*: O ruchu ustawodawczym celem zabezpieczenia robotników w razie przypadków nieszczęśliwych, Dr. *Ferdynanda Wilkosza*: O różnorodności orzeczeń Trybunału Najwyższego w sprawie przyznawania odsetek od sum hipotecznych w razie przymusowej sprzedaży i Dr. *Rosenblata*: O systemie kar więziennych w projekcie nowej ustawy karnej austriackiej.

Z prac naukowych przedstawionych Wydziałowi z dziedziny prawa, najliczniejszy poczet odnosi się do prawa polskiego.

Przedewszystkiem uważał Wydział za właściwe wydać ze spuścizny po *A. Z. Helclu*: Dawne prawo prywatne polskie, część obejmującą wstęp, zasady ogólne i prawo rzeczowe (30).

W. A. Maciejowski poświęcił pamięci Helcla osobną rozprawę (320), w której się szeroko rozwiódł o jego pracach jako prawnika-historyka. Poddał on szczegółowej rozprawie zapiski sądowe, ogłoszone w obu tomach Starodawnych prawa polskiego pomników i starał się wykazać, jakie nowe zdobycze prawo polskie z tych zapisek zyskuje. Przy końcu rozprawy zamieścił w dodatkach słowniczek wyrazów polskich średniowiecznych oraz słowniczek wyrazów średniowiecznych

łacińskich, ze Starodawnych prawa polskiego pomników zestawionych.

Na pierwszym posiedzeniu Akademii, które się odbyło w przeddzień czterechsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, ocenił Dr. *Dunajewski* memoriał Kopernika „Ratio cudendae monetae,” wykazując, że memoriał ten celuje nie tylko zwięzłością i ścisłością, ale i rzadką trafnością poglądów, mimo dosyć zawilego przedmiotu (25).

Dla wyjaśnienia dawnego a nierozstrzygniętego sporu nad kwestyją, czy i o ile prawo rzymskie miało moc obowiązującą w dawnej Polsce, ogłosił Prof. *Bojarski*: Dwa zabytki polskiego sądownictwa karnego z wieku XVI (292), mianowicie sprawę przeciw Mikołajowi Rusockiemu o zabicie Tomasza Lubrańskiego z r. 1537, oraz sprawę przeciw Jakubowi Drzewickiemu o zabicie Mikołaja Rusockiego z r. 1548. Autor wykazuje, iż w obu sprawach stosowane było prawo rzymskie, a więc prawo rzymskie miało w dawnej Polsce w pewnych sprawach moc obowiązującą jako prawo posiłkowe.

Prof. *Burzyński* w rozprawie: O uprawnieniu dzieci nieślubnych podług prawa polskiego (303), dowodzi, iż konstytucja z r. 1768, stanowiąca o uprawnieniu dzieci nieślubnych przez zawarcie małżeństwa, winna być rozumiana w duchu zasad prawa kanonicznego i w myśl statutu króla Aleksandra z r. 1505, to jest w ten sposób, że zawarcie małżeństwa między rodzicami uprawnia nie tylko dzieci po ślubie poczęte i zrodzone, ale także dzieci choć przed ślubem poczęte lecz po ślubie zrodzone, a nawet dzieci przed ślubem urodzone, a to wbrew opinii niektórych prawników, którzy byli zdania, iż konstytucja z r. 1768 nie ma zastosowania do dzieci, choćby nawet po ślubie poczętych i zrodzonych, jeśli to nastąpiło z żony, która poprzednio była nałożnicą: takie bowiem dzieci ich zdaniem od spadku i szlachectwa wyłączone być miały.

Tenże sam autor pisał: O prawie bliższości w dawnej Polsce (319). Za punkt wyjścia bierze autor statut Zygmunta I z r. 1511, który stanowi, że osoby bezdzietne dobrami swymi dziedzicznymi swobodnie rozporządzać mogą, i stawia kwestyję, czy a contrario właściciele dóbr, mający

dzieci, ograniczeni są w prawie pozbywania dóbr nieruchomości tylko do dóbr dziedzicznych, czy też w ogóle do wszelkich dóbr nieruchomości, choćby nawet drogą kupna nabytych. Autor badając tak przepisy ustaw jak i prawo zwyczajowe przychodzi do przekonania, że statut Zygmunta I z r. 1511 nie inaczej rozumieć należy, jak tylko, że do właścicieli dóbr nieruchomości, posiadających dzieci, odnosi się zakaz pozbywania dóbr tylko odziedziczonych, nie zaś nabytych.

Wreszcie w rozprawie: O decymach i naroknikach tudzież o dziesięcinie monarszej w dawnej Polsce (333), usiłował Prof. *Burzyński* wyjaśnić znaczenie tych dwóch klas niewolnych poddanych w Polsce wieków średnich. Wyraz narok tłumaczy autor jako czynsz, ztąd w narocznikach widzi właścian na roli za czynszem osiadłych czyli czynszowników. Przez decymów zaś rozumie tych poddanych, którzy z gruntów swych dziesięcinę nie Kościołowi lecz monarsze spłacać byli obowiązani. Stara się bowiem dowieść, że dziesięcina monarsza, której istnienie w innych państwach Europy w wiekach średnich wykazać się daje, była także w Polsce wieków średnich znaną.

Prof. *Bobrzyński* zapoznał nas z nieznanym układem prawa polskiego Jana Sierakowskiego z r. 1554 (321). Jest to podręczny układ prawa polskiego, przeznaczony dla nauki i praktycznego użytku. Oprócz z ustaw korzystał Sierakowski także z istniejących zwyczajów prawnych a nawet z prejudykatów sądowych. Autor rozbiera nadto, o ile Sierakowski korzystał z takich dzieł, jak korektura Taszyckiego oraz statut Przyłuskiego.

Dr. *Celiński* wyjaśnił, kto był autorem dziełka pod tytułem „Ustawy prawa polskiego,“ między r. 1561 a 1579 kilkakrotnie przedrukowywanego: był nim Jan Palczowski z Brzeźnicy, dworzanin królewski (213).

Na podstawie poprawniejszego tekstu ustaw Kazimierza W. jakiego dostarczyło wydanie Hubego, starał się Dr. *Balzer* wyjaśnić wątpliwość co do rozumienia art. 29 statutu wielkopolskiego i uchylić pozorne sprzeczności, jakie w jego przepisach zachodzą. Artykuł powyższy stanowi, jak się ma zachować obwiniony o zbrodnię, jeśli do wykazania swej nie-

winności przed oblicze królewskie lub przed starostę dopuszczony nie zostanie, i w skutek tego zniewolony kraj opuszczać, za granicami kraju przebywać jest zmuszony. Autor rozdziela ucieczkę takiego zbrodniarza na prawną lub nieprawną, formalną i nieformalną, i wykazuje, jakie każda z tych kategorii skutki za sobą w myśl statutu pociąga (373).

Dr. *Abraham* skreślił obraz instytucji justycyjarjuszy (oprawców) w Polsce w XIV i XV wieku (395). Zdaniem autora urząd ten przeszczepiony został przez *Wacława II* z Czech do Polski, a to współcześnie z ustanowieniem starostów, których justycyjarjusze byli podwładnymi organami. W rozwoju tej instytucji rozróżnia autor dwie epoki: do r. 1388 i po roku 1388. W epoce pierwszej władza justycyjarjuszy jest znacznie rozleglejsza: podlegają jej kradzieże, zabójstwa, zranienia i gwałty; rozciąga się ona głównie na lud wiejski, lecz i szlachta może być przed justycyjarjuszy pozwana. Po roku 1388 władza justycyjarjuszy wskutek ciągłego domagania się szlachty, znacznie ograniczoną zostaje, należą już do niej tylko kradzieże i to tylko jeśli złoczyńcę schwytano z licem lub jeśli zbrodniarz był „publice proscriptus et proclamatus.“ Z ograniczeniem władzy gaśnie i znaczenie justycyjarjuszy, schodzą oni do rzędu woźnych sądowych a władza ich jest więcej policyjnej natury. Ostatni ślad istnienia oprawców pochodzi z r. 1481.

W rozprawie: O prawie azylu w statutach *Kazimierza W.* (402) strara się Dr. *Ulanowski* wykazać, że w Polsce obok kościelnego prawa azylu znachodzą się także ślady świeckiego prawa azylu, mianowicie w art. 33 statutu wielkopolskiego (wyd. *Hubego*), w którym daną jest moc wojewodzie przechowywania u siebie przez 6 tygodni zbrodniarza niedopuszczonego do oczyszczenia się, a następnie odprowadzenia go do granic kraju. Zdaniem autora artykuł ten przyszedł do skutku głównie z inicjatywy panów wielkopolskich, którzy się pragnęli w ten sposób zabezpieczyć wobec arbitralnej jurysdykcji królewskiej i starościńskiej. Jestto rodzaj legalnego oporu poddanych przeciw nadużyciom władzy monarszej, jaki

dość często w wiekach średnich spotykać się daje. Podobne objawy dostrzegane są także w Węgrzech i Czechach.

W innej rozprawie pod tytułem „Laudum Vartense“ (410) wyjaśnia Dr. *Ulanowski* znaczenie pomnika ogłoszonego w „Jus Polonicum“ Bandtkiego jako „Lauda Cracoviensia“ z r. 1447. I nazwa i data tego pomnika są zdaniem autora nietrafne. Odnosi on się do walk między szlachtą a duchowieństwem, głównie o dziesięciny, jakie się w pierwszej połowie XV w. w Polsce toczyły, a które Długosz pod latami 1434 i 1435 opisuje. Starano się podówczas doprowadzić do skutku powszechny, całą Polskę obejmujący kompromis między stanami, ale usiłowania nie doprowadziły do celu z powodu wygórowanych żądań Wielkopolan, na które duchowieństwo zgodzić się nie mogło. Natomiast przyszedł do skutku kompromis obejmujący samą tylko dyjecezyję krakowską. Jest nim wspomniana wyżej uchwała warcka, tak nazwana z powodu, że pierwszy projekt do niej spisany został na zjeździe warckim, kompromis zaś ów zawarty został zdaniem autora najpóźniej na sejmie sieradzkim w r. 1435.

Z dziedziny prawa niemieckiego przedłożył Dr. *Lothar Dargun* rozprawę: O pokrewieństwie przez same tylko matki u dawnych Germanów (369). Jak po dzień jeszcze u wielu narodów na niskim stopniu kultury zostających, dochował się pierwotny system pokrewieństwa przez same tylko matki, tak zdaniem autora wszystkie narody aryjskie, zanim się u nich z postępem kultury system agnacyjny wytworzył, posiadały organizację prawną polegającą na pokrewieństwie przez same tylko matki. Ślady takiej organizacji stara się autor wyszukać i wykazać także u starych Germanów. Wprawdzie epoka, kiedy organizacja rodowa przez same matki istniała u dawnych Germanów, głębokiej sięga starożytności, (nie istniała ona już ani za Tacyta ani za Cezara), wszelako stare pomniki prawa świata germańskiego zawierają cały szereg takich instytucyj tudzież postanowień, które nie dadzą się inaczej wytłumaczyć, jak tylko jako pozostałości

i skutki dawnej organizacyi rodowej przez same tylko matki.

Z dziedziny prawa niemieckiego w dawnej Polsce była głównie organizacyja sądowa przedmiotem rozpraw naukowych. Prof. *Bobrzyński* napisał rzecz o założeniu wyższego i najwyższego sądu prawa niemieckiego na zamku krakowskim (306). Autor poddał przedewszystkiem krytycznemu rozbirowi przywilej króla Kazimierza W. wydany w przedmiocie ustanowienia sądu wyższego za zamku krakowskim w roku rzekomo 1356, sprawdził świadków i wykazał, że data roku 1356 jest mylną, dokument może pochodzić dopiero z epoki po r. 1364 a prawdopodobnie pochodzi z r. 1365. Następnie podaje autor obraz sądownictwa w Niemczech w wiekach średnich, a zwłaszcza rzecz o środkach prawnych i sądach wyższych, a w końcu o sądownictwie niemieckiem w Małopolsce, w szczególności zaś o sądzie królewskim na zamku krakowskim do r. 1365. Co do zasad, jakie się w sądownictwie niemieckiem w Polsce dostrzedz dadzą, stwierdza autor, że gdy w Polsce tylko szlachta była stanem zupełnie wolnym, a ta się nigdy prawem niemieckiem nie rządziła, to sądownictwo niemieckie zaprowadzone po wsiach i miastach było w swej istocie i ustroju tylko sądownictwem poddańczem, powtóre, iż nosiło ono na sobie charakter sądownictwa miejskiego.

Dalej rozwinął rzecz o organizacyi sądów wyższych prawa niemieckiego w dawnej Polsce Dr. *Piekosiński* w rozprawie pod tytułem: O sądach wyższych prawa niemieckiego w Polsce wieków średnich (389). Autor rozróżnia trojaki sądy tej kategorii, mianowicie 1) sądy leńskie czyli feudalne, 2) sądy wyższe w ścisłym tego słowa znaczeniu, i 3) sądy komisarские. Sądy leńskie oparte na przepisie prawa lennego, wykonywały jurysdykcyją nad wójtami i sołtysami: znajdują się one nietylko w dobrach monarszych ale także w dobrach niektórych zamożniejszych klasztorów i biskupstw. Z czasem podniosły się te sądy do rzędu sądów wyższych wobec sądów wójtowsko-ławniczych, zostających w ich okręgu jurysdykcyjnym. Nad temi sądami wyższemi posiadał Sąd wyższy na zamku krakowskim jurysdykcyją wyższą, tak że apelacyje od ortyli sądów wyższych partykularnych szły zrazu do sądu wyż-

szego na zamek krakowski. Najwyższą instancją stanowił sąd komisarzski sześciu miast, zbierający się przygodnie na zamku krakowskim, a rozstrzygający tylko te sprawy, które do niego przyszły drogą dalszego odwołania się od wyroków sądu wyższego na zamku krakowskim.

W rozprawie: O łanach w Polsce wieków średnich (408) Dr. *Piekosiński* starał się wykazać, jakie miary ról były używane w Polsce w wiekach średnich. Zdaniem autora pierwotna rola lechickich tubylców, tak zwana dziedzińska, mogąca obejmować mniej więcej około 15 morgów, nie wytworzyła z powodu niejednostajności swych rozmiarów, rodzimej jednostki mierniczej. Wprowadziły ją dopiero kolonizacje obce na prawie niemieckim, i to w dwojakim rozmiarze, mianowicie dla gleby mniej urodzajnej, lesistej, łan wielki, zwany także frankońskim, magdeburskim lub niemieckim, o 43 morgach, zaś dla gleby urodzajniejszej łan mały, zwany także szredzkim, flamandzkim lub chełmińskim o 30 morgach. Inne większe łany, zwane w literaturze późniejszej pod nazwami: staropolski, rewizorski, sprawdzony i hybernowy, są zdaniem autora rolami wójtowskimi lub sołtysiami, złożonymi z kilku łanów szredzkich lub magdeburskich, lecz nie osobnymi jednostkami mierniczymi; i tak samo łany dwa mniejsze, zwane kmieciami, są właściwie tylko półłankami i ćwierćłankami frankońskimi.

Z dziedziny prawa rzymskiego przedłożył prof. *Zoll* cztery rozprawy. W pierwszej: O pojęciu zobowiązania ze szczególnem uwzględnieniem nowej teorii Brinza (294), rozbiera autor nową teorię Brinza, wedle której przedmiotem zobowiązania nie jest nic innego, jak tylko sama osoba dłużnika; całe bowiem pojęcie zobowiązania mieści się w pojęciu odpowiedzialności; otóż dłużnik jest właśnie tym przedmiotem którego wierzyciel do wypełnienia świadczenia przymusić ma prawo, i którego on się ima na przypadek, jeśliby świadczenia nie otrzymał. Autor nie zgadza się z zapatrywaniem Brinza, który swoją konstrukcją opiera na przypadku nieprawidłowym t. j. na przypadku niedopełnienia obowiązku ze strony dłużnika.

Na źródłach prawa rzymskiego wykazuje autor niewłaściwość jego teorii i jest zdania, że należy wrócić na stanowisko teorii dawniejszej, i to, co ma być wynikiem działania dłużnika. co on zatem świadczyć jest obowiązany, poczytać za właściwy przedmiot stosunku obligacyjnego.

W drugiej rozprawie rozbiera Dr. *Zoll* kwestyję prawa na rzeczy własnej (*ius in re propria*) ze stanowiska prawa rzymskiego (358), biorąc za punkt wyjścia te ustępy źródeł prawa rzymskiego, które w pewnych przypadkach zastaw albo służebność na rzeczy własnej dopuszczają się zdają. Przechodząc kolejno służebności osobiste, służebności gruntowe, wreszcie prawo zastawu, stwierdza autor, iż żadnego z tych praw na rzeczy własnej posiadać nie można było. Co do służebności zasada „*nemini res sua servit*“ była w prawie rzymskiem bezwzględnie przeprowadzoną, a służebności gasy, ilekroć grunta uprawnione i służebne w jednym ręku połączone zostały. Co do prawa zastawu na rzeczy własnej, przedstawia się ono jako prawo właściciela do ograniczenia zastawników w wykonywaniu uprawnień z pierwszeństwem połączonych, tak długo, dopokąd pretensya jego, dawniej na tej rzeczy zabezpieczona, nie będzie zaspokojona. Sprzedaż rzeczy z jego strony przywraca prawu temu znamię zastawu, gdyż ono w tej chwili odniesionem już będzie do rzeczy obcej.

Trzecia rozprawa Dr. *Zolla* p. t. Kilka uwag o błędzie właściciela ze względu na jego własność (379), poświęcona jest rozbirowi ustępu z dzieł *Marcellego*, umieszczonego w *lex 49 Dig. mandati vel contra* (17, 1), z którego się okazuje, iż wedle prawa rzymskiego właściciel nie tracił nigdy prawa swego, jeśli będąc w błędnem mniemaniu, iż rzecz jego należy do kogoś innego, z polecenia lub w zastępstwie tegoż przeniósł ją na osobę trzecią. Autor wyjaśnia następnie także drugi przypadek l. 49 *Dig. mandati* (17, 1) i dochodzi na zasadzie dokładnej egzegezy spornego ustępu do rezultatu, iż i w tym wypadku właściciel był w błędzie co do swej własności, i dla tego pełnomocnik jego własności na osobę trzecią przenieść nie mógł.

Ostatnia rozprawa tego autora traktuje o składzie senatu rzymskiego na zasadzie ustawy Ovinia (400). Zdaniem autora rozróżnić można było na zasadzie tej ustawy w składzie senatu rzymskiego tylko: 1) właściwych senatorów, umieszczonych na liście cenzorskiej, oraz 2) osoby, które po sporządzeniu takiej listy na mocy piastowanego dostojęstwa magistratualnego w senacie cum voto informativo zasiadać mogły, i które cenzorowie przy najbliższym sporządzaniu listy, do niej wciągnąć, a więc właściwymi senatorami uczynić byli obowiązani. Zdanie, jakoby w senacie byli senatorowie z prawem głosowania, ale bez prawa objawienia swego zdania, odrzuca autor stanowczo, utrzymując, iż tak zwani „senatores pedarii“ żadnego odrębnego rodzaju senatorów nie stanowili. Autor wyjaśnia znaczenie wyrazów „praeteriti i loco moti,“ utrzymując, że tylko właściwy senator mógł być „praeteritus,“ i naznacza czas powstania tej ustawy nie wcześniej, jak na r. 339 przed Chrystusem.

Oprócz tego złożył jeszcze prof. *Zielonacki* rozprawę z dziedziny prawa rzymskiego, w której się zastanawiał nad kwestyją, czy według prawa rzymskiego można było zasiedzieć na mocy wyroku? a w ogólności jak prawo rzymskie pojmowało tytuł zasiedzenia? (318). Autor wyjaśnia przedewszystkiem, kiedy i w jakich okolicznościach posiadacz opiera się na wyroku (pro iudicato), i jest zdania, że posiadacz pro iudicato może zasiedzieć. Pojęcie tytułu zasiedzenia, jakie onemuż nowsi badacze nadają, rozumiejąc przezeń taką przyczynę posiadania, która może nadać własność, gdy nie ma przeszkód nabycie jej udaremniających, uważa autor za ciasne, gdyż nie obejmuje wszystkich tytułów zasiedzenia. Zdaniem autora tytuł zasiedzenia jest takim stanem posiadania, który jest na pozór legalny, na pozór zgodny z ustawami. Posiadający rzecz cudzą narusza prawa właściciela, chodzi więc o to, aby czyn bezprawia, jakiego się posiadacz wobec właściciela dopuszcza, na jaw nie występował, czyli aby posiadanie było na pozór legalnem, gdyż tylko w tym wypadku zasiedzenie bez obrazy uczucia sprawiedliwości w interesie dobra społecznego dopuszczonem było.

Na tle jeszcze prawa rzymskiego, chociaż już z uwzględnieniem nowszych ustawodawstw, a zwłaszcza landrechtu pruskiego i kodeksu cywilnego austriackiego, opartą jest druga rozprawa prof. *Zielonackiego*, w której szczegółowo rozbiera kwestyję zastosowania ustaw pod względem czasu (297).

Z dziedziny prawa kanonicznego złożył prof. *Heyzmann* rozprawę: w przedmiocie uprawnienia dzieci nieślubnych przez następnie zawarte małżeństwo podług prawa kanonicznego, z uwzględnieniem odnośnych przepisów ustawy austriackiej (322); drugą w przedmiocie ustawodawstwa kościelnego o azylach w obec odnośnych ustaw państwowych (74). W tej drugiej rozprawie, której celem było zastąpić brak podobnej pracy w literaturze ojczystej, autor podzielił przedmiot na dwie epoki: chrześcijańską i przedchrześcijańską, i wykazał, że w epoce przedchrześcijańskiej, mianowicie u Żydów, Rzymian, Greków i Germanów instytucja azylu miała kierunek zabezpieczenia tylko czasowego i że dopiero epoka chrześcijańska z wyższego zapatrywać się poczęła stanowiska, chociaż i w tej pierwotnie tylko interes skarbowy, stosunki społeczne, kościelne lub sprawy natury policyjnej były uwzględniane. Później dopiero stosowano instytucją tę do ustaw karnych powszechnych, których okrucieństwo Kościół powstrzymywał i zapobiegał wymiarowi przez lud sprawiedliwości doraźnej.

Dr. *Abraham* zastanawiał się nad kwestyją, czy proces inkwizycyjny, który po raz pierwszy w ustawach Innocentego III się pojawia, miał istotnie Innocentego III za twórcę, czy też opiera on się na jakiejś już dawniej istniejącej formie procesowej, której Innocenty III nadał tylko bliższe określenie i rozwinięcie (405). Z dwóch cech charakterystycznych, jakie proces inkwizycyjny posiada, mianowicie oznaczenia go jako „*persecutio civilis*,” i kary właściwej w tym procesie „*amotio ab administratione*,” które z celem jego zupełnie nie licują, zdają się wskazywać źródło, z kąd proces inkwizycyjny początek swój bierze. Istnieje mianowicie już za Aleksandra III

postępowanie procesowe, gdzie chodzi bądźto o „dilapidatio“, bądź też w ogóle o majątek kościelny, który z jakiegokolwiek innego powodu doznał uszczerbku, czyto przez zły zarząd osoby zarządzającej, czy z innych od niej niezawisłych powodów. Forma postępowania, jakie w takich razach przeprowadzano, jest zupełnie podobną do formy późniejszego procesu inkwizycyjnego, posiada jednak charakter postępowania cywilnego skarbowego a nie karnego. Z tego to procesu cywilnego skarbowego zaczerpniętą została zdaniem autora forma procesu inkwizycyjnego, którą Innocenty III w tem głównie zmienił, iż jej nadał formę procesu karnego.

Z dziedziny filozofii prawa Dr. *Krzymski* rozpatrywał teorię karną Kanta ze stanowiska jego ogólnej nauki o rozumie praktycznym (374). Autor zbija twierdzenia tych, którzy posadzają Kanta o bezwzględne hołdowanie zasadzie odwetu materalnego lub utrzymują, że Kant odrzucał bezwarunkowo wszelką myśl podobnego odwetu, lub też narzeczcie zarzucają Kantowi niekonsekwencyję z tego powodu, że przyjmując w zasadzie odwet formalny, szuka on kar, któreby materalnie równały się przestępstwu. Zdaniem autora oryginalność Kanta tkwi tutaj w usiłowaniu oparcia sprawiedliwego wymiaru kary na wymaganiach obu odwetów, tak materalnego, jak formalnego. Tę myśl uważa autor za słuszną i wolną od wszelkiego zarzutu niekonsekwencyi, twierdzi jednak, że Kant przeprowadził ją błędnie w swoim systemie kar i że w tem właśnie należy szukać głównej przyczyny wadliwości.

Prof. *Kasparek* złożył rozprawę „O zadaniu filozofii prawa i jej stanowisku w dziedzinie umiejętności prawnych,“ (409), w której przedewszystkiem stara się wykazać bezowocność usiłowań ciągnących się przez kilka wieków, aby odkryć zasady prawa, z natury człowieka płynącego, rozumem wspólnym poznawanego, któreby było wiecznem, niepozbywalnem, wszystkie narody po wszystkie czasy obowiązującym, gdyż

owo wymarzone prawo natury nie dało się pogodzić z prawem obowiązującym. Autor twierdzi, iż filozofja prawa musiała porzucić ten błędny kierunek i dojść do przekonania, że jej się zająć należy tem samym prawem, co inne nauki prawne i szukać prawdy temi samemi drogami i metodami badania; że jej zadanie nie może być inne, jak w ogóle filozofii w zakresie każdej umiejętności, t. j. zestawianie wypadków wszystkich specjalnych umiejętności prawnych w jedną całość.

Z dziedziny prawa obowiązującego a mianowicie z dziedziny postępowania sądowego austriackiego, prof. *Maurycy Fierich* badał kwestyją przysięgi stanowczej oraz przesłuchania stron jako świadków w procesie cywilnym ze względu na projekta nowej austriackiej ustawy sądowej (391). W trojkiej formie użytem być może przesłuchanie stron w procesie jako środek dowodowy: w formie przysięgi stanowczej, w formie przesłuchania strony w sporze na wniosek przeciwnika, i w formie przesłuchania stron jako świadków. Z tych trzech form procesowych przysięga stanowcza, mimo pewnych swych stron ujemnych, opiera się przeciw na zasadach najbardziej racjonalnych. Co do przesłuchania stron w sporze na wniosek przeciwnika, to instytucja ta znana wyłącznie tylko w procesie francuskim, z powodu licznych swych niedogodności jest mało w praktyce używana. Przesłuchanie wreszcie stron jako świadków, zaprowadzone najprzód w sądach hrabskich w Anglii w r. 1846, ma wprawdzie wobec przysięgi stanowczej pewne zalety, ma atoli także i przeważające wady, mianowicie, że wbrew zasadzie wolnej rozprawy stron wprowadza zasadę inkwizycyjną, niezgodną z istotą procesu cywilnego, że wbrew zasadom procesu identyfikuje stronę ze świadkiem, wprowadzając ją w fałszywe i nienaturalne położenie, i że wreszcie przysparza trudności względem pytania, która z stron ma być pierwsza przesłuchana, i ocenienia sprzecznych często-kroć zeznań.

Z dziedziny prawa publicznego prof. *Kasperek* ogłosił „Uwagi krytyczne o galicyjskiej organizacji gminnej i wnioski reformy (355). Autor wytknął przede wszystkim usterki obecnej organizacji gminnej w Galicyi, które dostrzeżga: w dualizmie władz rządowych i autonomicznych, w niejasności co do określenia kompetencji władz rządowych i autonomicznych, w wadliwym urządzeniu toku instancyj w sprawach administracyjnych, w nadmiernej ilości organów autonomicznych, w wydzieleniu obszarów dworskich z gmin wiejskich, w pozbawieniu władz autonomicznych władzy wykonawczej, w przeciążeniu gmin sprawami czy to własnego, czy poruczonego zakresu działania, w nienależytem wypełnianiu obowiązków gminnych, wreszcie w kosztowności dzisiejszych urzędzeń autonomicznych; wreszcie stawia autor wnioski pozytywne do reformy gminnej.

W innej pracy zdawał prof. *Kasperek* sprawę o uchwałach Instytutu dla prawa narodów, zapadłych w Genewie i Oxfordzie w przedmiocie międzynarodowego prawa prywatnego (390), zastanawiając się zwłaszcza nad uchwałami, które się tyczą stanu i zdolności osób. Uchwały te, mianowicie 1) że obcy stoi na równi z krajowcem co do używania praw cywilnych, których uznanie ma być niezależne od wzajemności, 2) że stan i zdolność osoby ocenianą będzie w pierwszej linii według praw tego kraju, do którego osoba jako poddany należy, 3) że prawo ojczyście zmarłego regulnje spadek po nim pozostały, bez względu na jakość dóbr spadkowych, zupełnie odpowiadają potrzebom i mogłyby być śmiało przyjęte z zastrzeżeniami już uchwalonemi do kodeksów cywilnych wszystkich ludów cywilizowanych. Co do ustawodawstwa austriackiego, to tylko uchwała 3) byłaby dlań nowością, acz bardzo pożądaną.

Prof. *Kasperek* przedłożył także rozprawę „O znaczeniu Rady Stanu w monarchiach konstytucyjnych (396). Przebiegając powstanie i rozwój historyczny Rad Stanu w pojedynczych państwach oraz ich znaczenie w rozwoju życia publicznego, zastanawia się autor nad kwestyją, czy po zaprowadzeniu rządów konstytucyjnych i w ogóle systemu parla-

mentarnego, Rada Stanu ma jeszcze w ogóle jaką racyją bytu. Autor uchyla obawy, jakoby Rada Stanu była niebezpieczeństwem dla konstytucyi lub sprzeciwiała się konstytucyjnej odpowiedzialności ministrów, gdyż będąc organem czysto doradczym, nie może ani panującemu ani ministrom narzucić swych poglądów. Natomiast Rada Stanu mogłaby oddać wielkie usługi w technicznym przygotowaniu projektów do ustaw i ostatecznej redakcyi ustaw już uchwalonych przed sankcją onychże, przestrzegając jednności ustawodawstwa i trafności stylizacyi, dalej przy wydawaniu ustaw prowizorycznych i rozporządzeń ogólnych, mogłaby także wydawać opinie w innych sprawach ważnych natury politycznej i administracyjnej oraz funkcjonować jako najwyższy sąd dyscyplinarny.

Komisya archeologiczna.

Komisya archeologiczna zawiązała się niebawem po przekształceniu Towarzystwa naukowego na Akademię Umiejętności, dnia 24 Kwietnia 1873 r.

Staraniem tej Komisyi wyszły trzy oddzielne publikacyje.

Pierwszą stanowi: Wykaz zabytków przedhistorycznych na ziemiach polskich. W wydawnictwie tem postanowiła Komisya ogłaszać zebrane dotąd materyjały do mapy archeologicznej ziem polskich, wychodząc z tej zasady, że spisy zabytków przedhistorycznych, chociażby nawet niezupełne, dostarczą w każdym razie wskazówek, w jaki sposób rozszerzają się na obszarze ziem polskich niektóre zabytki, jak np. grodziska, mogiły, cmentarzyska, niektóre rodzaje grobów kamiennych itp. Wykaz taki może zarazem zwrócić uwagę na okolice, które pod względem rozkopywania cmentarzysk pogańskich bardziej od innych były dotychczas zaniedbane. Aby z wydawnictwa tego mogli korzystać także i zagraniczni archeologowie, postanowiono w niem użyć znaków

graficznych, przyjętych na kongresie międzynarodowym w Sztokholmie. Program publikacji polega na wydawaniu zebranych materiałów porzeciami. Pierwszy zeszyt, który wyszedł w r. 1877, zawiera Porzecza Warty i Baryczy, opracowane przez p. *J. N. Sadowskiego* (927).

Wkrótce potem przystąpiła Komisja do wydawnictwa o wiele szerszej zakresłonego, p. n. Zabytki przedhistoryczne ziem polskich, które objąć ma systematyczny opis tychże zabytków z ich wykopaliskami, objaśniony licznymi rysunkami. Na tablicach, dołączonych do tego dzieła, znajdują się mapy archeologiczne ze znakami graficznymi międzynarodowymi, plany sytuacyjne, przekroje, oraz, o ile to się okazuje potrzebnem, wizerunki zabytków przedhistorycznych (grodzisk, mogił, cmentarzysk, grobów itp.); wreszcie rysunki przedmiotów, ugrupowane według rodzaju zabytków, z których pochodzą, albo też według rodzaju przedmiotów, jeśli są znaleźskami przypadkowymi. Wydawnictwo to wychodzić ma seryjami, z których każda obejmować będzie pewien zaokrąglony obszar archeologiczny ziem polskich. Tekst zawiera na początku seryi rys archeologiczny danego obszaru z treściwym opisem znajdujących się tam zabytków; następnie przegląd dokonanych badań i ogłoszonych prac archeologicznych z wiadomościami o ważniejszych zbiorach; na koniec opisy i objaśnienia zabytków, których rysunki znajdują się na tablicach. Celem ogólniejszego rozpowszechnienia tej publikacji, postanowiono wydawać tekst w dwóch językach, polskim i francuskim. Opracowanie pierwszej seryi, obejmującej Zabytki Prus królewskich, powierzone zostało p. *Godfrydowi Ossowskiemu*. Do r. 1888 wyszły 3 zeszyty tej seryi z 33 tablicami (926)*).

Komisja archeologiczna zaczęła wreszcie wydawać także *Monumenta epigraphica Cracoviensia mediae aevi*. Wydawnictwo to zawiera napisy zdjęte z średniowiecznych nagrobków krakowskich oraz rysunki tychże nagrobków, ze-

*) W ciągu druku niniejszej książki wyszedł zeszyt IV, zawierający 12 tablic. Na V zeszycie zakończy się pierwsza seryja.

brane przez prof. *Łepkowskiego*. W r. 1885 wyszedł zeszyt pierwszy (928) tego wydawnictwa.

Prócz powyższych wydawnictw, do czynności Komisji archeologicznej zaliczyć należy różnorodne badania, dokonane przez jej członków, bądźto z własnej inicjatywy, bądź też z polecenia samej Komisji i z pomocą zasiłków, które wyznaczano corocznie z jej funduszków na wycieczki naukowe. Wyniki tych badań, któremi Komisja zajmowała się na swych posiedzeniach, pomieszczone zostały w różnych wydawnictwach Akademii. Zakres tych badań rozciągał się na rozmaite dzielnice ziem polskich, przedmiot ich zaś stanowiły przeważnie zabytki przedhistoryczne.

W samym Krakowie zbadała osobna Komisja delegowana w tym celu pod kierunkiem ś. p. prof. *Altha*, t. zw. Smoczą jamę na Wawelu (1234), do najbliższych zaś okolic Krakowa odnosiły się prace śp. *Kirkora* (285, 317, 1263), pp. *J. Böhma* (337), *P. Umińskiego* (316, 1262) i *J. N. Sadowskiego* (316). W porzeczach Sanu czynił poszukiwania p. *T. Ziemięcki* (1303). Zabytków Rusi Czerwonej (oraz Podola) dotyczą badania *Kirkora* nad zagadkowemi bōdami w Stryjskiem (1265), oraz poszukiwania p. *T. Ziemięckiego* dokonane w ciągu kilku wycieczek archeologicznych (1313, 1328, 1342, 1357) mianowicie w Podhorecach na tak zwanem Pleśniku i w okolicach Halicza. Najliczniejsze jednak i najrozsleglejsze badania przedsięwzięto na Podolu (galicyjskiem) i na Pokuciu, któremi zajmował się *Kirkor* (1236, 1237, 1264, 1289, 1301, 1326). Między innemi przedmiot ich stanowiły groby kamienne na Podolu, ofiarnicze ołtarze nad Seretem i wał Trajana*). Tu należy także obszerniejsza praca tegoż samego badacza p. n. „Pokucie pod względem archeologicznym“ (311).

Z po za granic Galicyi, gdzie Komisja systematycznych poszukiwań dokonywać nie mogła, dostarczył p. *Radziwiński*

*) Liczne zabytki przedhistoryczne, znalezione w ciągu tych poszukiwań, złożyli śp. *Kirkor* i p. *T. Ziemięcki* w zbiorach Akademii.

wyników swych badań nad zabytkami archeologicznymi Wołynia, mianowicie w powiecie ostrogskim (1255, 1266, 1300). Na Mazowszu badał p. *A. Zalewski* zabytki powiatu gostyńskiego (1292), p. *T. Dowgird* ziemi łowickiej (1355), ks. *Brykczyński* okolic Płocka i Warszawy (1278), Dr. *L. Dudrewicz* okolic Latoszyna nad Świdrem (1279). Z Kaliskiego wreszcie nadesłali wyniki swych poszukiwań p. *Tymieniecki* (1256) i ks. *Brykczyński* (1278)*).

Przedmiotów obcych, nie odnoszących się do archeologii ziem polskich, dotyczyła praca p. *Andrzeja Podbereskiego* o Kimeryjskich pomnikach w Krymie (368) oraz sprawozdanie prof. *Maryjana Sokotowskiego* o wykopaliskach dodońskich i udziale w nich p. *Zygmunta Minejki* (336).

Przyczynki do rozwiązania ogólniejszych zagadnień w zakresie archeologii przedhistorycznej zawierają trzy prace sprawozdawcze p. *J. N. Sadowskiego*, mianowicie: rzecz o obecnym sposobie zapatrywania się na zabytki z epoki spiżowej (288), Sprawozdanie z kongresu archeologicznego w Budapeszcie r. 1876 (326), Sprawozdanie o rozbiórce chemicznym bronzów ze zbiorów Uniwersytetu Jagiellońskiego, dokonany przez hr. *Jerzego Szembeka* (1242).

W zakres archeologii historycznej**) wchodzi prace śp. ks. *I. Polkowskiego*: o grobie i trumnach św. Stanisława na Wawelu (65), o spadku po Piotrze Gamracie, arcybiskupie gnieźnieńskim (413), o pieczęcie kasztelana krakowskiego Sulkona z r. 1243 (331).

Wszystkie badania powyższe rozpatrywano na posiedzeniach Komisji. Oprócz nich przedstawiona była Komisji ró-

*) O badaniach w przedmiocie archeologii przedhistorycznej ob. także poniżej sprawozdanie z czynności Komisji antropologicznej.

**) Badaniami w przedmiocie archeologii historycznej zajmowała się głównie Komisja do historii sztuki, ob. wyżej str. 37.

wniez praca p. *J. N. Sadowskiego*, mająca na celu już nie badanie materyjałów, ale ich wyczerpujące zużytkowanie, dla wyjaśnienia jednego z donioślejszych zagadnień w przedmiocie przedhistorycznej geografii ziem polskich, mianowicie rzecz o drogach handlowych greckich i rzymskich przez porzecza Odry, Wisły, Dniepru i Niemna do wybrzeży morza Bałtyckiego (70).

Metoda, którą zastosowano w niniejszej pracy, opiera się głównie na dwóch zasadach krytycznych. Przedewszystkiem starał się autor odtworzyć przedhistoryczną fizyografiją tych okolic, przez które przechodziły drogi handlowe greckie i rzymskie do wybrzeży morza bałtyckiego, korzystał w tym celu obficie z prac inżynierskich, dokonanych z powodu regulacji rzek i budowy kanałów, i na tej ścisłej podstawie zdołał wskazać jedyne suche przesmyki, któremi mógł się odbywać handel grecki i rzymski z wybrzeżami Bałtyku. Następnie użył autor osobnej metody do właściwej redukcji matematyczno-graficznych oznaczeń Ptolomeusza. Wykazuje mianowicie, że Ptolomeuszowe stopnie długości zaczynają się wprawdzie od Ferro, ale jego 180^0 schodzi się z naszym 126^0 , a zatem na każde 3^0 Ptol. przypada naszych $2^06'$. Na tej podstawie wykreśli siatkę geograficzną okolic, stanowiących przedmiot badania (z stosowną korekturą Ptolomeuszowych stopni szerokości), i oznacza w ten sposób na dzisiejszej mapie właściwe położenie miejsc, wymienionych przez Ptolomeusza. Miejsca w ten sposób oznaczone, schodzą się właściwie z temi samemi linijami, które według poprzednich badań autora przyszło uznać za jedyne suche przesmyki tych okolic w czasach przedhistorycznych. Służyć to może za probierz rzetelności zastosowanej metody, tem bardziej, że wszystkie zabytki, które niezawodnie drogą zamiennego handlu z Grekami lub Rzymianami dostały się w nasze strony, znajdują się na cmentarzyskach naszych przedhistorycznych właśnie wzdłuż tych krętych, często wijących się węzowato linii drożnych.

Z pomocą tych środków kontroli, przystępuje autor do krytyki wszystkich ustępów starożytnych pisarzy, które odnoszą się do handlu bursztynowego. Przedewszystkiem wyka

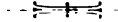
zuje, że Raunonia Timaeusa była właściwym wybrzeżem bursztynowem w okolicach dzisiejszej Piławy i stanowiła rzeczywiście wyspę, odgradzoną od lądu szerokim rozsiedleniem Pregoli. Następnie kreśli szczegółowo wszystkie drogi handlowe greckie i rzymskie przez porzecza Odry, Wisły, Dniepru i Niemna. Dopóki ten handel był wyłącznie zamiennym, różne epoki jego oznaczyć się dają wiekiem zabytków, zwłaszcza bronzowych, które na tych drogach znajdowano; wiek ich bowiem zbadać można ściśle przez porównanie z zabytkami grobów greckich i rzymskich, gdzie różne przedmioty używane w życiu codziennem składano razem ze współczesnymi monetami. Później, kiedy zaczął ustalać się handel monetarny, epoki jego można oznaczyć dokładnie według monet, które wzdłuż dróg handlowych odkryto.

W taki sposób odtwarza autor najpierw najstarszą drogę handlu greckiego. Kupcy olbijscy, zapuszczając się szlakiem alazońskim (późniejszym kuezmeńskim) ku zachodowi w mniemaniu, że wybrzeże bursztynowe leży gdzieś w pobliżu Danii, natrafili nad Sanem, na handel solą odbywający się drogami wodnymi ze Starej Soli, Sanem, Wisłą i Narwią i dowiedzieli się o bursztynie kopalnym w Prasnyskiem. W bursztyn ten zaopatrywała Olbia w najstarszych czasach Grecyją, Azyją mniejszą i Egipt. Skoro później dowiedziano się o właściwym wybrzeżu bursztynowem, odbywał się handel olbijski przez stepy czarnomorskie do Ptolomeuszowego Metropolis nad Dnieprem (dla omińnięcia porohów) a stąd Dnieprem, Prypecią i Jasioldą w górę, dalej zaś Szczarą i Niemnem do wspomnianej już Raunonii.

Najdawniejszy handel italski, zrazu ku wybrzeżu gdańskiemu, później przez brody na Ossie i okolice dzisiejszego Elbląga do Kurońskiego wybrzeża morza Bałtyckiego, znaczą najpierw stare zabytki bronzowe, przeważnie etruskie, aż do r. 200 przed Chr., w którym to czasie pojawiają się pierwsze monety. Później nastaje widoczna przerwa w handlu aż do czasów Nerona. Odtąd zaznaczają kierunki dróg handlu rzymskiego głównie monety. Najbardziej ożywionym na starej

drodze był handel rzymski za Wespazyana, za czasów zaś Trajana przeważał się na drogę prowadzącą od północnych granic Dacyi wzdłuż rzeki Bugu, przez suchy rozstępn międzyjeziorny w okolicach Ełku do wybrzeża Kurońskiego.

Doniosłe wyniki tej pracy zwróciły na się ogólniejszą uwagę świata uczonego, rychło też dokonano jej przekładu na język niemiecki.

WYDZIAŁ MATEMATYCZNO-PRZYRODNICZY.

Chcąc przedstawić to wszystko, co przez ubiegłych lat piętnaście stanowiło przedmiot rozpraw na tym Wydziale jednoczącym tak różnorodne gałęzie wiedzy, należałoby przedrukować i uzupełnić sprawozdania ze 143 posiedzeń naukowych Wydziału, które się odbyły od chwili rozpoczęcia działalności Akademii aż do 31 Grudnia 1887 roku, jako też z posiedzeń Komisji antropologicznej i fizyograficznej należących do tego Wydziału. Urosłaby z tego gruba książka, nieodpowiadająca celowi, gdyż nie dałaby obrazu takich rozmiarów, w którymby szybko a zarazem dokładnie można się rozejrzeć.

Planu pracy wspólnej i drogi wytkniętej do wykonania tego planu, Wydział sam z natury swej istoty nie ma i mieć nie może. Przedmioty poruszane na jego posiedzeniach naukowych nie są nigdy wynikiem wspólnej myśli, lecz pochodzą z indywidualnej inicjatywy naszych matematyków i przyrodników, którzy, pracując w zakresie sobie właściwym, rzadko kiedy swemi rozprawami następują sposobność do zasadniczej dyskusji, a tylko wyrażonemi w nich poglądami ogólniejszemi wywoływać mogą mniejszą lub większą różnicę w zapatrywaniach. Zadanie Wydziału matematyczno - przyrodniczego będzie zawsze jednym i tem samym: rejestrować przedstawione mu zdobycze naukowe i, w razie uznania ich

wartości, podawać je jak najszybciej do wiadomości świata uczonego.

Z tychto powodów jest zupełnie niepodobnem podać ruch naukowy tego Wydziału w obrazie jednolitym, któryby wykazywał kierunek ogólny prac zamieszczonych w jego pismach i związek ich między sobą, gdyż takiego kierunku nie ma. Zastąpić takie sprawozdanie ogólne można jedynie przez podział rozpraw podług głównych gałęzi wiedzy, do których one należą, oraz autorów od których pochodzą, i przez wykazanie w jak najzwięźlejszej formie tego, co każda rozprawa nowego do skarbnicy naukowej przynosi. Nie wszystkie jednak rozprawy nadają się do takiego streszczenia.

Dla tego ostatniego powodu, a również i dla tego, że to sprawozdanie z ruchu naukowego na Wydziale matematyczno-przyrodniczym nie mogło wyjść z pod jednego pióra, jednolitem ono nie jest i może nieobebranego z trudnościami jego układu nieco zadziwić; innem jednak ono być nie mogło.

Całkiem już inaczej jest w Komisyjach tego Wydziału antropologicznej i fizyjo geograficznej, których zadaniem jest poznanie właściwości naszego kraju pod względem jego przyrody i zamieszkującej go ludności. Mając cel wytknięty przed sobą, dążyć one powinny po obranej drodze wiodącej do tego celu i postępować podług oznaczonego planu, jeśli ich prace nie mają być pozbawione wszelkiego znaczenia i stać się tylko zbiorem luźnych urywków. O ile obie te Komisyje przez 15 lat ubiegłych zbliżyły się do tego celu, wykażą ich sprawozdania poniżej zamieszczone.

Matematyka czysta i stosowana.

Liczba rozpraw z tego działu w ubiegłych piętnastu latach w pismach Akademii ogłoszonych wynosi 81. Tytuły tych rozpraw już są podane w niniejszej książce (str. 9—15 i str. 32—45), w spisie Wydawnictw Akademii; powtarzać ich więc tutaj nie będziemy, lecz przy nazwisku autora położymy

tylko liczbę bieżącą, pod którą się tytuł rozprawy w rzeczonym spisie znajduje.

Trzymając się podziału przyjętego*), rozdzielimy te 81 prac na jedynaście działów i podamy które prace do każdego z tych działów należą, i tak:

I. Do historyi matematyki odnosi się prac cztery, z tych trzy do biografii i literatury, jedna do historyi geodezyi. Sąto prace pp. *Frankego* i *Jakubowskiego* (462), *Frankego* (52 i 533) tudzież *Birkenmajera* (581). Pierwsza odnosi się do M. Głoskowskiego, matematyka XVII wieku, dwie następne do J. Brosciusza, ostatnia do obecnego stanu geodezyi.

II. Do algebry odnosi się rozpraw 15, a w szczególności:

a) trzy do teoryi równań: pp. *Kretkowskiego* (34) i *Tetmajera* (117 i 120).

b) cztery do teoryi form: pp. *Kretkowskiego* (129) *Mertensa* (154 i 166) i *Zajączkowskiego* (144).

c) ośm do teoryi rugowania, podstawienia, wyznaczników i funkcyj pierwiastków równania: pp. *Dicksteina* (164, 165 i 167), *Kretkowskiego* (145), *Zajączkowskiego* (125 i 481), *Żmurki* (163) i *Żurakowskiego* (177). Z tych prace pp. *Dicksteina* i *Żurakowskiego* służą do objaśnienia pism *Hoene-Wrońskiego*.

III. Do rachunku prawdopodobieństwa należy prac trzy: pp. *Gosiewskiego* (523 i 526) i *Zbrozka* (151).

IV. Do nauki o szeregach odnosi się prac cztery: pp. *Fabiana* (99), *Karlińskiego* (480) i *Tetmajera* (111 i 112).

V. Do rachunku różniczkowego, całkowego i przemienności należy prac 21, a w szczególności:

a) do rachunku różniczkowego jedna: p. *Kretkowskiego* (135).

*) Zob. Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik, begründet von Carl Ohrtmann. Berlin 1871—1888. 17 tomów in 8o.

b) do rachunku całkowego ogólnego dwie: pp. *Gosiewskiego* (524) i *Tetmajera* (473).

c) do całek oznaczonych trzy: pp. *Abakanowicza* (482), *Puszyny* (146) i *Zbrożka* (102). Z tych pierwsza i trzecia odnoszą się do narzędzi (integratora i planimetru biegunowego) służących do znalezienia wartości całek oznaczonych.

d) do równań różniczkowych odnosi się największa liczba bo aż 13 rozpraw: pp. *Rajewskiego* (149), *Stodolciewicza* (141, 142, 148, 168, 529, 540, 569 i 599), *Zajączkowski* (88, 106 i 174), *Żmurki* (139).

e) do rachunku przemienności, rozpraw dwie p. *Żmurki* (100 i 107).

VI. Do teorii funkcyj należą dwie rozprawy: pp. *Baranieckiego* (571) i *Mertensa* (103).

VII. Do geometrii syntetycznej nowszej i do geometrii wykreślnej odnosi się rozpraw siedm, a w szczególności:

a) do syntetycznej cztery: pp. *Baranieckiego* (570), *Kramera* (471) i *Łazarskiego* (607 i 610).

b) do wykreślnej trzy rozprawy: p. *Łazarskiego* (494, 525, 539).

VIII. Do geometrii analitycznej należy rozpraw pięć: pp. *Kretkowskiego* (171 i 172), *Puszyny* (176) i *Żmurki* (89 i 133).

IX. Do mechaniki odnosi się prac jedenaście, a w szczególności:

a) do kinematyki pięć prac p. *Frankego* (90, 109, 127, 136 i 161).

b) do statyki dwie: pp. *Fabiana* (501) i *Gosiewskiego* (91).

c) do dynamiki jedna p. *Frankego* (158).

d) do mechaniki stosowanej jedna p. *Obrębowicza* (582).

e) do teorii potencjału dwie p. *Birkenmajera* (130 i 170).

X. Do fizyki matematycznej należy prac sześć, a mianowicie:

a) do fizyki molekularnej trzy: pp. *Gosiewskiego* (567), braci *Natansonów* (138) i *Skiby* (449).

b) do akustyki jedna p. *Skiby* (110).

c) do optyki jedna p. *Skiby* (92).

d) do elektryczności jedna p. *Skiby* (414).

XI. Do geodezyi i astronomii odnosi się rozpraw trzy: pp. *Karlińskiego* (446 i 492) oraz *Sabowskiego* (465).

Wyliczone 81 rozpraw pochodzą od 24ch autorów, z pomiędzy których dziewięciu dostarczyło 54 rozpraw. Nazwiska tych autorów i liczba prac każdego z nich są: pp. *Franko* (9), *Gosiński* (5), *Kretkowski* (6), *Łazarski* (5), *Skiba* (4), *Stodółkiewicz* (8), *Tetmajer* (5), *Zajęczkowski* (6) i *Żmurko* (6). Pozostałe 27 rozpraw pochodzą od 15tu różnych autorów.

Jak z powyższego zestawienia widać, w ubiegłych piętnastu latach najwięcej uprawianymi częściami matematyki były: algebra wyższa (rozpraw 15), rachunek różniczkowy i całkowy (rozpraw 21) i mechanika (rozpraw 11); z rachunku zaś różniczkowego największa liczba prac, bo 13, odnosiła się do całkowania równań różniczkowych.

Fizyka doświadczalna.

Do działu fizyki doświadczalnej należy około 40 rozpraw, przedstawionych Akademii przez 17 autorów, nie licząc mniejszych rozmiarów wiadomości, komunikowanych na posiedzeniach Wydziału matematyczno-przyrodniczego i drukowanych w sprawozdaniach z posiedzeń. Przeważna część rozpraw odnosi się do badań nad ciepłem i fizyką molekularną (18); z elektryczności i magnetyzmu ogłoszono rozpraw 14; z optyki 4, na koniec z zakresu dynamiki i sprężystości 4.

P. *Bruno Abakanowicz* opisuje (561) nowy sposób nawijania drutu na zbroi maszyny dynamoelektrycznej, pozwalający wyzyskać niemal w zupełności przestrzeń pomiędzy elektromagnesami i odznaczający się łatwością wykonania.

P. *Franciszek Dobrzyński* (527) podaje wyniki licznych doświadczeń, które wykonał celem sprawdzenia dokładności dającej się osiągnąć przy pomiarze sił elektromotorycznych stałych. Autor używa urządzenia podobnego do znanej kom-

pensacyi Poggendorffa, z tą odmianą, że zamiast wypadków względnych otrzymuje wartości bezwzględne siły elektromotorycznej, korzystając ze znanej wielkości elektrochemicznego równoważnika srebra. W końcu, podany jest wypadek pomiaru siły elektromotorycznej ogniwa kalomelowego, wynalezionego przez Helmholtza.

P. *Eugenijusz Dziewulski* (140) wykonał dokładne pomiary współczynników załamania światła dla mieszanin alkoholu etylowego i wody o rozmaitej zawartości alkoholu, dla linii widmowych C, D i F. Na podstawie wypadku tych pomiarów wykazuje, że zagęszczenie towarzyszące zmieszaniu alkoholu z wodą można obliczyć za pośrednictwem dat optycznych, a mianowicie gęstości optycznych wody, alkoholu i mieszaniny. Rachunek prowadzi do liczb najbardziej zgodnych z rzeczywistością, jeżeli się przyjmie za miarę gęstości optycznej współczynnik załamania dla długich fal pomniejszych o jedność.

Prof. Dr. *Oskar Fabian* przedstawił Akademii trzy rozprawy z zakresu fizyki doświadczalnej. W pierwszej (436) zastanawia się nad zależnością temperatury topliwości lodu od ciśnienia wywieranego na lód. Doświadczenie wykonane przez autora wykazało, że pod dzwonem pompy pneumatycznej, przy ciśnieniu niższem do 5 mm., zamarza woda w obecności ciała pochłaniającego chęciwie parę wodną, w temperaturze + 0.0465°. Zgodnie z tem wykazuje dalej, że pręty lodowe, poddane ciągnieniu w kierunku długości, trudniej się topią, aniżeli pręty nierozciągane. Wytrzymałość prętów lodowych na rozerwanie, wyznacza autor na $2,425 \frac{\text{kg}}{\text{cm}^2}$.

W następnej pracy (451) zajmuje się dalszem badaniem własności lodu, a mianowicie mierzy sprężystość przy wydłużaniu słupków lodu. Aż do obciążenia $0.5 \frac{\text{kg}}{\text{cm}^2}$, wydłużenia lodu są proporcjonalne względem obciążeń; słupki o długości 50 cm. i przekroju 19.635 cm^2 wydłużały się w stosunku 0.0135 mm. (średnio) na 10 kg. obciążenia. Przy obciążeniach przekraczających wspomnianą wyżej granicę, ulegał lód odkształceniom trwałym.

W trzeciej rozprawie (499) rozbiera autor krytycznie teorię t. zw. promienistego stanu materii, podaną przez Crookesa, tudzież teorię Puluja zjawisk odkrytych przez Crookesa, i tworzy własną teorię, opartą na ruchu cząstek gazu.

P. *Karol Gorecki* daje w dwu pracach (530, 534) wytłumaczenie zjawisk elektryczności i magnetyzmu na podstawie ruchów eteru.

P. *Henryk Merczyng* (511), nawiązując do odkrycia własności ogniskowych siatek dytrakcyjnych, niejednostajnie liniowanych, dokonanego przez Mascarta, a któreto odkrycie zbadali następnie bliżej pp. Soret i Cornu, poszukuje drogą doświadczalną, o ile zmienia się odległość ogniskowa siatki, gdy promienie padają na nią ukośnie. Wypadki pomiarów są przedstawione wykresnie, tudzież za pomocą wzorów empirycznych.

Inżynier *Kazimierz Obrębowicz* przedstawił obszerną pracę teoretyczną (592) o wytrzymałości prętów na wyboczenie, w której rozwija ściśłą teorię odkształceń tego rodzaju dla prętów o przekrojach stałych jako też zmiennych; wyprowadza zarazem wzory przydatne do zastosowania w praktyce i podaje w tymże celu kilka tablic.

Dr. *Kazimierz Olearski* zajmuje się w dwu pracach (133 i 535) zjawiskiem drgań elektrycznych i jego zastosowaniami. W obwodzie rozbrajającym baterję lejdejską znajdują się dwie przerwy, zawierające mikrometry do mierzenia iskielektrycznych; kule drugiego mikrometru są nadto połączone drutem miedzianym. Badając przebieg drgań elektrycznych powstających przy rozbrojeniu baterji, przychodzi autor do wniosku sprawdzonego doświadczeniem, że największa długość iskry w mikrometrze drugim zależy od odległości kul pierwszego mikrometru, tudzież od współczynników indukcyi obu obwodów, nie zależy jednak w obrębie pewnych granic od oporu obwodów i pojemności baterji. Rozprawa zawiera nadto cenne uwagi odnoszące się do obliczenia i pomiaru współczynników indukcyi i pojemności. W drugiej pracy używa autor podobnego urządzenia do porównania oporu elektrolitów dla prądów szybko się zmieniających. Wątpliwości wyrażone przez Oberbecka i innych, jakoby prawo Ohma nie było ważnem dla elektrolitów

przewodzących prądy szybko zmienne, skłoniły autora do wykonania tych doświadczeń. Pierwsze próby wykonane zapomocą termometru Riessa okazały, że dla cieczy dobrze przewodzących opór nie zmienia się nawet dla prądów przemiennych o częstości około milijona na sekundę. Następnie wykazuje autor, że sprzeczne z tem twierdzenie Oberbecka jest wypadkiem mylnej interpretacji doświadczeń, i podaje teorię poprawioną.

W dalszej rozprawie (542) zastanawia się autor nad metodami mierzenia gęstości ciekłego tlenu, opierając się przytem na teorii van der Waalsa i na doświadczeniach Wróblewskiego.

W czwartej rozprawie (596) opisuje autor pomiary wykonane w celu wyznaczenia t. zw. wytrzymałości dielektrycznej czyli oporu stawianego przebijaniu się iskier przez różne gazy i mieszaniny gazowe. Azot, powietrze i tlen, przy niskich ciśnieniach, nie wiele się różnią w tej mierze; znaczne natomiast różnice wyszły na jaw dla azotu i wodoru.

Prof. Dr. *Karol Olszewski* ogłosił w pismach Akademii szereg prac, których większa część odnosi się do badań nad własnościami gazów przy niskich temperaturach.

Pierwsze dwie rozprawy (428, 438) są poświęcone opisom baterji galwanicznych zbudowanych i wypróbowanych przez autora. Ogniwa tych baterji składają się z cynku, węgla, kwasu siarkowego i kwasu chromowego; zalecają się one praktycznem urządzeniem do napełniania naczyń płynami, usuwającem znane niedogodności innych baterji podobnej budowy.

Badania autora nad własnościami gazów rozpoczynają się od skroplenia tlenu i azotu i tlenku węgla dokonanego wspólnie z Drem Wróblewskim, zakomunikowanego Akademii w Kwietniu r. 1883 (547). W Październiku oznaczył autor gęstość skroplonego tlenu i współczynnik rozszerzalności, tudzież zmierzył temperatury zamarzania chloru, chlorowodoru, fluorku krzemu, arsenku wodu, eteru etylowego i alkoholu amylowego. W tymże roku i w początkach następnego otrzymała Akademia szereg wiadomości o postępie prób skroplenia wodoru, kończący się listem z d. 16 lutego 1884, zawierającym wiadomość o częściowem skropleniu tego gazu (547, 562).

W Czerwcu, zapomocą ulepszanego przyrządu, zbadawszy dokładnie oziębiające działanie etylenu (563), wyznacza autor warunki skroplenia azotu i śledzi ciśnienie pary tego gazu od temperatury krytycznej (-146°) do -213° . W następnym miesiącu podane zostały analogiczne dane dla powietrza atmosferycznego (562). W Październiku podał autor dane dla tlenku węgla (577) i znalazł, że gaz ten, skroplony, zamarza przy -211° . Z początkiem roku 1885, warunki zamrożenia tego ciała zostały dokładniej określone (578), badania zostały rozszerzone na azot (temperatura zamarzania -214°). Zarazem udowadnia autor, że tlen nie zamarza nawet przy -211° , i podaje ciśnienie pary tlenowej od temperatury krytycznej aż do wspomnianej dopiero temperatury. Gaz bagieny i tlenek azotu stanowią przedmiot dalszej rozprawy (579); oba zostały skroplone i zestalone, zarazem zmierzone zostały ciśnienia pary tych ciał.

W jednej z późniejszych rozpraw (600) zbadał autor zachowanie się fosforku wodoru i fluorowodoru; drugie z tych ciał zostało zamrożone w stanie bezwodnym i topiło się przy -92.3° . Etylen ciekły, niezamarzający przy ciśnieniu 1–2 mm. rt., został zamrożony (617) przy użyciu wrzącego tlenu i topił się przy -169° . W tejże pracy wyznaczył autor temperaturę wrzenia czystego ozonu (około -106°). Rozprawa (605) zawiera opis podobnych badań nad antymonkiem wodu.

W pracy nad wyznaczeniem gęstości skroplonego gazu bagienego (585), podał autor szczegółowy opis i rysunek przyrządu służącego do skraplania gazów i wyłożył postępowanie przy użyciu tego przyrządu. Gęstość skroplonego gazu bagienego przy temperaturze -164° , okazało się równą 0.415. W dodatku (586) do tej rozprawy są opisane własności różnych gazów i mieszanin gazowych, skroplonych, używanych jako środki oziębiające. Metoda opisana w poprzedniej pracy, została następnie zastosowaną (587) do wyznaczenia gęstości skroplonego tlenu i azotu przy ciśnieniu atmosferycznym i przy odpowiednich temperaturach wrzenia (-181.4° i -194.4°); autor znajduje liczby: 1.1 dla tlenu, 0.9 dla azotu (zaokrąglone). W celu dokładniejszego określenia temperatur mierzonych,

podjął autor porównanie różnych termometrów gazowych (594) i stwierdza dokładność liczb uzyskanych zapomocą termometru wodorowego.

Do najciekawszych i najważniejszych wypadków, uzyskanych zapomocą przyrządu do skraplania gazów, zaliczyć należy odkrycie absorbeyi w tlenie ciekłym (618), która się pojawia nawet w bardzo cienkich warstwach płynu i ogranicza się do tych miejsc widma, które także przez gazowy tlen bywają pochłaniane.

Prof. Dr. *Gustaw Piotrowski* ogłosił obszerną pracę (95), zawierającą liczne wyznaczenia współczynników załamania, na których opiera pewne wnioski odnoszące się do budowy chemicznej ciał. W drugiej rozprawie (121) rozszerza autor te wnioski i wykazuje istnienie związków pomiędzy ciężarem właściwym, objętością drobinową i współczynnikami załamania światła.

Dr. *Edward Skiba* ogłosił obszerną pracę (96), wykonaną wspólnie z Drem K. Olszewskim, o wpływie temperatury na przewodnictwo elektryczne wody destylowanej. Pomiary obejmowały zakres od 0° do 174°; wypadki przedstawiono wykresalnie, tudzież za pomocą wzorów empirycznych. Woda była starannie destylowaną w chłodnicy platynowej; miarę czystości jej daje uwaga, że opór właściwy tejże przewyższał 664 200 000 razy opór rtęci.

Prof. Dr. *T. Stanecki* opisuje doświadczenia (474) wykonane przyrządem własnego pomysłu, celem zbadania ruchów jakie wykonywa magnez, ruchomy w płaszczyźnie poziomej (pływający), pod wpływem sił magnetycznych i elektromagnetycznych. Autor wykonał także doświadczenie z wirującym krążkiem Araga, używając magnesu pływającego.

Prof. Dr. *F. Strzelecki* rozbiera warunki czystości powietrza (95) w pokoju, w którym przebywa większa ilość ludzi, i wyprowadza teoretycznie wnioski odnoszące się do wentylacji.

Dr. *F. Tomaszewski* wymierzył stałą dielektryczną kilku związków chemicznych celem zbadania zależności tej stałej od wielkości drobinowej. Pomiary, wykonane metodą elektrometryczną Silowa, okazały, że stałe dielektryczne izomerów nie są jednakowe; stałe homologów rosną razem z ciężarem dro-

binowym; wyrazy utworzone ze stałej dielektrycznej, analogiczne do refrakcyi drobinowej, są dla izomerów prawie równe; w szeregu homologów wyrazy wspomniane przyrastają o prawie równe wielkości. Celem sprawdzenia związku wskazanego przez Maxwella, pomiędzy stałą dielektryczną i współczynnikiem załamania, wymierzył autor nadto współczynniki załamania ciał poddawanych badaniu elektrycznemu.

P. J. *Trojanowski* (512) podaje pogląd na wewnętrzną budowę ciał stałych i płynnych, wysnuty ze zjawisk ciepła i sił przyciągania. Przyjmuje przytem, że cząstki i atomy przyciągają się podług prawa Newtona, tudzież że cząsteczki skupiają się w agregaty, których wielkość zależy od warunków w jakich ciała się znajdują.

Prof. A. *Witkowski* podaje wypadki doświadczeń nad przebiegiem prądów polaryzujących (487) albo depolaryzujących elektrody platynowe we wodzie zakwaszonej, gdy siły elektromotoryczne nie są dostateczne do trwałego rozkładania wody. Z teoryi podanej przez autora wynika, zgodnie z doświadczeniem, że natężenie tych prądów w obszernych granicach jest niezależne od oporu i idzie równolegle z dyfuzyją gazów w elektrodach i w płynie; w końcu zwraca uwagę na zjawiska podobnego rodzaju nazwane polaryzacją termoelektryczną.

W drugiej rozprawie (507) rozbiera autor teoretycznie i doświadczalnie wpływ odkształcenia metali na ich przewodnictwo elektryczne. Z rozbioru wypada wniosek, że wpływ rzeczonej może być określony dwiema stałymi, które też autor wymierzył dla mosiądzu.

W dalszej pracy (175) podaną jest teoria zmarszczek kapilarnych stałych, tworzących się na powierzchni cieczy płynących. Zmarszczek takich, na powierzchni okrągłej żyły wodnej użył autor w celu zmierzenia napięcia włoskowatego wody, metodą, która zapewnia niezależność pomiaru od zjawisk adhezji.

Pierwsze prace Prof. *Zygmunta Wróblewskiego*, ogłoszone w pismach Akademii, odnoszą się do zjawisk dyfuzyi. Odkrywszy prawo rozchodzenia się gazów we wnętrzu ciał pochłaniających, przystępuje autor, w rozprawie (476) do określenia

wpływu, jaki wywiera lepkość cieczy pochłaniającej na współczynnik dyfuzji gazów. Doświadczenia wykonane metodą wynalezioną przez autora, i pierwiej już przezeń użytą do pomiarów współczynnika dyfuzji, wykazały, że współczynnik rzeczony zmniejsza się, gdy lepkość cieczy pochłaniającej wzrasta; jednakowoż ubytek odbywa się w znacznie mniejszym stosunku aniżeli wzrost tej ostatniej wielkości. Pomiary lepkości cieczy (wodnych roztworów gliceryny) były wykonane metodą Poiseuilla.

Drugą rozprawę (495) rozpoczyna autor od ustanowienia programu badań mających posłużyć do utworzenia teorii kinetycznej ciał ciekłych. W szczególności zwraca uwagę na potrzebę wszechstronnego badania zjawisk dyfuzji, a mianowicie dyfuzji cieczy samej w sobie. Jako pierwszy krok na tej drodze, uważa on badania dyfuzji wody nader lekko zabarwionej we wodzie czystej. Dalsze części rozprawy są poświęcone opisowi metody fotometrycznej, którą autor w tym celu wynalazł i zastosował do pomiaru dyfuzji wody zabarwionej lekko niegroźną, we wodzie czystej. Wypadek pracy streszcza się w twierdzeniu, że dyfuzja rzeczona odbywa się podług praw dyfuzji ciepła; współczynnik dyfuzji jest jednak bardzo mały i nie może być porównany z tymże współczynnikiem dla roztworów solnych.

Gdy w rozprawie właśnie streszczonej chodziło autorowi o wyrugowanie sił molekularnych ze zjawiska dyfuzji i o uczynienie tego zjawiska zawisłym tylko od ruchów cząsteczek, to natomiast w trzeciej rozprawie o dyfuzji (510) stara się on uwydatnić wpływ tych sił. Metoda użyta w poprzedniej pracy posłużyła do pomiaru współczynników dyfuzji roztworów wodnych soli kuchennej, rozmaitej koncentracji, we wodzie czystej. Autor rozstrzyga kwestyję sporną co do zależności rzeczonego współczynnika od koncentracji, przychylając się do wypadku znalezionego przez Schumeistra; wykazuje mianowicie, że współczynnik dyfuzji maleje podług prawa linii prostej, gdy koncentracja soli się zmniejsza. Rozprawa kończy się uwagami doniosłego znaczenia, co do współdziałania ruchów molekularnych i sił międzycząstkowych w przebiegu dy-

fuzyi. Pierwsze mają wpływ przeważny w dyfuzyi roztworów solnych o bardzo małej koncentracji.

Pamiętne prace autora nad własnościami gazów zaczynają się wiadomością o odkryciu wodnika kwasu węglowego (547), podaną i objaśnioną doświadczeniami na posiedzeniu Wydziału matematyczno-przyrodniczego dnia 20 Stycznia 1883 roku. Następuje wiadomość (547) zaznaczona powyżej o skropleniu tlenu, azotu, tlenku węgla, a zamrożeniu dwusiarczku węgla i alkoholu, dokonanych wspólnie z Drem K. Olszewskim (Kwiecień 1883). W Październiku tegoż roku wyznaczył autor temperaturę krytyczną tlenu, ciśnienie krytyczne i gęstość tlenu, tudzież ciśnienie krytyczne i gęstość tlenu skroplonego (547). Przebieg dalszych badań nad użyciem wrzącego tlenu celem skroplenia wodoru i wyznaczenia krzywej skroplenia azotu, tudzież wiadomość o skropleniu wodoru, opisane są w listach autora, zamieszczonych w pismach Akademii, a odczytanych na posiedzeniu d. 21 Stycznia 1884. Autor zaznacza tu potrzebę zastąpienia termometru gazowego, stosem termoelektrycznym, którego używa w celu mierzenia niskich a zmiennych temperatur.

Chemija.

Z zakresu chemii nieorganicznej, organicznej, analitycznej i teoretycznej, 14 autorów umieściło w pismach Akademii ogółem 37 prac, których treść jest następująca.

Dr. *Ernest Bandrowski* w dwóch rozprawach (467, 504) opisuje kwas acetyleno-dwukarbonowy i metodę jego otrzymania z obu kwasów dwu bromo-bursztynowych działaniem wodnika potasowego w roztworze wysokowym. Autor zbadał niektóre sole tego kwasu, nadto kwasy chloro-, bromo-, jodofumarowy wraz z solami, które się tworzą działaniem kwasu chloro-bromo-, jodowodowego, w końcu kwas dwubromofumarowy, otrzymany działaniem bromu na kwas acetylenodwukarbonowy.

W rozprawie następnej (478) podał ten sam autor wyniki badań nad rozkładem jakiego doznaje sól kwaśna pota-

sowa kwasu acetyleno-dwukarbonowego przy ogrzewaniu z wodą. Tworzy się obok bezwodnika węglowego, propargilan potasowy. Równocześnie wspomina autor, iż sól ostatnia przy ogrzewaniu ulega dalszemu rozkładowi. Rzecz tę rozwija autor w rozprawie następującej (505), zarazem wykazuje, iż z propargilanu potasowego daje się z łatwością wydzielić wolny kwas propargilowy: $C_3H_2O_2$, którego własności dokładnie opisuje. Wykazuje dalej, że kwas ten łączy się z kwasami: HCl, HBr i HI na odpowiednie kwasy chlorowcoakrylowe, wreszcie z bromem na kwas dwubromoakrylowy.

Ten sam autor udowadnia (548), iż kwasy dwuzasadowe organiczne, mianowicie kwas ftałowy i szczawiowy, działają na hydrazobenzol w ten sposób, iż się tworzą pochodne benzydyny, a więc dwuftalylobenzydyna, i to w dwóch odmianach (para i orto), obok ftałanilu, azobenzolu i wody. Ztąd wysnuwa autor wniosek, iż kwasy organiczne działają na hydrazobenzol w ten sam sposób jak nieorganiczne, to znaczy przekształcają go na dwubenzydyny. W rozprawach dalszych (590 i 606) wyszedł ten sam autor z założenia, iż aminy drugorzędne powinny przy utlenieniu zamieniać się na hydrazyny czterokroć podstawione, tak jak pierwszorzędne przechodzą w tych samych warunkach na azobenzol. Doświadczenie wykazało co innego, a mianowicie, że tworzy się wtedy związek $C_{18}H_{14}N_2$ który działaniem wodoru *in statu nascenti* przechodzi na dwufeniloparafenyłodwuamin, a więc posiadający wzór:

$C_6H_4 \begin{matrix} \diagup N. C_6H_5 \\ \diagdown N. C_6H_5 \end{matrix}$. Połączenie to nazywa autor dwufenylo-paraazofenylenem i opisuje jego własności, później zaś (627) wykazuje, iż połączenie to da się otrzymać daleko łatwiej i ilościowo przez utlenienie dwufenyloparafenylenodwuaminu. Ztąd nasunęła się myśl, iż istnieje cały szereg homologicznych azofenyliów, co istotnie doświadczalnie zostało stwierdzone. Sposób powstawania azofenyliów, przypominający w zupełności tworzenie się chinonu z hydrochinonu, pozwalał przypuszczać, iż podstawione paramidofenole w podobny sposób dadzą się zamienić na podstawione chinonimidy, co istotnie zostało doświadczalnie stwierdzone.

W rozprawie ostatniej (628) opisuje ten sam autor dwie dwunitroparabenzydyny, z których jedna dawniej była znana, lecz niedokładnie zbadaną i opisaną.

Prof. Dr. *Emil Czyrniański* umieścił w pismach Akademii cztery rozprawy (432, 477, 483 i 544) odnoszące się do jednego i tego samego przedmiotu, a mianowicie do jego teorii mechaniczno-chemicznej opartej na ruchu wirowym niedziałek, już dawniej przez autora utworzonej. W rozprawach przytoczonych zajmuje się autor definicyją siły i materii jakoteż niedziałek, i przyznaje tym ostatnim własność przyciągania się nawzajem i własność ruchu wirowego jako dwa objawy dopełnicze. Na podstawie tych dwóch własności niedziałek stara się autor wytlómaczyć powstanie eteru wszechświata jakoteż pierwiastków chemicznych, które uważa za ciała złożone. Eter wszechświata, według autora, ma odmienne własności od tych, które mu fizyka przypisuje. Autor usiłuje dalej wytlómaczyć, jak przez połączenia się niedziałek, które przy tem ruch wirowy (chemiczny) częściowo lub całkowicie tracą, powstają rodnie lub drobiny, i dlaczego rodnie, jeśli zmieniają swą atomowość (wartościowość), pozostają zawsze atomowości parzystej lub też zawsze atomowości nieparzystej. Autor utrzymuje także, że ruch wirowy (chemiczny) niedziałek w chwili łączenia się ich w drobiny może zamienić się w ruch nadany (fizyczny), który wywołuje różne zjawiska fizyczne jak światło, ciepło, elektryczność, magnetyzm, jakoteż ruch ciał niebieskich.

Dr. *N. Fraenkel* wykazał (614), że przy otrzymywaniu tiodwufenilaminu zapomocą metody Bernthseny otrzymuje się jako produkt uboczny siarkowodnik fenilowy. W dalszym ciągu swej pracy opisał autor otrzymane przez niego połączenia pochodne, powstałe przez zastąpienie wodoru imidowego w dwufenilaminie, jakoteż barwik fenolowy „tionol“, powstający działaniem kwasu siarkowego na tiodwufenilamin.

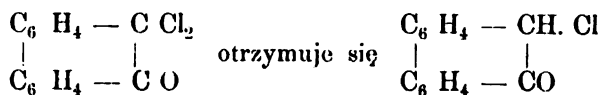
K. Gąsiorowski i *A. F. Wayss* wykazali (609), że, przy ogrzewaniu chlorków dwuazopochodnych benzolu z nadmiarem kwasu solnego, powstają obok fenolów połączenia chloropochodne benzolu, albo z bromków połączenia bromopochodne.

Stanisław Kostanecki wykazał (629), że przez zamianę obydwu grup nitrowych metadwunitroparaksylołu kolejno na grupy amidowe, a następnie na grupy hydroksylowe, otrzymuje się paraksylorcynę, któreto połączenie jest identycznym z β -orcyną o symetrycznej budowie.

Dr. *Bronisław Lachowicz* w pierwszej swej rozprawie (488) podaje, że z oleju skalnego galicyjskiego wydzielił następujące węglowodory: nonan, wrzący w temp. + 147.5 – 148.5°, dekan wrzący w temp. + 152.2° – 153° i dekan wrzący w temp. 162° – 163°. Jakkolwiek analizy i gęstość par wskazywały na obecność węglowodorów szeregu gazu bagiennego, porównał je autor z węglowodorami syntetycznie otrzymanymi i przekonał się, że tak własności fizyczne jak też i zachowanie się pod wpływem czynników chemicznych były zupełnie jednakowe. Z pochodnych tych węglowodorów otrzymano bromek izoamylu, decylen (p. wrz. 161.6°), bromek drugorzędny oktylu (p. wr. 187.9°) i oktylen (p. wr. 122.4°).

W rozprawie następnej (515) opisał ten sam autor swoje doświadczenia podjęte w celu zbadania jakości szeregów węglowodorów, które jako konieczny składnik oleju w nim się znajdują, do którychto doświadczeń użył części oleju destylujących się przy niskich temperaturach; przy tych bowiem nie zachodziła obawa przypadkowego tworzenia się węglowodorów. Dotyczące poszukiwania wykazały, że galicyjski olej skalny zawiera jako przeważny składnik szereg węglowodorów nasyconych, obok zaś tych — szereg węglowodorów aromatycznych. Szeregu węglowodorów etylenowych niema w surowym oleju skalnym, jakkolwiek pojedyncze indywiduala znajdować się mogą. Wykrycie węglowodorów Wredena w oleju galicyjskim jest wprost niemożliwym. Jeżeli się znajdują, to w bardzo małej ilości.

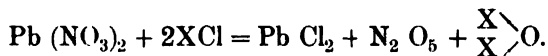
W jednej z swoich prac (*Journ. f. pr. Ch.* 28, 168) podał autor, że dwuchlorofenantron, stosownie zredukowany, wymienia jeden tylko atom chloru na atom wodoru, a mianowicie z połączenia:

Częściowa ta redukcja spowodowała autora do prób w tym kierunku z innymi chlorkami ketonowymi (551). Okazało się, że dwuchlorobenzyl daje w odpowiednich warunkach jednochlorobenzyl. Czworochlorobenzyl, redukowany odpowiednio, traci również tylko po jednym atomie chloru z każdego węgla i otrzymuje się dwuchlorek tolanu.

W rozprawie dalszej (574) podaje ten sam autor, że analizując przez pewien czas mocz chorej na chylurję, oprócz białka, tłuszczu, cholesteryny i fibrynogenu, nie znalazł w tymże moczu ani peptonów ani czerwonych ciałek krwi. Krew chorej nie zawierała *Filaria sanguinis*. Rezultaty te wykazały, że mocz w przypadkach chyluryi nie koniecznie musi zawierać czerwone ciała krwi, które w takich przypadkach znaleźli Eggel i Brieger.

Tenże autor podaje (552) nową metodę otrzymywania bezwodników kwasowych, polegającą na działaniu chlorków kwasowych na azotan srebra lub ołowiu. Metoda ta da się z równym skutkiem zastosować do kwasów jedno- jak też i dwuzasadowych. Reakcja zachodząca da się wyrazić wzorem:

W powyższy sposób otrzymane zostały bezwodniki kwasów: octowego, benzoosowego i ftalowego.

W dalszym ciągu tej pracy (575) opisuje autor, jak w sposób podany otrzymał bezwodnik propionowy i bursztynowy i jak przekonał się następnie, że wszystkie azotany metali ciężkich rozkładają się jednakowo pod wpływem chlorków rodni kwasowych. Działanie chlorków kwasowych na węglany metali ciężkich odbywa się w dwóch fazach. Najpierw tworzy się bezwodnik kwasowy, ten zaś, działając na utworzony równocześnie tlenek metalu, tworzy sól danego kwasu. W podobny sposób odbywa się działanie chlorków kwasowych na tlenki metali ciężkich o wzorze XO.

Zajmując się kwestyją tak zwanych „odnośnych stanów“ płynów, przedsięwziął tenże autor (624) uzyskać obszerniejszy materiał obserwacyjny ze względu na objętość drobinową, z uwzględnieniem przejścia danego płynu w stan stały i gazowy. Odpowiednie daty oznaczył autor dla benzolu przy użyciu przez siebie podanego dilatometru. Zebrane „stałe“ zostały zestawione w tabeli w granicach temperatury 0° — 80.39° .

W rozprawie ostatniej (623), ten sam autor podjął temat poruszony pierwotnie przez Tyndalla, a to w celu, aby oznaczyć zdolność absorbowania promieni ciepła przez płyny o oznaczonym składzie chemicznym. Ponieważ przy dotychczasowych próbach w tym kierunku nie uwzględniono działań refleksyi, podaje autor na wstępie sposób jej wyeliminowania, a następnie przechodzi do oznaczenia zdolności absorbcyjnej związków nieorganicznych i organicznych, zabarwionych i bezbarwnych. W końcu zwraca autor uwagę na stosunek absorbcyi do refleksyi i dochodzi do wypadku, że niektóre ciała, jak n. p. alkohole, pomimo że posiadają większą zdolność absorbcyjną aniżeli woda, przepuszczają również więcej ciepła.

Stefan Niementowski dochodzi (608), tak na podstawie własnych spostrzeżeń jakoteż na podstawie pracy Salkowskiego, do wniosku, że przy kondensacyi acetylowanych i t. p. o-diaminów w anhydrowiązki występuje z nich woda w ten sposób, że atom tlenu grupy karbonilowej łączy się z dwoma atomami dwu rozmaitych grup amidowych.

Prof. Dr. *Karol Olszewski* oprócz rozpraw odnoszących się do badania skroplonych gazów, których treść podano pomiędzy pracami fizycznymi, umieścił w pismach Akademii dwie prace z zakresu chemii analitycznej.

W pierwszej (442) wykazał autor, że metoda Bloxama, która nadaje się dobrze do wykrycia kwasu arsenawego, do wykrycia kwasu arsenowego nie jest odpowiednia. Przez skonstruowanie nowego przyrządu, jakoteż przez zastąpienie blaszki platynowej cienkiem drucikiem platynowym, zdołał autor wykryć najmniejsze ślady kwasu arsenowego, jeśli ten nie zawierał kwasu solnego. W razie zaś obecności kwasu solnego, należy dodać do cieczy badanej kroplę chlorku złotowego,

aby otrzymać piękne zwierciadło metalicznego arsenu nawet przy minimalnej ilości kwasu arsenowego.

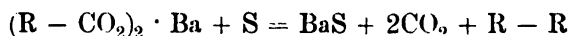
W rozprawie drugiej (508) opisuje ten sam autor zachowanie się roztworu mydła do soli barowych, wapniowych i magnezowych, jakoteż do kwasu węglowego i podaje warunki pod którymi metoda Boutrona i Boudeta daje zadawalające wypadki. Autor podaje także nową, łatwą metodę oznaczenia w wodzie ilości wapnia i magnezyi zapomocą jednorazowego miareczkowania mydłem, przez obserwowanie pierwszej przemijającej piany.

P. Adam Onufrowicz wykazał (549), że działanie miedzi na jedno- dwu i trójchloro-benzyl odbywa się inaczej aniżeli to wynika z prac Zinkego i Hannharta. Wykazuje nadto, na czem polegał błąd tych autorów. Praca ta okazuje, że miedź metaliczna, w temperaturze 100° lub nieco wyższej, zabiera przedewszystkiem z tych ciał jeden atom chloru, a pozostałe reszty łączą się z sobą dając dwubenzyl lub jego pochodne: dwuchlorek stilbenu i czterochlorek tolanu.

Prof. Dr. Bronisław Radziszewski wykazał (122), że istnieje kilka szeregów ciał organicznych ściśle oznaczonych, które mają własność świecenia w ciemności, skoro, stykając się z tlenem (powietrza), znajdują się w reakcyi alkalicznej. Temi szeregami są: 1) Aldehydy, pochodne aldehydów, w ogóle połączenia, które w reakcyi alkalicznej wytwarzają aldehydy *in statu nascenti*. 2) Węglowodory, a to zarówno terpenowe jak niemniej aromatyczne, lecz tylko wówczas gdy wskutek działania tlenu i bezpośrednich promieni słonecznych nabrały własności utleniających. 3) Tłuszcze, kwasy tłuszczowe i mydła. 4) Alkohole. Zapomocą szczegółowych badań okazał autor, że we wszystkich tych razach świecenie jest wywołane łączeniem się chemicznem pojedynczych atomów tlenu z atomami węgla lub wodoru. Przechodząc do fosforescencyi ciał uorganizowanych wykazał autor, że używając zamiast sody, potażu, baryty, wapnia lub magnezyi palonej, zasad organicznych ogólnego wzoru R_4NOH , lub też choliny i neuryny zarówno otrzymanych syntetycznie jako też otrzymanych z żółtka lub mózgu, można z łatwością wywołać fosforescencyję wzmiankowanych

powyżej ciał organicznych. W tych warunkach i protagon (lecytyna, cerebryna), zwłaszcza rozpuszczony w toluolu, przy lekkiem ogrzaniu świeci. Gdy zaś z badań fizjologicznych okazuje się, że najczęściej świecą tłuszcze, jaja, mózg i t. d. że w grzybach świecących znaleziono amanitynę, która jest identyczną z choliną, że ta ostatnia, jak niemniej i neuryna, powstaje bardzo często w żywych i umarłych organizmach: przeto w ten sposób przyczyna świecenia ciał uorganizowanych została poznana i wyjaśniona.

W rozprawie drugiej (429) okazał ten sam autor, wbrew twierdzeniu Pfankucha, że siarka działając na sole barowe kwasów organicznych nie tworzy siarkanu lecz siarczek barowy, przyczem wydziela się bezwodnik węglowy i węglowódór niezawierający grupy $C = C$. I tak będzwinian barowy w tych warunkach daje siarczek barowy, bezwodnik węglowy i dwufenil. Fenilooctan barowy daje znów siarczek barowy, bezwodnik węglowy i stylben. Działanie więc siarki na sole barowe kwasów aromatycznych, można wyrazić następującym ogólnym wzorem:

gdzie R oznacza jakąkolwiek grupę węglowodoru.

W pracy wspólnej, Prof. *Radziszewski* i p. *Wispek* (536) podają dotychczasowe szczupłe wiadomości o połączeniach pochodnych ksylolów i opisują otrzymane przez nich połączenia para, meta i ortoksylolu, powstałe przez przystożenie łańcuchów metylowych. Praca ta wypełnia dotychczasowe braki w grupie pochodnych ksylolów w łańcuchu metylowym.

Dr. *Julijan Schramm* umieścił w pismach Akademii cztery prace. W rozprawie pierwszej (497) zastanawia się autor nad sporną kwestyją, jakie miejsce zajmować powinien tal w systematyce chemicznej, i przychodzi do konkluzji, iż tenże należy do gromady potasowców. Na poparcie tego twierdzenia podaje autor tę okoliczność, iż sylwin i karnalit kałuski według jego rozbioru zawierają tal, a ten ostatni zawiera także rubid. Autor przychodzi do wniosku, że całą grupę potasow-

ców należałoby podzielić na dwie mniejsze rodziny, a mianowicie na: a) lit, sól, cez, i b) potas, rubid i tal.

W rozprawie drugiej (513) wykazuje autor, że metoda Br. Radziszewskiego służąca do otrzymania styrolu i jego homologów jest ogólną i daje się zastosować nie tylko do węglowodorów aromatycznych mających łańcuch boczny złożony z 2, 3, 4 węgli, ale także i takich, których łańcuch boczny zawiera 5 i 6 węgli.

W rozprawie dalszej (572) udowodnił p. Schramm, iż wbrew panującym wyobrażeniom o prawach substytucji w dziale węglowodorów aromatycznych, brom, działając na parabromotoluol już w temperaturze 0°C (a nie tylko w temperaturze wrzenia toluolu), przechodzi do łańcucha bocznego, dając niemal ilościowo bromek parabromobenzylu zamiast przewidywanego w tych warunkach dwubromotoluolu. Na podstawie tego faktu rozwija autor poglądy na odpychające własności atomów bromu, w razie jeśli już jeden z nich znajduje się w drobinie.

W rozprawie ostatniej (615) udowodnił ten sam autor, iż światło wpływa na działanie jakie chlor i brom wywierają na węglowodory aromatyczne, i to nie tylko na szybkość reakcji, ale także na miejsce drobin w którym zostaje wodór podstawiony. Zbadał w tym kierunku benzol, toluol, etylobenzol, normalny propilbenzol i butylobenzol, trzy izomeryczne ksylole, mesytylen i pseudokumol. Osiągnięte wyniki są następujące:

1) Benzol nie jest czułym na światło przy działaniu bromu. 2) Przy innych wymienionych węglowodorach, absolutna ciemność i światło słoneczne wywierają wpływ podobny jak (według Beilsteima) niska temperatura i temp. wrzenia odpowiedniego węglowodoru. 3) Istnieją natomiast i różnice pomiędzy wpływem ciepła i światła. I tak tworzy się działaniem 2 drobin bromu na etylobenzol w temp. wrzenia dwubromek styrolu, natomiast pod wpływem promieni słonecznych fenilobromoacetol. Zupełnie analogicznie zachowują się także propilo- i butylobenzol. Również daje mesytylen, przy działaniu jednej drobin bromu w temp. wrzenia, bromek mesytylu, a pod wpływem światła bromek parabromomesytylu.

P. *Wispek* opisuje (537) otrzymane przez siebie pochodne mesytylenu powstałe przez substytucje w jednej grupie metylowej, jakoteż pochodne powstające przez przedłużenie łańcucha metylowego. Praca ta wypełnia dotychczasowe luki w historii chemicznej mesytylenu.

PP. *Wispek* i *R. Zuber* (498) opisują jak, przez działanie chlorku allylu na połączenie Gustawsona ($\text{Al}_2 \text{Cl}_6 \cdot 6 \text{C}_6 \text{H}_6$) i następną destylację, otrzymali propilobenzol, który, wystawiony na działanie pary bromu, tworzył jedwabiste kryształki dwubromku feniloallylu na dowód, że otrzymany propilobenzol jest normalnym.

— — — — —

Mineralogija,

Petrografija, Geologija i Paleontologija.

Jak w ogóle literatura paleontologiczna przerasta olbrzymio, z powodu pewnych różnic w metodzie badania i obfitości materiału, literaturę reszty w tej grupie zestawionych nauk, tak i w naszych pismach ma dział paleontologii nad niemi znaczną przewagę w ilości i obszerności rozpraw.

Do tej przewagi działu paleontologicznego przyczynił się znakomicie prof. *Alojzy Alth*, który w pierwszej (98) z swych licznych, w naszych pismach ogłoszonych prac porównywa szczątki skamieniałych mięczaków głowonogich tak z grupy cztero- jak i z grupy dwuskrzelnych. Na tej podstawie dochodzi autor do wniosku, że najdawniejsze z pierwszych, ortoceratyty, zmieniły się zwolna w belemnity, tworząc przejście pomiędzy temi dwiema grupami głowonogich.

W następnej rozprawie (460) zwraca autor uwagę na skamieniałe otwornice z rodzaju *Gyroporella* Gumb. i opisuje jako nowe dwa gatunki z tego rodzaju *G. podolica* i *G. cyathula* z wapienia w okolicy Niżniowa w Galicyi, czem się też przyczynił do wyjaśnienia niektórych niedokładnie znanych szczegółów budowy skorup otwornice tego rodzaju. Z istnienia

tych otwornie w wapieniu niżniowskim wnosił autor, iż ten utwór należy do tryjasu.

Wkrótce jednak przekonał się autor, że to oznaczenie wieku wapieni niżniowskich nie było oparte na dostatecznie pewnej podstawie. Otrzymawszy bogaty materiał paleontologiczny z tych wapieni, omówił dokładnie zbadane stosunki geologiczne tych wapieni w niewątpliwie najcenniejszej z swych prac (123), której główny dział zajmuje staranny opis aż 179 gatunków skamielin znalezionych w tym utworze, z których tylko 54 uznał za znane już z innych okolic. Do najważniejszych z tych gatunków należy 7 z rodzaju *Nerinea*, mianowicie *N. cynthia* d'Orb. Tak te wspólne gatunki, jak i ogólny charakter fauny wapieni niżniowskich przemawiają za zaliczeniem tych utworów, leżących między dewonem a cenomanem, do górnego białego Jura.

O przesłanych Komisji fizyograficznej kamyczkach, które nazajutrz po burzy z gradem d. 24 Sierpnia 1876 r. znaleziono w ogrodzie wsi Uhrynie koło Czorsztyna, przedłożył prof. *Alth* sprawozdanie (450), w którym je dokładnie opisał. Według jego uznania, powstały one z uniesionych wiatrem w powietrze bryłek mokrej ziemi rodzajnej, które podczas burzy lodem powleczone i ściśnięte zostały, a następnie wraz z gradem na ziemię spadły.

Znalazłszy w piaskowcu dewońskim z Mogielnicy okaz z tarczą z rodzaju *Pteraspis* połączoną z tarczą rodzaju *Scaphaspis*, opisał (541) go autor szczegółowo, usiłując dowieść, że tak, jak na tym okazie tarcze są połączone, przypadkowo do siebie przystać nie mogły. Zdaniem jego były tarcze *Scaphaspis*, dolnem okryciem przedniej części tych samych ryb, których głowę od wierzchu okrywała tarcza, znana pod nazwą *Pteraspis* Lank.

W bardzo szczegółowym opisie geognostycznym Szczywnicy i Pienin (564) przedstawił autor jasno, jak tam na szarych i czarnych łupkach marglowych, należących do brunatnego Jura, leżą warstwy brunatnego i białego Jura, tudzież warstwy tytońskie, tworzące skałki, które sterczą z pośród margli i wapieni neokomskich; podał też dokładną charakterystykę tych utworów.

W ostatniej swej rozprawie (595 i 613) opisał ten autor bardzo szczegółowo kilka przekrojów geologicznych Karpat wschodnich, przyczem udowodnił, że warstwy kredowe, których istnienie w ostatnim czasie w wątpliwość podano, niewątpliwie się tam znajdują. Ze skamielin znalezionych w zlepieńcach w pośród warstw płytowych wysnuł wniosek, że one do cenomanu należą i że zatem pod nimi leżące utwory są prawdopodobnie neokomskie. W tej rozprawie pomieścił też opis Słobody Rungurskiej i tamtejszych kopalni naftowych, z mapką, na której uwidoczniał położenie, a w części i głębokość tamtejszych szybów, tudzież przekroje przez te szyby przeprowadzone.

P. *Franciszek Bieniasz* badał stosunki geologiczne skały wybuchowej w Zalasie i wykazał (557), że skała ta jest młodszą od bezpośrednio na niej ułożonego piaskowca z skamielinami, z których znaczną ilość oznaczył. Na tej podstawie dowiódł też, że utwór je zawierający należy do brunatnego Jura i że zatem niewątpliwie starszą od niego skałę wybuchową do mezozoicznych zaliczyć należy.

Prof. *Ignacy Domejko* objaśnił (463) w zarysach wydatnych budowę Kordylijer Chilijskich, których dwa główne pasma rozróżnia, t. j. Kordylijerę zachodnie i K. wschodnie. Cały kraj chilijski dzieli na cztery strefy odmiennej przyrody i wykazuje zależność konfiguracji zewnętrznej każdej z tych stref od ich budowy geologicznej. Jako główny horyzont geologiczny całego układu skał warstwowanych, przyjmuje autor utwór wapienno-iłowy, obfitujący w cechujące skamieliny lijasowe. Ten horyzont, jak i zakreślona między zachodniemi a wschodniemi Kordylijerami linija demarkacyjna, służy też do wskazania miejsc, jakie w stosunku do nich zajmują główne pokłady rud. Wreszcie opisał autor kształt, bogactwo i rozmaitość złóż i minerałów wchodzących do składu tych pokładów, przyczem podał też ważne spostrzeżenia o asocjacji rozmaitych metali i metaloidów, jakoteż wskazówki, jakie w Chili przy poszukiwaniu rud służą.

Prof. *Feliks Kreutz* badał stosunek postaci i objętości odmiennych modyfikacyj ciał różnopościowych (469 i 484).

Wychodząc z założenia, że zmiana ciśnienia na anizotropowe kryształy podobne zmiany ich postaci i objętości spowodować może, jakim też z powodu zmian temperatury ulegają, wnosi, że jak wskutek zmian temperatury, tak też i z powodu zmian ciśnienia może się różnopostaciowe ciało przeistoczyć z jednej modyfikacji w drugą. I tak żółty jodek rtęci przeistacza się pod silnym naciskiem, nawet w wysokiej temperaturze, w czerwoną, a przy zwolnieniu nacisku napowrót w żółtą modyfikację. Autor wyprowadza formułki przedstawiające stosunek objętości i ciężaru właściwego kryształu przed i po jego wydłużeniu lub ściśnieniu i wykazuje, że ten stosunek, przyjąwszy

$$\mu = \frac{1}{\delta + 2.6},$$

zachodzi rzeczywiście między modyfikacjami szeregu tych ciał mineralnych, które się w skutek zmian temperatury przeistaczają.

Tenże autor zbadał i opisał okazy skał wybuchowych z pienińskiego pasu wapieni rafowych (565). Skały z góry Swiatkówka i z Miodziusia o ustroju porfirowym i c.g. = 2.679 zalicza do właściwych trachitów. Składają się one głównie z plagioklazu, sanidynu, amfibolu i skrytokrystalicznej masy zasadniczej. Miejscami zawierają one więcej sanidynu niż plagioklazu, w innych miejscach ostatni przeważa. Od tych trachitów odróżniają się skały wybuchowe między Krośnicą i Kłuszkowcami ciemniejszą barwą, przewagą zbitej masy zasadniczej, mniejszą ilością skalenia i obfitością szklisto połyskujących słupków amfibolu i augitu. Skała ta o c.g. = 2.728 jest zatem andezytem augitowo-amfibolowym. W masie zasadniczej tej skały leżą gęsto rozrzucone zaokrąglone ziarnka augitu. Sąto nadtopione okruszyny kryształów augitu, które, z powodu wzmoczenia się ciepłoty magmy przed jej stężeniem, częściowo się w niej stopiły. Z stopionej części augitów i amfibolów wydzielili się następnie mikrolity i drobne kryształki augitu. Amfibol, który tu przeważnie w bliźniakach się skryształizował, zmienił się w części w opacyt, również z powodu wzmoczenia się ciepłoty skały przed jej ostatecznym stężeniem. W skład skały wchodzi jeszcze, prócz ziarneczek magnetytu, liczne kryształki apatyty, zawierające drobnitkie wrostki uszykowane

w kierunku trzech osi podrzędnych kryształu. Skala ta zawiera liczne okruchy łupku idowego, które z głębi wyniosła.

Skala wybuchowa z licznymi ziarnkami pirytu z górnej części potoku Polkowskiego jest już bardzo rozłożona. Sądząc po składzie, ustroju i cięż. gat., stoi ona u granicy andezytów i trachitów właściwych, do których jednak autor tę skalę głównie dla braku augitu w badanym okazie zalicza.

P. Godfryd Ossowski odkrył na Polesiu wołyńskiem skalę krystaliczną, którą nazwał Wołynitem, ponieważ odróżnia się znacznie od zwykłego porfirytu diorytowego. W swej rozprawie (603) przytoczył on opis dokładny tej przez p. K. Chruszczowa petrograficznie zbadanej skały, a następnie swoje własne spostrzeżenia o rozprzestrzenieniu i stosunkach geologicznych wołynitu do sąsiednich utworów.

Każdy przyczynek do fauny ryb kopalnych z klasycznej miejscowości Monte Bolca jest bardzo ważny dla zestawienia ogólnego obrazu fauny rybiej dawnej epoki. Z tego względu opisał prof. *Władysław Szajnocha* (592 i 162) sześć pięknych okazów tych ryb, nabytych jeszcze przez Haqueta dla gabinetu geolog. Uniwersytetu Jag. Trzy z tych okazów należą do nowych gatunków, mianowicie *Sparnodus lethriformis* n. s., *Semiophorus parvulus* n. s. i *Haquetia bolcensis* n. g., dla którego nowy rodzaj ustanowił. Pozostałe trzy okazy należą do gatunków *Ephippus longipennis* Ag., *Clupea* sp. aff.? *chryso-soma* Lisy i *Blochius longirostris* Volta. Pierwsze cztery okazy przedstawiają dokładnie fotografie do rozprawy dołączone.

Ten autor opisał (w T. XII Rozpraw Akademii), ze skamielin zebranych przez Lenza na wyspach Elobi przy wybrzeżu zachodniej Afryki, cenoman cechującą: *Schlönbachia inflata* Sov. i trzy nowe gatunki tego rodzaju.

Z utworów piaskowca karpackiego znamy dotychczas tak mało skamielin, że nawet najgorzej zachowanych nie należy milczeniem pomijać. Autor opisał zatem (545) z kredowych utworów karpackich dwa okazy głowonogich. Jeden z nich z Libiertowa (na zachód od Mogilan) należy niezawodnie do przedstawionego już przez Uhliga gatunku *Hamulina*, któremu

jednak Uhlig, z powodu niepełności okazów, nie nadał nazwy gatunkowej. Ze względu, że podobne formy są wedle Uhliga także w śląskich warstwach wernsdorfskich pospolite, nazwał autor tę formę H. Uhligi. Drugi opisany okaz z Janowic jest znany, neokom cechujący *Macroscaphites Ivani* Puz., wprawdzie w całości nieszczególnie zachowany, ale z tak wyraźnym rysunkiem powierzchni skorupy, że przedstawienie na tablicy i tego karpackiego okazu było pożądane.

Bardzo niedostatecznie u nas znane środkowo-rosyjskie utwory jurajskie badał w 1881 r. Dr. *Wawrzyniec Teisseyre* w gubernii Rjazańskiej, a wyniki swych badań ogłosił w rozprawie (526), w której, prócz poglądu na dotychczasowe wiadomości o środkowo-rosyjskiej formacji jurajskiej, zestawił szereg tamtejszych warstw jurajskich i porównał z warstwami tego samego wieku w zachodniej Europie, mianowicie w okolicy Krakowa i w Indiach wschodnich. Następnie ogłosił autor obszerniejszą rozprawę paleontologiczną (179), w której wykazuje, że *Ammonites Koenighi* Sov. i nowe formy *Am. arciruga* i *Am. subcuneatus* należą do jednej grupy ściśle połączonych mutacyj. Dla tej grupy ustanawia osobny rodzaj „*Proplanulites*.” Po charakterystyce i uzasadnieniu tego rodzaju, opisał autor bardzo szczegółowo jego gatunki, śledząc rozwój każdej cechy z osobna w różnych okresach wzrostu.

Skały krystaliczne, sięgające z Marmaroszy i Siedmiogrodu w Galicyję i Bukowinę, poznał Dr. *Rudolf Zuber* nad odgraniczającym Galicyję od Bukowiny potokiem Perkołabem, głównym dopływem Białego Czeremoszu. U spodu tych skał leżą tu, według tego autora (588), zwykle łupki mikowe, osłaniające skałę zbitą, na pozór kwarcytową. Na podstawie spostrzeżenia, że ta skała ma mikroskopowo drobnoziarniste, jednostajne złożenie o charakterze wybitnie felzytowym z jednostajnie wprysniętymi ziarneczkami kwarcu i blaszkami łyszczyku, jakoteż wyniku rozbioru chemicznego skały, wykonanego przez Dra Schramma, oznaczył ją autor jako „*Haelleflinta*.” Miejscami przechodzi ona w warstwowany gneis złożony z zwierzęcego plagioklaz, wiązkowatych i soczewkowatych skupień

łyszczyku i przeważającego kwarcu. W wyższych częściach tej kończyny skał krystalicznych przeważają krystaliczne łupki iłowe, szczególnie czarniawo-szary fyllit z podrzędnymi kwarcytami i zbitym drobnoziarnistym wapieniem, podobnym do wapienia sylurskiego z okolicy Leoben.

W drugiej rozprawie (598) opisał autor skały wybuchowe z okolicy Krzeszowic. Na podstawie szczegółowych badań tych skał, tak na miejscu ich występowania, jak i w laboratoryjach, uważa on wszystkie skały wybuchowe tej okolicy, w której kilka oddzielnych grup wybuchowych rozróżnia, za mniej więcej równoczesne i prawdopodobnie do utworu permskiego należące. Skały z Miękini, Zalasu, Sanki, Frywałdu i Byczyna oznacza mianem porfiru syenitowego, od którego odróżnia jako melafir — skały ze Zwierzyńca Tęczyńskiego, Rudna, Regulic, Alwerni i Poręby.

Botanika.

*Anatomija, Fizyjologija, Histologija, Systematyka,
Teratologija i Geografija roślin.
Mikrochemija roślinna.*

Ruch naukowy w całym zakresie tej wiedzy należał do najbardziej ożywionych z pośród nauk przyrodniczych; obejmował on niemal wszystkie ważniejsze gałęzie botaniki, a wzięło w nim udział 12 autorów, którzy dostarczyli 45 rozpraw nie-małej nieraz doniosłości.

Prof. Dr. *Emil Godlewski* rozpoczął swą działalność w pismach Akademii rozprawą (423), w której dowiódł jak teoretycznie tak doświadczalnie, że metoda oznaczania szybkości przyswajania za pomocą liczenia pęcherzyków gazu, wydobywających się z rośliny na świetle pod wodą, nie jest dokładną, i że błędy z niej wynikające pochodzą z innych przyczyn, niż to poprzednio Pfeffer przypuszczał.

W rozprawie następnej (424) streścił doświadczenia nad oddychaniem porostu: *Borrera ciliaris*, wykazujące wpływ

ciepłoty na tę czynność, stosunek pochłoniętego tlenu do wydzielonego kwasu węglowego, i częściowego ciśnienia tlenu.

Późniejsze doświadczenia tegoż autora (430) dowiodły, że w gałeczkach zieleni skrobia nie tworzy się nigdy, jeśli brakuje kwasu węglowego w atmosferze otaczającej; owszem, w tych warunkach znika szybko, pomimo wystawienia rośliny na działanie światła, i odpływa z nich równie dobrze we dnie jak w nocy. Badania te również wykazały, że skrobia tworzy się przynajmniej cztery razy szybciej w atmosferze zawierającej 6—8% CO₂, aniżeli w atmosferze normalnej; natomiast wolniejszym jest tworzenie się skrobi w atmosferze zawierającej kilkadziesiąt % CO₂, niż w normalnej.

W studyjach nad oddychaniem roślin (132) p. G. skreślił stosunek, jaki zachodzi pomiędzy ilością pochłoniętego tlenu i wydzielonego kwasu węglowego: *a*) przy kiełkowaniu nasion skrobiowych i oleistych, w różnych warunkach i peryjodach kiełkowania, *b*) przy rozkwitaniu pączków maku i *c*) przy dojrzewaniu owoców z nasionami oleistymi. Nadto wykazał autor, jaki wpływ na oddychanie wywiera zmiana częściowego ciśnienia tlenu, oraz w jakich warunkach występuje oddychanie międzydrobinowe. Przyrząd używany do tych ważnych doświadczeń był własnego pomysłu p. G. i ze wszech miar przewyższał przyrządy do tego czasu używane.

Obszerna praca p. *Godlewskiego* o ruchu wody w roślinach (150) składa się z dwóch części. W pierwszej wykazuje autor, że teoria imbibicyjna *Sachsa* jest w sprzeczności z faktem, iż woda w roślinie porusza się w naczyniach i cewkach, teorie zaś *Boehma* i *Hartiga*, oparte na transpiracji, a po części i na włoskowatości naczyń i cewek, popadają w sprzeczność z prawem o zachowaniu energii, jeśli chcą wyjaśnić podniesienie się wody w roślinach wyżej nad 12 metrów. W części drugiej podaje p. G. własną teorię ruchu wody, opartą na ssąco-tłoczacem działaniu komórek promieni rdzeniowych i miększa drzewnego, oraz na transpiracji, kierującej prądem wody w łodydze. Tę głęboko pomyślaną teorię p. G. stosuje przeważnie do drzew iglastych i tłómaczy przez nią budowę łodygi tych roślin.

Prof. Dr. *Edward Janczewski* w pierwszej pracy (415) o rozwoju roślin trzęsidłowatych (*Nostocaceae*), opisał tworzenie się i kiełkowanie zarodników u *Spermosira hallensis* (*Anabaena hallensis* Bornet et Flahault), *Nostoc paludosum* Kütz. i *N. minutissimum* (*N. Linckia* Bornet). Istnienie zarodników u trzęsidła (*Nostoc*) zostało tutaj po raz pierwszy wykazaniem.

Praca druga (93) była poświęcona badaniom wzrostu wierzchołkowego korzeni roślin okrytoziarnowych (*Angiospermeae*) i zburzyła panującą wówczas teorię Reinkego, jakoby ten wzrost był wszędzie jednostajnym. W poszukiwanych roślinach autor odróżnił cztery wzory wzrostu: 1) gdzie czapeczka, skórka (*Epidermis*), kora i walec środkowy są tkankami pierwotnymi od siebie niezależnymi, 2) gdzie czapeczka, kora i walec są niezależne, a skórka tworzy się z zewnętrznej warstwy korowej, 3) gdzie czapeczka, kora i walec są również niezależne, ale skórka powstaje z warstwy czapeczkorodnej i 4) gdzie w samym wierzchołku znajduje się warstwa twórcza poprzeczna, odradzająca czapeczkę z jednej strony, a walec środkowy i korę z drugiej.

Praca następna (97) była wynikiem poprzedniej. Wbrew dotychczasowym mniemaniom, wykazuje autor, że w wytworzeniu korzonka bocznego u roślin ziarnowych biorą różny udział śródskórnia (*Endodermis*) i omiażdże (*Pericambium*). Pierwsza z nich albo wcale nie wchodzi w skład korzonka, albo tworzy zewnętrzną warstwę lub część czapeczki, niekiedy daje początek czapeczce całej i skórcie, a wreszcie może się przetrworzyć nawet w korę korzonka. Omiażdże natomiast przyczynia się w głównej mierze do utworzenia korzonka i daje początek bądź wszystkim jego tkankom, bądź też głównym, a co najmniej walcowi środkowemu.

Odkrycie rurek sitkowych (418) w pierwotnych wiązkach łykowych korzeni roślin okrytoziarnowych wynikało z prac poprzedzających. Autor opisuje ich postać i liczbę w tych związkach, ich stałe umieszczenie obok omiażdża, oraz odcinanie się komórek przyrurkowych. Zwraca też uwagę na brak podobnych rurek u roślin nagoziarnowych.

Badania nad rozwojem płodnicy (*Cystocarpium*) u krasnorostów (*Florideae*) wykonał (445) autor w rodzajach: *Batrachospermum*, *Nemalion*, *Helminthora*, *Spermothamnion*, *Callithamnion*, *Ceramium*, *Griffithsia*, *Chondria*, *Dasya* i *Chylocladia* i stwierdził, 1) że przedpłód (*Procarpium*) jest organem stałym co do budowy w granicach gatunku, rodzaju lub całej nawet rodziny; 2) że w jednym przedpłodzie znajdujemy bądź a) jedną podwłostkę (*Trichophorum*) dla jednej komórki owocorodnej, bądź b) jedną podwłostkę dla dwóch symetrycznych komórek owocorodnych, lub wreszcie c) dwie symetryczne podwłostki dla jednej komórki owocorodnej, w końcu 3) że okrywa czyli nasiennik (*Pericarpium*) pochodzi bądź z samego przedpłodu, bądź też z listowia.

Badania nad pączkami Skrzypów (*Equisetum*) dozwoliły p. J. (441) obalić dotychczasowe mniemanie, że są one przybyszowemi, i dowieść, że pączków specjalnie korzeniowych nie ma tam wcale. Pączki powstają z komórek całym zewnętrznym i w pierwszym swem międzywęźlu tworzą korzenie przybyszowe lub ich zaczątki. Jednakże u *E. limosum*, na podziemnych częściach znajdują się i takie pączki, które nie tworzą pochewki ani stożka, lecz same korzenie, i skutkiem tego odpowiadają tylko dolnemu międzywęźlu pączka normalnego.

Rurki sitkowe stanowiły przedmiot poszukiwań p. J. ogłoszonych w trzech częściach (479, 491, 503). Autor badał wszystkie klasy roślin naczyniowych porównawczo i doszedł do wyników w wielu razach odmiennych niż Russow, który swe poszukiwania nieco później ogłosił. Według p. J. rurki sitkowe u rodniowców naczyniowych są zawsze zamknięte i zwykle pozbawione istoty zasklepkowej, u nagoziarnych zaś mają sitka pokryte tą istotą w wieku młodym i przez nią zamknięte, lecz otwierają się później przez jej rozpuszczenie, kiedy treść ich znika współcześnie. Wreszcie u roślin okrytoziarnowych rurki mają sitka okryte istotą zasklepkową i otwarte przez pewien czas, po którym następuje nabrzmienie tej istoty, a później rozpuszczenie przy równoczesnym zniknięciu zawartości w rurce. Ten czas, czyli peryjod czynny, trwa od kilku mie-

sięcy do lat kilku; w niektórych roślinach sitka zamykają się jednak na zimę, aby się na wiosnę znowu otworzyć. Obok rurek znajdują się zawsze komórki przyrurkowe, których brak u nagoziarnowych i rodniowców. Istotę zasklepkową autor uważa jako pochodzącą od błony komórkowej a nie za wydzielinę protoplazmy.

W krótkiej rozprawce (538) opisuje p. J. budowę i rozwój dotąd nieznanego wodorostu *Godlewskia aggregata* Jancz. należącego do plemienia *Chamaesiphoniae*, a znalezionej na *Batrochospermum moniliforme* pod Krakowem.

Badania nad ustrojem powietrznych korzeni storczyków (550), dokonane przez p. J., wykazały, że ten ustrój nie u wszystkich jest ściśle promieniowym, gdyż u niektórych storczyków budowa tkanek zewnętrznych na górnej stronie korzenia jest odmienna niż na bokach i stronie dolnej, a u *Phalaenopsis* nawet przekrój korzenia powietrznego nie jest okrągłym. Najwybitniej jednak występuje ustrój grzbietobrzuszny na korzeniach powietrznych *Aëranthus fasciola*, które całkowicie zastępują czynność fizjologiczną liści, dla braku ostatnich, są zawsze spłaszczone i ciemnozielone na stronie zewnętrznej, a białe na wewnętrznej, przyrosłej do podłoża.

Dr. *Franciszek Kamiński* w pierwszej, obszernej pracy (108) przedstawił dokładne badania porównawcze nad anatomią pierwiosnkowatych (*Primulaceae*) i wykazał, że pomiędzy budową rośliny i sposobem jej życia zachodzi związek daleko ściślejszy, aniżeli pomiędzy budową i pokrewieństwem systematycznym. W rodzaju Pierwiosnka, pokrewieństwu systematycznemu odpowiada jednak i pokrewieństwo anatomiczne do pewnego stopnia. Z organów rostowych, łodyga przedstawia największe w swej budowie różnice, najmniejsze zaś okazują się w liściu, a szczególnie we włoskach gruczołowych, które się znajdują u wszystkich pierwiosnkowatych. Autor badał rodzaje: *Primula*, *Androsace*, *Dionysia*, *Cortusa*, *Dodecatheon*, *Cyclamen*, *Soldanella*, *Lysimachia*, *Lubinia*, *Glaux*, *Asterolinum*, *Trientalis*, *Coris*, *Anagallis*, *Centunculus*, *Hottonia*, *Samolus*.

W drugiej pracy (439) p. K. podaje swe spostrzeżenia dotyczące się ramienic (*Characeae*), a mianowicie dotyczące się a) rozwoju bulwek i ich kiełkowania i b) rozwoju przedrośla i powstawania zeń normalnej rośliny. Jak w jednym tak też i drugim przedmiocie autor nie tylko rozszerzył znacznie dotychczasowe wiadomości, ale i sprostował błędne mniemania (szczególnie Pringsheima), będące do tej pory w ogólnym obiegu.

Zadaniem rozprawy następnej p. K. (443) było rozpoznanie budowy zarodka i rozwoju zeń rośliny u pływacza (*Utricularia*), ze względu na ciekawą tych roślin organizację. Autor badał budowę zarodka u większej ilości gatunków, a kiełkowanie i dalszy rozwój rośliny tylko u *U. vulgaris* i *U. lateriflora*, i doszedł pod wieloma względami do rezultatów interesujących i nowych, nieraz sprzecznych z wiadomościami dotychczasowymi.

Dopełnieniem poprzedniej pracy jest badanie rozwoju zarodka u *Utricularia vulgaris* (457), gdzie p. K. wykazuje, że ten rozwój jest wielce różny od opisanego przez Hansteina dla *Capsella bursa pastoris*.

Ostatnia rzecz p. K. (131) o Korzeniówce (*Monotropa Hypopitys*) zasługuje na szczególną uwagę, gdyż po raz pierwszy wskazuje nam roślinę nasienną, żyjącą na wspólkę z grzybem, który wszystkie jej korzenie pokrywa. Autor prostuje błędy Drudego i stwierdza, że głównym organem tej rośliny jest korzeń, z którego wyrastają przybyszowe łodygi nadziemne i korzonki boczne. Starania p. K. aby dostrzedz kiełkowanie tej rośliny nie doprowadziły, tak jak i jego poprzedników, do żadnego skutku. Sumienne zaś badania anatomiczne wykazały, że korzeniówka jest saprofitem ogrzybionym, i ssawek wcale nie posiada.

Dr. Leon Nowakowski w swej pracy (116), poświęconej trzem gatunkom odkrytego przezeń rodzaju *Polyphagus*, mianowicie: *P. parasiticus*, *endogenus* i *Euglenae*, zajmuje się przede wszystkim ostatnim, dopełnia poprzednio podane o nim wiadomości i wykazuje, że kilka żeńskich jednostek może być zapłodnionych przez jedną męską.

Druga rzecz (143) tegoż autora jest studyjum monograficzne rodziny *Entomophthoraceae*, w którym p. N. rozbiera nie tylko gatunki dawniejsze, ale i kilka zupełnie nowych, nieznanych; dzieli je autor na trzy rodzaje: *Entomophthora*, *Empusa*, *Lamia*. P. N. stawia tę rodzinę obok *Mucorini*, gdyż znalazł tutaj jak zygospory prawdziwe, tak też azygospory, a nawet i przejścia od jednych do drugich. Organa bezpłciowego rozmnażania się są również gruntownie zbadane jak płciowe i rosnące (wegetatywne), tak że cała praca nie jest wcale prostym przeglądem i opisem gatunków, lecz wszechstronnem i gruntownem studyjum nad temi pasorzytami zabójczymi dla owadów.

Praca Dra *Adama Prażmowskiego* (554) ma ważne dla bakterjologii znaczenie, bo należy do tych, które pojęcie gatunku w tych najdrobniejszych roślinach ustaliły. Opisuje w niej autor koło rozwojowe *Bacillus Anthracis* i *B. subtilis* i wykazuje wbrew twierdzeniom Buchnera, że to nie są formy jednego gatunku, lecz gatunki zupełnie różne, tak co do sposobu kiełkowania zarodników jak i co do niektórych cech morfologicznych.

P. *Maryjan Raciborski* w pierwszej ze swoich prac (553) podał opisy kilkunastu nowych gatunków i odmian śluzowców przez siebie znalezionych, i utworzył nawet rodzaj *Rostafiskia*.

Druga rzecz tegoż autora (155), zawiera opisy mniej znanych lub całkiem nowych gatunków i odmian polskich Desmidiów, zebranych przeważnie w okolicach Krakowa lub przywiezionych z Tatr i niektórych innych okolic kraju.

Następna rozprawka p. R. (583) odnosi się do grzybów, które pokrywały rany chorych karpie z Kaniowa. Autor znalazł tam aż trzy grzyby, mianowicie *Saprolegnia monoica*, *Leptomitus lacteus* i *Achlya*, którą uważa za nową, dając jej nazwę *A. Nowickii*.

Czwarta rzecz tegoż autora (591) tyczy się gatunków i form rodzaju *Galium*, znalezionych w Polsce, których wykaz podaje tu p. R. wraz z pobieżnymi opisami.

W dalszej pracy p. R. (626) dowodzi, na podstawie własnych doświadczeń, że takiego związku pomiędzy postacią po-

wierzchni liścia a wytrzymałością jego na uderzenia gradu, jak to Kny sądził, nie ma wcale.

W ostatniej rozprawce (631) p. R. opisuje szczegółowo formę teratologiczną *Lamium album*, z pomnożonymi lub pozrastalymi liśćmi w okółkach, i z kwiatami zrosłtami ze sobą w rozmaitym stopniu, lub mającemi powiększoną ilość swych części składowych.

Prof. Dr. *Antoni Rehman*, na podstawie własnej podróży po Afryce południowej, podzielił tę krainę (118) na pięć okolic botanicznych: 1) Okolicę deszczów zimowych, gdzie przeważają krzewy zawsze zielone, rośliny cebulkowe i bulwiaste, a po części i mięsiste; 2) Pustynię Karoo z roślinami mięsistymi i po części cebulkowatymi; 3) Pustynię Kalihari z roślinnością pokrewną z Sudanem; 4) Roggefelf, gdzie przeważają malutkie krzewiny i trawy, i 5) Okolicę deszczów letnich, w której roślinność przedstawia mięszaninę form południowo-afrykańskich ze zwrotnikowemi, oraz powolne przejście do roślinności Sudanu. Cała flora badanej krainy ma z australską najwięcej podobieństwa, chociaż wędrówka roślin tak daleka nie jest prawdopodobną.

Druga rozprawa p. R. (468) jest w związku z pierwszą. Autor odrzuca w niej hipotezy zatopionych łądów, a stara się wytłumaczyć pokrewieństwo roślinności krain bardzo odległych przez to, że typy najzupełniej pomieszane w epoce trzeciorzędowej przy zmianie klimatu mogły się przechować tylko tam, gdzie znalazły odpowiednie do istnienia warunki.

Prof. Dr. *Józef Rostafński* w pierwszej (104) z licznych swoich prac podał dotąd nieznaną i nader ciekawą historję rozwoju wodorostu *Botrydium granulatum*, który był pod różnemi nazwami opisany z powodu różnych postaci, jakie w rozwoju przybiera. Autor wykazuje tu, że młode roślinki, rozmnażające się przez pączkowanie, tworzą pływkozbiory nadziemne, wypuszczające pływki duże jednorzęsowe; w razie zaś suszy tworzą one mnóstwo komórek podziemnych, wydających albo takież pływki, albo też pływkozbiory zastojowe o błonie grubej, galaretowatej. W gorącej porze roku tworzą natomiast młode roślinki w części nadziemnej mnogie komórki spoczyn-

kowc, przybierające barwę ceglasto-czerwoną, i dające w wodzie początek licznym małym pływeczkom dwurzęsowym, które się zespalają po dwie, trzy lub więcej, aby utworzyć zarodnik (*Isospora*)

W drugiej rozprawie (440) p. R. zastanawia się nad przeobrażeniem i zmianą pokoleń w świecie roślinnym, odróżnia następstwo osobników od zmiany pokoleń i zwraca uwagę, że, przy najbardziej skomplikowanej zmianie, jajonośnem zawsze jest jedno tylko pokolenie.

Jajo morskoczyń (Fucus) było przedmiotem następnej pracy p. R. (453), w której dowodzi, że to jajo nie jest nienaruszalną całością, gdyż daje się podzielić mechanicznie na części, które są w stanie zaokrąglić się, przyjąc zapłodnienie i rozwinąć w młode roślinki, jeśli w ich skład wejdą wszystkie trzy warstwy stanowiące jajo.

Rzut oka na rodzinę listownic (*Laminariae*) (454) jest streszczeniem pracy większych rozmiarów, zawierającym pogląd na organologiję i anatomiję tych wodorostów nieraz olbrzymich, oraz nową ich klasyfikacyję, opartą na rozległych i nowych badaniach przez autora dokonanych.

W rozprawie o wodorosie *Hydrurus* (518) p. R. przedstawia dotychczas mało zbadaną jego organizacyję i wykazuje, że *Hydrurus* rozmnaża się zapomocą nieznanych poprzednio zarodników, bezbłonnych, piramidalnych i opatrzonych czterema wyrostkami. Każda komórka listowia może się w taki zarodnik przekształcić. Co się tyczy stanowiska systematycznego, autor łączy *Hydrurus* z *Chromophyton* w nową grupę *Syngeneticae*, którą, tak jak i Okrzemki, stawia obok prawdziwych brunatnic (*Phaeosporae*).

Doświadczenia nad barwnikiem pomarańczowo-czerwonym, (519), napotykanym w wodorostach, dały p. R. ten rezultat, że taki sam barwnik znajduje się w płatkach laku (*Cheiranthus*) i prawdopodobnie jest zielenią odtlenioną, gdyż rozczyn jego na świetle zielenieje.

W ostatniej ze swych prac ściśle botanicznych (531) p. R., zauważywszy, że *Chamaesiphon incrustans* Grun jest wodorostem właściwie jednokomórkowym, tworzy dla niego nowy rodzaj *Sphaerogonium* i opisuje prócz tego kilka innych gatunków

nowych, do tego rodzaju należących, a znalezionych w Tatrach na głazach, bądź też na innych przedmiotach podwodnych.

P. Władysław Rothert w obszernej pracy (622) obala twierdzenia Büsgena, jakoby pływki u *Saprolegnii* tworzyły się przez podwójne wyróżnienie, opisuje obszernie tworzenie się pływek u *Saprolegnia Thuretii*, znajduje, że i w innych rodzajach tej rodziny rozwój ich odbywa się na tę samą modłę, i wykazuje, że jaja (*Oosphaerae*) u tych roślin powstają w zupełnie ten sam sposób co i pływki.

Prof. Dr. Edward Strasburger podał pierwszy prawdziwą przyczynę wielozarodkowości u roślin nasiennych (458). Wykazał on bowiem, że u *Funkia*, *Nothoscordon*, *Coelebogyne*, *Citrus* i *Mangifera*, oprócz zarodka powstałego z jaja, wszystkie inne, w tym samym ziarnie się znajdujące, powstają z tkanki osrodkowej zalążka, wgłębiającej się w worek zarodkowy; sąto więc zarodki przybyszowe, na drodze bezpłciowej wytworzone.

Dr. Ignacy Szyszyłowicz, w pierwszej i obszernej pracy (124) poświęconej gruczołom olejkowym, podał poszukiwania swoje, wykonane na roślinach należących do wszystkich tych rodzin, które olejki eteryczne w takich gruczołach wytwarzają, a więc *Myrtaceae*, *Rutaceae*, *Hypericineae*, *Malvaceae*, *Myrsineae*, *Myoporineae* i *Primulaceae*. Wypadkiem tej pracy jest wykazanie: 1) że gruczoły zawdzięczają swoje pochodzenie bądź wyłącznie komórkom skórki (*Epidermis*), bądź skórcie i pod nim leżącym komórkom miękisza, bądź też samemu tylko miękiszowi i 2) że w gruczołach olejek lotny skupia się z początku w przestworze międzykomórkowym, który prawie zawsze powiększa się później przez rozplnięcie się tkanki otaczającej.

Praca p. S. O koralinie (521) daje nam poznać nowy odczynnik mikrochemiczny, który barwi wprawdzie różne części komórki, ale pod działaniem wysoku ustępuje zewsząd prócz śluzów, które barwę zatrzymują, szczególnie wówczas, jeśli powstały ze skrobi.

Z zamierzonego studjum monograficznego nad grupą Lipowatych (*Tiliaceae*), ogłosił p. S. (573 i 601) tylko trzy

części. W pierwszej podaje literaturę przedmiotu, rozbiera cechy anatomiczne i organologiczne tych roślin i kończy ich podziałem na trzy rodziny I. *Tiliaceae* II. *Prockiaceae* III. *Elaeocarpaceae* i *Sloaneae*. W części drugiej, poświęconej rodzinie *Elaeocarpaceae* i *Sloaneae*, autor bada szczegółowo organa tych roślin, dzieli je na *Elaeocarpaceae* i *Aristoteliaceae*, rozbiera rodzaje tu zaliczone i podaje ich rozmieszczenie na kuli ziemskiej. Część trzecia zawiera podobne opracowanie rodziny *Prockiaceae*, na podstawie którego wydziela ją zupełnie z grupy *Tiliaceae* i zalicza składające ją rodzaje: *Prockia*, *Hasseltia* i *Solmsia*, do rodziny *Flacourtiaceae*.

Poszukiwania p. S. (593) nad stanowiskiem rodziny *Tremandraceae* w systemie naturalnym przynoszą nowy pogląd na to pytanie, a mianowicie, że jestto gałąź australaska rodziny *Elaeocarpaceae*.

Wreszcie p. S. ogłosił (615) część pierwszą opracowania zielnika zebranego przez Rehmana w południowej Afryce, w której znajdują się opisy nowych zupełnie gatunków należących do rodzin: *Ranunculaceae*, *Menispermaceae*, *Malvaceae*, *Sterculiaceae* i *Tiliaceae*.

Dr. Aleksander Zalewski (566) w swoich badaniach nad tworzeniem się zarodników u *Saccharomyces elipsoideus* i *Mycoderma vini* wykazuje, że przy tym procesie mamy do czynienia z wolnem powstawaniem komórek wśród ściennej protoplazmy, i że w komórce drożdżowej ginie jądro pierwotne wtenczas, kiedy nowe jądra, dla zarodników przeznaczone, powstają.

Zoologija.

W dziedzinie zoologii ogłosiło w publikacjach Akademii Umiejętności 10 autorów 22 prac, mianowicie w zakresie: a) anatomii, histologii i embryjologii prac 12, b) systematyki i rozsiadlenia 7, i c) teratologii 3.

a) Prace z zakresu anatomii, histologii itp.

Dr. A. Jaworowski przedstawia w obszerniejszej pracy (152) całkowity rozwój jajnika ochotki (*Chironomus*) i stara się udowodnić, że ten narząd powstaje z jednej tylko komórki, rozradzającej się endogenetycznie. Celem udowodnienia, że rozród endogenetyczny komórek, uważany dotąd za zjawisko wyjątkowe w świecie zwierzęcym, można także stwierdzić w wielu innych przypadkach, oprócz powyższego, rozszerzył autor swe badania na zwierzęta kręgowce i starał się wykazać, że w rozwoju ich naczyń i krwi tudzież mięśni prążkowanych i gładkich da się niewątpliwie skonstatować endogenetyczny rozród komórek. Te badania doprowadziły autora do następnego ostatecznego wniosku: Endogeneza jest zjawiskiem powszechnym w świecie zwierzęcym i powinna być uważaną za pierwotny sposób rozrodu komórki, podczas gdy podział należy uważać za sprawę drugorzędną. W osobnych rozdziałach tej pracy stara się autor wyjaśnić przyczynę śmierci owadów po wydaleniu produktów płciowych, oraz niemiernie ciekawe i wyjątkowe zjawisko pedogenezy u komarów przyszczawkowatych (*Cecidomyiidae*).

W pracy następnej (589) Dr. Jaworowski złożył swe bardzo szczegółowe badania narzędzi pyszczkowych gatunków komarów *Corethra plumicornis*, *Chironomus plumosus* i *Culex pipiens*, i wykazał, że w zasadzie liczba części pyszczkowych jest zawsze jednaka, a tylko kształty ich są różne. Co do rozwoju zaś wargi dolnej, przedstawił dwa sprzeczne zapatrywania badaczy i dochodzi, zgodnie z Köllikerem, Zaddachem i Claparèdem, do wniosku, że warga powstaje u pomienionych owadów samodzielnie.

Profesor Dr. H. Kadyi zbadał anatomicznie i histologicznie budowę narzędzi wzrokowych kreta i wykazał (114), że są one wprawdzie bardzo małe, jednakże bynajmniej nie zmarniałe. Właściwości gałki ocznej kreta wyprowadza autor z jej nader małych rozmiarów, gdyż oś oka wynosi 1·0 mm., średnica równika 9·0 mm., skutkiem czego ma siatkówka znaczną grubość 0·12 mm. (tj. przeszło 0·1 osi gałki), soczewka zaś objętość stosunkowo za wielką, ciało szkliste za

mała. Dalej kresli anatomiję części dodatkowych oka, które sam odszukał, jak gruczoły Meiboma (uważane przez Leydiga za gruczoł Hardera), gruczoły łzowe, punkciki łzowe, przewody nosołzowe, mięśnie oczne (m. recti et m. retractor bulbi). Stwierdził na nerwie wzrokowym brak skrzyżowania (chiasma) i jego skład z włókien bezrdzennych, wykazał obecność wszystkich histologicznych warstw w siatkówce, z których zewnętrzna składa się z samych tylko laseczek. Zbadał też szczegółowo naczynia krwionośne oka kreciego. Wreszcie obliczył umiejętnie refrakcyję oka kreciego i doszedł, po uwzględnieniu możliwych błędów, do przekonania, że kret jest w wysokim stopniu krótkowidzem, którego oko może tylko bliskie i drobne przedmioty odróżniać, gdyż może ono od dobrze oświetlonych otrzymać dostateczną ilość światła mimo to, iż jest małym.

Profesor Dr. Z. Kahane skreślił (113) w sposób wyczerpujący budowę mikroskopową tasiemca nastroszonego (*Taenia perfoliata*). Wypadki tej pracy nie tylko wyświeciły niejasne przedtem szczegóły anatomii tego pasorzyta, lecz co ważniejsza, autorowi udało się wykryć niewątpliwie komórki zwojowe, a tem samem uzasadnić istnienie układu nerwowego u tasiemców wogóle. Najlepszy znawca pasorzytów, prof. Dr. R. Leuckart, uważa istnienie komórek zwojowych u tasiemców za udowodnione właśnie przez odkrycie prof. Kahanego.

P. W. Kamocki przedstawił (509) budowę gruczołu Hardera u kilku gryzoniów. Główną uwagę poświęca autor histologicznej budowie, nie pomija wszakże anatomii i historii rozwoju, tak iż praca jego ogarnia ten przedmiot wszechstronnie. Ponieważ histologija gruczołu Hardera była przedtem bardzo niedokładnie znana, przeto praca p. Kamockiego przyczyniła się nie mało do usunięcia mylnych zapatrywań autorów na ten przedmiot, do poznania istoty gruczołu wowie będącego, a tem samem i jego fizyologicznego zadania. Gruczoł Hardera gryzoniów jest gruczołem tłuszczowym.

Dr. K. Rumszewicz (169) wyjaśnia, na podstawie badań tęczęwki oka wielu ptaków, przedewszystkiem to, że mięsień rozszerzacz źrenicy u ptaków składa się głównie z włókien, znajdujących się pod barwikiem. Włókna jego zaczynają się

od tylnej powierzchni tęczówki za pomocą pedzelków końcowych i tylko wyjątkowo pochodzą od włókien okrężnych zwieracza. Dalej ku zewnątrz, włókna krzyżują się pod kątem rozmaitej wielkości, a w pobliżu brzegu rzęskowego mogą zmieniać kierunek promienisty na okrężny. Następnie przechyla się autor do spornego dotąd zdania, że przewód Schlemma jest naczyńcem limfatycznym *sui generis*. Wreszcie opisując mięsień akomodacyjny oka, dzieli go autor na 4 części składowe, których punkty przyczepienia dokładnie podaje, t. j. *a*) mięsień Cramptona, *b*) naprężacz wewnętrzny (*portio Donders-Mülleriana*), *c*) naprężacz zewnętrzny, mięsień Brück'ego, i *d*) pęczek mięśniowy, po raz pierwszy dopiero przez autora opisany, który proponuje nazwać naprężaczem przednim (*tensor anterior*).

Dr. *Henryk Wisłowiejski* podał (602) szeregi faktów i opisów anatomicznych, tyjących się jajnika owadów, i rozwiązał na ich podstawie wiele dotychczas spornych kwestyj. W szczególności wykazał właściwy stosunek dwóch najważniejszych składników cewki jajnikowej, tj. jajka i komórek żółtkotwórczych, określając na podstawie swych badań istotne znaczenie fizjologiczne ostatnich. Następnie wyjaśnił nowymi faktami budowę i znaczenie t. z. komory końcowej jajnika (o której dotąd miano sprzeczne pojęcia), odejmując jej znaczenie organu jajotwórczego, wreszcie wykazał także ze stanowiska embryjologicznego, w jakim stosunku pozostaje komora wierzchołkowa do reszty jajnika i jakie jest jej najprawdopodobniejsze zadanie fizjologiczne.

W pracy następnej (616) *Dr. Wisłowiejski* przedstawił swe badania nad jajkiem zwierzęcym celem posunięcia naprzód kwestyi organizacyi komórki. Przedmiotem ich były głównie jaja owadów i pajęczaków, w mniejszej części zaś raków, mięczaków, robaków i kręgowców. Autor opisuje kolejno budowę jaja tych zwierząt, o ile jest nieznaną, oraz uwydatnia zachowanie się jądra wobec odczynników, zwłaszcza zieleni metylowej, a tą drogą dochodzi do poznania i uwydatnienia właściwości morfologicznych i fizjologicznych komórki jajowej, a tem samem do ścisłego wyróżnienia jej od

komórek tkankowych. Dalej zastanawia się nad kwestyją pochodzenia komórki jajowej. Opierając się w tej mierze na własnych spostrzeżeniach, dotyczących powstawania jaj plukwiaków, orzeka autor, że jądro jajka jest w pierwszym okresie życia swojego zupełnie zwykłym jądrem, a dopiero w pewnym, przez niego bliżej nieoznaczonym czasie, przyjmuje cechy pęcherzyka zarodkowego. W dalszym toku zajmuje się autor kwestyją powstawania ciałek nasiennych i dochodzi do wniosku, że pomiędzy rozwojem pęcherzyka zarodkowego jaja, a ciałek nasiennych, panuje ścisła równoległość, którą schematycznie uwydatnia. Wreszcie zastanawia się nad budową plazmy jaja. Zaczepiając o poglądy Brasiego, stara się autor osłabić jego twierdzenie faktami zdobytymi własnym badaniem, i dochodzi ostatecznie do wniosku, że pewne warstwowanie plazmy, czyli pewna prawidłowość w układzie jej cząstek da się stwierdzić, jednakże wstrzymuje się od orzeczenia, jak w ogóle to prawidłowe warstwowanie w świecie zwierzęcym się objawia.

Trzecia rozprawa Dra *Wielowiejskiego*, (630) jest porównawczem studjum histologicznem nad owadami komarnicowatymi (*Tipulidae*). Przedmiotem poszukiwań autora były jużto dojrzałe okazy rodzajów *Chironomus*, *Cerethra*, *Culex*, *Tipula*, już też ich gąsienice, nadające się szczególnie dla swej doskonałej przezroczystości do tego rodzaju poszukiwań. Wypadkiem ich jest wiele nowych szczegółów morfologicznych, dotyczących głównie narządu nerwowego, a przeważnie tkanek i komórek, znajdujących się luźnie w jamie brzusznej, lub ściśle złączonych z narządem odżywczym. Autor poświęca tym utworom histologicznym szczególną uwagę, opisuje je z wszelką dokładnością i naznacza im rolę krwi, nazywając je nawet „tkanką krwi.“

Prof. Dr. *Antoni Wierzejski* skreślił (500 i 517) nieznanę przedtem przeobrażenie komarnicy (*Liponeura brevirostris* recte *cinerascens*), której gąsienice i poczwarki odkrył w siklawach potoków tatrzańskich. Odkrycie to było dla dipterologii tem więcej pożądanem, iż do r. 1881 nie znano przeobrażenia żadnego gatunku z nielicznej rodziny *Blepharo-*

ceridae, do której właśnie powyższy gatunek należy, i miano sprzeczne wyobrażenia o jej systematycznym stanowisku wśród muchówek długorogich. Ponieważ obok odkrycia Dra Wierzejskiego zrobiono równocześnie dwa inne, mianowicie Fritz Miller w Brazylii odkrył metamorfozę nowego gatunku *Paltostoma torrentium*, a Dr. Denitz w Alpach gatunku *Liponeura breviostris*, uzyskała systematyka szerszą podstawę, a i biologija tych komarnic okazała się nader zajmującą. Wszystkich trzech gatunków gąsienice i poczwarki mają budowę zgodną, zastosowaną wybornie do życia w siklawach. Gąsienice, uzbrojone szeregiem smoczków na stronie brzusznej, czepiają się kamieni, a poczwarki są nader silnie przyklejone do powierzchni gładkich skał. Jedynie potrzeba energicznego oddychania może tłómaczyć pobyt ich wśród tak niekorzystnych warunków.

W pracy następnej (516) kreśli Dr. *Wierzejski* budowę mało znanego skorupiaka *Branchinecta paludosa*, którego odkrył w Tatrach. To zwierzątko jest mieszkańcem strefy polarnej; w północnej Europie spostrzegano je tylko w Norwegii, a w środkowej oprócz Tatr nigdzie go dotąd nie znaleziono. Odosobnione stanowisko tego skorupiaka, wysunięte tak daleko na południe, tłómaczy autor zgodnie z Drem Sarssem tym sposobem, iż uważa ów gatunek polarny za zabytek fauny tatrzańskiej z okresu lodowego, tem ciekawszy, iż w Tatrach żyje w jednym tylko stawie zimnym, o dnie kamienistym, tj. w Dwoistym stawie.

W rozprawie dalszej (558) przedstawił Dr. *Wierzejski* rozwój gąbek słodkowodnych europejskich. Jestto pierwsza ściślejsza praca w tym przedmiocie, obejmująca całość i przeprowadzona sposobem porównawczym. Autor wykazuje, że rozwój pąków tak odmiennie zbudowanych odbywa się u wszystkich gatunków jednakim trybem; różnice zaś w budowie skorupy doskonałych pąków polegają tylko na rozmaitem ukształtowaniu złogów krzemiennych i na wyróżnieniu się odmiennem jednakich elementów histologicznych. Ztąd upatruje autor w budowie skorupy pąków zupełną homologiję. Zwraca następnie uwagę na okoliczność, że pąki mogą być

zbudowane prawidłowo lub z pewnymi zboczeniami, podaje domniemane przyczyny tych zboczeń i podnosi ważność znajomości rozwoju normalnego dla systematyki. Według jego spostrzeżeń, może ten sam pień gąbki posiadać różnokształtne pąki, do tego stopnia, że posługując się dotychczasowymi dygnozami, nie trudno w jednym okazy dopatrzeć się niekiedy 3 gatunków. Wreszcie podaje autor szkic systemu na podstawie typowo wykształconych pąków.

b) Prace w zakresie systematyki i rozsiadlenia.

Prof. Wł. *Kulczyński*, zajmujący się pajakami, opisał (137) 23 gatunków, dla nauki nowych, znalezionych w Tatrach i Karpatach, a należących przeważnie do rodzajów *Linyphia* (6 gat.) i *Erigone* (10 gat.)

Tenże autor ogłosił (159) pająki kameczackie, zebrane przez Prof. Dra B. Dybowskiego. Jestto pierwsza, jedyna dotąd wiadomość o pajakach Kamczatki, a jakkolwiek wykazuje wszystkiego tylko 66 gatunków, niemniej przeto daje dostateczne wyobrażenie o tamtejszej faunie pajęczej. Opisując gatunki dla nauki nowe, w liczbie 28, autor nie ograniczył się do przedstawienia zawitych głaszczków samczych w rysunku, lecz opisał je także możliwie wszechstronnie i dokładnie, wbrew rozpowszechnionemu zwyczajowi między arachnografami, uwzględniającymi tylko najbardziej uderzające wyrostki. Przy tej sposobności uzupełnił opisy 4 pospolitych gatunków europejskich szczegółami, bez których odróżnić je od podobnych kameczackich jest rzeczą niemożliwą; następnie wykazał różnice pomiędzy samicami gatunków *Theridium sisypium* i *Th. impressum*, dzięki czemu można je teraz od siebie odróżnić, przynajmniej w płci samiczej; wreszcie uporządkował zagnatwaną dawniej synonimiję dwóch gatunków z rodzaju *Tibellus*.

Pracą następną (556) rozpoczął profesor *Kulczyński* rewizyję fauny pajęczej, krytycznym opracowaniem rodziny *Atoidae*, wzbogacił faunę krajową ośmioma nowymi gatunkami, systemat zaś 1 nowym gatunkiem. Nadto uzupełnił niedokładne dawniejsze opisy 15 gatunków, wyjaśnił zagnatwaną synonimiję dla 7 gatunków i opisał 3 mało znane gatunki. Cechy

brane przez arachnografów z długości nóg i ich członków, wykazał jako chwiejne.

Pracą ostatnią (620) wzbogacił profesor *Kulczyński* pajęczą faunę tyrolską 60 gatunkami nowemi dla tejże fauny, a 14 nowemi dla nauki. Nadto przyczynia się ta praca do lepszego poznania zasięgu pionowego gatunków tyrolskich, a ma także dla pajęczej fauny galicyjskiej znaczenie, wyjaśniając pewne kwestyje, których rozwiązanie na podstawie samej literatury było niemożliwem. Wreszcie zreformował opisy 23 gatunków, czem umożliwił dokładne ich wyróżnienie, niemniej wskazał potrzebę postępu w sposobie opisywania, mianowicie zaniechania opisu wielkości i ustawienia oczu, a natomiast potrzebę uwzględniania budowy narzędzi rozrodczych.

Dr. *Wł. Taczanowski* wydał dzieło systematyczne (47) o ptakach krajowych. Jest ono owocem 40-letnich spostrzeżeń i poszukiwań autora na obszarze niemal wszystkich ziem polskich, a zawiera ściśle opisy systematyczne oraz biograficzne 320 gatunków krajowych ptaków, do których zaliczył autor także 20 gatunków na ciągu spostrzeganych. Dzieło to należy uważać za źródłowe, bo jest najzupełnijszem w zakresie teraźniejszej fauny ptasiej.

Prof. Dr. *A. Wierzejski* rozjaśnił (559) sprawę gatunkowości gąbki *Spongilla fragilis*.

Rozprawa dalsza prof. Wierzejskiego (619) zawiera opisy skorupiaków mikroskopicznie drobnych z rodziny *Calanidae*, w liczbie 7 gatunków, które on po raz pierwszy zebrał w wodach Galicyi, a między którymi jest 4 nowych dla fauny europejskiej. Ich opis stanowi główny przedmiot tej rozprawy, stanowiącej podstawę dla przyszłych badań w tym kierunku

c) Prace w zakresie teratologii.

Dr. *A. Jaworowski* opisał (555) nieprawidłowo rozwinięty narząd płciowy samicy pawiana (*Cynocephalus sp.*), u której łechtaczka wykształciła się jako członek męzki, tudzież zanikł jeden jajnik, a drugi rozwinął się silniej i był przewężony. Takie zboczenie w rozwoju jajnika tylko Klebs i Grohe spostrzegli dotąd u człowieka.

Profesor *Wł. Kulczyński* (584) opisuje jedyny dotychczas znany przypadek hermafrodytyzmu u pajaków. Mianowicie okaz potworka, odkryty przez autora, ma po lewej stronie rozwinięte narzędzia płciowe samcze, po prawej samicze, należy więc do obojnaków bocznych (*hermaphroditae laterales*). Nieprawidłowe rozwinięcie jego objawia się nietylko w niesymetryczności dolnej części kałduna, lecz także w odmiennej budowie głaszczków, z których lewy ma zwykły kształt głaszczka samczego, a prawy samiczy ma kształt nogi o jeden człon krótszej.

Dr. *A. Walentowicz* opisał (178) ciekawy pod względem rozwojowym przypadek dwupłciowości obustronnej u świni. Mianowicie składał się narząd płciowy żeński badanego okazu z należycie rozwiniętych części płciowych zewnętrznych, a zmarniałych wewnętrznych, natomiast narząd płciowy męski był tylko wewnętrznie wykształcony, t. j. składał się z jąder, przyjądrzy, oraz nasieniowodów zawierających plemniki i uchodzących do macicy. Opisany przypadek jest o tyle pod względem naukowym ważnym, że autor był w tem szczęśliwym położeniu, iż miał sposobność badać hermafrodyta za życia, tudzież posiadał go w całości do swej dyspozycji po śmierci, a przeto mógł z całą dokładnością opisać stosunki anatomiczne tego jedynego w dotychczasowej literaturze przypadku.

Anatomija i Fizyjologija człowieka.

Medycyna doświadczalna. Metody preparowania.

Dział ten mieści w sobie 31 rozpraw 18 autorów. Biorąc za podstawę przedmiot rozpraw, możemy je podzielić na następujące kategorie:

A) Anatomija, fizyjologija i patologija krwi, układu krwionośnego i limfatycznego.

Prof. *Jan Dogiel* (489) podaje badania dotyczące tak przebiegu włókien nerwowych i rozmieszczenia ośrodków nerwowych w sercu, jakoteż zmian czynności serca w rozmaitych wa-

runkach. Na podstawie swoich doświadczeń twierdzi autor, że bodziec wywołujący kurczenie się mięśnia sercowego bierze początek swój częścią w komórkach nerwowych, częścią zaś w nerwach rozgałęzionych w tym organie. Najbliższa przyczyna zwolnienia lub przerw w czynności serca zależy nie od istnienia 2 lub 3 rodzajów komórek nerwowych, ale od wzajemnego stosunku działania tych komórek i nerwów serca.

Dr. *Bolesław Skórczewski* (459) badał zachowanie się tętnic i żył pod wpływem prądu bezwodnika kwasu węglowego. Doświadczeń dokonywał na uszach królików i językach żab zakuraryzowanych; tętnice i żyły wymierzano zapomocą przesuwalnego mikrometru pod drobnowidzem tak w stanie prawidłowym, jakoteż podczas działania strumienia CO₂ na badane miejsce. Stałym zjawiskiem było rozszerzenie się tętnic i zwięzanie żył tak podczas działania, jako też przez pewien czas po usunięciu CO₂. Zjawisko to przypisuje autor wyłącznym własnościom bezwodnika kw. węglowego, gdyż, przy zastosowaniu innych gazów, podobnych zmian nie obserwował i sądzi, że rozszerzenie tętnic odbywa się za pośrednictwem nerwów naczynioruchowych.

W rozprawie drugiej (452) podaje tenże sam autor próbę oznaczenia ogólnej ilości krwi u ludzi w celach klinicznych, na podstawie oznaczenia ilości ciałek krwi, przypuszczając, że woda wprowadzona do organizmu całkowicie zostaje z niego wydalona, przeważnie przez drogi moczowe.

Prof. *Ludwik Teichmann* (611) podaje na podstawie własnych badań, w których do wstrzykiwania chlonic zastosował kit, że obydwa przewody piersiowe wchodzi do żył nie jednym ale wieloma końcami. Ilość tych końców jest rozmaita.

Dr. *L. Natanson* (520) czyni uwagi, na podstawie anatomicznej budowy i przebiegu naczyń w mózgu, że opuszka żyły szyjnej jest regulatorem śródczaszkowego krążenia krwi, i że skurczenie mięśni opuszki żyły szyjnej jest najbliższą przyczyną snu.

Prof. *Browicz* i Dr. *Obaliński* w rozprawie wspólnej (431) opisują przypadek tętniaka groniastego u kobiety 35-letniej, który, bez znanej przyczyny, w ciągu lat 8, począwszy od dłoni,

rozszerzył się na całe przedramię. Przy badaniu mikroskopem odnogi odjętej przez Dra Obalińskiego, tętnice wykazywały zanik warstwy mięsnej i zgrubienie warstwy wewnętrznej w częściach pierwotnie zajętych; w górnej zaś części warstwa środkowa była zwyrodniała i zawierała liczne ziarnka tłuszczu. Zmiany te warstwy środkowej uważają autorowie za przyczynę tętniaka.

Dr. *Henryk Kadyi* (493) podaje kilka przypadków zbożeń układu naczyniowego: 1) Serce, u którego do prawego przedsionka wchodzi cztery żyły główne: dwie górne i dwie dolne; 2) niezwykle łączenie się żył, tworzących w okolicy lędźwiowej żyłę główną dolną; 3) przypadek nikłej tętnicy sprychowej, której rozgałęzienia na ręce zastępuje tętnica międzykostna; 4) niezwykle przebieg tętnicy językowej.

B) Anatomija, fizyjologija i patologija przewodu pokarmowego i połączonych z nim narządów.

Prof. *Włodzimierz Brodowski* (126) występuje przeciw coraz bardziej rozpowszechniającemu się mniemaniu, że istotę sprawy chorobowej w wątrobie podczas tak zw. żółtego zaniku ostrego (*atrophia hepatis flava acuta*), stanowią przemiany wsteczne; na podstawie bliższego zbadania zachowania się komórek wątrobowych tak w tej sprawie, jak również w innych (wewnętrzne pęcznienie), które zwykle bywają uważane jako typowe okazy przemiany wstecznej, przychodzi do wniosku, że ostry zanik żółty wątroby jest następstwem parenchymatycznego jej zapalenia.

Prof. *Tadeusz Browicz* (416) podaje opis przypadku duru jelitowego, w którym zmiany serca (przy badaniu mikroskopem) polegały nie tylko na znacznym stłuszczeniu włókien mięsnych i częściowym ich rozpadzie na płytki Bowmanna, lecz na obecności licznych nieruchomych tworów pręcikowatych. Podobne twory znajdowały się w nerkach, także mniej liczne w śledzionie i treści jelita. Rozmnożenie się tych tworów podczas hodowli w komorze wilgotnej świadczyło o ich przyrodzie pasorzytniczej.

W rozprawie drugiej (437) tenże sam autor bada zmiany pozimnicze w wątrobie, śledzionie i szpiku kostnym, t. j. w na-

rzędach, w których wyłącznie prawie, u osób zmarłych z przyczyny charłactwa pozimniczego, nagromadza się barwik tylko wyjątkowo znajdujący w innych narządach. W śledzionie barwik ten jest zawartym prawie wyłącznie w komórkach po za obrębem naczyń, wśród tkanki łącznej, okołonaczyniowej; ciała zaś Malpigięgo są prawie zawsze wolne od barwika. W wątrobie barwik się zawiera tylko w naczyniach włosowatych śródżazikowych, a mianowicie w bezbarwnych ciałkach naczyń te wypełniających; barwik ten nigdy nie znajduje się w komórkach wątrobowych. W szpiku kostnym, podobnie jak w śledzionie, znajduje się po za obrębem naczyń. Zastanawiając się nad kwestyją, gdzie ów barwik powstaje, autor, podniósłszy szereg najrozmaitszych okoliczności, wypowiada przypuszczenie, że barwik ten, wytwarzający się w następstwie zimnicy, nie powstaje miejscowo, lecz wytwarza się w krwi krążącej, wskutek zmian ciałek czerwonych, i tylko następnie bywa pochłonięty przez ciała bezbarwne.

Dr. *Cybulski* i *Mikulicz* (604) podają rezultaty swych badań nad zachowaniem się przełyku u człowieka pod rozmaitemi względami, a głównie rezultaty badań nad ruchami przełyku podczas połykania: ruchy w dolnej części przełyku zasadniczo się różnią tak co do szybkości przebiegu, jako też i co do wysokości oraz szerokości fali. Cały akt połykania trwa około 14''.

Dr. *Antoni Glusiński* (528) przeprowadzał badania nad wchłanianiem w jelitach poza ustrojem zwierzęcym. Uwzględniając wypadki swoich doświadczeń, oraz warunki, w śród których te doświadczenia były przeprowadzone, autor wysnuwa wniosek, że ciała zawieszinowe z wnętrza przewodu pokarmowego przechodzić mogą do naczyń chłonniczych i że siły, działających przy wchłanianiu szukać należy w pewnej właściwości samych naczyń chłonniczych, oraz, że siły te są czysto fizyczne, niepozostające w związku ze sprawą żywotną.

Dr. *Józef Merunowicz* (434) badał wpływ środków podniecających ruch robaczkowy a mianowicie muskaryny, weratryny i nikotyny na ilość limfy, otrzymywanej ze sztucznej przetoki u psów kuraryzowanych. Badania te wykazały, że

zatrucie małemi i znacznemi dawkami wymienionych leków nie tylko nie utrudnia odpływu limfy z przetoki przewodu piersiowego, lecz nawet zwiększa go w dwójnasób. Prócz tego autor stwierdza, że nawet znaczne utraty limfy w jego doświadczeniach nie były same przez się powodem śmierci, oraz że ilość zebranej limfy nie zostaje w ścisłym stosunku z parciem krwi w tętnicach i nie ustaje zaraz po śmierci.

Dr. *Juljusz Zawilski* (417) przytacza szereg doświadczeń w celu przekonania się o zachowaniu się wobec soków trawiających dwóch rodzajów dextryny (erytrodextryny i achroodextryny). Poszukiwania te wykazały, że ślina przy działaniu na oba te rodzaje dextryny nie jest w stanie zamienić ich w cukier; działa jednak przygotowawczo dla pepsyny i soku trzustkowego. Pepsyna sama także żadnej dextryny w cukier gronowy nie zamienia; działając jednak na dextryny, które zostały pod działaniem śliny przy ciepłocie ciała, zamienia je w cukier bez względu na obecność kw. chlorowodowego. Sok trzustkowy, przy ciepłocie ciała, zamienia każdą dextrynę w cukier, lecz bardzo słabo, a daleko silniej po poprzednim zarobieniu dextryny śliną. Najenergiczniej zamienia dextrynę w cukier sok jelitowy. Erytrodextryna łatwiej, zdaniem autora, przemienia się w cukier gronowy pod wpływem soków trawiających, niż achroodextryna.

Ten sam autor w rozprawie drugiej (448) przytacza doświadczenia, które przeprowadził nad wpływem wody na wydzielanie żółci, którą otrzymywał z przetoki. Doświadczenia te wykazały, że w 15 godzin po podaniu pokarmu, ilość żółci znacznie i stopniowo się zmniejsza, że ubytkowi żółci towarzyszy zwykle ubytek części stałych w odsetkach, że wprowadzenie wody podnosi wydzielanie żółci, że zwiększonej ilości żółci odpowiada zwykle większa ilość części stałych w odsetkach, że żółci wydziela się tem więcej im więcej dodajemy wody i nakoniec, że, po wprowadzeniu wody do ustroju, parcie w naczyńach żółciowych wzrasta bardzo znacznie, może przezwyciężyć opory, które zmuszają wątrobę do chłonięcia swej własnej wydzieliny.

C) Anatomija, fizyjologija i patologija gruczołów.

Prof. *Alfred Biesiadecki* w rozprawie (87) pod tytułem „Anatomija patologiczna gruczołów skórnych” — rozpatruje warunki i przyczyny tak ilościowych, jako też jakościowych zmian wydzieliny gruczołów potnych, łojowych, oraz zastanawia się nad szeregiem spraw chorobowych, powstających skutkiem zmian patologicznych w czynności gruczołów łojowych.

Prof. *Browicz* (461) podaje wypadki zmian w nerkach królika wskutek wstrzykiwania kantarydyny. Zmiany owe dotyczyły wyłącznie mięszu nerkowego a mianowicie ciałek Malpigiego i zwojów cewek krętych. Kłębki naczyniowe, wskutek złogów istoty białkowej wśród torebki ciałka Malpigiego, ulegały powolnemu ugnieceniu, podobną wypociną przesiąkały także komórki przybłonkowe cewek krętych, wskutek czego ulegały napęcznieniu dochodzącemu do zupełnego zaciśnienia światła cewkowego; prócz tego, tak w pokładzie przybłonkowym, jakoteż wewnątrz cewek znajdowały się mniejsze lub większe ilości ciałek wypocinowych. Wszystkie te zmiany anatomiczne świadczyły o istnieniu sprawy zapalnej, co przemawia za tem, że obok formy zapalenia nerek śródmięszowego, wypada przyjąć także, w myśl zapatrywania Virchowa, osobną formę zapalenia mięszowego.

Dr. *S. M. Jakowski* (486) podaje wyniki badań swoich nad budową gruczołu mlekowego; w pracy swojej uwzględnia autor budowę brodawki, przewodów i pęcherzyków podczas rozmaitych doświadczeń fizyjologicznych. Badania te wykazały że podczas fizyjologicznej czynności gruczołu ulegają zmianie przeważnie pęcherzyki. One zaczynają się rozwijać podczas ciąży, są wysłane dość wysokimi, prawie cylindrycznymi komórkami, zawierającymi kuleczki tłuszczu. W gruczołach czynnych obraz o tyle się zmienia, że brzeg komórek przybłonkowych, zawierających zawsze kuleczki tłuszczu, zwrócony ku światłu, nie jest ostro zakończony, lecz przedstawia się jakby nadszarpanym, komórki zaś są rozmaitej wysokości. W końcu występuje autor przeciw twierdzeniu Rambera, jakoby najistotniejszą część wydzieliny mlekowej miała powstawać z przemiany ciałek limfatycznych.

Dr. *H. Kadyi* (477) opisuje gruczoł, znaleziony przez niego na trzonie kości gnykowej, wielkości siemienia konopnego, budowy podobnej do gruczołu tarczycowego, a trafiający się raz na 6—7 przypadków. Gruczoły tego rodzaju nazywa autor gruczołami gnykowymi. Najciekawszą jest rzeczą, że jakkolwiek gruczoły te nie komunikują nigdy z gruczołami tarczycowymi, to jednakże mogą w nich powstawać te same zmiany patologiczne, które tak często powstają w gruczole tarczycowym, jakoto: przeobrażenie kolloidowe i zwyrodnienie torbielowate, i prawie zawsze równoległe ze zmianami w gruczole tarczycowym. Z tego powodu, a także na podstawie badania płodu pięciomiesięcznego, sądzi autor, że gruczoły gnykowe zawdzięczają istnienie swoje wspólnemu z gruczołem tarczycowym zawiązkowi.

D) Nowotwory i sprawy nowotworowe.

Prof. *Albert Adamkiewicz* (496) opisuje nowotwór w istocie rdzenia pacierzowego. Zabarwienie preparatów fiołkowym barwikiem goryczki wykazało, że masa nowotworowa, neuroglia i opona mięka barwiły się jednakowo i odmiennie od istoty szarej. Ponieważ nowotwór pod względem histologicznym okazał się nowotworem łącznotkankowym, więc na tej podstawie autor wnosi, że neuroglia nie jest pochodzenia nerwowego. Zarazem zwraca uwagę na zmiany, którym uległa tkanina rdzenia pacierzowego pod wpływem ucisku ze strony nowotworu, jakkolwiek podczas życia żadnych zaburzeń w czynności fizjologicznej rdzenia nie stwierdzono.

Prof. *A. Biesiadecki* (420) opisuje przypadek bielicy, badany za życia w klinice doświadczalnej, w którym wytworzyły się guzy mające charakter nowotworów bielicy, i drugi przypadek bielicy jelit, zasługujący na uwagę z powodu rozległości nowotworów bielicy. Autor, prócz zmian w rozmaitych narządach, bada szczegółowe zmiany komórek bielicy, których ilość była nietylko znacznie zwiększoną, lecz które były także powiększone i okazywały przeobrażenie wsteczne, prawdopodobnie klejniowo-słuzowe. Za pierwszorzędne muszą być uważane zmiany składu krwi, a mianowicie autor uznaje bielicę za chorobę miąższową krwi, w któ-

rej, przy prawidłowem wytwarzaniu się komórek bezbarwnych, nastąpiło wsteczne ich przeobrażenie. To upośledzenie postępowego przeistaczania się ciałek bielcowych w ciałka krwi barwne sprawia w następstwie zmniejszenie się ilości ostatnich.

Dr. *Przemysław Pieniążek* (419) opisuje mięsaki:

I. Tworzące przerzuty do narządów takich, w których do-tychczas ich nie znano.

a) mięsak oczodołu pierwotny z przerzutem do jajnika i innych narządów, b) mięsak kości udowej z przerzutem do mięśnia serca, c) mięsak tchawicy.

II. Mięsaki powstałe pierwotnie w narządach, w których wcale nie są znane lub bardzo rzadko się trafiają.

a) mięsak tchawicy, gruczołu tarczycowego i b) m. gruczołów krezkowych jelit, mózgu, wątroby, torebki nerek.

III. Mięsak migdałka.

C) Gazy moczu.

Dr. *J. Zawilski* (481) bada na podstawie własnej metody zachowanie się gazów w moczu u osób zdrowych, a także w stanach gorączkowych. Badania te wykazały, że mocz osób tak zdrowych jak i chorych nie zawiera ani śladu tlenu, bardzo małą ilość azotu i zmienną ilość bezwodnika kw. węglowego.

D) Fizyjologija oddychania.

Prof. *Napoleon Cybulski* (612) podaje wiadomość o wypadkach swych doświadczeń przedsięwziętych razem z Drem Wartanowem w celu zbadania zmian w oddychaniu i parciu ościennem tętnie u jeźów, pod wpływem drażnienia dośrodkowego końca nerwów błędnych. Autorowie zwracają uwagę głównie na jedno zjawisko, którego nie obserwowano u innych zwierząt, a mianowicie, że po zaprzestaniu podrażniania n. błędnego, zamiast powrotu do stanu prawidłowego, występowało u badanych zwierząt zawieszenie oddychania, stopniowe obniżenie parcia, czasami do zera, i bardzo mocne zwolnienie tętna. Stan ten trwał od 15—30'', potem ustępował, po pewnym jednak czasie znowu się powtarzał, i tak było kilkokrotnie.

E) Fizyjologija, anatomija i patologija narządów w zmysłowych i układu nerwowego centralnego.

Dr. *Justyn Karliński* (543) podaje doświadczenia nad wrażliwością bocznych części siatkówki na pojedyncze barwy. Wypadki tych doświadczeń, przeprowadzonych z pomocą osobnej konstrukcyi perimetru, były następujące:

1) Boczne części siatkówki są najwrażliwsze na barwę fioletową, następnie na niebieską, żółtą, zieloną, pomarańczową i w końcu czerwoną. 2) Granice dla jednej i tej samej barwy są tem obszerniejsze, im większy jest przedmiot barwny. 3) Granice wrażliwości nie są stałe. 4) Rozszerzenie źrenicy działaniem atropiny sprawia rozszerzenie się zarazem granic czułości siatkówki.

Dr. *Franciszek Eberhard* (426) zajmuje się sprawą powstawania zaćmy stożkowej i na podstawie mikroskopowych badań w jednym przypadku udowadnia, iż zaćma ta utworzyła się pod torebką; zarazem z obrazu drobnowidzowego wysnuwa wniosek, iż przyczyną powstawania zaćmy stożkowej jest bujanie przybłonka, znajdującego się na tylnej powierzchni torebki przodkowej soczewki.

Prof. *Biesiadecki* (435) zdaje sprawę z badań nad przyrastaniem zaszczepionych kawałków skóry do dna wrzodów. Zaszczepiony kawałek przed przyrośnięciem odżywia się za pomocą komórek wędrujących, i oneto zlepiają dno wrzodu z podstawą zaszczepionej skóry. Dalej autor przypuszcza, że komórki przyskórkowe, występujące w otoczeniu przeszczepionej skóry, powstają z komórek wędrujących.

Prof. *Adamkiewicz* (522) na podstawie dwóch przypadków, z których w jednym znajdowało się ograniczone zwyrodnienie sznurów tylnych, a za życia porażenie atoniczne, w drugim były zwyrodniałe drogi piramidalne, za życia zaś wybitnie występował podniesiony kurcz toniczny, wypowiada hipotezę, że przy każdej inervacyi woli, w rdzeniu występuje synteza dwóch pobudzeń, a mianowicie: tężcowego, przebiegającego w sznurach tylnych, i dowolnego, zstępującego wzdłuż piramid.

Prof. *Cybulski* (621) zdaje sprawę z doświadczeń nad samopoddawaniem u hypnotyków i przychodzi do wnio-

sku, że przeważna część zjawisk obserwowanych u hypnotyków jest następstwem samopoddawania.

F) Farmakologija.

Dr. *Gluziński* (173) badał działanie sparteiny na ustrój zwierzęcy i ludzki. Praca autora składa się z dwóch części: a) fizjologicznej, w której podane są doświadczenia nad zwierzętami, b) klinicznej, w której autor przedstawia swoje spostrzeżenia nad działaniem sparteiny na ustrój ludzki.

Głównym wypadkiem tych doświadczeń było, że sparteina działa na serce wywołując zwolnienie jego czynności, poraża ośrodki nerwów błędnych w sercu i obniża pobudliwość mięśni.

G) Sposoby wstrzykiwania.

Prof. *Teichmann* (475) ocenia rozmaite sposoby nastrzykiwania naczyń i materiały do tego używane i poleca kit szklarski, rozrzedzony dwusiarczkiem węgla do gęstości miodu, jako materiał najodpowiedniejszy do nastrzykiwania dużych pni naczyniowych, wymagający przytem tej tylko jedynej modyfikacji, że tłok w strzykawce musi być obracany za pomocą śruby. Próby czynione przez czas dłuższy w zakładzie anatomicznym wykazały najzupełniejszą odpowiedniość tego materiału.

Antropologija.

Kraniologija, Etnografija i Etnologija przedhistoryczna.

Punkt ciężkości ruchu naukowego na polu antropologicznym musiał z natury rzeczy leżeć w Komisji antropologicznej, a nie w pismach Wydziału matematyczno-przyrodnicznego, gdzie z tego powodu pojawiło się tylko sześć prac pochodzących od trzech autorów.

Prof. Dr. *Izidor Kopernicki* jedną ze swoich prac poświęcił kościom i czaszkom Ainów (128), które otrzymał z Sachalinu od Dra B. Dybowskiego. Opracowawszy tak

bogaty materiał, jaki dotąd nie pojawił się w Europie, autor następujące uczynił wnioski:

1) Że Ainy są wzrostu mniej niż miernego, mężczyźni mają szkielet gruby, potężnie zbudowany, kobiety zaś przeciwnie — nader delikatny; 2) że proporcjonalnie do wzrostu mają oni nogi nieco krótkie; 3) że ich kości goleniowe są dość znacznie spłaszczone; 4) że budowa miednicy kobiecej jest u nich wielce zbliżoną do europejskiej; 5) że budowa czaszek Aińskich, porównana z innymi wschodnio-azyjatyckimi, odznacza się bardzo wyraźnym i statecznym typem długogłowym, wraz z pewnym stopniem prognatyzmu i widocznym eurygnatyzmem mongolskim.

Na samych czaszkach zauważył autor następujące właściwości osteologiczne, najgodniejsze uwagi: nader słabe nasębienie szwów czaszkowych, częstą obecność nieprawidłowego szwu na kościach jarzmowych (*sut. zygomatica transversa* Virchow.), wyraźny walec kostny wzdłuż szwu podniebiennego i dość często walcowaty kształt zęba mądrości. W końcu opisał autor dotąd nigdzie dokładnie nieznaną wypłowywaną pośmiertnie kośći czaszkowych przy otworze potylicznym, które przypisuje jakimś nieznanym praktykom guślarskim ludów okolicznych, lecz nie samych Ainów.

W innej rozprawie (166), autor, zbadawszy i opisawszy nowy szereg czaszek Ainów z Sachalinu (6 męskich i 6 kobiecych), stwierdził dawniejsze wnioski swoje o charakterystyce kranjologicznej Ainów, równie jak dostrzeżone na ich czaszkach właściwości osteologiczne, z wyjątkiem walcowatego kształtu zębów mądrości, który okazał się takim na jednej tylko czaszce. Wypłowywaną pośmiertnie kośći, tym razem nietylko u samego otworu potylicznego, znalazł autor również często jak pierwej.

Nakoniec, zestawivszy wypadki własnych badań kranjologicznych o Ainach z najnowszymi badaniami etnologicznymi Dr. L. Schrencka o ludach nad-Amurskich, doszedł autor do podobnego wniosku i uważa Ainów za szczątek ludów okrajnych (*Randvölker*) dawnej paleazyjatyckiej formacji etnicznej.

W rozprawie ostatniej (427 i 101), na podstawie wyczerpującego zbadania 10 czaszek oraz kości długich szkieletu, pochodzących z kurhanów pokuckich, które należały do archeologicznego okresu przejściowego od epoki brązu do żelaza, autor wykazał, że w jednej grupie tych kurhanów należały one do osób dość wysokiego, w drugiej zaś do mniej niż miernego wzrostu. — Budowa zaś czaszek u jednych i drugich okazała się wyraźnie długogłową i prostolicą (*dolichocephala ortognatha*), ze znaczną przewagą rozwoju okolicy czołowej (*dolichocephalie frontale*).

Przez porównanie zaś tych czaszek ze znanymi sobie czaszkami z kurhanów kijowskich oraz z innych ziem polskich, tudzież z opisanymi przez innych autorów czaszkami przedhistorycznymi z cmentarzysk (*Reihengräber*) i kurhanów (*Hügelgräber*) niemieckich, szwajcarskich i czeskich, autor wykazał nader ściśle ich powinowactwo ze zbadanymi przez siebie czaszkami pokuckimi.

Z uwagi, że budowa tych ostatnich, równie jak innych przedhistorycznych na ziemiach naszych, jest całkiem odmienną od tej, jaka jest cechą tegoczesnej ludności krótkogłowej ziem polskich, wnosi, że ludność tę w czasach przedhistorycznych poprzedziła na tych ziemiach rasa inna, cechująca się długogłowym kształtem swych czaszek.

Dr. *Józef Majer*, Prezes Akademii, umieścił w pismach Wydziału i w Roczniku dwie prace z których pierwsza (466) tyczy się oscylacyj we wzroście ludzkim. Wiadomo, że rozkładając daną ludność według wzrostu osób, które ją składają, liczba ich przybywa, począwszy od wzrostu najniższego aż do średniego, odtąd zaś zmniejsza się w miarę zbliżania się ku wzrostowi najwyższemu. Postęp ten i ubytek dzieje się tem regularniej, im większa między pozycjami przybywającego wzrostu zostawia się różnica; gdy ta atoli nie przechodzi 1-go cm. wtenczas tak w przybytku jak i ubytku widać pewne oscylacje. Otóż oscylacje te, w postrzeżeniach robionych na ludności galicyjskiej, przedstawiły tę godną uwagi okoliczność, iż, czyto byli górale czy równiaki, czyto w 20-tym 21-ym czy w 22-gim roku życia, Polacy, Rusini czy Żydzi, oscylacje

owe tak dalece były z sobą zgodne, że na 389 porównań, 9 tylko było niezgodnych. Autor uznaje ten fakt za godny uwagi, sądzi wszelako, że wywodzenie z niego ogólnej zasady byłoby przedwczesnem.

Druga praca (11) tyczy się wieku ludzkiego. Autor, poddając dawniej krytyce różne twierdzenia ze względu na prawidłowe (normalne) trwanie życia człowieka, wyraził przekonanie, że dochodzić ono powinno do lat 150. W tem miejscu, dawniejsze swoje wywody teoretyczne starał się udowodnić praktycznie, przywołując poczynione w różnych miejscach i czasie spostrzeżenia, według których życie człowieka mniej więcej zbliżało się do owego kresu normalnego, a w rzadkich razach nawet go przechodziło. W zastosowaniu tych zestawień do ludności polskiej, wykazał, że ze względu na zbliżanie się życia do kresu normalnego, ludność ta wszystkim innym miary dotrzymuje.

P. *Gotfryd Ossowski* podał (156) rezultat swych badań nad jaskiniami okolic Krakowa; wykonał je zaś z polecenia Komisji antropologicznej. Otrzymawszy bogate plony z doliny Mnikowa, posunął poszukiwania do okolic Ojcowa, a mianowicie do jaskini Maszyckiej. Znalazły się tam, oprócz pozostałości z kości mamuta i innych zwierząt dyluwialnych, wyroby ręki ludzkiej z krzemienia, kości i gliny, według których rozłożenia i rodzaju autor rozróżnia warstwę górną, dolną i pośrednią. Zabytki znalezione w warstwie spodniej należą do najstarszych, jakie znaleziono dotychczas w jaskiniach krajowych. Zalegające warstwy wyższe, znane już z innych wykopalisk krajowych, świadczą o nierównie więcej rozwiniętych potrzebach życia ówczesnego. Człowiek współczesny warstwie najniższej poprzestawał na narzędziach służących mu do obrony i łowów; z warstwy wyższej starał się już o pewne w użyciu dogodności, a nawet ozdoby. Szczątki wreszcie samego człowieka, znalezione w obu warstwach, były w takim stanie, iż z nich żadnych wniosków co do jego cech fizycznych wyprowadzić się nie dało.

---

*Geografija.**Meteorologija i Magnetyzm ziemski.*

Z działu tego ogłoszono w ubiegłym piętnastoleciu, w pismach Akademii, prac dziesięć, sześciu autorów. Z prac tych jedna (546), t. j. Mapa wybrzeża Kameruńskiego i kraju Bakundu wraz z linijami podróży odbytych przez pp. *Rogosińskiego* i *K. Tomczeka*, należy do geografii ogólnej, praca zaś p. *Rostafińskiego* (23) daje pogląd na fizyjoğrafiję i gospodarstwo Polski od najdawniejszych czasów.

Do meteorologii ogólnej należą dwie rozprawy: pp. *Czernego* (455) i *Kuczyńskiego* (153). W pierwszej zastanawia się autor nad zmianami klimatu tak w czasach historycznych, jak i przedhistorycznych (geologicznych), oraz ich przyczynami tak kosmicznymi, jak telurycznymi. W drugiej porównywa p. Kuczyński co do ścisłości sześć różnych wzorów, służących do obliczania rocznego przebiegu ciepłoty w miejscu danem.

Do klimatografii Krakowa należy rozpraw pięć: pp. *Karlińskiego* (105 i 447), *Kuczyńskiego* (147) i *Wierzbickiego* (115—119 i 506). Prace pp. Karlińskiego (105) i Kuczyńskiego (147) mają za przedmiot przebieg ciepłoty powietrza w Krakowie tak w okresie dziennym jak rocznym, któryto ostatni oblicza p. Kuczyński sposobem nowym, uwzględniającym tylko trzy dni po sobie następujące. W rozprawie (447) podaje autor wypadki z jednorocznych pomiarów chyżości wiatru w Krakowie, anemometrem Robinsona wykonanych. Prace p. Wierzbickiego (115—119) mają za przedmiot przebieg dzienny i roczny, tak prężności pary jak i wilgotności powietrza w Krakowie, praca (506) ma za przedmiot ozon atmosferyczny i jego roczny przebieg. — Wszystkie te pięć prac oparte są na wieloletnich spostrzeżeniach obserwatoryjum astronomicznego w Krakowie.

Z zakresu magnetyzmu ziemskiego jest jedna praca p. *Wierzbickiego* (472), obejmująca jego spostrzeżenia tak

zboczenia, jak nachylenia igły magnesowej, w Tatrach w r. 1878, tudzież w Wieliczce w latach 1878 i 1879 wykonane.

Reszta prac z tego działu umiejętności, jako odnosząca się do fizyjografii Galicyi, mieści się w Sprawozdaniach Komisji fizyjograficznej.

Historyja nauk przyrodniczych i matematycznych.

Historyja kultury.

Oprócz prac z zakresu historii nauk matematycznych podanych pod matematyką, do tego działu należą prace tylko Prof. Dra *Józefa Rostafińskiego*, które nie wchodzą w zakres botaniki w ściślejszem jej znaczeniu.

Pierwszą z nich (560) jest rozprawa nad Kucmerką (*Sium sisarum*), w której autor, poddawszy krytyce badania swoich poprzedników, rozbiera przedewszystkiem pytanie czem był Siser starożytnych, czy rzeczywiście kucmerką? Co wiemy o niej z wieków średnich i epoki odrodzenia, i jakie ztąd wynikałyby wnioski? Do nich należy, że *Sium Sisarum* ma za ojczyznę nietylko część Syberyi i północną Persyję, ale przechodzi i do Europy po Wołyń i Podole, tudzież, że między VIII a XII wiekiem prawdopodobnie dostała się ona do Niemiec, a ztamtąd do Polski, że wreszcie jej powszechniejsza hodowla po Europie rozpoczęła się w końcu XVI wieku.

W rozpatrywaniu roślin wymienionych w Kapitularzach Karola W. (157) autor zamierzył podać przyczynek do historii roślin w Polsce. W badaniach swoich co do pochodzenia, nazwisk roślin, użytku itp. korzystając z pracy poprzedników, dodaje autor wypadki własnych poszukiwań.

Na jednej z ksiąg rękopiśmiennych biblijoteki Jagiellońskiej znajduje się zapisek ręką Jana Welsa, lekarza, treści botanicznej, z którego (580) autor wysnuwa wniosek, jakim przyczynkiem do flory Krakowa jest ów zapisek z w. XV.

Już Lelewel zwrócił uwagę (w r. 1823) na to, że tak zwane Zielniki Falimirza, Spiczyńskiego i Siennika są przedrukami pierwszego z nich; o ile pod ręką dwóch ostatnich zmieniało się pierwotne wydanie tłumaczenia Falimirza, to wykazuje dopiero autor (181) przez staranne porównanie ze sobą wszystkich trzech edycji.

Rzecz (182) opracowaną w przedmiocie literatury botanicznej w Polsce w. XVI, przedstawił autor w r. 1886 Towarzystwu lekarskiemu w Warszawie, które w ciągu roku następnego przyznało mu jedną z konkursowych nagród. W ciągu tego czasu udało się jeszcze autorowi niejedną szczegół sprostować i niejedną wątpliwość usunąć. Wobec tego sądzi on, że, o ile chodzi, czy to o wykazanie zasług autorów, czy o wykazanie stosunku ich dzieł do współczesnej literatury europejskiej, prawdopodobnie nie wiele już spodziewać się można nowych w tej mierze przyczynków. Może to nastąpić szczególnie ze względu na bijografię, co do których poszukiwania w archiwach mogą jeszcze dostarczyć nieznanych szczegółów.

Komisya fizyjoğraficzna.

W b. Towarzystwie naukowem krakowskiem istniała od r. 1865 Komisya fizyjoğraficzna. Rozwiązana przy przeobrażeniu Towarzystwa naukowego w Akademię Umiejętności, została utworzona na nowo już na pierwszym posiedzeniu Wydziału IIIgo, w dniu 15 Marca 1873 r. Mimo zmiany tytułu, cel Komisyi pozostał ten sam, zachowała ona też nietylko formę i tytuł publikacyj dawnej Komisyi, ale nawet pierwszy tom swoich prac wydała jako tom VIII „Sprawozdań Komisyi fizyjoğraficznej“.

Do swego celu, t. j. zbadania kraju pod względem przyrodniczym, zdała Komisya zbierając i wydając spostrzeżenia z zakresu fizyjoğrafii, tudzież gromadząc odpowiednie zbiory w Muzeum fizyjoğraficznem, o którym myślała już i Komisya b. Towarzystwa naukowego, ale, dla przeszkód

usunąć się niedających, bezskutecznie. Z funduszków swoich, na które składały się zasiłki udzielane przez Wysoki Sejm (w r. 1873 i 1876 — 85) i przez Akademię Um., wyznaczała Komisya corocznie zasiłki dla członków swoich i osób z poza swojego grona, którym powierzała badania pewnych części kraju; przyczem, mając zawsze więcej zadań aniżeli środków do ich rozwiązania, postępowano podług planu przedstawionego Wys. Sejmowi w r. 1875, licząc się z danemi warunkami, a mianowicie z siłami, jakimi rozporządzać, i środkami, jakich pracownikom dostarczyć było można. Często otrzymywała Komisya od przyrodników krajowych prace, dokonane nieraz z wielkim nakładem środków materyjalnych; wydając je, czuła się Komisya nieraz obowiązana do zwrócenia autorom przynajmniej części poniesionych kosztów, nie żeby pracę wynagrodzić, ale żeby umożliwić dalsze jej prowadzenie.

Nagromadzony materyjał do fizyjoğrafii zamieszczany bywa w „Sprawozdaniach Kom. fiz.“ wydawanych corocznie. Od Maja 1886 r., t. j. od czasu, w którym zaczęto odbywać posiedzenia naukowe, krótsze wiadomości podawane przez członków zostają pomieszczone w sprawozdaniach z tych posiedzeń, drukowanych przy i Sprawozdaniach Wydziału IIIgo. Część prac z zakresu fizyjoğrafii, przedstawiających pewną zaokrągloną całość, albo też podających wyniki z obszerniejszych szeregów spostrzeżeń, wydana została w Rozprawach i w Pamiętniku Wydziału IIIgo.

W „Sprawozdaniach Komisyi,“ część pierwsza zawiera sprawozdania z czynności Komisyi i jej sekcji, ze stanu zbiorów, z przeprowadzonej korespondencyi, z obrotu funduszków, tudzież spis Członków, część drugą tworzą materyjały do fizyjoğrafii kraju, w dwóch działach: 1) zebrane przez sekcję meteorologiczną, 2) przez sekcję: botaniczną, zoologiczną, geologiczną i chemiczną.

W dziale pierwszym ogłasza Komisya corocznie:

1) Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych, obliczone w Krakowskim Obserwatoryjum astronomicznem pod nadzorem Prof. Dra *F. Karlińskiego*, mianowicie: ciepłotę i ci-

śnienie powietrza (średnie dzienne i miesięczne, maxima i minima miesięczne), średni kierunek wiatru i liczbę dostrzeżonych kierunków wiatru w odsetkach, stan zachmurzenia nieba w średnich dziennych i miesięcznych, ilość opadu i jego jakość, mgły, grady, burze i błyskawice. Od r. 1877 podawane bywają także średnie roczne ciepłoty, ciśnienia i opadu dla tych stacyj, na których spostrzeżenia nie doznały w ciągu roku przerwy. — Stacyj meteorologicznych było ogółem 62, 1 z nich istniała jednak tylko przez miesiąc, 2 były letnie, z pozostałych 59 było 27 zupełnych, 1 wyłącznie ombrometryczna. Równocześnie czynnych stacyj było najwięcej 42*). — Porównania narzędzi używanych do spostrzeżeń dokonali: w r. 1875 Prof. Dr. *Kuczyński* (1003), w r. 1877 Dr. *Wierzbicki* (1043).

*) Obserwatorowie: Dr. Tytus Alth, Kaźm. Antosiewicz, Andr. Batorycki, X. J. Berezowski, Prof. J. Bodyński, X. Boeger T. J., E. Bońniacki, Andr. Bryk, X. Szczęsny Buchwald, Jan Buszak, X. Churain T. J., Edw. Claus, X. R. Czeżowski T. J., Drapella, Prof. Drzymuchowski, Prof. Pl. Dziwiński, Prof. A. Engel, Dr. L. Ganczarski, X. Wład. Gierasieński T. J., Piotr Giermański, Godzień, Dr. A. Graczyński, X. Aleks. Gromadzki T. J., X. Dr. Grzegorzek, Prof. L. Guńkiewicz, X. F. Habeni T. J., Dyrektor F. Hahn, Dr. Handl, J. Hawrysiwicz, X. J. Hlebowicki, L. Jacobi, Dr. L. Klemensiewicz, Prof. K. Kolbenheyer, Jan Konieczny, Dr. Izydor Kopernicki, X. J. Koselek T. J., J. Kowalski, Prof. J. Krawczyk, Dr. Al. Krziż, Dyr. M. Kurowski, X. Bruno Lauszka, Prof. L. Lemoch, X. Józef Lenartowicz, Ant. Leszczyński, Sylw. Łuszczak, Dyrektor A. May, E. Meyer, B. Niedzielski, Dr. Nowakowski, Prof. F. Nowosielski, A. Oleś, W. Paluch, Prof. A. Pazdrowski, X. Miron Podoliński, Dyrektor Pohorecki, St. Przybyłowski, Wł. Przybyśławski, Dr. Jan Ralski, X. W. Roszek, Albin Rudzki, L. Schreiter, T. Schwetter, Wilh. Seidler, Marc. Sławiński, Prof. Dr. Stanecki, H. Surowiecki, X. L. Textorys, K. Trattnig, X. M. Twardowski T. J., Prof. Dr. Wachlowski, H. Walter, Idzi Wernberger, X. E. Wereszczyński T. J., W. Wernhardt, Dr. D. Wierzbicki, W. Wojakowski, X. Leon Wójtowicz, Wronski, Józef Zaborski, X. Wł. Zaborski T. J., Prof. D. Zbrożek, Prof. H. Zehetgruber, Prof. J. Zimmermann, X. D. Żukowski, Karol Żukowski, uczniowie szkoły rolniczej w Jagielnicy. — Obliczaniem spostrzeżeń i korektą druków zajmowali się: Jan Bidsiński, B. Buszczyński, Jan Dziurzyński, Leon Karliński, Jan Koźmiński, Ignacy Kranz, Ignacy Machnikowski, Wład. Neusser, Kaźm. Olearski, Jan Ralski, Aleksander Świdorski.

Poprawki potrzebne do redukcji średnich miesięcznych ciepłoty zestawił w r. 1877 Prof. Dr. *Karliński* (1024).

2) Roczne sprawozdania z gradów w Galicyi, zestawiane przez Prof. Dra Fr. *Karlińskiego* (943, 960, 982) i Dra *Daniela Wierzbickiego* (w tomach XI—XXI).

3) Wykazy szkód zrzędzonych przez pioruny, zestawiane przez Dra *Wierzbickiego* (w r. 1879 i 1881—86).

4) Stan wody na rzekach galicyjskich ze sumami i średnimi miesięcznymi, zestawiony pod kontrolą Prof. Dra *Karlińskiego*. Spostrzeżenia te robiono w r. 1872 na 11 rzekach a 27 stacyjach, 1873—81 na 11 rzekach a 30 stacyjach, 1882—86 na 13 rzekach a 40 stacyjach.

5) Spostrzeżenia fitofenologiczne z Galicyi*) i z Ogródu botanicznego w Warszawie (robione przez *Cybulskiego*). Liczba stacyj wahała się między 5 (w r. 1875) a 13 (1883), w r. 1886 wynosiła 8.

6) Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym**). Liczba stacyj najmniejsza (3) w latach 1873 i 74, doszła do 12 w r. 1883, w r. 1886 wynosiła 7.

7) Wypadki spostrzeżeń magnetycznych, robionych w Krakowie przez Prof. Dra *Karlińskiego* (948), Dra *Skibę* i *St. Jaworskiego* (964), Dra D. *Wierzbickiego* (w latach 1872—86), Prof. *Smirnowa* z Kazania (1030) i *Liznara* z Wiednia (1130) — w Wieliczce w r. 1878 i 79 przez Dra *Wierzbickiego* (1073), a 1877—84 przez *L. Schreitera* (1170, 1191), — wreszcie w Tatrach 1878 przez Dra *Wierzbickiego* (1073).

*) Obserwatorowie: Ign. Boehm, Jan Buszak, Chibik, Drapella, p. M. Giermańska, Piotr Giermański, Godzień, Gwetschel, J. Hawrysiwicz, Hurski, X. M. Jakubiński T. J., E. Kochanowski, Dr. Ant. Kotowicz. Kotlik, Dr. Al. Krziż, X. J. Kurcz T. J., X. J. Lenartowicz, Prof. M. Łomnicki, Edw. Majewski, Michalik, X. M. Paleczny, X. W. Roszek, Sawicki, X. Szmerkowski, Prof. Em. Turczyński, X. Tomasz Wall T. J., I. Wernberger, Henr. Wielowiejski, X. Wład. Zaborski, Zduń, Prof. H. Zahetgruber, X. W. Żukotyński T. J.

***) Obserwatorowie prócz wymienionych pod *): Prof. Dr. *Karliński*, A. Rudzki.

W tomie VII podał Prof. Dr. *Karliński* zorze północne dostrzeżone w r. 1872 a w XI opisał *M. Stawiński* trąbę powietrzną w Kołomyi w dniu 3 VI. 1876 (1029); w t. XIII wydrukowano oddane Komisji przez Prezesa Akademii Dra *J. Majera* notatki fitofenologiczne robione w Krakowie w l. 1490—1527. (1089).

Na podstawie dłuższych szeregów spostrzeżeń, zestawił Prof. Dr. *Karliński* wypadki spostrzeżeń ozonometrycznych w Krakowie z lat 20 (1853—73) (959), Dr. *D. Wierzbicki*: wyniki pomiarów opadów atmosferycznych z lat 1850—86 i parowania wody z l. 1876—86 w Krakowie (1220) i: liczbę dni gradowych i gmin gradami dotkniętych w l. 1867—85 (1205), *Wład. Satke*: klimatyczne stosunki Tarnopola według 24-letnich spostrzeżeń.

Podług planu ułożonego w r. 1876, po wyznaczeniu przez Wysoki Sejm 3000 zł. rocznie na cele Komisji, miały sekcye zoologiczna, botaniczna i geologiczna wysyłać każda po jednym badaczu do wschodniej i do zachodniej Galicyi dla zebrania a następnie opracowania materiału, któryby posłużył do wszechstronnego poznania fauny i flory kraju, tudzież do wykonania mapy geologicznej i zbadania budowy geologicznej kraju ze szczególnem uwzględnieniem minerałów praktyczne znaczenie mających. W wykonaniu, plan ten rozmaitych doznawać musiał zmian, nie zaczynała bowiem Komisya badań w kraju nietkniętym, w wielu razach liczyć się musiała z pracami dawniej rozpoczętymi lub równocześnie z innych stron podjętymi, a przedewszystkiem z własnymi środkami.

I. Badania geologiczne prowadzono we wschodniej części kraju, przedewszystkiem na Podolu i dalej na południe aż po Karpaty; czynnymi byli tam przed rokiem 1876: pp. *St. Olszewski* i Prof. *M. Łomnicki*, od r. 1875 do 77 i w r. 1882; Prof. Dr. *Alth*, w l. 1875—79 i 82—87; *F. Bieniasz*, w r. 1886 i 87; Dr. *W. Teisseyre*. Na zachodzie badano W. X. Krakowskie, Tatry i Pieniny. W Krakowskim mieli oddaną sobie pracę: Dr. *St. Olszewski* (1874, 76 i 77) i Dr.

St. Zaręczny (1882, 84—86); Tatry badali: Dr. *St. Zaręczny* (1873), Prof. Dr. *Alth* (1878—81), *F. Bieniasz* (1879 i 80), Pieniny Dr. *Alth* (1881 i 82) i *F. Bieniasz* (1881). Wyczerpujące sprawozdania z przeprowadzonych w Galicyi wschodniej poszukiwań wraz ze zbiorami złożyli: Dr. *St. Olszewski* (976, 1019), Prof. *M. Łomnicki* (974); sprawozdania z wycieczek zdawał Dr. *Alth* w latach 1877 (1023, 1041) i 78 (1043). Z wycieczek w Krakowskiem Dra *Olszewskiego* wynikły dwie prace, jedna treści geologicznej (1064), druga mineralogicznej (1065). Z prac podjętych w Tatrach otrzymała Komisya dwa sprawozdania Dra *Altha* (1087, 1107). *P. Bieniasz* podał z wycieczek na Podolu w r. 1878 i 79 ważną dla gospodarstwa krajowego — dotychczas niestety niewyzyskaną — wiadomość o fosforytach galicyjskich (1086).

Od r. 1879, w którym Wysoki Sejm przeznaczył dla Komisji 500 zł. rocznie na badania geologiczno-górniczne, było głównem zadaniem geologów wysyłanych przez Komisję robienie map geologicznych badanych okolic. Dawniej zbierano wprawdzie także wiadomości do wykreślenia map takich służyć mające, nie dawano jednak temu kierunkowi przewagi nad kierunkiem paleontologicznym. W r. 1879 złożył p. *F. Bieniasz* jedną, a w r. 1881 drugą mapę geologiczną zbadanych przez niego okolic Podola, które wraz z dwiema mapami wykonanemi 1881 przez Dra *Altha* weszły w skład pierwszego zeszytu Atlasu geologicznego Galicyi (1232). W latach następnych wykonał p. *Bieniasz* 4 inne mapy wschodnich okolic kraju, Dr. *Teisseyre* mapę okolic Tarnopola, a Dr. *St. Zaręczny* mapę WX. Krakowskiego. Oddanie tych map do użytku publicznego doznało zwłoki z powodu, że drugi zeszyt wspomnianego Atlasu zajęły mapy Karpat wschodnich wykonane przez Dra *Zubera*, których wydanie polecił Komisji Wys. Wydział krajowy (1233).

W latach 1881—86 powierzała Komisya p. *G. Ossowskiemu* badania paleontologiczne jaskiń w okolicach Mniłowa, Ojcowa, w Tatrach i Pieninach. Zebrane przedmioty złożył p. *G. Ossowski* w Muzeum Komisji, a częściowe wypadki pracy ogłosił w tonie XVII „Sprawozdań“ (1156).

Z prac otrzymanych z Komisji b. Towarzystwa naukowego ogłosiła Komisya dwie z zakresu geologii: *Edwarda Windakiewicza* o ważności torfowisk (953) i *M. Łomnickiego* zapiski geologiczne z wycieczki na Podole (956). Od członków swoich otrzymała Komisya i wydała następujące prace przeprowadzone bez jej udziału, częścią z polecenia Wys. Wydziału krajowego: Dr. *A. Altha* monografię belemitów karkowskich (1000) i opis topograficzno-geologiczny kolei Tarnowsko-Leluchowskiej, zestawiony ze spostrzeżeniami zrobionymi między Grybowem a Muszyną i między Wojniczem a Nowym Sączem (1042), Prof. *M. Łomnickiego*: zapiski geologiczne z okolicy Kałusza (1194), opis petrograficzny, stratygraficzny i paleontologiczny utworu słdkowodnego trzeciorzędowego na Podolu galicyjskiem (1212), wreszcie zapiski o utworze trzeciorzędnym wschodnio-południowego Podola galicyjskiego z wycieczki podjętej z polecenia Wys. Wydziału krajowego (1226), Dra *St. Olszewskiego* przegląd otwornic (Foraminifera) marglu kredowego kotliny lwowskiej i warstw cenomańskich podolskich (995), *G. Ossowskiego* opis labradorytów wołyńskich (1085), *M. Raciborskiego* opis pelitu z puszczy niepołomskiej i zawartych w nim resztek organizmów (1211), *Z. Suszyckiego* pracę o pochodzeniu oleju skalnego i wosku ziemnego z opisem kopalni w Dźwiniaczu (1020), Dra *W. Teisseyrego* opis budowy geologicznej okolic Tarnopola i Zbaraża na podstawie wycieczek podjętych z polecenia Wys. Wydziału kraj. (1180), Dra *Jana Trejdosiewicza* zapiski z wycieczek w r. 1878 w Królestwie polskiem, o formacyi kredowej w pow. Łódzkim, o granicy Tryjasu i Dewonu koło Opatowa, o trzeciorzędnych wapieniach w gub. lubelskiej, o Sylurze i Dewonie w Zbrzy i Kleczanowie (1078), tudzież rozprawę o porfirze w Królestwie polskiem treści krytycznej i geologicznej (1106), *H. Waltera* opis geognostyczny przekroju Przemysko-Łupkowskiego (975), Dra *St. Zarecznego* opis średniego Cenomanu na Podolu galicyjskiem, na podstawie materiałów zebranych na wycieczce wspólnej z Drem *St. Olszewskim* (973), pracę o faunie warstw tytońskich w Rogoźniku i Maruszynie, opierającą się na materyjale dostarczonym Komisji przez pp. *Ludwika Ka-*

nińskiego i *Tetmajera*, tudzież zbiorach Dra *Altha* (1021); wrzście wyczerpujące opracowanie warstw cenomańskich i turon-
skich w okolicach Krakowa (1063).

Następujące wiadomości z zakresu geologii i mineralogii, ogłoszono w sprawozdaniach z posiedzeń Komisji: *Franciszka Bieniasza* o kulach krzemienych z warstw słodkowodnych trzeciorzędnych na Podolu (28. VI. 1886), o iłach znajdujących się wśród wapieni słodkowodnych w Galicyi wschodniej (29. I. 1887), o żwirach dyluwijalnych na Podolu (28. X. 1887), i o pokładzie aluwijalnym drzew na Podgórzu (10. XII. 1887), Dra *A. Jaworowskiego* o dragomitach z Podobiny w limanowskiem (10. XII. 1887), *K. Jelskiego* o prawdopodobnem znajdowaniu się cieszynitu koło Szczawnicy (29. V. 1886), Prof. Dra *Kreutz*a o t. zw. piaskowcu skryształizowanym z Tekur na Wołyniu (10. XII. 1887), *K. Langiego* o źródle Parase w Szkle (26. XI. 1886), *G. Ossowskiego* o znaczeniu jaskiniowych szczątków fauny dyluwijalnej dla chronologii utworów dyluwijalnych (29. I. 1887), *M. Raciborskiego* o mniemanej gąbce *Glossospongites saxicava* i o ramienicy z wapieni podhajeckich (29. X. 1886), Prof. Dra *Szajnochy* o szczątkach *Aceratherium incisivum*, znalezionych w Galicyi (29. V. 1886) i o kopalniach w Galmanie i w Trzebionce (10. XII. 1887), Prof. Dra *Zarecznego* o paproci *Taeniopteris Roemeri* z trawertynu dyjaso-
wego w Filipowicach (29. X. 1886), o kryształach gipsu z iłw miocenijskich Prokocima i Podgórza (19. I. 1887) i o kryształach kalcytu z Miękini (29. I. 1887).

Do zadań sekcji orograficzno-geologicznej należało także zbadanie kraju pod względem topograficznym i wykonanie mapy hipsometrycznej. Jeszcze dla Komisji b. Towarzystwa nauk. zestawił Prof. Dr. *Alth* pomiary wysokości dostarczone przez dyrekcje kolei Karola Ludwika, lwowsko-jasskiej, przemysko-łupkowskiej i dnieszczańskiej, dodając nasuwające się przytem uwagi nad konfiguracją kraju (955). Najwięcej pracował w tym kierunku Prof. *K. Kolbenheyer*, częścią z polecenia Komisji, częścią z własnego popędu, i ogłosił w „Sprawozdaniach“ sześć prac zawierających barometryczne i trygonometryczne pomiary wysokości w Tatrach (978, 979, 999,

1015, 1136, 1172), jedną z pomiarami barometrycznymi wysokości w okolicach miasta Biały (993), wreszcie uwagi nad mapą Tatr w mierze 1:57600, wydaną w Budzie 1874 r. (994). W r. 1877 pomierzył Prof. *Br. Gustawicz* znaczną ilość punktów powiatu bobreckiego (1100), a w 1883 podał sprostowanie błędów w nazwach, które się do tłumaczeń rozpraw Prof. *Kolbenheyera*, pisanych w języku niemieckim, zakradły (1173). Wobec najnowszych publikacji c. k. Geograficznego Zakładu wojskowego w Wiedniu, zaniechała Komisya nakładów na pomiary hipsometryczne, a w r. 1887 postanowiła dążyć do zestawienia topograficznego opisu kraju zapomocą konkursów ogłaszanych corocznie.

II. Wschodnio-galicyjską florą roślin naczyniowych zajmowali się: Dr. *A. Rehman* w r. 1873 i 1874, *J. A. Ślehdziński* od 1872 — 80, Prof. *Ż. Król* w l. 1874—6, Prof. *Tyniecki* 1878, Prof. *B. Kotula* 1878 i 81, *Sz. Trusz* 1885 i 6, *Br. Błocki* 1885, Dr. *Eu. Wołoszczak* 1886.

Dr. *Rehman*, który w l. 1871 i 2 zwiedził z polecenia Komisji b. Towarz. nauk. Karpaty kołomyjskie, stanisławowskie i bukowińskie (949), zbadał później przestrzeń od Czernelicy do Gródka nad Dniestrem, stąd nad Seretem po Szypowce, dalej okolice Jezierzan, Cygan, Kopyczyniec, Chorostkowa, Grzymałowa, Skałatu i Kaczanówki, Miodobory, wreszcie od linii Tarnopol-Podwołoczyska pas ku półn. wschodowi przez Zbaraż, Pieniaki i Brody po Łopatyn. (972, 988) Sp. *Ślehdziński* zwiedził 1873 i 1876—79 całą przestrzeń między Zbruczem a Seretem od Dniestru aż po Zbaraż, a między Seretem i Żółtą Lipą od Dniestru po linię: Chorostków—Buczacz—Monasterzyska, okolicę Gajów pod Lwowem, wreszcie pasy od Meryszczowa pod Przenyślanami na Brzeżany po Łysą pod Podhajcami, od Zborowa do Podhajec, od Trembowli i Kobyłówek na Zarwanicę (nad Strypą) i Łysą po Halicz (971, 1039, 1057, 1083, 1115), w latach 1874, 5 i 80 badał obwód kołomyjski (991, 1017); roślin zebranych w ostatnim roku w powiatach horodeńskim, śniatyńskim i kołomyjskim oznaczyć nie pozwoliła mu choroba, która się śmiercią 4 Maja 1884 zakończyła. Zbiór ten opracował 1884 *M. Raciborski*

(1210). W r. 1886 zwiedził okolice między Kołomyją i Ośławami, tudzież góry od Howerli pod Gropę Dr. *Wołoszczak* (1231). Sp. Prof. *Ż. Król* zajął się w latach 1874 i 75 okolicami Janowa (992), a w r. 1877 pasem ciągnącym się od Olszaniczy i Jaryny ku północnemu zachodowi aż po Narol i Lipsko na granicy Galicyi (1031). Z polecenia Komisji badali okolice między Styrem i Bugiem: *Sz. Trusz* (1885 i 6) i *Br. Błocki* (1885), a błota nad Dniestrem na przestrzeni między Samborem i Żydaczowem Prof. *Tyniecki*. Prof. *B. Kotula* zbadał w latach 1875—80 florę okolic Przemysła po Ustrzyki dolne, Dobromil, Radochońce, Starzawę, Żurawicę, Krasieczyn, Birczę i Kwaszeninę (1114), w latach zaś 1880 i 81 florę dorzecza górnego Strwiąża i pasu ciągnącego się ztąd po Wołosatę i górę Halicz na granicy węgierskiej (1157).

Oprócz powyższych prac podjętych z polecenia Komisji lub przy częściowej pomocy z jej strony, wydała Komisya jeszcze następujące badania ze wschodniej Galicyi, wykonane bez jej udziału: Prof. *M. Turczyńskiego* spis roślin z okolicy Stanisławowa (950), dodatek do niego (989) i zapiski z wycieczek podejmowanych ze Stanisławowa na brzegi Dniestru, Strypy i na Bukowinę w okolicy Kimpolunga (1050), Dra *J. Jachny* dodatek do spisu roślin z okolic Stanisławowa (951), Prof. *B. Gustawicza* zapiski florystyczne z powiatu bobreckiego (1100), *H. Lentza* dalszy ciąg spisu roślin z okolic Niwry, zamieszczonego w II. tomie *Sprawozdań* (1118), Dra *H. Zapalowicza* wykaz roślin więcej charakterystycznych z Czarnej Hory, Czywczyna i Alp Rodneńskich (1135), *J. Krupy* spis roślin rzadszych z Karpat wschodnich i okolic Lwowa (1197), Dra *A. Zalewskiego* wykaz roślin zebranych 1883—85 w Karpatach od Nadwornej i Delatyna po Howerlę i Dancerz i od Mikuliczyna po Słobodę rungurską, dalej w okolicy Lwowa (1215), *H. Brauna* opisy róż zebranych koło Lwowa przez Dra Wołoszczaka (1227).

Na zachód od Sanu zajmowali się z polecenia Komisji: *J. Krupa* florę roślin naczyniowych W. X. Krakowskiego i puszczy niepołomskiej (1034, 1060, 1141, 1197), tudzież kąta południowo-wschodniego Galicyi po Białą, Andrychów

i górę Pilsko (1082), Dr. *A. Rogalski* i *I. Szyszyłowicz* florę wapiennych Tatr spiskich (1117), *M. Raciborski* florę wiosenną obwodów wadowickiego i myślenickiego (1160). Jako rezultat wycieczki w Tatry podjętej 1877 przez X. Dra *E. Janotę*, któremu śmierć pracy dokończyć nie pozwoliła, otrzymała Komisya tylko zielnik. Nadto pracowali w tym kierunku i prace swe złożyli Komisyi: *J. Bąkowski* w okolicach Strzyżowa pod Rzeszowem (1054), Dr. *A. Kotowicz* w okolicach Biecza (970, 990, 1018, 1030), *J. Krupa* koło Dobczyc i Dziekanowic, w okolicach Krynicy, Żegestowa (1141) i Szczawnicy (1197), Dr. *A. Zalewski* w Krynicy (1215). *M. Raciborski* wykazał zmiany zaszłe we florze okolic Krakowa w ciągu lat 25 od r. 1859 (1175); Dr. *H. Zapalowicz* złożył klasyczną pracę o pionowym zasięgu roślin na Babiej górze (1103). Podobną, jak ostatnia, pracę dla Tatr podjął przy częściowej pomocy Komisyi Prof. *B. Kotula*; rzecz jednak nie jest jeszcze wykończona. Rewizyjną trudniejszych grup roślin naczyniowych galicyjskich zajął się *M. Raciborski* na podstawie zielnika Komisyi i innych krakowskich; dostarczyła ona częściowego materiału do zapisków florystycznych (1198) i innych prac znajdujących się pod prasą, a także do wiadomości zamieszczonych w sprawozdaniach z posiedzeń: o formie *Thalictrum collinum* Wallr. foliolis pruinosis Błocki (29. I. 1887), o *Poterium polygamum* WK. z Galicyi (29. I. 1887), o *Thalictrum uncinatum* Rehm. (25. II. 1887) i o rozsiedleniu roślin sitowatych w Polsce (4. II. 1888). W tych też sprawozdaniach podał *M. Raciborski* notatkę o osobliwych formach modrzewia i bagna (*Ledum palustre*) z gór nowotarskich (28. X. 1887).

Z wydanych przez Komisję prac odnoszą się do Ślązka i do Królestwa polskiego: *M. D. Wąsowicza* wykaz roślin zebranych koło Myśłowic w pamiętnie łagodnej zimie 1872²/₃ (969) i wykaz roślin ciborowatych, sitowatych i traw Górnego Ślązka (1033), Dra *Fr. Kamińskiego* wiadomość o pojawieniu się rośliny *Elodea canadensis* w Narwi i Bugu (1088), wreszcie Dra *A. Zalewskiego* zapiski (1215).

Mszakami zajmowali się: Dr. *A. Rehman*, *J. Krupa*, Dr. *I. Szyszyłowicz* i Dr. *E. Wołoszczak*. Pierwszy podał, na

podstawie materiału zebranych w różnych stronach Galicyi, dodatek do dawniejszych swoich wykazów mchów (1081); *J. Krupa* zajął się mchami i wątrobowcami W. X. Krakowskiego i puszczy niepołomskiej (1034, 1060, 1140, 1195), okolicy Dziekanowic i Dobczyc (1140), Tatr i Podhala nowotarskiego (1059, 1140, 1229), południowo-zachodniego kąta Galicyi (1082, 1140), okolic Szczawnicy (1196), Żegestowa i Krynicy (1140), Karpat wschodnich koło Mikuliczyna (1195), okolic Lwowa (1195). Dr. *Szyszyłowicz* zestawił, na podstawie własnego materiału i dawniejszej literatury, obszerną pracę o rozmieszczeniu wątrobowców w Tatrach (1193). Dr. *E. Wołoszczak* podał mchy i wątrobowce zebrane w Karpatach wschodnich (1231).

O porostach pisali: Dr. *A. Rehman* i *Wł. Boberski*. Dr. *Rehman* zestawił 1878 — na podstawie własnych spostrzeżeń w okolicach Krakowa, Żegestowa, w Pieninach i w Tatrach, tudzież materiału dostarczonego z Tatr przez Dra Chałubińskiego, z Krakowa i Leżajska przez W. Jabłońskiego, z Ojcowa przez Dra Filipowicza, wreszcie na podstawie dawniejszych prac polskich i obcych — wykaz porostów Galicyi i Ojcowa (1074). *Wł. Boberski*, zwiedziwszy z polecenia Komisji Podole od Brzeżan, Kozowej, Trembowli i Grzymałowa po linię kolei od Podwołoczysk po Złoczów, podał wykaz zebranych porostów, włączając także gatunki zebrane w okolicach Żegestowa i Przemysła (1199); w następnej pracy (1214) zestawił porosty zebrane w Pieninach z pominięciem form już ztamtąd znanych. W zielniku Komisji znajdują się jeszcze porosty zebrane przez Dra Rehmana na Czarnej Horze, na wycieczce odbytej w r. 1881, której wyniki dotychczas nie zostały ogłoszone.

Grzybami okolic Krakowa zajmował się *M. Raciborski* i zestawił, na podstawie własnego materiału i zielnika Komisji, wykaz Rdzy (Uredinae) (1228). Druga praca o tym dziale roślin, *J. Krupy* Zapiski mykologiczne z Tatr i Przedtatrza, znajduje się pod prasą. Wiadomość o grzybie pasorzytnym *Puccinia malvacearum*, podana przez *M. Raciborskiego*, znalazła miejsce w sprawozdaniach z posiedzeń Komisji (26. XI. 1886).

O słuźowcach otrzymała Komisya jednę tylko pracę: Wykaz słuźowców zebranych w Krakowie i okolicy przez *M. Raciborskiego* (1179).

Bakteryjami żyjącymi w śniegu zajął się *M. Raciborski* w Krakowie (Sprawozd. z posiedzenia 10. XII. 1887).

Nad florę wodorostów pracowali Prof. Dr. *Rostafiński*, *R. Gutwiński* i *M. Raciborski*. Częściowe wypadki badań Prof. *Rostafińskiego* w Tatrach, podjętych z polecenia Komisji, znalazły miejsce w pismach Wydziału III-go; *R. Gutwiński* złożył wykaz wodorostów zebranych w Zbarażu, w Cetuli w Jarosławskiem, w Jaśle, Dębowcu i w Krakowskiem (1176); *M. Raciborski* podał spis zebranych 1882 i 83 koło Krakowa Desmidyjów (1192).

III. Licząc się z danym stanem wiadomości o faunie naszej, tudzież z pracami podjętymi poza obrębem Komisji, ograniczono się w dziale kręgowców do uzupełnień dawniejszych wiadomości, gdy do tego przy innych zajęciach łatwa nastęrczała się sposobność, albo też dostrzeżone luki rychłego domagały się wypełnienia. Prof. *Ż. Król*, badając pas kraju ciągnący się od Olszanicy i Jaryny po Narol i Lipsko, zwracał uwagę także na tamtejsze gady, płazy i ryby (1058), *S. Stobiecki*, bawiąc w r. 1879 i 80 na Babiej Górze, zajął się także kręgowcami (1122, 1154). Prof. *M. Łomnicki* podał wiadomość o żółwiu koło Stanisławowa (1011), o jaszczurce zielonej i wężu zaskrońcu na Podolu (1037), i zebrał ryby żyjące w okolicach Sołotwiny, Stanisławowa i Halicza (1055). O pstrągu i łososiu w stawach tatrzańskich pisał Prof. Dr. *Wierzejski* (1142). Prócz tego wydała Komisya dwie nadesłane prace o ptakach: Prof. *Łomnickiego* spis gatunków zebranych w Skale nad Zbruczem przez X. A. Andrzejowskiego i *J. Karlińskiego* spis ptaków tatrzańskich, zestawiony podług własnych i cudzych spostrzeżeń — a jednę o rybach: Prof. *Łomnickiego* spis ryb ze Zbrucza zebranych w Skale przez X. A. Andrzejowskiego (1040). — W r. 1885 poleciała Komisya p. *Kociubie* badanie ssawców, zwłaszcza drobnych; praca ta nie jest jeszcze ukończona.

W dziale faunistyki najwięcej prac wydanych przez Komisję odnosi się do owadów, dla których zbadania podjęto też z jej polecenia najwięcej wycieczek.

O motylach otrzymała Komisja, prócz krótkich wiadomości o kilku nieznanym przedtem z Galicyi gatunkach, podanych przez Prof. *Łomnickiego* (1011) i *Fr. Wachtla* (1013) — dwie prace obszerniejsze: Dra *T. Żebrawskiego* dodatek do dawniejszych wykazów motyli, zawierający gatunki zebrane koło Krakowa, Starego Sącza (przez Wawrzyńca Firganka) i w niektórych innych okolicach (1056), tudzież Dra *St. Klemensiewicza* wykaz motyli z okolic Nowego Sącza, z dodaniem gatunków zebranych w Krynicy, Żegestowie, Szczawnicy, Pieninach, Tatrach, Bochni i Tarnowie (1158).

Wspomniana praca *Fr. Wachtla* (1013) zawiera wiadomość o siedmiu gatunkach much nowych dla Galicyi.

Pluskwiaki zbierał: Prof. *M. Łomnicki* na Podolu, koło Stanisławowa, w górach stryjskich, Prof. *Ż. Król* w okolicach Janowa i w Samborskiem. Zbiory te, a po części także zbiory Prof. *B. Kotuli* i *S. Stobieckiego*, dostarczyły materiału do trzech prac Prof. *Łomnickiego* (1133, 1178, 1182); w dwóch pierwszych są zestawione także wiadomości dawniej podane z Galicyi o tym rzędzie owadów. Fauną pluskwiaków Babiej Góry i Krakowskiego zajął się *S. Stobiecki* (1154, 1213). Prof. Dr. *Wierzejski*, badając faunę stawów tatrzańskich, uwzględnił także pluskwiaki (1142). Zbiory Komisji w tym dziale wzbogacił znakomicie Prof. Dr. *Zareczny*.

Błonkówkami zajmował się Prof. Dr. *Wierzejski*; po zwiedzeniu w tym celu Tatr w r. 1873, wydał, na podstawie zebranego tam materiału i wszystkich swych dawniejszych zbiorów, wykaz żądłówek galicyjskich (977). Gruntowną pracę o galasówkach, naroślach przez nie na dębach sprawianych, o ich pasorzytach i komornicach złożył *Fr. Wachtel* (1012). O szkodniku *Emphytus grossulariae* podał notatkę Prof. *M. Łomnicki* (1037).

Obfity w gatunki rząd chrząszczów był przedmiotem poszukiwań Prof. *B. Kotuli*, Prof. *Ż. Króla*, Prof. *M. Łomnickiego* i *S. Stobieckiego*. Po Komisji b. Towarz. nauk. otrzy-

mała Komisya trzy prace: Prof. *Kotuli* wykaz chrząszców z Baraniej i Babiej Góry, tudzież z okolic Krakowa, gatunków nowych z różnych stron Galicyi, wreszcie chrząszców zbieranych we mchu i w mrowiskach (952), tegoż wykaz chrząszców zebranych w Krakowskim i w Tatrach, tudzież w Wadowicach (przez Prof. Dra *Wierzejskiego*) (967), *Wł. Kulczyńskiego* spis chrząszców z okolic Krakowa i Miechowa w *Król. polsk.* (954). Prof. *Król* zestawiał faunę chrząszców okolic Janowa na podstawie zbiorów z lat 1863—75 (1032). Prof. *Łomnicki* zajmował się chrząszczami czyniąc poszukiwania fauniczne w okolicach Stanisławowa (997), na Podolu (1035), w górach sołotwińskich (1099) i stryjskich (1143). Nadto nadesłał 1874, po wydaniu przez Prof. Dra *M. Nowickiego* ogólnego katalogu chrząszców galicyjskich, wykaz gatunków nowych lub uważanych za wątpliwe dla Galicyi, zestawiony na podstawie własnego zbioru i Muzeum im. *Dzieduszyckich* (966), trzy podobne wykazy powstały w ciągu dalszych jego badań nad chrząszczami galicyjskimi (998, 1036, 1084); w tomie X. podał Prof. *Łomnicki* notatkę o stepowym gatunku *Dorcadion cruciatum* F. (1011). Faunę Babiej Góry opracował z uwzględnieniem pionowego zasięgu gatunków *S. Stobiecki* (1154). Wspomniane już badania stawów tatrzańskich Prof. Dra *Wierzejskiego* rozciągały się także na chrząszcze (1142). Od Prof. Dra *J. Jachny* otrzymała Komisya spis gatunków zebranych w Kotowej Woli (1104), a od *A. Ulanowskiego* wykaz chrząszców zebranych w r. 1881 i 82 w Inflantach polskich (1171). Notatkę o sposobie życia gat. *Cryphalus binodulus* Rtz. podał *Fr. Wachtl* (1013).

Materyjały do fauny szarańczaków zebrane przez Komisję pochodzą przeważnie z Galicyi wschodniej, tu bowiem zajmował się tym działem Prof. *M. Łomnicki*. Materyjały do sześciu prac jego dostarczyły własne jego zbiory z okolic Stanisławowa (996, 1010, 1079), z Podola (996, 1010, 1035), Czarnej Hory (1079), gór sołotwińskich (1051) i stryjskich (1143), tudzież zbiorki *J. Bąkowskiego* z Bóbrki, Przemysła i Strzyżowa (1079), *J. Wrońskiego* z Lubienia, *Nienadowki* i *Rzeszowa* (1079) i *Dra Jachny* z Kotowej Woli

(1010). Wyłącznie do Galicyi zachodniej odnoszą się prace *S. Stobieckiego* o faunie Babiej Góry (na podstawie oznaczeń Prof. Łomnickiego 1154) i *WX. Krakowskiego* (1213).

Nad rzędami sieciówek i prasiatnic pracował *J. Dziędzielewicz*, badając z polecenia Komisji faunę tych owadów na Pokuciu (1161, 1181) i oznaczając materiał dostarczony z Półdola przez Prof. Łomnickiego (1035), tudzież materiał złożony w Muzeum Komisji a zebrany przez Prof. Łomnickiego koło Stanisławowa, Buczacza i w Stryjskiem, przez Prof. Dra Wierzejskiego w Wadowicach, Tatrach i w Borku pod Krakowem, wreszcie przez Dra T. Żebrawskiego w okolicach Krakowa (1162). Notatkę o rozszerzeniu mrówkolwa *Myrmelcon formicarius* podał Prof. *Łomnicki* (1037). Działem szczeciogonów (*Thysanura*), wymagającym odmiennego niż inne owady zbierania i przechowywania, zajął się Prof. Dr. *Wierzejski* badając stawy tatrzańskie (1142).

Ponieważ pewne szczegóły w faunie owadów nie dają się zbadać w czasie wycieczek letnich nawet przez całe szeregi lat czynionych, powierzyła Komisya w ostatnich latach Prof. B. Kotuli, Prof. M. Łomnickiemu i *S. Stobieckiemu* poszukiwania w ciągu całego roku w okolicach Przemyśla i na Podolu. Prace te rozłożone na lat kilka, wymagające o wiele więcej czasu na oznaczenie, aniżeli na zebranie materiału, są obecnie w toku. Spodziewać się po nich należy wypadków doniosłych dla faunistyki krajowej.

O pajęczakach galicyjskich pisali Prof. Dr. *M. Nowicki* i *Wł. Kulczyński*. W r. 1873 zestawił Prof. *Nowicki* spis pajęczaków zebranych staraniem Komisji b. Tow. nauk. w różnych stronach Galicyi i na Bukowinie. *Wł. Kulczyński* złożył Komisji — oprócz notatki o odkryciu w Galicyi gatunku *Eugnatha striata* L. K. (Spraw. z posiedz. 29. X. 1888) — dwie prace, z których pierwsza (1014) zawiera pajęczaki przeważnie z okolic Krakowa, a druga (1121) zajmuje się fauną pajaków Tatr, Babiej Góry i Karpat śląskich i pionowym zasięgiem tych zwierząt w Galicyi zachodniej w ogóle. Prof. *Kulczyńskiemu* poleciła też Komisya zajęcie się roztoczymi,

działem pajęczaków dotychczas i w innych krajach mało znany. Praca ta nie jest jeszcze ukończona.

Wije krajowe były przedmiotem poszukiwań *J. Karlińskiego*. Z polecenia Komisji zwiedził on w r. 1881 Tatry w tym celu, a oprócz pracy zawierającej rezultaty tej wycieczki (1155) złożył jeszcze drugą, opartą na obfitym materiale zebrany na drugiej wycieczce w Tatry, jakoteż w Krakowskiem i w innych okolicach Galicyi zachodniej (1159).

Skorupiakami zajmował się Prof. Dr. *A. Wierzejski*. Jego badania stawów tatrzańskich, wspomniane już kilka razy, w tym właśnie dziale najobfitsze przyniosły rezultaty (1142). Dalsze materiały do fauny skorupiaków zawiera sprawozdanie p. *Wiśniowskiego* z wycieczek podjętych z polecenia Komisji w r. 1885 i 86 do jezior Czarnej Hory — obecnie pod prasą.

Do działów fauny, w których Komisya najrozleglejszemi pochlubić się może rezultatami, należą mięczaki. Z polecenia Komisji zbadał w r. 1877 Prof. *Ż. Król* faunę malakozoologiczną pasu od Olszanicy i Jaryny po Narol i Lipsko (1062, 1090). Otrzymawszy w tym samym roku od ś. p. *J. Bąkowskiego* wykazy mięczaków zebranych w ciągu dwu lat w okolicach Strzyżowa (1052) i w r. 1877 koło Kamionki Strumiłowej (1053), powierzyła Komisya temu specjalistcie badania fauny malakozoologicznej przez lat 5 aż do r. 1882, mianowicie w okolicach Bóbrki i Przemyślan (1080), na Podolu począwszy od Halicza po Mielnicę, dalej wzdłuż Zbrucza po Skagę, ztąd przez Czortków po Trembowłę i Tarnopol (1101), w Toutrach i na Pantaliszce na Podolu (1119), w okolicach Kołomyi, Mikuliczyna, Żabiego i na Czarnej Horze (1138), wreszcie w górach drohobyckich (1174). Oprócz wypadków tych poszukiwań, złożył śp. Bąkowski wykazy mięczaków z okolic Rzeszowa (1105), Lwowa, Gródka i Szczerca (1134). Mięczaki okolic Przemyśla, tudzież dorzeczy górnego Strwiąża i Sanu opracował przy częściowej pomocy Komisji Prof. *B. Kotula* (1137, 1177), który też złożył Komisji obszerną pracę o faunie Tatr, wyjaśniającą jej zależność od warunków miejscowych i związek z faunami okolicznymi (1177); do tej pracy dołączył Prof. Kotula spis ślimaków zebranych koło Krynicy. Na Ba-

biej Górze zbierał ślimaki *S. Stobiecki*; wiadomości o zebranych tam materyjale, oznaczonym przez J. Bąkowskiego, mieszczą się w dwóch rozprawach (1102, 1154). Małże stawów tatrzańskich uwzględnił Prof. Dr. *Wierzejski* w swej pracy wyżej wspomianej (1142). Nietkniętą przedtem fauną zachodniej części W. X. Krakowskiego zajął się *S. Stobiecki* (1213). Od *F. Bieniasza* otrzymała Komisya zbiór ślimaków z Picinin.

Wiadomości o niższych typach zwierząt mieszczą się — prócz notatki Prof. *Łomnickiego* o pijawce lekarskiej na Podolu (1011) — w pracach Prof. Dra *A. Wierzejskiego* i Dra *A. Jaworowskiego*. Praca Dra *Wierzejskiego* o jeziorach tatrzańskich zawiera o robakach, jamochłonach i pierwotniakach te szczegóły, jakie wśród niekorzystnych warunków zebrać było można. W r. 1886 zestawił *Dr. Wierzejski* wykaz mszywiołów galicyjskich, dodając wskazówki dla przyszłych badań, tudzież uwagi treści systematycznej i biologicznej (1230). W podobny sposób jest też przeprowadzona praca Dra *Wierzejskiego* o gąbkach krajowych (1200). *Dr. Jaworowski* podał wiadomość o zwierzętach żyjących w studniach krakowskich, zwłaszcza robakach i pierwotniakach (sprawozd. z posiedz. 24. VI. 1887), o nowym gatunku z rodzaju *Quadrula* (28. X. 1887) i o robaku *Mesostoma Hallezianum* (10. XII. 1887). W roku 1885 poleciła Komisya Drowi *Jaworowskiemu* badanie fauny robaków w okolicach Krakowa; praca jego o wirkach tu znalezionych jest pod prasą.

Na posiedzeniach naukowych Komisji podano następujące wiadomości biologiczne: *Fr. Bieniasz* o ślimaku *Helix lutescens* (29. X. 1886), *I. Boehm* o szkodniku *Thamnus sexnotatus* (28. V. 1886), *Dr. Jaworowski* o rozwoju kijanki żaby: *Rana esculenta* (25. II. 1887), *K. Jelski* o chrząszczu *Stenus* (28. VI. 1886), *Dr. Wierzejski* o chorobie karpi (28. VI. 1886), o robaku *Planaria subtentaculata* (29. X. 1886), o podwójnych statoblastach u mszywiołów (28. VI. 1887), o robaku *Distomum cirrhigerum* w rakach (24. VI. 1887), o zimujących muchach (28. X. 1887), o mniemanym nowym gatunku *Spongilla Novae Terrae Potts* (4. II. 1888).

Sekcja chemiczna dostarczyła dziewięciu prac mających za przedmiot skład chemiczny wód mineralnych i studziennych, węgla i borowiny: *P. Giermański* rozebrał 29 gatunków węgla z Tenczynka, Pechnika, Jaworzna, Niedzieliska, Nowosielicy, Myszyń, Głińska i Skwarzawy (987), *Dr. K. Krzyżanowski* borowinę i wodę dwu źródeł w okolicy Tylicza (1144), *Dr. K. Olszewski* wodę żelezistą ze Zwierzyńca pod Krakowem (1016), z czterech źródeł w Głębokiem (1116), szesnastu źródeł w Krynicy i okolicach (1132), *Dr. Br. Radziszewski* wodę ze źródła „Wandy” w Szczawnicy (1077), *K. Trochanowski* wodę z pięciu źródeł w Wyssowy (1075) i 55 wód studziennych i rzecznych w Tarnowie (1076), *Dr. Mięcz. Dunin Wąsowicz* wreszcie wodę siarczaną w Pustomytach (1120). W r. 1887 rozpoczęto badania chemiczne wód źródłanych w nadziei, że pomiędzy niemi znajdują się i wody znaczenie lecznicze mieć mogące; jakie rezultaty przyniesie to przedsięwzięcie — zależne w wysokim stopniu od udziału ludzi stojących poza Komisją — dziś wiedzieć jeszcze nie można.

Muzeum Komisji fizyjograficznej założone zostało dopiero w r. 1874, poprzednie bowiem usiłowania Komisji b. Towarz. nauk. rozbiły się o brak funduszków i brak pomieszczenia. Ztąd też dla muzeum tego przepadła największa część zbiorów zgromadzonych przed założeniem Akademii Um., a oceniając obecny jego stan pamiętać trzeba, że w zasadzie powstało ono ze zbiorów zrobionych na wycieczkach podjętych z polecenia Komisji. Obowiązki pod tym względem badaczy zasilanych funduszami Komisji określono regulaminem uchwalonym w r. 1883 w ten sposób, że w skład zbiorów Komisji wchodzi wszystko, co do uzasadnienia wydawanych przez nią prac jest potrzebne. Wyjątkowo nabywała Komisja zbiory oznaczone, a nie zużyte do prac literackich, tudzież materyjały nieoznaczone, jeżeli nadarzała się sposobność zapomocą drobniejszych wydatków uniknąć większych w przyszłości, albo gdy chodziło o uratowanie materyjałów, które ma-

czej przeszłyby w obce, nieraz krajowi nieprzychylnie. ręce. Wiele zawdzięcza Komisya oliarności prywatnej.

Obecnie zajmuje Muzeum fizyograficzne 6 sal drugiego piętra w gmachu Akademii i składa się z trzech działów: geologicznego, botanicznego i zoologicznego.

Dział geologiczny w znacznej części nie jest jeszcze opracowany. Zawiera on dla pewnych przynajmniej części geologii kraju materiały pierwszorzędno znaczenia, jak np. zbiory petrograficzne i paleontologiczne podolskie i tatrzańskie. Z materiałów opracowanych zasługują na wymienienie przede wszystkim: paleontologiczne zbiory dewońskie z W. X. Krakowskiego, opracowane przez Dra *St. Zaręcznego*, brunatno-jurasowe krakowskie oznaczone w części przez Dra *W. Teisseyrego*, tytońskie z Rogoźnika i Maruszyny, które były przedmiotem pracy Dra *Zaręcznego*, kręda krakowska i podolska, również przez Dra *Zaręcznego* opracowana, skamieliny niżniowskie zebrane przez *Fr. Bieniasza* a opracowane przez Dra *A. Altha*, miocen podolski zbioru Dra *St. Olszewskiego*, fauna jaskiniowa zebrana przez *G. Ossowskiego*. W krajowym zbiorze minerałów pierwsze miejsce zajmują krystaliczne gipsy krakowskie, darowane przez Dra *St. Zaręcznego*. Do tego działu należą dwa wspaniałe dary: zbiór geologiczny z Wołynia *G. Ossowskiego* i zbiór minerałów chilijskich ś. p. *Ign. Domejki*, prawdziwa ozdoba zbiorów Akademii Umiejętności.

W zielniku Komisji, złożonym z 90 zbiorów, najobficiej zastąpione są rośliny naczyniowe: w 2,000 mniej więcej gatunków a 20,000 okazów. Zielnik mchów zawiera około 350 gat. w 1,500 okazach, wątrobowców do 100 gat. w 900 okazach, porostów około 250 gat., grzybów do 250, śluzowców około 80 gat. Obce rośliny w zbiorach Komisji pochodzą z darów: znaczną ich ilość zawierają zielniki *Andrzejewskiego* i *Jundzitta*, złożone zresztą przeważnie pierwszy z roślin ukraińskich, drugi z litewskich. Inne obce gatunki pochodzą z zielników *Schütza*, *Kloebera* i Dra *Szpilmana*.

W dziale zoologicznym z typu kręgowców najokazalej zastąpione są ptaki; zbiór ten liczący do 300 gatunków ptaków w 1,200 okazach, a 2,600 jaj do 300 prawie gatunków

należących, jest darem *Kazimierza hr. Wodzickiego*. Obfity jest też zbiór ryb, złożony z 50 gat. a 320 okazów. Zbiór ssawców (36 gat.), gadów i płazów (12 gat.) jest dopiero w związku. Zbiór owadów liczący obecnie więcej niż 4,000 gatunków nie może się wprawdzie nazwać obfitym, mimo to są w nim niektóre działy dobrze zastąpione, n. p. motyle, pochodzące przeważnie z daru śp. Dra *T. Żebrowskiego*, szarańczaki, sieciówki i prasiatnice, pluskwiki różnoskrzydłe; inne np. chrząszcze, przedstawiałyby się również pokaźnie, gdyby zrobione dla Komisji zbiory, a obecnie dopiero opracowywane, były już na miejscu. Zbiorowi pajęczaków (280 gat.) brakuje wprawdzie dużo do zupełności, z publicznych krajowych zbiorów należy on przecież do najbogatszych. (W Muzeum Komisji przechowuje się też zbiór pajaków kameczackich, darowany przez Prof. Dra *B. Dybowskiego*). Pokaźny jest też zbiór wijów (40 gat.). Zbiór skorupiaków powstał z materiałów zebranych w stawach górskich przez Prof. Dra *Wierzejskiego* i *Wiśniewskiego*. Bogato zastąpione są mięczaki: do 200 gatunków w 9,000 okazach. Jedyne w swoim rodzaju jest zbiór gąbek krajowych oddany Komisji przez Dra *Wierzejskiego*.

W ogóle powiedzieć trzeba, że wprawdzie w niektórych działach zbiorów Komisja zrobiła zaledwie początek, w innych przecież udało się jej nagromadzić materiały tak obfite, że wszelka praca o tych działach podjęta bez uwzględnienia zbiorów Komisji wypaść musiałaby w wysokim stopniu niedokładnie.

Komisja antropologiczna.

Już w pierwszym roku po otwarciu Akademii Um. jej Wydział matem.-przyrodniczy uznał potrzebę utworzenia osobnej Komisji, której zadaniem byłyby wszechstronne badania kraju pod względem antropologicznym, i systematyczne gromadzenie należących do tego materiałów.

W tym celu, obok Kom. fizjograficznej, od lat ośmiu czynnej w b. Towarz. naukowem, Wydział mat.-przyrod. na

posiedzeniu d. 20 Października 1873 uchwalił zawiązanie, na wzór tejże, Komisji Antropologicznej.

Gdy wszakże wykonanie tej uchwały zostało dla przeszkód chwilowych na razie utrudnionem, nastąpiło to dopiero d. 23 Marca 1874, na którym dokonano wyboru Przewodniczącego i Sekretarza, oraz podziału na specjalne sekcye. — Gdy zaś wkrótce potem podział ten okazał się przedwczesnym i zbyt czynnym, przeto zaniechawszy go, poprzestano tymczasem na ścisłem rozgraniczeniu prac Komisji w trojakim kierunku: 1. Archeologii przedhistorycznej, 2. Antropologii w ścisłym znaczeniu i 3. Etnografii krajowej.

Pierwotne półtora roku od ustanowienia Komisji zeszyły jej przeważnie na czynnościach przygotowawczych. Na ośmiu posiedzeniach odbytych do końca 1875 r., Komisja Antropologiczna obok przedmiotów i rozpraw naukowych, jakie nadarzyły się przypadkowo, zajmowała się głównie nakreśleniem programu ogólnego dla przyszłych prac swoich w każdym kierunku, ułożeniem szczegółowych wskazówek i instrukcyj dla czynienia spostrzeżeń antropometrycznych i zbierania materiałów statystyczno-antropologicznych i etnograficznych (ob. Rozprawy i Sprawozd. Wyd. mat.-przyr. T. I. 422, 425), tudzież wyszukiwaniem dla siebie współpracowników w rozmaitych stronach kraju. Nakoniec, nagląca potrzeba otrzymania potrzebnych jej spostrzeżeń antropometrycznych przy poborze wojskowym w r. 1875 i 76, wymagała w tym czasie ze strony Komisji nie tylko bardzo czynnej korespondencyi z lekarzami powiatowymi w całej Galicyi, lecz zaopatrzenia ich w specjalne instrukcye, drukowane formularze, a nawet w narzędzia potrzebne.

Po dokonaniu tych wszystkich czynności przygotowawczych, właściwa działalność naukowa Komisji rozpoczęła się na dobre w r. 1876, od opracowywania pierwszych otrzymanych materiałów antropologicznych i etnograficznych, a ujawniła się dopiero w Iszym tomie „Zbioru wiadomości do Antropologii krajowej,” wydanym w r. 1877.

Działalność ta w latach następnych polegała na pracach naukowych w każdym z rzeczonych trzech działów, któreto

prace, bądź za inicjatywą samej Komisji podjęte, były dokonane przez jej członków, bądź też byłyto przyczynki naukowe doraźne, lub opracowania systematyczne, które pochodziły od osób nienależących do Komisji, lecz garnących się chętnie do współpracownictwa w jej zadaniach.

Obraz ogólny tej działalności w każdym kierunku i wartość jej naukową przedstawiają się tak:

1. W Archeologii przedhistorycznej poszukiwania zarządzone i dokonane przez samą Komisję były następujące:

Obok zasiłku pieniężnego, którym Komisja z wyznaczonego sobie funduszu przyczyniała się corocznie do wydatków na badania archeologiczne, dokonywane z polecenia Komisji archeologicznej przez *A. H. Kirkora* (1264, 1289, 1301, 1314 1326), tenże miał sobie poruczone do zbadania cmentarzysko ciałopalne w okolicach Tarnobrzega (1238) i groby kamienne na Podolu (1236, 1237, 1253). Z nich dokładniej opisał on tylko grób kamienny skrzynkowy w Kociubińcach pod Husiatynem (1236), o innych zaś badaniach podał tylko sprawozdania tymczasowe.

Dr. *Kopernicki* w r. 1875 sprawdził i opisał grób nieciałopalny w Kwaczale (1239), przypadkowo odkryty na cmentarzysku ciałopalnym, zbadanem poprzednio przez *A. H. Kirkora*.

Tenże w r. 1877 i w latach następnych badał kilkakrotnie wraz z Czł. Kom. *Wład. Przybysławskim* liczne zabytki przedhistoryczne w Horodnicy n. Dniestrem. Według dwukrotnych sprawozdań o tem Dra. *Kopernickiego* (1254, 1324) oraz wiadomości podanej przez *P. Przybysławskiego* (1267), okazuje się, że Horodnica n. Dn. w czasach przedhistorycznych musiała być znacznie zaludnioną, a ludność jej, lubo nie wysoce cywilizowana, bo posługiwała się jeszcze tylko narzędziami neolitycznymi, zostawała jednak bez zaprzeczenia pod wpływem cywilizacyjnym greckim starożytnego Tyrasu.

G. Ossowski w r. 1878, uzupełniwszy z polecenia Komisji niedawne badania swoje w Prusach królewskich, opisał dokładnie międzyrzecze Wisły i Drwęcy (1268), szczególnie

co do liczby, rozmieszczenia i budowy szańców przedhistorycznych.

Nakoniec, najdonioślejszemi z badań archeologicznych, dokonanych z ramienia Komisji, były wielce pracowite poszukiwania jaskiniowe tegoż P. G. Ossowskiego w okolicach Krakowa, którym on poświęcał każde lato od r. 1879 do 1886.

Nieliczone wykopaliska zdobyte w tych jaskiniach i opisane dokładnie w Sprawozdaniach corocznych P. Ossowskiego (1282, 1290, 1302, 1315, 1327, 1333, 1341, 1354), oraz w Pamiętniku Wydz. mat.-przyr. t. XI., udowodniły, że w jednych z tych jaskiń zabytki ludzkie znajdowały się w tejże warstwie co i szczątki niedźwiedzia jaskiniowego, hyjeny, mamuta, renna, piżmowca i innych zwierząt zaginionych; inne zaś w ostatnim już okresie epoki neolitycznej służyły ludziom za mieszkanie stałe lub czasowe.

Wiadomość o tych zdobyczach, jakkolwiek przewidziana już oddawna, po pierwiastkowych odkryciach J. Zawiszy w jaskiniach Ojcowskich, powitaną została w nauce z należnym zajęciem i uznaniem, chociaż na razie nie bez ujemnego niestety rozgłosu. Powód dały do tego rozgłosu tysiące nieznanych dotąd wyrobów kościanych zdobytych w kilku jaskiniach doliny Mnikowskiej, które przez młodego archeologa francuskiego Adr. Mortilleta pobieżnie obejrzone, przez niegoż ogłoszone zostały za nowoczesne falsyfikaty.

Gdy zarzut ten, powtarzany coraz częściej, począł nabierać pewnego znaczenia, Komisja antropologiczna, na żądanie wniesione przez samego P. Ossowskiego na posiedzeniu d. 28 Listopada 1884, uznała za konieczne, polecić osobnemu komitetowi, złożonemu z Prof. *Altha i Łepkowskiego*, Dr. *Kopernickiego*, *J. N. Sadowskiego* i *G. Ossowskiego*, jak najściślej zbadać tych wykopalisk i orzeczenie o ich autentyczności i starożytności. Komitet ów, poświęciwszy całe 5 miesięcy nie tylko drobiazgowemu zbadaniu każdego z owych kilku tysięcy wyrobów, lecz i dochodzeniu sposobów i narzędzi jakimi one zostały wyrobione, przeświadczył się najzupełniej o niezaprzeczanej autentyczności tychże, a oparte na tem przeświadczeniu orzeczenie złożył Komisji na posiedzeniu d. 9 Maja, wraz ze

szczegółowemi protokółami swych rozpraw i badań nad tym przedmiotem, które p. t. „Sprawa wykopalisk Mnikowskich“ zostały wydane w osobnej książce, jako dodatek do IX tomu „Zbioru Wiadom. do Antrop. krajowej. (1340).

Do przedstawionych tu badań, dokonanych za staraniem samej Komisji antropologicznej, łączą się prace nadesłane jej dobrowolnie przez archeologów lub miłośników archeologii, którzy mieli sposobność zbadania pewnej miejscowości, lub pojedynczych zabytków w swojej okolicy.

Takimi cząstkowemi przyczynkami do przedhistorycznej archeologii kraju przysłużyli się jej za pośrednictwem Komisji antropologicznej: z Król. Polskiego: Dr. *L. Dudrewicz* (1279), *Z. Gloger* (1298), Ks. *Wł. Siarkowski* (1343, 1353), *B. Podczaszyński* (1316); z Prus Królewskich *G. Ossowski* (1283); z Ukrainy: *Edw. Rulikowski* (1280), *B. Popowski* (1299) i *C. Neyman* (1325); z Wołynia: *Z. Gloger* i *Z. Radziwiński* (1235), *Z. Radziwiński* (1255, 1266, 1300) i *A. Breza* (1356). Cennym przyczynkiem do archeologii przedhistorycznej były również studia specjalne nad ważniejszymi rodzajami wykopalisk, udzielone Komisji przez PP. *G. Ossowskiego* (1288 i 1344) i *Edw. Rulikowskiego* (1291).

Naostatek czaszki i kości ludzkie, otrzymane z rozmaitych stron przy wymienionych wyżej poszukiwaniach archeologicznych, stały się pierwszym materyjałem do charakterystyki osteologicznej przedhistorycznych mieszkańców naszej ziemi. Badaniem ich zajmował się Dr. *Kopernicki* i w licznych rozprawach swoich (1240, 1241, 1269 — 1272, 1312 Rozpr. i Spraw. Wydz. mat.-przyr. t. II (427) i Pam. Wydz. mat.-przyr. t. II. (101), wykazał, że typ kranjologiczny przedhistorycznych mieszkańców ziem polskich i ruskich jest zupełnie odmiennym od typu słowiańskiego ludności tegoczesnej.

Obok przedstawionych dopiero plonów naukowych, dla archeologii przedhistorycznej uzyskanych przez Komisję, poszczycić się ona może znakomitem pomnożeniem zbiorów archeologiczno-antropologicznych Akademii Umiejętności.

Co do przedmiotów archeologicznych, urosły one przede wszystkim z wykopalisk zdobytych przy każdym z poszukiwań zarządzonych przez Komisję i składanych jej z obowiązku. W bardzo znacznej jednak części zawdzięcza je Komisja światłej ofiarności wliczonych wyżej współpracowników swoich, którzy wraz z nadesłanymi pracami ofiarowali i opisane w nich wykopaliska.

Niemalże także przybyło jej przedmiotów znajdujących luźnie, a ofiarowanych łaskawie przez osoby prywatne, jako to: z Galicyi ofiarowali: PP. Akord, Boehm, Jul. Konopka, Szcz. hr. Koziembrodzki, ks. Przybyś, Liban i Sznajder; z Król. Polskiego: Prof. Mierzyński, P. Synoradzki; z Poznańskiego i Prus król.: P. Microsławska, PP. Tiedemann i Zawisza; z Litwy: Dr. Wł. Dybowski, I. Karłowicz, Pna Mierzejewska, Stan. hr. Mohl i Art. hr. Potocki; z Ukrainy: P. C. Berezowski i Al. hr. Branicki.

Z tychże źródeł powstał zbiór kranijologiczny ze wszystkich ziem polskich, liczący obecnie sporną ilość czaszek przedhistorycznych, po większej części dobrze zachowanych.

2. W Antropologii właściwej.

Gdy u nas powszechnie zadania i uprawa Antropologii zbyt mało jeszcze zajmują nie tylko wykształconą publiczność, lecz nawet przyrodników i lekarzy, w tej przeto gałęzi Kom. antropologiczna wykazać może plon naukowy znacznie skromniejszy niż w Archeologii i Etnografii.

Na ten plon, z wyjątkiem kilku prac drobniejszych, lubo niepoślednich, otrzymanych z poza Komisji, zdobyło się tylko szczupłe grono pracowników w tej gałęzi z pośród własnego jej grona, i to o tyle tylko, o ile powiodło się im uzyskać potrzebne dla siebie materiały.

Stosując się też do trudności przewidywanych pod tym ostatnim względem, wypadło Komisji, pomimo rozległego i wszechstronnego programu, jaki sobie nakreśliła na przyszłość, poprzestać tymczasem na wyborze takich przedmiotów naukowych, przy opracowaniu których łatwiej jest o spostrzeżenia i daty dość pewne, i o spostrzegaczy dość pilnych i biegłych.

Za taki przedmiot obrała sobie Komisya zbadanie i określenie Charakterystyki fizycznej Polaków, Rusinów i Żydów galicyjskich. Zadanie to dwukrotnie opracowali Prof. Dr. *J. Majer* i Dr. *I. Kopernicki* w dwóch swych rozprawach wspólnych (1243 i 1335), opracowanych na spostrzeżeniach dokonanych każdym razem na innych osobach. Do pierwszej służyło im 5 tysięcy spostrzeżeń zebranych w r. 1875 i 1876 przez lekarzy powiatowych na mężczyznach 19 — 23 letnich, stających do popisu wojskowego. Do drugiej mieli oni 2300 spostrzeżeń poczynionych powolnie przez rozmaitych lekarzy na 25 — 50 letnich mężczyznach i kobietach. Wypadki tych dwukrotnych badań okazały się w głównych punktach całkiem zgodnymi, przez co oparta na nich charakterystyka każdej narodowości ma wagę faktu antropologicznego, który też został zaliczonym do poważniejszych nabytków naukowych w Antropologii i, szczególnie z powodu charakterystyki fizycznej Żydów, podnoszonym był nieraz w pracach antropologicznych za granicą.

Tenże przedmiot opracował dodatkowo Prof. Dr. *J. Majer* z powodu charakterystyki Rusinów naddnieprzańskich p. Czubińskiego (1274), oraz w osobnej rozprawie Dr. *L. Dudrewicz* według spostrzeżeń na dzieciach warszawskich (1304).

Pokrewną z tym przedmiotem Charakterystykę kranjologiczną dawnych przedmieszczan krakowskich z XVII i XVIII wieku opracował w osobnej rozprawie Prof. Dr. *I. Kopernicki*, na podstawie własnych materyjałów, (1358).

Tryb fizjologiczny przyrostu ciała między r. 21 a 23 życia u Polaków, Rusinów i Żydów, na podstawie wypisanych z ksiąg poborowych miar wzrostu w owych latach tychże samych osób, zbadał Prof. Dr. *J. Majer* i określił porównawczo w trzech rozprawach (1257, 1273, 1284). Przyczem udzielił tenże Komisji główne wypadki osobnej pracy, dokonanej na podstawie tych samych materyjałów, w której, w tym razie przynajmniej, wykazała się godna uwagi prawidłowość „oscylacyi liczby osób przy rozdzielaniu ludności według wzrostu“; którato praca ogłoszoną została w t. VI Sprawozdań i Rozpraw Wydz. mat.-przyr. (466).

Z zakresu fizjologii antropologicznej Dr. *Lutostański*, na posiedzeniu dnia 21 Grudnia 1876 roku, odczytał rozprawę opartą na przeszło 200 spostrzeżeniach „o okresie nastającej dojrzałości płciowej u kobiet w okolicach Iwonicza,” której wszakże do druku nie złożył. Podobnej treści rozprawę, opartą na 1355 spostrzeżeniach w pow. Zwiniogrodzkim na Ukrainie, w 10 lat później przysłał Komisji Dr. *J. Talko-Hryncewicz* (1346). Praca ta dała Komisji powód do uskutecznienia dawniejszego zamysłu, aby się zająć na szerszą skalę zbadaniem właściwości antropologicznych życia płciowego u kobiet rozmaitych narodowości i stanów. W tym celu rozesłała ona odezwę do wielkiej liczby lekarzy, upraszając o zbieranie spostrzeżeń, według przygotowanych i udzielonych im formularzy.

Badania biologiczno-antropologiczne i demograficzne na podstawie odpowiednich wiadomości statystycznych o naszej ludności, lubo zakreślone od razu na wyczerpująco szeroką miarę, nie dały się dotąd uskutecznić, po części dla niezbyt dostępnych źródeł, głównie zaś dla braku osób umiejących, chcących i mogących zająć się znużeniem wypisywaniem i układaniem potrzebnych dat statystycznych z urzędowych źródeł miejscowych. Dlatego cząstkowe wykazy odnoszące się do tego przedmiotu, otrzymane w r. 1876 z pow. Wadowickiego od Dr. *Kosińskiego*, a nawet znacznie pełniejsze z 23 gmin pow. Brzozowskiego, dostarczone w r. 1879 przez starostę P. *Foedricha*, pozostały dotąd materyjałem oderwanym, który użytkowanym być może dopiero po zestawieniu go z innymi równoznacznymi.

Wobec tych trudności co do badań statystyczno-antropologicznych, Komisya poprzestać musiała na teraz na przedmiocie bardzo ograniczonym, lecz najprzystępniejszym, t. j. na określeniu średniego i prawdopodobnego trwania życia w danej miejscowości, na podstawie wykazu zmarłych z szeregu lat wielu.

Przedmiot ów wskazał i opracował sam Przewodniczący Komisji Prof. Dr. *J. Majer*, w rozprawie tej treści o ludności chrześcijańskiej m. Krakowa (1293). Według tego wzoru przy-

były następnie rozprawy: Dra. *J. Buszka* o ludności żydowskiej m. Krakowa porównanej z chrześcijańską (1305), Dra. *Wł. Ściborowski* o ludności Krzeszowic (1329); Dra. *J. Bogdanika* o m. Biały (1345) i Dra. *A. Janiszewskiego* o m. Glińcach (1317).

Bezpośrednie wyniki rzeczonych rozpraw, odpowiadając głównie na zwykłe tylko kwestyje demograficzne lub statystyczno-hygijeniczne, nie przedstawiają jeszcze same przez się faktów wybitniejszego znaczenia dla Antropologii; te wszakże niewątpliwie z podobnych badań wystąpić muszą w przyszłości, gdy przyjdzie do zestawienia większej liczby opracowanych wykazów tegoż rodzaju, dokonanych wśród miejscowości i narodowości odmiennych.

3. W Etnografii.

Na tem polu, dla każdego przystępnem i oddawna już u nas uprawianem, zadanie Komisji antropologicznej było najłatwiejszem; gdy bowiem nie potrzebowała ona, tak jak w Antropologii, liczyć przeważnie lub nawet wyłącznie na swoją własną działalność, chodziło jej więc przedewszystkiem o to, ażeby swym głosem i przykładem wzniecić jak najżywszy popęd ku badaniu rzeczy ludowych, a następnie o to, ażeby stać się stałem i poważnem ogniskiem dla prac etnograficznych, tak przez siebie wywołanych, jak i dla dokonanych dawniej, lecz z konieczności trzymany dotąd w ukryciu.

Jedno i drugie osiągnęła Komisya w zupełności. Przekonywa nas o tem następujący przegląd przeszło 50 prac etnograficznych, wydanych przez Komisję w jej „Zbiorze wiadomości.“

Trzy tylko z ich liczby powstały z materiałów zbieranych zewsząd, wśród ludu rozmaitych narodowości. Temi są: *P. Br. Gustawicza* wielce bogaty i wzorowo uporządkowany zbiór wierzeń, guseł i przesądnych zwyczajów, odnoszących się do zwierząt i roślin (1296 i 1310); podobnyż zbiór p. t. „Meteorologija ludowa“ przez *Dr. D. Wierzbickiego* (1309), i mniejszego znaczenia, chociaż wielce pożyteczny, wykaz nazw i wyrazów weselnych przez *Zygm. Glogera* (1247).

Wszystkie inne zawierają w sobie materiały wszelkiego rodzaju do etnografii ludu polskiego, ruskiego i litewskiego, tem cenniejsze, że pochodzą one z rozmaitych prowincyj, i podają wiadomości po największej części całkiem dotąd nieznanne lub uzupełniające, objaśniające i prostujące to, co w dawniejszych pracach o tymże przedmiocie było niepewnem, niejasnem lub mylnem. A mianowicie:

a) do Etnografii polskiej materiały tego rodzaju i tej wartości otrzymała Komisya: z Wielkopolski: od *O. Kolberga* (1244) i pośmiertne *J. Lipińskiego* (1331); z Mazowska nadesłali materiały opracowane: *Z. Gloger* (1249 i 1321) i Pna *St. Ulanowska* (1333); o Ziemi Dobrzyńskiej całą niemal monografię podał *A. Petrow* (1258), a uzupełnił ją *O. Kolberg* (1308); z Łęczyckiego *M. Gralewski* (1248); z Lubelskiego *O. Kolberg* (1339); z okolic Wielunia i Radomska *J. Grajnert* (1287); o Kieleckiem, na zupełną monografię złożyły się kilkakrotne prace ks. *Wład. Siarkowskiego* (1252, 1260, 1275, 1286, 1306, 1319, i 1336); o ludzie górniczym z okolic Sławkowa podobną monografię opracował *St. Ciszewski* (1352 i 1359); z okolic Krakowa i dalszych z Galicyi zachodniej podali materiały rozmaite: Dr. *Wł. Kosiński* (1245), *Sew. Udziela* (1349) i *Ign. Janasiński* (1246); z Galicyi wschodniej *P. Parylak* (1246); o Góralach Bieskidowych nowe materiały zebrali: Dr. *I. Kopernicki* (1251) i *Wł. Kosiński* (1297, 1318); naostatek zbiór bogaty i nader cenny pieśni ludu polskiego ze Śląska złożył *P. A. Cinciata* (1338).

b) do Etnografii ruskiej rozmaite materiały z Galicyi wschodniej podali: Dr. *T. Żuliński* (1250), *Iwan Franko* od Pny *Z. Rośkiewiczówny* (1347), *Hodoly* (1311) i Pny: *M. Tomaszewska* (1348), *W. Malinowska* (1323) i *S. Szablewska* (1320); z Wołynia Pni *Z. Rokossowska* nadesłała cenną pracę własną (1322) i dostarczyła sporo materiałów, z których część większą uporządkował, opracował i wydał Dr. *I. Kopernicki* (1360). Z Ukrainy materiały etnograficzne, bardzo obfite i jedne od drugich cenniejsze, otrzymała Komisya od PP. *Edw. Rulikowskiego* (1276), *A. Podbereskiego*

(1285), Pni *J. Moszyńskiej* (1259, 1295 i 1337), *B. Popowskiego* (1307 i 1330) i *C. Neymana* (1332).

c) do Etnografii białoruskiej otrzymała i wydała Komisya nieco materyjałów z okolic Pińska, zebranych przez *P. Bykowskiego* (1261), oraz z okolic Nowogródka przez Dr. *Wł. Dybowskiego* (1294, 1350).

d) do Etnografii litewskiej naostatek *P. O. Kolberg* podał bardzo cenny Zbiór pieśni z dołączeniem melodyj (1277), a Dr. *I. Karłowicz* złożył zbiór podań i bajek litewskich (1361).

Przy tak pożądaney różnaitości co do pochodzenia wyliczonych dopiero materyjałów etnograficznych, naukową ich wartość stanowi również i treść wielce różnorodna.

Pod tym względem wystarczy tu zaznaczyć gówniejsze rodzaje materyjałów, których zbiór jest już tak okazałym, świeżym i pełnym, że wystarczy może do głębszych studyjów porównawczych. Na pierwszym miejscu stoją tu niezliczone i najrozmaitsze wiadomości o wierzeniach ludowych, zabobonach, gusałach, przesadnych zwyczajach i praktykach, mieszczące się tak w osobnych pracach o tym przedmiocie, podanych przez *Br. Gustawicza*, *A. Podbereskiego*, *Z. Glogera* i innych, jakoteż w ogólniejszych opisach etnograficznych ks. *Siarkowskiego*, *A. Petrowa*, *E. Rulikowskiego*, *Ciszerowskiego*, *Udzieli* i innych.

Następnie, nowością i obfitością imponuje nagromadzony Zbiór zagadek ludowych z rozmaitych stron, które podali: Dr. *Kopernicki*, ks. *Siarkowski*, *Z. Gloger*, *Wł. Kosiński*, *Seweryn Udziela*, *J. Moszyńska*, Dr. *Wł. Dybowski* i inni.

Dalej, nader cennym jest, jedyny dotąd co do różnaitości i bogactwa, szereg obrzędów weselnych ludu ruskiego z rozmaitych stron, od Rusi i Słuczy po Karpaty, które ze wzorową dokładnością opisali: *J. Moszyńska*, *O. Rośkiewiczówna*, *B. Popowski*, *C. Neymann*, *Z. Rokossowska* i inni.

Równiem bogaty jest zbiór opowieści ludowych wszelkiego rodzaju, tem cenniejszych, że po największej części są dosłownie z ust ludu spisane gwara miejscową polską lub ruską. Najcenniejsze z nich podali: *A. Petrow*, *Wł. Kosiński* i *St.*

Ciszewski: ruskie zaś PP. *J. Moszyńska*, *Z. Rokossowska* (przygotowane do druku) i *C. Neyman*. Wspomniane wyżej litewskie i białoruskie bajki podane przez *J. Karłowicza*, są niestety wystylizowane po polsku i to częstokroć w streszczeniu.

Naostatek pieśni ludowe tak polskie jak i ruskie, lubo wobec istniejących już w druku bardzo bogatych zbiorów, Komisya starała się o nie jak najmniej, dostały się jej jednak w Zbiorach nader cennych, jedne dla tego, że sąto pieśni obrzędowe mało dotąd znane, a zatracone się z każdym rokiem. np. Pieśni kupajłowe podane przez *P. Moszyńską* (1295) albo też dlatego, że po raz pierwszy zostały zebrane w pewnej okolicy, np. *A. Cinciaty Pieśni ze Śląska* (1338).

Ze cały ten plon, zebrany i wydany staraniem Komisji antropologicznej, jest rzeczywiście przyczynkiem cennym, który zasłużył sobie pewne uznanie w etnografii powszechnej, o tem zaświadczyli już niejednokrotnie w swoich pracach nie tylko folklorysty słowiańscy, lecz i niemieccy i francuscy, czerpiąc z ogłoszonych w „Zbiorze Wiad.” materyjałów.

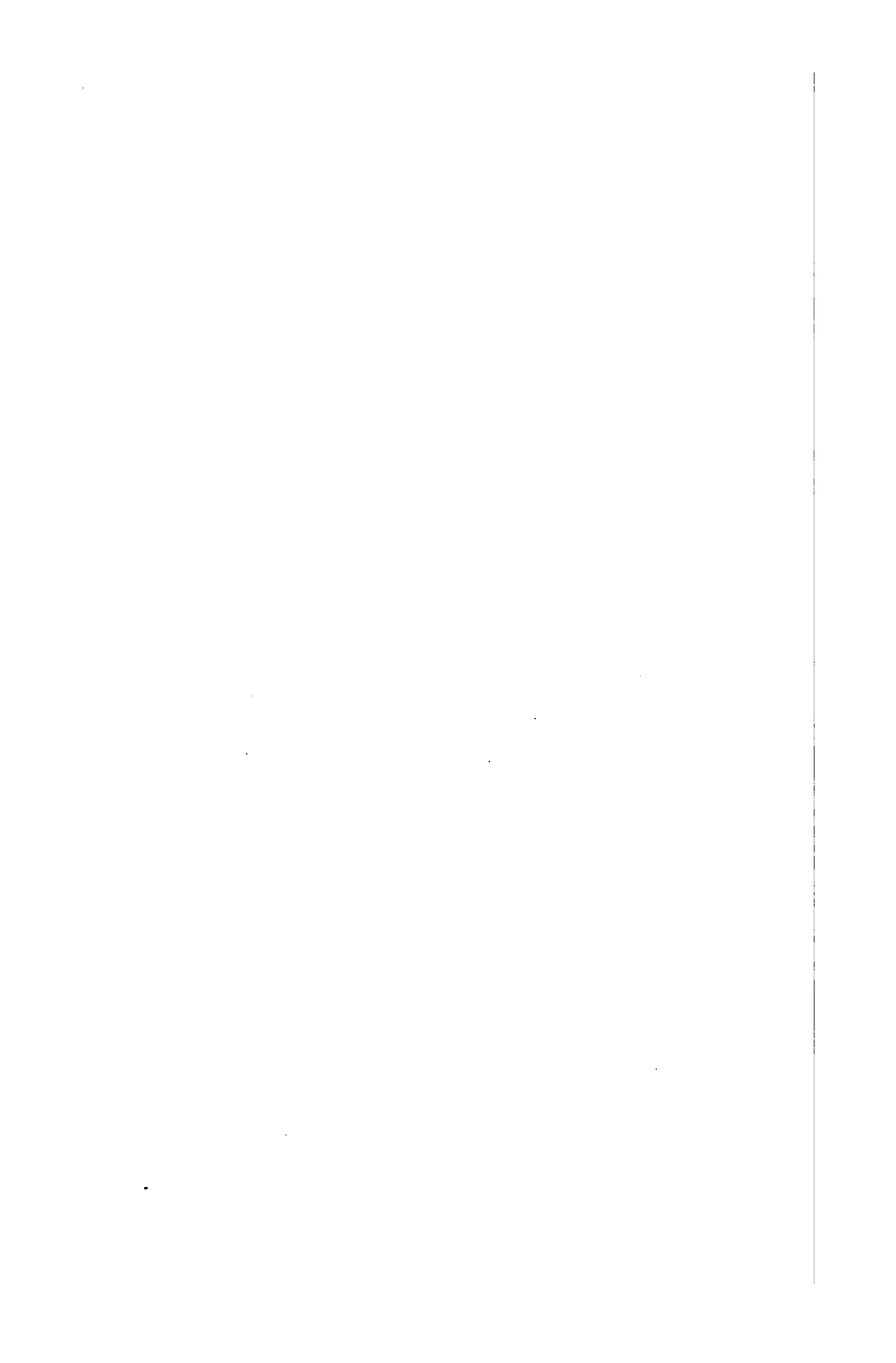
Obok dopieroco wykazanych prac etnograficznych, Komisya uzyskała także ofiarowywane sobie od czasu do czasu przedmioty etnograficzne do zbiorów muzealnych. Z tych najcenniejszym jest bogaty zbiór fotografii typów ludowych z okolic Kamieńca podolskiego, ofiarowany przez Czł. Kom. *P. M. Greima*, tudzież podobny zbiór fotografii z Pokucia, ofiarowany niedawno przez *P. Jul. Dutkiewicza*, fotografa w Kołomyi. Dla braku miejsca na to, w szczupłym budynku Akademii, Komisya nie starała się o pozyskanie innych przedmiotów etnograficznych z kraju. Natomiast z wdzięcznym uznaniem przyjęła ona dla Zbiorów muzealnych Akademii ofiarowany jej przez ś. p. *Wład. Klugiera* znakomity dar z mnóstwa rzadkich starożytności Peruwijańskich, z których jednakże, dla braku niezbędnych do tego kosztownych dzieł specjalnych, należytego użytku naukowego dotąd uczynić nie mogła.

Gromadząc i opracowując materyjały swojskie do każdej z umiejętności antropologicznych, w celach powszechnego z nich użytku naukowego, nie zaniedbała także Komisya przy sposobności brać udział w międzynarodowych antropologicznych

zgromadzeniach i czynnościach naukowych, a mianowicie w Zjeździe archeologiczno-antropologicznym, odbytym w roku 1876 w Peszcie, oraz w antropologicznym dziale Wystawy powszechnej w Paryżu w r. 1878. Na pierwszym przedstawiał ją czynnie Sekretarz Komisyi w charakterze jednego z delegatów Akademii Um.; na ostatnią zaś Komisya antropologiczna wspólnie z archeologiczną przygotowały i wysłały ciekawsze okazy archeologiczne i etnograficzne ze Zbiorów Akademii, które tam na siebie powszechną ściągaly uwagę znawców i zyskały ich uznanie.

II.

BIBLIJOGRAFIJA WYDAWNICTW.
SKŁAD I MAJĄTEK AKADEMII.
AKTA URZĘDOWE.

WYDAWNICTWA
AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE
z okresu piętnastoletniego od r. 1873 do r. 1888.

— — — — —

a) Wydawnictwa Zarządu.

Rocznik Zarządu Akademii Umiejętności w Krakowie.

(Stałymi rubrykami w Rocznikach Zarządu są: 1) Ważniejsze uchwały i korespondencje urzędowe, — 2) Ogłoszenia konkursów i sprawozdania z takowych, — 3) Skład Akademii, — 4) Wykaz stanu i użycia funduszków Akademii, — 5) Wykaz stosunków Akademii z zakładami naukowymi, — 6) Wykaz darów, — 7) Zagajenie publicznego posiedzenia Akademii i głos Prezesa Akademii na temże posiedzeniu, — 8) Zdanie sprawy Sekretarza generalnego z czynności naukowych i administracyjnych Akademii w ciągu roku, — 9) Rozprawa naukowa. Tylko te dwa ostatnie przedmioty, jako zostające w związku z ruchem naukowym, podajemy pod każdym rocznikiem, z wyjątkiem tych rozpraw, które w innych publikacjach Akademii zamieszczone zostały).

Rok 1873. Kraków 1874.

1. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 1-go Marca 1873. 144—184.

Dunay de Duna - Vecse Agenor Hugo L. B. Carmen honoribus suae caesareae et regiae Celsitudinis, serenissimi domini et principis Caroli Ludovici archiducis Austriae, principis regii in Hungaria, Bohemia, Galicia etc. etc. etc. dum munus Protectoris Academiae Scientiarum Cracoviensis neo creatae die 7 Maii 1873 inauguratae, solenni ritu capesseret, oblatum. 187—191.

Rok 1874. Kraków 1875.

2. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 4-go Maja 1874. 153—191.

Rok 1875. Kraków 1876.

3. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 3-go Maja 1875. 114—134.

Rok 1876. Kraków 1877.

4. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 3-go Maja 1876. 157—175.

Rok 1877. Kraków 1878.

5. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 3-go Maja 1877. 119—141.
6. *Wisłocki Władysław Dr.* Dzieła i rozprawy wydane przez Akademię Umiejętności w Krakowie w ciągu pierwszego pięciolecia 1873—1878. 1—75 (dodatek).

Rok 1878. Kraków 1879.

7. *Szujski J. Dr.* Zdanie sprawy z ruchu naukowego Akademii od 3-go Maja 1878. 164—182.

Rok 1879. Kraków 1880.

8. *Majer Józef Dr.* Sprawozdanie z naukowych i administracyjnych czynności dokonanych w r. 1879/80. 54—80.
9. *Szujski J. Dr.* Stanowisko Długosza w historyjografii europejskiej. 81—113.
Długosz. Wiersz A. E. Odyńca. 114—115.

Rok 1880. Kraków 1881.

10. *Szujski J. Dr.* Sprawozdanie z naukowych i administracyjnych czynności Akademii, dokonanych w r. 1880/81. 87—105.

11. *Majer Józef Dr.* O stóletniem życiu w krajach polskich w porównaniu z trwaniem życia prawidłowem. 113—131.

Rok 1881. Kraków 1882.

12. *Szujski Józef Dr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych w roku 1881/2. 68—83.
13. *Smolka Stanisław Dr.* Spór o biskupstwo krakowskie za czasów Kazimierza Jagiellończyka. 87—111.

Rok 1882. Kraków 1883.

14. *Majer Józef Dr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych w roku 1882/3. 89—108.
15. *Tarnowski Stanisław hr.* Tajemnica roku 1688. 109—231.

Rok 1883. Kraków 1884.

16. *Tarnowski Stanisław hr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych w roku 1883/4. 72—96.
17. *Małecki Antoni.* Jana Kochanowskiego młodość. 97—133.

Rok 1884. Kraków 1885.

18. *Tarnowski Stanisław hr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych w roku 1884/5. 72—101.
19. *Morawski Kazimierz.* Słowo i natchnienie w rzymskiej poezyi. 102—144.

Rok 1885. Kraków 1886.

20. *Tarnowski Stanisław hr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych za rok 1885/6. 59—87.
21. *Smolka Stanisław Dr.* Rok 1386 w dziejach Polski i Litwy. 88—110.

Rok 1886. Kraków 1887.

22. *Tarnowski Stanisław hr.* Sprawozdanie z czynności naukowych i administracyjnych za rok 1886/7. 77—112.
23. *Rostański Józef Dr.* Polska z czasów przedhistorycznych pod względem fizyograficznym i gospodarskim. 113—153.

Dwa pierwsze publiczne posiedzenia Akademii Umiejętności w Krakowie. Kraków 1873.

I. Posiedzenie w przeddzień czterechsetnej rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika d. 18 Lutego 1873.

Zagajenie posiedzenia przez Dr. J. Majera. 1—6.

24. *Szujski Józef.* Polska w wieku Kopernika. 7—24.

25. *Dunajewski J.* Kopernika memoryjał: *De moneta cudenda.* 25—31.
 Wiadomość o fundacyi miasta Krakowa imienia Kopernika. 33—34.
 Wiersz przez *L. Siemieńskiego.* 35—40.
 II. Posiedzenie publiczne Akademii dnia 7 Maja 1873 inauguracyjne.
 Zagajenie posiedzenia przez Jego Ces. Wysokość Arcyksięcia Karola Ludwika. 43.
 Odpowiedź na przemowę J. C. Wysokości przez prezesa Akademii Dra Majera. 44.
26. *Majer J. Dr.* Uwagi nad zadaniem Akademij w powszechności tudzież historyczny przegląd Towarzystw naukowych w Polsce. 45—66.
27. *Szujski J.* O stosunku Akademii krakowskiej do kraju i ruchu naukowego w powszechności. 67—74.
 Lista kandydatów na członków. 75—76.

b) *Dzieła osobne.*

28. *Kolberg Oskar.* Lud, jego zwyczaje, sposób życia, mowa, podania, przysłowia, obrzędy, gusta, zabawy, pieśni, muzyka i tańce. Seryja VI. Krakowskie część II. Kraków 1873 (1 rycina).*)
29. *Walewski Antoni.* Dzieje bezkrólewia po skonie Jana III. Tom I. Kraków 1874.
30. *Helcel Antoni Zygmunt.* Dawne prawo prywatne polskie. Część obejmująca wstęp, zasady ogólne i prawo rzeczowe, napisana w latach 1849—1853. Kraków 1874.
31. *Kolberg Oskar.* Lud i t. d. (jak N. 28). Seryja VII. Krakowskie część III. Kraków 1874 (1 rycina).
32. Słownik niemiecko-polski wyrazów prawnych i administracyjnych, wydanie drugie (przejrzane i poprawione przez

*) Poprzednie Seryje wydane zostały przez samego Autora.

- komitet terminologiczno-prawniczy: przewodniczący Dr. Wiktor Kopff, referent Dr. Aleksander Bojarski). Kraków 1874.
33. *Straszewski Maurycy*. Jan Sniadecki, jego stanowisko w dziejach oświaty i filozofii w Polsce. Kraków 1875.
  34. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. (jak 28). Seryja VIII. Krakowskie część IV. Kraków 1875 (2 ryciny).
  35. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja IX. W. ks. Poznańskie część I. Kraków 1875 (2 ryciny).
  36. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja X. W. ks. Poznańskie część II. Kraków 1876 (1 rycina).
  37. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XI. W. ks. Poznańskie część III. Kraków 1877 (1 rycina).
  38. *Wisłocki Władysław Dr.* Katalog rękopisów biblioteki uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 1877—1881.
Część I: Wstęp. Rękopisy 1—1875.
Część II: Rękopisy 1876—4176. Indeks.
  39. *Zakrzewski Wincenty*. Po ucieczce Henryka, dzieje bezkrólewia 1574—1575. Kraków 1878.
  40. *Zarański S.* Geograficzne imiona słowiańskie zestawione alfabetycznie według nazw ich niemieckich, włoskich, rumuńskich, węgierskich i tureckich, z dodaniem niektórych łątyckich i innych zagranicznych spolszczonych. Kraków 1878.
  41. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XII. W. ks. Poznańskie część IV. Kraków 1879.
  42. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XIII. W. ks. Poznańskie część V. Kraków 1880.
  43. *Stronczyński K.* Legenda obrazowa o świętej Jadwidze księżnie szląskiej, według rękopisu z r. 1353 przedstawiona i z późniejszymi tejsze treści obrazami porównana. Kraków 1880 (65 tablic).
  44. *Żebrowski Teofil Dr.* Teofila kapłana i zakonnika o sztukach rozmaitych ksiąg troje. Kraków 1880.
  45. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XIV. W. ks. Poznańskie, część VI. Kraków 1881.

46. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XV. W. ks. Poznańskie, część VII. Kraków 1882.
47. *Taczanowski Władysław*. Ptaki krajowe. Tom I i II. Kraków 1882.
48. *Korzon Tadeusz*. Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta (1764—1794). Badania historyczne ze stanowiska ekonomicznego i administracyjnego. Tom I. Kraków 1882. Tom II. Kraków 1883. Tom III. Kraków 1884. Tom IV, część I. Kraków 1885, część II (2 plany i mapa). Kraków 1886.
49. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XVI. Lubelskie część I. Kraków 1883.
50. *Żebrawski Teofil Dr.* Słownik wyrazów technicznych dotyczących się budownictwa. Kraków 1883.
51. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XVII. Lubelskie część II. Kraków 1884.
52. *Franke Jan Nep.* Jan Brożek (J. Broscius), akademik krakowski 1585—1652. Jego życie i dzieła, ze szczególnem uwzględnieniem prac matematycznych (1 wizerunek). Kraków 1884.
53. *Morawski Kazimierz*. Andrzej Patrycy Nidecki, jego życie i dzieła. Część I (1522—1572). Kraków 1884.
54. *Krasieński Adam Stanisław ks.* Słownik synonimów polskich. Tom I i II. Kraków 1885.
55. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XVIII. Kieleckie część I. Kraków 1885.
56. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XIX. Kieleckie część II. Kraków 1886.
57. *Tarnowski Stanisław hr.* Studyja do historii literatury polskiej. Pisarze polityczni XVI wieku. Tom I, II. Kraków 1886.
58. *Malinowski Lucyjan Dr.* Modlitwy Wacława. Zabytek języka polskiego z w. XV. Kraków 1887.
59. *Semkowicz Aleksander Dr.* Krytyczny rozbiór dziejów polskich Jana Długosza (do roku 1384). Kraków 1887.

60. *Kolberg Oskar*. Lud i t. d. Seryja XX. Radomskie część I. Kraków 1888.
61. Volumina legum. Tom IX. Kraków 1888 *).
62. *Piekosiński Franciszek Dr.* O dynastycznym szlachty polskiej pochodzeniu (z tablicami). Kraków 1888 *).

c) *Wydawnictwa wydziałowe.*

Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie.

(Wydziały: filologiczny i filozoficzno-historyczny.)

Tom I. Kraków 1874.

63. *Samolewicz Zygmunt*. Studya platońskie. I. Hippias większy. 1—23.
64. *Dzieduszycki Maurycy hr.* Rys dziejów kościoła katolickiego w Szwecyi. 24—116.
65. *Kętrzyński Wojciech*. O narodowości polskiej w Prusiech zachodnich za czasów krzyżackich. Studium historyczno-etnograficzne. 117—221.
66. *Węclewski Zygmunt*. O poezjach Andrzeja Krzyckiego. 222—249.

Tom II. Kraków 1875.

67. *Malinowski Lucyjan*. Modlitwy Wacława. Zabytek języka polskiego z wieku XV, odkryty i skopijowany przez ś. p. Aleksandra Przedzieckiego. 1—104. (4 tablice).
68. *Bielowski August*. Szymon Szymonowicz. 105—213.
69. *Dzieduszycki Maurycy hr.* Rys dziejów kościoła katolickiego w Szwecyi. (Dokończenie). 214—284.

Tom III. Kraków 1876.

70. *Sadowski Jan Nep.* Drogi handlowe greckie i rzymskie przez porzeczka Odry, Wisły, Dniepru i Niemna do wybrzeży morza bałtyckiego. (5 tablic). 1—88.

*) Dzieła te są jeszcze w druku

71. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościoły i rzeźby Duninowskie w Strzelnie na Kujawach. Przyczynek do dziejów sztuki XII wieku w Polsce. (6 tablic). 89—116.
72. *Sokołowski Maryjan*. Ruiny na ostrowie jeziora Lednicy. Studyjum nad budownictwem w przedchrześcijańskich i pierwszych chrześcijańskich wiekach w Polsce, na podstawie badań wspólnie na miejscu odbytych z profesorem Władysławem Łuszczkiewiczem. (3 tablice). 117—277.

Tom IV. Kraków 1880.

73. *Pilat Roman*. Pieśń „Boga Rodzica“. 1—114.
74. *Heyzmann Udalryk*. Ustawodawstwo kościoła o azylach w obec odnośnych ustaw państwowych. Szkic historyczno-kanoniczny. 115—143.
75. *Wojciechowski Tadeusz*. O rocznikach polskich X—XV wieku. 144—333.

Tom V. Kraków 1885.

76. *Wojciechowski Tadeusz*. O Kazimierzu Mnichu. 1—29.
77. *Wojciechowski Tadeusz*. O życiu i pismach Wincentego z Kielc. 30—36.
78. *Caro Jakub*. Jan Ostroróg i traktat jego o naprawie Rzeczypospolitej. 37—72.
79. *Bobrzyński Michał*. Jan Ostroróg. Studyjum z literatury politycznej XV stulecia. 73—116.
80. *Rzążewski Adam*. Złoty wiek literatury Dubrownika. 117—171.
81. *Antoniewicz Bolez Jan*. O średniowiecznych źródłach do rzeźb znajdujących się na szkatule z kości słoniowej w skarbcu katedry na Wawelu. (2 tablice). 172—240.

Tom VI. Kraków 1887.

82. *Ulanowski Bolesław*. O założeniu klasztoru św. Andrzeja w Krakowie i jego najdawniejszych przywilejach. (3 tablice). 1—41.
83. *Kawczyński Maksymilian*. Porównawcze badania nad rytmem i rytмами.
Część 1. Teoryja o pochodzeniu i rozwoju rytmiczności. 42—86.

- Część 2. Przemiana klasycznej rytmiczności na średniowieczna. 105—194.
84. *Wisłocki Władysław*. O wydawnictwie *Liber diligentiarum* krakowskiego fakultetu filozoficznego z lat 1487—1563. 87—104.
85. *Kallenbach Józef*. Rewizja tekstu pierwszej części „Dziadów“ podług autografu. 195—214.
86. *Korzeniowski Józef*. O autorach Żywotu Piotra Kmity i opisu wojny kokoszej. 215—236.

Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie.

(Wydział matematyczno-przyrodniczy.)

Tom I. Kraków 1874.

87. *Biesiadecki A.* Anatomija patologiczna gruczołów skórnych. (2 tablice). 1—44.
88. *Zajączkowski Wł.* O całkach osobliwych zwyczajnych równań różniczkowych rzędu jakiegokolwiek. 45—56.
89. *Żmurko W.* O styczności stożków obrotowych. 57—64.
90. *Franke J. N.* Badania analityczne nad ruchem ciał stałych. 65—100.
91. *Gosiewski Wł.* Przyczynek do teoryi równowagi i ruchu ciała sztywnego. 101—104.
92. *Skiba E. W.* Teoryja matematyczna pochłaniania światła. 105—131.
93. *Janczewski E.* Poszukiwania nad wzrostem wierzchołkowym korzeni roślin okrytoziarnowych. (5 tablice). 132—151.
94. *Piotrowski G.* O chyżości rozchodzenia się światła w solach. 152—189.
95. *Strzelecki F.* O czystości powietrza. 190—205.
96. *Skiba E. W.* i *Olszewski K.* Wpływ temperatury na przewodnictwo galwaniczne wody. (2 tablice). 206—227.

Tom II. Kraków 1876.

97. *Janczewski E.* Poszukiwania nad powstawaniem korzonków u roślin ziarnowych. (2 tablice). 1—15.

98. *Alth A. Dr.* Rzecz o pochodzeniu belemnitów z mięczaków głowonogich oskorupionych. (1 tablica). 16—36.
99. *Fabian Oskar Dr.* Obliczanie wartości szeregów nieskończonych, a zwłaszcza szeregów o bardzo słabej zbieżności. 37—56.
100. *Żmurko W.* Przyczynek do rachunku przemienności ze szczególnem uwzględnieniem znamion największości i najmniejszości całek oznaczonych. 57—79.
101. *Kopernicki J. Dr.* O czaszkach z kurhanów pokuckich. (4 tablice). 80—112.
102. *Zbrożek D.* Teoryja planimetru biegunowego. (1 tablica). 113—123.
103. *Mertens Fr.* O funkcji oskulacyjnej prof. Żmurki. 124—133.
104. *Rostafiński J. Dr.* Historyja rozwoju wydętki korzonkowłosej (*Botrydium granulatum*). (1 tablica). 134—156.
105. *Karliński Dr.* O okresowych zmianach ciepłoty powietrza w Krakowie. (2 tablice). 157—191.

Tom III. Kraków 1877.

106. *Zajączkowski Wł. Dr.* Teoryja ogólna rozwiązań osobliwych równań różniczkowych zwyczajnych. 1—23.
107. *Żmurko W.* O ważności i zastosowaniu funkcji oskulacyjnej w rachunku przemienności, oraz odpowiedź na uwagi Dra Mertensa dotyczące tego przedmiotu. 24—34, 94—101.
108. *Kamiński Fr. Dr.* Anatomija porównawcza pierwiosnkowatych. (10 tablic). 35—93.
109. *Franke Jan N.* O niektórych zagadnieniach kinematyki na zasadzie ruchu powierzchni skośnych. 102—129.
110. *Skiba E. Dr.* Przyczynek do teoryi strun. 130—154.
111. *Tetmajer J.* Teoryja rozwinięcia funkcij niewyraźnych. Wstęp. Część I: O szeregach w ogólności. — Część II: Rozwój funkcij wyraźnych. — Część III: Rozwój funkcij niewyraźnych. — Rozdział I: Wzory ogólne do rozwinięcia funkcij niewyraźnych. 155—188.

Tom IV. Kraków 1878.

112. *Tetmajer J.* Teoryja rozwinięcia funkcji niewyraźnych. Część III. Dokończenie. 1—62.
113. *Kahane Z.* Budowa tasiemca nastroszonego, (*Taenia perfoliata Göze*) jako przyczynek do anatomii i histologii ogniwców (*Cestodes*). (2 tablice). 63—123.
114. *Kadyi Henryk Dr.* O oku kreta pospolitego (*Talpa europaea*) pod względem porównawczo-anatomicznym. (2 tablice). 124—152.
115. *Wierzbicki D. Dr.* Ruch dzienny prężności pary i wilgotności powietrza w Krakowie. Część I. (2 tablice). 153—173.
116. *Nowakowski L. Dr.* Przyczynek do morfologii i systematyki skoczków. (*Chytridiaceae*). (4 tablice). 174—198.

Tom V. Kraków 1880.

117. *Tetmajer Józef.* Rozwiązanie równań trzechwyrazowych. 1—27.
118. *Rehman A. Dr.* Geo-botaniczne stosunki południowej Afryki. (3 tablice). 28—96.
119. *Wierzbicki D. Dr.* Peryjodyczne zmiany prężności pary i wilgotności powietrza w Krakowie. Część II. (2 tablice). 97—116.
120. *Tetmajer Józef.* Dodatek do rozwiązania trygonometrycznego równań dwuwyrazowych. 117—122.
121. *Piotrowski Gustaw Dr.* O stosunku między ciężarem gatunkowym a składem chemicznym ciał stałych nieorganicznych. 123—160.
122. *Radziszewski Bronisław Dr.* Badania nad zjawiskami fosforescencyi ciał organicznych i uorganizowanych. 161—175.

Tom VI. Kraków 1881.

123. *Alth Alojzy Dr.* Wapień niżniowski i jego skamieliny. (12 tablic). 1—160.
124. *Szyszyłowicz Ignacy.* O zbiornikach olejków lotnych w królestwie roślinnem. (7 tablic). [1—31].
125. *Zajączkowski Władysław Dr.* Teoryja wyznaczników o p. wymiarach. [1—31].

Tom VII. Kraków 1882.

126. *Brodowski Włodzimierz*. Przyczynek do anatomii patologicznej wątroby. (1 tablica). 1—14.
127. *Franke Jan Nep.* O inwolucyi sześciu prostych, uważanych jako osi skrętów chwilowych. 15—26.
128. *Kopernicki Izidor Dr.* O kościach i czaszkach Ainosów. (4 tablice). 27—68.
129. *Kretkowski Władysław*. O przekształceniach pewnych wielomianów jednorodnych drugiego stopnia. 69—73.
130. *Birkenmajer Ludwik Dr.* O kinetycznej równowadze eliipsoidy nieobrotowej pod wpływem grawitacyi i siły odśrodkowej. 74—84.
131. *Kamiński Fr. Dr.* Narzędzia odżywcze korzeniówki (*Monotropa hypopitys L.*). (3 tablice). 85—100.
132. *Godlewski Emil Dr.* Studyja nad oddechaniem roślin. 101—140.
133. *Olearski Kazimierz Dr.* O elektrycznych oscylacjach. 141—157.
134. *Kretkowski Władysław*. O rozwiązywaniu równań algiebrycznych ogólnych za pomocą całek oznaczonych. 158—163.
135. *Kretkowski Władysław*. O niektórych wzorach z rachunku różniczkowego. 164—176.
136. *Franke Jan Nep.* Teoryja analityczna kompleksów śrub chwilowych. 177—203.

Tom VIII. Kraków 1883.

137. *Kulczyński Władysław*. Opisy nowych gatunków pajaków z Tatr, Babiej góry i Karpat szląskich. (3 tablice). 1—42.
138. *Natansonowie Edward i Władysław*. O przyciąganiu się atomów i ruchu ich w cząsteczkach gazów. 43—73.
139. *Żmurko Wawrzyniec Dr.* O całkowaniu równań różniczkowych liniowych rzędu drugiego o współczynnikach liniowych. 74—112.
140. *Dziewulski Eugenijusz*. Zagęszczenia optyczne mieszanin wody i alkoholu. (4 tablice). 113—136.

141. *Stodółkiewicz A. J.* Zastosowanie sposobu Bertranda do całkowania równania różniczkowego o różniczkach zupełnych z wielu zmiennymi. 137—142.
142. *Stodółkiewicz A. J.* Całkowanie układów równań różniczkowych o różniczkach zupełnych. 143—152.
143. *Nowakowski Leon Dr. Entomophthorae.* Przyczynek do znajomości pasorzytnych grzybków, sprawiających pomór owadów. (5 tablic). 153—183.

Tom IX. Kraków 1884.

144. *Zajączkowski Władysław Dr.* O zamianie funkcji całkowitej i jednorodnej stopnia 2-go na sumę kwadratów. 1—44.
145. *Kretkowski Władysław.* Dowód pewnego twierdzenia dotyczącego się dwóch wyznaczników ogólnych. 45—47.
146. *Puzyna Józef Dr.* O pozornie dwuwartościowych określonych całkach podwójnych. 48—72.
147. *Kuczyński Stefan Dr.* Przebieg roczny ciepłoty powietrza w Krakowie, obliczony na podstawie pięćdziesięcioletnich spostrzeżeń (1826—1875) sposobem nowym, prostszym i ściślejszym, niż dotąd używane (1 tablica). 73—112.
148. *Stodółkiewicz A. J.* O całkowaniu równań różniczkowych liniowych rzędu drugiego, mających współczynniki liniowe, przy pomocy kwadratur. 113—119.
149. *Rajewski Jan.* O całkowaniu równań różniczkowych liniowych rzędu drugiego, w postaci $(c_2 x^2 + b_2 x + a_2) y'' + (b_1 x + a_1) y' + a_0 y = 0$. 120—160.
150. *Godlewski Emil Dr.* Przyczynek do teorii krążenia soków u roślin (1 tablica). 161—198.
151. *Zbrożek Dominik.* Zastosowanie wyznaczników w teorii najmniejszych kwadratów. 199—218.

Tom X. Kraków 1885.

152. *Jaworowski A. Dr.* O swobodnym rozplemie wewnętrznym (endogenezie) komórek (tablic 9). 1—117.
153. *Kuczyński Stefan Dr.* Porównanie co do ściśłości sześciu wzorów służących do obliczenia przebiegu rocznego ciepłoty w miejscu danem (1—25).

154. *Mertens Fr.* O niezmiennikach jednej i dwóch form dwulinijowych alternujących. (26—56).
 155. *Raciborski M.* Opisy nowych desmidyów polskich (5 tablic). (57—100).

Tom XI. Kraków 1885.

156. *Ossowski Godfryd.* Jaskinie okolic Ojcowa pod względem paleo-etnologicznym (8 tablic). 1—50.
 157. *Rostański J. Dr.* De plantis, quae in „Capitulari de villis et curtis imperialibus“ Caroli Magni commemorantur. Jako materyjał do historyi hodowli roślin w Polsce. 51—116.
 158. *Franke Jan Nep.* O wyrównaniu chyżości biegu nieustannego machin parowych. 117—128.
 159. *Kulczyński Władysław.* Pajaki zebrane na Kameczatce przez Dra Dybowskiego. (3 tablice). (1—60).

Tom XII. Kraków 1886.

160. *Mertens Fr.* O utworach niezmiennikowych form kwadratowych. 1—93.
 161. *Franke Jan Nep.* O kręceniu się ciała stałego około punktu. 94—103.
 162. *Szajnocha Władysław Dr.* O kilku gatunkach ryb kopalnych z Monte Bolca pod Weroną. (4 tablice). 104—115.
 163. *Żmurko Wawrzyniec Dr.* Uzasadnienie niektórych ważniejszych uproszczeń algebrycznej rachuby oparte na bliższem rozważaniu algebrycznego dzielenia. (1—34).
 164. *Dickstein S.* O niektórych własnościach funkcyj alef. (35—40).
 165. *Dickstein S.* O twierdzeniu Crocchi'ego. (41—44).
 166. *Kopernicki J. Dr.* Czaszki Ainów według nowych materyjałów (3 tablice). (45—86).
 167. *Dickstein S.* Dowód dwóch wzorów Wronskiego. (87—92).
 168. *Stodółkiewicz A. J.* O dwóch szczególnych układach różniczkowych o różniczkach zupełnych. (93—95).

Tom XIII. Kraków 1887.

169. *Rumszewicz Konrad Dr.* Mięśnie śródoczne u ptaków (3 tablice). 1—30.

170. *Birkenmajer Ludwik Dr.* Nowa teoria kształtu i grawitacyi ziemi. 31—80.
171. *Kretkowski Władysław.* O wyznaczeniu kuli przecinającej pod tym samym kątem, ilekolwiek kul danych i o zagadnieniach podobnych. 81—96.
172. *Kretkowski Władysław.* O pewnych zagadnieniach geometryi kulistej. 97—105.
173. *Gluziński Antoni Dr.* O fizyologicznem i leczniczem działaniu siarkanu sparteiny (tablic 3). 106—134.
174. *Zajączkowski Władysław Dr.* Teoryja Fuchsa równań różniczkowych liniowych i jednorodnych z jedną zmienną niezależną. (1—47).
175. *Witkowski A. W.* O kilku przypadkach ruchu cieczy, zależnych od spójności. (48—66).
- Tom XIV.** Kraków 1888.
176. *Puzyna Józef Dr.* O zastosowaniu form interpolacyjnych Lagrange'a (1 tablica). 1—55.
177. *Żurkowski Stanisław Dr.* Dowód twierdzenia H. Wronskiego. 56—68.
178. *Walentowicz A. Dr.* O przypadku dwupłciowości obustronnej u świni (*hermaphroditismus bilateralis*) (2 tablice). 69—74.
179. *Teisseyre W. Dr.* Studyja paleontologiczne I. *Proplanulites novum genus* (2 tablice). 75—100.
180. *Tomaszewski Franciszek.* Przyczynek do znajomości stałej dielektrycznej płynów (1 tablica). 101—115.
181. *Rostafiński Józef Dr.* Porównanie tak zwanych zielników: Falimirza, Spiczyńskiego i Siennika. 116—151.
182. *Rostafiński Józef Dr.* Nasza literatura botaniczna XVI w. oraz jej autorowie lub tłumacze. 152—*).
183. *Żmurko W. Dr.* O powierzchniach sprzężonych do powierzchni rzędu drugiego. *)

*) Nie podajemy stronic tych dwóch rozpraw, ponieważ tom ten Pamiętnika jest jeszcze w druku.

Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności.

Tom I. Kraków 1874.

184. *Małecki A. Dr.* O zadaniach Wydziału filologicznego Akademii Umiejętności. 1—20.
185. *Łuszczkiewicz Władysław.* Malarstwo cechowe krakowskie XV i XVI wieku. 21—39.
186. *Szujski J. Dr.* Trzy zabytki języka polskiego XIV i XV wieku. 40—48.
187. *Łuszczkiewicz Wł.* Malarz monogramista K ↻ i obrazy jego w kościołach krakowskich (3 tablice). 49—112.
188. *Łepkowski J.* O modlitewniku Zygmunta I, rękopisie zachowanym w bibliotece uniwersytetu monachijskiego. 113—118.
189. *Kętrzyński Wojciech Dr. X.* Doktor Paterek. 119—132.
190. *Tarnowski Stanisław hr.* Krzysztof Warszewicki. Dodatki: I. Bibliograficzny wykaz dzieł K. Warszewickiego. — II. Memoryał do cesarza 1576 r. 133—222.
191. *Moszyński Antoni X.* Wiadomość o rękopismach polskich oddziału teologicznego w ces. bibliotece w Petersburgu. 223—333.
192. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych I—L.
193. *Kluczycki Franciszek.* Zabytek języka polskiego z w. XV p. t. Epistola s. Bernarda o chowaniu czeladzi. XXXVII—XLVIII.

Tom II. Kraków 1875.

194. *Sreedyński Władysław Dr.* Andrzeja Morsztyna niewydane poezyje. Wstęp. Lutnia Morsztyna. Dodatek. 1—134.
195. *Karłowicz Jan Dr.* O języku litewskim. 135—376.
196. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XXXV.

Tom III. Kraków 1875.

197. *Chodźkiewicz Władysław.* Wiersz setny z komedyi Arystofanesa pod tytułem: Acharneńczycy. 1—50.

198. *Celichowski Zygmunt Dr.* Dwa nieznanne zabytki biblijograficzne. 51—69.
199. *Petrow Aleksander.* Głosownia dolnołużyckiego języka. 70—121.
200. *Kruczkiewicz Bronisław Dr.* O filozofii Lucyjusza Anneusza Seneki. 122—219.
201. *Tarnowski Stanisław.* O niewydanych poezjach Franciszka Wężyka. 220—255.
202. *Wisłocki Władysław.* Kazania niedzielne i świąteczne w języku łacińskim i czeskim z początku XV wieku, podług kodeksu biblijoteki hr. Tarnowskich w Dzikowie. (1 tablica). 256—342.
203. *Kopernicki J. Dr.* Spostrzeżenia nad właściwościami językowymi w mowie górali bieskidowych, z dodatkiem słowniczka wyrazów góralskich. 343—379.
204. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XXVIII.
205. *Bełcikowski Ad. Dr.* Program słownika polskiego. XVI—XXIII.

Tom IV. Kraków 1876.

206. *Węclewski Zygmunt Dr.* Wiadomości o życiu i pismach G. E. Grodka. 1—157.
207. *Tarnowski St. Andrzej Maksymilian Fredro.* Charakterystyka literacka. 158—262.
208. *Mecherzyński K.* O pobycie Konrada Celtesa w Polsce i jego wpływie na rozbudzenie humanizmu. 263—313.
209. *Wisłocki Wł. Dr.* Legenda o św. Aleksym. 314—362.
210. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—CVII.
211. Dodatek I. *Karłowicz Dr.* Przyczynki do projektu wielkiego słownika polskiego. XIV—XCIV.
212. Dodatek II. *Mecherzyński Karol Dr.* Uwagi w przedmiocie języka. XCV—CXVII.

Tom V. Kraków 1877.

213. *Celichowski Zygmunt Dr.* O autorze i wydaniach dzieła „Ustawy prawa polskiego“. 1—16.

214. *Ogonowski Emil Dr.* O przyimkach w językach starosłowiańskim, ruskim i polskim. 17—222.
215. *Wisłocki Władysław Dr.* Poczet chronologiczny prac drukowanych i rękopiśmiennych Grzegorza Piramowicza. 223—449.

Tom VI. Kraków 1878.

216. *Kalina Antoni Dr.* O liczebnikach w języku staropolskim. 1—73.
217. *Mecherzyński Karol Dr.* Wawrzyniec Korwin z Nowogotargu, poeta szląski z końca XV wieku. 74—130.
218. *Wisłocki Władysław Dr.* Gwalter Burley i Marcin Bielski. 131—182.
219. *Oettinger Józef Dr.* Rys dawnych dziejów wydziału lekarskiego uniwersytetu Jagiellońskiego od założenia tegoż w r. 1364 aż do reformy dokonanej przez Komisję edukacyjną w r. 1780. 183—424.
220. *Żebrawski T.* Uwagi nad rozprawą profesora Maksym. Curtze w przedmiocie pisowni imienia i narodowości Witka, autora optyki z XIII wieku. (1 tablica). 425—435.
221. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisj wydziałowych. I—XVIII.

Tom VII. Kraków 1880.

222. *Kruczkiewicz Bronisław Dr.* O różnicy, która zachodziła w złotym wieku literatury rzymskiej między łacińskim językiem gminnym a poprawnym czyli klasycznym. 1—94.
223. *Mecherzyński Karol Dr.* O poemacie filozoficznym Lukretyjusza: *De natura rerum*, uważanym ze strony estetycznej. 95—128.
224. *Jelinek Edward Dr.* Biblijografija dzieł, rozpraw i artykułów czeskich, dotyczących rzeczy polskich. 129—168.
225. *Morawski Kazimierz Dr.* Studyja nad historiją greckiej wymowy. 169—226.
226. *Kalina Antoni Dr.* Artykuły prawa magdeburskiego z rękopisu około roku 1500. 227—318.

227. *Malinowski Lucyjan Dr.* Ślady dyjalektyczne w oznaczeniu samogłosek nosowych w kilku zabytkach języka polskiego wieku XV i XVI. 319—345.
228. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. III—XXIV.

Tom VIII. Kraków 1880.

229. *Polkowski J. ks.* Nieznany druk krakowski z XV wieku, dzieło Franciszka de Platea *Libri restitutionum, usurorum et excommunicationum*. 1—14.
230. *Hanusz Jan.* () samogłoskach nosowych w narzeczu: Słowińców pomorskich, Kabatków i Kaszebów. 15—63.
231. *Hanusz Jan.* Ślady niektórych odcieni dyjalektycznych w kazaniach gnieźnieńskich z r. 1419 (*Zabytek dawnej mowy polskiej Działyńskiego*). 64—69.
232. *Matusiak Szymon.* Gwara Lasowska w okolicy Tarnobrzega. 70—179.
233. *Zawiliński Roman.* Gwara Brzezińska w starostwie ropczyckiem. 180—234.
234. *Malinowski Lucyjan Dr.* Głoski nosowe we wsi Kasinie oraz niektóre inne właściwości tej gwary. 235—248.
235. *Szomek Bolesław.* *Instrumentalis pluralis* deklinacji rzeczownikowej w pismach Piotra Kochanowskiego. 249—273.
236. *Mecherzyński Karol Dr.* Jana z Wiślicy: Wojna pruska. (*Jo. Wisliciensis bellum Prutenum, imp. Cracoviae, imp. Jo. Haller a. 1516*). 274—295.
237. *Wierzbowski Teodor.* Filipa Kallimacha i nieznanego poety wiersze na cześć Jana Długosza, w 400-letnią jubileuszową rocznicę śmierci tegoż historyka do druku podane. 296—313.
238. *Rostański J. Dr.* Burak i barszcz, nazwa i rzecz, ich pochodzenie i znaczenie w kolei czasów. 314—339.
239. *Chodźko Aleksander.* Trzy bułgarskie pieśni: dwie o zgonie Władysława Warneńczyka i jedna o Sobieskim pod Wiedniem. 340—349.
240. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. III—XII.

Tom IX. Kraków 1882.

241. *Kruczkiewicz Bronisław Dr.* O różnicy, która zachodziła w złotym wieku literatury rzymskiej między łacińskim językiem gminnym a poprawnym czyli klasycznym, część II: O różnicy w zakresie głosowni, iloczynu i przy-cisku. 1—107.
242. *Leciejewski Jan.* Gwara Miejskiej Górki i okolicy. Studyjum dyjalektologiczne. 108—148.
243. *Biela Jan.* Gwara Zebrzydowska. Studyjum dyjalektologiczne. 149—217.
244. *Malinowski Lucyjan Dr.* Kilka uwag nad mową ludową w Zebrzydowicach. 218—223.
245. *Hanusz Jan.* Opisanie i ocenienie listów Cycerońskich „*ad Familiares*“ w kodeksie krakowskim z r. 1448. 224—256.
246. *Malinowski Lucyjan Dr.* Studyja śląskie. 257—359.
247. *Polkowski J. ks.* Kodeks rzymskiego poety Claudiana z XII wieku. 360—369.
248. *Malinowski Lucyjan Dr.* O pochodzeniu wyrazów: 1) śće, śće, 2) uście, ujście, 3) vyjście, odejście i t. d. 370—385.
249. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. III—IX.

Tom X. Kraków 1884.

250. *Kawczyński Maksymilian Dr.* Badania nad językiem zapisków niemieckich z XIV wieku, ogłoszonych w najstarszych księgach i rachunkach miasta Krakowa. 1—19.
251. *Kallenbach J. H.* Kilka słów o elegijach łacińskich Jana Kochanowskiego. 20—29.
252. *Ogonowski Emil Dr.* O ważniejszych właściwościach języka ruskiego. 30—93.
253. *Polkowski Ignacy ks.* Rękopis biblii czeskiej z r. 1476. 94—133.
254. *Wisłocki Władysław Dr.* Pieśń bernardyńska o należytym przestrzeganiu dziesięciorga przykazań bożych, wiersz polski z początku wieku XVI. 134—143.
255. *Kruczkiewicz Bronisław Dr.* *Poema de Aetna monte Vergilio auctori praecipue tribuendum.* 143—169.

256. *Kryński Ant. Ad.* Gwara Zakopańska. Studium dyjalektologiczne. 170—224.
257. *Kosiński Władysław.* Przyczynek do gwary Zakopańskiej 225—309.
258. *Kallenbach Józef.* Odprawa posłów greckich Jana Kochanowskiego. 310—348.
259. *Hanusz Jan.* O książce do nabożeństwa królowej Maryi Kazimiery i córki jej Teresy Kunegundy. 349—365.
260. *Jelinek Edward.* Biblijografija dzieł, rozpraw i artykułów czeskich, dotyczących rzeczy polskich. Część II. 1878—1882. 366—384.
261. *Jelinek Edward.* Biblijografija przekładów z piśmiennictwa polskiego na język czeski do końca 1882 roku. 385—449.
262. *Malinowski Lucyjan.* Przyczynki do historyi wyrazów polskich. 450—482.
263. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. III—XXIV.
- Tom XI. Kraków 1886.**
264. *Ptaszycki Stanisław.* Iwan Federowicz, drukarz ruski we Lwowie z końca XVI wieku. 1—43.
265. *Hanusz Jan Dr.* O książce do nabożeństwa króla Zygmunta I. 44—146.
266. *Łoś Jan.* Gwara Opoczyńska. Studium dyjalektologiczne. 147—190.
267. *Łoś Jan.* Porównanie fonetycznych właściwości kilku gwar polskich. 191—218.
268. *Bruchnański W. A.* *Legenda Aurea* w literaturze polskiej XV wieku. 219—248.
269. *Hanusz Jan Dr.* O dobie litewsko-słowiańskiej w stosunku do prajęzyka indoeuropejskiego. 249—272.
270. *Nogaj Józef.* Wpływ poetów łacińskich na sielanki Józefa Bartłomieja Zimorowicza. 273—308.
271. *Miodoński Adam Stephanus.* *De usu uocabuli „bestia“ apud scriptores Latinos inde a temporibus Plauti usque ad exitum saec. II p. Ch.* 309—324.

272. *Pawlikowski Jan Maksymilian*. Epiteta złożone u Sebastyjana Fabijana Klonowicza pod względem gramatycznym. 325—330.
273. *Dembitzer Zacharias*. *De ratione, quam Plautus potissimum et Terentius in reciproca actione exprimenda inierint*. 331—349.
274. *Hanusz Jan Dr.* O języku Ormian polskich. 350—481.
Tom XII. Kraków 1887.
275. *Bystroń Jan*. O mowie polskiej w dorzeczu Stonawki i Łucyny w księstwie cieszyńskim. 1—110.
276. *Kruczkiewicz Bronisław Dr.* O Pawle z Krosna i Janie z Wiślicy. 111—142.
277. *Pawlikowski Jan M.* Elegije łacińskie Jana Kochanowskiego. 143—191.
278. *Pawlikowski Jan M.* *De Claudiani codice Cracoviensi P commentatio critica*. 193—267.
279. *Kawczyński Maksymilian Dr.* Studyja romańskie. Część I. Łacińsko-romański wokalizm. 268—400.
280. *Morawski Kazimierz Dr.* Wiersze makaroniczne łacińskopolskie utworu autora hiszpańskiego. 401—404.
281. *Miodoński Adam St.* *De enuntiatis subiecto carentibus apud Herodotum*. 405—464.
282. *Dembitzer Zacharias*. *De „de“ praepositionis apud Plautum et Terentium usu*. 465—481.
283. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. III—XXXIV.

Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności.

Tom I. Kraków 1874.

284. *Mecherzyński Karol Dr.* O wizycie Akademii krakowskiej, odbytej w r. 1766 przez ks. Kajetana Sołtyka, biskupa krakowskiego. 1—24.

285. *Kirkor A. H.* Badania archeologiczne w okolicach Babie i Kwaczały. Artykuł pierwszy (dwie tablice) 25—84; artykuł drugi (dwie tablice). 220—255.
286. *Sokołowski A. Dr.* Projekt rozbioru Polski w wieku XV. 85—107.
287. *Bobrzyński M. Dr.* Wiadomość o uchwałach zjazdu piotrkowskiego z r. 1406, oraz takiegoż zjazdu z r. 1407. 108—123.
288. *Sadowski J. N.* Obecny sposób zapatrywania się na zabytki z epoki spżowej. 124—162.
289. *Szujski J. Dr.* Uchwały zjazdu w Radomsku dnia 2 Marca 1384. 163—173.
290. *Kalicki B.* Przyczynek do historyi dziejopisarstwa polskiego w XVII wieku. 174—186.
291. *Szujski J. Dr.* Nieznany poemat satyryczny XVII w. dla historyi zużytkowany. 187—219.
292. *Bojarski A. Dr.* Dwa zabytki sądownictwa karnego z wieku XVI. 256—314.
293. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—LXXXVIII.

Tom II. Kraków 1874.

294. *Zoll Fryderyk Dr.* O pojęciu zobowiązania ze szczególnem uwzględnieniem nowej teoryi Brinza. 1—62.
295. *Małecki Antoni Dr.* Karta z dziejów uniwersytetu krakowskiego. 63—124.
296. *Wisłocki Władysław Dr.* Kodeks pilźnieński ortyłów magdeburskich. (1 tablica). 125—205.
297. *Zielonacki Jozafat Dr.* Zastósowanie ustaw pod względem czasu. 206—288.
298. *Semkowicz Aleksander.* Krytyczny rozbiór dziewiątej księgi Jana Długosza „Historyi polskiej”. 289—395.
299. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—XVI.

Tom III. Kraków 1875.

300. *Stadnicki Kazimierz hr.* Synowie Gedymina, wydanie poprawne: Monwid, Narymunt, synowie Narymunta. 1—77.

301. Najdawniejsza księga ziemska krakowska i trzy późniejsze z wieku XIV i początku XV. 78—85.
302. *Stadnicki Kazimierz hr.* Synowie Gedymina, Jewnuta, synowie Jewnuty i potomstwo. 86—139.
303. *Burzyński Piotr Dr.* O uprawnieniu dzieci nieslubnych według prawa polskiego. 140—189.
304. *Liske Ksawery Dr.* Zjazd w Poznaniu r. 1510. 190—350.
305. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—LXXXIV.

Tom IV. Kraków 1875.

306. *Bobrzyński Michał Dr.* O założeniu wyższego i najwyższego sądu prawa niemieckiego na zamku krakowskim. 1—169.
307. *Smolka Stanisław Dr.* Archiwa w W. X. Poznańskim i w Prusiech Wschodnich i Zachodnich. Sprawozdanie z podróży odbytej z polecenia Komisji historycznej w lecie 1874. 170—464.
308. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XXXVIII.

Tom V. Kraków 1876.

309. *Sokołowski A. Dr.* Elekcja czeska po śmierci Zygmunta Luksemburczyka. 1—86.
310. *Lewicki Anatol Dr.* Mieszko II. 87—208.
311. *Kirkor A. H.* Pokucie pod względem archeologicznym. 208—315.
312. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XXII.
- Dodatki:
313. I. *Kantecki K. Dr.* Rzecz o archiwum w Mitawie. XXIII—XLI.
314. II. Zdanie sprawy komitetu do ułożenia planu systematycznej encyklopedyi prawniczej. XLIII—XLIX.
315. III. Odezwa Komisji prawniczej w przedmiocie prawa zwyczajowego, przysłów i wyrazów prawnych w Polsce. L—LXIII.

316. IV. Sprawozdanie z wycieczek odbytych przez *Piotra Umińskiego* i *Jana Nep. Sadowskiego*. LXIV—LXX.
317. V. Sprawozdanie o poszukiwaniu zabytków pierwotnych w bliższych okolicach Krakowa, przez *A. H. Kirhora*. LXXI—LXXXVIII.

Tom VI. Kraków 1877.

318. *Zielonacki Józefat Dr.* Czy według prawa rzymskiego można było zasiedzieć na mocy wyroku? a w ogólności, jak prawo rzymskie pojmowało tytuł zasiedzenia. 1—20.
319. *Burzyński Piotr Dr.* O prawie bliższości w dawnej Polsce. 21—52.
320. *Maciejowski Wacław Aleksander.* Antoni Zygmunt Helcel, jako prawnik-historyk. 53—258.
321. *Bobrzyński Michał.* O nieznanym układzie prawa polskiego przez Jana Sierakowskiego z r. 1554. 259—295.
322. *Heyzmann Udałyk Dr.* Uwag kilka nad uprawnieniem dzieci nieslubnych przez następne małżeństwo. 296—322.
323. *Smolka Stanisław Dr.* Tradycja o Kazimierzu Mniehu. Przyczynek do historyjografii polskiej XIII wieku. (1 tablica). 323—353.
324. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XVII.
325. Dodatek. Sprawozdanie z posiedzeń ósmego międzynarodowego kongresu antropologiczno-archeologicznego w Pesszcie w r. 1876, przez *J. N. Sadowskiego*. (2 tablice). I—XXVI.

Tom VII. Kraków 1877.

326. *Stadnicki Kazimierz hr.* Koryjat Gedyminowicz i Koryjatowicze. 1—146.
327. *Prochaska Antoni Dr.* Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studium z historyi polsko-czeskiej. Część I i II. 147—283.
328. *Straszewski M. Dr.* Uwagi nad filozofiją Stuarta Milla w jej ostatecznych wynikach i nad współczesnym empiryzmem angielskim. 284—357.

329. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—XVIII.
330. Dodatek. *Zakrzewski W. Dr.* Jak należałoby wydawać zbiory listów i aktów historycznych z wieku XVI lub późniejszych. I—XXX.

Tom VIII. Kraków 1878.

331. *Polkowski Ignacy ks.* Pieczęćka Sulkona kasztelana krakowskiego z roku 1243. 1—10.
332. *Prochaska Antoni Dr.* Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studium z historii polsko-czeskiej. Część III i IV. (Dokończenie). 11—193.
333. *Burzyński Piotr Dr.* O decymach i naroknikach, tudzież o dziesięcinie monarszej w dawnej Polsce. 194—254.
334. *Szaraniewicz Izydor Dr.* Patryjarchat wschodni wobec kościoła ruskiego w Polsce i Rzeczypospolitej polskiej. 255—344.
335. *Papée Fryderyk Dr.* Polityka polska w czasie upadku Jerzego z Podiebradu w obec kwestyi następstwa w Czechach 1466 do 1471. 345—454.

Dodatki.

336. *Sokołowski Maryjan.* O wykopaliskach dodońskich i udziale w nich p. Zygmunta Minejki. I—VI.
337. *Böhm Ignacy.* Wycieczka archeologiczna w okolice Krakowa po prawym brzegu rzeki Wisły. VII—XI.

Tom IX. Kraków 1878.

338. *Piekosiński Franciszek Dr.* O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV wieku. (7 tablic). 1—320.
339. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—XXVI.

Tom X. Kraków 1879.

340. *Szaraniewicz Izydor Dr.* Patryjarchat wschodni w obec kościoła ruskiego w Polsce i Rzeczypospolitej polskiej. (Dokończenie). 1—80.
341. *J. Antoni.* *Polonica.* Materiały do dziejów Polski w piśmach rosyjskich (1700—1862). 81—199.

342. *Lukas Stanisław Dr.* Rozbiór podługoszowej części kroniki Bernarda Wapowskiego. 200—280.
 343. *Gromnicki Tadeusz ks.* Święci Cyryl i Metody. 281—354.
 344. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XVIII.

Tom XI. Kraków 1879.

345. *Lukas Stanisław Dr.* Rozbiór podługoszowej części kroniki Bernarda Wapowskiego (ciąg dalszy). 1—79.
 346. *Gromnicki Tadeusz ks.* Święci Cyryl i Metody, (ciąg dalszy). 80—188.
 347. *J. Antoni. Polonica.* Materjały do dziejów Polski w pismach rosyjskich (1700 do 1862), (ciąg dalszy). 189—401.
 348. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XXIV.
 349. Dodatek. *Mosbach August Dr.* Kilka uwag nad rozprawą Dr. St. Smolki „Tradycja o Kazimierzu Mnichu“. IV—XIV.

Tom XII. Kraków 1880.

350. *Dubiecki Maryjan.* Pole bitwy u Żółtych Wód, stoczonej w Maju 1648 r. (mapa i plan). 1—24.
 351. *Gromnicki Tadeusz ks.* Święci Cyryl i Metody (dokończenie). 25—81.
 352. *Lukas Stanisław Dr.* Rozbiór podługoszowej części kroniki Bernarda Wapowskiego (dokończenie). 82—172.
 353. *J. Antoni. Polonica.* Materjały do dziejów Polski w pismach rosyjskich, 1700 do 1862 (ciąg dalszy). 173—394.
 354. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XIX.

Tom XIII. Kraków 1881.

355. *Kasperek Franciszek Dr.* Uwagi krytyczne o galicyjskiej organizacyi gminnej i wnioski reformy. 1—136.
 356. *J. Antoni. Polonica.* Materjały do dziejów Polski w pismach rosyjskich, 1700 do 1862 (dokończenie). 137—258.

357. *Smolka Stanisław Dr.* Testament Bolesława Krzywoustego. 259—310.
358. *Zoll Fryderyk Dr.* O prawie na rzeczy własnej (*ius in re propria*) ze stanowiska prawa rzymskiego. 311—360.
359. *Droba Ludwik.* Stosunki Leszka Białego z Rusią i Węgrami. 361—429.
360. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—VII.

Tom XIV. Kraków 1881.

361. *Bobrzyński Michał Dr.* Geneza społeczeństwa polskiego na podstawie kroniki Galla i dyplomatów XII wieku. 1—84.
362. *Piekosiński Franciszek Dr.* O powstaniu społeczeństwa polskiego w wiekach średnich i jego pierwotnym ustroju. (3 tablice). 85—292.
363. *Smolka Stanisław Dr.* Uwagi o pierwotnym ustroju społecznym Polski piastowskiej z powodu rozpraw pp. Bobrzyńskiego i Piekosińskiego. 293—398.
364. *Bobrzyński Michał Dr.* Oświadczenie tymczasowe. 399—400.
365. *Piekosiński Franciszek Dr.* Jeszcze jedno oświadczenie. 401—403.
366. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—X.

Tom XV. Kraków 1882.

367. *Sokołowski August.* Przed rokoszem. Studium historyczne z czasów Zygmunta III. 1—227.
368. *Podberski Andrzej.* O kimmeryjskich pomnikach w Krymie. (2 tablice). 228—247.
369. *Dargun Lotar Dr.* O pokrewieństwie przez same tylko matki u dawnych Germanów. 248—350.
370. *Szaraniewicz Izidor.* O latopisach i kronikach ruskich XV i XVI wieku, a zwłaszcza o latopisie „wielikoho kniaźstwa litowskoho i żomojtskoho“. 351—413.
371. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XV.

Tom XVI. Kraków 1883.

372. *Piekosiński Franciszek Dr.* Obrona hipotezy najazdu, jako podstawy ustroju społeczeństwa polskiego w wiekach średnich, z uwzględnieniem stosunków Sławian pomorskich i zaodrzańskich. (1 mapa). 1—146.
373. *Balzer Oswald.* O prawnej i bezprawnej ucieczce zbrodniarzy według statutów Kazimierza Wielkiego. 147—189.
374. *Krzymuski Edmund.* Teoryja karna Kanta ze stanowiska jego ogólnej nauki o rozumie praktycznym. 190—301.
375. *Finkel Ludwik.* Marcin Kromer, historyk polski XVI wieku. Rozbiór krytyczny. 302—508.
376. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—XII.

Tom XVII. Kraków 1884.

377. *Wolff Józef.* O kniazich Kobryńskich. 1—31.
378. *Radziwiński Z. L.* Dodatkowe uwagi do rozprawy powyższej. 32—38.
379. *Zoll Fryderyk.* Kilka uwag o błędzie właściciela ze względu na swoją własność, ze stanowiska prawa rzymskiego. 39—63.
380. *Ulanowski Bolesław.* O dacie przywileju Bolesława Mazowieckiego rzekomo z r. 1278, wydanego dla klasztoru w Jeżowie. 64—91.
381. *Ulanowski Bolesław.* Przyczynek do dziejów Pawła z Przemankowa. 92—117.
382. *Kwiatkowski Saturnin.* Urzędnicy kancelaryjni, koronni i dworscy z czasów Władysława III Warneńczyka (1434—1444). 118—220.
383. *Kudelka Ferdynand.* Bitwa pod Lubieszowem w dniu 17 Kwietnia 1577. (2 tablice). 221—251.
384. *Ulanowski Bolesław.* Kilka słów o małżonkach Przemysława II. 252—274.
385. *Ulanowski Bolesław.* O współudziale Templaryjuszów w bitwie pod Lignicą. 275—322.

386. *Ulanowski Bolesław*. O kilku pomniejszych źródłach do dziejów pierwszego napadu Tatarów na Polskę, Czechy i Węgry. 323—401.
387. *Radziwiński Z. L.* Jeszcze słowo o herbie Krzywaśny. 402—406.
388. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisj wydziałowych. I—XXIX.

Tom XVIII. Kraków 1885.

389. *Piekosiński Franciszek*. O sądach wyższych prawa niemieckiego w Polsce wieków średnich. 1—68.
390. *Kasperek Franciszek*. Prace instytutu dla prawa narodów w przedmiocie prawa międzynarodowego prywatnego. 69—144.
391. *Fierich Maurycy*. O przysiędze stanowczej i o przesłuchaniu stron jako świadków w procesie cywilnym z uwzględnieniem projektów nowej austriackiej ustawy sądowej. 145—274.
392. *Ulanowski Bolesław*. Drugi napad Tatarów na Polskę. 275—325.
393. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisj wydziałowych. I—XXVIII.
394. Dodatek. Sprawozdanie o drugim dziale ksiąg Archiwum kapituły katedralnej krakowskiej, przez *ks. Ignacego Polkowskiego*. XXVIII—XLV.

Tom XIX. Kraków 1887.

395. *Abraham Władysław*. O justycjaryjuszach w Polsce w XIV i XV wieku. 1—59.
396. *Kasperek Franciszek*. O Radzie Stanu i jej znaczeniu w monarchii konstytucyjnej. 60—140.
397. *Dzieduszycki Wojciech hr.* Wiadomości starożytnych o geografii ziem polskich. (14 map). 141—404.
398. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisj wydziałowych. I—XXVIII.

Tom XX. Kraków 1887.

399. *Lewicki Anatol*. Wstąpienie na tron polski Kazimierza Jagiellończyka. 1—40.

400. *Zoll Fryderyk*. O składzie senatu rzymskiego na zasadzie ustawy Ovinia. 41—66.
401. *Ulanowski Bolesław*. Szkice krytyczne z wieku XIII. Eufrozyna księżna kujawsko-łęczycka; Eufrozyna księżna pomorska. 67—90.
Kilka słów o życiu św. Salomei królowej halickiej. 91—104.
Przyczynek do dziejów Bolesława Pobożnego. 105—113.
402. *Ulanowski Bolesław*. O prawie azylu w statutach Kazimierza Wielkiego. 114—172.
403. *Ulanowski Bolesław*. Szkice krytyczne z dziejów Szląska. O dacie translacji św. Jadwigi. 173—182.
O pobycie Henryka IV na dworze Ottokara II. 183—189.
404. *Dembiński Bronisław*. Wybór Piusa IV. Studya nad pontyfikatem Piusa IV. Nr. 1. 190—304.
405. *Abraham Władysław*. Proces inkwizycyjny w ustawach Innocentego III i we współczesnej nauce. 304—458.
406. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XIII.

Tom XXI. Kraków 1888.

407. *Ulanowski Bolesław*. O uposażeniu biskupstwa płockiego. (1 tablica). 1—48.
408. *Piekosiński Franciszek Dr.* O łanach w Polsce wieków średnich. 49—95.
409. *Kasperek Franciszek Dr.* Zadanie filozofii prawa i jej stanowisko w dziedzinie nauk prawnych. 96—172.
410. *Ulanowski Bolesław*. *Laudum Vartense*. 173—313.
411. *Ulanowski Bolesław*. Zjazdy piotrkowskie z r. 1406—1407 i ich uchwały. 314—344.
412. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. III—XXIX.
413. Dodatek. Spadek po prymasie, arcybiskupie gnieźnieńskim a biskupie krakowskim Piotrze Gamracie, przez ks. *J. Polkowskiego*. XXX—LII.

Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wydziału matematyczno-przyrodniczego Akademii Umiejętności.**Tom I. Kraków 1874.**

414. *Skiba Ed. Wład.* Teoryja elektryczności promienistej. 1—18.
415. *Janczewski Edward Dr.* Przyczynki do historyi rozwoju trzęsidłowatych (*Nostacaceae*). 19—32.
416. *Browicz Tadeusz Dr.* Pasożyty roślinne w durze jelitowym. 33—40.
417. *Zawilski Julijusz Dr.* O trawieniu wodników węgla. 41—73.
418. *Janczewski Ed. Dr.* O rurkach sitkowych w korzeniu roślin okrytoziarnowych. (1 tablica). 74—85.
419. *Pieniążek Przemysław.* Kilka przypadków nowotworów mięsakowych (*sarcoma*) i przerzutów tychże. 86—121.
420. *Biesiadecki A.* Dwa przypadki bielicy, jeden z guzami bielicowemi skóry, drugi z guzami w jelicie, z uwagami nad bielicą. (1 tablica). 122—174.
421. *Obaliński Alfred 1/r.* i *Browicz Tadeusz Dr.* Przypadek tętniaka groniastego. (2 tablice). 175—189.
422. *Lutostański B. 1/r.* Zarys planu prac sekcji antropologicznej. 190—209.
423. *Godlewski Emil 1/r.* O metodzie oznaczania szybkości przyswajania za pomocą obliczania pęcherzyków gazowych wydobywających się z rośliny pod wodą. 210—246.
424. *Godlewski Emil 1/r.* Doświadczenia nad oddechaniem porostów. 247—256.
425. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisj wydziałowych. I—CV.

Tom II. Kraków 1875.

426. *Eberhard Franciszek.* Przyczynek do anatomii zaćmy stożkowej (*cataracta pyramidalis*). (1 tablica). 1—29.
427. *Kopernicki J. Dr.* Sprawozdanie o starożytnych kościach i czaszkach ludzkich, pochodzących z Pokucia. (1 tablica). 30—41.

428. *Olszewski K. Dr.* Bateria galwaniczna nowego pomysłu. (1 tablica). 42—54.
429. *Radziszewski Br.* O działaniu siarki na sole barowe kwasów aromatycznych. 55—63.
430. *Godlewski E. Dr.* O powstawaniu i znikaniu skrobi w gałeczkach zieleni. (1 tablica). 64—117.
431. *Zawilski J. Dr.* O prężności gazów w ciele podczas chorób. (1 tablica). 118—155.
432. *Czyrniański E. Dr.* Teoryja mechaniczno-chemiczna oparta na ruchach wirowych niedziałek. 156—193.
433. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—CXIX.

Tom III. Kraków 1876.

434. *Merunowicz Józef Dr.* O wpływie środków wznecających silny ruch robaczkowy jelit na wydzielanie limfy. 1—37.
435. *Biesiadecki Alfred Dr.* Badania mikroskopijne co do sposobu przyrastania przeszczepionych kawałków skóry do dna wrzodów. (3 tablice). 38—67.
436. *Fabian Oskar Dr.* Przyczynek do poznania kształtu linii prężności wody nasyconej. (1 tablica). 68—83.
437. *Browicz Tadeusz Dr.* O zmianach pozimniczych wątroby, śledziony i szpiku kostnego. 84—110.
438. *Olszewski Karol Dr.* Bateria galwaniczna o dwóch płynach, której wypełnianie i wypróżnianie polega na ciśnieniu powietrza. (1 tablica). 111—121.
439. *Kamiński Franciszek Dr.* Kilka spostrzeżeń nad rozwojem ramienicowatych (*Characeae*). (1 tablica). 122—134.
440. *Rostański Józef Dr.* O przeobrażeniu i zmianie pokoleń w świecie roślinnym. 135—159.
441. *Janczewski Edw. Dr.* Badania nad rozwojem pączka u skrzypów. (2 tablice). 160—197.
442. *Olszewski Karol Dr.* Przyczynek do wykrycia arsenu w dochodzeniach sądowych za pomocą prądu elektrycznego. 198—209.

443. *Kamiński Fr. Dr.* Porównawcze badania nad wzrostem pływaczów (*Utricularia*) (2 tablice). 210—240.
444. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—LXI.

Tom IV. Kraków 1877.

445. *Janczewski E. Dr.* Poszukiwania nad rozwojem płodnicy niektórych krasnorostów (3 tablice). 1—51.
446. *Karliński Fr. Dr.* Wyznaczenie szerokości jeograficznej środka kopuły zachodniej w obserwatorium astronomicznym krakowskim. 52—67.
447. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki jednorocznych pomiarów chyżości wiatru w Krakowie. 68—72.
448. *Zawilski Jul. Dr.* O wpływie wody na wydzielanie żółci. 73—124.
449. *Skiba Ed. Dr.* Teoretyczne wyznaczenie wpływu siły ciężkości na odkształcanie się prętów wyciąganych lub ściskanych w kierunku długości. 125—141.
450. *Alth Alojzy Dr.* Sprawozdanie o kamykach dnia 20 Sierpnia 1876 r. podczas burzy spadłych w Uhrynie. 142—158.
451. *Fabian Oskar Dr.* O rozciągłości i sprężystości lodu (1 tablica). 159—176.
452. *Skórczewski B. Dr.* Próba oznaczania ogólnej ilości krwi i ciałek krwi u ludzi, w celach klinicznych. 177—189.
453. *Rostafiński J. Dr.* O podzielności jaja i zapłodnieniu u morszczynów. 190—199.
454. *Rostafiński J. Dr.* Rzut oka na rodzinę listownic i pierwsze zasady naukowej ich klasyfikacji (1 tablica). 200—233.
455. *Czerny Fr. Dr.* Zmienność klimatu i jej przyczyny. 234—295.
456. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—CVI.

Tom V. Kraków 1878.

457. *Kamiński Fr. Dr.* Historyja rozwoju zarodka pływacza pospolitego (*Utricularia vulgaris L.*) (1 tablica). 1—8.
458. *Strasburger E. Dr.* O wielozarodkowości (4 talice). 9—32.

459. *Skórczewski Bol. Dr.* O zachowaniu się tętnic i żył pod wpływem strumienia gazu kwasu węglowego. 33—70.
460. *Alth Al. Dr.* O galicyjskich gatunkach skamieniałych otwornic rodzaju *Gyroporella* Gümb. (2 tabl.). 71—112.
461. *Browicz Tad. Dr.* Wypadek badania doświadczalnego zmian nerek w zapaleniu ostrem. 113—125.
462. *Franke Jan Nep. i Jakubowski Antoni.* Maciej Głoskowski matematyk polski XVII wieku. 126—159.
463. *Domejko Ignacy.* Rzut oka na Kordylijerę chilijską i zawarte w ich łonie pokłady metaliczne (1 tablica). 160—272.
464. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—CIX.
465. *Sabowski Wł.* Mierniki czyli koła miernicze. Przyczynek do teorii kart geograficznych. XCVIII—CII.

Tom VI. Kraków 1880.

466. *Majer Józef Dr.* Zgodność oscylacji liczby osób przy rozdzielaniu różnej ludności według wzrostu (4 tablice). 1—37.
467. *Bandrowski Ernest Dr.* O kwasie acetyleno-dwukarbo-
nym i pochodnych. 38—45.
468. *Rehman Antoni Dr.* O początku współczesnych okręgów roślinnych. 46—98.
469. *Kreutz Feliks Dr.* Istota różnopostaciowości i stosunek odmiennych modyfikacji ciał różnopostaciowych. 99—128.
470. *Kadyi Henryk Dr.* O gruczołach tarczycowych dodatkowych w okolicy gnykowej (1 tablica). 129—142.
471. *Krammer Gustaw.* Rzecz o dwóch na płaszczeni leżących krzywych rzędu drugiego (2 tablice). 143—194.
472. *Wierzbicki Daniel Dr.* Spostrzeżenia magnetyczne zrobione w Tatrach w r. 1878 i w Wieliczce w r. 1878 i 1879. 195—230.
473. *Tetmajer Józef.* Nowy wzór do całkowania za pomocą szeregów. 231—245.
474. *Stanecki Tomasz Dr.* Magnes pływający (6 tablic). 246—272.

475. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—CV.
476. *Wróblewski Z. Dr.* O zależności ilości stałej rozchodzenia się gazów w cieczach od lepkości tych ostatecznych. XLV—LXIV.
- Tom VII. Kraków 1880.**
477. *Czyrniański Emil Dr.* O ruchu chemicznym wyprowadzonym bezpośrednio z faktów dokładnie znanych. 1—22.
478. *Bandrowski Ernest Dr.* Kilka słów o propargylenie potasowym. 23—29.
479. *Janczewski Edward Dr.* Rurki sitkowe. Badania porównawcze, część I (1 tablica). 30—58.
480. *Karliński Fr. Dr.* Ułatwienie obliczenia współczynników wzoru Bessla, używanego w meteorologii. 59—66.
481. *Zajączkowski Wład. Dr.* O pewnej własności pfaifjanu. 67—74.
482. *Abakanowicz Bruno.* Integrator (1 tablica). 75—80.
483. *Czyrniański Emil Dr.* O przyciąganiu jako objawie dopełniczym ruchu chemicznego. 81—98.
484. *Kreutz Feliks Dr.* Stosunek odmiennych modyfikacyj ciał mineralnych. 99—107.
485. *Teichmann Ludwik.* Kit jako masa iniekcyjna. 108—157.
486. *Jakowski S. M.* O gruczole mlecznym u człowieka i zwierząt. 158—190.
487. *Witkowski August.* O prądach polaryzacyjnych (1 tabl.). 191—239.
488. *Lachowicz Bronisław.* Badania nad węglowodorami naftowymi. Część I. 240—290.
489. *Dogiel Jan* prof. Nowe badania nad innerwacją serca (3 tablice). 291—327.
490. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—LIX.

Tom VIII. Kraków 1881.

491. *Janczewski Edward Dr.* Rurki sitkowe. Część II. (2 tablice). 1—61.

492. *Karliński Fr. Dr.* Przyczynek do kalendaryjografii chrześcijańskiej. 62—99.
493. *Kadyi Henryk Dr.* Kilka przypadków zboczeń układu naczyniowego, spostrzeżonych w pracowni anatomicznej uniwersytetu jagiellońskiego (1 tablica). 100—140.
494. *Łazarski Mieczysław Dr.* O konstrukcyi punktów przecięcia krzywych rzędu drugiego (2 tablice). 141—153.
495. *Wróblewski Zygmunt Dr.* O zastosowaniu fotometrii do badania dyfuzyi w cieczech (1 tablica). 154—184.
496. *Adamkiewicz Albert.* Prawidłowa czynność mięśni uważana jako skutek równowagi dwóch przeciwnych pobudzeń nerwowych, a bezład ruchowy i niedowład kurczowy mięśni jako ostateczny skutek zwichnięcia tej równowagi. 185—208.
497. *Schramm Julijan.* O stanowisku talu w systematyce chemicznej i jego obecności w sylwinie i karnalicie kałuskim. 209—220.
498. *Wispek P. i Zuber R.* O działaniu chlorku allylu na benzol w obecności chlorku glinowego. 221—230.
499. *Fabian Oskar Dr.* O tak zwanym czwartym stanie skupienia. 231—267.
500. *Wierzejski A. Dr.* O przeobrażeniu muchy *Liponeura breviostris* Löw. (1 tablica). 268—286.
501. *Fabian Oskar Dr.* Zasada momentów przygotowanych. 287—298.
502. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I.—LXIX.
- Tom IX. Kraków 1882.
503. *Janczewski Edward Dr.* Rurki sitkowe. Badania porównawcze. Część III (3 tablice). 1—39. Część IV (2 tablice). 40—65.
504. *Bandrowski Ernest Dr.* O kwasie acetylenodwukarbonowym i pochodnych. 66—74.
505. *Bandrowski Ernest Dr.* Badania nad kwasem propargylowym (propiolowym). 75—87.
506. *Wierzbicki Daniel Dr.* Ozon atmosferyczny i roczny ruch jego (1 tablica). 88—155.

507. *Wiłkowski August*. O wpływie odkształcenia na przewodnictwo elektryczne. 156—172.
508. *Olszewski K. Dr.* Przyczynek do oznaczenia twardości wody za pomocą rozczyну mydła. 173—203.
509. *Kamocki W.* O tak zwanym gruczole Hardera gryzoniów (1 tablica). 204—243.
510. *Wróblewski Zyg. Dr.* O wpływie sił molekularnych na zjawiska dyfuzji w cieczach. 244—256.
511. *Merczyng Henryk*. O własnościach ogniskowych siatek dyfrakcyjnych (1 tablica). 257—274.
512. *Trojanowski Józef*. Pogląd na wewnętrzną budowę materii ciał stałych i płynnych, wysnuty z rozważania zjawisk ciepła i sił przyciągania (1 tablica). 275—297.
513. *Schramm Julijan*. O działaniu bromu na węglowodory aromatyczne, o jednym łańcuchu bocznym nasyconym. 298—319.
514. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XLIII.
Tom X. Kraków 1883.
515. *Lachowicz Bronisław*. Badania nad węglowodorami naftowymi. Część II. O składnikach galicyjskiego oleju ziemnego. 3—32.
516. *Wierzejski A. Dr.* O budowie i geograficznem rozszedleniu skorupiaka *Bronchinecta paludosa* O. F. Müller (1 tablica). 33—55.
517. *Wierzejski A. Dr.* Uzupełnienie rozprawy pod tytułem: „O przeobrażeniu muchy *Liponeura breviristris* Löw?” 56—59.
518. *Rostafiński J. Dr.* *Hydrurus* i jego pokrewieństwo (1 tablica). 60—86.
519. *Rostafiński J. Dr.* O czerwonym barwiku niektórych zielenic, jego znajdowanie się w świecie roślinnym i stosunku do zieleni. 87—92.
520. *Natanson L. Dr.* Krążenie krwi w mózgu. Mechanika snu. Uwagi anatomiczne. 93—96.
521. *Szyszyłowicz Ignacy Dr.* Korallina jako odczynnik mikrochemiczny w histologii roślinnej. 97—114.

522. *Adamkiewicz A.* Mięsak rdzenia pacierzowego w miejscu wystąpienia splotu barkowego o przebiegu utajonym. 115—136.
523. *Gosiewski Wł.* O pewnem zadaniu z teoryi prawdopodobieństwa. 137—140.
524. *Gosiewski Wł.* O nieogólności pewnej zasady rachunku całkowego. 141—147.
525. *Łazarski Miecz.* O konstrukcyi osi w perspektywie koła (1 tablica). 148—154.
526. *Teisseyre Wawrzyniec.* Przyczynek do znajomości formacyi jurasowej środkowo-rosyjskiego rozwoju. 155—197.
527. *Dobrzyński Franciszek.* O metodzie woltametrycznej pomiaru sił elektrobodźczych w jednostkach bezwzględnych. 198—203.
528. *Gluziński Wł. Antoni Dr.* Przyczynek do wiadomości o wchłanianiu tłuszczów (1 tablica). 204—224.
529. *Stodólkiewicz A. J.* Przyczynek do całkowania równań różniczkowych z dwiema zmiennymi. 225—228.
530. *Gorecki Karol.* Elektryczność jako rodzaj ruchu. 229—279.
531. *Rostański J. Dr. Sphaerogonium.* Nowy rodzaj wodorostów sinych (1 tablica). 280—305.
532. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—LXVII.
533. *Franke J. N.* Program monografii o Janie Broscyjuszu. XLIV—L.

Tom XI. Kraków 1884.

534. *Gorecki Karol.* Magnetyzm jako rodzaj ruchu eteru (4 tablice). 3—41.
535. *Oleński Kazimierz Dr.* O przejściu zmiennych prądów przez elektrolity. 42—70.
536. *Radziszewski Bron. i Wispek P.* Badania nad połączeniami pochodnymi ksylołów. 71—97.
537. *Wispek P.* Badania nad połączeniami pochodnymi mesitylenu. 98—141.
538. *Janczewski Ed. Dr. Godlewskia.* Nowy rodzaj sinorostów (*Cryptophyceae Thur.*). 142—144.

539. *Łazarski Miecz. Dr.* O zamianie krzywych rzędu drugiego na koła zapomocą rzutów (1 tablica). 145—154.
540. *Stodółkiewicz A. J.* O całkowaniu pewnego równania różniczkowego liniowego rzędu drugiego. 155—159.
541. *Alth Al. Dr.* Uwagi nad tarczami ryb rodzaju *Pteraspis* i *Scaphaspis* z warstw paleozoicznych galicyjskiego Podola (1 tablica). 160—187.
542. *Olearski Kaź. Dr.* O prawdopodobnej gęstości tlenu ciekłego przy -130°C . pod ciśnieniem skraplania (27 atm.). 188—196.
543. *Karliński Justyn.* Przyczynek do nauki o achromatopsyi na bocznych częściach siatkówki (1 tablica). 197—217.
544. *Czyrniański Emil Dr.* Teoryja chemiczno-fizyczna na podstawie przyciągania się i ruchu wirowego niedziałek. 218—259.
545. *Szajnocha Wł. Dr.* Przyczynek do znajomości fauny cefalopodów z karpackiego piaskowca (2 tabl.). 260—268.
546. Mapa wybrzeża kameruńskiego i kraju Bakundu wraz z linijami podróży odbytych przez *S. S. Rogozińskiego* i *K. Tomczeka* (1 karta).
547. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—CXII.

Tom XII. Kraków 1884.

548. *Bandrowski Ernest Dr.* O działaniu bezwodnika kwasu ftalowego na hydrazobenzol. 3—7.
549. *Onufrowicz Adam.* O działaniu miedzi na jedno-dwu- i trójchlorek benzylu. 8—16.
550. *Janczewski Ed. Dr.* Ustrój grzbietobrzuszny korzeni storczyków. (3 tablice). 17—55.
551. *Lachowicz Br. Dr.* O częściowej redukcji chlorków ketonowych. 56—63.
552. *Lachowicz Br. Dr.* O nowym sposobie otrzymywania bezwodników kwasowych. 64—68.
553. *Raciłborski M.* Przyczynek do znajomości śluzowców. (1 tablica). 69—86.

554. *Prążmowski Adam Dr.* Historyja rozwoju i morfologija prątką węglkowego. (1 tablica). 87—113.
555. *Jaworowski Antoni Dr.* O nieprawidłowem wykształceniu narządu płciowego u samicy pawiana. (1 tablica). 114—122.
556. *Kulczyński Wł.* Przegląd krytyczny pajaków z rodziny *Attoidea*, żyjących w Galicyi. (2 tablice). 123—232.
557. *Bieniasz Franciszek.* Oznaczenie względnego wieku geologicznego skały wybuchowej (tak zwanego trachitu) w Zalasie. 233—238.
558. *Wierzejski Antoni Dr.* O rozwoju pąków (*gemmulae*) gąbek słodkowodnych europejskich. (1 tablica). 239—266.
559. *Wierzejski Antoni Dr.* Dopisek: O gatunku *Spongilla fragilis* Lejdy. 267—279.
560. *Rostański J. Dr.* Kucmerka (*Sium Sisarum*) pod względem geograficzno-botanicznym i historii kultury. 280—331.
561. *Abakanowicz Abdank B.* Nowy sposób budowy zwojów do machin dynamo-elektrycznych. (1 tablica). 332—336.
562. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XXXIX.
563. *Olszewski K.* Ciepłota krytyczna i ciśnienie krytyczne azotu. Ciepłoty wrzenia etylenu, azotu i tlenu przy niskich ciśnieniach. XXV—XXX.

Tom XIII. Kraków 1886.

564. *Alth Al. Dr.* Opis geognostyczny Szczawnicy i Pienin. 1—98.
565. *Kreutz F. Dr.* Skały trachitowe w pienińskim pasie wapieni rafowych. 99—123.
566. *Zalewski A. Dr.* O tworzeniu się zarodników w komórkach drożdży. (1 tablica). 124—142.
567. *Gosiewski Wł.* O średnich składowych odkształcenia ciała stałego, sprężysto jednorodnego, a w szczególności izotropowego. 143—152.
568. *Gosiewski Wł.* Łatwy sposób dowodzenia twierdzenia odwrotnego twierdzeniu Jakuba Bernoulliego. 153—159.

569. *Stodółkiewicz A. J.* O równaniu różniczkowym liniowym Pfaffa. 160—171.
570. *Baraniecki M. A. Dr.* O przekształceniu koła na przecięcie stożkowe. 172—182.
571. *Baraniecki M. A. Dr.* O funkcjach Bernoulliego. 183—195.
572. *Schramm Jul. Dr.* O działaniu bromu na parabromotoluol. 196—206.
573. *Szyszyłowicz Ign. Dr.* Lipowate, monografia rodzajów. (4 tablice). 207—303.
574. *Lachowicz Br. Dr.* O składnikach moczu w przypadku chyluryi. 304—308.
575. *Lachowicz Br. Dr.* O działaniu chlorków rodni kwasowych na sole nieorganiczne. 309—320.
576. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—LX.
577. *Olszewski K.* Oznaczenie ciepłoty krytycznej i ciśnienia krytycznego tlenku węgla, jako też ciepłoty jego zestalenia się. III—V.
578. *Olszewski K.* Ciepłota zestalenia się azotu i tlenku węgla. Zależność ciepłoty ciekłego tlenu od ciśnienia. XXV XXVIII.
579. *Olszewski K.* Skroplenie i zestalenie gazu bagiennego i tlenku azotu. XXXV—XXXVIII.

Tom XIV. Kraków 1886.

580. *Rostafiński J. Dr.* Jana Welsa zapiska treści lekarskiej, zarazem najdawniejszy przyczynek do flory Krakowa. Z rękopisu XV wieku. 1—43.
581. *Birkenmajer Ludwik Dr.* O kształcie i grawitacyi sferoidu ziemskiego. 44—68.
582. *Obreńowicz Kaź.* O wytrzymałości prętów na wyboczenie. (2 tablice). 69—148.
583. *Raciborski Maryjan.* Roślinne pasorzyty karpia. (1 tablica). 148—168.
584. *Kulczyński Wład.* Potworek obojnakowy pająka *Erigone fusca* Blackw. (1 tablica). 169—180.

585. *Olszewski K. Dr.* Oznaczenie gęstości skroplonego gazu bagiennego. (1 tablica). 181—192.
586. *Olszewski K. Dr.* Dodatek: O środkach oziębiających. 193—196.
587. *Olszewski K. Dr.* Oznaczenie gęstości ciekłego tlenu i azotu. 197—199.
588. *Zuber Rudolf Dr.* Skały krystaliczne z nad źródeł Czereмосza. 200—204.
589. *Jaworowski A. Dr.* O częściach pyszczkowych liszek komarów (*Corethra plumicornis*, *Chironomus plumosus* i *Culex pipiens*). (2 tablice). 205—257.
590. *Bandrowski Er. Dr.* Kilka słów o utlenieniu dwufenylaminy (C_6H_5)₂NH za pomocą nadmanganianu potasowego w roztworze alkalicznym. 258—262.
591. *Ruciński M. De generis Galii formis, quae in Polonia inventae sunt.* 263—272.
592. *Szajnocha Wł. Dr.* Tymczasowa wiadomość o kilku gatunkach ryb kopalnych z Monte Bolca pod Weroną. 273—276.
593. *Szyszyłowicz Ig. Dr.* Stanowisko rodziny *Tremandraceae* w systemie naturalnym. 277—282.
594. *Olszewski K. Dr.* Porównanie termometrów gazowych w niskich temperaturach. 283—288.
595. *Alth Al. Dr.* Przyczynek do geologii wschodnich Karpat. Część I. (5 tablic). 289—348.
596. *Oleński Kaź. Dr.* O sile odpornej stawianej przejściu elektryczności przez mieszaniny gazów pod niskimi ciśnieniami. 349—357.
597. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisji wydziałowych. I—XX.

Tom XV. Kraków 1887.

598. *Zuber Rud. Dr.* Skały wybuchowe z okolic Krzeszowic. (1 tablica). 1—35.
599. *Stodólkiewicz A. J.* Przyczynek do nauki o całkowaniu równań różniczkowych liniowych rzędu drugiego. 36—43.

600. *Olszewski K. Dr.* Zestalenie fosforu wodu i fluorku wodu, jako też oznaczenie ich punktów marznięcia. 44—47.
601. *Szyszyłowicz Ig. Dr.* Lipowate, monografia rodzajów. Część III. (1 tablica). 48—75.
602. *Wielowieyski Henryk Dr.* O budowie jajnika u owadów. (4 tablice). 76—184.
603. *Ossowski G.* O wołynicie. (2 tablice). 185—202.
604. *Cybulski N. i Mikulicz J.* O fizyologicznem zachowaniu się przełyku i mechanizmie połykania u człowieka. 203—210.
605. *Olszewski K. Dr.* Skroplenie i zestalenie antymonku wodu. 211—214.
606. *Bandrowski Er. Dr.* O utlenieniu dwufenylaminu za pomocą nadmanganianu potasowego w roztworze alkalicznym. 215—223.
607. *Łazarski M. Dr.* O konstrukcyi i własnościach krzywych rzędu czwartego z punktem potrójnym. (1 tablica). 224—249.
608. *Niementowski Stefan.* O anhydrozwiązkach. 250—267.
609. *Gąsiorowski K. i Wayss A. F.* Przeprowadzenie aromatycznych aminów w chloro- i bromo-węgło-wodory. 268—277.
610. *Łazarski M. Dr.* O wpływie punktów i stycznych szczególnych na rząd i klasę krzywych płaskich. 278—285.
611. *Teichmann Ludwik Dr.* O ujściach chłonic do żył u człowieka. 286—288.
612. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisyj wydziałowych. I—LXXXIV.

Tom XVI. Kraków 1887.

613. *Alth Al. Dr.* Przyczynek do geologii wschodnich Karpat. Część II. 1—48.
614. *Fraenkel N. Dr.* Przyczynek do znajomości tiodwufenilaminu. 49—89.
615. *Schramm Jul. Dr.* O wpływie światła na chemiczne podstawianie. 90—125.

616. *Wielowieyski H. Dr.* Studya nad komórką zwierzęcą. Część I. Badania nad jajkiem zwierzęcem. (3 tablice). 126—220.
617. *Olszewski K. Dr.* Oznaczenie punktu wrzenia czystego ozonu i punktu marznięcia etylenu. 221—225.
618. *Olszewski K. Dr.* Widmo absorbcyjne ciekłego tlenu i ciekłego powietrza. 226—231.
619. *Wierzejski A. Dr.* O krajowych skorupiakach z rodziny *Calanidae*. (1 tablica). 232—244.
620. *Kulczyński Wł.* Przyczynek do tyrolskiej fauny pajęczaków. (4 tablice). 245—356.
621. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—XLI.
Tom XVII. Kraków 1888.
622. *Rothert Wł. Dr.* Rozwój zarodni u grzybów z rodziny saprolegnijowatych. (1 tablica). 1—68.
623. *Lachowicz Br. Dr.* O absorbcyi ciepła promienistego przez ciała płynne. 69—83.
624. *Lachowicz Br. Dr.* O objętości drobinowej związków chemicznych w stanie płynnym. 84—95.
625. *Szyszyłowicz Ig. Dr.* *Polypetalae thalamiflorae Rehmannianae*. 96—167.
626. *Raciborski M.* O rzekomem przystósowaniu się liści do uderzeń gradu i kropli deszczu. 168—194.
627. *Bandrowski E. Dr.* O dwufenyloparaazofenylenie. 195—207.
628. *Bandrowski E. Dr.* O dwunitrobenzydynamach. 208—213.
629. *Kostanecki St. Dr.* Synteza β -orcyny. 214—225.
630. *Wielowieyski H. Dr.* Badania nad histologią owadów. Część I. *Nemocera*. (7 tablic). 226—305.
631. *Raciborski M.* Odmiana teratologiczna *Lamium album*. 306—324.
632. Sprawozdania z posiedzeń Wydziału i Komisij wydziałowych. I—LXXV.
-

d) Wydawnictwa Komisji biblijograficznej.

633. *Estreicher Karol. Biblijografija polska 120.000 druków.*

Część I. Biblijografija polska XIX stulecia. Katalog 50.000 druków polskich lub Polski dotyczących od r. 1800 ułożony abecedłowo według autorów i przedmiotów z wyrażeniem cen księgarskich.

Tom I (A—F). Kraków 1872.

„ II (G—L). Kraków 1874.

„ III (Ł—Q). Kraków 1876.

„ IV (R—U). Kraków 1878.

„ V (W—Z). Kraków 1880.

„ VI (Dopełnienia A—O). Kraków 1881.

„ VII (Dopełnienia P—Ż). Kraków 1882.

Część II. Chronologiczne zestawienie 73.000 druków polskich lub Polski dotyczących od r. 1445 do 1799 włącznie.

Tom I (ogólnego zbioru t. VIII). Kraków 1883.

„ II (ogól. zbioru t. IX). Kraków 1886 i 1887.

Część III. Biblijografija polska XIX stulecia (chronologicznie zestawiona).

Tom I (ogól. zbioru t. X). Kraków 1885.

634. *Estreicher Karol. Biblijografija polska XV—XVI stulecia. Zestawienie chronologiczne 7200 druków w kształcie rejestru do biblijografii, tudzież spis abecedłowy tych dzieł, które dochowały się w bibliotekach polskich. Kraków 1875.*

e) Wydawnictwa Komisji historii sztuki.

Sprawozdania Komisji do badania historii sztuki w Polsce.

Tom I. Kraków 1879.

635. *Łuszczkiewicz Władysław. Opactwo sulejowskie, zabytek architektury XIII wieku. (10 tablic). 3—24.*

636. *Popiel Paweł*. O artystycznym ruchu na dworze Zygmunta I, wedle zapisków Seweryna Bonera w roku 1524. 25—32.
637. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościół św. Wojciecha w Kościelcu pod Proszowicami, zabytek architektury XIII w. (5 tablic). 33—42.
638. *Sokołowski Maryjan Dr.* Przedstawienie Trójcy o trzech twarzach na jednej głowie w cerkiewkach wiejskich na Rusi. (4 ryciny). 43—50.
639. *Sokołowski Maryjan Dr.* W sprawie wpływów Scytyi na pierwotną kulturę Polski. 51.
640. *Łuszczkiewicz Władysław*. Granitowe kościoły w Kruszwicy, Kościelcu i Mogilnie z epoki romańskiej i św. Jana w Poznaniu. (3 tablice). 53—62.
641. *Popiel Paweł*. O artystycznym ruchu w latach 1525—1527 na dworze Zygmunta I, wedle zapisków Seweryna Bonera. 63—72.
642. *Szujski J. Dr.* O minijaturowym kodeksie XI wieku kapituły katedralnej krakowskiej. (5 tablic). 73—78.
643. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościół kolegiacki łączycki dziś parafjalny we wsi Tumie z XII wieku. (8 tablic). 69—104.

Tom II. Kraków 1884.

644. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościół w św. Stanisławie pod Haliczem, jako zabytek romański. (3 tablice). 1—20.
645. *Łuszczkiewicz Władysław*. Księga wydatków na budowanie w zamku niepołomskim w r. 1568. 21—26.
646. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościół św. Jakuba w Sandomierzu, zabytek budownictwa ceglanego XIII wieku. (6 tablic). 27—52.
647. *Sokołowski Maryjan*. Hans Sues von Kulmbach, jego obrazy w Krakowie i jego mistrz Jacopo dei Barbari. Przyczynek do historii malarstwa w epoce przejścia ze średnich wieków w renesans i stosunki artystyczne Krakowa z Norymbergą w XVI wieku. (6 rycin). 53—117.

Tom III. Kraków 1887.

648. *Tomkowicz Stanisław Dr.* i *Lindquist Henryk*. Szczątki średniowiecznego zameczku zwanego Wołek na gruntach wsi Kobiernice. (2 tablice). 1—6.
649. *Piekosiński Fr. Dr.* Dawne ślady wyrobu majolik w Krakowie. 7—11.
650. *Łuszczkiewicz Władysław*. Zamek Lipowiec i jego turma. (2 tablice). 12—24.
651. *Polkowski Ignacy ks.* Grób i trumna św. Stanisława biskupa i męczennika na Wawelu, studjum archeologiczno-historyczne. 25—37.
652. *Łuszczkiewicz Władysław*. Kościół i reszty klasztoru cysterskiego w Koprzywnicy. Przyczynek do dziejów Romańszczyzny w Polsce. (7 tablic). 38—63.
653. *Zakrzewski Ignacy*. Umowa o budowę zamku Kórnika w r. 1426. 64—65.
654. *Łuszczkiewicz Władysław*. Ruina Bohojawleńskiej cerkwi w zamku ostrogskim na Wołyniu. (13 rycin). 67—92.
655. *Sokołowski Maryjan*. Kościoły romańskie w Gieczu, Krobi, Lubiniu i Kotłowie w w. ks. Poznańskim. (3 tablice). 93—105.
656. *Łuszczkiewicz Władysław*. Opactwo cysterskie w Łądzie nad Wartą i jego średniowieczne zabytki sztuki. (12 rycin i 6 tablic). 107—139.
657. *Sokołowski Maryjan*. Trzy zabytki dalekiego Wschodu na naszych ziemiach. (9 rycin). 141—162.
658. *Lepszy Leonard*. Rzecz o kubku srebrnym roboty krakowskiej XVI wieku. (3 figury). 163—166.
659. Sprawozdania z posiedzeń Komisji historii sztuki za czas od 3 lutego do 3 marca 1887. (1 rycina). I—VIII.

f) *Wydawnictwa Komisji językowej.***Sprawozdania Komisji językowej Akademii
Umiejętności.****Tom I. Kraków 1880.**

660. *Wisłocki Władysław. Dr. Glossa super epistolas per annum dominicales.* Kodeks łacińsko-polski z połowy XV wieku. (2 tablice). 1—141.
661. *Chomętowski Władysław.* Zabytki języka polskiego z XV wieku w rękopismach biblioteki ordynacyi Krasieńskich. 142—154.
662. *Seredyński Władysław Dr.* Trzy zabytki języka polskiego z drugiej połowy XV wieku. 155—160.
663. *Malinowski Lucyjan.* Magistra Jana z Szamotuł, dekretów doktora, Paterkiem zwanego, kazania o Maryi panie czystej. (2 tablice). 161—294.
664. *Malinowski Lucyjan. Quadragesimale super epistolas.* Głosy polskie z końca pierwszej połowy w. XV. 295—314.
Materiały do historyi form deklinacyjnych w języku staropolskim (w. XIV i XV).
665. *Hanusz Jan.* Wykaz form przypadkowych w ułamku starożytnego kazania o małżeństwie. 315—320.
666. *Hanusz Jan.* Wykaz form przypadkowych w modlitwach kodeksu krakowskiego z r. 1375. 320—324.
667. *Szomek Bolesław.* Wykaz form przypadkowych, zawartych w rotach przysięg krakowskich z końca XIV w. wydanych przez R. Hubego. 325—334.
668. *Hanusz Jan.* Wykaz form przypadkowych w kazaniach gnieźnieńskich z r. 1419. (Zabytek dawnej mowy polskiej Działyńskiego). 335—374.

Tom II. Kraków 1881.

669. *Hanusz Jan.* Wykaz porównawczy form przypadkowych w psalterzach: floryjańskim, puławskim, oraz w psalmach zawartych w „Modlitwach Wacława“. 1—460.

Tom III. Kraków 1884.

670. *Zawiliński Roman*. Wykaz form przypadkowych zawartych w zabytku języka polskiego z wieku XV pod tytułem: „*Glossa super epistolas per annum dominicales*“. 1—19.
671. *Hanusz Jan*. Wykaz form przypadkowych w książeczce Nawojki. 20—57.
672. *Hanusz Jan*. Wykaz form przypadkowych zawartych w kilku mniejszych zabytkach języka polskiego z w. XV. 58—65.
673. *Wierzbowski Teodor*. Dwa przyczynki do starożytnego słownictwa polskiego. 66—72.
674. *Wisłocki Władysław Dr.* Modlitewnik siostry Konstancyi z r. 1527. 73—184.
675. *Ulanowski Bolesław*. Roty przysięg krakowskich z lat 1399—1418. 185—197.
676. *Polkowski Ignacy ks.* Żywot ojca Amandusa (bł. Henr. Suso zakonu św. Dominika) z kodeksu XVI w. (1 tablica). 198—331.
677. *Ulanowski Bolesław*. Kilka aktów polskich z archiwum krajowego w Krakowie. 332—349.
678. *Ulanowski Bolesław*. Cennik wydany dla rzemieślników miasta Książa przez Piotra Kmitę, wojewodę krakowskiego w r. 1538. 350—360.
679. *Wrześniowski August*. Spis wyrazów podhalskich. 361—375.
680. *Blatt Gustaw*. Archaizmy w języku Jana Kochanowskiego. 376—400.
681. *Blatt Gustaw*. Materjały do morfologii języka polskiego z początku XV wieku, na podstawie zapisków sądowych w księdze ziemi czerskiej. 401—434.
682. *Szomek Bolesław*. *Instrumentalis* i *locativus pluralis* deklinacji rzeczownikowej w dziele Mikołaja Reja z Nałowic: Apocalypsis z 1565 roku. 435—448.

Tom IV. Kraków 1888.

683. *Kosiński Wład*. Niektóre właściwości mowy Pisarzowickiej (w Pisarzowicach). 1—34.

684. *Paroliowski Jan Maksymilian*. Epiteta złożone u Sebastyjana Fabijana Klonowicza. 35—49.
685. *Kryński Adam Ant.* Słownik wyrazów godnych uwagi, użytych w „Porządku prawa bartnego dla starostwa łomżyńskiego z r. 1616.” 50—87.
686. *Jungfer Teodor*. Słowniczek do kroniki Stanisł. Chwalczewskiego. 88—94.
687. *Hanusz Jan*. O pisowni i wokalizmie zabytków języka polskiego w księgach sądowych krakowskich z wieków XIV—XVI. 95—242.
688. *Bystroń Jan*. Przyczynek do historii języka polskiego z początku XV wieku na podstawie zapisków sądowych w księdze ziemi czerskiej 243—*)
689. Przyczynki do leksykografii dyjalektycznej.*).

g) *Wydawnictwa Komisji dla badań w zakresie historii literatury i oświaty w Polsce.*

Archiwum do dziejów literatury i oświaty w Polsce.

Tom I. Kraków 1878.

690. *Szujski Józef Dr.* *Statuta antiqua Collegii maioris.* 1—20.
691. *Wisłocki Władysław Dr.* Ks. Szczepana Hołowczyca raport wizyty generalnej południowo-wschodnich wydziałów szkolnych, odprawionej imieniem Komisji edukacyjnej w roku 1782. 21—70.
692. *Szujski J. Dr.* Statuta i matrykuły Wydziału teologicznego uniwersytetu jagiellońskiego z XVIgo wieku. 71—94.
693. *Szujski J. Dr.* Założenie i urządzenie *Collegii minoris.* 95—118.
694. *Seredyński Władysław Dr.* Zapiski i dokumenta do dziejów instrukcyi publicznej w Polsce. 119—264.

*) Stronie nie podajemy, albowiem tom ten jest właśnie w druku.

695. *Tomkowicz Stanisław Dr.* Przyczynek do historii początków romantyzmu w Polsce. 265—340.

696. *Wisłocki Wł. Dr.* Biblijografija z zakresu historii literatury i oświaty w Polsce z r. 1877/78. 341—378.

Tom II. Kraków 1882.

697. *Seredyński Władysław Dr.* Jana z Wielomowic Gawińskiego pisma pozostałe. 1—252.

698. *Nowakowski Fr. Dr.* Tragedyja Epaminondy w pięciu aktach, napisana przez ks. Stanisława Konarskiego. 253—323.

699. *Piotrowicz Ludwik ks.* Dyjalog o Zbigniewie Oleśnickim, wiersz. 325—362.

700. *Szujski Józef Dr.* Statuta uniwersytetu krakowskiego. 363—408.

701. *Tomkowicz Stanisław Dr.* *Metrica nec non liber nationis Polonicae universitatis Lipsiensis ab anno 1409 usque ad 1600.* 409—467.

702. Odezwa w sprawie wydawnictwa poetów polsko-łacińskich XV i XVI wieku, z powodu rocznicy śmierci Jana Kochanowskiego. 469—471.

703. *Wisłocki Wł. Dr.* Biblijografija z zakresu historii literatury i oświaty w Polsce od Czerwca r. 1878 do Września r. 1881. 473—611.

Tom III. Kraków 1884.

704. *Polkowski Ignacy ks.* Katalog rękopisów kapitulnych katedry krakowskiej. 1—168, 397—412.

705. *Seredyński Władysław Dr.* Zapiski i dokumenta do dziejów instrukcyi publicznej w Polsce. II. Wizyta Szkoły głównej koronnej przez Feliksa Oraczewskiego r. 1786. 169—395.

Tom IV. Kraków 1886.

706. *Wisłocki Władisław Dr.* *Liber diligentiarum facultatis artisticae Universitatis Cracoviensis. Pars I (1487—1563).* 1—543.

Tom V. Kraków 1886.

Pamiętnik zjazdu historyczno-literackiego imienia Jana Kochanowskiego.

707. Program zjazdu historyczno-literackiego polskiego imienia Jana Kochanowskiego w 1884 roku. 1—6.
Odezwa. 7—11.
708. *Hanusz Jan Dr.* O ileby należało uwzględnić nowsze teoryje gramatyki indoeuropejskiej przy badaniu historii języka polskiego. 11—18, 187—191.
709. *Czerny Franciszek Dr.* O wpływie wielkich odkryć geograficznych na Polskę i jej oświatę w XVI wieku. 18—32, 225—227.
710. *Tomkowicz Stanisław Dr.* O potrzebie rozpatrzenia się w zbiorach kazań średniowiecznych, zwłaszcza pasyjnych, nagromadzonych po bibliotekach polskich, opracowania ich i częściowego wydania, jako materiału do odtworzenia obrazu zaginionej prawie literatury dramatu kościelnego czyli misteryjów w Polsce. 32—36, 125—139.
711. *Chmielowski Piotr.* Jak należy traktować utwory poezji ludowej w historii literatury polskiej. 36—40, 153—166.
712. *Kalina Antoni Dr.* Projekt jednolitego skrócenia tytułów zabytków staropolskiego języka. 40—42.
713. *Kalina Antoni Dr.* Jakich zasad trzymać się należy w transkrypcji rękopiśmiennych i drukowanych zabytków polskich od najdawniejszych czasów do XVII wieku? 42—46, 193—194.
714. *Chlebowski Bronisław.* Znaczenie różnic terytoryjalnych, etnograficznych i związanej z nimi odrębności ekonomiczno-społecznych, politycznych i umysłowych stosunków dla naukowego badania dziejów literatury polskiej. 46—58, 166—178.
715. *Rostafiński Józef Dr.* O wpływie życia ziemiańskiego na literaturę XVI wieku. 58—73, 228—237.
716. *Morawski Kazimierz Dr.* Wskazówki dla poszukiwania źródeł humanizmu polskiego. 74—82, 217—225.
717. *Tarnowski Stanisław hr.* O stanie obecnym historii literatury polskiej i jej potrzebach. 83—93, 238—264.
Zdanie Dr. Plebańskiego. 93—94.
718. *Bobrzyński Michał Dr.* O rozszerzeniu historii literatury politycznej polskiej w głąb średnich wieków. 94—97, 140—153.

719. *Pilat Roman Dr.* Jak należy wydawać dzieła polskich pisarzy XVI i XVII wieku? 97—111, 195—210.
720. *Wisłocki Władysław Dr.* O podjęciu wydawnictwa biblioteki pisarzy polskich. 111—114, 264—266.
Pierwsze posiedzenie zjazdu, sekcja historyczno-literacka, d. 28 Maja 1884. 115—139.
Drugie posiedzenie zjazdu, sekcja historyczno-literacka, w dniu 29 Maja 1884. 140—179.
Trzecie posiedzenie zjazdu, sekcja językowa, d. 29 Maja 1884. 180—194.
721. *Malinowski Lucyan Dr.* O badaniach właściwości mowy ludowej. 180—187.
722. *Zawiliński Roman.* O tak zwanych runach słowiańskich. 191—193.
Czwarte posiedzenie zjazdu, sekcja historyczno-literacka, w dniu 30 Maja 1884. 195—237.
723. *Cwikliński Ludwik.* W jaki sposób wydawać należy poetów łacińsko-polskich wieku XVI. 210—217.
Piąte posiedzenie zjazdu, sekcja historyczno-literacka, w dniu 30 Maja 1884. 238—269.
Dodatki. 269—275.
724. *Tretiak Józef.* O ile dotychczasowa forma konkursów na dzieła treści historyczno-literackiej nie odpowiada swojemu zadaniu. 272—275.

**Corpus antiquissimorum poetarum Poloniae latinorum
usque ad Ioannem Cochanovium.**

Tom II. Kraków 1887.

725. *Pauli Crosnensis Rutheni atque Ioannis Visliciensis carmina.* Ed. *Dr. Bronislaus Kruczkiewicz.*

Tom III. Kraków 1888.

726. *Andreae Cricii carmina.* Ed. *Dr. Casimirus Morawski.*)*

*) Książka ta zostaje w druku.

h) *Wydawnictwa Komisji historycznej.***Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia.****Tomus I. Cracoviae 1874.**

727. Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława. Część pierwsza obejmująca rzeczy od roku 1166 do roku 1366. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*. (11 tablic).

Tomus II. Cracoviae 1876.

728. *Codex epistolaris saeculi decimi quinti, collectus opera Augusti Sokolowski et Josephi Szujski.*

Tomus III. Cracoviae 1876.

729. Kodeks dyplomatyczny małopolski. Tom I, 1178—1386. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*. (1 tablica).

Tomus IV. Cracoviae 1878.

730. Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński* i *Dr. Józef Szujski*.

Tomus V. Cracoviae 1879.

731. Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257—1506. Część I. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*.

Tomus VI. Cracoviae 1882.

732. *Codex epistolaris Vitoldi magni ducis Lithuaniae 1376—1430. Ed. Antonius Prochaska.*

Tomus VII. Cracoviae 1882.

733. Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257—1506. Część II, III i IV. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*.

Tomus VIII. Cracoviae 1883.

734. Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława. Część druga, obejmująca rzeczy od roku 1367 do roku 1423. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*.

Tom IX. Cracoviae 1886.

735. Kodeks dyplomatyczny małopolski. Tom II, 1153—1333. Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński*.

Tomus X. Cracoviae 1887.

736. Kodeks dyplomatyczny małopolski. Tom III, 1333—1386.
Wyd. *Dr. Franciszek Piekosiński.*

Tom XI. Cracoviae 1888.

737. Index actorum saeculi XV. ad res publicas Poloniae spectantium, quae quidem typis edita sunt. Ed. *Dr. Anat. Lewicki.*

Scriptores rerum Polonicarum.**Tomus I. Cracoviae 1872.**

738. Dyjaryjusze sejmów koronnych 1548, 1553 i 1570. Wyd. *Dr. Józef Szujski.*

Tomus II. Cracoviae 1874.

739. Kroniki Bernarda Wapowskiego z Radochoniec, kantora katedr. krakowskiego, część ostatnia, czasy podługoszowskie obejmująca (1480—1535). Wyd. *Dr. J. Szujski.*

Tomus III. Cracoviae 1875.

740. Stefana Franciszka z Prószcza Medekszy, sekretarza Jana Kazimierza, sędziego ziemskiego kowieńskiego, księga pamiętnicza wydarzeń zaszłych na Litwie 1654—1668. Wyd. *Dr. Władysław Seredyński.*

Tomus IV. Cracoviae 1878.

Archiwum Komisji historycznej, tom I:

741. *Kętrzyński Wojciech Dr. Stanisłai Górski conciones, in maximo totius regni Poloniae conventu apud Leopolim de republica habitae, a. D. 1537.* 1—87.
742. *Liske Ksawery Dr.* Dwa dyjaryjusze kongresu wiedeńskiego z roku 1515. 89—182.
743. *Liske Ksawery Dr.* Ulryka Werduma dyjaryjusz wyprawy Jana Sobieskiego z r. 1671. 183—261.
744. *Seredyński Władysław Dr.* Ostatnie Stebelskiego prace. 263—394.
745. *Scipio del Campo Jan ks.* Sprostowania i uzupełnienia do „Ostatnich prac“ Stebelskiego. 395—396.
746. *Smolka Stanisław Dr.* W sprawie artykułu pod napisem „Tradycyja o Kazimierzu Mnichu.“ 397—400.

747. *Sokołowski August*. Spór o książkę. 401—405.
 748. *Wisłocki Władysław Dr.* Biblijografija historyi, geografii historycznej i historyi prawa polskiego z r. 1877. 407—425.

Tomus V. Cracoviae 1880.

Archiwum Komisji historycznej, tom II:

749. *Sokołowski August Dr.* Listy księcia Jerzego Zbaraskiego, kasztelana krakowskiego z lat 1621—1631. 1—171.
 750. *Szujski J. Dr.* Rewizya województwa połockiego z roku 1552. 173—255.
 751. *Wisłocki Władysław Dr.* Dyjaryjusz komisji Bydgoskiej z roku 1614: *Commissio, in qua auspiciis serenissimi regis Sigismundi Tertii de dissolvendis stipendiis militii Smolensciano ab illustrissimis dominis commissariis ad eam rem totius reipublicae consensu designatis, Bydgositiae tractabatur.* Z rękopisu Jakuba Zadzika. 257—344.
 752. *Wisłocki Władysław Dr.* Biblijografija historyi, geografii historycznej i historyi prawa polskiego z lat 1878, 1879 i 1880. 345—409.

Tomus VI. Cracoviae 1881.

753. Pamiętnik pierwszego zjazdu historycznego polskiego imienia Jana Długosza, odbytego w Krakowie w czterechsetną rocznicę jego śmierci, przez *Dr. M. Bobrzyńskiego* i *Dr. M. Sokołowskiego*.
 Pierwsze posiedzenie ogólne zjazdu dnia 19 Maja 1880. 17—27.
 Pierwsze posiedzenie sekcji historycznej dnia 20 Maja 1880. 28—52.
 754. *Liske Ksawery Dr.* O zakresie i niektórych potrzebach wydawnictwa „*Monumenta Poloniae historica.*“ 28—42.
 755. *Bobrzyński M. Dr.* Zapiski sądowe i ich wydawnictwo. 42—52.
 Pierwsze posiedzenie sekcji archeologii i historyi sztuki. 53—64.
 756. *Luszczkiewicz Władysław.* Czyli można konstrukcyję kościołów gotyckich krakowskich XIV wieku uważać za cechę specjalną ostrołuku w Polsce. 53—63.

757. *Dzieduszycki Włodzimierz hr.* O skarbie Michałkowskim. 63—64.
Drugie posiedzenie sekcji historycznej dnia 20 Maja 1880. 65—87.
758. *Zakrzewski Wincenty Dr.* O wydawnictwie historyków XVI wieku. 65—81.
759. *Wisłocki Władysław Dr.* O wyzyskaniu manuskryptów średniowiecznych dla historii, dziejów oświaty i literatury. 81—87.
Drugie posiedzenie sekcji archeologii i historii sztuki dnia 21 Maja 1880. 88—116.
760. *Sadowski J. N.* Jaki szereg badań wypada przedsięwziąć, aby zyskać podstawę do wyjaśnienia wędrówek różnych plemion słowiańskich w epoce poprzedzającej pierwszy związek Polski. 88—102.
761. *Sokolowski Maryjan.* Warunki wydawnicze pomników architektury w Polsce. 102—116.
Trzecie posiedzenie sekcji historycznej dnia 21 Maja 1880. 117—142.
762. *Wisłocki Władysław.* Jakie przedruki dzieł XVI wieku byłyby pożądane dla dziejów oświaty i literatury. 117—123.
763. *Malinowski Lucyjan.* O wydawnictwie dawnych zabytków języka polskiego. 123—126.
764. *Bobrzyński M.* Jakie są desiderata pod względem wydawnictwa ustaw polskich? 126—129.
765. *Polkowski Ignacy ks.* O ile do poznania ustawodawstwa kościoła w Polsce potrzebne jest zupełne wydanie statutów synodalnych tak prowincjonalnych jak dyjecezyjalnych i jakie warunki rzeczonemu wydawnictwu ustanowićby należało. 129—133.
766. *Smolka Stanisław Dr.* O przygotowawczych pracach do geografii historycznej Polski. 133—142.
767. *Piekosiński Fr. Dr.* Mapa dyjecezyi krakowskiej wykonana na zasadzie Liber beneficiorum Długosza z szczególnem uwzględnieniem rozsiadlenia się rodów szlache-

ckich, ku uczczeniu czterechsetnej rocznicy śmierci Długosza).

Drugie ogólne posiedzenie zjazdu dnia 21 Maja 1880.
143—154.

Tomus VII. Cracoviae 1881.

768. Ks. Jana Wielewickiego S. J. dziennik spraw Domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie, od r. 1579 do r. 1599 włącznie. Wyd. *Dr. Józef Szujski*.

Tomus VIII. Cracoviae 1885.

769. Archiwum domu Radziwiłłów. Listy ks. M. K. Radziwiłła Sierotki — Jana Zamoyskiego — Lwa Sapichy. Wyd. *August Sokolowski*.

Tomus IX. Cracoviae 1886.

770. Archiwum Komisji historycznej, tom III.
771. *Kryński Adam Antoni*. Stanisława Skrodzkiego porządek prawa bartnego dla starostwa łomżyńskiego z r. 1616. 1—44.
772. *Ulanowski Bolesław*. Wyjątki z najdawniejszej księgi miejskiej lubelskiej. 45—60.
773. *Kwiatkowski Saturnin*. Wykaz dostojników duchownych i świeckich tudzież urzędników z czasów Władysława Warneńczyka 1434—1444. 71—118.
774. *Potkański Karol*. Zapiski herbowe z dawnych ksiąg ziemskich, przechowanych w archiwach radomskim i warszawskim. 119—151.
775. *Ulanowski Bolesław*. Wybór zapisek sądowych kaliskich z lat 1409—1416. 153—270.
776. *Ulanowski Bolesław*. Materyjały do historii prawa i heraldyki polskiej. 271—471.
777. *Biernacki Cezary*. Rejestr wozów skarbnych od miast i miasteczek rzeczypospolitej koronnych na wyprawę wojenną roku 1521 dostarczonych. 473—499.

Tomus X. Cracoviae 1886.

778. Ks. Jana Wielewickiego T. J. dziennik spraw Domu zakonnego OO. Jezuitów u św. Barbary w Krakowie, od r. 1600 do r. 1608. Wyd. *Ks. Dr. Chotkowski*.

Tomus XI. Cracoviae 1887.

779. Dyjaryjusze sejmowe r. 1587. Sejm konwokacyjny i elekcyjny. Wyd. *Dr. August Sokółowski*.

Tomus XII. Cracoviae 1888.

Archiwum Komisji historycznej, tom IV.

780. *Ulanowski Bolesław*. Przyczynki źródłowe do ostatnich lat panowania Ottokara II. 1—41.
781. *Dembicki Bronisław Dr.* Sprawozdanie z poszukiwań w archiwach i bibliotekach rzymskich, szczególnie w archiwum watykańskim. O materyjałach do dziejów polskich w XVI i XVII wieku. 43—110.
782. *Ulanowski Bolesław*. Dokumenty kujawskie i mazowieckie, przeważnie z XIII wieku. 111—534.

Acta historica res gestas Poloniae illustrantia.**Tomus I. Cracoviae 1878.**

783. Andrzeja na Więcborku Zebrzydowskiego, biskupa wrocławskiego i krakowskiego korespondencja z lat 1546—1553, z przydaniem synodów r. 1547 i 1551, jako też innych dokumentów społecznych. Wyd. *Dr. Władysław Wisłocki*.

Tomus II. Cracoviae 1880, 1881.

784. Pisma do wieku i spraw Jana Sobieskiego, część I-sza obejmująca pisma od roku 1629 do roku 1671.

Część II-ga obejmująca pisma od roku 1672 do roku 1674. Wyd. *Franciszek Kluczycki*.

(Z tej publikacyi wyszło osobno odbitych jako „*Monumenta comitiorum regni Poloniae saeculi XVII*“ następujących pięć dyjaryjuszy:

- 1) Dyjaryjusz sejmu warszawskiego w Styczniu roku 1672. Kraków 1880.
- 2) Dyjaryjusz sejmu warszawskiego w roku 1672 drugiego, zaczętego dnia 18 Maja, zerwanego dnia 20 Czerwca, a zakońzonego dnia 30 Czerwca. Kraków 1880.

3) Dyjaryjusz sejmu warszawskiego w roku 1673 t. z. „*Pacificationis*“. Kraków 1881.

4) Dwa dyjaryjusze sejmów warszawskich w r. 1674 odprawionych: 1-o „*Convocationis*“ od 15 Stycznia do 22 Lutego, 2-o „*Elections*“ od 20 Kwietnia do 9 Czerwca. Kraków 1881).

Tomus III. Cracoviae 1879.

785. Archiwum spraw zagranicznych francuskie do dziejów Jana III. Tom I, lata od 1674 do 1677. Wyd. *Dr. Kazimierz Waliszewski*.

Tomus IV. Cracoviae 1879.

786. *Stanislai Hosii s. R. e. cardinalis, maioris poenitentiarii, episcopi Varmiensis (1504—1579) et quae ad eum scriptae sunt epistolae, tum etiam eius orationes, legationes.* Tomus I, 1525—1550. Ed. *Dr. Franciscus Hipler et Dr. Vincentius Zakrzewski*.

Tomus V. Cracoviae 1881.

787. Archiwum spraw zagranicznych francuskie do dziejów Jana III. Tom II, lata od 1677 do 1679. Wyd. *Dr. Kazimierz Waliszewski*.

Tom VI. Cracoviae 1883.

788. Akta do dziejów króla Jana III-go, sprawy roku 1683-o a osobliwie wyprawy wiedeńskiej wyjaśniające. Wyd. *Franciszek Kluczycki*. (8 tablic).

Tomus VII. Cracoviae 1884.

789. Archiwum spraw zagranicznych francuskie do dziejów Jana III. Tom III, lata od 1680 do 1683. Wyd. *Dr. Kazimierz Waliszewski*.

Tomus VIII. Cracoviae 1885.

790. Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa (1507—1795). Tom I (1507—1586). Zeszyt 1 i 2. Wyd. *Dr. Franciszek Piekoskiński*.

Tomus IX. Cracoviae 1886.

791. *Stanislai Hosii s. R. e. cardinalis, maioris poenitentiarii, episcopi Varmiensis (1504—1579) et quae ad eum scrip-*

tae sunt epistolae, tum etiam eius orationes, legationes. Tomus II, 1551—1558. Ed. Dr. Franciscus Hipler et Dr. Vincentius Zakrzewski*).

Tomus X. Cracoviae 1887.

792. *Lauda sejmików ziemi dobrzyńskiej. Wyd. Franciszek Kluczycki.*

Tom XI. Cracoviae 1887.

793. *Sprawy wojenne króla Stefana Batorego. Dyjaryjusze, relacje, listy i akta z lat 1576—1586. Wyd. ks. Ignacy Polkowski.*

Monumenta Poloniae historica **).

Tom III. Lwów 1878.

794. *Bielowski August.* Rocznik wielkopolski 1192—1309. 1—42.
795. *Tenże.* Spominki gnieźnieńskie: I, 965—1142, II, 1025—1279, III, 1283—1383. 42—45.
796. *Tenże.* Rocznik franciszkański krakowski, 1202—1288. 46—52.
797. *Tenże.* Spominki krakowskie 1133—1170. 52.
798. *Tenże.* Spominki poznańskie 1257—1278. 52.
799. *Tenże.* Rocznik świętokrzyski do r. 1490. 53—87.
800. *Maurer Roman Dr.* Rocznika świętokrzyskiego dopełnienie drugie z kodeksu IX, 1492—1556. 88—118.
801. *Bielowski August.* Spominki płockie 1055—1357 i sochaczewskie 1124—1462. 118—124.
802. *Tenże.* Spominki wiślickie 1305—1479. 124—126.
803. *Tenże.* Rocznik Krasieńskich do r. 1351. 127—133.
804. *Tenże.* Spominki trzemeszeńskie. 133—134.
805. *Tenże.* Spominki koprzywnickie. 134—135.

*) Dzieło to jest jeszcze w druku.

**) Dwa pierwsze tomy wydane zostały przez ś. p. Augusta Bielowskiego. Akademia Umiejętności objęła dalsze wydawnictwo, które prowadzi grono lwowskie członków Komisji historycznej.

806. *Tenże*. Rocznik małopolski, 965—1415. 135—202.
807. *Tenże*. Rocznik mazowiecki. 202—204.
808. *Tenże*. Rocznik kujawski, 1202—1376. 204—212.
809. *Tenże*. Rocznik Chotelskiego 1430—1576. 212—217.
810. *Tenże*. Rocznik Kaspra Perzyńskiego 1410—1548. 218—219.
811. *Tenże*. Rocznik Stanisława Naropińskiego 996—1550. 219—227.
812. *Tenże*. Zapiski o początkach różnych zakonów 1090—1241. 227.
813. *Tenże*. Spominki mieszane 1072—1492. 228—231.
814. *Kalitowski Emil*. Rocznik Jana z Targowiska 1386—1491. 232—240.
815. *Bielowski August*. Spominki krakowskie 1410—1461. 240—242.
816. *Tenże*. Spominki kazimierskie 1422—1473. 242—243.
817. *Lukas Stanisław*. Spominki bocheńskie 1423—1447. 243—245.
818. *Bielowski August*. Spominki pilźnieńskie 1486—1548. 245—249.
819. *Tenże*. Rocznik krośnieński 1427—1498. 249—250.
820. *Tenże*. Spominki lwowskie I, 1351—1447, II 1439—1454. 250—251.
821. *Tenże*. Spominki minorytów samborskich 1455—1501. 252.
822. *Tenże*. Spustoszenie Sambora r. 1498. Wiersz. 253—254.
823. *Tenże*. Spominki lubelskie 1456—1497. 254—255.
824. *Tenże*. Spominki łekneńskie 1436—1441. 255.
825. *Hirschberg Aleksander Dr.* Kronika klasztoru trzemeszeńskiego, 1505—1522. 256—263.
826. *Tenże*. Spominki o Łaskich 1392—1515. 263—266.
827. *Bielowski August*. Spominki o Ciołkach i rodowód Ciołków na Drzewicy. 267—271.
828. *Tenże*. Spominki przeworskie: I. Hołd wołoski. II. Wiersz na cześć Spytka z Melsztyna. III. Rodowód. IV. Tablica królów polskich. 272—278.
829. *Lukas Stanisław*. Kroniczka rymowana. 279—280.
830. *Bielowski August*. Rodowód książąt polskich. 280—284.

831. *Tenże*. Zbieranka skrócona o polskich królach. 284—287.
832. *Tenże*. Wiersz o świętopietrze. 288—289.
833. *Tenże*. Poczet królów polskich. 289—296.
834. *Lorkiewicz Antoni*. Zdarzenia godne pamięci 965—1516. 296—313.
835. *Kętrzyński Wojciech*. Katalogi biskupów krakowskich I—V. 313—376.
836. *Liske Ksawery Dr.* Katalogi arcybiskupów gnieźnieńskich I—II. 377—410.
837. *Wierzbowski Teodor*. Spominki zakonnika świętokrzyskiego, 1434—1454. 411—414.
838. *Tenże*. Zapiski Andrzeja Przekory 1457—1459. 414—419.
Źródła szlaskie. 423—789.
839. *Węclewski Zygmunt Dr.* Kronika książąt polskich (*Chronica principum Poloniae*). 423—578.
840. *Ćwikliński Ludwik Dr.* Kronika polska (*Chronica Polonorum*). 578—656.
841. *Błażowski Mieczysław*. *Annales Silesiaci compilati*. 965—1279. 657—679.
842. *Bielowski August*. Rocznik wrocławski dawny 1238—1308 i rocznik magistratu wrocławskiego 1149—1491. 680—688.
843. *Tenże*. Rocznik wrocławski większy 1230—1372. 688—690.
844. *Tenże*. Spominki Klarysek wrocławskich 1257—1618. 691—695.
845. *Tenże*. Rocznik grysowski większy 1230—1306. 696—697.
846. *Tenże*. Rocznik grysowski mniejszy 1202—1312. 698.
847. *Tenże*. Rocznik Cystersów henrykowskich 970—1410. 699—704.
848. *Tenże*. Rocznik henrykowski 977—1293. 705—706.
849. *Tenże*. O początkach różnych zakonów. 706.
850. *Tenże*. Rocznik lubiąski 1241—1281, oraz wiersze o pierwotnych zakonnikach Lubiąża 707—710.
851. *Tenże*. Nagrobki książąt szlaskich. 710—714.

852. *Tenże*. Rocznik górnoszląski 1071—1290. 714—716.
853. *Senkowicz Aleksander*. Zapiski historyczne odnoszące się do dziejów Polski, Szląska i Czech. I. Kronika szląska skrócona (*Cronica Silesiae abbreviata*). II. Spominki wrocławskie 1090—1450. III. Rocznik wrocławski (*Annalia seu contingetia in civitate Wratislavia*) 1418—1517. IV. Niektóre osobliwości (*Quaedam memorabilia*) do r. 1378. 716—745, 806.
854. *Tenże*. Kronika o Piotrze Właście. 745—784.
855. *Tenże*. *De expulsione Iudaeorum*. 785—789.
856. *Kętrzyński Wojciech*. Dopełnienia.
Opis zabicia Andrzeja Tęczyńskiego i procesu o zabójstwo. 793—799.
Wyjątek z kroniki bernardyńskiej w Samborze. 800—801.
Drugi katalog biskupów krakowskich. 801—803.
Proces o zabicie Andrzeja Tęczyńskiego. 803—805.
857. *Maurer Roman Dr.* Indeks 809—873.

Tom IV. Lwów 1884.

858. *Kętrzyński Wojciech*. *De persecutione Iudaeorum Vratislaviensium a. 1453*. 1—5.
859. *Tenże*. *Annales monasterii Trebnicensis*. 6—7.
860. *Tenże*. *Excerpta Ioannis Dlugossi e fontibus incertis*. 7—15.
861. *Tenże*. *Catalogi episcoporum Vladislaviensium* 16—30.
862. *Tenże*. *Chronica terrae Prussiae*. 31—40.
863. *Tenże*. *Annales Golubienses*. 40—43.
864. *Tenże*. *De magna strage a. 1410*. 44—48.
865. *Tenże*. *Series episcoporum Culmensium*. 48—52.
866. *Tenże*. *Magistri generales ordinis Theutonicorum fratrum*. 53—56.
867. *Tenże*. *Liber mortuorum monasterii Pelplinensis ordinis Cisterciensis*. 56—124.
868. *Tenże*. *Calendarium vetus sive tabula defunctorum patrum et fratrum Cartusiae Dantiscanae*. 125—136.
869. *Tenże*. *Fragmentum menologii Olivensis*. 136—139.

870. *Tenże*. Fragmentum menologii Zukoviensis. 140—142.
871. *Balzer Oswald Dr.* Henrici Sbignei de Gora tractatus contra Cruciferos, regni Poloniae invasores. 143—191.
872. *Tenże*. Oratio contra Cruciferos (Thorunii coram arbitris a. D. 1464 habita). 192—205.
873. *Kętrzyński Wojciech Dr.* De sancto Adalberto episcopo. 206—221.
874. *Tenże*. Miracula sancti Adalberti. 221—238.
875. *Tenże*. Vita sancti Stanislai episcopi Cracoviensis (Vita minor). 238—285.
876. *Tenże*. Miracula sancti Stanislai. 285—318.
877. *Tenże*. Vita sancti Stanislai Cracoviensis episcopi (Vita maior) auctore fratre Vincentio de ordine fratrum Praedicatorum. 319—438.
878. *Tenże*. Miracula venerabilis patris Prandothae episcopi Cracoviensis. 439—500.
879. *Semkowicz Aleksander Dr.* Vita sanctae Hedwigis ducissae Silesiae. (Vita maior, vita minor, genealogia). 501—655.
880. *Tenże*. Vita Annae ducissae Silesiae. 656—661.
881. *Kętrzyński Wojciech Dr.* Vita et miracula sanctae Kyn-gae ducissae Cracoviensis. 662—744.
882. *Tenże*. De pincerna ducis Poloniae a morte liberato. 745—747.
883. *Tenże*. Mors et miracula beati Veneri episcopi Plocensis, auctore Iohanne decano Plocensi. 748—754.
884. *Tenże*. Translatio sancti Floriani I—III. 755—762.
885. *Tenże*. Miracula sanctae Hedwigis reginae Poloniae. 763—769.
886. *Tenże*. Vita sanctae Salomeae reginae Haliciensis, auctore Stanislao Franciscano. 770—796.
887. *Katuzniacki Emil*. Polikarpa mnicha kijowskich pieczar żywot Mojżesza węgrzyna. 797—817.
888. *Ćwikliński Ludwik Dr.* De vita et miraculis sancti Iacchonis (Hyacinthi) ordinis fratrum Praedicatorum, auctore Stanislao lectore Cracoviensi eiusdem ordinis. 818—903.
889. *Kętrzyński Wojciech Dr.* i *Ćwikliński Ludwik Dr.* Dopełnienia. 904—910.

890. *Heck Korneli*. Indeks 911—992.

Tom V. Lwów 1888.

891. *Liske Ksawery i Lorkiewicz Antoni*. Memoriale ordinis fratrum Minorum a fratre Ioanne de Komorowo compilatum. 1—418.
892. *Kętrzyński Wojciech Dr.* I. Castellaniae ecclesiae Plocencis. II. Telonea episcopi Plocensis. III. Villae capituli Plocensis. 419—443.
893. *Tenże*. Calendarium Plocense. 444—461.
894. *Wierzbowski Teodor*. Calendarium Landense. 462—468.
895. *Kętrzyński Wojciech Dr.* Liber mortuorum monasterii Landensis, ordinis Cisterciensis. 468—500.
896. *Tenże*. Liber mortuorum monasterii beatae Mariae de Oliva. 501—536.
897. *Tenże*. Liber mortuorum monasterii Leopoliensis sancti Dominici. 537—561.
898. *Papée Fryderyk Dr.* Liber fraternitatis Lubinensis. 562—584.
899. *Kętrzyński Wojciech Dr.* Liber mortuorum monasterii Lubinensis ordinis sancti Benedicti. 585—652.
900. *Tenże*. Suffragia monasterii Mogilnensis ordinis sancti Benedicti. 653—666.
901. *Tenże*. Liber mortuorum monasterii sancti Vincentii ordinis Praemonstratensis. 667—718.
902. *Tenże*. Liber mortuorum monasterii Strzelnensis ordinis Praemonstratensis. 719—767.
903. *Tenże*. Liber mortuorum monasterii Andreoviensis ordinis Cisterciensis. 768—805.
904. *Tenże*. Excerpta e libro mortuorum monasterii Mogilensis ordinis Cisterciensis. 806—813.
905. *Tenże*. Series abbatum coenobii Byszoviensis seu Coronoviensis ordinis Cisterciensis. 814—817.
906. *Tenże*. Compilatoris veteris Trzemesznensis fragmenta. 818—840.
907. *Kwiatkowski Saturnin*. Vita fratris Nicolai de Magna Kosmin. 841—860.

908. *Kętrzyński Wojciech Dr.* Annales Lubinenses. 861—873.
909. *Tenże.* Annales Posnanienses I. 874—881.
910. *Tenże.* Annales Posnanienses II. 882—884.
911. *Tenże.* Annales Cuiavienses. 885—889.
912. *Tenże.* Annales mansionariorum Cracoviensium. 890—896.
913. *Tenże.* Diarium cuiusdam domestici Petri Tomicki episcopi Cracoviensis. 897—904.
914. *Tenże.* Notae Cracovienses. 905—906.
915. *Tenże.* Notae de Universitate Studii Cracoviensis. 907—908.
916. *Tenże.* Notae Gneznenses. 909.
917. *Tenże.* Notae Żarnovecenses. 910—912.
918. *Tenże.* Visitatio in Almaniam de tempore domini Roberti abbatis. 1418. 913—916.
919. *Tenże.* Rationes Zbignei a Nasięchowice archidiaconi Cracoviensis. 917—925.
920. *Tenże.* Registri damnorum a Cruciferis in Mazovia anno 1413 factorum, fragmentum. 926—930.
921. *Tenże.* Consecratio ecclesiae et altarium monasterii Paradysensis ordinis Cisterciensis. 931—933.
922. *Tenże.* Consecratio ecclesiae et altarium monasterii Orloviensis ordinis s. Benedicti. 934—935.
923. *Tenże.* Inventaria ecclesiae collegiatae sanctae Mariae Visliciensis. 936—948.
924. *Tenże.* Inventaria ecclesiae cathedralis Gneznensis. 949—954.
925. *Tenże.* Varia e variis codicibus (e codicibus: Gneznensibus, Poznaniensibus, Cornicensibus, Trzemesznensibus, Plocensibus, Vladislaviensibus, Varsaviensibus, Kielcensibus, Sandomiriensibus, Dzikowiensibus, Cracoviensibus et Leopoliensibus). 955—1012. *)

*) Tom ten jest jeszcze w druku.

i) *Wydawnictwa Komisji archeologicznej.*

926. *Godfryd Ossowski*. Zabytki przedhistoryczne ziem polskich (Monuments préhistoriques de l'ancienne Pologne).
Seryja I. Prusy królewskie.
Zeszyt 1. Kraków 1879. (11 tablic).
Zeszyt 2. Kraków 1881. (12 tablic).
Zeszyt 3. Kraków 1885. (10 tablic).
927. *Sadowski Jan Nep.* Wykaz zabytków przedhistorycznych na ziemiach polskich. Zeszyt I: Porzecza Warty i Baryczy. Kraków 1877. (6 tablic).
928. *Łepkowski Józef*. Napisy z zabytków krakowskich średniowieczne (*Monumenta epigraphica Cracoviensia mediæ ævi*). Zeszyt I (25 tablic). Kraków 1885.

k) *Wydawnictwa Komisji prawniczej.*

Starodawne prawa polskiego pomniki.*)

Tomus III. Cracoviae 1874.

929. Correctura statutorum et consuetudinum regni Poloniae anno MDXXXII decreto publico per Nicolaum Taszycki, Bernardum Macieiewski, Georgium Myszkowski, Benedictum Izdbieński, Albertum Policki et Nicolaum Koczanski confecta et conventioni generali regni anno MDXXXIV proposita. Ed. *Michael Bobrzyński*.

Tomus IV. Cracoviae 1875.

930. Statuta synodalia episcoporum Cracoviensium XIV et XV saeculi e codicibus manuscriptis typis mandata, additis statutis Vielunii et Calissii a. 1420 conditis. Ed. *Dr. Udalricus Heyzmann*.

*) Dwa pierwsze tomy wydane zostały przez ś. p. Antoniego Zygmunta Helcla, po którym Akademia Umiejętności dalsze wydawnictwo objęła. Tom III i IV wydane zostały przez Komisję historyczną, tomy następne przez Komisję prawniczą.

951. *Jachno Jan Dr.* Dalszy ciąg roślin zebranych w okolicy miasta Stanisławowa. (52—53).
952. *Kotula B.* Przyczynki do fauny chrząszczyw Galicyi. (53—90).
953. *Windakiewicz Edward.* O ważności torfowisk dla wschodniej Galicyi i o torfowiskach w Nowosielicy i Strutynie przy Dolinie. (1 mapa). (90—98).
954. *Kulczyński W.* Chrząszcze z okolic Miechowa w królestwie polskiem i Krakowa. (98—109).
955. *Alth Alojzy Dr.* Pomiar wysokości dokonane przy budowie kolei galicyjskich i ich znaczenie dla fizyografii kraju. (109—125).
956. *Łomnicki Maryjan.* Zapiski geologiczne z wycieczki na Podole. (125—131).

Tom VIII. Kraków 1874.

957. Sprawozdania. — Przegląd czynności Komisji fizyograficznej akademickiej w ciągu roku 1873. — Stan funduszu Komisji fizyograficznej akademickiej w Krakowie. — Spis członków Komisji fizyograficznej akademickiej w Krakowie. — Sprawozdania z czynności pojedynczych sekcji Komisji fizyograficznej. 3—34.
958. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi i krajach sąsiednich w roku meteorologicznym 1873, obliczone i zestawione w c. k. obserwatorium astronomicznem krakowskiem pod nadzorem prof. Dra F. Karlińskiego. [3—114].
959. Wypadki dwudziestoletnich spostrzeżeń ozonometrycznych w Krakowie. [115].
960. Grady w roku 1873. [115—117].
961. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1873. [117—155].
962. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1873. [156—170].
963. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1873. [170].
964. Wypadki spostrzeżeń magnetycznych w Krakowie w r. 1872 i 1873. [170—172].

965. *Nowicki M. Dr.* Dodatek do fauny pajęczaków w Galicyi. (1—11).
966. *Łomnicki M.* Wykaz dodatkowy chrząszczów galicyjskich. (12—18).
967. *Kotula B.* Przyczynek do fauny chrząszczów galicyjskich. (18—26).
968. *Łomnicki M.* Spis ptaków spostrzeganych w okolicy Skały nad Zbruczem na Podolu w r. 1868—1872. (26—29). Ptaki z okolicy Stanisławowa. (29).
969. *Wąsowicz Dunin Miecz.* Wynik wycieczek botanicznych, dokonanych w okolicach Mysłowic od dnia 27 Października 1872 do dnia 12 Stycznia 1873. (30—41).
970. *Kotowicz Antoni.* Częściowy spis roślin jawnopłciowych z okolic Biecza. (41—48).
971. *Śleńdziński Aleksander Jan.* Przyczynek do flory obwodów brzeżańskiego i tarnopolskiego, oraz i części przyległych im obwodów: lwowskiego, złoczowskiego, czortkowskiego i stanisławowskiego (49—70).
972. *Rehman A. Dr.* Przegląd roślin zebranych w obwodach tarnopolskim i czortkowskim w roku 1873. (70—98).
973. *Zaręczny St. Dr.* O średnim ogniwie warstw cenomańskich w Galicyi wschodniej. (2 tablice). (99—183).
974. *Łomnicki Maryjan.* Sprawozdanie z badań geologicznych dokonanych w roku 1873 w dolinach Żłotej Lipy, Koropca, potoku Baryskiego i Strypy, uzupełnione dodaniem wstępu i uwag naukowych przez *Dra Alojzego Altha.* (184—205).
975. *Walter Henryk.* Przekrój z Chyrowa do Łupkowa w porównaniu z innymi przecięciami w Karpatach. (206—212).
976. *Olszewski Stanisław.* Pogląd na geologiją a w szczególności na formacyję mioceniczną wschodniej części Podola galicyjskiego. (212—252).
977. *Wierzejski A. Dr.* Dodatek do fauny błonkówek (*hymenoptera*). (253—273).
978. *Kolbenheyer Karol.* Wycieczka w Tatry w Sierpniu 1872 r. (przełożył z niemieckiego Dr. A. Kremer). (274—290).

979. *Kolbenheyer Karol*. Wycieczka w Tatry w Sierpniu 1873 r. (przetłumaczył z niem. Dr. A. Alth). (291—303).

Tom IX. Kraków 1875.

980. Sprawozdania i t. d. (jak tom VIII). 1—24.
981. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych, dokonanych w Galicyi w roku meteorologicznym 1874. [3—117].
982. Grady w r. 1874. [118—119].
983. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1874. [119—169].
984. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1874. [170—181].
985. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1874 [181—182].
986. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych w Krakowie w r. 1874. [182—183].
987. *Giermański Piotr*. Rozbiór chemiczny 29 gatunków węgla kopalnych z różnych kopalń i pokładów Galicyi (1—15).
988. *Rehman A. Dr.* Przegląd roślin zebranych w obwodach tarnopolskim i złoczowskim w r. 1874. (16—41).
989. *Turczyński Emeryk*. Dodatek do spisu roślin z okolic Stanisławowa. (41—46).
990. *Kotowicz Antoni*. Spis roślin jawnopłciowych zbieranych w okolicy Biecza w r. 1874. (46—48).
991. *Ślehdziński A. J.* Przyczynek do flory obwodu kołomyjskiego. (49—71).
992. *Król Żegota*. Sprawozdanie z wycieczki w okolice Janowa pode Lwowem, odbytej podczas wakacyj roku szkolnego 1874. (71—86).
993. *Kolbenheyer Karol*. Pomiary barometryczne w okolicy miasta Biały. (87—93).
994. *Kolbenheyer Karol*. Wiadomości o nowej mapie Tatr i uwagi nad takową. (93—95).
995. *Olszewski Stanisław Dr.* Zapiski paleontologiczne. (2 tablice). (95—149).
996. *Łomnicki M.* Materjały do fauny szarańczaków galicyjskich. (150—154).

997. *Łomnicki M.* Chrząszcze zebrane w okolicy Stanisławowa. (154—182).
998. *Łomnicki M.* Wykaz chrząszczów nowych dla fauny galicyjskiej. (183—184).
999. *Kolbenheyer Karol.* Pomiary w Tatrach 1873 i 1874. (Przełożył z niem. Dr. A. Kremer). (185—211).
1000. *Alth Alojzy Dr.* Rzecz o belemnitach krakowskich. (2 tablice). (212—237).
- Tom X. Kraków 1876.**
1001. Sprawozdania i t. d. (jak w Tomie VIII). 1—19.
1002. Plan zbadania kraju (królestwa Galicyi i Lodomerji tudzież w. księstwa krakowskiego) co do jego przyrodniczych właściwości, przez Komisję fizyjograficzną akademicką w Krakowie. 20—29.
1003. *Kuczyński Stefan Dr.* Porównanie barometrów na stacyjach meteorologicznych w Bochni, Rzeszowie, Jarosławiu, Przemyślu, Lwowie, Złoczowie i Tarnopolu z barometrem używanym do spostrzeżeń meteorologicznych na obserwatoryjum astronomicznem krakowskiem i z barometrem normalnym w c. k. Zakładzie centralnym dla meteorologii i magnetyzmu ziemskiego w Wiedniu, dokonane w r. 1875. 30—42.
1004. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. met. 1875. [3—117].
1005. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1875. [118—120].
1006. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1875. [120—168].
1007. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1875. [169—180].
1008. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1875. [180—181].
1009. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych w Krakowie w r. 1875. [181—183].
1010. *Łomnicki M.* Materyjały do fauny szarańczaków galicyjskich. (1—14).
1011. *Łomnicki M.* Zapiski zoologiczne. (15—16).
1012. *Wachtl Fryderyk.* O naroślach na dębach przez owady sprawianych, jakie się znajdują w zachodniej części

- Galicji. Z tablicą analityczną do oznaczenia narosli i przeglądem czasu wylęgania się galasówek, komornic i pasorzyców. Przyczynek do bijologii owadów. (Przeł. z niem. Wł. Kulczyński). (16—39).
1013. *Wachtl Fryderyk*. Wiadomości entomologiczne z Galicji zachodniej. (Przeł. z niem. Wł. Kulczyński). (40—41).
1014. *Kulczyński Wł.* Dodatek do fauny pajęczaków Galicji. (41—67).
1015. *Kolbenheyer Karol*. Pomiary barometryczne w Tatrach wykonane w Lipcu i Sierpniu 1875 r. (Przeł. z niem. Dr. A. Kremer). (67—80).
1016. *Olszewski Karol Dr.* Rozbiór chemiczny wody żelazistej ze Zwierzynca. (81—91).
1017. *Ślehdziński A. J.* Wykaz roślin zebranych w obwodzie kołomyjskim w r. 1875. (91—112).
1018. *Kotowicz Antoni*. Rośliny z okolic Biecza. (112—115).
1019. *Olszewski Stanisław Dr.* Rys geologiczny północno-wschodniej części Podola austriackiego. (115—170).
1020. *Suszycki Z.* Pokłady siarki, oleju i wosku ziemnego w Dzwiniaczu, tudzież ogólny pogląd na pochodzenie oleju ziemnego. (171—179).
1021. *Zareczny Stanisław Dr.* Dodatek do fauny warstw tytońskich w Rogoźniku i Maruszynie. (1 tablica). (180—216).
1022. *Ślehdziński A. J.* Spis omyłek w tomie VIII Sprawozdań Komisji fizyjograficznej. (217—219).

Tom XI. Kraków 1877.

1023. Sprawozdania i t. d. 1—30.
1024. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicji w r. met. 1876. [3—123].
1025. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1876. [124—125].
1026. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1876. [126—174].
1027. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1876. [175—186].
1028. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1876. [187—188].

1029. *Stawiński M.* Trąba powietrzna w Kołomyi w dniu 13 Czerwca 1876. (1 tablica). [188—189].
1030. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1876. [190—192].
1031. *Król Ż.* Sprawozdanie z wycieczki w okolice Janowa pode Lwowem na obszarze od źródeł Wereszycy aż po jej bieg dolny w najbliższych okolicach Gródka, odbytej w roku 1875. (3—33).
1032. *Król Ż.* Fauna koleopterologiczna Janowa pode Lwowem. (33—63).
1033. *Wąsowicz Dunin Mieczysław.* Rodziny: trawowate, ciborowate i sitowate na górnym Śląsku. (64—83).
1034. *Krupa J.* Wykaz roślin zebranych w obrębie w. ks. krakowskiego oraz w puszczy niepołomickiej w r. 1876. (84—128).
1035. *Łomnicki M.* Sprawozdanie z wycieczki zoologicznej odbytej na Podolu w r. 1876 pomiędzy Seretem, Zbruczem a Dniestrem. (128—151).
1036. *Łomnicki M.* Wykaz chrząszczy nowych dla fauny galicyjskiej. (151—152).
1037. *Łomnicki M.* Zapiski zoologiczne. (153).
1038. *Kotowicz Antoni.* Spis roślin w okolicach Biecza zebranych w r. 1876. (154).
1039. *Śleńdziński A. J.* Rośliny z okolicy Podola pomiędzy dolnym Zbruczem, Dniestrem a dolnym Seretem (155—197).
1040. *Łomnicki Maryjan.* Zapiski zoologiczne. Ryby ze Zbrucza. (197—198).
1041. *Alth Alojzy Dr.* Sprawozdanie z podróży odbytej w r. 1875 w niektórych częściach Podola galicyjskiego. (198—218).
1042. *Alth Alojzy Dr.* Stosunki topograficzno-geologiczne kolei tarnowsko-lełuchowskiej. (219—265).

Tom XII. Kraków 1878.

1043. Sprawozdania i t. d. 1—52.

1044. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. met. 1877. [3—145].
1045. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1877. [146—149, 215].
1046. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1877. [149—197].
1047. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1877. [198—211].
1048. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1877. [212—213].
1049. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1877. [213—215].
1050. *Turczyński E.* Zapiski botaniczne ze wschodniej Galicyi i Bukowiny. (3—10).
1051. *Łomnicki M.* Wykaz szarańczaków zebranych w miesiącu Sierpniu 1877 r. w górach sołotwińskich. (10—14).
1052. *Bąkowski Józef.* Ślimaki i małże z okolic Strzyżowa zebrane w r. 1876. (15—23).
1053. *Bąkowski Józef.* Ślimaki i małże w okolicy nadbużańskiej koło Kamionki strumikowej w r. 1877. (23—26).
1054. *Bąkowski Józef.* Sprawozdanie z wycieczek botanicznych odbytych w r. 1876 i 1877 w okolicy Strzyżowa pod Rzeszowem (27—50).
1055. *Łomnicki Maryjan.* Ryby zebrane w okolicy Sołotwiny, Stanisławowa i Halicza (50—60).
1056. *Żebrowski T.* Drugi dodatek do spisu owadów motylowatych z okolic Krakowa i niektórych odleglejszych. (61—67).
1057. *Śtehdziński A. J.* Rośliny międzyrzecza Zbrucza i Se retu. (68—107).
1058. *Król Ż.* Roślinność na granicznym pasie wyżyny podolskiej i niżu północno-europejskiego w Galicyi wschodniej. (108—148).
1059. *Krupa J.* Wykaz mchów zebranych w Tatrach w Sierpniu 1877. (149—157).
1060. *Krupa J.* Dodatek do wykazu roślin zebranych w obrębie w. ks. krakowskiego oraz w puszczy niepołomickiej. (158—162).

1061. *Łomnicki Maryjan*. Zapiski zoologiczne. (162—164).
1062. *Król Ż.* Mięczaki lądowe i słodkowodne ze stoków głównego działu wód i przyległych temuż części niżu północno-europejskiego w Galicyi wschodniej. (1 tablica). (165—176).
1063. *Zaręczny St. Dr.* O średnich warstwach kredowych w krakowskim okręgu. (5 tablic). (176—246).
1064. *Olszewski Stanisław Dr.* Krótki rys wycieczki geologicznej w w. księstwie krakowskiem. (2 tablice). (247—285).
1065. *Olszewski Stanisław Dr.* Spis minerałów znanych z w. księstwa krakowskiego. (286—288).

Tom XIII. Kraków 1879.

1066. Sprawozdania i t. d. 1—23.
1067. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. met. 1878. [3—149].
1068. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1878. [150—152, 221].
1069. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1878. [153—200].
1070. Spostrzeżenia fitofenologiczne z r. 1878. [201—214].
1071. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1878. [215—218].
1072. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1878. [219—220].
1073. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych wykonanych w Tatrach w r. 1878 oraz w Wieliczce w r. 1878 i 1879. [220—221].
1074. *Rehman Antoni Dr.* Systematyczny przegląd porostów znalezionych dotąd w Galicyi zachodniej, opracowany na podstawie własnych i cudzych spostrzeżeń. (3—66).
1075. *Trochanowski Karol.* Chemiczny ilościowy rozbiór wody mineralnej wyssowskiej. (67—84).
1076. *Trochanowski Karol.* Rozbiór ilościowy chemiczny wód studziennych i rzecznych miasta Tarnowa. (1 plan i 2 tablice). (85—105).

1077. *Radziszewski Bronisław Dr.* Wypadki rozbioru chemicznego źródła „Wandy“ w Szczawnicy. [106—112].
1078. *Trejdosiewicz Jan.* Opis badań geologicznych dokonanych w królestwie polskim w r. 1878 oraz spostrzeżeń we wsiach Zbrzy i Kleczanowie. (113—123).
1079. *Łomnicki A. M.* Zapiski ortopterologiczne. (124—129).
1080. *Bąkowski Józef.* Mięczaki z okolic Bóbrki i Przemyślan. (130—138).
1081. *Rehman Antoni Dr.* Przyczynek do bryjologii Galicyi. (139—145).
1082. *Krupa J.* Stosunki florystyczne dorzecza Soły. (146—182).
1083. *Śleńdziński A. J.* Rośliny międzyrzecza Zbrucza i Sęretu, przeważnie górnego ich biegu, zebrane w r. 1878. (183—220).
1084. *Łomnicki A. M.* Wykaz chrząszczów nowych dla fauny galicyjskiej. (221—223).
1085. *Ossowski Godfryd.* O labradorytach na Wołyniu. (1 mapa). (224—234).
1086. *Bieniasz Franciszek.* Fosforyty galicyjskie. (235—242).
1087. *Alth Al. Dr.* Sprawozdanie z badań geologicznych przedsięwziętych w r. 1878 w Tatrach galicyjskich. (243—263).
1088. *Kamiński Fr. Dr.* Wiadomość o roślinie wodnej *Elodea Canadensis*. (264—265).
1089. *Majer J. Dr.* Notatki fitofenologiczne robione w Krakowie od r. 1490—1527. (266—268).
1090. *Król Ż.* Sprostowanie odnoszące się do spisu mięczaków podanego w tomie XII Sprawozdań Komisji. (269—270).

Tom XIV. Kraków 1880.

1091. Sprawozdania i t. d. 1 - 26.
1092. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. met. 1879. [3—160, 242].
1093. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w roku 1879. [161—168].

1094. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1879. [168].
1095. Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1879. [169—216].
1096. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1879. [217—234].
1097. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1879. [234—241].
1098. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1879. [241—242].
1099. *Łomnicki A. M.* Chrząszcze zebrane w górach sołotwińskich. (3—12).
1100. *Gustawicz Bronisław.* Zapiski florystyczne z powiatu bobreckiego. (13—61).
1101. *Bąkowski Józef.* Mięczaki zebrane na Podolu w Lipcu i Sierpniu r. 1879. (1 tablica). (62—76).
1102. *Stobiecki Stefan.* Spis mięczaków zebranych na Babiej Górze w r. 1879, oznaczonych przez *J. Bąkowskiego.* (77—78).
1103. *Zapałowicz H. Dr.* Roślinność Babiej Góry pod względem geograficzno-botanicznym (z mapą, przekrojami i dodatkiem). (79—250).
1104. *Jachno J. Dr.* Chrząszcze zebrane w okolicy Kotowej woli. (251—253).
1105. *Bąkowski Józef.* Mięczaki zebrane w r. 1879 w okolicy Rzeszowa. (254—257).
1106. *Trejdosiewicz Jan Dr.* O porfirze w królestwie polskiem. (1 tablica). (258—271).

Tom XV. Kraków 1881.

1107. Sprawozdania i t. d. 1—26.
1108. *Karliński Franciszek Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych, dokonanych w Galicyi w r. met. 1880. [3—168].
1109. Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w roku 1880. [169—216].
1110. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w roku 1880. [217—222].
1111. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1880. [222—241].

1112. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1880. [242—251].
1113. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1880. [251—252].
1114. *Kotula B.* Spis roślin naczyniowych z okolicy Przemyśla. (1—90).
1115. *Ślehdziński A. J.* Rośliny dolnego międzyrzecza Seretu i Złotej Lipy, oraz kilku miejscowości temu międzyrzeczu przyległych, z wycieczki w roku 1879 odbytej. (91—156).
1116. *Olszewski K. Dr.* Rozbiór chemiczny wody mineralnej w Głębokiem z czterech źródeł. (157—168).
1117. *Rogalski A. Dr.* Wykaz roślin naczyniowych zebranych przez Dra A. Rogalskiego i J. Szyszyłowicza w spi-skich Tatrach wapiennych w r. 1878. (169—205).
1118. *Lentz Herman.* Wykaz roślin jawnopłciowych z okolic Niwry w powiecie borszczowskim. (206—219).
1119. *Bąkowski Józef.* Mięczaki zebrane na Podolu na stepie Pantalichy i w Toutrach w r. 1880. (220—232).
1120. *Wąsowicz Dunin Mieczysław Dr.* Rozbiór chemiczny wody siarczanej ze źródła we wsi Pustomytach. (233—247).
1121. *Kulczyński Władysław.* Wykaz pajaków z Tatr, Babiej Góry i Karpat śląskich z uwzględnieniem pionowego rozsiedlenia pajaków żyjących w Galicyi zachodniej. (248—322).
1122. *Stobiecki S.* Do rybiej fauny Babiej Góry. (323—324).

Tom XVI. Kraków 1882.

1123. Sprawozdania. 1—30.
1124. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. 1881. [3—139].
1125. Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1881. [140—187].
1126. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1881. [188—193].
1127. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1881. [193].
1128. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1881. [194—214].

1129. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1881. [214—223].
1130. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1881. [223—225].
1131. Spostrzeżenia meteorologiczne w dorzeczu górnego Dniestru oraz stan wody na górnym Dniestrze i jego dopływach w r. 1881. [225—238].
1132. *Olszewski Karol Dr.* Rozbiór chemiczny wód mineralnych z 16 źródeł dotąd nie badanych, znajdujących się w Krynicy, Jastrzębiku, Słotwinie, Szczawniku i Muszynie. (1 mapa). (3—36).
1133. *Łomnicki M.* Pluskwy różnoskrzydłe (*Hemiptera heteroptera*) znane dotychczas z Galicyi. (37—55).
1134. *Bąkowski Józef.* Mięczaki z okolicy Lwowa, Gródka i Szczerca. (56—63).
1135. *Zapałowicz Hugo Dr.* Przyczynek do roślinności Czarnej Hory, Czywczyna i Alp rodneńskich. (64—78).
1136. *Kolbenheyer Karol.* Pomiar barometryczny w Tatrach wykonane w latach 1876—1880. (79—99).
1137. *Kotula B.* Wykaz mięczaków zebranych w okolicach Przemyśla, tudzież w dorzeczu górnego Strwiąza i Sanu. (100—129).
1138. *Bąkowski Józef.* Mięczaki zebrane w Lipcu i Sierpniu 1881 r. w okolicy Kołomyi, Mikuliczyna, Żabiego i na Czarnohorze, oraz ich pionowe w tem paśmie górskim rozmieszczenie. (130—140).
1139. *Karliński Justyn.* Wykaz ptaków tatrzańskich na podstawie własnych i obcych spostrzeżeń. (141—169).
1140. *Krupa J.* Zapiski bryjologiczne. (170—204).
1141. *Krupa J.* Przyczynek do florystyki roślin naczyniowych. (205—214).
1142. *Wierzejski A. Dr.* Materyjały do fauny jezior tatrzańskich. (2 tablice). (215—239).
1143. *Łomnicki A. M.* Sprawozdanie z wycieczki entomologicznej w góry stryjskie podjętej w r. 1880. (240—254).
1144. *Krzyżanowski K. J.* Rozbiór chemiczny borowiny i wody dwu źródeł z okolicy Tylicza. (255—270).

Tom XVII. Kraków 1883.

1145. Sprawozdania. 1—21.
1146. Regulamin Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności w Krakowie. 22—27.
1147. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. 1882. [3—213, 297].
1148. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1882. [213—219].
1149. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1882. [219].
1150. Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1882. [219—267].
1151. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1882. [268—287].
1152. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1882. [287—295].
1153. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1882. [296—297].
1154. *Stobiecki S. A.* Do fauny Babiej Góry. Sprawozdanie z wycieczek entomologicznych na Babią Górę w latach 1879 i 1880. (1—84).
1155. *Karliński Justyn.* Wykaz wijów (*Myriopoda*) tatrzańskich, zebranych w r. 1881. (85—90).
1156. *Ossowski G.* O szczątkach fauny dyluwialnej znalezionych w namuliskach jaskiniowych wąwozu mnikowskiego w r. 1881. (2 tablice). (91—104).
1157. *Kotula B.* Spis roślin naczyniowych z okolic górnego Strwiąża i Sanu, z uwzględnieniem pionowego zasięgu gatunków. (105—199).
1158. *Klemensiewicz Stanisław Dr.* Wykaz motyli (*Lepidoptera*) z okolic Nowego Sącza. (200—225).
1159. *Karliński Justyn.* Materiały do fauny wijów Galicyi zachodniej z r. 1878—1882. (226—238).
1160. *Raciborski Maryjan.* Przyczynek do flory roślin naczyniowych wadowickiego i myślenickiego obwodu. (239—243).
1161. *Dziędziewic Józef.* Siciówki (*Neuroptera*) zebrane w okolicach Kołomyi i nad Dniestrem w r. 1882. (244—252).

1162. *Wierzejski A. Dr.* Dodatek do fauny sieciówek (*Neuroptera*). (253—255).

Tom XVIII. Kraków 1884.

1163. Sprawozdania. 1—26.
1164. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. 1883. [3—219, 307].
1165. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1883. [220—226].
1166. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1883. [226].
1167. Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1883. [226—274].
1168. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1883. [275—295].
1169. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1883. [295—304].
1170. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1883, jakoteż w Wieliczce w latach 1877—1883. [304—306].
1171. *Ulanowski Adam.* Z fauny koleopterologicznej Inflant polskich. Sprawozdanie z wycieczek entomologicznych do Inflant polskich w latach 1881 i 1882. (1—60).
1172. *Kolbenheyer Karol.* Pomiary wysokości w Tatrach wykonane w r. 1881 i 1882. (61—88).
1173. *Gustawicz Bronisław.* Kilka uwag nad tłumaczeniami rozpraw hipsometrycznych prof. Kolbenheyera. (89—92).
1174. *Bąkowski Józef.* Mięczaki z gór drohobyckich, z okolicy Żórawna i Mikołajowa. (93—98).
1175. *Raciborski Maryjan.* Zmiany zaszły we florze okolic Krakowa w ciągu ostatnich lat dwudziestu pięciu pod względem roślin dziko rosnących. (99—126).
1176. *Gutwiński Roman.* Materyjały do flory wodorostów Galicyi. (127—138).
1177. *Kotula B.* O pionowem rozsiedleniu ślimaków tatrzańskich. — Dodatek do fauny ślimaków okolicy przemyskiej. — Spis ślimaków koło Krynicy żyjących. (139—203).

1178. *Łomnicki A. M.* Dodatek do wykazu pluskw różnoskrzydłych (*Hemiptera heteroptera*) galicyjskich. (204—206).
1179. *Raciborski Maryjan.* Służowce (*Myxomycetes*) Krakowa i jego okolicy. (207—215).
1180. *Teisseyre Waworzyniec.* O budowie geologicznej okolicy Tarnopola i Zbaraża, wiadomość tymczasowa. (216—224).
1181. *Dziedzielewicz Józef.* Siciówki (*Neuroptera*) i prasiatnice (*Pseudoneuroptera*) zebrane na Pokuciu w ciągu lata 1883. (225—229).
1182. *Łomnicki M.* Pluskwy równoskrzydłe (*Hemiptera homoptera*) znane dotychczas z Galicyi. (230—238).
1183. *Alth Alojzy Dr.* Sprawozdanie z podróży odbytej w r. 1883 po wschodniej Galicyi. (239—264).

Tom XIX. Kraków 1885.

1184. Sprawozdania. 1—22.
1185. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w roku 1884. [3—218, 300].
1186. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1884. [219—224].
1187. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1884. [225].
1188. *Karliński Dr.* i *Ralski Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1884. [225—273].
1189. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1884. [274—290].
1190. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1884. [290—298].
1191. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1884 jako też w Wieliczce w tym samym roku. [298—299].
1192. *Raciborski Maryjan.* Desmidyje okolic Krakowa. (1 tablica). (3—24).
1193. *Szyszyłowicz Ign. Dr.* O rozmieszczeniu wątrobowców w Tatrach. (4 tablice). (25—125).
1194. *Łomnicki A. M.* Geologiczne zapiski z okolicy Kałusza. (126—132).
1195. *Krupa J.* Zapiski bryjologiczne z okolic Lwowa, Krakowa i wschodnich Karpat. (133—164).

1196. *Krupa J.* Wykaz mchów zebranych w Szczawnicy w Czerwcu 1884. (165—167).
1197. *Krupa J.* Przyczynek do florystyki roślin naczyniowych (168—170).
1198. *Raciborski Maryjan.* Zapiski florystyczne. (171—182).
1199. *Boberski Władysław.* Przyczynek do lichenologicznej flory Galicyi ze szczególnem uwzględnieniem galicyjskiego Podola. Sprawozdanie z wycieczki odbytej w r. 1884. (183—204).
1200. *Wierzejski A. Dr.* O gąbkach słodkowodnych galicyjskich. (205—223).

Tom XX. Kraków 1886.

1201. Sprawozdania. 1—28.
1202. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. 1885. [3—216].
1203. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1885. [217—228].
1204. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1885. [222].
1205. *Wierzbicki D. Dr.* Liczba dni gradowych i gmin gradami dotkniętych w ostatnich 19 latach, 1867—1885. [223].
1206. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1885. [223—271].
1207. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1885. [272—289].
1208. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1885. [290—296].
1209. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w r. 1885. [297—298].
1210. *Raciborski M.* Rośliny zebrane przez A. J. Ślędzińskiego w r. 1880. (1—44).
1211. *Raciborski M.* Pelit niepołomicki. (45—47).
1212. *Łomnicki A. M.* Słodkowodny utwór trzeciorzędny na Podolu galicyjskiem. (3 tablice). (48—119).
1213. *Stobiecki S. A.* Materiały do fauny w. ks. krakowskiego. (120—161).
1214. *Boberski Wł.* Przyczynek do lichenologii Pienin. (162—170).

1215. *Zalewski A. Dr.* Zapiski roślinnicze z królestwa polskiego i z Karpat. (171—190).

Tom XXI. Kraków 1888.

1216. Sprawozdania. 1—28.
1217. *Karliński Fr. Dr.* Wypadki spostrzeżeń meteorologicznych dokonanych w Galicyi w r. 1886. [3—216].
1218. *Wierzbicki D. Dr.* Grady w r. 1886. [217—220].
1219. *Wierzbicki D. Dr.* Pioruny w r. 1886. [220].
1220. *Wierzbicki D. Dr.* Wyniki z pomiarów opadów atmosferycznych i parowania wody robionych w Krakowie. [221—223].
1221. *Karliński Fr. Dr.* Wykaz stanu wody na rzekach galicyjskich w r. 1886. [223—271].
1222. Spostrzeżenia fitofenologiczne w r. 1886. [272—287].
1223. Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym w r. 1886. [288—294].
1224. *Satke Władysław.* Klimatyczne stosunki Tarnopola według 24-letnich spostrzeżeń. [295—320].
1225. *Wierzbicki D. Dr.* Wypadki spostrzeżeń magnetycznych zrobionych w Krakowie w roku 1885. [321].
1226. *Łomnicki A. M.* Zapiski geologiczne z wycieczki odbytej w r. 1885 we wschodnio-południowej części galicyjskiego Podola. (1—26).
1227. *Braun H. Rosae a C. D.* Dre Wołoszczak in agro Leopolitano anno 1885 lectae. (1 tablica). (27—48).
1228. *Raciński M.* Materiały do flory grzybów Polski. I. Rdze (*Uredineae*). (49—64).
1229. *Krupa J.* Zapiski bryjologiczne z Tatr i Przedtatrza. (65—94).
1230. *Wierzejski A. Dr.* O mszywiolach (*Bryozoa*) krajowych. (95—110).
1231. *Wołoszczak Eustachy Dr.* Przyczynek do flory Pokucia. (111—139).

Atlas geologiczny Galicyi.**Zeszyt 1. Kraków 1887.**

1232. *Alth A. Dr.* i *Bienasz Fr.* Kart cztery: Manasterzyska (XIII, 8), Tysmienica-Tłumacz (XIII, 9), Jagielnica-Czernelica (XIV, 9), Zaleszczyki (XIV, 10).

Tekst do zeszytu pierwszego. Kraków 1887.

Zeszyt 2. Kraków 1888.

1233. *Zuber Rudolf.* Kart sześć: Nadwórna, Mikuliczyn, Kutry, Żabie, Krzyworównia, Popadia-Hryniawa.*)

*m) Wydawnictwa Komisji antropologicznej.***Zbiór wiadomości do antropologii krajowej.****Tom I. Kraków 1877.**

1234. *Alth Al.* Sprawozdanie z badań geologiczno-antropologicznych, dokonanych w tak zwanej „Smoczey jamie“ na Wawelu. (1 tablica). 3—7.
1235. *Gloger Zyg.* i *Radziwiński Luba Zyg.* Poszukiwania archeologiczne w pow. ostrogskim na Wołyniu, dokonane w r. 1876. 8—11.
1236. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie z wycieczki archeologiczno-antropologicznej na Podolu galicyjskiem, odbytej w roku 1876. 12—16.
1237. *Kirkor A. H.* O grobach kamiennych na Podolu galicyjskiem. (1 tablica). 17—35.
1238. *Kirkor A. H.* Zdanie sprawy z wycieczki do Mokrzeszowa odbytej w Listopadzie r. 1876. (1 tablica). 36—41.
1239. *Kopernicki I. Dr.* O grobie nieciałopalnym na cmentarzystwie przedhistorycznym w Kwaczale. 42—47.

*) Zeszyt ten jest jeszcze w druku.

1240. *Kopernicki I. Dr.* O kościach i czaszkach ludzkich z kurhanów w Radziminie na Wołyniu. (1 tablica). 48—54.
1241. *Kopernicki I. Dr.* O kościach i czaszkach ludzkich z wykopalisk przedhistorycznych na Podolu galicyjskim. (2 tablice). 55—65.
1242. *Sadowski J. N.* Sprawozdanie o rozbiórce chemicznym niektórych zabytków brązowych ze zbioru uniwersyteckiego, dokonany przez hr. Jerzego Szembeka. 66—68.
1243. *Majer J. Dr.* i *Kopernicki J. Dr.* Charakterystyka fizyczna ludności galicyjskiej. [3—181].
1244. *Kolberg Oskar.* Rzecz o mowie ludu wielkopolskiego. (3—36).
1245. *Kosiński Wład. Dr.* Słowniczek prowincjalizmów z okolic Krakowa, Bochni i Wadowic. (37—56).
1246. *Parylak P.* Prowincjalizmy mowy polskiej w Drohobyczu i jego okolicach. (57—79).
1247. *Gloger Zym.* Nazwy weselne, wyrażenia i przedmioty używane przy godowych obrzędach ludu na przestrzeni byłej Rzeczypospolitej. (80—96).
1248. *Gralewski M.* O imionach używanych u ludu polskiego w ziemi łączyckiej. (97—100).
1249. *Gloger Zym.* Zabobony i mniemania ludu nadnarwiańskiego, dotyczące się ptaków, płazów i owadów. (101—107).
1250. *Żuliński Tad. Dr.* Kilka słów do etnografii Tucholców i mieszkańców wsi wołoskich. (108—112).
1251. *Kopernicki J. Dr.* Zagadki i łamigłówki górali bieskidowych. (113—129).
1252. *Sarkowski Wład. ks.* Zagadki z okolic Kielc. (130—136).

Tom II. Kraków 1878.

1253. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologiczno-antropologicznej w roku 1877. 3—18.

1254. *Kopernicki I. Dr.* Poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem, wspólnie z p. Władysławem Przybysławskim, członkiem Kom. antrop. i archeol. dokonane w roku 1877. (3 tablice). 19—72.
1255. *Radziwiński Luba Zygmunt.* Wiadomość o nowych wykopaliskach w powiecie ostroskim na Wołyniu. 73—74.
1256. *Tymieniecki Seweryn.* Wiadomość o cmentarzyskach przedhistorycznych, odkrytych w kaliskiem. (1 tablica). 75—76.
1257. *Majer J. Dr.* Roczny przyrost ciała u ludności galicyjskiej, między 20-ym a 23-im rokiem życia, jako przyczynek do jej charakterystyki fizycznej, oznaczony co do Rusinów. [3—34].
1258. *Petrow Aleksander.* Lud ziemi dobrzyńskiej, jego charakter, mowa, zwyczaje, obrzędy, pieśni, przysłowia, zagadki i t. p. (3—182).
1259. *Moszyńska Józefa.* Zwyczaje, obrzędy i pieśni weselne ludu ukraińskiego z okolic Białejcerkwi. (183—208).
1260. *Siarkowski Wład. ks.* Materiały do etnografii ludu polskiego z okolic Kielc. (209—259).
1261. *Bykowski P.* Pieśni obrzędowe ludu ruskiego z okolic Pińska. (260—285).

Tom III. Kraków 1879.

1262. *Umiński P.* Sprawozdanie z poszukiwań archeologicznych na cmentarzu pogańskim w Popówce. 3—7.
1263. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie z poszukiwań w grocie Lisionki pod Czerną. 8—11.
1264. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologiczno-antropologicznej w roku 1878. (4 tablice). 12—45.
1265. *Kirkor A. H.* Bołdy w stryjskiem. (1 tablica). 46—61.
1266. *Radziwiński Luba Zygmunt.* Dalsze poszukiwania archeologiczne w pow. ostroskim na Wołyniu dokonane w r. 1878. (1 tablica). 62—69.

[The page contains several paragraphs of text that are extremely faint and illegible due to low contrast and blurring. The text appears to be organized into paragraphs, but the specific words and sentences cannot be discerned.]

- 1285. *Ossowski Godfryd*. Sprawozdanie z badań geologiczno-antropologicznych, dokonanych w r. 1879 w jaskiniach okolic Krakowa. (3 tablice). 35—56.
- 1286. *Ossowski Godfryd*. Porzecze Wieżycy i przyległe mu wybrzeża rzeki Wisły pod względem archeologicznym. (3 tablice). 57—88.
- 1287. *Majer J. Dr.* Roczny przyrost ciała u żydów galicyjskich, jako przyczynek do ich charakterystyki fizycznej. [3—22].
- 1288. *Podbereski Andrzej*. Materyjały do demonologii ludu ukraińskiego. (3—82).
- 1289. *Siarkowski Wład. ks.* Materyjały do etnografii ludu polskiego z okolicy Kielec. (83—184).
- 1290. *Grajnert Józef*. Zapiski etnograficzne z okolic Wielunia i Radomska. (185—261).

Tom V. Kraków 1881.

- 1288. *Ossowski G.* Wiadomość o narzędziach kamiennych i kościach zwierzęcych znajdujących w grobach kamiennych skrzynkowych w Prusach królewskich i w. ks. poznańskim. (4 figury). 3—8.
- 1289. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologicznej w r. 1880. (2 tablice). 9—17.
- 1290. *Ossowski G.* Drugie sprawozdanie z badań geologiczno-antropologicznych w jaskiniach okolic Krakowa, dokonanych w r. 1880. (2 tablice). 18—45.
- 1291. *Rulikowski E.* O paciorkach kamiennych znajdujących na prawym dorzeczu Dniepru. (5 drzeworytów). 46—54.
- 1292. *Zalewski A.* Poszukiwania archeologiczne w gostyńskim. 55—62.
- 1293. *Majer J. Dr.* Trwanie życia w Krakowie na zasadzie wykazu zmarłych w latach 1859—1868 obliczone co do ludności chrześcijańskiej. [3—32].
- 1294. *Dybowski Wład. Dr.* Przysłowia białoruskie z pow. nowogrodzkiego. (3—23).

1295. *Moszyńska J.* Kupajło tudzież zabawy doroczne i inne z dodatkiem niektórych obrzędów i pieśni weselnych ludu ukraińskiego z okolic Białej Cerkwi. (24—101).
1296. *Gustawicz B.* Podania, przesady, gadki i nazwy ludowe w dziedzinie przyrody. (102—186).
1297. *Kosiński Wład. Dr.* Materyjały do etnografii górali bieskidowych. (187—265).

Tom VI. Kraków 1882.

1298. *Gloger Zygmunt.* Osady przedhistoryczne na porzeczu Biebrzy. (1 tablica). 3—10.
1299. *Popowski Bolesław.* O mogiłach w Samhorodku w pow. skwirskim, gub. kijowskiej, rozkopanych w r. 1875 i 1876. 11—15.
1300. *Radziwiński Luba Zygmunt.* Z nowych poszukiwań archeologicznych w Radziminie na Wołyniu. (1 tablica). 16—20.
1301. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych z wycieczki archeologicznej w r. 1881. 21—27.
1302. *Ossowski G.* Trzecie sprawozdanie z badań antropologiczno-archeologicznych w jaskiniach okolic Krakowa, dokonanych w r. 1881. (3 tablice, 5 drzeworytów). 28—51.
1303. *Ziemięcki T.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1881 dokonanej (Sieniawa, Tryncza, Grodzisko, Leżajsk, Podhorce). (2 tablice). 52—61.
1304. *Dudrewicz Leon Dr.* Pomiary antropologiczne dzieci warszawskich. [3—23].
1305. *Buszek Jan Dr.* Porównanie trwania życia ludności chrześcijańskiej i żydowskiej, zmarłej w Krakowie od r. 1859 do 1880. [24—101].
1306. *Siarkowski Wład. ks.* Zagadki ludowe z różnych miejscowości gubernii kieleckiej. (3—29).
1307. *Popowski Bolesław.* Pieśni i obrzędy weselne ludu ruskiego w Zalewańszczyźnie. (30—86).
1308. *Kolberg Oskar.* Właściwości, pieśni i tańce ludu ziemi dobrzyńskiej. 87—158.

1309. *Wierzbicki D. Dr.* Meteorologija ludowa czyli zdania i przysłowia ludu naszego służące do przepowiadania stanu pogody. (159—200).
1310. *Gustawicz Bronisław.* Podania, przesady, gadki i nazwy ludowe w dziedzinie przyrody. (201—317).
1311. *Hodoly Ludwik.* Mały przyczynek do wierzeń i podań ludowych o zwierzętach i roślinach. (318—321).

Tom VII. Kraków 1883.

1312. *Kopernicki I. Dr.* Czaszki i kości z trzech starożytnych cmentarzysk, zdobione kółkami kabłączkowemi (Hackenringe). (3 tablice). 3—40.
1313. *Ziemięcki T.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej do Podhorzec w r. 1882 dokonanej. 41—50.
1314. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologicznej w r. 1882. 51—65.
1315. *Ossowski G.* Czwarte sprawozdanie z badań antropologiczno-archeologicznych w jaskiniach okolic Krakowa, dokonanych w r. 1882, oraz rozpoznanie przygotowawcze do badań jaskiń tatrzańskich. (2 tablice). 66—88.
1316. *Podczaszyński Bol.* Wykopalisko z grobu nieciałopalnego pod wsią Dworaki-Pikoty w łomżyńskim. (1 tablica). 89—92.
1317. *Janiszewski Ant. Dr.* Trwanie życia w Glinianach obliczone przez Dr. J. Majera na zasadzie wykazów śmiertelności. [3—24].
1318. *Kosiński Wład. Dr.* Materyjały do etnografii górali biekskidowych. (3—105).
1319. *Siarkowski Wład. ks.* Podania i legendy o zwierzętach, drzewach i roślinach. (106—119).
1320. *Szablewska Seweryna.* Wesele i krzywy taniec u ludu ruskiego w okolicy Zbaraża. (120—134).
1321. *Gloger Zygmunt.* Zagadki ludowe z nad Narwi i Buga na pograniczu Mazowsza z Podlasiem w latach 1865—1880. (135—149).

1322. *Rokossowska Zofja*. Wesele i pieśni ludu ruskiego ze wsi Jurkowszczyzny w powiecie zwiąhelskim na Wołyniu. (150—243).
1323. *Malinowska Wanda*. Obrzędy weselne ludu ruskiego we wsi Kudynowcach, pow. złoczowskim. (244—264).

Tom VIII. Kraków 1884.

1324. *Kopernicki I. Dr.* Dalsze poszukiwania archeologiczne w Horodnicy nad Dniestrem przez p. Wład. Przybysławskiego dokonane w latach 1878—1882. (2 tabl.). 3—32.
1325. *Neyman Cestaw*. Notatki archeologiczne z Ukrainy. (2 tablice). 33—47.
1326. *Kirkor A. H.* Sprawozdanie i wykaz zabytków złożonych w Akademii Umiejętności z wycieczki archeologicznej w r. 1883. 48—60.
1327. *Ossowski G.* Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa, dokonanych w r. 1883. (2 tablice). 61—86.
1328. *Ziemięcki T. N.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1883 dokonanej (Halicz, Kryłos, Podhorce). 87—99.
1329. *Sciborowski Władysław Dr.* Trwanie życia w Krzeszowicach i okolicy na zasadzie wykazu zmarłych w ciągu lat pięćdziesięciu (1834—1883). [3—12].
1330. *Popowski Bolesław*. Pieśni ludu ruskiego ze wsi Zalewańszczyzny. (3—61).
1331. *Lipiński Józef*. Zwyczaje i pieśni ludu wielkopolskiego. (62—114).
1332. *Neyman C.* Materyjały etnograficzne z okolic Pliskowa w pow. lipowieckim, zebrane przez pannę Z. D. (115—246).
1333. *Ulanowska Stefanija*. Niektóre materyjały etnograficzne we wsi Łukowcu (mazowieckim). (247—323).

Tom IX. Kraków 1885.

1334. *Ossowski G.* Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa, dokonanych w roku 1884. (1 tablica). 3—14.

1335. *Majer J. Dr.* i *Kopernicki I. Dr.* Charakterystyka fizyczna ludności galicyjskiej. [1—92].
1336. *Siarkowski Wład. ks.* Materyjały do etnografii ludu polskiego z okolic Pinczowa. (3—72).
1337. *Moszyńska Józefa.* Bajki i zagadki ludu ukraińskiego. (73—172).
1338. *Cinciała Andrzej Dr.* Pieśni ludu śląskiego z okolicy Cieszyna. (173—299).
1339. *Kolberg Oskar.* Zagadki z lubelskiego, od Krasnego Stawu i Gorzkowa. (300—302).

Dodatek do tomu IX. Kraków 1885.

1340. Sprawa wykopalisk mnikowskich. (Jestto sprawozdanie komitetu złożonego z pp. Łepkowskiego, Altha, Kopernickiego, Sadowskiego i Ossowskiego w przedmiocie zbadania autentyczności wykopalisk mnikowskich).

Tom X. Kraków 1886.

1341. *Ossowski G.* Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa, dokonanych w roku 1885. (2 tablice, 5 figur). 3—14.
1342. *Ziemięcki T. N.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej w r. 1885 dokonanej. 15—16.
1343. *Siarkowski Wład. ks.* Wiadomość o zabytkach przedhistorycznych w Rembowie pod Pinczowem. (10 figur). 17—23.
1344. *Ossowski G.* Przyczynek do wiadomości o grotach krzemiennych, znajdujących na ziemiach dawnej Polski. (3 figury). 24—37.
1345. *Bogdanik Józef Dr.* Trwanie życia w Białej na zasadzie wykazu zmarłych w latach 1875—1884, obliczone co do ludności chrześcijańskiej. [3—19].
1346. *Hryncewicz Talko Itgowski Julijan Dr.* Spostrzeżenia objawów fizjologicznych życia płciowego u mieszkank powiatu zwinogradzkiego i okolic do niego przyległych (gubernii kijowskiej). [20—34].

1347. *Roszkiewicz Olga i Franko Iwan*. Obrzędy i pieśni weselne ludu ruskiego we wsi Lolinie pow. stryjskiego. (3—54).
1348. *Tomaszewska Michalina*. Obrzędy weselne ludu ruskiego we wsi Cetuli, w pow. jarosławskim. (55—74).
1349. *Udziela Seweryn*. Materyjały etnograficzne zebrane z miasta Ropczyc i okolicy. (75—156).
1350. *Dybowski Władysław Dr.* Zagadki białoruskie z gub. mińskiej. (157—168).
1351. *Janasiński Ignacy*. Jasełka w mieście Grybowie. (169—186).
1352. *Ciszewski Stanisław*. Lud rolniczo-górnicy z okolic Sławkowa, w pow. olkuskim. (187—336).

Tom XI. Kraków 1887.

1353. *Siarkowski Wł. ks.* Wiadomość o zabytkach przedhistorycznych na Turku (pod Leszczynami), w Morawicy i w Trzcionej (pod Zagrodami) w kieleckiem. (2 tablice). 1—12.
1354. *Ossowski G.* Sprawozdanie z badań paleo-etnologicznych w jaskiniach okolic Ojcowa, dokonanych w roku 1886. (2 tablice, 4 ryciny). 13—30.
1355. *Dowgird Tadeusz*. Wiadomość o zabytkach przedhistorycznych w Bogoryi górnej i w Bąkowie dólnym (w łowickiem), według badań dokonanych w r. 1885. (3 tablice). 32—47.
1356. *Breza Achilles*. Wykopalisko w Siekierzynicach w pow. ostrogskim na Wołyniu. (1 tablica). 48—51.
1357. *Ziemięcki T. N.* Sprawozdanie z wycieczki archeologicznej. (1 tablica). 52—75.
1358. *Kopernicki I. Dr.* Czaszki przedmieszczan krakowskich z XVII i XVIII wieku. [1—25].
1359. *Ciszewski Stanisław*. Lud rolniczo-górnicy z okolic Sławkowa w powiecie olkuskim. (1—129).
1360. *Kopernicki I. Dr.* Przyczynek do etnografii ludu ruskiego na Wołyniu z materyjałów zebranych przez p. Zofiję

- Rokossowską we wsi Jurkowszczyźnie w pow. zwiahelskim. (130—228).
 1361. *Karłowicz Jan*. Podania i bajki ludowe zebrane na Litwie. (229—293).

Z wydawnictw zostających w druku, te tylko w spisie niniejszym zamieszczone zostały, których druk albo jest już na ukończeniu, albo co do których cała treść publikacji jest wiadomą; wydawnictwa przeto, których druk dopiero rozpoczętym został, chociaż już prace w nich ogłoszone w osobnych wyszły odbitkach, lub co do których niewiadomo, jakie jeszcze prace w skład ich wejdą, musiały być w wykazie powyższym pominięte.

Systematyczny wykaz powyższych publikacyj ułożony wedle autorów lub wydawców.

Anatomija człowieka, patrz Medycyna.

- zwierząt, patrz Zoologija.
- roślin, patrz Botanika.

Antropologija i Archeologija. *)

Alth Alojzy 1234, — Böhm Ignacy 337, — Bogdanik Józef 1345, — Breza Achilles 1356, — Brykczyński A. 1278, — Buszek Jan 1305, — Dowgird Tadeusz 1355, — Dudrewicz Leon 1279, 1304, — Dzieduszycki Włodzimierz 757, — Gloger Zygmunt 1235, 1298, — Hrynciewicz Talko Hgowski Julijan 1346, — Janiszewski Antoni 1317, — Jażdżewski Wład. 1281, — Kirkor Adam H. 285, 311, 317, 1236—1238, 1253, 1263—1265, 1289, 1301, 1314, 1326, — Kopernicki Izidor 101, 128, 166, 427, 1239—1241, 1243, 1254, 1269—1272, 1312, 1324, 1335, 1358, — Lutostański Bolesław 422, — Lępkowski Józef 928, — Majer Józef 11, 466, 1243, 1257, 1273, 1274, 1284, 1293, 1335, — Neyman Cesaław 1325, — Ossowski Godfryd 156, 926, 1268, 1282, 1283, 1268, 1290, 1302, 1315, 1327, 1334, 1341, 1344, 1354, — Podberski

*) Liczby położone przy nazwiskach, oznaczają numer porządkowy odnośnej publikacji.

Andrzej 368, — Podczaszyński Bolesław 1316, — Polkowski Ignacy 413, — Popowski Bolesław 1299, — Przybysławski Władysław 1267, 1324, — Radziwiński Zygmunt 1235, 1255, 1266, 1300, — Rulikowski Edward 1280, 1291, — Sadowski Jan Nepom. 288, 316, 325, 760, 927, 1242, — Sciborowski Władysław 1329, — Siarkowski Władysław 1343, 1353, — Sokołowski Maryjan 336, 639, — Tymieniecki Seweryn 1256, — Umiński Piotr 316, 1262, — Zalewski A. 1292, — Ziemięcki Teodor 1303, 1313, 1328, 1342, 1357.

Archeologija, patrz Antropologija.

Architektura, patrz Historyja sztuki.

Biblijografija.

Celichowski Zygmunt 198, 213, — Estreicher Karol 633, 634, — Hanusz Jan 245, — Jelinek Edward 224, 260, 261, — Kalina Antoni 226, — Łepkowski Józef 188, — Moszyński Antoni 191, — Pawlikowski Jan Maks. 278, — Polkowski Ignacy 229, 247, 253, 394, 676, 704, — Ptaszycki Stanisław 264, — Szujski Józef 642, — Wiślocki Władysław 6, 38, 215, 296, 660, 674, 696, 703, 748, 752.

Botanika.

Bąkowski Józef 1054, — Boberski Wł. 1199, 1214, — Braun H. 1227, — Godlewski Emil 132, 150, 423, 424, 430, — Gustawicz Bronisław 1100, — Gutwiński Roman 1176, — Jachno Jan 951, — Janczewski Edward 93, 97, 415, 418, 411, 445, 479, 491, 503, 538, 550, — Kamiński Fr. 108, 131, 439, 443, 457, 1088, — Kotowicz Antoni 970, 990, 1018, 1038, — Kotula B. 1114, 1157, — Król Żegota 992, 1031, 1058, — Krupa J. 1034, 1059, 1060, 1082, 1140, 1141, 1195 — 1197, 1229, — Lentz H. 1118, — Nowakowski Leon 116, 143, — Prażmowski Adam 554, — Raciborski Maryjan 155, 553, 583, 591, 626, 631, 1160, 1175, 1179, 1192, 1198, 1210, 1228, — Rehman Antoni 118, 468, 949, 972, 988, 1074, 1081, — Rogalski A. 1117, — Rostański Józef 104, 440, 453, 454, 518, 519, 531, — Rothert Wł. 622, — Śleńdziński Aleksander Jan 971, 991, 1017, 1039, 1057, 1083, 1115, — Strasburger E. 458, — Szyszylowicz Ignacy 124, 521, 573, 593, 601, 625, 1193, — Turczyński Emeryk 950, 989, 1050, — Wąsowicz Mieczysław 969, 1033, — Wołoszczak Eustachy 1231, — Zalewski A. 566, 1215, — Zapalowicz Hugo 1103, 1135.

Chemija.

Bandrowski Ernest 467, 478, 504, 505, 548, 590, 606, 627, 628, — Czarniański Emil 432, 477, 483, 514, — Fraenkel N. 614, — Gąsiorowski K. 609, — Giermański Piotr 987, — Kostanecki St. 629, — Krzyżanowski K. 1144, — Lachowicz Br. 488, 515, 551, 552, 574, 575, 623, 624, — Niementowski Stefan 608, — Olszewski Karol 442, 508, 1016, 1116, 1132, — Onufrowicz Adam 549, — Radziszewski

Bronisław 122, 429, 536, 1077, — Schramm Jul. 497, 513, 572, 615, — Trochanowski Karol 1075, 1076, — Wąsowicz Mieczysław 1120, — Wayss A. F. 609, — Wispek P. 498, 536, 537, — Zuber Rudolf 498.

Dyalektologija, patrz Lingwistyka.

Edukacyja.

Małeki Antoni 295, — Mecherzyński Karol 284, — Oettinger Józef 219, — Sereżyński Władysław 694, 705, — Szujski Józef 690, 692, 693, 700, — Tomkowicz Stanisław 701, — Wisłocki Władysław 84, 691, 706.

Etnologija.

Bykowski P. 1261, — Cinciała Andrzej 1338, — Ciszewski Stanisław 1352, 1359, — Dybowski Wład. 1294, 1350, — Franko Iwan 1347, — Gloger Zygmunt 1247, 1249, 1321, — Grajert Józef 1287, — Gralewski M. 1248, — Gustawicz Br. 1296, 1310, — Hodoly Ludwik 1311, — Janasiński Ignacy 1351, — Karłowicz Jan 1361, — Kolberg Oskar 28, 31, 34—37, 41, 42, 45, 46, 49, 51, 55, 56, 60, 1244, 1277, 1308, 1339, — Kopernicki Izidor 1251, 1360, — Kosiński Władysław 1245, 1297, 1318, — Lipiński Józef 1331, — Malinowska Wanda 1323, — Moszyńska Józefa 1259, 1295, 1337, — Neuman C. 1332, — Parylak P. 1246, — Petrów Aleksander 1258, — Podberski Andrzej 1285, — Popowski Bolesław 1307, 1330, — Rokossowska Zofija 1322, — Roszkiewicz Olga 1347, — Rulikowski Edward 1276, — Siarkowski Władysław 1252, 1260, 1275, 1286, 1306, 1319, 1336, — Szablewska Seweryna 1320, — Tomaszewska Michalina 1348, — Udziela Seweryn 1349, — Ulanowska Stefanija 1333, — Wierzbicki Daniel 1309, — Żuliński Tadeusz 1250.

Filologija klasyczna.

Chodźkiewicz Władysław 197, — Dembitzer Zacharyjasz 273, 282, — Hanusz Jan 245, — Kruczkiewicz Bronisław 200, 255, — Miodoński Adam Stefan 271, 281, — Morawski Kazimierz 19, 225, — Mecherzyński Karol 223, — Pawlikowski Jan Maks. 278, — Polkowski Ignacy 247, — Samolewicz Zygmunt 63, — Węclewski Zygmunt 206.

Filozofija.

Kasperek Franciszek 409, — Kruczkiewicz Bronisław 200, — Krzymuski Edmund 374, — Mecherzyński Karol 223, — Straszewski Maurycy 33, 328.

Fizjologija człowieka i zwierząt, patrz Medycyna.

— roślin, patrz Botanika.

Fizyka.

Abakanowicz B. 561, — Dobrzyński Franciszek 527, — Dziewulski Eugenijusz 140, — Fabian Oskar 436, 451, 499, — Gorecki Karol

530, 531, — Meczynóg Henryk 511, — Natansonowie Edward i Władysław 138, — Obrębowicz Kazimierz 582, — Olearski Kazimierz 133, 535, 542, 596, — Olszewski Karol 96, 428, 438, 563, 577—579, 585—587, 594, 600, 605, 617, 618, — Piotrowski Gustaw 94, 121, — Skiba Edward 92, 96, 110, 414, 449, — Stanecki Tomasz 474, — Strzelecki F. 95, — Tomaszewski Franciszek 180, — Trojanowski Józef 512, — Witkowski August 175, 487, 507, — Wróblewski Zygmunt 476, 495, 510.

Geognozyja, patrz Mineralogija.

Geografija.

Alth Alojzy 955, — Czerny Franciszek 455, 709, — Dzieduszycki Wojciech 397, — Gustawicz Br. 1173, — Jaworski St. 964, — Karliński Franciszek 105, 446, 447, 480, 942—948, 958—963, 981—985, 1004, 1006—1008, 1024, 1026—1028, 1044, 1046 1048, 1067, 1069—1071, 1092, 1095—1097, 1108, 1109, 1111, 1112, 1124, 1125, 1128, 1129, 1131, 1147, 1150—1152, 1164, 1167—1169, 1185, 1188—1190, 1202, 1206, 1207, 1208, 1217, 1221—1223, — Kolbenheyer Karol 978, 979, 993, 994, 999, 1015, 1136, 1172, — Kaczyński Stefan 147, 153, 1003, — Majer Józef 1089, — Piekosiński Franciszek 767, — Rogoziński S. 546, — Rostański Józef 23, — Sabowski Wł. 465, — Sadowski Jan Nep. 70, — Satke Wł. 1224, — Skiba Edward 964, — Sławiński M. 1029, — Smolka Stanisław 766, — Tomczek K. 546, — Wierzbicki Daniel 115, 119, 472, 506, 964, 986, 1005, 1009, 1025, 1030, 1045, 1049, 1068, 1072, 1073, 1094, 1098, 1110, 1113, 1126, 1127, 1130, 1148, 1149, 1153, 1165, 1166, 1170, 1186, 1187, 1191, 1203 1204, 1205, 1209, 1218—1220, 1225, — Zarański Stanisław 40.

Geografija zwierząt, patrz Zoologija.

— roślin, patrz Botanika.

Geologija, patrz Mineralogija.

Gramatyka, patrz Lingwistyka.

Heraldyka, patrz Historyja polska, nauki pomocnicze.

Histologija zwierząt, patrz Zoologija.

Historyja.

a) *obca*: Dembiński Bronisław 404, — Dzieduszycki Maurycy hr. 64, 69, — Dzieduszycki Wojciech 397, — Gromnicki Tadeusz ka. 343, 346, 351, — Sadowski Jan Nep. 70, — Sokołowski August 309.

b) *polska*: Bobrzyński Michał 79, 287, 361, 364, 755, — Burzyński Piotr 333, — Caro Jakub 78, — Dembiński Bronisław 781, — Droba Ludwik 359, — Dubiecki Maryjan 350, — Finkel Ludwik 375, — J. Antoni 341, 347, 353, 356, — Kalicki Bernard 290, —

Kantecki K. 313. — Kętrzyński Wojciech 65, — Korzeniowski Józef 86, — Korzon Tadeusz 48, — Kudelka Ferdynand 383, — Kwiatkowski Saturnin 382, 773, — Lewicki Anatol 310, 399, — Liske Ksawery 304, 754. — Lukas Stanisław 342, 345, 352, — Małecki Antoni 295, — Mosbach August 349, — Papée Fryderyk 335, — Piekosiński Franciszek 62, 362, 365, 372, 767, — Polkowski Ignacy 394, — Prochaska Antoni 327, 332, — Radziwiński Zygmunt 378, — Semkiewicz Aleksander 59, 298, — Smolka Stanisław 13, 21, 307, 323, 357, 363, 746, 766, — Sokołowski August 286, 367, 747, — Stadnicki Kazimierz 300, 302, 326, — Szaraniewicz Izidor 334, 340, 370, — Szujski Józef 9, 24, 289, 291, — Tarnowski Stanisław 15, — Ulanowski Bolesław 82, 380, 381, 384, 385, 386, 392, 401, 403, 407, 410, 411, — Walewski Antoni 29, — Wojciechowski Tadeusz 75, 76, 77, — Wolff Józef 377, — Zakrzewski Wincenty 39, 330, 758.

c) *nauki pomocnicze*: Piekosiński Franciszek 338, — Polkowski Ignacy 331, — Potkański Karol 774, — Radziwiński Zygmunt 387, — Ulanowski Bolesław 776, 939.

d) *materyjały*:

1. *Monumenta Poloniae historica*. Balzer Oswald 871, 872, — Bielowski August 794—799, 801—813, 815—816, 818—824, 827—828, 830—833, 842—852, — Błażowski Mieczysław 841, — Cwikliński Ludwik 840, 888, 889, — Heck Korneli 890, — Hirschberg Aleksander 825, 826, — Kalitowski Roman 814, — Kaluźniacki Emil 887, — Kętrzyński Wojciech 835, 856, 858—870, 873—878, 881—886, 889, 892, 893, 895—897, 899—906, 908—925, — Kwiatkowski Saturnin 907, — Liske Ksawery 754, 836, 891, — Lorkiewicz Antoni 834, 891, — Lukas Stanisław 817, 829, — Maurer Roman 800, 857, — Papée Fryderyk 898, — Semkiewicz Aleksander 853—855, 879, 880, — Węclewski Zygmunt 839, — Wierzbowski Teodor 837, 838, 894.
2. *Monumenta mediae aevi etc.* Lewicki Anatol 737, — Piekosiński Franciszek 727, 729—731, 733—736, — Prochaska Antoni 732, — Sokołowski August 728, — Szujski Józef 728, 730, — Ulanowski Bolesław 782.
3. *Scriptores rerum Polonicarum*. Chotkowski Wł. ks. 778, — Kętrzyński Wojciech 741, — Liske Ksawery 742, 743, — Sereżyński Władysław 740, 744, — Scipio del Campo Jan 745, — Sokołowski August 749, 769, 779, — Szujski Józef 738, 739, 768, — Ulanowski Bolesław 780, — Wisłocki Władysław 751.
4. *Acta historica etc.* Kluczycki Franciszek 784, 788, 792, — Piekosiński Franciszek 790, — Polkowski Ignacy 793, — Szujski Józef 750, — Waliszewski Kazimierz 785, 787, 789, — Wisłocki Władysław 783, — Zakrzewski Wincenty 758, 786, 791.

Historyja literatury i kultury.

Bobrzyński Michał 79, 718, 931, 932, 933, — Bruchnański W. A. 268, — Caro Jakub 78, — Chlebowski Bronisław 714, — Chmie-

łowski Piotr 711, — Chodźko Aleksander 239, — Ćwikliński Ludwik 723, — Czerny Franciszek 709, — Franke Jan Nep. 52, 462, 533, — Jakubowski A. 462, — Kallenbach Józef 85, 251, 258, — Kruczkiewicz Bronisław 276, 725, — Małecki Antoni 17, — Mecherzyński Karol 208, 217, 236, — Morawski Kazimierz 53, 280, 716, 726, — Nogaj Józef 270, — Nowakowski Franciszek 698, — Pawlikowski Jan Maks. 277, — Pilat Roman 73, 719, — Piotrowicz Ludwik ks. 699, — Rostafiński Józef 157, 181, 182, 238, 560, 580, 715, — Rzążewski Adam 80, — Sereżyński Władysław 194, 697, — Sokołowski Maryjan 639, — Tarnowski Stanisław hr. 57, 190, 201, 207, 717, — Tomkowicz Stanisław 695, 710, — Węclewski Zygmunt 66, — Wierzbowski Teodor 237, — Wislocki Władysław 218, 720, 759, 762, — Zawiliński Roman 722, — Żebrawski Teofil 220.

Historija sztuki.

a) *w ogóle*: Popiel Paweł 636, 641, — Sokołowski Maryjan 639, — Żebrawski Teofil 44.

b) *architektura*: Lindquist Henryk 648, — Łuszczkiewicz Władysław 71, 635, 637, 640, 643—646, 650, 652, 654, 656, 756, — Sokołowski Maryjan 72, 655, 761, — Tomkowicz Stanisław 648, — Zakrzewski Ignacy 653, — Żebrawski Teofil 50.

c) *rzeźbiarstwo*: Łuszczkiewicz Władysław 71.

d) *malarstwo*: Lepkowski Józef 188, — Łuszczkiewicz Władysław 185, 187, — Sokołowski Maryjan 638, 647, — Stronczyński Kazimierz 43, — Szujski Józef 642.

e) *przemysł artystyczny*: Antoniewicz Bożo Jan 81, — Lepszy Leonard 658, — Polkowski Ignacy 651, — Piekosiński Franciszek 649, — Sokołowski Maryjan 657.

Historija rozwoju zwierząt, patrz Zoologija.

— — — roślin, patrz Botanika.

Klimatologija, patrz Geografija.

Kranijologija, patrz Antropologija.

Leksykografija, patrz Lingwistyka.

Lingwistyka.

a) *gramatyka porównawcza*: Hanusz Jan 269, 708, — Kawczyński Maksymilian 83, — Ogonowski Emil 214.

b) *historija języka i zabytki*: Blatt Gustaw 680, 681, — Bystron Jan 688, — Chomętowski Władysław 661, — Dembitzer Zacharyjasz 273, 282, — Hanusz Jan 231, 259, 265, 665, 666, 668, 669, 671, 672, 687, — Kalina Antoni 216, 226, 712, — Karłowicz Jan 195, — Kawczyński Maksym. 250, 279, — Kętrzyński Wojciech 189, — Klu-

czycki Franciszek 193, — Kruczkiewicz Bronisław 222, 241, — Lepkowski Józef 188, — Malinowski Lucyjan 58, 67, 227, 248, 262, 663, 664, 763, — Mecherzyński Karol 212, — Miodoński Adam Stefan 271, 281, — Pawlikowski Jan Maks. 272, 684, — Pilat Roman 73, — Polkowski Ignacy 676, — Sereżyński Władysław 662, — Szomek Bolesław 235, 667, 682, — Szujski Józef 186, — Ulanowski Bolesław 675, 677, 678, — Wierzbowski Teodor 673, — Wisłocki Władysław 202, 209, 254, 296, 660, 674, — Zawiliński Roman 670.

c) *dyjalektologija i mowa ludowa*: Biela Jan 243, 689, — Bykowski P. 1261, — Bystron Jan 275, — Cinciała Andrzej 1338, — Ciszewski Stanisław 1352, 1359, — Dybowski Władysław 1294, 1350, — Franko Iwan 1347, — Gloger Zygmunt 1247, 1321, — Grajner Józef 1287, — Gralewski M. 1248, — Gustawicz Bronisław 1296, 1310, — Hanusz Jan 230, 274, — Janasiński Ignacy 1351, — Kolberg Oskar 28, 31, 34—37, 41, 42, 45, 46, 49, 51, 55, 56, 60, 1244, 1277, 1308, — Kopernicki Izidor 203, 1251, 1360, — Kosiński Władysław 257, 683, 1245, 1297, 1318, — Kryński Ad. Ant. 256, — Leciujewski Jan 242, — Lipiński Józef 1331, — Łoś Jan 266, 267, — Malinowski Lucyjan 234, 244, 246, 721, — Matlakowski Władysław 689, — Mátýas Karol 689, — Matusiak Szymon 232, — Moszyńska Józefa 1259, 1295, 1337, — Neyman C. 1332, — Ogonowski Emil 252, — Parylak P. 1246, — Petrow Aleksander 199, 1258, — Popowski Bolesław 1307, 1330, — Rokossowska Zofija 1322, 1360, — Roszkiewicz Olga 1347, — Rulikowski Edward 1276, — Rzeszowski Leon 689, — Siarkowski Władysław ks. 689, 1252, 1260, 1275, 1286, 1306, 1319, 1336, — Tomaszewska Michalina 1348, — Udziela Seweryn 1349, — Ulanowska Stefanija 1333, — Wrześniowski August 679, — Zawiliński Roman 233, — Złóża Jan ks. 689.

d) *leksykografija*: Belcikowski Adam 205, — Biela Jan 689, — Jungfer Teodor 686, — Karłowicz Jan 211, — Kopff Wiktor etc. 32, — Krasiniński Adam Stanisław 54, — Kryński Ad. Ant. 685, — Matlakowski Wład. 639, — Mátýas Karol 689, — Rzeszowski Leon 689, — Siarkowski Wł. ks. 689, — Wierzbowski Teodor 673, — Żebrawski Teofil 50, — Złóża Jan ks. 689.

Literatura, patrz *Historija literatury*.

Magnetyzm ziemi, patrz *Geografija*.

Malarstwo, patrz *Historija sztuki*.

Matematyka i Mechanika.

Abakanowicz Br. 482, — Baraniecki Maryjan 570, 571, — Birkenmajer Ludwik 130, 170, 581, — Dickstein S. 164, 165, 167, — Fabian Oskar 99, 501, — Franke Jan Nep. 90, 109, 127, 136, 158, 161, — Gosiewski Wł. 91, 523, 524, 567, 568, — Karliński Fr. 492, — Krammer Gustaw 471, — Kretkowski Władysław 129, 134, 135, 145, 171,

172, — Łazarski Mieczysław 494, 525, 539, 607, 610, — Mertens Franciszek 103, 154, 160, — Puzyna Józef 146, 176, — Rajewski Jan 149, — Stodółkiewicz A. J. 141, 142, 148, 168, 529, 540, 569, 599, — Tetmajer Józef 111, 112, 117, 120, 473, — Zajączkowski Władysław 88, 106, 125, 144, 174, 481, — Zbrożek Dominik 102, 151, — Żmurko Wawrzyniec 89, 100, 107, 139, 163, 183, — Żurkowski Stanisław 177.

Mechanika, patrz Matematyka.

Medycyna.

Adamkiewicz Albert 496, 522, — Biesiadecki Alfred 87, 420, 435, — Brodowski Włodzimierz 126. — Browicz Tadeusz 416, 421, 437, 461, — Cybulski Napolcon 604, — Dogiel Jan 489, — Eherhard Franciszek 426. — Gluziński Wł. A. 173, 528, — Jakowski S. M. 486, — Kadyi Henryk 470, 493, — Karliński Justyn 543, — Meronowicz Józef 434, — Mikulicz J. 604, — Natanson L. 520, — Obaliński Alfred 421, — Pieniążek Przemysław 419, — Skórczewski Bol. 452, 459, — Teichman Ludwik 485, 611, — Zawilski Julijusz 417, 431, 448

Meteorologija, patrz Geografija.

Mikrochemija roślinna, patrz Botanika.

Mineralogija.

Alth Alojzy 98, 123, 450, 460, 541, 561, 595, 613, 1000, 1041, 1042, 1087, 1183, 1232, — Bieniasz Franciszek 557, 1086, 1232, — Domeyko Ignacy 463, — Kreutz Feliks 469, 484, 565, — Łomnicki Maryjan 956, 974, 1191, 1212, 1226, — Olszewski Stanisław 976, 995, 1019, 1064, 1065, — Ossowski Godfryd 603, 1085, 1156, — Raciborski Maryjan 1211, — Suszycki Zenon 1020, — Szajnocha Władysław 162, 545, 592, — Teisseyre Wawrzyniec 179, 526, 1180, — Trejdosiewicz Jan 1078, 1106, — Walter Henryk 975, — Windakiewicz Edward 953, — Zaręczny Stanisław 973, 1021, 1063, — Zuber Rudolf 588, 598, 1233.

Numizmatyka, patrz Historyja polska, nauki pomocnicze.

Paleontologija, patrz Mineralogija.

Prawo.

- a) *w ogóle*: Kopff i Bojarski 32, — Komisya prawnicza 314, 315, — Zielonacki Józafat 297.
- b) *filozofija prawa*: Kasperek Franciszek 409, — Krzymuski Edmund 374.
- c) *prawo rzymskie*: Zoll Fryderyk 294, 358, 370, 400, — Zielonacki Józafat 318.

d) *prawo kanoniczne*: Abraham Władysław 405, — Heyzmann Udalryk 74, 322, — Polkowski Ignacy 765.

e) *prawo niemieckie*: Dargun Lotar 369.

f) *prawo niemieckie w Polsce*: Bobrzyński Michał 306, — Kalina Antoni 226, — Piekosiński Franciszek 389, 408, — Wisłocki Władysław 296.

g) *prawo polskie*: Abraham Władysław 395, — Balzer Oswald 373, — Bezimienny 301, — Bobrzyński Michał 321, 764, — Bojarski Aleksander 292, — Burzyński Piotr 303, 319, — Celichowski Zygmunt 213, — Dunajewski Julijan 25, — Helcel Antoni Zygmunt 30, — Kryński Adam Antoni 771, — Maciejowski Wacław Al. 320, — Polkowski Ignacy ks. 765, — Ulanowski Bolesław 402, 410.

h) *materyjały do prawa polskiego, kanonicznego i niemieckiego w Polsce*: Biernacki Cezary 777, — Bobrzyński Michał 929 931—933, 935—938, — Heyzmann Udalryk 930, 934, — Piekosiński Franciszek 731, 733, 790, — Potkański Karol 774, — Ulanowski Bolesław 675, 677, 678, 772, 775, 776, 939, 940, — Volumina legum 61.

i) *prawo obowiązujące, postępowanie sądowe austrijackie*: Fierich Maurycy 391.

k) *prawo publiczne*: Bojarski Aleksander 292, — Kasparek Fr. 355, 390, 396, — Krzymński Edmund 374.

Rzeźbiarstwo, patrz *Historija sztuki*.

Sfragistyka, patrz *Historija polska, nauki pomocnicze*.

Systematyka roślin, patrz *Botanika*.

Teratologija zwierząt, patrz *Zoologija*.

— **roślin, patrz** *Botanika*.

Zoologija.

Bąkowski Józef 1052, 1053, 1080, 1101, 1105, 1119, 1134, 1138, 1174, — Dziędzielewicz J. 1161, 1181, — Jachno Jan 1104, — Jaworowski Antoni 152, 555, 589, — Kadyi Henryk 114, — Kahane Z. 113, — Kamocki W. 509, — Karliński Franciszek 1139, 1155, 1159, — Klemensiewicz St. 1158, — Kotula B. 952, 967, 1137, 1177, — Król Żegota 1032, 1062, 1090, — Kulczyński Władysław 137, 159, 556, 584, 620, 954, 1014, 1121, — Łomnicki Maryjan 906, 968, 996—998, 1010, 1011, 1035—1037, 1040, 1051, 1055, 1061, 1079, 1084, 1099, 1133, 1143, 1178, 1182, — Nowicki Maks. 965, — Rum-szewicz Konrad, 169, — Stobiecki St 1102, 1122, 1154, 1213, — Taczanowski Władysław 47, — Ulanowski A. 1171, — Wachtl Fryde-ryk 1012, 1013, — Waleutowicz A. 178, — Wielowieyski Henryk 602, 616, 630, — Wierzejski A. 500, 516, 517, 558, 559, 619, 977, 1142, 1162, 1200, 1230, — Żebrawski Teofil 1056.

Sprawozdania z ruchu naukowego.

a) w Akademii: 1—5, 7, 8, 10, 12, 14, 16, 18, 20, 22, 27.

b) w Wydziale filologicznym i jego Komisjach: 192, 196, 204, 210, 221, 228, 240, 249, 263, 283, 659.

c) w Wydziale historyczno-filozoficznym i jego Komisjach: 293, 299, 305, 308, 312, 324, 329, 339, 344, 348, 354, 360, 366, 371, 376, 388, 393, 398, 406, 412.

d) w Wydziale matematyczno-przyrodniczym i jego Komisjach: 425, 433, 444, 456, 464, 475, 490, 502, 514, 532, 547, 562, 576, 597, 612, 621, 632, 941, 957, 980, 1001, 1002, 1023, 1043, 1066, 1091, 1107, 1123, 1145, 1146, 1163, 1184, 1201, 1216.

S K Ł A D

AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

W myśl statutu, który poniżej w dziale aktów urzędowych jest zamieszczony, rozwija Akademia Umiejętności swą działalność naukową w trzech Wydziałach, mianowicie:

1. w Wydziale filologicznym, poświęconym filologii i lingwistyce, głównie polskiej i słowiańskiej, niemniej historii piśmiennictwa powszechnego a w szczególności polskiego i historii sztuki;

2. w Wydziale historyczno-filozoficznym, poświęconym umiejętnościom filozoficznym, politycznym, prawnym oraz historii i archeologii, wreszcie

3. w Wydziale matematyczno-przyrodniczym, przeznaczonym dla umiejętności matematycznych, przyrodniczych wraz z geografją i lekarskich.

Stósownie do tego podziału, dzielą się także członkowie zwyczajni Akademii, tak czynni jako też korespondenci pomiędzy te trzy Wydziały.

Między sobą zaś dzielą się członkowie Akademii przede wszystkim na dwie kategorie, to jest na członków Akademii zwyczajnych i nadzwyczajnych.

Do pierwszych należą:

a) członkowie czynni, którzy stósownie do miejsca pobytu swego są albo krajowymi, albo też zakrajowymi lub

zagranicznymi. Krajowych liczba oznaczona najmniej na 24, najwyżej na 42 członków, czyli po ośmiu, a względnie 14 członków na każdy Wydział; na nich głównie polegają prace Akademii, im też służy prawo udziału w Zarządzie, prawo do wszelkich wyborów i głos stanowczy przy uchwałach. Pozakrajowych i zagranicznych liczba oznaczona od 18 do 30.

b) członkowie korespondencji, krajowi lub zagraniczni. Tych liczba ograniczona jest do 36, czyli po dwunastu na każdy Wydział.

Członkami zaś nadzwyczajnymi Akademii są wszyscy czynni członkowie b. Towarzystwa naukowego, o ile drogą wyborów do grona członków zwyczajnych powołani nie zostali. Ubytki w tej kategorii członków nie bywają uzupełniane.

Akademii przewodniczy Prezes wybierany co lat trzy, Wydziałom Dyrektorowie, wybierani co lat dwa; jeden z Dyrektorów jest zarazem Viceprezesem Akademii.

Sekretarz generalny Akademii wybierany bywa na lat sześć, Sekretarze Wydziałów na lat trzy.

Wybór Prezesa Akademii, Viceprezesa, Sekretarza generalnego oraz członków zagranicznych tak czynnych jako też korespondentów ulega najwyższemu zatwierdzeniu Jego Cesarzkiej i Królewskiej Mości.

Prezes Akademii wraz z Dyrektorami Wydziałów i Sekretarzem generalnym stanowią Zarząd.

Dla nadania silniejszego popędu niektórym zadaniom i kierunkom naukowym, mogą Wydziały z zakresu odpowiedniego przeznaczeniu swemu ustanawiać osobne Komisje akademickie, w których skład wchodzi tak członkowie zwyczajni jak i nadzwyczajni Akademii, a w razie potrzeby na przedstawienie Komisji i za uznaniem Wydziału także osoby przybrane, do Akademii nie należące.

Komisje zostają pod kierunkiem przewodniczących, wybieranych corocznie z grona czynnych członków Akademii; wybór Sekretarza Komisji następuje co lat dwa z grona wszystkich członków Komisji.

PROTEKTOR AKADEMII
JEGO CESARSKA WYSOKOŚĆ ARCYKSIĄŻĘ
KAROL LUDWIK.

ZASTĘPCA PROTEKTORA

Jego Ekscelencyja ALFRED hr. POTOCKI
Kawaler Orderu Złotego runa, c. k. tajny Radca, b. Prezes
Ministrów i b. c. k. Namiestnik Galicyi i t. d.

—•—

Prezes Akademii:

Majer Józef, mianowany najwyższem postanowieniem z d.
24 Listopada 1872 pierwszym prezesem Akademii, wybierany
odtąd co lat trzy, przewodniczy Akademii po dzień
dzisiejszy.

Zastępcy Prezesa:

Dietl Józef, wybrany d. 1 Kwietnia 1873, zatwierdzony
najw. post. z d. 4 Maja 1873, urzędował do 29 Gru-
dnia 1875.

Czerwiakowski Ignacy, wybrany d. 29 Grudnia 1875, po-
twierdzony najw. post. z d. 16 Lutego 1876, urzędował
do 1 Grudnia 1878.

Teichmann Ludwik, wybrany d. 1 Grudnia 1878, zatwier-
dzony najwyższem postanowieniem, urzęduje po dziś dzień.

Sekretarze generalni:

Szujski Józef, mianowany najw. post. z d. 24 Listopada 1872
pierwszym sekretarzem generalnym Akademii, wybierany
następnie po dwakroć, † 7 Lutego 1883.

Tarnowski Stanisław hr. wybrany 4 Maja 1883, zatwierdzony
najw. post. z d. 26 Maja 1883, urzęduje po dziś dzień.

Wydział filologiczny.

Dyrektorowie.

Mecherzyński Karol od 21 Grudnia 1872 do 29 Grudnia 1874.

Siemiński Lucyjan od 29 Grudnia 1874, † 27 Listopada 1877.

Estreicher Karol od 16 Stycznia 1878 po dziś dzień.

Sekretarze.

Estreicher Karol od 21 Grudnia 1872 do 16 Stycznia 1878 r.

Tarnowski Stanisław hr. od 16 Stycznia 1878 do 11 Listopada 1882.

Malinowski Lucyjan od 11 Listopada 1882 po dziś dzień.

a) Członkowie czynni krajowi, pozakrajowi i zagraniczni.

Estreicher Karol, dyrektor Biblijoteki Uniwersytetu Jagiellońskiego, były członek Towarzystwa naukowego, wybrany członkiem czynnym krajowym d. 11 Maja 1872, zatwierdzony najwyższem postanowieniem z d. 10 Czerwca 1872, od dnia 21 Grudnia 1872 do 16 Stycznia 1878 sekretarz Wydziału filologicznego, od d. 16 Stycznia 1878 po dziś dzień dyrektor tegoż Wydziału, od 26 Marca 1873 po dziś dzień przewodniczący i członek Komisji biblijograficznej, od r. 1874 członek Komisji językowej, a od r. 1875 członek Komisji literackiej.

Mecherzyński Karol, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany członkiem czynnym krajowym d. 11 Maja 1872, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 21 Grudnia 1872 do 29 Grudnia 1874 dyrektor Wydziału filologicznego, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej, od 13 Października 1880 do 9 Sierpnia 1881 przewodniczący i członek Komisji językowej, † 9 Sierpnia 1881.

Pol Wincenty, literat, były członek Towarzystwa naukowego, wybrany członkiem czynnym krajowym d. 11 Maja 1872, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, † 2 Grudnia 1872.

Siemieński Lucyjan, literat, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany członkiem czynnym krajowym d. 11 Maja 1872, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od d. 29 Grudnia 1874 do 27 Listopada 1877 dyrektor Wydziału filologicznego, od 20 Czerwca 1873 do 27 Listopada 1877 przewodniczący Komisji historii sztuki, † 27 Listopada 1877.

Skobel Fryderyk, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 13 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym Wydziału matematyczno-przyrodniczego, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, przeszedł następnie do Wydziału filologicznego, od 29 Marca 1874 do 25 Listopada 1876 członek i przewodniczący Komisji językowej, † 25 Listopada 1876.

Fredro Aleksander hr. pisarz dramatyczny, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872, † 15 Lipca 1876.

Klaczko Julijan, b. c. k. radca Dworu, publicysta, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872.

Łepkowski Józef, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany członkiem czynnym krajowym d. 23 Lipca 1872, zatwierdzony najw. post. z d. 16 Lutego 1873, od 24 Kwietnia 1873 po dziś dzień członek i przewodniczący Komisji archeologicznej, od tegoż r. 1873 także członek Komisji historii sztuki i antropologicznej.

Małecki Antoni, b. profesor Uniwersytetu lwowskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872, od r. 1873 członek Komisji historycznej a od r. 1877 członek Komisji językowej.

Tarnowski Stanisław hr. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany 7 Lipca

1873 członkiem czynnym krajowym, od 16 Stycznia 1878 do 11 Listopada 1882 sekretarz Wydziału filologicznego, od 4 Maja 1883 po dziś dzień sekretarz generalny Akademii, od 27 Listopada 1875 członek i przewodniczący Komisji literackiej a od 16 Listopada 1883 członek i przewodniczący Komisji historycznej.

Pietruszewicz Antoni, prałat gr. kat. metrop. we Lwowie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej.

Jireček Józef, b. minister wyznań i oświecenia, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zakrajowym.

Koźmian Stanisław, prezes Towarzystwa przyjaciół nauk w Poznaniu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 23 Kwietnia 1885.

Kraszewski Józef Ignacy, literat, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 19 Marca 1887.

Łuszczkiewicz Władysław, profesor Akademii sztuk pięknych w Krakowie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od 20 Czerwca 1873 do 3 Stycznia 1878 członek i sekretarz Komisji historii sztuki, od 3 Stycznia 1878 po dziś dzień przewodniczący tejże Komisji, a od r. 1875 członek Komisji antropologicznej.

Malinowski Franciszek Ksawery, ks. lingwista, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 30 Stycznia 1881.

Miklosich Franciszek, c. k. radca Dworu, b. profesor Uniwersytetu wiedeńskiego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zakrajowym.

Węclewski Zygmunt, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej, a od r. 1877 członek Komisji językowej, † 19 Sierpnia 1887.

Jagić Watrosław, profesor Uniwersytetu w Wiedniu, wybrany 9 Listopada 1878 członkiem czynnym zakrajowym.

Stulc Waclaw, prałat na Wyszehradzie w Pradze, były członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym zakrajowym, † 9 Sierpnia 1887.

Malinowski Lucyjan, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany 30 Października 1880 członkiem czynnym krajowym, od 11 Listopada 1882 po dziś dzień sekretarz Wydziału filologicznego, od 30 Czerwca 1877 członek i sekretarz Komisji językowej, od r. 1878 członek Komisji archeologicznej, od r. 1882 członek Komisji antropologicznej a od r. 1883 członek Komisji literackiej.

Wisłocki Władysław, kustosz Biblioteki Jagiellońskiej, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem korespondentem a d. 30 Października 1880 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej i Komisji bibliograficznej a od r. 1877 sekretarz tej ostatniej, od r. 1874 członek Komisji językowej, od d. 27 Listopada 1873 do 22 Listopada 1883 sekretarz Komisji literackiej a od tegoż dnia zastępca przewodniczącego tej Komisji, od r. 1882 członek Komisji historii sztuki.

Sokołowski Maryjan, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 30 Października 1880 członkiem korespondentem a d. 15 Listopada 1884 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historii sztuki i filozoficznej, od r. 1875 członek Komisji archeologicznej, od r. 1878 członek Komisji historycznej, od r. 1884 członek Komisji literackiej, a od 3 Stycznia 1878 do 4 Listopada 1882 sekretarz Komisji historii sztuki.

Nehring Władysław, b. członek Towarzystwa naukowego, profesor Uniwersytetu we Wrocławiu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, wybrany d. 31 Października 1885 członkiem czynnym zagranicznym.

Morawski Kazimierz, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 10 Listopada 1883 członkiem korespondentem a d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym krajowym;

od r. 1878 członek Komisji literackiej a od r. 1884 także Komisji historycznej.

Baudouin de Courtenay Jan, profesor Uniwersytetu w Dorpacie, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 29 Lutego 1888 r.

Kraśiński Adam Stanisław ks. b. biskup wileński, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 29 Lutego 1888.

b) Członkowie korespondenci krajowi i zagraniczni.

Chodźko Aleksander, b. profesor w Collège de France, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Essenwein August Ottmar, przełożony Muzeum germańskiego w Norymberdze, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Spasowicz Włodzimierz, b. profesor Uniwersytetu w Petersburgu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Polkowski Ignacy, kanonik w Krakowie, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej, od r. 1877 Komisji archeologicznej, od r. 1880 Komisji językowej, od r. 1884 Komisji literackiej, a od r. 1885 także Komisji historii sztuki i Komisji antropologicznej.

Pilat Roman, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 30 Października 1880 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej a od r. 1877 także Komisji językowej.

Ogonowski Emil, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany 14 Listopada 1881 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1877 członek Komisji językowej.

Kalina Antoni, docent Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 15 Listopada 1884 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1877 członek Komisji językowej.

Samolewicz Zygmunt, dyrektor Gimnazjum we Lwowie, wybrany d. 31 Października 1885 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1877 członek Komisji językowej.

Dzieduszycki Wojciech hr. wybrany d. 12 Listopada r. 1887 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1875 członek Komisji archeologicznej a od r. 1884 także Komisji historii sztuki.

Karłowicz Jan, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 29 Lutego 1888.

Wydział filozoficzno-historyczny.

Dyrektorowie.

Kremer Józef od 21 Grudnia 1872, † 3 Czerwca 1875.

Zielonacki Józefat od 30 Października 1875 do 13 Listopada 1878.

Heyzmann Udalryk od 13 Listopada 1878 do 7 Grudnia 1886.

Zoll Fryderyk od 7 Grudnia 1886 po dziś dzień.

Sekretarze.

Szujski Józef od 21 Grudnia 1872 do 10 Grudnia 1876.

Bojarski Aleksander od 10 Grudnia 1876 do 12 Grudnia 1883.

Piekosiński Franciszek od 12 Grudnia 1883 po dziś dzień.

a) Członkowie czynni krajowi, zakrajowi i zagraniczni.

Dunajewski Julijan, c. k. Minister skarbu, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 11 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od

r. 1873 członek Komisji prawniczej a zarazem do 13 Listopada 1875 przewodniczący tejże Komisji.

Kremer Józef, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 11 Maja r. 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 21 Grudnia 1872 do 3 Czerwca 1875 dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek i przewodniczący Komisji dla filozofii, od r. 1874 członek Komisji językowej, od r. 1873 członek Komisji historii sztuki i Komisji archeologicznej, † 3 Czerwca 1875.

Szujski Józef, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 11 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 24 Listopada 1872 do 7 Lutego 1883 sekretarz generalny Akademii, od 21 Grudnia 1872 do 10 Grudnia 1876 sekretarz Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji bibliograficznej, filozoficznej, antropologicznej i historycznej, od 19 Marca 1873 do 6 Listopada 1875 dyrektor wydawnictw Komisji historycznej a od 6 Listopada 1875 przewodniczący takowej, od r. 1874 członek Komisji językowej, od r. 1875 także Komisji historii sztuki a od r. 1876 Komisji literackiej, † 7 Lutego 1883.

Walewski Antoni, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 11 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 19 Marca 1873 do 6 Listopada 1875 przewodniczący Komisji historycznej, † 3 Grudnia 1876.

Bielowski August, dyrektor Zakładu im. Ossolińskich we Lwowie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872, od r. 1873 członek Komisji historycznej, † 11 Października 1876.

Pawłowski Franciszek, prałat kapituły przemyskiej, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, za-

twierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872, † 26 Lipca 1876 r.

Supiński Józef, ekonomista, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Paździer. 1872.

Szaraniewicz Izidor, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Paździer. 1872, od r. 1874 członek Komisji historycznej.

Bojarski Aleksander, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od 10 Grudnia 1876 do 12 Grudnia 1883 sekretarz Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji prawniczej i w tymże roku sekretarz tejże Komisji, od r. 1874 członek Komisji językowej, † 19 Kwietnia 1884.

Dzieduszycki Maurycy hr. c. k. radca Dworu, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej, † 22 Kwietnia 1877.

Stadnicki Kazimierz hr. c. k. podkomorzy, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zwyczajnym, † 9 Kwietnia 1886.

Zielonacki Józef, b. profesor Uniwersytetu w Krakowie i we Lwowie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od 30 Października 1875 do 13 Listopada 1878 dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego, † 10 Stycznia 1885.

Burzyński Piotr, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji prawniczej a od r. 1876 także Komisji historycznej, † 21 Kwietnia 1879.

Cieszkowski August hr. prezes Towarzystwa przyjaciół nauk w Poznaniu, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Heyzmann Udalryk, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od 13 Listopada 1878 do 7 Grudnia 1886 dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji prawniczej, a od 13 Listopada 1875 do 16 Grudnia 1878 przewodniczący tejże Komisji.

Morawski Teodor, wiceprezes Towarzystwa historyczno-literackiego w Paryżu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 21 Listopada 1879.

Palacky Franciszek, historyk, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zakrajowym, † 26 Maja 1876.

Roepell Ryszard, profesor Uniwersytetu we Wrocławiu, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Theiner Augustyn, kapłan Zgromadzenia XX. Oratoryjanów w Rzymie, b. prefekt Archiwum Watykańskiego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 10 Sierpnia 1874.

Wołowski Ludwik, ekonomista, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † w r. 1876.

Zoll Fryderyk, c. k. radca rządowy i profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od 7 Grudnia 1886 po dziś dzień dyrektor Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji prawniczej a od 16 Grudnia 1878 przewodniczący tejże Komisji.

Biliński Leon, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 31 Październ. 1876 członkiem czynnym krajowym.

Kalinka Waleryjan ks. wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem a d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym krajowym, † 15 Grudnia 1886.

Liske Ksawery, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem, a d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej.

Piekosiński Franciszek, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym krajowym, od d. 12 Grudnia 1883 sekretarz Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji historycznej, zaś od r. 1878 członek Komisji historii sztuki, językowej i prawniczej.

Randa Antoni, c. k. radca Dworu, profesor Uniwersytetu w Pradze, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym zakrajowym.

Romer Franciszek Floryjan, kanonik w Wielkim Waradynie, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem czynnym zakrajowym.

Carlson Fryderyk, b. minister i b. profesor Uniwersytetu w Sztokholmie, wybrany 14 Listopada 1881 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 9 Marca 1882, † w Kwietniu 1887.

Caro Jakub, profesor Uniwersytetu we Wrocławiu, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 9 Marca 1882.

Rittner Edward, c. k. radca minist. b. profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem czynnym krajowym.

Tomek Władysław, c. k. radca rządowy, profesor Uniwersytetu w Pradze, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem czynnym zakrajowym.

Bobrzyński Michał, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 9 Listopada 1878 członkiem korespondentem, a d. 10 Listopada 1883 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej, od r. 1875 członek Komisji prawniczej, a od d. 13 Listopada 1875 do 12 Gru-

• dnia 1883 sekretarz tejże Komisji, wreszcie od r. 1884 członek Komisji literackiej.

Smolka Stanisław, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem korespondentem a d. 15 Listopada 1884 członkiem czynnym krajowym, od r. 1874 członek Komisji historycznej a od r. 1884 także Komisji literackiej.

Zakrzewski Wincenty, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem korespondentem, a d. 15 Listopada 1884 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej, od 16 Listopada 1883 sekretarz tejże Komisji a od 22 Listopada 1883 członek i sekretarz Komisji literackiej.

Kętrzyński Wojciech, dyrektor Zakładu im. Ossolińskich we Lwowie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym krajowym; od r. 1873 członek Komisji historycznej.

Wojciechowski Tadeusz, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 14 Listopada 1881 członkiem korespondentem a d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji dla filozofii i Komisji historycznej, a od r. 1878 także Komisji historii sztuki.

Likowski Edward ks. biskup sufragan poznański, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 29 Lutego 1888.

b) Członkowie korespondenci krajowi i zagraniczni.

Hoffmann Karol, literat, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 6 Lipca 1875.

de Noailles Emanuel Henryk margrabia, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Zalewski Bronisław, sekretarz Towarzystwa historyczno-literackiego w Paryżu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, od r. 1873 członek Komisji historycznej, † 2 Stycznia 1880.

Uwarów Aleksy hr. prezes Towarzystwa archeologicznego w Moskwie, wybrany d. 31 Października 1874 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 4 Marca 1875, † 10 Stycznia 1885.

Zeissberg Henryk, profesor Uniwersytetu w Wiedniu, wybrany d. 31 Października 1874 członkiem korespondentem krajowym.

Kasperek Franciszek, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 10 Listopada 1883 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji filozoficznej, od r. 1875 członek Komisji prawniczej a od 12 Grudnia 1883 sekretarz tejże Komisji.

Piętak Leonard, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 10 Listopada 1883 członkiem korespondentem krajowym.

Kubala Ludwik, profesor Gymnazjum we Lwowie, wybrany d. 15 Listopada 1884 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji historycznej.

Pawlicki Stefan ks. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 15 Listopada 1884 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1884 członek Komisji literackiej.

Wydział matematyczno-przyrodniczy.

Dyrektorowie.

Dietl Józef od 21 Grudnia 1872 do 20 Października 1875 r.

Czerwiakowski Ignacy od 20 Listopada 1875 do 2 Maja 1878 r.

Teichmann Ludwik od 2 Maja 1878 po dziś dzień.

Sekretarze.

Biesiadecki Alfred od 21 Grudnia 1872 do 21 Grudnia 1874 r.

Kuczyński Stefan od 21 Grudnia 1874 do 7 Października 1887 r.

Janczewski Edward od 12 Października 1887 po dziś dzień.

a) Członkowie czynni krajowi, zakrajowi i zagraniczni.

Kuczyński Stefan, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 13 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 21 Grudnia 1874 do 7 Października 1887 sekretarz Wydziału matematyczno-przyrodniczego, od 22 Marca 1873 członek Komisji fizyograficznej a zarazem jej przewodniczący aż do 15 Kwietnia 1886, od r. 1875 członek Komisji balneologicznej, † 7 Października 1887 r.

Majer Józef, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek i prezes Towarzystwa naukowego, wybrany d. 13 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od d. 24 Listopada 1872 po dziś dzień prezes Akademii Umiejętności, od 23 Marca 1874 przewodniczący i członek Komisji antropologicznej, od 5 Stycznia 1877 do 13 Paździer. 1880 i od 23 Stycznia 1882 aż po dziś dzień przewodniczący Komisji językowej.

Teichmann Ludwik, c. k. radca rządowy i profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 13 Maja 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 10 Czerwca 1872, od 1 Grudnia 1878 po dziś dzień zastępca prezesa Akademii, od 2 Maja 1878 dyrektor Wydziału matematyczno-przyrodniczego, a od r. 1874 członek Komisji antropologicznej.

Biesiadecki Alfred, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony

najw. post. z d. 18 Paźdź. 1872, od 21 Grudnia 1872 do 21 Grudnia 1874 sekretarz Wydziału matematyczno-przyrodniczego, a od r. 1874 członek Komisji antropologicznej.

Czerwiakowski Ignacy Rafał, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Paźdz. 1872, od 29 Grudnia 1875 do 1 Grudnia 1878 zastępca prezesa Akademii, od 20 Listopada 1875 do 2 Maja 1878 dyrektor Wydziału matematyczno-przyrodniczego, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej, † 5 Kwietnia 1882.

Dietl Józef, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Paźdź. 1872, od 1 Kwietnia 1873 do 29 Grudnia 1875 zastępca prezesa Akademii, od 21 Grudnia 1872 do 20 Października 1875 dyrektor Wydziału matematyczno-przyrodniczego, a od 27 Stycznia 1875 do 29 Grudnia 1876 przewodniczący Komisji balneologicznej, † 18 Stycznia 1878.

Żebrawski Teofil, architekt, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym Wydziału filologicznego, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Paźdź. 1872, przeszedł następnie do Wydziału matematyczno-przyrodniczego, od r. 1873 członek Komisji historycznej, archeologicznej i fizyograficznej, a od r. 1874 także Komisji antropologicznej, † 5 Lutego 1887.

Żmurko Wawrzyniec, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 23 Lipca 1872 członkiem czynnym krajowym, zatwierdzony najw. post. z d. 18 Października 1872.

Alth Alojzy, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej, od r. 1874 Komisji antropologicznej a od r. 1875 także Komisji balneologicznej, † 4 Listopada 1886.

Czyrniański Emil, c. k. radca Dworu i profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od

r. 1873 członek Komisji fizyograficznej, a od r. 1875 także Komisji balneologicznej.

Domeyko Ignacy, b. profesor i rektor Uniwersytetu w Santiago, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874.

Hyrtl Józef, c. k. radca Dworu, b. profesor Uniwersytetu w Wiedniu, wybrany d. 7 Lipca 1863 członkiem czynnym zakrajowym.

Karliński Franciszek, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej a od r. 1884 także Komisji literackiej.

Nowicki Maksymilian, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej a od r. 1874 także Komisji antropologicznej.

Piotrowski Gustaw, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, od r. 1875 członek Komisji balneologicznej, † 31 Grudnia 1884.

Rokitansky Karol br. c. k. radca Dworu, b. profesor Uniwersytetu w Wiedniu, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym zakrajowym, † 23 Lipca 1878.

Strzelecki Feliks, profesor Szkoły politechnicznej we Lwowie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem czynnym krajowym, † 9 Października 1883.

Radziszewski Bronisław, profesor Uniwersytetu we Lwowie, wybrany d. 31 Października 1874 członkiem korespondentem, a d. 14 Listopada 1881 członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej.

Rostański Józef, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 2 Maja 1877 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 12 Maja 1878, d.

10 Listopada 1883 wybrany członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyjograficznej, od 15 Kwietnia 1886 przewodniczący tejże Komisji, a od r. 1884 członek Komisji literackiej.

Nencki Marcei, profesor Uniwersytetu w Bernie, wybrany d. 15 Listopada 1884 członkiem czynnym zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 3 Kwietnia 1885.

Franke Jan, profesor Szkoły politechnicznej we Lwowie, wybrany d. 30 Października 1875 członkiem korespondentem a d. 31 Października 1885 członkiem czynnym krajowym.

Janczewski Edward, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 31 Października 1876 członkiem korespondentem a d. 31 Października 1885 członkiem czynnym krajowym, od 12 Października 1887 sekretarz Wydziału matematyczno-przyrodniczego, a od r. 1873 członek Komisji fizyjograficznej.

Mertens Franciszek, profesor Szkoły technicznej w Gracu, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 31 Października 1885 członkiem zwyczajnym zakrajowym.

Kopernicki Izidor, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 2 Maja 1877 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 12 Maja 1878, d. 12 Listopada 1887 wybrany członkiem czynnym krajowym, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej i fizyjograficznej, od r. 1874 członek Komisji antropologicznej i sekretarz tejże Komisji a od r. 1875 członek Komisji balneologicznej.

b) Członkowie korespondenci krajowi i zagraniczni.

Skiba Edward, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 7. Lipca 1873 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyjograficznej.

Strassburger Edward, profesor Uniwersytetu w Jenie, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem za-

granicznym, zatwierdzony najw. post. z dnia 30 Kwietnia 1874 r.

Tetmajer Józef, matematyk, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem zagranicznym, zatwierdzony najw. post. z d. 30 Kwietnia 1874, † 25 Marca 1880.

Zajączkowski Władysław, profesor Szkoły politechnicznej we Lwowie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem korespondentem krajowym.

Grabowski Julijan, profesor Instytutu techniczno-przemysłowego w Krakowie, wybrany d. 2 Maja 1877 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1876 członek Komisji fizyograficznej, † 28 Lutego 1882.

Dzieduszycki Włodzimierz hr. c. k. tajny Radca, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 14 Listopada 1888 r. członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej a od r. 1875 także Komisji antropologicznej.

Wróblewski Zygmunt, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 10 Listopada 1883 członkiem korespondentem krajowym.

Cybulski Napoleon, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem korespondentem krajowym.

Godlewski Emil, profesor wyższej Szkoły rolnictwa w Dublinach, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej.

Kreutz Feliks, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej.

Niedźwiedzki Julijan, profesor Szkoły politechnicznej we Lwowie, wybrany d. 12 Listopada 1887 członkiem korespondentem krajowym, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej.

Oprócz tego wybrani zostali następujący członkowie zagraniczni, co do których najwyższe zatwierdzenie nie nadeszło:

a) Członkowie czynni zagraniczni:

Frączkiewicz August, b. profesor Szkoły głównej w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału matematyczno-przyrodniczego, † 31 Grudnia 1883.

Hube Romuald, tajny radca, senator, radca stanu Królestwa polskiego, b. dyrektor główny prezydujący w Komisji rządowej wyznań religijnych i oświecenia publicznego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Libelt Karol, prezes Towarzystwa przyjaciół nauk w Poznaniu, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego, † 9 Czerwca 1875.

Maciejowski Wacław Aleksander, b. profesor Szkoły głównej w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego, † 10 Lutego 1883.

Mann Maurycy, publicysta, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, † 13 Listopada 1876.

Przyborowski Józef, b. profesor Szkoły głównej i b. bibliotekarz Biblioteki głównej w Warszawie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego.

Stawiski Edmund, b. członek Rady Stanu Królestwa polskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Szokalski Wiktor, b. profesor Uniwersytetu w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału matematyczno-przyrodniczego.

Tyszyński Aleksander, b. profesor Szkoły głównej w Warszawie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, † 5 Listopada 1880.

b) Członkowie korespondenci zagraniczni:

Brodowski Włodzimierz, profesor Uniwersytetu w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału matematyczno-przyrodniczego.

Girsztowt Polikarp, profesor Szkoły głównej w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału matematyczno-przyrodniczego, † 12 Listopada 1877.

Hoyer Henryk, profesor Uniwersytetu w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału matematyczno-przyrodniczego.

Kaszewski Kazimierz, literat w Warszawie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego.

Kolberg Oskar, literat w Krakowie, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej, zaś od r. 1874 także Komisji antropologicznej.

Lubomirski Tadeusz ks. historyk w Warszawie, były członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Odyniec Antoni Edward, literat, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, † 17 Stycznia 1885.

Pawiński Adolf, profesor Uniwersytetu i dyrektor Archiwum głównego w Warszawie, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Podczaszyński Bolesław, architekt, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, † 9 Listopada 1876.

Struve Henryk, profesor Uniwersytetu w Warszawie, były członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Wegner Leon, historyk, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego, † 10 Lipca 1873.

Wójcicki Kazimierz Władysław, literat, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany d. 7 Lipca 1873 członkiem Wydziału filologicznego, † 1 Sierpnia 1879.

Zieliński Feliks, b. członek Rady Stanu Królestwa polskiego, b. członek Towarzystwa naukowego, wybrany dnia

7 Lipca 1873 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego, † 23 Stycznia 1876.

Hipler Franciszek, kanonik warmiński, b. profesor Liceum Hosianum, wybrany d. 31 Października 1876 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego.

Sadowski Jan Nepomucyn, archeolog, wybrany dnia 9 Listopada 1878 członkiem Wydziału historyczno-filozoficznego, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej, od r. 1874 Komisji antropologicznej i fizyjograficznej, a od r. 1878 także Komisji historii sztuki.

Poczet członków nadzwyczajnych.

Aleksandrowicz Adolf, magister farmacyi, od r. 1873 członek Komisji fizyjograficznej, a od r. 1875 członek Komisji balneologicznej, † 28 Kwietnia 1875.

Baraniecki Adryjan, dyrektor Muzeum przemysłowego w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji fizyjograficznej, a od r. 1874 także Komisji antropologicznej.

Belcikowski Adam, amanuent Biblijoteki Uniwersyteckiej w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej i sekretarz tejże Komisji do r. 1877, a od r. 1874 członek Komisji językowej i sekretarz tejże Komisji do 30 Czerwca 1877 roku.

Bielikowicz Antoni ks. dyrektor Gymnazyjum św. Jacka w Krakowie, † 25 Sierpnia 1872.

Blumenstok Leon, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1874 członek Komisji antropologicznej.

Boroński Franciszek, c. k. radca Dworu, b. c. k. radca apelacyjny w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji prawniczej, a od r. 1881 członek Komisji językowej, † 5 Października 1884.

Brandowski Alfred, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji historycznej, a od r. 1874 także Komisji językowej.

Bratranek Tomasz, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 2 Sierpnia 1884.

Buszczyński Stefan, literat.

Chrzanowski Leon, poseł do Rady państwa i na Sejm krajowy, publicysta, od r. 1873 członek Komisji historycznej i archeologicznej.

Drozdiewicz Jan ks. b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej, † 21 Stycznia 1888.

Fierich Edward, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji prawniczej.

Florkiewicz Julijusz, obywatel ziemski.

Gorczyński Adam, obywatel ziemski, konserwator rządowy, od r. 1873 członek Komisji historii sztuki i archeologicznej, † 22 Maja 1876.

Hoszowski Konstanty, b. senator Rzeczypospolitej krakowskiej, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej, archeologicznej i prawniczej, a od r. 1875 także Komisji historycznej, † 24 Sierpnia 1884.

Jakubowski Maciej Leon, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Janikowski Stanisław, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej, a od r. 1874 także Komisji językowej, † 21 Kwietnia 1881.

Jawornicki Marcei, b. sekretarz Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, dyrektor Kasy Oszczędności, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej i biblijograficznej.

Kański Mikołaj, b. adwokat krajowy, od r. 1873 członek Komisji prawniczej.

Kirkor Adam Honory, archeolog, od r. 1873 członek Komisji historycznej, archeologicznej i antropologicznej, † 23 Listopada 1886.

Kłobukowski Antoni, publicysta.

Kopff Wiktor, c. k. tajny radca, b. prezes Sądu wyższego w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji prawniczej.

Kossak Julijusz, artysta malarz, od r. 1873 członek Komisji historii sztuki i archeologicznej, a od r. 1874 także Komisji antropologicznej.

Kozubowski Antoni, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 3 Września 1880.

Kremer Aleksander, b. prezes Towarzystwa lekarskiego podolskiego, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej, archeologicznej i fizyjograficznej a zarazem aż do 28 Marca 1878 sekretarz tej ostatniej, od r. 1874 członek Komisji antropologicznej i językowej, † 15 Lutego 1880.

Krzyżanowski Stanisław, archeolog, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej i historycznej, † 30 Marca 1881.

Kurtz Aleksander, ekonomista, od r. 1873 członek Komisji prawniczej, † 18 Marca 1876.

Langie Karol, literat, od r. 1873 członek Komisji prawniczej i fizyjograficznej.

Lubomirski Jerzy ks. b. przewodniczący oddziału archeologii i sztuk Towarzystwa naukowego i Komisji historycznej tegoż Towarzystwa, † 24 Maja 1872.

Lutostański Bolesław, lekarz, od r. 1874 członek Komisji antropologicznej, balneologicznej i fizyjograficznej.

Madurowicz Maurycy, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Machalski Maksymilijan, adwokat krajowy, od r. 1884 członek Komisji prawniczej.

Matejko Franciszek, b. kustosz Biblijoteki Jagiellońskiej, członek Komisji historycznej, † 18 Marca 1873.

Mieroszowski Sobiesław hr. historyk, od r. 1873 członek Komisji historycznej.

Niedzielski Erazm, obywatel ziemski, † 16 Kwietnia 1881 roku.

Nowakowski Franciszek, literat, od r. 1873 członek i dyrektor wydawnictwa Komisji biblijograficznej oraz członek Komisji fizyjograficznej, a od r. 1874 także Komisji językowej, † 19 Listopada 1881.

Oettinger Józef, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej, od r. 1874 także Komisji językowej.

Paszkowski Franciszek, zastępca prezesa Towarzystwa gospodarczo-rolniczego w Krakowie, od r. 1873 członek Ko-

misyi historii sztuki i archeologicznej, † 12 Listopada roku 1883.

Pękański Piotr ks. kanonik Zgromadzenia Grobu Chrystusowego, † 30 Marca 1874.

Pokutyński Filip, b. profesor Szkoły technicznej w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej i historii sztuki, † 28 Października 1879.

Popiel Paweł, c. k. tajny radca, od r. 1873 członek Komisji archeologicznej, historycznej i historii sztuki.

Potocki Adam, hr. † 25 Czerwca 1872.

Radwański Jan, literat, † 8 Maja 1873.

Rosner Antoni, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Rydel Lucyjan, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Rydzowski Andrzej, adwokat krajowy, † 20 Stycznia 1881.

Sawiczewski Floryjan, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 1 Września 1876.

Schindler de Schindelheim Jan br. c. k. tajny radca, b. prezes Senatu Rzeczypospolitej krakowskiej.

Ściborowski Władysław, lekarz, od r. 1873 członek Komisji antropologicznej i fizyograficznej, od r. 1875 członek i sekretarz Komisji balneologicznej, a od r. 1879 członek Komisji archeologicznej.

Scipio del Campo Jan hr. kanonik katedry krakowskiej, od r. 1873 członek Komisji historycznej a od r. 1875 także Komisji archeologicznej.

Seredyński Hipolit, b. dyrektor Pedagogium w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji bibliograficznej, † 17 Kwietnia 1874 roku.

Seredyński Władysław, starszy nauczyciel Seminarjum nauczycielskiego w Tarnowie, od r. 1873 członek Komisji bibliograficznej, filozoficznej, archeologicznej i historycznej a zarazem od 19 Marca 1873 do 16 Listopada 1883 sekretarz tej ostatniej, od r. 1874 członek Komisji językowej, a od r. 1876 także Komisji literackiej.

Serwatowski Waleryjan ks. b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji filozoficznej i archeologicznej.

Steczkowski Jan Kanty, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 16 Października 1881.

Stopczański Aleksander, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Suchecki Henryk, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 3 Lipca 1872.

Szlachtowski Feliks, prezydent m. Krakowa, od r. 1873 członek Komisji prawniczej.

Szukiewicz Aleksander, publicysta, † 23 Listopada 1885.

Teliga Karol, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, prałat katedr. krak. † 9 Marca 1884.

Tupy Eugenijusz ks. literat, † 27 Lutego 1881.

Warschauer Jonatan, lekarz, od r. 1874 członek Komisji językowej.

Wilczek Józef, kanonik, b. profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, † 26 Września 1880.

Witte Karol, b. rektor Gymnazyjum w Kielcach, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej i archeologicznej, od r. 1874 także Komisji językowej, † 14 Lipca 1878.

Wodzicki Henryk hr. prezes Towarzystwa gospod. roln. w Krakowie, od r. 1873 członek Komisji prawniczej, † 29 Października 1884.

Wróblewski Szymon, lekarz, † 25 Grudnia 1873.

Zamoyski Andrzej hr. b. prezes Towarzystwa rolniczego w Królestwie polskiem, od r. 1873 członek Komisji historycznej, † 29 Października 1874.

Zarański Stanisław, literat.

Zatorski Maksymilijan, profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, od r. 1873 członek Komisji biblijograficznej i prawniczej a zarazem w r. 1874 sekretarz tej ostatniej, od r. 1877 członek Komisji językowej, † 19 Lutego 1886.

Zieleniewski Michał, lekarz, od r. 1873 członek Komisji fizyograficznej a od r. 1874 także Komisji balneologicznej.

Zybliekiewicz Mikołaj, b. marszałek krajowy, b. prezydent m. Krakowa, od r. 1873 członek Komisji prawniczej, † 16 Maja 1887.

Skład Komisyj akademickich.

1. Przy Wydziale filologicznym.

a) Komisja bibliograficzna,
ukonstytuowana d. 26 Marca 1873 w skutek uchwały Wydziału filologicznego z d. 10 Marca t. r.

Przewodniczący.

Estreicher Karol od 26 Marca 1873 po dziś dzień.

Sekretarze.

Bełcikowski Adam od 26 Marca 1873 do 1877 r.

Następca jego w tym urzędzie nie został dotychczas wybrany.

b) Komisja historii sztuki,
ukonstytuowana d. 20 Czerwca 1873 w skutek uchwały Wydziału filologicznego z d. 18 Maja t. r.

Przewodniczący.

Siemieński Lucyjan od 20 Czerwca 1873, † 27 Listopada 1877.

Łuszczkiewicz Władysław od 3 Stycznia 1878 po dziś dzień.

Sekretarze.

Łuszczkiewicz Władysław od 20 Czerwca 1873 do 3 Stycznia 1878.

Sokołowski Maryjan od 3 Stycznia 1878 do 4 Listopada 1882.

Tomkowicz Stanisław od 4 Listopada 1882 po dziś dzień.

c) Komisja językowa,
ukonstytuowana ponownie d. 29 Marca 1874, istniała już przy b. Towarzystwie naukowem.

Przewodniczący.

Skobel Fryderyk od 29 Marca 1874, † 25 Listopada 1876.

Majer Józef od 5 Stycznia 1877 do 13 Października 1880.

Mecherzyński Karol od 13 Października 1880, † 9 Sierpnia 1881.

Majer Józef od 23 Stycznia 1882 po dziś dzień.

Sekretarze.

Bełcikowski Adam od 29 Marca 1874 do 30 Czerwca 1877.

Malinowski Lucyjan od 30 Czerwca 1877 po dziś dzień.

d) **Komisya do badań w zakresie literatury i oświaty w Polsce,**

ukonstytuowana d. 27 Listopada 1875 w skutek uchwały Wydziału filologicznego z d. 5 Maja 1875. Przyłączyła się do niej Komisya filozoficzna, która dotąd przy Wydziale historyczno-filozoficznym samodzielnie istniała.

Przewodniczący.

Tarnowski Stanisław hr. od 27 Listopada 1875 po dziś dzień.

Sekretarze.

Wisłocki Władysław od 27 Listopada 1875 do 22 Listopada 1883.

Zakrzewski Wincenty od 22 Listopada 1883 po dziś dzień.

2. **Przy Wydziale historyczno-filozoficznym.**

e) **Komisya historyczna,**

ukonstytuowana ponownie d. 19 Marca 1873 w skutek uchwały Wydziału historyczno-filozoficznego z d. 6 Marca 1873, istniała już bowiem przy byłym Towarzystwie naukowem.

Przewodniczący.

Walewski Antoni od 19 Marca 1873 do 6 Listopada 1875.

Szujski Józef od 6 Listopada 1875, † 7 Lutego 1883.

Tarnowski Stanisław hr. od 16 Listopada 1883 po dziś dzień.

Sekretarze.

Seredyński Władysław od 19 Marca 1873 do 16 Listopada 1883.

Zakrzewski Wincenty od 16 Listopada 1883 po dziś dzień.

f) Komisja prawnicza,
ukonstytuowana w skutek uchwały Wydziału filozoficzno-historycznego z d. 4 Kwietnia 1873.

Przewodniczący.

Dunajewski Julijan od r. 1873 do 13 Listopada 1875.
Heyzmann Udalryk od 13 Listopada 1875 do 16 Grudnia 1878.

Zoll Fryderyk od 16 Grudnia 1878 po dziś dzień.

Sekretarze.

Bojarski Aleksander w r. 1873.
Zatorski Maksymilijan w latach 1874 i 1875.
Bobrzyński Michał od 13 Listopada 1875 do 12 Grudnia 1883.
Kasperek Franciszek od 12 Grudnia 1883 po dziś dzień.

g) Komisja archeologiczna,
ukonstytuowana d. 10 Kwietnia 1873 w skutek uchwały Wydziału historyczno-filozoficznego z d. 5 Kwietnia t. r.

Przewodniczący.

Łepkowski Józef od 24 Kwietnia 1873 po dziś dzień.

Sekretarze.

Umiński Piotr od 24 Kwietnia 1873 po dziś dzień.

h) Komisja dla filozofii,
ukonstytuowana w skutek uchwały Wydziału historyczno-filozoficznego z d. 18 Czerwca 1873, zlała się z końcem r. 1875 z Komisją do badań w zakresie literatury i oświaty w Polsce, świeżo zawiązaną.

Przewodniczący.

Kremer Józef od r. 1873, † 3 Czerwca 1875.

Sekretarz.

Straszewski Maurycy od r. 1873 do końca r. 1875.

3. Przy Wydziale matematyczno-przyrodniczym.

i) Komisja fizyograficzna,

ukonstytuowana ponownie d. 22 Marca 1873 w skutek uchwały Wydziału matematyczno-przyrodniczego z d. 15 Marca 1873, istniała już bowiem przy b. Towarzystwie naukowem od d. 4 Maja 1865.

Przewodniczący.

Kuczyński Stefan od d. 22 Marca 1873 do 15 Kwietnia 1886.

Rostafiński Józef od d. 15 Kwietnia 1886 po dziś dzień.

Sekretarze.

Kremer Aleksander od 22 Marca 1873 do 28 Marca 1878 r.

Czerny Franciszek od 23 Marca 1878 do 17 Kwietnia 1880 r.

Kulczyński Władysław od 17 Kwietnia 1880 po dziś dzień.

k) Komisja antropologiczna,

ukonstytuowana d. 23 Marca 1874 w skutek uchwały Wydziału matematyczno-przyrodniczego z d. 20 Października 1873.

Przewodniczący.

Majer Józef od 23 Marca 1874 po dziś dzień.

Sekretarz.

Kopernicki Izydor od r. 1874 po dziś dzień.

l) Komisja balneologiczna,

ukonstytuowana ponownie 27 Stycznia 1875 w skutek uchwały Wydziału matematyczno-przyrodniczego z d. 21 Grudnia 1874 jako Komisja akademicka z istniejącej już dawniej przy b. Towarzystwie naukowem takiejże Komisji, rozwiązana następnie za własną uchwałą z d. 29 Grudnia 1876 zatwierdzoną przez Wydział d. 20 Stycznia 1877, przekazała swe czynności Towarzystwu lekarskiemu krakowskiemu, przy którym po dziś dzień istnieje.

Przewodniczący.

Dietl Józef od 27 Stycznia 1875 do 29 Grudnia 1876.

Sekretarz.

Ściborowski Władysław od 27 Stycznia 1875 do
29 Grudnia 1876.

MAJĄTEK AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI,
JEJ UPOSAŻENIE ORAZ FUNDACYJE
POD ZARZĄDEM AKADEMII ZOSTAJĄCE.

Głównem źródłem dochodów, z którego Akademia Umiejętności potrzeby swe przede wszystkim pokrywa, są subwencje, mianowicie państwowa i krajowa, przyznawane corocznie, w drobnej zaś tylko części własny majątek, t. j. fundusz żelazny i zapisy. Nieruchomości, acz znaczną przedstawiają wartość, przecież, gdy jedne z nich służą na pomieszczenie biur Akademii i jej zbiorów naukowych, inne pochodzące z zapisów osób prywatnych, uczynionych pod pewnemi zastrzeżeniami, w myśl tych zastrzeżeń administrowane być muszą, nie przynoszą Akademii żadnego dochodu, któryby na cele naukowe mógł być obrócony. Posiada wreszcie Akademia w swym zarządzie znaczne kapitały, ale one stanowią oddzielne fundacje, przeznaczone na nagrody lub stypendyja, tak że Akademia jest tylko powiernicą tych funduszów i szafarką dochodów na cele przez ofiarodawców wskazane.

W skład ogólnego majątku Akademii, tak własnego jak i powierzonego wchodzi: *a)* nieruchomości, — *b)* zbiory naukowe, — *c)* fundusz żelazny, — *d)* dary i zapisy pieniężne, — *e)* subwencje, — *f)* fundusze na nagrody, — *g)* fundusze stypendyjne.

a) Majątek nieruchomy.

1. *Realności w Krakowie przy ulicy Sławkowskiej pod l. k. 282 i 283 w dz. I położone*, w księgach hipotecznych miasta Krakowa, mianowicie w księdze gruntowej dz. I tom IV str. 571 i 572, w wykazie hipotecznym l. 271 na imię Akademii Umiejętności zapisane.

Z realności tych odziedziczyła Akademia Umiejętności realność l. k. 282, obejmującą gmach dwupiętrowy z oficyną, po byłem Towarzystwie naukowem, w chwili zawiązania się swego, przyległą zaś realność l. k. 283 nabyła Akademia od p. Józefa Kozłowskiego umową z d. 30 Listopada 1874 za cenę złr. 14400 w. a. Dla rozszerzenia miejsca przeznaczonego na bibliotekę i zbiory wybudowaną została w realności tej w latach 1875 i 1876 oficyna dwupiętrowa kosztem zł. 17949 kr. 96, frontowy zaś budynek przebudowany kosztem zł. 3600 w. a.

Obiedwie te realności przedstawiają obecnie wartość około złr. 100,000 w. a. użyte jednakowoż w całości na pomieszczenie biur Akademii, biblioteki i zbiorów naukowych, nie przynoszą żadnych dochodów.

2. *Zakłady zdrojowe w Szczawnicy*. Rozporządzeniem ostatniej woli z d. 23 Lutego 1875 zapisał ś. p. Józef Szalaj Akademii Umiejętności Zakłady zdrojowe w Szczawnicy, z obowiązkiem utrzymywania i rozwijania tych Zakładów na pożytek i bogactwo kraju tudzież z obowiązkiem oddawania połowy czystych dochodów z takowych synom testatora pp. Władysławowi i Tytusowi Szalajom oraz ich spadkobiercom, wyrażając dalsze życzenie, aby powyższe Zakłady na zawsze w całości przy Akademii Umiejętności i pod jej kierownictwem pozostawały i nigdy na obcą własność czy to w drodze sprzedaży, czy ustępstwa, czy na innej drodze jakowej nie przeszły.

Obowiązek nałożony Akademii przez ofiarodawcę oddawania połowy czystych dochodów ze zdrojowisk szczawnickich synom jego, stawiał Akademię w nadzwyczaj trudnem położeniu, Akademia bowiem nie tylko zmuszoną była składać

rocznie najszczególowsze rachunki z swej administracyi zdrojowiskami, ale chcąc robić z dochodów jakiegokolwiek nowe wkłady w celu podniesienia zdrojowisk w myśl życzenia ofiarodawcy, krępowaną była koniecznością zasięgania zezwolenia ze strony pp. Szalajów jako mających do dochodów tych prawo i tu nie zawsze zgadzały się zapatrywania pp. Szalajów co do konieczności nakładu z zapatrywaniami Akademii.

W obec takiego stanu rzeczy Akademia widziała się zmuszoną nabyć za umową z d. 10 Maja 1879 od pp. Władysława i Tytusa Szalajów zastrzeżone im prawa do połowy czystych dochodów z Zakładów zdrojowych szczawnickich za sumę złr. 45000 w. a. i złr. 2000 tytułem kosztów prawnych.

Następnie Dr. Karol Estreicher mając sobie rozporządzeniem ostatniej woli ś. p. Piotra Wereszczyńskiego zapisaną sumę rs. 10,000 z przeznaczeniem na cele dobroczynne i użytku powszechnego, a sumę rs. 1000 na druk pamiętników testatora, obie te sumy wartości złr. 13.000 w. a. ofiarował Akademii Umiejętności aktem z d. 2 Listopada 1880 na następujące cele, mianowicie:

a) sumę złr. 6000 w. a. na zakupno i urządzenie realności w Szczawnicy wyżniej pod l. k. 150 położonej, która odtąd nazwę „domu Wereszczyńskiego“ nosić ma. Czysty dochód z tej realności przeznaczył Dr. Karol Estreicher na wydawnictwa Wydziału filologicznego i filozoficzno-historycznego Akademii Umiejętności. Dochód ten wynosi rocznie kwotę złr. 300 w. a.

b) sumę złr. 7000 w. a. na zakupno drugiej połowy realności w Szczawnicy wyżniej pod l. k. 164 położonej „Pałacem“ zwanej, której jedną połowę Akademia już wówczas posiadała, i na urządzenie całej tej realności. Procent od powyższej sumy w kwocie złr. 420 w. a. opłaca Akademia corocznie do rąk Dra Karola Estreichera, który takowego używa stósownie do woli testatora ś. p. Piotra Wereszczyńskiego na cele dobroczynne i użytku publicznego według własnego uznania.

Tym sposobem powiększoną została nieruchoma własność Akademii Umiejętności w Zakładach zdrojowych szczawni-

ckich nabyciem pomienionych realności l. k. 150 i 164 w Szczawnicy wyżniej.

W tym samym roku złożył p. Jan Wacław Machnauer Akademii Umiejętności sumę zlr. 6,700 w. a. w walorach publicznych z przeznaczeniem na podniesienie Zakładów zdrojowych szczawnickich, zastrzegając sobie atoli prawo pobierania procentów od złożonych walorów dopuki żyje.

Zarząd Zakładów zdrojowych w Szczawnicy złożony jest za uchwałą Akademii w ręce osobnego komitetu zostającego pod przewodnictwem Dra Feliksa Szlachtowskiego, a w skład komitetu tego wchodzi jako członkowie Dr. Karol Estreicher i Dr. Władysław Ściborowski. Komitet ten obraca w porozumieniu z Zarządem Akademii i w myśl woli testatora ś. p. Józefa Szalaja wszelkie czyste dochody z pomienionych zdrojowisk na podniesienie takowych, na nowe budowy i konieczne adaptacje, a tylko część takowych używa na opłacenie procentów i raty amortyzacyjnej, należnej Akademii od sumy zlr. 47,000 wyłożonej na skupno praw pp. Władysława i Tytusa Szalajów.

Jakkolwiek więc Zakłady zdrojowe szczawnickie znaczną przedstawiają wartość, to przecież legat ś. p. Józefa Szalaja nie przyniósł Akademii dotychczas żadnych dochodów na cele naukowe.

b) Biblijoteka i zbiory naukowe.

Pierwszy zawiązek naukowych zbiorów Akademii Umiejętności, stanowiły zbiory b. Towarzystwa naukowego, odziedziczone przez Akademię w chwili jej założenia.

Mianowicie odziedziczyła Akademia po byłem Towarzystwie naukowem następujące zbiory:

1) biblijotekę obejmującą 10364 dzieł, rękopisów (kodeksów i aktów luźnych w fascykułach) 650, zbiór map i atlasów, obrazów, sztychów i fotografii;

2) zbiór starożytności obejmujący: monet i medali polskich sztuk 2250, monet i medali obcych sztuk 520, przedmiotów pamiątkowych i archeologicznych sztuk 1000, między niemi sławny posąg Swiatowita;

3) zbiór fizyjograficzny, obejmujący zielnik, zbiór owadów, okazy paleontologiczne, geologiczne i t. p.

Zbiory te wszystkie przez czas piętnastoletniego istnienia Akademii w znakomity sposób pomnożone zostały, bądź to przez dobrowolne a liczne dary tak osób prywatnych jako i instytucyj publicznych, bądź w skutek poszukiwań naukowych prowadzonych systematycznie przez odnośne Komisje akademickie.

Wykaz darów w tej kategorii, zamieszczony bywa szczegółowo w każdorocznym Roczniku Zarządu, dokąd też czytelników odsyłamy, zniewoleni do ograniczenia się w niniejszem sprawozdaniu na najważniejsze tylko nabytki.

1. *Biblijoteka.*

W dziale książek drukowanych najcelniejszymi nabytkami były: biblijoteka po ś. p. Cypryjanie Walewskim, ofiarowana Akademii przez Wgo Władysława Walewskiego aktem z dnia 9 Listopada 1875, obejmująca dzieł 10689, map i rycin 255 i biblijoteka po ś. p. Maksymilijanie Marszałkowiczu ofiarowana Akademii przez Wną Korneliję Marszałkowiczową d. 21 Sierpnia 1884; dalej biblijoteka ś. p. Franciszki z Ciechomskich Rudzkiej i jej dwóch synów Alfreda i Juljusza, biblijoteka po ś. p. Macieju Bayerze ofiarowana przez W. Maryję z Bayerów Czernicką, biblijoteka po ś. p. Piotrze Wereszczyńskim i po ś. p. prof. Jundzille, ofiarowana przez jego rodzinę.

Najnowsze publikacje naukowe z literatury obcej otrzymuje Akademia w drodze wymiany swych własnych publikacyj na zasadzie stosunków zawiązanych z najcelniejszymi instytucjami naukowymi zagranicznymi.

Obfitem źródłem pomnażania biblijoteki są liczne dary osób prywatnych Akademii składane, z pomiędzy których wymienić przedewszystkiem należy ofiarowywane Akademii rokrocznie najnowsze publikacje rosyjskie przez Wgo Włodzimierza Spasowicza.

Akademia Umiejętności mając za główny cel swego istnienia popęd naukowy, tylko szczupłe bardzo fundusze i tylko w razie nieodzownej potrzeby poświęcać może na na-

bywanie dzieł: stałym funduszem na ten cel miał być legat ś. p. ks. Jerzego Romana Lubomirskiego, z dnia 14 Marca 1863 w kwocie złr. 1000 rokrocznie, przeznaczony na zbiory naukowe pod zarządem naówczas jeszcze b. Towarzystwa naukowego zostające. Wszelako od r. 1874 wypłata tego legatu Akademii uległa przerwie i wznowioną została dopiero w roku 1887. Dzieła nabywane z tego zapisu stanowią osobny dział noszący nazwę ofiarodawcy, zawiera on książek 807.

Ogółem obejmuje biblijoteka Akademii obecnie dzieł drukowanych około 34,600.

W dziale rękopisów zaznaczyć przedewszystkiem należy archiwum Schneidera, obejmujące materiały do encyklopedyi Galicyi, które nabyte na własność kraju, odstąpione zostały Akademii Umiejętności do użytku za uchwałą Sejmu krajowego z d. 24 Sierpnia 1877. Z biblijoteką po ś. p. Cypryanie Walewskim otrzymała Akademia 158 rękopisów, z daru hr. Wandalina Pusłowskiego (1879) 32 tomy rękopisów historycznych z XVII i XVIII wieku, z daru Wnej Teodory Kotłubajowej rękopisy z planami i atlasami po ś. p. Edwardzie Kotłubaju, też po ś. p. Karolu Hoffmanie 21 paczek rękopisów, obejmujących częścią własne prace testatora, częścią listy do spraw publicznych i emigracyjnych się odnoszące i t. d.

W dziale rękopisów obejmuje biblijoteka Akademii ksiąg 800, nie wliczając w to fascykułów aktów luźnych oraz archiwum Schneidera.

2. *Muzeum antropologii, archeologii przedhistorycznej i etnologii.*

W dziale tym odziedziczyła Akademia Umiejętności po byłym Towarzystwie naukowym oprócz sławnego posągu Swiatowita, i niezdeterminowanych jeszcze ostatecznie co do swej autentyczności kamieni mikorzyńskich, szczupłe tylko zawiązki, pochodzące z przypadkowych wykopalisk. Obecny nader bogaty zasób zabytków pochodzi już głównie z systematycznie prowadzonych poszukiwań naukowych, dokonywanych z ra-

mienia Komisj archeologicznej i antropologicznej przez ich delegatów, a w części tylko także z darów osób prywatnych.

Zabytki te przedstawiają następujące działy: I wykopalisk jaskiniowych, II zabytków mieszkań przedhistorycznych, III kurhanów, IV cmentarzysk nieciałopalnych, V cmentarzysk ciałopalnych dawniejszych, VI cmentarzysk ciałopalnych nowszych, VII znalezisk luźnych, VIII czaszek, nareszcie IX zabytków etnologicznych.

Dział I obejmujący wykopaliska z jaskiń 1) obszaru krakowskiego i 2) obszaru ojcowskiego, zawiera około 8000 okazów rozmaitych wyrobów z kości, tysiące narzędzi krzemiennych łupanych, znaczną ilość narzędzi kamiennych gładzonych, narzędzi z rogu jeleniego oraz mnóstwo okazów ceramiki pierwotnej. Pochodzą one wszystkie z poszukiwań naukowych dokonanych przez G. Ossowskiego. Najstarsze z nich wydobyte z jaskini maszyckiej pod Ojcowem, charakterystyczne tem, że przedstawiają wyroby z kości wyłącznie wielkich gatunków zwierząt zaginionych: mamuta, nosorożca, renifera i t. d. młodsze pochodzą z jaskiń położonych na północnym pasie obszaru krakowskiego, w okolicach Kobylan, Karniowic, Bolechowiec, Podskalan i Wierzbowca, odznaczające się licznymi wyrobami z rogu jeleniego, kości bydłowej, przeważnie fauny aluwijalnej, drobno łupanymi narzędziami krzemiennymi, narzędziami kamiennymi gładzonymi oraz wielką ilością szczątków ceramiki; najmłodsze wreszcie pochodzą z jaskiń wąwozu mnikowskiego, a między niemi przeważa wybitnie ogromna ilość wyrobów z kości bydłowej, złożonych z narzędzi, ozdób, figurek ludzkich i zwierzęcych i wyrobów fantastycznych użytku zagadkowego, identycznych z podobnego rodzaju wyrobami z bursztynu, znajdowanymi nad Bałtykiem na wybrzeżach zatoki kuryszafskiej, oraz z krzemienia, odkrytymi w Breńnio w północnych Włoszech pod Weroną.

Obok tych ręki ludzkiej zabytków znajdują się w dziale tym także okazy szczątków połączonej z niemi fauny zaginionej i aluwijalnej.

Dział II złożony z zabytków pierwotnych mieszkań ludzkich, obejmuje zabytki znalezione na miejscach dawnych osad

czyli stacyj krzemiennych, na grodziskach czyli szańcach i w nawodniskach. Przeważną ilość tych zabytków stanowią wyroby pochodzące ze stacyi i z grodziska z Horodnicy, a uzupełniają je liczne zabytki ze stacyi Modlnicy pod Krakowem, z Rembowa, Morawicy, Leszczyn i Turka pod Kielcami, z licznych miejscowości okolicy Płocka, oraz z Siwek i Radzimina. Zabytki nawodniskowe pochodzą tylko z Kwaczały.

Dział III zabytków odkrytych w kurhanach, należy do nader obfitych w okazy najrozmaitszych epok przedhistorycznych: wieku kamiennego, brązowego, żelaza i złota. Pochodzą one z krain położonych pomiędzy Dniestrem a Dnieprem. Najcenniejszą ozdobę tego działu stanowi około 500 wyrobów złotych, wydobytych w ostatnim roku przez G. Ossowskiego ze zbadanego przezeń kurhanu scytyjskiego w Ryzanowce, pomiędzy którymi znajdują się rzadkie arcydzieła pantykapejskiej sztuki jubilerskiej z czasów najwyższego jej rozkwitu.

Dział IV zawiera zabytki pochodzące z grobów rządowych w Tczewie (w malborskiem), ze starych grobów kamiennych w Kociubińcach, Czarnokońcach, Beremianach i w Hłuboczku wielkim, oraz z grobów płytowych okolicy Horodnicy. Z darów prywatnych na szczególną uwagę zasługują wspaniałe brzozy grobu odkrytego w Wyszkach w dynaburskiem.

Dział V dawniejszych cmentarzysk ciałopalnych zawiera zabytki w urnach grobowych tudzież wyroby brzoze pochodzące z grobów kamiennych skrzynkowych i podkloszowych w Prusiech królewskich, ich ozdobą są urny twarzowe z Gościeradza i z pod Gdańska.

Dział VI, który jest dalszym ciągiem działu poprzedniego a zawiera urny odosobnione, zawdzięcza główną ilość swych przedmiotów badaniom cmentarzyska w Kwaczały pod Krakowem, z kąd wydobyto przeszło sto naczyń grobowych, tudzież w Wierzchniakowcach, Popówce, Krzemienicy i wielu innych miejscowościach okolic Krakowa i Galicyi wschodniej.

Dział VII znalezisk luźnych, służący niejako za przypadkowe uzupełnienie tych wszystkich zabytków kunsztu przedhistorycznego, które w działach poprzednich z badań samych pomników zdobyte i oznaczone zostały, reprezentowany jest

okazami z całej prawie przestrzeni ziem dawnej Polski i zaopatrzone jest w przedmioty najrozmaitszych czasów. Przeważną część tego działu stanowią okazy ze zbioru ś. p. B. Podczaszynskiego, z okolic Niemenka w pow. upickim, Birż w ponie-wieskiem, z Daugi w trockiem, tudzież z powiatów lidzkiego i święciańskiego na Litwie, z Motkowie, Słupianowej, kaliskiego i piotrkowskiego w Królestwie polskiem.

Z darów do tego działu odnoszących się, z pomiędzy nader licznych i cennych nabytków główną zwracają uwagę okazałe brzozy z Kamionki wielkiej w kołomyjskiem, z Chocimierza na Pokuciu, z Żabiniec w tarnopolskiem, z pod Przemysła tudzież z pow. borysowskiego.

Dział VIII obejmuje zbiór czaszek przedhistorycznych, częstokroć z innemi kośćmi szkieletu, mianowicie z poznańskiego czaszek 7, z Prus królewskich 15, z Litwy i Białorusi 10, z Wołynia 16, z Ukrainy 10, z Podola galicyjskiego 98, z Pokucia 38, z innych stron Galicyi 32, niepewnego lub niewiadomego pochodzenia 16, razem 242.

Dział IX obejmuje przedmioty należące do etnografii, mianowicie 256 pisanek z Pokucia, 200 fotografii typów ludowych z okolic Krakowa, Podola rosyjskiego i Pokucia oraz całkowity ubiór Tunguza.

Oprócz tego posiada Akademia w tem Muzeum zbiór peruwiański z daru ś. p. Władysława Klugera, składający się z mnóstwa przedmiotów pochodzących z „huaca“ t. j. starożytnych grobowców pierwotnych przedkolumbowych Indyjan szczepu Inka; zawiera on oprócz licznych i wielce rozmaitych okazów narzędzi, broni, tkanin, naczyń glinianych i t. p. nadto całych mumij 3, głów od mumij 4, czaszek ludzkich 7.

Wreszcie mumija egipska, nie rozwinięta, w skrzyni ze starożytnemi napisami hieroglificznemi.

3. *Zbiory zabytków sztuki i archeologii historycznej,*

zbogacone zostały przedewszystkiem w dziale broni starożytnej zapisem ś. p. Probusa Barczewskiego, z którego zapisu Aka-

demija otrzymała 178 sztuk broni rozmaitej, a nadto znaczną liczbę monet i przedmiotów przemysłu artystycznego.

Z legatu ś. p. Karola Hoffmana otrzymała Akademia 39 obrazów olejnych, dwie akwarele, sześć albumów rysunków własnych oraz sześć tek rysunków innych artystów i rycin; z legatu ś. p. Maksymilijana Siemianowskiego 184 akwarel jego własnej roboty, około 100 szkiców i akwarel niewykończonych oraz 128 sztychów i rycin; z daru Wgo Konstantego Skirmunta szachy, artystycznie wykonane, roboty ś. p. Heleny ze Skirmuntów Skirmuntowej, przechowane chwilowo w Muzeum narodowem; wreszcie z daru ś. p. Zofii hr. Arturowej Potockiej posąg Kopernika z kararyjskiego marmuru, dłuta rzeźbiarza Walerego Gadomskiego, zdobiący przedsiónek gmachu Akademii, a z daru Mistrza Jana Matejki portret olejny Jana Kochanowskiego zdobiący salę publicznych Akademii posiedzeń.

Dział monet i medali licznemi darami i zapisami znakomicie pomnożony został, wskutek czego zbiór numizmatyczny Akademii liczy obecnie monet i medali polskich sztuk 3136, zaś monet i medali obcych sztuk 1944.

4. *Muzeum fizyograficzne.*

Muzeum to założyła i utrzymuje Komisya fizyograficzna, ma ono z czasem stać się dokładnym obrazem przyrody kraju. W pierwszym rzędzie gromadzą się w niem zbiory, robione na wycieczkach podejmowanych z polecenia Komisji, mające służyć za dowód rzetelności wydawanych przez nią prac z zakresu fizyografii. Niewiele przedmiotów dostało się do tego Muzeum drogą zakupną, ograniczoną wielce planem i środkami Komisji. Niepospolicie za to wzbogacone zostały te zbiory darami rozlicznymi, pomiędzy którymi pierwsze zajmuje miejsce zbiór ptaków krajowych i zbiór oologiczny fiarowane przez hr. Kazimierza Wodzickiego, tudzież zielniki Andrzejowskiego i Jundziłła, pierwszy darowany przez hr. Konstantego Branickiego, drugi przez rodzinę ś. p. Jundziłła.

Obecnie zbiory Komisji nie wyszły wprawdzie w niektórych działach poza początki, w innych jednak odznaczają

się taką obfitością i doborem okazów, że godnie stanąć mogą do porównania z innymi zbiorami krajowymi a nawet je przewyższyć.

W Muzeum Komisji przechowane są też zbiory niektóre, niewchodzące w zakres fizjografii Galicyi, ofiarowane Akademii Umiejętności; z nich zbiór mineralogiczny z Chile, dar Ignacego Doneyki mógłby być ozdobą pierwszorzędných muzeów przyrodniczych.

Bliższe szczegóły o zbiorach Komisji zawiera sprawozdanie z ruchu naukowego.

c) Fundusz żelazny.

Głównym i najznakomitszym zawiązkiem funduszu żelaznego Akademii, były następujące dary ofiarowane Akademii w czasie jej założenia:

złr. 20,000 w. a. dar Jego Ces. i Król. Apostolskiej Mości z roku 1872;

złr. 5,000 w. a. dar Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika, Protektora Akademii z r. 1873;

złr. 5,000 w. a. dar Jego Eks. hr. Alfreda Potockiego Viceprotektora Akademii z r. 1873;

złr. 5,000 w. a. dar ś. p. hr. Adama Potockiego z r. 1872.

Liczne dary i zapisy, które w następnym zaraz tytule poszczególnie wyliczamy, pomnożyły kapitał żelazny już w pierwszych siedmiu latach do sumy przeszło złr. 80,000 w. a. Konieczność wszelako skupienia praw spadkobierców ś. p. Józefa Szalaja do połowy czystych dochodów z Zakładów zdrojowych szczawnickich, zniewoliła Akademię w roku 1880 do użycia na ten cel z funduszu żelaznego sumy złr. 47,000 w. a. wskutek czego fundusz ten zmniejszył się na złr. 33,000 w. a. Pomnażany atoli w latach następnych nowemi zapisami i darami, wzrósł obecnie do sumy przeszło złr. 47,000 w. a. ulokowanej częścią w walorach publicznych częścią na książeczkach wkładowych.

Roczne odsetki od funduszu żelaznego przenoszą kwotę złr. 2,200 w. a. do czego przybywa procent od umarzającego

się ratałnemi spłatami kapitału złr. 47,000 w. a. użytego jak powyż na skupno praw pp. Szalajów z Zakładów zdrojowych szczawnickich, w kwocie przeszło złr. 2,400 w. a. razem przeto złr. 4,600 w. a.

d) Dary i zapisy pieniężne.

Oprócz wzmiankowanych w powyższym tytule darów, stanowiących zawiązek funduszu żelaznego, otrzymała Akademia Umiejętności jeszcze następujące dary i zapisy, które w części posłużyły na pomnożenie funduszu żelaznego i majątku nieruchomego Akademii, w znacznej zaś części w miarę przeznaczenia swego na popęd naukowy i wydawnictwa dzieł obrócone zostały, mianowicie:

a) *Zapisy i dary znaczniejsze.*

Franków 4863 czyli złr. 2144 kr. 87 w. a. ze składek zebranych w r. 1872 przez księżną Małgorzatę Czartoryską w Paryżu *).

*) Składki te złożone zostały przez następujące osoby, mianowicie fr. 500 dar ks. M. Czartoryskiej, — fr. 500 dar ks. W. Czartoryskiego, — fr. 20 dar Wgo T. Morawskiego, — fr. 50 dar Wgo E. Januszkiewicza, — fr. 20 dar Wgo W. Zbyszewskiego, — fr. 7 dar Wgo Ild. Kosiłowskiego, — fr. 5 dar Wgo Breańskiego, — fr. 20 dar Wgo Bystrzonowskiego, — fr. 5 dar Wgo Kamińskiego, — fr. 5 dar Wgo H. Wyzinińskiego, — fr. 20 dar Wgo Br. Zaleskiego, — fr. 5 dar Wgo Dra Landowskiego, — fr. 40 dar Wgo Henryka Rodakowskiego, — fr. 100 dar Wgo Kazimierza Błociszewskiego, — fr. 5 dar W. Juljusza Michałowskiego, — fr. 5 dar Wgo Leona Michałowskiego, — fr. 100 dar Wgo Ludwika Wołowskiego, — fr. 20 dar Wgo Mikołaja Kamińskiego, — fr. 10 dar Wgo W. Radowickiego. — fr. 25 dar Wgo Seweryna Gałęzowskiego, — fr. 10 dar Wgo Ksawerego Gałęzowskiego, — fr. 20 dar Wgo Kazimierza Wołowskiego, — fr. 5 dar Wgo Ludwika Nabelaka, — fr. 5 dar Wgo L. G. — fr. 60 dar Wgo Wład. S. Lacha Szyrmy, — fr. 5 dar Wgo Aleksandra, — fr. 20 dar Wgo Bohdana Zaleskiego, — fr. 20 dar Wgo Wład. Laskowicza, — fr. 2 dar Wgo Leonarda Niedźwiedzkiego, — fr. 200 dar Wgo A. Zarczyńskiego, — fr. 200 dar JWW. Wład. i Wit. Zamoykich, — fr. 20 dar Wgo Jana Kollupayly, — fr. 20 dar Wgo Ludwika Orpiszewskiego, — fr. 50 dar nieznajomego z Lozanny, — fr. 50

Złr. 1000 w. a. dar ś. p. Ludwika Helcla de Sztersztyn z d. 29 Lutego 1872.

Złr. 1000 w. a. w 5% liście zast. galic. Towarzystwa kred. ziem. dar ś. p. Aleksandra Kremera z r. 1875.

Złr. 1102 kr. 6 w. a. z zapisu testamentowego ś. p. Henryka Cywińskiego dtto 18 Listopada 1873 na rs. 750 opiewającego.

Złr. 1000 w. a. w 5% liście zast. gal. Towarz. kred. ziem. z zapisu ś. p. ks. Franciszka Pawłowskiego.

Złr. 30000 w. a. z daru Wgo Leonarda Teodora 2 im. Sas Rychlickiego i z umowy dtto 7 Czerwca 1877.

Mr. 3000 w listach zast. Towarzystwa kredytowego ziem. poznańskiego z fundacyi Norberta Bredkrajca dar z przeznaczeniem na druk Korespondencyi Andrzeja Zebrzydowskiego (1877 r.)

Fr. 12000 czyli złr. 5568 w. a. z legatu ś. p. Dra Seweryna Gałęzowskiego z r. 1878.

Złr. 4895 kr. 72 w. a. z legatu złr. 5000 w. a. przez ś. p. Annę de Sztersztyn Helclową testamentem z d. 8 Stycznia 1878 zapisanego.

Mr. 1500 czyli złr. 862 kr. 50 w. a. z funduszu ś. p. Norberta Bredkrajca na wydanie tomu I Pamiętnika ks. Wielewickiego (dar z r. 1880).

Rs. 1000 w liście zastawnym Towarzystwa kredyt. m. Warszawy, z daru Wgo Edmunda Stawiskiego (1880).

dar ks. Augusta Czartoryskiego, — fr. 1 dar Wgo Marcelego Gujskiego, — fr. 1 dar Wgo Leona Wrześniowskiego, — fr. 5 dar Wgo Władysława Medyńskiego, — fr. 20 dar W. S. R. — fr. 20 dar W. K. R. — fr. 100 dar hr. Karola Zamoyskiego, — fr. 15 dar Wgo Szulczewskiego i jego synów Karola i Dudleya, — fr. 30 dar Wgo Gielguda z rodziną, — fr. 20 dar Wgo Wiktora Zienkowicza, — fr. 102 dar Wgo P. Wengierskiego, — fr. 300 dar hr. Jana Działyńskiego, — fr. 200 dar hr. Izy z Czartoryskich Działyńskiej. — fr. 200 dar hr. Melchiora Wezele Gurowskiego, — fr. 100 i fr. 500 dary bezimiennych, — fr. 5 dar Wgo Bętkowskiego, — fr. 50 dar hr. Kleczkowskiego, — fr. 20 dar Wgo Tadeusza Chamskiego, — fr. 500 dar Wgo Teodora Jełowickiego, — fr. 10 dar Wgo Kierzkowskiego, — fr. 5 dar Wgo Teofila Januszewicza, — fr. 10 dar Wgo Józefa Ordegi, — fr. 500 dar Wgo Wiktora Zienkowicza, — razem fr. 4863.

Mr. 3700 czyli złr. 2127 w. a z daru ś. p. Gustawa Zielińskiego (1881) na wydawnictwo Laudów ziemi dobrzyńskiej.

Złr. 1000 w. a. legat ś. p. ks. Stanisława Staszewskiego dtto Bahorzec 24 Czerwca 1880.

Złr. 4500 w. a. w 5% listach zast. gal. Towarz. kred. ziem. z zapisu złr. 5000 w. a. ś. p. Tekli z Wiszniowskich Broczakowej dtto 16 Stycznia 1880 na wydawnictwa źródeł, historii ojczyzny dotyczących.

Rs. 1000 z daru Wgo Ludwika Grabowskiego na wydawnictwa naukowe (1882).

Złr. 1200 z daru niewiadomego dawcy z Warszawy na poparcie wydawnictw Akademii głównie z zakresu literatury polskiej (1884).

Złr. 1000 w. a. na wydawnictwo Archiwum domu Radziwiłłów (1884).

Złr. 1050 w. a. z zapisu ś. p. Adama Kłodzińskiego z r. 1858.

Złr. 5000 w. a. w 5% list. zast. gal. Tow. kred. ziem. z zapisu ś. p. Józefa Chładka dtto 25 Lutego 1884.

Złr. 1900 w. a. dar niewiadomego dawcy na wydanie w r. 1886 wiadomości historycznych mających upamiętnić w literaturze króla Stefana Batorego. (Zob. Acta historica tom XI).

Złr. 1558 kr. 29 w. a. procent od sumy hipotecznej legowanej Akademii przez ś. p. ks. Adama Jakubowskiego.

Złr. 2000 w. a. z legatu testamentowego ś. p. Feliksa Stobnickiego z d. 24 Listopada 1881.

Rs. 1090 czyli złr. 1267 kr. 13 w. a. z zapisu ś. p. Józefa Kuryjerowa na wydawnictwa naukowe.

Złr. 1800 w. a. przeznaczone przez Wgo Karola Estreichera z zapisu ś. p. Wereszczyńskiego w latach 1882 do 1887 na publikacje Wydziału filologicznego i filozoficzno-historycznego.

b) pomniejsze dary i zapisy:

1871. Złr. 100 w. a. dar Rady powiatowej brzeskiej.

1872. Złr. 100 w. a. dar Wgo Izydora Bzowskiego; — złr. 304 kr. 50 w. a. składki zebrane przez Wgo Adolfa Seredyńskiego c. k. starostę w Grybowie, a mianowicie: złr. 50 od hr. Lanckorońskiego, — złr. 200 od hr. Heleny Mniszchowej, — dukatów 10 czyli złr. 54 kr. 50 od W. Heleny Osieckiej; — złr. 500 w. a. dar Rady powiatowej tarnowskiej złożony w latach 1872—1876; — złr. 6 dar Polaków z Nancy; — fr. 100 dar Wgo Kulczyckiego z Otaheity.

1873. Złr. 560 dar Prezesa Akademii na Komisję historyczną; — złr. 300 dar Sekretarza generalnego Akademii na tęż Komisję; — na Komisję biblijograficzną: złr. 40 dar hr. Konstantego Branickiego; — złr. 50 dar ś. p. Aleksandra Kurtza; — złr. 10 kr. 40 dar hr. Bronisława Lasockiego; — złr. 80 dar W. Żółtowskiego.

1874. Tal. 400 w 4% list. zast. Tow. kred. ziem. poznańskiego z zapisu ś. p. ks. kanonika Jana Zienkiewicza na cele naukowe; — złr. 54 dar Wgo Popiela z Kotowej woli na Komisję fizyograficzną; — dary na Komisję biblijograficzną: złr. 100 dar hr. L. Krasieńskiego; — złr. 43 kr. 75 dar hr. Konstantego Branickiego; — złr. 43 kr. 75 dar hr. Władysława Branickiego.

1875. Dary na Komisję biblijograficzną: złr. 100 kr. 50 dar hr. Artura Potockiego; — złr. 44 dar hr. Konstantego Branickiego, — złr. 44 dar hr. Ksawerego Branickiego.

1877. Rs. 150 dar JWej Konstancyi z Rapackich Deskurowej; — rs. 750 dar ś. p. ks. Adama Jakubowskiego na wydanie tomu IX Voluminów legum.

1879. Złr. 200 w. a. w rencie państw. austryjackiej z daru Wgo Koskowskiego.

1881. Złr. 553 kr. 80 w. a. z zapisu kodycylnego ś. p. ks. Piotra Pękalskiego; — Lir. 450 czyli złr. 202 kr. 50 z daru Wgo Zienkiewicza na wydawnictwa Komisji historycznej; — Rs. 150 dar W. Józefa Ulanowskiego na wydawnictwa Komisji prawniczej.

1882. Złr. 380 dar Wgo Władysława Kretkowskiego; złr. 75 dar Wgo Ludwika Teichmanna.

1885. Rs. 100 z daru Wnej Ludwiki z Lasockich Rościszewskiej z Płocka na wydawnictwa historyczne.

1886. Złr. 832 kr. 46 w. a. ze sprzedaży walorów ofiarowanych Akademii przez Wgo Miłosława Burzyńskiego.

c) zapisy, które nie weszły jeszcze w życie:

Rs. 3000 w papierach wartościowych z daru Wgo Józefa Bełzy (31 Maja 1880), od których procent zastrzeżony ofiarodawcy do śmierci, po śmierci zaś jego procent ten użytym być ma na wydawanie dzieł naukowych, tyjących się języka polskiego i napisanych w języku polskim.

Złr. 10,000 w. a. legat Wga Leonarda Teodora 2 im. Sas Rychlickiego, płatny po jego śmierci.

O zapisie Wgo Waława Machnauera złr. 6700 w. a. w papierach publicznych wspomnieliśmy wyżej pod Zakładami zdrojowemi szczawnickimi.

e) Subwencyje.

1. *Subwencyja państwowa.* Już zaraz po zatwierdzeniu statutów Akademii Umiejętności najwyższem postanowieniem Jego Cesarskiej i Królewskiej Mości z d. 16 Lutego 1872 wyznaczyło Wysokie c. k. Ministerstwo oświecenia na pierwsze potrzeby Akademii kwotę złr. 1000 w. a. z funduszów przeznaczonych preliminarzem budżetu na cele naukowe. Następnie zaś uchwaliła Rada państwa subwencyję dla Akademii w wysokości złr. 12,000 w. a. i takową począwszy od r. 1873 corocznie w tejże wysokości uchwala.

2. *Subwencyje krajowe.* Również Sejm krajowy królestw Galicyi i Lodomeryi z w. ks. krakowskiem uchwala rokrocznie, począwszy od r. 1874 subwencyję na rzecz Akademii. Subwencyja ta wynosiła w latach 1874 do 1876 po złr. 10,000 w. a. rocznie, uchwalała sejmową z d. 22 Kwietnia 1876 podniesioną została do kwoty złr. 15,000 w. a. i w tej wysokości udzielaną była do roku 1885, w latach 1886 i 1887 wzrosła w skutek przyłączenia do niej specjalnej subwencyi Komisji fizyograficznej do sumy złr. 18,000 w. a. wreszcie uchwalała

z d. 20 Stycznia 1888 podniósł Sejm krajowy subwencyję tę do sumy złr. 25,000 w. a. rocznie.

Oprócz tego otrzymywała Akademia z funduszu krajowego od r. 1873 osobny zasiłek na rzecz Komisji fizyograficznej. Zasiłek ten wynosił zrazu złr. 1500 w. a. rocznie, od r. 1876 podniesiony do sumy złr. 3000 w. a. rocznie, przyłączony został w r. 1886 do ogólnej dotacyi Akademii, tracąc w ten sposób swoje pierwotne przeznaczenie.

Na poszukiwania archiwalne otrzymała Akademia z funduszu krajowego w latach 1873 i 1875 zasiłki w kwotach złr. 258 i złr. 250 w. a. Uchwałą zaś z d. 20 Stycznia 1887 wyznaczył Wysoki Sejm krajowy zasiłek rokroczny przez lat trzy po złr. 1500 w. a. na poszukiwania naukowe w Archiwum Watykańskiem, któryto zasiłek acz nie jest do rozporządzenia Akademii pozostawiony, przecież wypłacany on być ma tylko osobie przez Akademię wskazanej, w skutek czego Akademii daną jest możność wywierania wpływu na kierunek tych poszukiwań.

Wreszcie na badania geologiczne otrzymywała Akademia z funduszu krajowego od r. 1879 do 1885 zasiłek rokroczny po złr. 500 w. a. Obecnie zaś dostarcza Wydział krajowy Akademii zasiłku na wydawnictwo Atlasu geologicznego Galicji w sumie złr. 1000 w. a.

3. *Subwencyja miasta Krakowa.* Zaraz po założeniu Akademii Umiejętności uchwaliła Rada miasta Krakowa stałą subwencyję dla takowej w kwocie złr. 500 w. a. rocznie i subwencyję tę od r. 1873 począwszy po dziś dzień wypłaca.

W skutek tych subwencyj, stanowiących główne źródło dochodów Akademii na popęd naukowy przeznaczonych, uwzględniając nadto inne pomniejsze źródła, o których po części już wyżej była mowa, jak procent od funduszu żelaznego, procent od kapitału wyłożonego na Szczawnicę, a oprócz tego dochód z rozsprzedaży nakładów i t. p. — normalny budżet rokroczny Akademii Umiejętności przedstawia obecnie w dochodach sumę około złr. 40,000 w. a.

Z dochodów tych przypada na wydatki administracyjne w przybliżeniu kwota złr. 8,000 w. a. pozostała zaś reszta

złr. 32,000 w. a. dzieli się w myśl statutu na dwie równe połowy, z których jedna stanowi wspólną dotację pierwszych dwóch Wydziałów, mianowicie Wydziału filologicznego i filozoficzno-historycznego, druga przypada całkowicie Wydziałowi matematyczno-przyrodniczemu.

Z tej dotacji wydają dwa pierwsze Wydziały rokrocznie kwotę około złr. 3000 do 3500 przecięciowo na wydawnictwa wydziałowe, mianowicie na Pamiętnik, na Rozprawy i na dzieła osobne, kwotę złr. 1600 w. a. na wydatki redakcyjne, reszta służy jako uposażenie Komisji wydziałowych, a to na wydawnictwa komisyjne i na badania naukowe przez Komisje prowadzone, z którychto Komisji Komisja historyczna ze względu na znakomitą wagę swego zakresu działania, otrzymuje stosunkowo najwyższe uposażenie w sumie około złr. 5000 w. a. rocznie. Wydział matematyczno-przyrodniczy wydaje na publikacje wydziałowe, t. j. na Pamiętnik, Rozprawy i dzieła osobne około złr. 5000 do 6000 w. a. na wydatki redakcyjne złr. 800 w. a. reszta przypada na uposażenie dwóch Komisji wydziałowych: fizyograficznej i antropologicznej, z których pierwsza ze względu na swój szeroki zakres działania pobiera rocznej dotacji od złr. 5000 do 6000 w. a. druga około złr. 2000 w. a.

f) Nagrody.

Z fundacyj powierzonych Akademii w celu udzielania nagród za prace naukowe, jedne przeznaczone są dla popędu w ruchu naukowym, inne tylko dla spopularyzowania nauki lub dla zachęty uczącej się młodzieży; jedne z nich są stałe, powtarzające się co rok lub co pewien szereg lat, inne ustanowione były na raz jeden tylko.

1. Nagrody stałe,

a) *przeznaczone dla popędu ruchu naukowego.*

1. Z fundacji ś. p. Probusego Barczewskiego:

dwie nagrody po złr. 1250 w. a. rocznie, z których jedna przeznaczona za najlepszą rozprawę z dziedziny historii polskiej

(rozumie się tu historję polską w najobszerniejszem tego słowa znaczeniu), napisaną po polsku przez Polaka katolika, druga za najpiękniejsze dzieło malarskie, przez artystę Polaka wykonane.

W tym celu zapisał ś. p. Probus Piotr Samson Barczewski rozporządzeniem ostatniej woli z d. 17 Października 1880 Akademii Umiejętności jako fundusz żelazny sumę złr. 50,000 w. a. którą Akademia w r. 1886 podniosła i ulokowała w 4½% listach zast. Banku krajowego i zeznała odnośny akt fundacyjny. Fundacyja ta weszła w życie w r. 1886.

2. Z fundacyi Jerzego Romana księcia Lubomirskiego:

złr. 1000 w. a. rocznie na nagrody dla autorów najlepszych dzieł naukowych polskich, bez różnicy przedmiotu, o którym traktują, tudzież na nakłady takichże dzieł.

Kodycylem spisany w Charzewicach d. 14 Marca 1863 ustanowił ś. p. Jerzy Roman ks. Lubomirski z dziedzicznych swych dóbr Rozwadów i Miżyniec dwie ordynacje: starszą i młodszą, a zarazem postanowił między innemi, iż z dochodów dóbr do ordynacyi młodszej należących, corocznie kwota złr 1000 w. a. na cel wyżej wskazany b. Towarzystwu naukowemu składaną być ma. Fundacyja ta weszła w życie jeszcze w r. 1870, wszelako już zaraz w r. 1873 uległa przerwie i do tej chwili jeszcze wznowioną nie została.

3. Z fundacyi imienia Lindego:

rs. 675 co lat trzy jako nagroda za pracę w przedmiocie języka polskiego, mogąca w jakibądź sposób służyć za dopełnienie słownika Lindego, czyto drukiem ogłoszoną, czy też w ciągu trzechlecia w rękopisie Akademii złożoną.

W tym celu złożyła Wna Ludwika Gorecka w myśl układu z d. 10 Lipca 1876 Akademii Umiejętności kapitał rs. 4500 w listach zast. miasta Warszawy, od którego kupony składane co lat trzy, powyższą nagrodę stanowiąc mają.

4. Z fundacyi imienia Mikołaja Kopernika:

złr. 500 w. a. co lat pięć jako nagroda za najlepsze rozwiązanie i napisanie w języku polskim zadań konkursowych, w tym celu przez Akademię co lat pięć ogłaszać się mających, z zakresu astronomii lub nauk z nią spowinowaconych, to jest z astrofizyki, geodezyi, geografii fizycznej, magnetyzmu ziemskiego i meteorologii.

Fundacyja ta zasadza się na akcie z d. 18 Lutego 1873, mocą którego gmina miasta Krakowa pragnąc uczcić pamięć Mikołaja Kopernika, wiekopomnej sławy astronoma polskiego, syna mieszczanina krakowskiego, zobowiązała się wносить corocznie od d. 19 Lutego 1873 jako czterechsetnej rocznicy urodzin onegoż poczynawszy, po złr. 100, które co pięć lat składane, tworzą powyższą nagrodę.

5. Z fundacyi ś. p. Jana Radwańskiego:

złr. 131 w. a. co lat dziesięć jako nagroda za pracę z zakresu lingwistyki polskiej.

W tym celu złożył ś. p. Jan Radwański w r. 1859 b. Towarzystwu naukowemu kwotę rs. 155 kop. 20 czyli złr. 262 kr. 30 w. a. od której procent po 5% co lat dziesięć składany, daje powyższą nagrodę.

*b) przeznaczone dla spopularyzowania nauki.***6. Z fundacyi ś. p. ks. Adama Jakubowskiego:**

dwie nagrody rs. 400 i rs. 200 co lat dwa za prace a) zdążające ku podniesieniu uczuć religijnych i moralnych oraz oświecenia ludu, b) prace z zakresu nauk przyrodniczych, wreszcie c) z zakresu dziejów ojczyznych.

W tym celu złożył ś. p. ks. Adam Jakubowski Akademii Umiejętności jeszcze w roku 1877 kapitał rs. 6000 w papierach publicznych, od którego zastrzegł sobie pobieranie procentów, póki żyje. Fundacyja ta weszła w życie w r. 1885 po śmierci testatora.

c) *przeznaczone dla zachęty ucsącej się młodzieży.*

7. Z fundacyi ś. p. Kaspra Bieleckiego:

trzy nagrody w kwotach złr. 130, złr. 85 i złr. 45 w. a. co-roczenie dla uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego za utwory z zakresu historii literatury polskiej lub też utwory poetyckie.

Rozporządzeniem ostatniej woli z d. 5 Czerwca 1859 za-pisał ś. p. Kasper Bielecki Arcybractwu Miłosierdzia w Kra-kowie kapitał, wynoszący po zrealizowaniu onegoż złr. 5200 w. a. od którego procent przesyłanym być miał b. Towarzystwu naukowemu do rozdzielenia pomiędzy dwóch lub trzech aka-demików krakowskiej szkoły, których toż Towarzystwo za najgodniejszych tego daru uzna, bądź z powodu złożonej przez nich jakiej odznaczającej się pracy wierszem lub prozą w pol-skim języku, bądź dla tego, iż otrzymali świadectwo odnacza-jącego się postępu w literaturze polskiej.

Fundacyja ta weszła w życie w r. 1877.

2. Nagrody jednorazowe.

1. *Ś. p. ks. Adam Jakubowski* złożył Akademii w latach 1874 i 1875 następujące kwoty na nagrody za prace nauko-we, mianowicie:

a) w r. 1874 kwotę złp. 3000 czyli złr. 695 z przezna-czeniem na dwie nagrody konkursowe: jedną za najlepsze dzieło lub wynalazek odnoszący się do rolnictwa i gospodar-stwa wiejskiego, drugą za najlepsze dzieło lub wynalazek od-noszący się do leczenia chorób epidemicznych i zaraźliwych ludzi lub zwierząt. Konkurs rozpisany został d. 6 Maja 1874 a d. 2 Maja 1878 przyznana została jedna nagroda w kwocie złr. 347 w. a. Reszta funduszu z woli ofiarodawcy obrócona na wydanie tomu IX Voluminów legum;

b) w tymże roku 1874 kwotę rs. 300 na nagrodę za naj-lepszy opis którejbydz części kraju dawnych ziem polskich.

Konkurs rozpisany został d. 4 Listopada 1874 a nagroda przyznana d. 3 Maja 1876;

c) w r. 1875 kwotę rs. 300 jako nagrodę za pracę naukową na temat później oznaczyć się mający. Zgodnie z wolą ofiarodawcy wypłacono w r. 1878 nagrodę tylko w kwocie złr. 150 w. a. resztę zaś tego funduszu użyto na druk tomu IX Voluminów legum.

2. *Ś. p. M. Bleszyński* nadesłał Akademii na ręce Dra Karola Estreichera d. 12 Grudnia 1874 kwotę rs. 125 czyli złr. 192 kr. 50 w. a. z przeznaczeniem na drugą nagrodę za opis którejkądz części kraju dawnych ziem polskich. Konkurs został ogłoszony d. 18 Grudnia 1874 a nagroda przyznana d. 2 Maja 1878.

3. *Prof. Dr. Udalryk Heyzmann* złożył Akademii Umiejętności w dniu 8 Maja 1880 ku uczczeniu pamięci Jana Długosza kwotę złr. 300 w. a. w celu użycia jej na nagrodę za najlepszą pracę konkursową, traktującą o Długoszu i jego epoce a złożoną przez któregokolwiek z uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego lub tutejszych kandydatów doktoratu. D. 7 Czerwca 1880 rozpisany został konkurs z dwiema nagrodami złr. 200 i złr. 100 w. a. W r. 1885 przyznana została druga nagroda, poczem z uwzględnieniem narosłych procentów ogłoszono ponownie konkurs z takimiż samymi dwiema nagrodami, który obecnie upływa.

4. *Wny Józef Ulanowski* nadesłał w r. 1880 Akademii Umiejętności kwotę rs. 100 z przeznaczeniem na wynagrodzenie pracy historycznej z czasów Jana Długosza (1415—1480). Konkurs rozpisany został d. 7 Czerwca 1880 i ponowiony w r. 1882, a gdy żadna praca odpowiednia zgłoszona nie została, przeznaczono z wolą ofiarodawcy fundusz ten na wydawnictwa Komisji prawniczej.

5. *Dr. Władysław Kretkowski* złożył Akademii Umiejętności dwie sumy, mianowicie franków 1000 i franków 500 w złocie, z których pierwsza przeznaczona na nagrodę za najlepsze wypracowanie podanego tematu z algebry; druga przeznaczona za także wypracowanie danego tematu z geometryi. Konkurs ogłoszony w d. 12 Czerwca 1882, a dnia

28 Maja 1884 przyznana została druga nagroda fr. 500 w złocie. Co do pierwszej nagrody konkurs ponawiany jest jeszcze w toku.

g) Stypendyja.

Najmniej związku z celami i zadaniami naukowymi Akademii mają powierzane jej fundacje stypendyjne. Są one raczej tylko dowodem pokładanego w Akademii zaufania ze strony ofiarodawców, z tego też tylko tytułu Akademia podejmuje się uciążliwego nieraz dla siebie zawiadownictwa temi fundacyjami. Dzielią się one na dwie kategorie, jedne mają na celu przysposobienie ludzi uczonych, głównie profesorów specjalnych nauk na uniwersytetach, inne przeznaczone dla uczącej się młodzieży, potrzebującej pomocy, inne wreszcie mieszany mając charakter, należą do jednej i drugiej kategorii.

a) *przeznaczone celem ostatecznego wykształcenia kandydatów na profesorów uniwersytetu.*

1. Imienia Śniadeckich:

franków 5000 rocznie a może być pobieranem przez lat trzy.

Stypendyjum to ustanowione przez ś. p. Dra Seweryna Gałęzowskiego listem z d. 17 Marca 1878 ma na celu przyścisie w pomoc Polakom zwolennikom nauk, aby ukończywszy nauki w jakimkolwiek uniwersytecie i otrzymawszy stopień naukowy, znaleźli dostateczne środki do dalszego i zupełnego wykształcenia się w obranym zawodzie za granicą, a tym sposobem uniwersytety krajowe, nateraz krakowski i lwowski, mogły mieć zapewniony zapas sił nauczycielskich a kraj ludzi mogących wpływać samodzielnie na postęp umiejętności. Kandydat, jeśli już nie jest przy jakimkolwiek krajowym lub zagranicznym uniwersytecie asystentem lub docentem, winien posiadać wyższy stopień naukowy i być znanym z gorliwej pracy w zawodzie, któremu pragnie się poświęcić, w każdym zaś razie wymagać się będzie od niego biegłości w języku

polskim. Stypendysta przed powzięciem pierwszej raty winien przedstawić komitetowi plan studyjów, które w ciągu całego roku przedsiębrać zamierza. Toż samo obowiązuje go z każdym dalszym rokiem, gdyby stypendyjum na czas dłuższy przyznanem mu było. Po upływie każdego półrocza stypendysta obowiązany jest złożyć sprawę z prac naukowych, któremi zajmował się przez ten czas. Komitet stypendyjny stanowią: prezes Akademii Umiejętności w Krakowie, sekretarz generalny tejże Akademii i rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego jako członkowie stali, tudzież profesor tego naukowego zawodu, któremu się kandydat poświęcać zamierza.

2. Imienia Mickiewicza:

rs. 750 co lat pięć jako zasiłek dla kandydata, który otrzymawszy w Uniwersytecie krakowskim stopień naukowy, pragnąłby dopełnić w pewnym szczegółowym kierunku naukę za granicą. Kandydat winien będzie zastósować się do instrukcyi, jaką otrzyma od komitetu złożonego z prezesa i sekretarza generalnego Akademii tudzież profesora reprezentującego na uniwersytecie zawód naukowy, jakiemu się oddaje kandydat *).

3. Bezimiennego ofiarodawcy:

Ofiarodawca nie życzący sobie być narazie wymienionym, złożył w r. 1886 Akademii Umiejętności kapitał złr. 40,000 w. a. w papierach publicznych, od których procent pobierać ma puki żyje. Po śmierci zaś jego ma być z kapitału powyższego utworzona fundacyja stypendyjna jego imienia, a procenta każdoroczne mają być użyte na stypendyja dla kandydatów, którzy po ukończeniu nauk uniwersyteckich, poświęcając się zawodowi naukowemu czyto jako przyszli profesorowie, czy jako prywatni pracownicy, pragną wyższego wykształcenia się za granicą. Stypendyja te mają być przyznawane z kolei raz zwolennikom nauk humanitarnych, mianowicie w kierunku historyi prawa, literatury polskiej i języka pol-

*) Zobacz także niżej N. 5.

skiego; drugi raz kształcącym się w naukach matematycznych i przyrodniczych. Komitet stypendyjny stanowić będą: prezes i sekretarz generalny Akademii, rektor uniwersytetu tudzież profesorowie tych przedmiotów, jakim się kandydaci poświęcać mają.

Fundacyja ta nie weszła jeszcze w życie.

Oprócz powyższych stałych stypendyjów przeznaczonych dla kandydatów na profesorów uniwersytetu, Rada Administracyjna Szkoły polskiej w Batignolles oddała pismem z d. 14 Czerwca 1881 komitetowi rozdawniczemu stypendyjum imienia Śniadeckich do rozporządzenia jednorazowo kwotę 2,000 franków, celem udzielenia takowej jako jednorocznej pomocy wskazanemu przez komitet docentowi, któryby takiej pomocy potrzebował i przedstawiałby zarazem dostateczną rękojmię, iż się w krótcie okaże zdolnym do zajęcia katedry na uniwersytecie. W skutek tego rozpisany został konkurs przystępny docentom Uniwersytetu, poświęcającym się naukom z zakresu tak zwanych humanistycznych i stypendyjum zostało wypłacone.

b) przeznaczone dla uczącej się młodzieży.

4. *ś. p. Dra Józefa Katarzyńskiego:*

trzy stypendyja po rs. 225 rocznie, przeznaczone dla uczniów trzech świeckich Wydziałów Uniwersytetu krakowskiego. Stypendyści obowiązani są zajmować się w Akademii Umiejętności przez 6 godzin tygodniowo pracą, jaka im stósownie do ich zawodu wskazaną będzie.

Fundacyja ta pochodzi z zapisu testamentowego ś. p. Dr. Józefa Katarzyńskiego z d. 10 Marca 1879, który Akademii Umiejętności na ten cel fundusz rs. 15,000 przeznaczył. Z zapisu tego otrzymała Akademia dopiero w Grudniu r. 1881 część rs. 10,895, częścią w gotówce częścią w papierach publicznych i zaraz uchwałą z d. 21 Czerwca 1882 ustanowiła dwa stypendyja po rs. 220 rocznie. W roku 1886 wpłynął dalszy kapitał rs. 3,728 kop. 84, poczem Akademia ustano-

wiła jeszcze trzecie stypendyjum i podniosła wszystkie do rs. 225.

5. Imienia Mickiewicza:

trzy stypendyja po rs. 200 rocznie, przeznaczone dla uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego trzech świeckich Wydziałów z zastrzeżeniem pierwszeństwa dla pochodzących z królestwa polskiego. Każdy stypendysta obowiązany będzie pracować 6 godzin tygodniowo w Akademii, w sposobie, jaki stósownie do jego naukowego zawodu wskazany mu będzie.

Stypendyja te pochodzą z procentów od kapitału rs. 15,000 w papierach publicznych, ofiarowanych Akademii na ten cel przez ś. p. Paulinę Radziwińską i weszły w życie za uchwałą Akademii z d. 25 Listopada 1883. Ponieważ procent od kapitału fundacyjnego wynosi rs. 750 rocznie, przeto reszta po potrąceniu owych trzech stypendyjów, składana co lat pięć, wytwarza stypendyjum w kwocie rs. 750 przeznaczone dla kandydatów pragnących uzupełnić swe studyja w pewnym szczegółowym kierunku za granicą, o czem wyżej w ustępie 2 była mowa.

6. Ś. p. Michała Konarskiego:

dwa stypendyja po złr. 180 w. a. rocznie, przeznaczone dla uczniów Uniwersytetu krakowskiego, mianowicie dla uczniów Wydziału filologicznego lub prawniczego, pracujących w kierunku historycznym, oraz dla uczniów Wydziału filozoficznego lub lekarskiego, pracujących w kierunku przyrodniczym. Stypendyści biorą na siebie obowiązek: pierwszy pracowania przez 6 godzin tygodniowo w biurze Komisji historycznej, drugi tyleż godzin w Muzeum fizyograficznym.

Ta fundacyja pochodzi z legatu ś. p. Michała Konarskiego rs. 5,000 przeznaczonego na wsparcie uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Z legatu tego wywindykowaną została w r. 1862 tylko suma złr. 3,627 kr. 80 w. a. którą postanowiono na razie pomnażać procentami, zanimby na cele przez testatora wskazane obróconą była. Gdy w ten sposób kapitał wzrósł do sumy złr. 7,700 w. a. Akademia Umiejętności

uchwałą z d. 31 Października 1874 przystąpiła do wprowadzenia fundacyi w życie.

7. Ś. p. Ferdynanda Sawickiego:

jedno stypendyjum rs. 275 rocznie, przeznaczone dla ucznia Uniwersytetu Jagiellońskiego, celującego w języku, literaturze lub historii polskiej, przedewszystkiem z rodziny testatora. Stypendyjum to może być przedłużone nawet przez trzy lata po skończeniu studiów uniwersyteckich celem dalszego kształcenia się bądź na tutejszym bądź zagranicznym uniwersytecie.

Pochodzi ono z procentów od sumy rs. 5,500 w papierach publicznych, złożonej Akademii Umiejętności z woli ś. p. Ferdynanda Sawickiego wraz z pismem dtto Wilno 1 Marca 1879 r. zaś Akademia wprowadziła tę fundacyję w życie za uchwałą z d. 2 Maja 1879.

8. Z zapisu Wgo Drybuszewskiego:

jedno stypendyjum złr. 60 w. a. co lat dwa, przeznaczone dla młodzieży Uniwersytetu lub Techniki, a przedewszystkiem dla młodzieży pochodzącej z gubernii mohilewskiej a potem z Litwy.

Na ten cel złożył ofiarodawca Akademii Umiejętności za pośrednictwem Dra Karola Estreichera w dniu 24 Kwietnia 1884 r. kwotę rs. 500 czyli złr. 612 w. a. od której procent po 5% co lat dwa powyższe stypendyjum stanowi.

AKTA URZĘDOWE
DOTYCZĄCE ZAŁOŻENIA AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI
I JEJ WEWNĘTRZNEGO URZĄDZENIA.

---

1. Reskrypt Jego Eks. c. k. Ministra oświecenia do Prezesa Towarzystwa naukowego w Krakowie z uwiadomieniem o piśmie odręcznem Jego Cesarskiej i Królewskiej Apostolskiej Mości z dnia 2 Maja 1871.

Do JWgo Józefa Majera, Prezesa c. k. Towarzystwa naukowego w Krakowie.

331 praes. Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczyła wydać najłaskawiej następujące pismo odręczne:

„Kochany Ministrze Jireček! Zyczeniem jest mojem, aby „założoną została Akademia Umiejętności w Krakowie. Pole „cam Panu, iżbyś w tym celu zawiązać zechciał rokowania „z istniejącem w Krakowie Towarzystwem naukowem, którego „skuteczną działalność uznaję, względem przeobrażenia go na „taką Akademię, i mnie odpowiednie wnioski do decyzji „przedstawił“.

„Wiedeń dnia 2 Maja 1871.“

Franciszek Józef w. r.

Zawiadamiając JWgo Pana o tem najwyższem piśmie odręcznem, upraszam Go jako Prezesa, ażebyś treść jego udzielił krakowskiemu c. k. Towarzystwu naukowemu do wiado-

mości i postarał się o to, iżby w gronie Towarzystwa przeprowadzone zostały potrzebne narady, których wynik dałby mi możność w czasie ile można jak najkrótszym zastosować się do otrzymanego najłaskawszego zlecenia i przedłożyć Najjaśniejszemu Panu wnioski zmierzające do urzeczywistnienia Jego życzliwych zamiarów.

Wynik narad zechcesz mi JW. Pan przedłożyć za pośrednictwem pana Prezydenta Namiestnictwa.

Dla spieszniejszego postępu tej sprawy zapraszam JW. Pana, iżbyś w ciągu ostatniego tygodnia miesiąca Maja zechciał dla osobistego porozumienia przybyć do Wiednia.

Racz JW. Panie przyjąć zapewnienie mego prawdziwego poważania.

Wiedeń dnia 16 Maja 1871.

C. k. Minister oświaty

Jireček w r.

2. Reskrypt Jego Eks. c. k. Ministra oświecenia do Prezesa Towarzystwa naukowego z d. 29 Stycznia 1872 l. 93.

Do Profesora Dra Józefa Majera, Prezesa c. k. Towarzystwa naukowego w Krakowie.

93 praes. Najwyższem postanowieniem z d. 28 Stycznia b. r. raczył Jego Ces. i Król. Mość przyjąć najłaskawiej do wiadomości uchwałę krakowskiego Towarzystwa naukowego, powziętą względem przeobrażenia tegoż na Akademię w myśl życzenia Jego Ces. i Król. Mości w najwyższem piśmie odręcznym z d. 2 Maja 1871 objawionego, a zarazem uchwalonemu przez Towarzystwo projektowi statutu Akademii z uwzględnieniem wskazanych przeze mnie zmian, udzielić w zasadzie najwyższego potwierdzenia.

O tem najwyższem postanowieniu mam zaszczyt zawiadomić W. Pana jako Prezesa c. k. Towarzystwa naukowego.

W celu wprowadzenia Akademii w życie a względnie jej ukonstytuowania, wypada przedewszystkiem, ażeby dotychczasowy projekt statutu przez Jego Ces. i Król. Mość w zasadzie potwierdzony, poddanym został z uwzględnieniem mody-

fikacyj niżej wymienionych ostatecznej redakcyi i żeby jego formalne wygotowanie zarządzeniem zostało.

Zmiany odnoszą się do §§ 30 i 26 projektowanego statutu. W § 30 po wyrazach: „Sejm krajowy czuwać będzie nad dopełnieniem tego obowiązku“ dodać należy: „Jeżeli obie te korporacje (Gmina miasta Krakowa i Sejm krajowy) zgodzą się na to postanowienie“.

§ 26 zaś ma w ustępie *b*) brzmieć jak następuje: „Majątek Akademii składa się: *b*) z oznaczyć się mającego zasilku ze Skarbu państwa i z innych zasiłków“.

Nadmieniam zarazem, iż § 2 otrzymać winien następującą stylizacyję: „Akademija zostaje jako instytucja publiczna pod najwyższą opieką Jego Ces. i Król. Apostolskiej Mości, który w tym celu zamianuje Protektora Akademii i jego Zastępcę“.

Tekst statutu Akademii zredagowany ostatecznie wedle powyższych uwag, proszę mi nadesłać o ile można jak najrychlej w czterech egzemplarzach w polskim i tyłuż w niemieckim języku, abym mógł zarządzić co potrzeba w celu zatwierdzenia go formalnie i poczynienia przygotowań wyżej nadmienionych dla wprowadzenia Akademii w życie.

Wiedeń d. 29 Stycznia 1872.

C. k. Minister oświecenia.

Stremayr w. r.

3. Statut Akademii Umiejętności w Krakowie.

§. 1.

C. k. Towarzystwo naukowe krakowskie zmieniając swoje dotychczasowe urządzenie według przepisów niniejszej ustawy, otrzymuje nazwisko: Akademii Umiejętności w Krakowie.

§. 2.

Akademija jako instytucja publiczna zostaje pod Najwyższą opieką Jego c. i k. Apostolskiej Mości, który w tym celu zamianuje Protektora Akademii i jego Zastępcę.

I.

Czynności.

§. 3.

Przedmiotami badań Akademii będą:

- a. Filologija i lingwistyka głównie polska i słowiańska, historyja piśmiennictwa powszechnego, a w szczególności polskiego i historyja sztuki;
- b. Umiejętności filozoficzne, polityczne, umiejętność prawa historyja z archeologiją;
- c. Umiejętności matematyczne, przyrodnicze z geografiją i lekarskie.

§. 4.

Według głównych działów naukowych (§. 3) Akademia składa się z trzech Wydziałów:

- a. Wydziału filologicznego;
- b. „ historyczno-filozoficznego;
- c. „ matematyczno-przyrodniczego.

§. 5.

Akademija załatwia czynności:

- a. na posiedzeniach walnych;
- b. „ „ wydziałowych;
- c. w Komisyjach.

§. 6.

Posiedzeń walnych będzie 3 do roku: jedno publiczne poświęcone sprawozdaniu z czynności i dopełnione rozprawą treści dostępniejszej, odbywać się będzie w dniu 3 Maja, jako w rocznicę założenia; dwa prywatne, których przedmiotem będą czynności administracyjne, mieć będą w regulaminie stale wskazane terminy z odstępem mniej więcej półrocznym.

§. 7.

Posiedzenia wydziałowe zwyczajne, z wyjątkiem wyborów (§§. 18, 22, 23), będą tylko naukowe. Każdy Wydział odbędzie je raz w ciągu miesiąca.

Należać do nich będą:

- a. Rozprawy nad przedmiotami odpowiednich nauk, wniesionymi bądź osobiście przez Autora, bądź za pośrednictwem Sekretarza.
- b. Rozbiór przedmiotów, względem których zażądałby wyjaśnień Rząd państwa, naczelna Władza kraju lub Wydział krajowy.
- c. Obmyślanie zadań do nagrody, w miarę uzyskanego na ten cel funduszu, rozbiór zdań referentów i przyznawanie nagród.

§. 8.

Uczestniczenie w posiedzeniach naukowych jest obowiązkiem każdego miejscowego czynnego Członka odpowiedniego Wydziału.

Prawo obecności na tych posiedzeniach służy każdemu innemu Członkowi Akademii. Mogą oni zabierać głos i przedstawiać własne odpowiednie prace; nie mają jednak udziału w uchwałach, jak np. w odpowiedziach na zapytania Rządu lub w przyznawaniu nagród.

Wreszcie jako gość znajdować się może na posiedzeniach naukowych, ktokolwiek byłby tamże przedstawiony przez 3ch Członków.

§. 9.

Dla nadania silniejszego popędu niektórym zadaniom i kierunkom naukowym z zakresu odpowiedniego przeznaczeniu każdego Wydziału, mogą one ustanawiać osobne Komisje pod nazwiskiem akademickich.

§. 10.

Komisje składać się będą: a) z Członków czynnych odpowiedniego Wydziału, b) z Członków Akademii nadzwyczajnych (§. 17).

Liczba jednych i drugich zależy będzie od dobrowolnego zobowiązania się każdego do udziału w pracy w wybranej przez siebie Komisji.

W razach wyjątkowych, na przedstawienie Komisji a za uznaniem Wydziału, mogą być do niej przybrane osoby nie należące do Akademii.

§. 11.

Rodzaj publikacyj Akademii wskaże bliżej jej wewnętrzne urządzenie.

§. 12.

Językiem urzędowym Akademii jest język polski. W tym języku zamieszczane będą prace w publikacjach Akademii.

Wyjątkowo, na przedstawienie odpowiedniego Wydziału, a za zgodą Zarządu Akademii, pojedyncze prace mogą być ogłaszane w języku innym.

II.

Skład Akademii.

§. 13.

Akademija składa się z Członków:

- A. zwyczajnych
  - a. czynnych,
  - b. korespondentów.
- B. nadzwyczajnych.

§. 14.

Z kategorii Członków zwyczajnych:

Czynnymi mogą być znani z prac swoich uczeni:

- 1) krajowi (z Król. Galicyi i Lodomeryi tudzież w. Ks. Krakowskiego);
- 2) pozakrajowi i zagraniczni.

Pierwszych będzie najmniej 24, najwięcej 42.

Na nich głównie polegają prace Akademii, im też służy nawzajem prawo udziału w Zarządzie, prawo do wszelkich wyborów i głos stanowczy przy uchwałach.

Drugich liczba oznacza się od 18 do 30.

Z wyjątkiem udziału w Zarządzie i prawa wybierania tegoż, stoją oni na równi z pierwszymi, o ile z prawa swego chcieliby korzystać osobiście.

Członek kategorii pierwszej, przeniósłszy się stale za granicę, przechodzi do kategorii zagranicznych. Nawzajem Członek czynny zagraniczny osiadłszy w kraju i uzyskawszy

jego obywatelstwo, wchodzi tem samem w komplet Członków kategorii pierwszej, gdyby miejsce takie było opróżnione; w przeciwnym razie, uczestniczy we wszystkich czynnościach jako Członek nadkompletny.

§. 15.

Członkiem *korespondentem* może być równie krajowiec jak i zagraniczny.

Kwalifikacja korespondentów jest taka sama jak i Członków czynnych.

Liczba ich ogranicza się do 36.

Mają oni prawo otrzymywania publikacyj Akademii i znajdowania się na posiedzeniach naukowych.

§. 16.

Liczba Członków zwyczajnych każdej kategorii rozdziela się równo pomiędzy 3 Wydziały Akademii.

§. 17.

Członkami nadzwyczajnymi Akademii będą Członkowie czynni teraźniejszego Towarzystwa naukowego, pozostali po dokonanym z grona tegoż wyborze Członków zwyczajnych (§. 14).

Służą im prawo użytkowania ze zbiorów Akademii, otrzymywania jej publikacyj, obecności na posiedzeniach naukowych (§. 8): obowiązkiem będzie czynny udział w Komisjach (§. 10).

Ubytki w tej kategorii Członków nie będą się uzupełniać.

§. 18.

Kandydatów na Członków wszelkich kategorii wybierają odpowiednie Wydziały w sposób następujący:

Dwóch Członków czynnych przedstawia ich piśmiennie; Dyrektor zawiadania o tem Wydział na najbliższem jego posiedzeniu, ten zaś dokonywa wyboru na ostatniem swoim zebraniu przed publicznem posiedzeniem Akademii.

Do ważności wyboru potrzebną jest obecność przynajmniej 8miu Członków czynnych i większość głosów tajnych przynajmniej $\frac{2}{3}$.

Wyboru stanowczego Członków dokonywa cała Akademia.

W tym celu o przedstawionych przez Wydziały kandydatach zawiadamia Zarząd Akademiję na posiedzeniu publicznem, ta zaś dopełnia wyboru na prywatnem w ciągu roku drugim.

Do wyboru potrzeba przynajmniej 24 Członków czynnych i większości $\frac{2}{3}$ głosów tajnych.

Do wyboru Członka zagranicznego jakiejbyż kategorii potrzeba zezwolenia Najjaśniejszego Pana.

U w a g a. Pierwszy wybór Członków nastąpi według przepisu w rozdziale dodatkowym (§. 31).

III.

Zarząd Akademii.

§. 19.

Do zarządu Akademii należą:

- a. Prezes,
- b. trzech Dyrektorów wydziałowych,
- c. Sekretarz jeneralny.

§. 20.

Wybór Prezesa następuje na jednym z posiedzeń walnych, z grona wszystkich czynnych miejscowych Członków Akademii, większością głosów tajnych bezwzględna.

Wybór ten ponawia się co 3 lata i ulega zatwierdzeniu Najjaśniejszego Pana.

§. 21.

Prezes reprezentuje Akademiję wobec Rządu i osób trzecich; przewodniczy na jej posiedzeniach walnych i posiedzeniach Zarządu, czuwa nad porządkiem i przestrzeganiem ustawy we wszelkich czynnościach Akademii.

§. 22.

Dyrektorowie przewodniczą na posiedzeniach wydziałowych. Każdy Wydział wybiera Dyrektora z grona swoich

Członków czynnych miejscowych, większością bezwzględną głosów tajnych.

Ponawianie wyboru odbywa się co 2 lata na posiedzeniu wydziałowem, ostatniem przed publicznem posiedzeniem Akademii.

Jeden z Dyrektorów, według wyboru Zarządu i po zatwierdzeniu przez Najj. Pana, jest Wiceprezesem Akademii.

§. 23.

Każdy Wydział wybiera dla siebie Sekretarza w ten sam sposób jak Dyrektora.

Wybór jeneralnego Sekretarza Akademii odbywa się podobnie jak Prezesa (§. 20).

Urzędowanie Sekretarza jeneralnego trwa przez lat 6, wybór Sekretarzy wydziałowych ponawia się co 3 lata.

§. 24.

Komisje wybierają sobie Przewodniczącego większością bezwzględną z pośród należących do nich czynnych Członków Akademii; Sekretarza zaś z grona wszelkich swoich Członków.

Wybór Przewodniczących ponawia się co rok, Sekretarzy co 2 lata.

§. 25.

Akademija mieć będzie dodane biuro pomocnicze, zostające pod bezpośrednim zarządem Sekretarza jeneralnego, a pod wyższym nadzorem Prezesa Akademii.

Składać się ono będzie:

- a. z Kasyjera, Kustosza zbiorów zarazem Biblijotekarza, wybieranych przez Zarząd Akademii na lat 3;
  - b. z potrzebnej liczby urzędników manipulacyjnych i służb.
- U w a g a. W miarę przybytku zbiorów ustanowi się Kustosz drugi lub osobny Biblijotekarz.

IV.

Własność i fundusze Akademii.

§. 26.

Majątek Akademii składać się będzie:

- a. z dotychczasowego majątku Towarzystwa naukowego, w którego prawa Akademia wstępuje na zasadzie niniejszej ustawy (§. 1);
- b. z uposażenia wyznaczyć się mającego ze skarbu Państwa, tudzież z zasiłków z innych źródeł pochodzić mogących.

§. 27.

Z dochodów swoich opędza :

- a. płacę Prezesa i Sekretarza jeneralnego;
- b. płace urzędników (§. 25 a. b.);
- c. dyjety dla Członków czynnych zamiejscowych w razie osobistego uczestniczenia w czynnościach, a to za uchwałą Zarządu na przedstawienie odpowiedniego Wydziału;
(Kwotę na dyjety uchwali corocznie Akademia).
- d. potrzeby kancelaryjne, porządki domowe, oświetlenie i opał;
- e. potrzeby wynikające z naukowych zadań Akademii, a funduszem dotychczasowego Towarzystwa niepokryte (§. 29).

Potrzeby te pokrywane będą resztą kwoty, jaka pozostanie po opędzeniu potrzeb pod lit. a—d, z której to reszty połowa przypadnie dla Wydziału matematyczno-przyrodniczego, połowa dla dwóch innych Wydziałów.

§. 28.

Z użycia wszelkiego funduszu Zarząd Akademii składa corocznie rachunek walnemu prywatnemu zgromadzeniu, a odpowiednie sprawozdanie drukiem rozpowszechnia.

§. 29.

Fundusze ofiarowane szczegółowym Komisjom używać się będą wyłącznie na cele tychże Komisyj, jak w ogólności każdy z funduszków dotąd ofiarowanych Towarzystwu, zatrzyma swoje szczegółowe przeznaczenie.

§. 30.

Gdyby w przyszłości Akademia rozwiązana być miała, lub wskazany tym Statutem cel jej naukowy i charakter narodowy uleść miał zmianie, w takim razie majątek jej, o ile

przejmuje go od dotychczasowego Towarzystwa naukowego, stanie się własnością gminy krakowskiej, która przy pomocy ówczesnych czynnych i żyjących jeszcze nadzwyczajnych Członków Akademii, zawiąże na nowo Towarzystwo naukowe polskie.

Sejm krajowy dopilnuje wykonania tego obowiązku, jeżeli oba nadmienione tu Zgromadzenia (Gmina krakowska i Sejm krajowy) przychylią się do tego postanowienia.

W razie niemożności wykonania tego, pozostały fundusz użyje się na wsparcie uczniów, według uznania ówczesnych czynnych i nadzwyczajnych Członków Akademii; dom ze wszystkimi zbiorami dotyczącymi sztuki i starożytności, stanie się własnością miasta, które urządzi tamże Muzeum miejskie; inne wreszcie zbiory przejdą do Uniwersytetu krakowskiego.

V.

Przepisy dodatkowe i przechodnie.

§. 31.

Wybór z dotychczasowego Towarzystwa naukowego do Akademii, a zatem zawiązanie się Akademii nastąpi tym sposobem :

Oddział nauk przyrodniczych wybierze z grona swego 4ch Członków dla Wydziału matematyczno-przyrodniczego. Połączone Oddziały nauk moralnych tudzież sztuk i archeologii wybiorą ich 8miu, po 4ch dla pozostałych Wydziałów.

Obrani tym sposobem, gdy otrzymają potwierdzenie Najjaśniejszego Pana, przedstawią Mu następnie po 8miu na każdy Wydział.

Połowa z tak przedstawionych Najjaśniejszemu Panu dla każdego Wydziału zatwierdzona, łącznie z 12ma pierwotnymi, zawiąże czynności Akademii.

§. 32.

Mianowanie pierwszego Prezesa i Sekretarza jeneralnego z grona Członków czynnych zastrzega sobie Najjaśniej-

szy Pan. Urzędowanie tego pierwszego Sekretarza trwać będzie 1 rok.

§. 33.

Blizszy tok czynności określi regulamin, który, jak niemniej szczegółowe instrukcje dla urzędników, na przedstawienie Zarządu Akademija uchwali, a Minister oświecenia zatwierdzi.

§. 34.

Po zatwierdzeniu niniejszego Statutu, wszelki majątek dotychczasowego Towarzystwa naukowego spisany będzie w 3ch egzemplarzach, z których jeden złożony będzie w Archiwum Akademii, drugi przesłany Władzy miejskiej Krakowa, trzeci Wydziałowi krajowemu.

§. 35.

Zmiany w niniejszem urządzeniu Akademii mogą być uchwalone dopiero we dwa lata od czasu wprowadzenia go w wykonanie.

Do ich prawomocności potrzeba: a) większości głosów wynoszącej przynajmniej $\frac{2}{3}$, czynnych krajowych Członków Akademii; b) zatwierdzenia Najjaśniejszego Pana.

Statutowi niniejszemu Akademii Umiejętności w Krakowie, przedstawionemu w oryginale c. k. Ministerstwu wyznań i oświecenia obok sprawozdania Zarządu c. k. Towarzystwa naukowego krakowskiego z d. 11 Lutego r. b. L. 90, Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najłaskawiej udzielić swego zatwierdzenia, najwyższem postanowieniem z dnia 16 Lutego 1872 r.

Równocześnie raczył Jego Cesarska Mość dozwolić, ażeby ze względu na stosunek między Akademiją a c. k. Ministerstwem wyznań i oświecenia, równie sprawozdania Akademii do Ministerstwa wyznań i oświecenia, jak i nawzajem odezwy tegoż Ministerstwa do Akademii, dochodziły za pośrednictwem każdorazowego Protektora lub jego Zastępcy.

Wiedeń dnia 5 Marca 1872 r.

Minister wyznań i oświecenia

Stremayr w. r.

(M. P.)

4. Reskrypt Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika do Prezesa Towarzystwa naukowego z d. 19 Kwietnia 1872.

Do Prezesa krakowskiego Towarzystwa naukowego Profesora Uniwersytetu Dra Józefa Majera w Krakowie.

Najwyższem postanowieniem z dnia 16 Lutego 1872 r. Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył potwierdzić statut nowo założonej Akademii Umiejętności w Krakowie, wniesiony w ostatniej redakcyi przez krakowskie Towarzystwo naukowe stósownie do Najwyższego polecenia z dnia 28 Stycznia 1872, zarazem Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył zezwolić, aby się Akademia znosiła w ten sposób z c. k. Ministerstwem oświaty i wyznań, iż sprawozdania swoje przysyłać będzie temuż Ministerstwu za pośrednictwem Swego Protektora, względnie Jego Zastępcy.

Nowa instytucja, której zadaniem jest, rozciągnąć swój wpływ skuteczny na krzewienie i rozwój nauk, użyczyć im swej pełnej i ożywczej opieki, uzyskała tem samem trwałą podstawę i rękojmię żywotności.

Akademia byt swój zawdzięcza bezpośredniej inicjatywie Jego Ces. i Król. Apostolskiej Mości, rozchodzi się teraz o to, aby szybką działalnością urzeczywistnić Jego wielkoduszne zamiary.

Powołany na Protektora Akademii i pragnąc jej złożyć dowód szczególnej Mojej życzliwości, obejmuję natychmiast poruczone Mi czynności i wypełniam pośrednictwo Moje już przy ukonstytuowaniu się Akademii.

Niniejszem przesyłam Ci, Panie Prezesie! egzemplarz podpisanego przez Najjaśniejszego Pana Statutu w polskiej i niemieckiej osnowie, wraz z klauzulą potwierdzenia Ministra oświaty i wyznań, i wzywam Cię, ażebyś zechciał czemprowadzej uwiadomić o tem Towarzystwo Naukowe.

Rzeczą Towarzystwa naukowego będzie, wywiązać się niezwłocznie z swych obowiązków w myśl §§ 31 i 34.

Spodziewam się, że w krótkim czasie zdołasz Mi Panie Prezesie donieść o wyborze pierwszych dwunastu członków

Akademii i załączyć protokół spisany o akcie wyborczym, abym mógł uczynić co należy, celem uzyskania Najwyższego potwierdzenia.

Gdy nadto Minister oświaty i wyznań z polecenia Cesarzkiego przygotowawcze ma poczynić kroki, aby w porozumieniu z Ministrem skarbu i po uzyskaniu upoważnienia Najjaśniejszego Pana w preliminarzu Ministerstwa oświaty i wyznań na rok 1873 umieścić sumę dotacyjną na rzecz Akademii krakowskiej, potrzebne są temuż Ministrowi niektóre wyjaśnienia dla powzięcia stanowczej uchwały względem wysokości tejże sumy dotacyjnej.

Pan Minister życzyłby sobie mianowicie otrzymać:

- 1) odpis inwentarza majątku Towarzystwa w myśl §. 34,
- 2) wykaz owych sum, które są przeznaczone na cele specjalne dotychczasowego Towarzystwa i które stósownie do §. 29 mają być zachowane na też same cele także i w Akademii,
- 3) wykaz liczby urzędników i sług pracujących w Towarzystwie naukowem, rodzaju ich zatrudnienia i obecnej ich płacy,

4) oznaczenie choć w przybliżeniu przyszłych wydatków Akademii pod względem właściwego zarządu, pensyi urzędników, dodatków, kosztów utrzymania gmachu i t. d.

5) określenie w przybliżeniu kosztów, jakie za sobą prawdopodobnie pociągną ściśle naukowe zadania Akademii.

Zechcesz się Panie Prezesie postarać, aby Mnie wyjaśnienia te doszły najpóźniej z początkiem maja b. r.

Co się tyczy wydatków na rok bieżący, Minister oświaty i wyznań oświadczył swą gotowość udzielić Akademii, jeżeli się w tym roku ukonstytuuje, 1000 złr. z funduszków zajętych w preliminarzu roku bieżącego pod rubryką „zapomogi na podróże i cele naukowe.“ Oczekuję od Ciebie, Panie Prezesie, osobnej relacyi względem przyjęcia tej sumy.

Użyczony Akademii najmiłościwiej przez Najjaśniejszego Pana dar w sumie 20,000 złr. dojdzie celu przeznaczonego w chwili dokonanego ukonstytuowania Akademii.

Wiedeń dnia 19 Kwietnia 1872.

(M. P.)

Arcyksiążę Karol Ludwik w. r.

5. Reskrypt Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika do Prezesa Towarzystwa naukowego z d. 9 Lipca 1872.

Do Prezesa Krakowskiego Towarzystwa naukowego, Profesora Uniwersytetu Dra Józefa Majera.

Najwyższem postanowieniem z dnia 10 Czerwca 1872 r. Najjaśniejszy Pan najłaskawiej raczył potwierdzić przedsięwzięte przez oddziały Towarzystwa naukowego wybory profesorów Uniwersytetu Józefa Majera, Józefa Kremera, Ludwika Teichmanna, Józefa Szujskiego, Antoniego Walewskiego, Julijana Dunajewskiego, Karola Mecherzyńskiego, Fryderyka Skobla i Ludwika Kuczyńskiego, bibliotekarza Uniwersytetu Karola Estreichera i literatów Wincentego Pola i Lucyjana Siemieńskich na członków Akademii Nauk w Krakowie.

Stósownie do §. 31 statutu nastąpił zatem pierwszy krok na drodze ukonstytuowania się Akademii. Gdy tem samem działalność Towarzystwa naukowego w tym kierunku za skończoną uważać należy, widzę się spowodowanym postanowić, abyś Szanowny Panie Prezesie aż do chwili wyboru Prezesa Akademii objął i pełnił czynności przewodniczącego tej instytucji.

Zechcesz więc Szanowny Panie Prezesie w drodze formalnych pisemnych uwiadomień donieść w Mojem Imieniu Członkom Akademii o potwierdzeniu ich wyboru przez Najjaśniejszego Pana i zarazem ich wezwać, aby się czempredzej pod Twojem przewodnictwem zebrali i w myśl ustępu 3go §. 31 statutu przedstawili po ośmiu nowych rzeczywistych krajowych członków dla każdego oddziału Akademii.

Protokoły pisane o tym akcie proszę mi przedłożyć, celem poczynienia dalszych kroków.

Co się tyczy przyrzeczonej przez Ministra oświaty i wyznań zapomogi w ilości 1000 złr. na rok bieżący, która z funduszków „na cele i podróże naukowe“ na rok 1872 ma być użyczoną, zechcesz Szanowny Panie Prezesie pokwitowanie na tę sumę, zaopatrzone pieczęcią Towarzystwa naukowego i podpisem Twoim jako Prezesa tegoż Towarzystwa i należycie

ostępłowane odesłać bezpośrednio do Prezydium ministerstwa oświaty i wyznań, poczem się poleci wypłatę tej sumy.

Wiedeń dnia 9 Lipca 1872.

Arcyksiążę Karol Ludwik w. r.

6. Reskrypt Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika do Prezesa Towarzystwa naukowego z d. 18 Listopada 1872.

Do Profesora Dra Józefa Majera Prezesa Towarzystwa naukowego w Krakowie.

Stósownie do §. 31 statutu Akademii Nauk w Krakowie Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z dnia 18 Października 1872 r. raczył potwierdzić wybór następujących członków tejże Akademii:

Pisarza dramatycznego hrabiego Aleksandra Fredry, profesora Uniwersytetu lwowskiego Antoniego Małeckiego, inżyniera Dra Teofila Żebrawskiego, publicysty radcy Dworu Julijana Klaczki, dyrektora Zakładu imienia Ossolińskich we Lwowie Augusta Bielowskiego, urzędnika przy Zakładzie kredytowym we Lwowie Józefa Supińskiego, r. ł. kanonika w Przemyślu Franciszka Pawłowskiego, profesora Uniwersytetu lwowskiego Dra Izydora Szaraniewicza, prezydenta miasta Krakowa Dra Józefa Dietla, profesorów Uniwersytetu krakowskiego Dra Alfreda Bisiadeckiego, Dra Ignacego R. Czerwiakowskiego, wreszcie profesora Uniwersytetu lwowskiego Wawrzyńca Zmurki.

Zechciej Szanowny Panie Prezesie uwiadomić tych Panów o ich wyborze i to w ten sam sposób, jak to uczyniłeś względnie poprzednio mianowanych członków Akademii.

Gdy w myśl ostatniego ustępu przytoczonego zwyż paragrafu statutów ukonstytuowanie się Akademii za dopełnione uważać należy, wykonasz Szanowny Panie Prezesie wszystkie w tej mierze potrzebne czynności i w ogóle pełnić zechcesz obowiązki Przewodniczącego, dopóki Najjaśniejszy Pan nie zamianuje pierwszego Prezesa Akademii.

Wiedeń dnia 18 Listopada 1872.

Arcyksiążę Karol Ludwik w. r.

7. Reskrypt Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika z d. 12 Grudnia 1872 w przedmiocie zamianowania pierwszego Prezesa i pierwszego Sekretarza generalnego Akademii.

Do Dra Józefa Majera Profesora Uniwersytetu i członka Akademii nauk i umiejętności w Krakowie.

Najwyższem postanowieniem z dnia 24 Listopada 1872 Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najłaskawiej zamianować Pana pierwszym Prezesem Akademii nauk w Krakowie.

Uwiadamiając Cię Szanowny Panie Prezesie o tym dowodzie Najwyższego zaufania, pełne żywią przekonanie, że nową Instytucją w pierwszym tak ważnym dla jej dalszego rozwoju okresie istnienia kierować będziesz w ten sposób, aby stósownie do wzniosłych zamiarów Najdostojniejszego Założyciela umiejętność i nauka wszechstronną, niezależną i dosadną zyskały opiekę.

Załączony dekret zechciej Szanowny Panie wręczyć Profesorowi Drowi Józefowi Szujskiemu, który zamianowany został pierwszym jeneralnym Sekretarzem Akademii.

Oczekuję Pańskiego sprawozdania z dokonanego ukonstytuowania Akademii.

Wiedeń dnia 12 Grudnia 1872.

Arcyksiążę Karol Ludwik w. r.

8. Reskrypt Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięcia Karola Ludwika do Prezesa Akademii z d. 28 Lutego 1873.

Do Szanownego Prezesa Akademii Umiejętności w Krakowie.

Jego Cesarska i Królewska Apostolska Mość raczył najwyższem postanowieniem z dnia 16 Lutego 1873 r. zatwierdzić najłaskawiej wybór profesora Uniwersytetu krakowskiego Józefa Łepkowskiego na rzeczywistego członka Akademii Umiejętności w Krakowie, a zarazem zezwolić, aby przy najbliższym obiorze do Akademii, członkom takowej przemieszkującym poza Krakowem, wolno było w razie niemożności osobistego

stawienia się na dotyczące posiedzenia, głosować listownie tak przy wyborach wydziałowych jako też przy wyborach walnych.

Obsyłając zaproszenia do wyborów, zechcesz Szanowny Panie Prezesie o przyzwoleniu tem zawiadomić zamieszkałych po za Krakowem członków i zobowiązać ich, by z niego w każdym razie korzystali, gdyby osobiście pojawić się nie mieli. Listy zawierające głosy, z zachowaniem ostrożności koniecznych dla zapewnienia się o ich autentyczności, mają być otwarte i to dopiero po obliczeniu głosów osobiście oddanych, a nadto listy te powinny być zachowane przy protokole wyborczym.

Załatwiając w ten sposób pismo Szanownego Pana Prezesa z dnia 3 Stycznia b. r. l. 11 nadmieniam, że wyłuszczony w nim wniosek względem sposobu przeprowadzenia wyborów jest niedopuszczalnym w obec osnowy §. 35 statutu, obejmuje bowiem w sobie zmianę tegoż statutu.

Wiedeń dnia 28 Lutego 1873.

Arcyksiążę Karol Ludwik w. r.

9. Sprawozdanie Jego Eks. Ministra oświecenia z d. 19 Maja 1878, złożone Jego Cesarskiej Wysokości Arcyksięciu Karolowi Ludwikowi.

N. 7425. Uniżone sprawozdanie. Do Jego Cesarskiej Wysokości Najdostojniejszego Arcyksięcia Karola Ludwika.

Wasza Cesarska Wysokość! Jego Ces. i Król. Apostolska Mość raczył najwyższem postanowieniem z d. 12 Maja b. r. najłaskawiej zatwierdzić dokonane przez Akademię Umiejętności wybory Dra Józefa Rostafińskiego prywatnego docenta i lekarza Dra Izydora Kopernickiego na Członków korespondentów tejże Akademii.

Mając zaszczyt zawiadomienia o tem Waszej Cesarskiej Wysokości odnośnie do Jego najłaskawszego pisma z d. 3 Lutego 1878, pozwalam sobie dodać, że Jego Ces. i Król. Apostolska Mość drugiem najwyższem postanowieniem z d. 12 Maja raczył najłaskawiej udzielić upoważnienia, aby wybory w przewidzianej Akademii odbywać się mogły w sposób, jaki Zarząd jej w piśmie swoim z d. 16 Grudnia 1877 l. 201 Waszej

Cesarskiej Wysokości przedstawił, a na który Wasza Cesarska Wysokość zgodzić się raczyłeś.

Stósownie więc do tych najwyższem postanowieniem przyjętych wniosków:

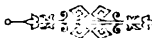
1) przy wyborach w Wydziałach filologicznym i filozoficzno-historycznym odstępując od postanowienia §. 18 statutu, ma się ilość głosów potrzebnych do ważności wyboru ($\frac{3}{4}$ członków) obliczać nie według ustanowionego także minimum 8 członków, lecz według liczby żyjących jeszcze członków, a to tak długo, dopóki liczba członków każdego z tych Wydziałów do dwunastu uzupełnioną nie zostanie;

2) dozwolonem będzie członkom po za Krakowem mieszkającym głosowanie listowne; nakoniec

3) dla wyborów mających się odbywać d. 31 Października każdego roku niżoną zostaje liczba wymaganych głosów z 24 na 20, aż do czasu, w którym liczba członków czynnych krajowych dojdzie znowu do 36.

Wiedeń d. 19 Maja 1878.

Stremayr w. r.

Wykaz osób.¹⁾

- Abakanowicz Abdank Bruno I,** 120, 121, II, 36, 41, 101, 105.
Abraham Władysław I, 62, 63, 100, 106, II, 30, 31, 107.
Adamkiewicz Albert I, 168, 170, II, 37, 39, 106.
Akord I, 202.
Aleksandrowicz Adolf II, 131.
Alth Alojzy I, 112, 138, 139, 140, 181—184, 196, 200, II, 10, 11, 34, 35, 40, 41, 43, 44, 72—75, 77, 80, 86, 89, 97, 99, 102, 106, 125.
— **Tytus I,** 179.
Andrzejowski I, 196, II, 150.
Antoniewicz Bołoz Jan I, 52, II, 8, 104.
Antosiewicz Kazimierz I, 179.
Bakowski Józef I, 187, 191, 193, 194, II, 78, 80—83, 85, 100, 107.
Balzer Oswald I, 11, 65, 99, II, 29, 66, 103, 107.
Bandrowski Ernest I, 129, 130, II, 35—37, 40, 43—45, 100.
Baraniecki Adryjan II, 131.
— **M. A. I,** 120, II, 42, 105.
Barczewski Prob. II, 149, 158, 159.
Batignolles, Rada administracyjna szkoły polskiej II, 165.
Batycki Andrzej I, 179.
Bandouin de Courteney Jan II, 116.
Bayer Maciej II, 145.
Bełcikowski Adam I, 24, II, 17, 105, 131, 136, 137.
Bełza Józef II, 156.
Berezowski C. I. 202.
— **I. ks. I,** 179.
Bętkowski H, 153.
Bidziński Jan I, 179.
Biela Jan I, 29, 30, II, 20, 105.
Bielecki Kasper II, 161.
Bielikowicz Antoni ks. II. 131.
Bielowski August I, 15, 61, 64, II, 7, 62—65, 103, 118, 183.

1) Gdy przy redagowaniu części pierwszej niniejszego dzieła, obejmującej sprawozdanie z naukowej działalności Akademii, wypadło powoływać się co chwila na spis bibliograficzny wydawnictw, zawarty w części drugiej, przeto musiano druk tejże części przeprowadzić pierwszej niż druk części pierwszej. Poszło za tem, iż obie części mają jednakową paginację. Dla usunięcia wątpliwości mogących stąd wyniknąć, oznaczamy w indeksie niniejszym obie części liczbami rzymskimi I i II.

- Bieniasz Franciszek I, 140, 181,
 182, 184, 194, 196, II, 41, 80,
 89, 106.
 Biernacki Cezary I, 70, 93, II,
 59, 107.
 Biesiadecki Alfred I, 167, 168,
 170, II, 9, 32, 33, 106, 124, 183.
 Biliński Leon II, 120.
 Birkenmajer Ludwik I, 119, 120,
 II, 12, 15, 42, 105.
 Blatt Gustaw I, 25, 27, II, 50, 104.
 Blumenstok Leon II, 131.
 Błażowski Mieczysław II, 64, 103.
 Błeszyński M. II, 162.
 Błociszewski Kazimierz II, 152.
 Błocki Br. I, 185, 186.
 Boberski Władysł. I, 188, II, 87.
 Bobrzyński Michał I, 11, 80, 82,
 91—94, 96, 97, 99, 102, II, 8,
 23—25, 28, 53, 57, 58, 69, 70,
 102, 103, 107, 121, 138.
 Bodyński J. I, 179.
 Boeger ks. T. J. I, 179.
 Boehm Ignacy I, 112, 180, 194,
 202, II, 26, 99.
 Bogdanik Józef I, 205, II, 97, 99,
 Bojarski Aleksander I, 23, 25, 96,
 98, II, 5, 23, 106, 107, 117, 119,
 138.
 Boroński Franciszek II, 131.
 Bośniacki E. I, 179.
 Brandowski Alfred II, 131.
 Branicki Al. hr. I, 202.
 — Konstanty hr. II, 150, 155.
 — Ksawery hr. II, 155.
 — Władysław hr. II, 155.
 Bratranek Tomasz II, 131.
 Braun H. I, 186, II, 88, 100.
 Breański II, 152.
 Bredkrajcz Norbert II, 153.
 Breza Achilles I, 201, II, 9², 99.
 Brodzakowa Tekla II, 154.
 Brodowski Włodzimierz I, 164, II,
 12, 106, 129.
 Browicz Tadeusz I, 163, 164, 167,
 II, 32, 33, 35, 106.
 Bruchnalski W. A. I, 10, II, 21,
 103.
 Bryk Andrzej I, 179.
 Brykczyński A. ks. I, 113, II, 92,
 99.
 Brzeska Rada powiatowa II, 154.
 Buchwald Szczęsny I, 179.
 Burzyński Piotr I, 98, 99, II, 24,
 25, 26, 107, 119.
 — Miłosław II, 156.
 Buszak Jan I, 179, 180.
 Buszczyński Stefan II, 132.
 — B. I, 179.
 Buszek Jan I, 205, II, 94, 99.
 Bykowski P. I, 31, 207, II, 91,
 101, 105.
 Bystron Jan I, 24, 25, 27—30, II,
 12, 51, 104, 105.
 Bystrzonowski II, 152.
 Bzowski Izidor II, 155.
 Carlson Fryderyk II, 121.
 Caro Jakób I, 11, II, 8, 102, 103,
 121.
 Celichowski Zygmunt I, 20, 99,
 II, 17, 100, 107.
 Chałubiński I, 188.
 Chamski Tadeusz II, 153.
 Chibik I, 180.
 Chladek Józef II, 154.
 Chlebowski Bronisław II, 53, 103.
 Chmielowski Piotr II, 53, 104.
 Chodźkiewicz Władysław I, 33,
 II, 16.
 Chodźko Aleksander I, 18, II, 19,
 104, 116.
 Chomętowski Władysław I, 20—
 22, II, 49, 104.
 Chotkowski Władysław ks. I, 73,
 II, 59, 103.
 Chrzanowski Leon II, 132.
 Churain ks. T. J. I, 179.
 Cieszkowski August hr. II, 119.

- Cinciala Andrzej I, 28, 206, 207, II, 97, 101, 105.
 Ciszewski Stanisław I, 28, 206 – 208, II, 98, 105.
 Claus Edward I, 179.
 Ćwikliński Ludwik I, 65, II, 54, 64, 67, 103, 104.
 Cybulski Napoleon I, 165, 169, 170, II, 44, 106, 128.
 — I, 180.
 Cywiński Henryk II, 153.
 Czartoryska Małgorzata księżna II, 152.
 Czartoryski August książę II, 153.
 — W. książę II, 152.
 Czernicka z Bayerów Maryja II, 145.
 Czerny Franciszek I, 175, II, 34, 53, 102, 104, 139.
 Czerwiakowski Ignacy Rafał II, 111, 123, 125, 183.
 Czeżowski R. ks. T. J. I, 179.
 Czyrniański Emil I, 131, II, 83, 36, 40, 100, 125.

 Dargun Lotar I, 97, 101, II, 28, 107.
 Dembiński Bronisław I, 62, 63, 76, II, 31, 60, 102.
 Dembitzer Zacharyjasz I, 35, II, 22, 101, 104.
 Dembowski Bronisław I, 29.
 Deskurowa Konstancja II, 155.
 Dickstein S. I, 119, II, 14, 105.
 Dietl Józef II, 111, 123, 125, 140, 183.
 Dobrzyński Franciszek I, 121, II, 39, 101.
 Dogiel Jan I, 162, II, 36, 106.
 Domejko Ignacy I, 140, 196, II, 35, 106, 126, 151.
 Dowgird Tadeusz I, 113, II, 98, 99.
 Drapella I, 179, 180.
 Droba Ludwik I, 86, II, 28, 102.
 Drozdiewicz Jan ks. II, 132.
 Drybuszewski II, 167.
 Drzymuchowski I, 179.
 Dubiecki Maryjan I, 79, II, 27, 102.
 Dudrewicz Leon I, 113, 201, 202, II, 92, 94, 99.
 Dunajewski Julijan I, 96, II, 4, 107, 117, 138, 182.
 Dunay de Duna-Vecse Agenor Hugo II, 2.
 Dutkiewicz Jul. I, 208.
 Dybowski Władysław I, 31, 202, 207, II, 93, 98, 101, 105.
 — Benedykt I, 160, 171, 197, II, 14.
 Działyńska Iza hr. II, 153.
 Działyński Jan hr. II, 153.
 Dzieduszycki Maurycy hr. I, 76, II, 7, 102, 119.
 — Włodzimierz hr. II, 58, 99, 128.
 — Wojciech hr. I, 76, II, 30, 102, 117.
 Dziędziewicz Józef I, 192, II, 84, 86, 107.
 Dziewulski Eugenijusz I, 122, II, 12, 101.
 Dziurzyński Jan I, 179.
 Dziwiński Pl. I, 179.

 Eberhard Franciszek I, 170, II, 32, 106.
 Engel A. I, 179.
 Essenwein August Ottmar II, 116.
 Estreicher Karol I, 4, II, 46, 100, 112, 136, 143, 144, 154, 162, 167, 182.

 Fabian Oskar I, 119, 120, 122, II, 10, 33, 34, 37, 101.
 Fierich Edward II, 132.
 — Maurycy I, 96, 97, 108, II, 30, 107.
 Filipowicz I, 188.
 Finkel Ludwik I, 77, II, 29, 102.

- Firganek Wawrzyniec I, 190.
 Florkiewicz Julijusz II, 132.
 Foedrich I, 204.
 Fraenkel N. I, 131, II, 44, 100.
 Franke Jan Nepomucyn I, 119,
 120, 121, II, 6, 9, 10, 12, 14,
 35, 39, 104, 105, 127.
 Franko Iwan I, 31, 206, II, 98,
 101, 105.
 Frączkiewicz August II, 129.
 Fredro Aleksander hr. II, 113,
 183.

 Gałęzowski Ksawery II, 152.
 — Seweryn II, 152, 153, 163.
 Ganczarski L. I, 179.
 Gąsiorowski K. I, 131, II, 44, 100.
 Giełgud II, 153.
 Gierasziński Władysław ks. I, 179.
 Giermańska M. I, 180.
 Giermański Piotr I, 179, 180, 195,
 II, 74, 100.
 Girsztowt Polikarp II, 130.
 Gloger Zygmunt I, 28, 201, 205
 —207, II, 89, 90, 94, 95, 99,
 101, 105.
 Gluziński Wł. Antoni I, 165, 171,
 II, 15, 39, 106.
 Godlewski Emil I, 144, 145, II,
 12, 13, 32, 33, 100, 128.
 Godzień I, 179, 180.
 Gorczyński Adam II, 132.
 Gorecka Ludwika II, 159.
 Gorecki Karol I, 123, II, 39, 101.
 Gosiewski Władysław I, 119—
 121, II, 9, 39, 41, 105.
 Grabowski Julijan II, 128.
 — Ludwik II, 154.
 Graczyński A. I, 179.
 Grajner Józef I, 28, 206, II, 93,
 101, 105.
 Gralowski M. I, 206, II, 90, 101,
 105.
 Greim M. I, 208.
 Gromadzki Aleksander ks. I, 179.

 Gromnicki Tadeusz ks. I, 76, II,
 27, 102.
 Grzegorzek ks. I, 179.
 Gujski Marcei II, 153.
 Guńkiewicz L. I, 179.
 Gurowski Melchior hr. II, 153.
 Gustawicz Bronisław I, 185, 186,
 205, 207, II, 81, 85, 94, 95,
 100—102, 105.
 Gutwiński Roman I, 189, II, 85,
 100.
 Gwetschel I, 180.

 Habeni F. ks. T. J. I, 179.
 Hahn F. I, 179.
 Handl I, 179.
 Hanusz Jan I, 21, 25, 26, 30, 32,
 36, II, 19—22, 49—51, 53, 100,
 101, 104, 105.
 Hawryśiewicz J. I, 179, 180.
 Heck Korneli II, 67, 103.
 Helcel Antoni Zygmunt I, 61, 90,
 97, II, 4, 107.
 — Ludwik II, 153.
 Helclowa Anna II, 153.
 Heyzmann Udalryk I, 94, 97, 106,
 II, 8, 25, 69, 70, 107, 117, 120,
 138, 162.
 Hipler Franciszek I, 71, II, 61,
 62, 131.
 Hirschberg Aleksander II, 63, 103.
 Hlebowicki J. ks. I, 179.
 Hodoly Ludwik I, 206, II, 95, 101.
 Hoffmann Karol II, 122, 146, 150.
 Horszowski Konstanty II, 132.
 Hoyer Henryk II, 130.
 Hryncewicz Talko Hgowski Juli-
 jan I, 204, II, 97, 99.
 Hube Romuald II, 129.
 Hurski I, 180.
 Hyrtl Józef II, 126.

 J. Antoni II, 26, 27, 102.
 Jabłoński W. I, 183.

- Jachno Jan I, 186, 191, II, 72.
     81, 100, 107.
 Jacobi L. I, 179.
 Jagić Wacław II, 116.
 Jakowski S. M. I, 167, II, 36, 106.
 Jakubiński M. ks. T. J. I, 180.
 Jakubowski Adam ks. II, 154,
     155, 160, 161.
     — Antoni I, 119, II, 35, 104.
     — Maciej Leon II, 132.
 Janański Ignacy I, 28, 206, II,
     98, 101, 105.
 Janczewski Edward I, 146—148,
     II, 9, 32—34, 36, 37, 39, 40,
     100, 124, 127.
 Janikowski Stanisław II, 132.
 Janiszewski Antoni I, 205, II, 95,
     99.
 Janota Eugenijusz ks. I, 187.
 Januszewicz Teofil II, 153.
 Januskiewicz E. II, 152.
 Jawornicki Marceł II, 132.
 Jaworowski Antoni I, 155, 161,
     184, 194, II, 13, 41, 43, 107.
 Jaworski St. I, 180, II, 102.
 Jażdżewski Wł. II, 92, 99.
 Jelinek Edward I, 18, II, 18, 21,
     100.
 Jelski K. I, 184, 194.
 Jełowicki Teodor II, 153.
 Jireček Józef II, 114.
 Jundziłł I, 196, II, 145, 150.
 Jungfer Teodor I, 24, II, 51, 105.

 Kady Henryk I, 155, 164, 168,
     II, 11, 35, 37, 106, 107.
 Kahane Z. I, 156, II, 11, 107.
 Kalicki Bernard I, 78, II, 23, 102.
 Kalina Antoni I, 22, 24—27, 96,
     II, 18, 53, 100, 104, 107, 117.
 Kalinka Waleryjan ks. II, 121.
 Kalitowski Emil II, 63, 103.
 Kallenbach Józef I, 14, 17, II, 9,
     20, 21, 104.
 Kałużniacki Emil I, 65, II, 66, 103.

 Kamiński Mikołaj II, 152.
     — Franciszek I, 148, 149, 147,
     II, 10, 12, 33, 34, 80, 100.
 Kamiński Ludwik I, 183.
 Kamocki W. I, 156, II, 38, 107.
 Kański Mikołaj II, 132.
 Kantecki K. I, 62, II, 24, 103.
 Karliński Franciszek I, 119, 121,
     175, 178, 180, 181, II, 10, 34,
     36, 37, 71, 72, 74—88, 102,
     105, 107, 126.
     — Justyn I, 170, 189, 193, II,
     40, 84, 106.
     — Leon I, 179.
 Karłowicz Jan I, 24, 32, 202, 207,
     208, II, 16, 17, 99, 101, 104,
     105, 117.
 Kasperek Franciszek I, 96, 97,
     107, 109, II, 27, 30, 31, 101,
     106, 107, 123, 138.
 Kaszewski Kazimierz II, 130.
 Katarzyński Józef, II, 165.
 Kawczyński Maksymilian I, 32,
     33, II, 8, 20, 22, 104.
 Kętrzyński Wojciech I, 18, 19,
     65, 69, 77, 79, II, 7, 16, 56,
     64—68, 103, 104, 122.
 Kierzkowski II, 153.
 Kirkor Adam Honorj I, 112, 199,
     II, 23—25, 89—91, 93—96, 99,
     132.
 Klaczko Julijan II, 113, 183.
 Kleczkowski hr. II, 153.
 Klemensiewicz L. I, 179.
     — Stanisław I, 190, II, 84, 107.
 Kloeber I, 196.
 Kluczycki Franciszek I, 20, 74,
     75, II, 16, 60, 61, 62, 103, 104.
 Kluger Władysław I, 208, II, 149.
 Kłobukowski Antoni II, 132.
 Kłodziński Adam II, 154.
 Kochanowski E. I, 180.
 Kociuba I, 189.
 Kolbenheyer Karol I, 179, 184,
     185, II, 73—76, 83, 85, 102.

- Kolberg Oskar I, 28—30, 32, 206,
 207, II, 4—7, 90, 92, 94, 97,
 101, 105, 130.
 Kołłupayło Jan II, 152.
 Konieczny Jan I, 179.
 Konopka Jul. I, 202.
 Kopernicki Izidor I, 28—31, 171
 —173, 179, 199—201, 203, 206,
 207, II, 10, 12, 14, 17, 32, 89
 —92, 94, 96—99, 101, 105, 127,
 139, 185.
 Kopff Wiktor I, 25, 96, II, 5, 105,
 106, 132.
 Konarski Michał II, 166.
 Korzeniowski Józef I, 13, 77, II,
 9, 103.
 Korzon Tadeusz I, 89, II, 6, 103.
 Koselek J. ks. T. J. I, 179.
 Kosiński Władysław I, 28—30,
 204, 206, 207, II, 21, 50, 90,
 94, 95, 101, 105.
 Koskowski II, 155.
 Kościński Jan I, 179.
 Kossak Julijusz II, 132.
 Kosiłowski Ildefons II, 152.
 Kostanecki Stanisław I, 132, II,
 45, 100.
 Kotlubaj Edward II, 146.
 Kotlubajowa Teodora II, 146.
 Kotowicz Antoni I, 180, 187, II,
 73, 74, 76, 77, 100.
 Kotlik I, 180.
 Kotula B. I, 185—187, 190—193,
 II, 72, 73, 82—85, 100, 107.
 Kowalski J. I, 179.
 Koźmian Stanisław II, 114.
 Koziebrodzki Szczęsny hr. I, 202.
 Kozubowski Antoni II, 133.
 Krakowska Rada miejska II, 157,
 160.
 Krammer Gustaw I, 120, II, 35, 105.
 Kranz Ignacy I, 179.
 Krasinski Adam Stanisław ks. I,
 25, II, 6, 105, 116.
 — Ludwik hr. II, 155.
 Kraszewski Józef Ignacy II, 114.
 Krawczyk J. I, 179.
 Kremer Aleksander II, 73, 75, 76,
 133, 138, 158.
 — Józef I, 58, II, 117, 118,
 138, 182.
 Kretkowski Władysław I, 119—
 121, II, 12, 13, 15, 105, 155,
 162.
 Krentz Feliks (Szczęsny) I, 140,
 141, 184, II, 35, 36, 41, 106,
 128.
 Król Żegota I, 185, 186, 189—
 191, 193, II, 74, 77—80, 100,
 107.
 Kruczkiewicz Bronisław I, 7, 12,
 33, 36, 37, II, 17, 18, 20, 22,
 54, 101, 104, 105.
 Krupa J. I, 186—188, II, 77, 78,
 80, 83, 86—88, 100.
 Kryński Adam Antoni I, 23, 24,
 29, 30, 91, II, 21, 51, 59, 105,
 107.
 Krziż Al. I, 179, 180.
 Krzymuski Edmund I, 107, II, 29,
 101, 106, 107.
 Krzyżanowski K. J. I, 195, II,
 83, 100.
 — Stanisław II, 133.
 — Stanisław I, 62.
 Kubala Ludwik II, 123.
 Kuczyński Stefan I, 175, 179, II,
 13, 75, 102, 124, 139, 182.
 Kudelka Ferdynand I, 88, II, 29,
 103.
 Kulczycki II, 155.
 Kulczyński Władysław I, 160—
 162, 191, 192, II, 12, 14, 41,
 42, 45, 72, 76, 82, 107, 139.
 Kurcz J. ks. T. J. I, 180.
 Kurowski M. I, 179.
 Kurtz Aleksander II, 133, 155.
 Kuryjerów Józef II, 154.
 Kwiatkowski Saturnin I, 65, 78,
 II, 29, 59, 63, 103.

- Lachowicz Bronisław I, 132 —
 134, II, 36, 38, 40, 42, 45, 100.
 Lanckoroński hr. II, 155.
 Landowski II, 152.
 Lange Karol I, 184, II, 133.
 Laskowicz Władysław II, 152.
 Lasocki Bronisław hr. II, 155.
 Lauska Bruno ks. I, 179.
 Leciejewski Jan I, 30, II, 20, 105.
 Lemoch L. I, 179.
 Lenartowicz Józef ks. I, 179, 180.
 Lentz Herman I, 186, II, 82, 100.
 Lepszy Leonard I, 55, II, 48, 104.
 Leszczyński Ant. I, 179.
 Lewicki Anatol I, 68, 85, 87, II,
 24, 30, 56, 103.
 Liban I, 202.
 Libelt Karol II, 129.
 Likowski Edward ks. II, 122.
 Lindquist Henryk I, 46, II, 48,
 104.
 Lipiński Józef I, 28, 206, II, 96,
 101, 105.
 Liske Ksawery I, 65, 69, 74, 87,
 II, 24, 56, 57, 64, 67, 103, 121.
 Liznar I, 180.
 Lorkiewicz Antoni I, 65, II, 64,
 67, 103.
 Lonis Józef I, 97.
 Lubomirski Jerzy książę I, 40, II,
 133.
 — Jerzy Roman książę II, 146,
 159.
 — Tadeusz książę II, 130.
 Łukas Stanisław I, 77, II, 27, 63,
 64, 103.
 Lutostański Bolesław I, 204, II,
 32, 99, 133.

 Łazarski Mieczysław I, 120, 121;
 II, 37, 39, 40, 44, 106.
 Lepkowski Józef I, 20, 48, 50,
 53, 112, 200, II, 16, 69, 97, 99,
 100, 104, 105, 113, 138, 184.

 Łomnicki Maryjan I, 180 — 183,
 189 — 192, 194, II, 72 — 75, 77
 — 81, 83, 86 — 88, 106, 107.
 Łoś Jan I, 29, 30, II, 21, 105.
 Łuszczak Sylw. I, 179.
 Łuszczkiewicz Władysław I, 33,
 41 — 48, 50, 53, 54, 56, II, 8,
 16, 46 — 48, 57, 104, 114, 136.

 Machalski Maksymilian II, 133.
 Machnauer Jan Wacław II, 144,
 156.
 Machnikowski Ignacy I, 179.
 Maciejowski Wacław Aleksander
 I, 97, II, 25, 107, 129.
 Madurowicz Maurycy II, 133.
 Majer Józef I, 173, 174, 181, 203,
 204, II, 2 — 4, 35, 80, 90 — 93,
 95, 97, 99, 102, 111, 124, 136,
 137, 139, 155, 182, 184.
 Majewski Edw. I, 180.
 Malinowski Lucyjan I, 19, 20, 23
 — 27, 30, II, 6, 7, 19 — 21, 49,
 54, 58, 105, 112, 115, 137.
 — Franciszek Ksawery II, 114.
 Malinowska Wanda I, 206, II, 96,
 101.
 Małecki Antoni I, 3, 4, 14, 65, II,
 16, 23, 101, 103, 104, 113, 183.
 Mann Maurycy II, 129.
 Marszałkiewicz Maksymilian II,
 145.
 Marszałkiewiczowa Kornelija II,
 145.
 Matejko Jan II, 150.
 — Franciszek II, 133.
 Matlakowski Wład. II, 105.
 Matusiak Szymon I, 28 — 30, II, 19,
 105.
 Mátyás Karol II, 105.
 Maurer Roman II, 62, 65, 103.
 May A. I, 179.
 Mecherzyński Karol I, 10, 12, 27,
 36, II, 17 — 19, 22, 101, 104,
 105, 112, 137, 182.

- Medyński Władysław II, 153.
 Merczyng Henryk I, 123, II, 38, 102.
 Mertens Franciszek I, 119, 120, II, 10, 14, 106, 127.
 Merunowicz Józef I, 165, II, 33, 106.
 Meyer E. I, 179.
 Michalik I, 180.
 Michałowski Julijusz II, 152.
   — Leon II, 152.
 Microstawska I, 202.
 Mieroszowski Sobiesław hr. II, 133.
 Mierzejewska I, 202.
 Mierzyński I, 202.
 Miklosich Franciszek II, 114.
 Mikulicz J. I, 165, II, 44, 106.
 Minejko Zygmunt I, 113.
 Miodoński Adam Stefan I, 34, 37, II, 21, 22, 101, 105.
 Mniszchowa Helena hr. II, 155.
 Mohl Stanisław hr. I, 202.
 Morawski Kazimierz I, 7, 13, 17, 36, 38, II, 3, 6, 18, 22, 53, 54, 101, 104, 115.
   — Teodor II, 120, 152.
 Mosbach August I, 77, II, 27, 103.
 Moszyńska Józefa I, 31, 207, 208, II, 91, 94, 97, 101, 105.
 Moszyński Antoni ks. II, 16, 100.
 Nabelak Ludwik II, 152.
 Natanson Edward I, 120, II, 12, 102.
   — L. I, 163, II, 38, 106.
   — Władysław I, 120, II, 12, 102.
 Nehring Władysław II, 115.
 Nencki Marceł II, 127.
 Neusser Wład. I, 179.
 Neyman Cesaław I, 31, 201, 207, 208, II, 96, 99, 101, 105.
 Niedzielski B. I, 179.
   — Erazm II, 133.
 Niedźwiedzki Julijan II, 128.
   — Leonard II, 152.
 Niementowski Stefan I, 134, II, 44, 100.
 de Noailles Emanuel Henryk mgrg. II, 122.
 Nogaj Józef I, 16, II, 21, 104.
 Nowakowski Franciszek I, 4, 7, 179, II, 52, 104, 133.
   — Leon I, 149, 150, II, 11, 13, 100.
 Nowicki Maksymilian I, 191, 192, II, 73, 107, 126.
 Nowosielski F. I, 179.
 Obaliński Alfred I, 163, II, 32, 106.
 Odrębowicz Kazimirz I, 120, 123, II, 42, 102.
 Oczapowski I, 96.
 Odrzywolski Sławomir I, 45.
 Odyniec Antoni Edward II, 2, 130.
 Oettinger Józef II, 18, 101, 133.
 Ogonowski Emil I, 31, II, 18, 20, 104, 105, 116.
 Olearski Kazimierz I, 123, 124, 179, II, 12, 39, 40, 43, 102.
 Oleś A. I, 179.
 Olszewski Karol I, 124, 125, 129, 134, 135, 195, II, 9, 33, 38, 41—45, 76, 82, 83, 100, 102.
   — Stanisław I, 181—183, 196, II, 73, 74, 76, 79, 106.
 Onufrowicz Adam I, 135, II, 40, 100.
 Ordega Józef II, 153.
 Orpiszewski Ludwik II, 152.
 Osiecka Helena II, 155.
 Ossowski Godfryd I, 111, 142, 174, 182—184, 196, 199—201, II, 14, 44, 69, 80, 84, 92—99, 106, 147, 148.
 Palacky Franciszek II, 120.
 Paluch W. I, 179.

- Paleczny M. ks. I, 180.
 Papée Fryderyk I, 65, 87, II, 26, 67, 103.
 Parylak Piotr I, 30, 206, II, 90, 101, 105.
 Paszkowski Franciszek II, 133.
 Pawiński Adolf II, 130.
 Pawlicki Stefan ks. II, 123.
 Pawlikowski Jan Maksymilian I, 14, 27, 35, II, 22, 51, 100, 101, 104, 105.
 Pawłowski Franciszek II, 118, 153, 183.
 Pazdrowski A. I, 179.
 Potrow Aleksander I, 28—30, 206, 207, II, 17, 91, 101, 105.
 Pękalski Piotr ks. II, 134, 155.
 Piekosiński Franciszek I, 55, 66, 67, 78—81, 83, 95, 102, 103, II, 7, 26, 28—31, 48, 55, 56, 58, 61, 102—104, 107, 117, 121.
 Pieniążek Przemysław I, 169, II, 32, 106.
 Pietruszewicz Antoni ks. II, 114.
 Piętaś Leonard II, 123.
 Pilat Roman I, 27, II, 8, 54, 104, 105, 116.
 Piotrowicz Ludwik ks. I, 6, II, 52, 104.
 Piotrowski Gustaw I, 126, II, 9, 11, 102, 126.
 Plebański II, 53.
 Podbereski Andrzej I, 113, 206, 207, II, 28, 93, 99, 101.
 Podczaszyński Bolesław I, 201, II, 95, 100, 130.
 Podoliński Miron ks. I, 179.
 Pohorecki I, 179.
 Pokutyński Filip II, 134.
 Pol Wincenty II, 113, 182.
 Polkowski Ignacy ks. I, 22, 24, 31, 35, 47, 50, 55, 62, 72, 94, 113, II, 19, 20, 26, 30, 31, 50, 52, 58, 62, 100, 101, 103—105, 107, 116.
 Popiel Paweł I, 54, 56, II, 47, 134.
 — z Kotowej woli II, 155.
 Popowski Bolesław I, 31, 201, 207, II, 94, 96, 100, 101, 105.
 Potkański Karol I, 92, II, 59, 103, 107.
 Potocki Adam hr. II, 134, 151.
 — Alfred hr. II, 151.
 — Artur hr. I, 202, II, 155.
 Potocka Zofija hr. II, 150.
 Prażmowski Adam I, 150, II, 41, 100.
 Prochaska Antoni I, 67, 87, II, 25, 26, 55, 103.
 Przedziecki Aleksander hr. I, 20, II, 7.
 Przyborowski Józef II, 129.
 Przybyłowski St. I, 149.
 Przybysławski Władysław I, 179, 199, II, 91, 92, 96, 100.
 Przybyś ks. I, 202.
 Ptaszycki Stanisław I, 15, II, 21, 100.
 Puśłowski Wandalin II, 146.
 Puzyna Józef I, 120, II, 13, 15, 106.
Raciborski Maryjan I, 150, 151, 183—185, 187—189, II, 14, 40, 42, 43, 45, 84—88, 100, 106.
 Rada państwa II, 156.
 Radowicki W. II, 152.
 Radwański Jan II, 134, 160.
 Radziwiński Luba Zygmunt I, 79, 112, 201, II, 29, 30, 89, 91, 94, 100, 103.
 Radziwińska Paulina II, 166.
 Radziszewski Bronisław I, 135, 136, 195, II, 11, 33, 39, 80, 100, 126.
 Radziwiłł książę II, 154.
 Rajewski Jan I, 120, II, 13, 106.
 Ralski Jan I, 179.
 Randa Antoni II, 121.

- Rehman Antoni I, 151, 154, 185,
 187, 188, II, 11, 35, 71, 73, 74,
 79, 80, 100.
 Rittner Edward II, 121.
 Rodakowski Henryk II, 152.
 Roepell Ryszard II, 120.
 Rogalski A. I, 187, II, 82, 100.
 Rogoziński S. S. I, 175, II, 40,
 102.
 Rokitansky Karol bar. II, 126.
 Rokossowska Zofija I, 31, 206—
 208, II, 96, 99, 101, 105.
 Romer Franciszek Floryjan II, 121.
 Rościszewska Ludwika II, 156.
 Rosenblat Józef I, 97.
 Rosner Antoni II, 134.
 Rostafiński Józef I, 27, 151, 152,
 175—177, 189, II, 3, 10, 14,
 15, 19, 33, 34, 38, 39, 41, 42,
 53, 100, 102, 104, 126, 139,
 185.
 Roszek W. ks. I, 179, 180.
 Roszkiewicz Olga I, 31, 206, 207,
 II, 98, 101, 105.
 Rothert Władysław I, 153, II, 45,
 100.
 Rudzka Franciszka z Ciechom-
 skich II, 145.
 Rudzki Alfred i Julijusz II, 145.
 — Albin I, 179, 180.
 Rulikowski Edward I, 31, 201,
 206, 207, II, 92, 93, 100, 101,
 105.
 Rumszewicz Konrad I, 156, II, 14,
 107.
 Rychlicki Leonard Teodor II, 153,
 156.
 Rydel Lucyjan II, 134.
 Rydzowski Andrzej II, 134.
 Rzążewski Adam I, 18, II, 8,
 104.
 Rzeszowski Leon II, 105.
 Sabowski Władysław I, 121, II,
 35, 102.
 Sadowski Jan Nepomucyn I, 51,
 76, 111—114, 200, II, 7, 23,
 25, 58, 69, 90, 97, 100, 102,
 131.
 Samolewicz Zygmunt I, 37, II, 7,
 101, 117.
 Satke Władysław I, 181, II, 88,
 102.
 Sawicki I, 180.
 Sawicki Ferdynand II, 167.
 Sawiczewski Floryjan II, 134.
 Schindler de Schindelheim Jan
 bar. II, 134.
 Schneider Antoni II, 146.
 Schramm Julijan I, 136, 137, 143,
 II, 37, 38, 42, 44, 101.
 Schreiter L. I, 179, 180.
 Schütz I, 196.
 Schwetter T. I, 179.
 Sciborowski Władysław I, 205,
 II, 96, 100, 134, 140, 144.
 Scipio del Campo Jan hr. II, 56,
 103, 134.
 Seidler Wilhelm I, 179.
 Sejm krajowy II, 156, 157.
 Semkowicz Aleksander I, 11, 65,
 77, II, 6, 23, 65, 66, 103.
 Sereżyński Adolf II, 155.
 — Hipolit II, 134.
 — Władysław I, 7, 9, 15, 21,
 22, 74, 75, II, 16, 49, 51, 52,
 56, 101, 103—105, 134, 137.
 Serwatowski Waleryjan ks. II,
 134.
 Siarkowski Władysław ks. I, 28
 —30, 201, 206, 207, II, 90—95,
 97, 98, 100, 101, 105.
 Siemianowski Maksymilijan II,
 150.
 Siemiński Lucyjan II, 4, 112,
 113, 136, 182.
 Skiba Edw. W. I, 120, 121, 126,
 180, II, 9, 10, 33, 34, 102, 127.
 Skirmunt Konstancy II, 150.
 Skirmuntowa Helena II, 150.

- Skobel Fryderyk I, 4. II, 113, 136, 182.
- Skórczewski Bolesław I, 163, II, 34, 35, 106.
- Slendziński Aleksander I, 185, II, 73, 74, 76—78, 80, 82, 87, 100.
- Sławiński M. I, 179, 181, II, 77, 102.
- Smirnow I, 180.
- Smolka Stanisław I, 62, 63, 77, 80, 82, 83, 86, 87, II, 3, 24, 25, 28, 56, 58, 102, 103, 122.
- Sokołowski August I, 68, 72, 73, 76, 86, 88, II, 23, 24, 28, 55, 57, 59, 60, 102, 103.
- Maryjan I, 39, 41, 43, 45, 48, 49, 51, 53, 56, 113, II, 8, 26, 47, 48, 57, 58, 100, 104, 115, 136.
- Spasowicz Włodzimierz II, 116, 145.
- Stadnicki Kazimierz I, 79, II, 23, —25, 103, 119.
- Stanecki Tomasz I, 126, 179, II, 35, 102.
- Staszewski Stanisław ks. II, 154.
- Stawiski Edmund II, 129, 153.
- Steczkowski Jan Kanty II, 135.
- Stobiecki Stefan I, 189—192, 194, II, 81, 82, 84, 87, 107.
- Stobnicki Feliks II, 154.
- Stodółkiewicz A. J. I, 120, 121, II, 13, 14, 39, 40, 42, 43, 106.
- Stopczański Aleksander II, 135.
- Strassburger Edward I, 153, II, 34, 100, 127.
- Straszewski Maurycy I, 58, II, 5, 25, 101, 138.
- Stronczyński Kazimierz I, 47, II, 5, 104.
- Struve Henryk II, 130.
- Strzelecki Feliks I, 126, II, 9, 102, 126.
- Stule Waclaw II, 115.
- Suchecki Henryk II, 135.
- Supiński Józef II, 119, 183.
- Surowiecki II, I, 179.
- Suszycki Zenon I, 183, II, 76, 106.
- Swiderski Aleksander I, 179.
- Synoradzki I, 202.
- Szablewska Seweryna I, 206, II, 95, 101.
- Szajnocha Władysław I, 142, 184, II, 14, 40, 43, 106.
- Szałaj Józef II, 142, 144, 151, 152.
- Władysław i Tytus II, 142, 143, 144.
- Szaraniewicz Izidor I, 77, 89, II, 26, 28, 103, 119, 183.
- Szembek Jerzy hr. I, 113, II, 90.
- Szlachtowski Feliks II, 135, 144.
- Szmerykowski ks. I, 180.
- Sznajder I, 202.
- Szokalski Wiktor II, 129.
- Szomek Bolesław I, 26, II, 19, 49, 50, 105.
- Szpilman I, 196.
- Szujski Józef I, 4, 8, 15, 21, 23, 24, 38, 52, 59, 67, 68, 69, 71—73, 77, 78, 87, 95, II, 1—4, 16, 23, 47, 51, 52, 55—57, 59, 100, 101, 103—105, 111, 117, 118, 137, 155, 182, 184.
- Szukiewicz Aleksander II, 135.
- Szulczewski II, 153.
- Dudley i Karol II, 153.
- Szyrma Lach Wład. II, 152.
- Szyszyłowicz Ignacy I, 153, 154, 187, 188, II, 11, 38, 42—45, 82, 86, 100.
- Taczanowski Władysław I, 161, II, 6, 107.
- Tarnowska Rada powiatowa II, 155.
- Tarnowski Stanisław hr. I, 15—18, 88, II, 3, 6, 16, 17, 53, 103, 111, 112, 113, 137.

- Teichmann Ludwik I, 163, 171, II, 36, 44, 106, 111, 123, 124, 155, 182.
- Teisseyre Wawrzyniec I, 143, 181 — 183, 196, II, 15, 39, 86, 106.
- Teliga Karol ks. II, 135.
- Tetmajer I, 184.
— Józef I, 119 — 121, II, 10, 11, 35, 106, 128.
- Textorys L. ks. I, 179.
- Theiner Augustyn II, 120.
- Tiedemann I, 202.
- Tomaszewska Michalina I, 206, II, 98, 101, 105.
- Tomaszewski Franciszek I, 126, II, 15, 102.
- Tomczek K. I, 175, II, 40, 102.
- Tonek Władysław II, 121.
- Tomkowicz Stanisław I, 8, 9, 46, II, 48, 52, 53, 101, 104, 136.
- Trattnig K. I, 179.
- Trejdosiewicz Jan I, 183, II, 80, 81, 106.
- Tretiak Józef II, 54.
- Trochanowski Karol I, 195, II, 79, 10..
- Trojanowski Józef I, 127, II, 38, 102.
- Trusz Sz. I, 185, 186.
- Tupy Eugenijusz ks. II, 135.
- Turczyński Emeryk I, 180, 186, II, 71, 74, 78, 100.
- Twardowski M. ks. T. J. I, 179.
- Tymieniecki Seweryn I, 113, II, 91, 100.
- Tyniecki I, 185, 186.
- Tyszyński Aleksander II, 129.
- Udziela Seweryn I, 28, 206, 207, II, 98, 101, 105.
- Ulanowski Adam I, 191, II, 85, 107.
— Bolestaw I, 23, 24, 66, 67, 75, 78, 86, 92, 95, 100, 101, II, 8, 29 — 31, 50, 59, 60, 70, 71, 103, 107.
— Józef II, 155, 162.
- Ulanowska Stefanija I, 28, 29, 206, II, 96, 101, 105.
- Umiński Piotr I, 112, II, 25, 91, 100, 138.
- Uwarów Aleksy hr. II, 123.
- Wachlowski I, 179.
- Wachtl Fryderyk I, 190, 191, II, 75, 76, 107.
- Walentowicz A. I, 162, II, 15, 107.
- Walewski Antoni I, 89, II, 4, 103, 118, 137, 182.
— Cyprian II, 145, 146.
— Władysław II, 145.
- Waliszewski Kazimierz I, 74, II, 61, 103.
- Wall Tomasz ks. T. J. I, 180.
- Walter Henryk I, 179, 183, II, 73, 106.
- Warschauer Jonatan II, 135.
- Wayss A. F. I, 131, II, 44, 101.
- Wąsowicz Dunin Miecz. I, 187, 195, II, 73, 77, 82, 100, 101.
- Wegner Leon II, 130.
- Węgierski P. II, 153.
- Wereszczyński Piotr II, 143, 145, 154.
— E. ks. T. J. I, 179.
- Wernberger Idzi I, 179, 180.
- Wernhardt W. I, 179.
- Węclewski Zygmunt I, 12, 33, 65, II, 7, 17, 64, 101, 103, 104, 114.
- Wielowiejski Henryk I, 157, 158, 180, II, 44, 45, 107.
- Wierzbicki Daniel I, 175, 179 — 181, 205, II, 11, 35, 37, 74 — 88, 95, 101, 102.
- Wierzbowski Teodor I, 6, 20, 24, 65, II, 19, 50, 64, 67, 103 — 105.
- Wierzejski Antoni I, 158, 159, 161, 189 — 194, 197, II, 37, 38, 41, 45, 73, 83, 85, 87, 88, 107.

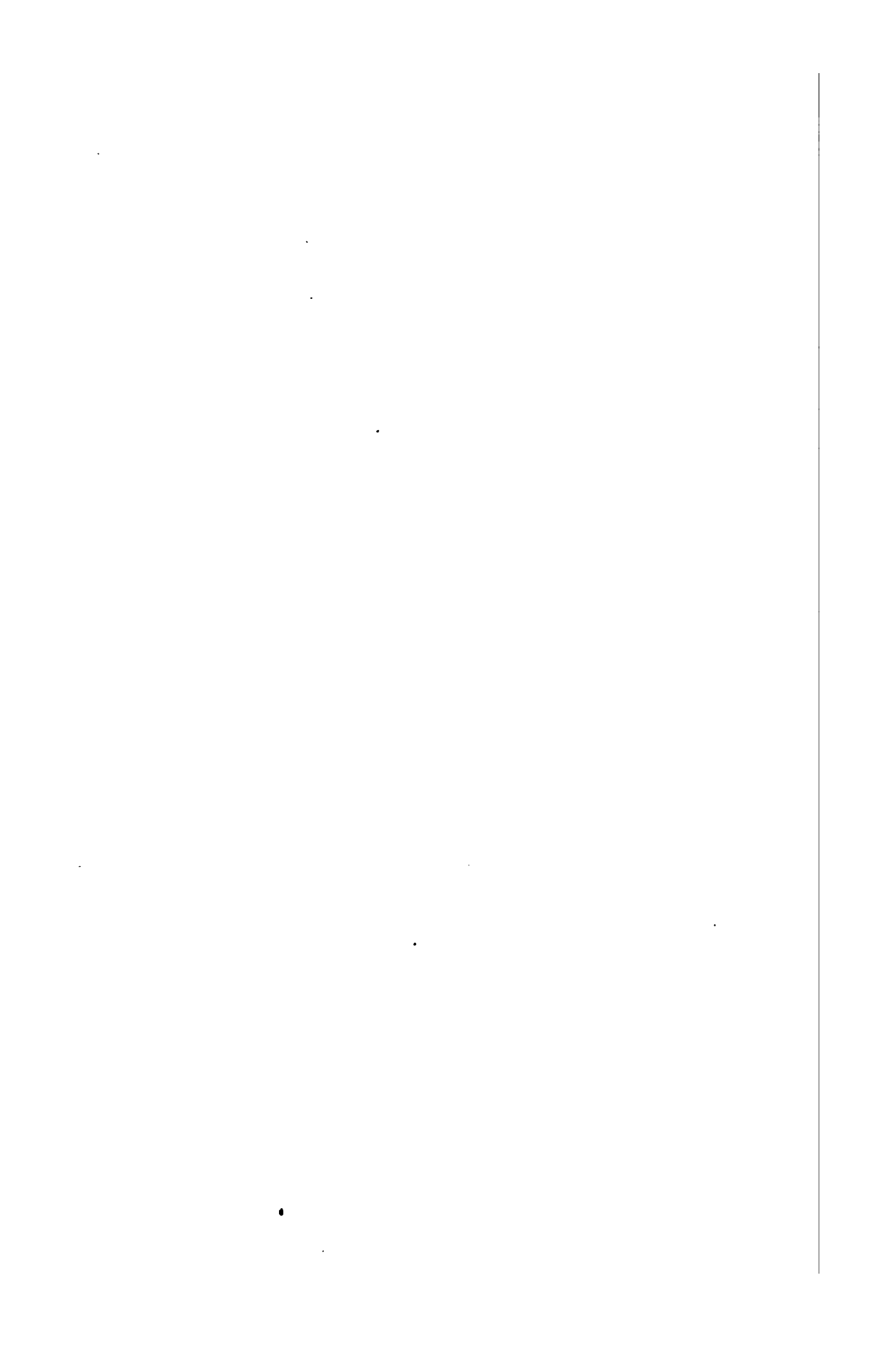
- Wilczek Józef ks. II, 135.
 Wilkosz Ferdynand I, 97.
 Windakiewicz Edward I, 183, II, 72, 106.
 Wisłocki Władysław I, 8, 9, 12, 13, 16, 19, 21–26, 31, 32, 70, 73, 86, II, 2, 5, 9, 17, 18, 20, 23, 49–52, 54, 57, 58, 60, 100, 101, 103–105, 107, 115, 137.
 Wiśniowski I, 193, 197.
 Wispek P. I, 136, 138, II, 37, 39, 101.
 Witkowski August W. I, 127, II, 15, 36, 38, 102.
 Witte Karol II, 135.
 Wodzicki Henryk hr. II, 135.
 — Kazimierz hr. I, 197, II, 150.
 Wojakowski W. I, 179.
 Wójcicki Kazimierz Władysław II, 130.
 Wojciechowski Tadeusz I, 76, 85, II, 8, 103, 122.
 Wójtowicz Leon ks. I, 179.
 Wolff Józef I, 79, II, 29, 103.
 Wołoszczak Eustachy I, 185–188, II, 88, 100.
 Wołowski Kazimierz II, 152.
 — Ludwik II, 120, 152.
 Wróblewski Szymon II, 135.
 — Zygmunt I, 124, 127–129, II, 36–38, 102, 128.
 Wroński I, 179, 191.
 Wrześniowski August II, 50, 105.
 — Leon II, 153.
 Wyziński H. II, 152.

 Zaborski Józef I, 179.
 — Władysław ks. T. J. I, 179, 180.
 Zajączkowski Władysław I, 119–121, II, 9–11, 13, 15, 36, 106, 128.
 Zakrzewski Ignacy I, 54, II, 48, 104.
 — Wincenty I, 62, 71, 87, II, 5, 26, 58, 61, 62, 103, 122, 137, 138.
 Zaleski Bohdan II, 152.
 — Bronisław II, 123, 152.
 Zalewski Aleksander I, 113, 154, 186, 187, II, 41, 88, 93, 100.
 Zamoyski Andrzej hr. II, 135.
 — Karol hr. II, 153.
 — Wit. hr. II, 152.
 — Władysław hr. II, 152.
 Zapałowicz Hugo I, 186, 187, II, 81, 83, 100.
 Zarański Stanisław I, 25, II, 5, 102, 135.
 Żarczyński A. II, 152.
 Zareczny Stanisław I, 182–184, 190, 196, II, 73, 76, 79, 106.
 Zatorski Maksymilian II, 135, 138.
 Zawiliński Roman I, 26, 28–30, II, 19, 50, 54, 104, 105.
 Zawilski Julijusz I, 166, 169, II, 32–34, 106.
 Zawisza I, 202.
 Zbrożek Dominik I, 119, 120, 179, II, 10, 13, 106.
 Zbyszewski W. II, 152.
 Zduń I, 180.
 Żebrawski Teofil I, 25, 45, 190, 192, 197, II, 5, 6, 18, 78, 104, 105, 107, 125, 183.
 Zehetgruber H. I, 179, 180.
 Zeissberg Henryk II, 123.
 Zieleniewski Michał II, 135.
 Zieliński Feliks II, 130.
 — Gustaw II, 154.
 Zielonacki Józefat I, 105, 106, II, 23, 25, 106, 117, 119.
 Ziemięcki Teodor I, 112, II, 94–98, 100.
 Zienkiewicz Jan ks. II, 155.
 Zienkiewicz Wiktor II, 153, 155.
 Zimmermann J. I, 179.
 Złóża Jan ks. II, 105.

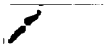
Żmurko Wawrzyniec I, 119—121, II, 9, 10, 12, 14, 15, 106, 125, 183.	Żukotyński W. ks. T. J. I, 180.
Zoll Fryderyk I, 103—105, II, 23, 28, 29, 31, 106, 117, 120, 138.	Żukowski D. I, 179. — Karol I, 179.
Żółtowski II, 155	Żuliński Tadeusz I, 206, II, 90, 101.
Zuber Rudolf I, 143, 144, 182, II, 37, 43, 89, 101, 106.	Żurakowski Stanisław I, 119, II, 15, 106.
	Zyblikiewicz Mikołaj II, 135.

Sprostowania do części II.

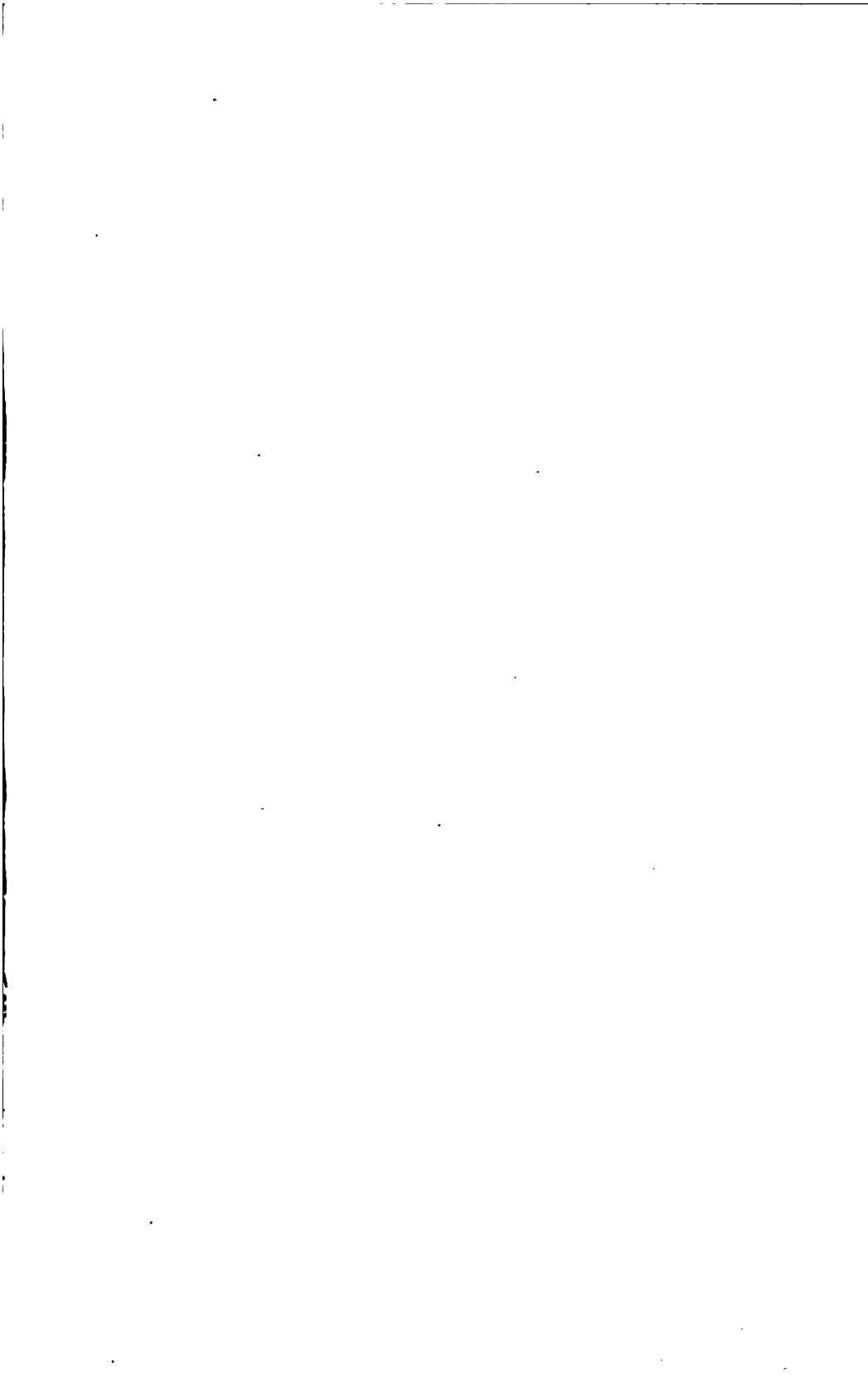
- Str. 18 wiersz 10 z góry: zamiast — 130, czytaj — 100.
" " po wierszu 10 z góry dodaj: „ 217. a. Morawski Kazimierz: Studyja do historyi retoryki za czasów Augusta. 101 — 130.
" 116 wiersz 17 z góry: opuścić ustęp „a od r. 1877 sekretarz tej ostatniej.“
" 123 " 1 " zamiast „Zalewski“ czytaj „Zaleski“.
" 126 " 2 " dodaj: † 14 Kwietnia 1888.
" 128 " 20 " dodaj: † 16 Kwietnia 1888.
" 152 " 14 " dodaj: „złr 1000 wa. rokrocznie z kodycyłu ś. p. Jerzego Romana ks. Lubomirskiego dtto Charzewice d. 14 Marca 1863. Wszelako z zapisu tego wpłynęła za czasów Akademii tylko jedna rata na rok 1886“.

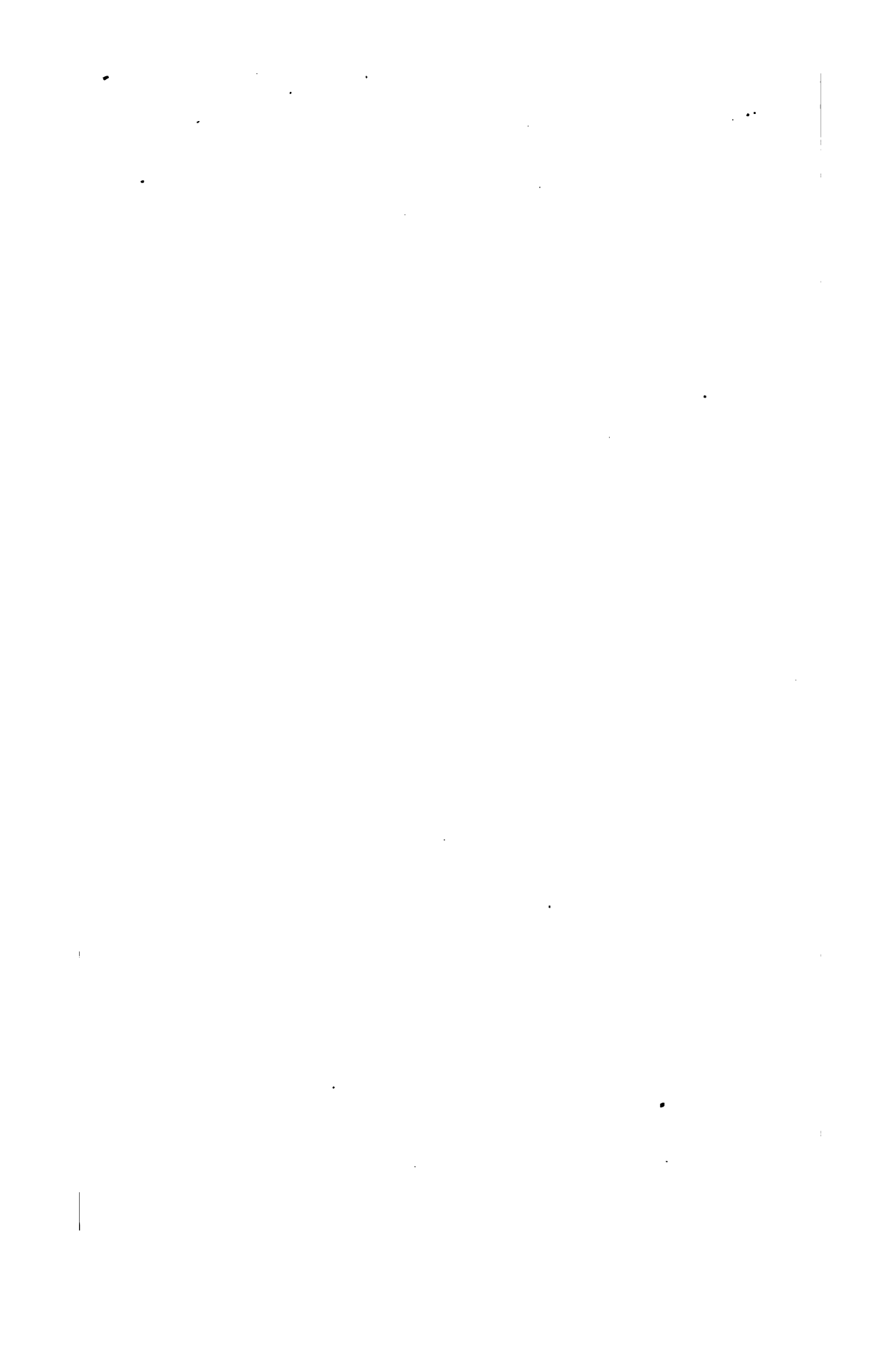

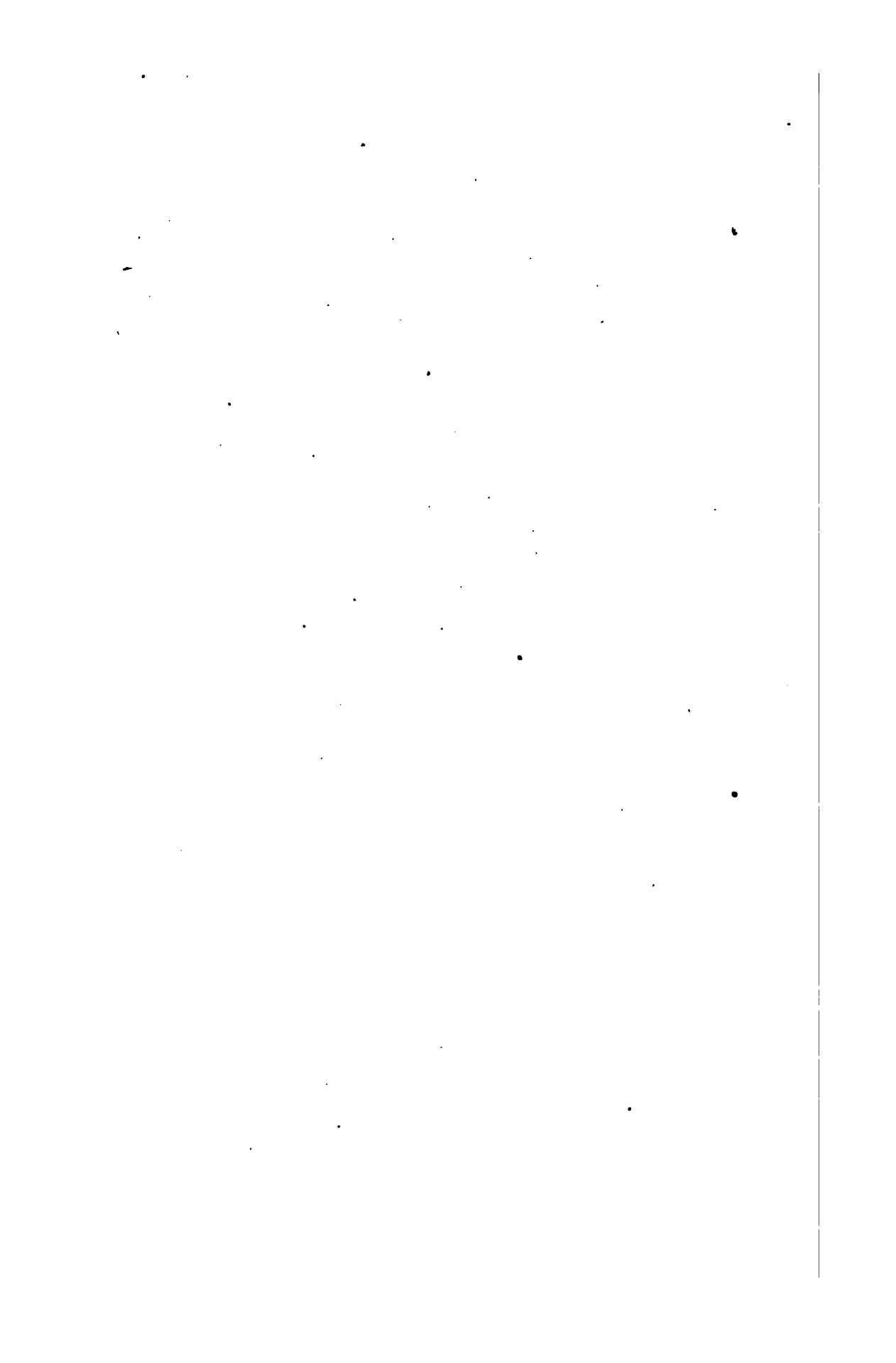

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

Widener Library

3 2044 089 236 095